Princeton University Library
32101 077266409

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

148

RAD

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI

KNJIGA CXIX. CXX

FILOLOGIČKO-HISTORIČKI I FILOSOFIČKO-JURIDIČKI RAZREDI.

XLI.

U ZAGREBU 1894.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

Digitized by Google

LIBRARY OF CONGRESS
RECEIVED
MAR 5 1927
DOCUMENTS DIVISION

Dionička tiskara u Zagrebu.

Digitized by Google

Sadržaj.

Strana

Ispravci i dodaci tekstu starijeh pisaca dubrovačkijeh. Od M. Rešetara 1

Crkva i država u dubrovačkoj republici. Od dra. K. Vojnovića 32

Prinos k naglasu u (novo-)slovenskom jeziku i hrvatskoj kajkavštini. Od M. Valjavca 144

0917
.5
V.112-12.0

759879

Digitized by Google

Digitized by Google

Ispravci i dodaci tekstu starijeh pisaca dubrovačkijeh.

Čitao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 23. prosinca 1892.

M. Rešetar.

I.

Pjesni ljuvene Nikole Nalješkovića.

Ljubavne pjesme N. Nalješkovića nijesu štampane zajedno s ostalijem ńegovijem pjesmama u V. knńizi *Starijeh pisaca hrvackijeh* već su tek docnije izdane u VIII. knńizi toga zbornika, i to na str. 1—137. Izdańe je priredio prof. S. Žepić, kojemu je bio pri ruci samo prijepis jedinoga starijega rukopisa, u kojem su se sačuvale te pjesme. Stoga baš i jesu ljubavne pjesme Nalješkovićeve dosta pretrpjele dok su ugledale bijelog svijeta. Prije svega izdańe je prirećeno po *jednom jedinom* rukopisu, koji nije niti star; sudeći po ortografiji teško da je stariji od polovice prošloga vijeka. Osim toga gosp. Đ. Dević, koji je za akademijsko izdańe prepisao taj rukopis (što se sada čuva u gosp. A. Martecchini u Dubrovniku), nije sasvim vjerno prepisivao, jer se na dosta mjestâ u kritičkom komentaru vidi, da se ńegov prijepis ne slaže baš kako treba s originalom. Napokon ni sam izdavač nije dosta kritički svršio svoj posao; nije naime dosta na to pazio, da tekst bude svuda *razumljiv* a oblik da bude svuda *korektan,* dok je to baš pravi posao onoga te izdava kojega staroga pisca, a nije da samo što vjernije štampa koji stari rukopis! Uopće meni se čini, da prof. S. Žepić nije bio dosta spreman za taki posao, jer nije bio vješt ni historiji našega jezika ni dubrovačkomu govoru. A da me ne bi ko prekorio, da se bacam kamenom na pokojnika, neka se isporede specijalno za Nalješkovićeve ljubavne pjesme u kritičkom komentaru Žepićeve napomene n. pr. k stihu 2, 3; 24, 3; 40, 8; 41, 6; 83, 8; 98, 3; 117, 17; 141, 32. Ali se gotovo na svakoj

Digitized by Google

strani nalazi po koji primjer, gdje je izdavač *morao* zbog smisla ili zbog oblika ispraviti rukopis a opet nije toga učinio!

Sa svih tijeh razloga potrebito je da se Žepićev tekst isporedi s drugijem kojim rukopisom i uopće da se pregleda. U frańevačkoj biblioteci u Dubrovniku još je godine 1860 (koje je godine štampan ńen katalog) bio rukopis s Naļeškovićevijem ļubavnijem pjesmama. Katalog ga biļeži brojem 22 a o ńemu ovo piše: „Pjesni ļuvene i poslanice Nikole Naļeškovića Dubrovčanina, koji preminu oko g. 1585 (ima ih 181)". Kako je toga rukopisa docnije nestalo ne umijem kazati; pitao sam pošt. oca bibliotekara frańevačkoga manastira, je li se kojom srećom našao, ali nije! Nego možemo ga donekle i pregorjeti, jer ako nam se nije on sam sačuvao, ostao nam je barem vjeran prijepis s ńega.

Taj prijepis sada ima moj dobri prijateļ gosp. M. Gracić u Dubrovniku, koji mi ga je dao, da ga isporedim sa štampanijem tekstom, na čemu od srca mu hvala! A došao je u ńegove ruke kada je nazad nekoliko godina od jednom kupio cijelu biblioteku pokojnoga Dn. Luke Pavlovića u Dubrovniku. Taj je Dn. Luka Pavlović već stoga interesan, što je on *zadńi prepisivač starijeh dubrovačkijeh pjesnika!* Iza ńegove smrti naime našlo se između ńegovijeh knńiga kakvih dvadeset svezaka, u koje je on prepisao iz starijih rukopisa pjesme gotovo svih znamenitijih dubrovačkijeh pisaca. Među tijem Pavlovićevijem prijepisima imaju u jednom svesku napose i ļubavne pjesme Naļeškovićeve. Da odakle ih je Pavlović prepisao? Za one ńegove prijepise, koji se mogu isporediti sa štampanijem akademijskim izdańima, može se konstatovati, da ih je on prepisivao s rukopisâ frańevačke biblioteke u Dubrovniku, pa zato ni malo ne sumńam, da je i taj ńegov prijepis Naļeškovićevijeh ļubavnijeh pjesama prepisan baš s onoga frańevačkoga rukopisa, koji je negdje iza godine 1860 propao. To se potvrđuje i tijem, što frańevački katalog govori da pjesama ima na broju 181 (vaļa da nijesu ubrojene poslanice) a i u Pavlovićevu ih prijepisu ima baš toliko.

Kako je Pavlovićev rukopis sasvim mlad (Pavlović je rođen g. 1821), to nije potrebito da ga ovdje opisujem; ali treba opet da kažem, da nije pisan sadašńom našom ortografijom već još starom dubrovačkom. Još ću spomenuti da redovno razlikuje glas *ļ* od *lj*, dok ono prvo piše sa *lj* a ovo drugo sa *li* (rijetko sa *lj*); naprotiv miješa glasove *ń* i *nj* te oboje piše sa *nj* a samo iznimice piše *nj* sa *ni*; ne razlikuje niti *dj* od *đ* već uvijek jednako piše *dj*. Na-

Digitized by Google

pokon glasove *s* i *š* doista redovno piše sa *s* i *sc* a glasove *z* i *ž* sa ſ i ſc, ali opet često piše ſ (ſc), gdje bi trebalo da je *s;* naprotiv *s (sc)* ne piše nigda mjesto ſ, osim dosta često pred onakijem konsonantima, pred kojim i prema talijanskomu pisańu *s* glasi *z* n. pr. *isgubit.*

Mnogo je važnije da se reče, kako Pavlovićev prijepis stoji prema svojemu originalu. Direktno to naravski ne mogu pokazati! ali sam ja amo tamo ispoređivao druge prijepise Pavlovićeve s frańevačkijem rukopisima (uprav s akademijskijem izdańima, koja su po ńima priređena), pa sam našao đa je Pavlović u glavnome tačno i pomńivo prepisivao; možemo dakle slobodno uzeti, da je isto tako pomńivo i tačno prepisao i Naļeškovićeve ļubavne pjesme.

Kad se pak isporedi ńegov prijepis s Martekinovijem rukopisom, izlazi da su obadva potekli iz iste matice. To nam potvrđuje ne samo što se u glavnome slažu sasvim dobro, već i što imaju dosta često i iste griješke ili iste mane: n. pr. u *B* (tako ću zvati Martekinov rukopis, dok mi je *A* Pavlovićev prijepis) početak pjesme 87 krńast je, pa je tako i u *A;* u 2. stihu 113. pjesme oba pišu *tvoj* mjesto *svoj;* u 28. stihu 114 pjesme i jedan i drugi imaju *nemir do duše* mjesto *nemir od duše;* u 16. stihu 124. pjesme opet oba *prije* mjesto *pije* itd. Najtvrđi je pak znak, što je u *B* dosta često izostavļena po koja rečenica ili po koja riječ, koja u *A* ima ali je pogrešna; vidi se dakle da je i prepisivač od *A* imao pred sobom isto tako pogrešnu rečenicu ili riječ, pa je izostavio s namjerom vaļa da je docnije popuni iz kojega boļega rukopisa. — Pa opet, premda se može slobodno kazati, da su oba rukopisa potekla iz iste matice, ovaj je Pavlovićev prijepis važan jer je *mnogo boļi* od Martekinova, tako da bi prof Žepić bez svake sumńe po ńemu priredio štampano izdańe, da ga je kojom srećom imao pri ruci.

A Pavlovićev je prijepis mnogo boļi, prije svega jer je potpuniji: ima naime tri pjesme više od *B* (181 prema 178), a osim toga još 150 stihova, koji su u *B* izostavļani iz više pjesama; napokon na mnogo mjesta ima potpunu rečenicu, gdje u *B* mańka po jedna ili po više riječî, jer prepisivaču nijesu bile dosta jasne. Ali je *A* ne samo potpuniji nego i vjerniji! Ispoređujući ga s *B* vidio sam, da na dosta mjesta, gdje se što govori što se ne slaže sa strogom pobožnošću ili s osjetļivijem moralnijem čuvstvom, pobožni prepisivač samovoļno izmjeńuje po koju riječ a i cijelu rečenicu. Taj ńegov pobožni strah ide pače tako daleko, da sasvim

*

Digitized by Google

jednostavno ispušta one stihove, gdje mu nije bilo lako dotjerati ih kako je on želio; pa eto to je uzrok, s kojega u ńega imaju tri pjesme i toliko stihova mańe nego li u *A*. Koliko ja znam to je jedini dubrovački rukopis, koji kaže tako konsekventno samovoļno mijeńańe i sakaćeńe prema nekome principu! — U trećem redu *A* je mnogo boļi od *B* jer je i tačniji: u *B* ima naime mnogo više prepisivačkih griješaka nego li u *A*, od kojih mnoge ne dadu da se lijepo razumije smisao riječî. Amo ide također i to, što je u *B* jezik mlađi nego li u *A*, koji je vrlo često sačuvao stariji oblik, kako se ima uzeti da ga je Naļešković u XVI. vijeku napisao, dok ga je *B* zamijenio onakijem oblikom, kako se govorio u drugoj polovici XVIII. vijeka.

A kad se sve to skupi, onda izlazi da je *A* mnogo bliži pravomu tekstu Naļeškovićevu nego li *B*. Zato baš i mislim, da treba svakako pobiļežiti sve, čim god se on od ńega razlikuje. To ću ja ovdje sada i učiniti, a uz svaku ću razliku spomenuti i kako je u akademijskom izdańu, odnosno u Martekinovu rukopisu *(B)*; sprijeda ću metati ono, što mislim da je boļe, a u zagrade ono drugo; gdje izrijekom ne biļežim drugovačije, tu se razumije, da je prva lekcija iz *A* a ona u zagradama da je iz *B*. Gdje pak mislim, da nije dobro ni u *A* ni u *B*, tu ću metnuti sprijeda svoju konjekturu a u zagrade lekciju iz *A* i *B*.

* * *

Kako već spomenuh A ima tri pjesme više, a još jedna nije na istom mjestu, na kojemu je u B; u ńega su naime pjesme ovako poredane: pjesme 1—24 (kao u B), pjesma 25 (koje u B nema); pjesme 26—50 (u B 25 - 49), pjesma 51 (koje u B nema), pjesme 52 - 56 (u B 50—54), pjesma 57 (koja u B dolazi tek pod brojem 85), pjesme 58—87 (u B 55—84), pjesme 88—140 (u B 86—138), pjesma 141 (koje u B nema), pa napokon pjesme 142—181 (u B 139—178). Nego ja ću se ovdje, da ne bude bez potrebe smetńe, držati i za pjesme i za stihove onijeh brojeva, koji su jednom utvrđeni akademijskijem izdańem.

Pjesma 1: stih 1 *pojdi (pođi), sviti* B *(svijeti* A); 3 *gospoja (gospođa);* 11 *ništor (ništa),* 14 *cvitja (cvijetja);* 16 *neg li vaj (neg vaja),* koje je naravski genitiv množine; 17 *po licu tvojemu (po licu tvojijem);* 21 *i gdi si s svih strana (i gdi si svijeh strana* A, *i gdi sa svih strana* B); 22 *boles (bolest);* 23 *za toj (za to);*

Digitized by Google

24 *neg l' ih (neg ih)*; 25 *ter ufam (jer ufam)*; 27 *vik s sobom* B *(vijek sobom* A); 28 *odpravi (opravi), pojdi (pođi).*

Pjesma 2: 2 *u mjesto od mene k vili, ku slavite (od mjesto* itd. A, *u mjesto od mene vilu tu slavite* B); 4 *lipotom (ljepotom)*; 6 *kijem (kojijem)*; 9 *er* B *(jer* A), *biše (bješe)*; 10 *izrit (izrijet)*; 18 *dvigne (digne), srid (sred)*; 21 *vas* B *(vaš* A); 25 *kripos (krepos)*; 26 *lipos (ljepos)*; 37 *umrit, kad vide (umrijet, ki vidje)*; 38 *rit (rijet)*; 39 *ovo (ono)*; 41 *same (za me)*; 43 *pojdite (pođite).*

Pjesma 3: 3 *odkoli svezan (odkli savezan)*; 9 *er taj ma (ere ma), zabila (sabila)*; 11 *boljezni (bolezni)*; 13 *glasa* B *(glas* A); 16 *razdili (razdijeli)*; 17 *togaj (toga)*; 19 *svit (svijet)*; 20 *pod toj* B *(po toj* A).

Pjesma 4: 7 *ustrili srjed (ustrijeli sred)*; 8 *da (daj)*; 11 *rič riti (riječ rijeti)*; 13 *ner (neg), muče (mučen)*; 18 *prijeku (priku)*; 25 *ovo (evo), kripos (krjepos)*; 26 *lipos (ljepos)*; 27 *odluču (odlučuju)*; 28 *ner (neg)*; 30 *bilo (bijelo)*; 31 *lipos (ljepos)*; 32 *kripos (krjepos)*; 35 *dojde (dođe)*; 36 *pojde (pođe)*; 37 *umru (umrem)*; 38 *spovidit (spovidjet)*; 39 *kako (tako), me (mi), mrit (mrijet)*; 40 *toga (tega), smim (smijem), rit (rijet).*

Pjesma 5: 2 *podstavi* B *(postavi* A); 5 *vik (vijek)*; 6 *ner (neg)*; 7 *smirno (smjerno)*; 8 *cvile (cvileć)*; 10 *sad (sam)*; 11 *ako li* B *(ako* A), *grih (grijeh)*; 12 *ruka (muka), mojih (mojijeh)*; 15 *misal (misô)*; 16 *zapisal (zapisô)*; 22 *kad no me* B *(kad na me* A); 23 *bih (bi), lipotom (ljepotom)*; 28 *nu scijeńu pri umrit, neg li moć sve izreć (nu cijenim prije umrijet, nego li moć sve reć)*; 30 *tko bi moj gorki jad mogao sad izrijeti (ki b' mogô gorki jad moj sade izrijeti)*; 31 *tužu (tužim)*; 32 *služu (služim).*

Pjesma 6: 2 *gdi (gdje)*; 5 *kripos (krjepos)*; 6 *ništor (ništar), ner (neg)*; 7 *u milos u ńe (u milos ńe)*; 8 *ner (neg)*; 9 *mâ (al), misli virna (opći vjerna)*; 11 *gdi (gdje)*; 12 *svilome* B *(„s' Vilome“* A); 13 *ter (jer), zazavši (sazavši)*; 14 *rastavi (razstavi)*; 18 *naprid (naprijed)*; 21 *bile* B *(bijele* A); 22 *cvile* B *(cvijele* A); 23 *rit (rijet)*; 24 *me (mi), mrit (mrijet)*; 27 *sviti (svijeti)*; 28 *more (može), odniti (odnijeti)*; 29 *umrit (umrijet), ner (neg)*; 30 *samirit (zamirit)*; 31 *većma samirit (veće zamirit).*

Pjesma 7: 1 *kroz koji* B *(kros koji* A); 3 *ovoj (ovo)*; 4 *sletila (sletjela), ovaj (nova)*; 5 *inaka (inako)*; 7 *lipos (ljepos)*; 8 *liposti (ljeposti)*; 9 *viditi (vidjeti)*; 10 *lipota i (ljepota ni), sviti (svijeti)*; 11 *kripos (krepos)*; 12 *sunčje istoči (sunca iztoči)*; 16 *svih (svijeh)*; 17 *zada* B *(sada* A); 18 *skončam* B *(skonča* A).

Digitized by Google

Pjesma 8: 2 *vrh svita (— — svita), gospođe* B *(gospoje* A); 11 *rič riti (riječ rijeti);* 12 *ner (neg), umriti (umrijeti);* 13 *jadovna ma mlados (jadovno, ma mlados);* 14 *podobna (podobno);* 17 *toj (to);* 21 *ner (neg), budu (budem), živit (živjet);* 22 *rit (rijet).*

Pjesma 9: 1 *more (može), svitu (svijetu);* 6 *togaj (toga);* 7 *umrit, ner (umrijet, neg);* 8 *rit (rijet);* 9 *za svit (na svijet);* 10 *rit (rijet), rasrdi (nasrdi);* 14 *najprječe (najpreče);* 16 *smrce (smrtce);* 18 *viru (vjeru);* 21 *ner ovoj što ću rit (neg evo što ću rijet);* 22 *živiti i umrit (živjeti i umrijet).*

Pjesma 10: 1 *kriposti (kreposti), vidit (vidjet);* 2 *cvit (cvijet);* 3 *kriposti (krjeposti);* 4 *svitu (svijetu), liposti (ljeposti);* između 4. i 5. stiha još su ova dva:

Odkud se, bože moj, koraļa dobavi,
u koji biser ńoj s načinom postavi?

5 *koje li (ke ona), zvizde (zvijezde);* 8 *lipos (ljepos);* 10 *kijem (kojijem);* 12 *ńih (ńom);* 13 *pribile (pribijele);* 14 *strile (strijele);* 15 *da li je* B *(je li si* A); 16 *svitu (svijetu), ljepša* B *(ljepšu* A), *ner (neg), ovaj (ova);* 17 *takoj sciješu (tako cijeńu), ništor (ništar);* 19 *liposti (ljeposti);* 20 *počtenjem (poštenjem);* 22 *na* B *(nu* A), *svit (svijet);* 23 *kriposti (kreposti);* 24 *liposti (ljeposti), svitu (svijetu).*

Pjesma 11: 1 *pojdi (pođi);* 4 *rit (rijet);* 6 *ļuveno (ļuvezno);* 7 *ju* B *(joj* A); 9 *pak joj se prikaži* (nema *se);* 10 *tebi (k tebi);* 14 *naprid (naprijed);* 19 *bih* B *(bioh* A mjesto *bich);* 23 *er (jer);* 25 *umriti (umrijeti).*

Pjesma 12: 5 *lipota (ljepota);* 6 *ovo (evo);* 7 *u ruki ki ti jes (u ruci koji t' jes);* 10 *pročtiti (proštiti);* 11 *viditi (vidjeti), lipota (ljepota);* 12 *more (može);* 13 *vidićeš (vidjećeš), veseljem (veseļem),* 14 *cvite (cvijete);* 15 *vidićeš (vidjećeš);* 17 *vidićeš (vidjećeš), gdje (gdi);* 20 *sunčan (sužan);* 21 *ter (jer);* 23 *umriti (umrijeti);* 24 *izriti (izrijeti);* 25 *ner (neg), liposti (ljeposti);* 29 *nesan (neznan);* 34 *ovo (ono);* 35 *ovo (ono), rih* B *(rijeh* A), *cvit (cvijet);* 36 *umrit (umrijet);* 39 *a stekoh (i stekoh);* 40 *cić-liposti-cvite (cjeć-ljepostic-vijete);* 43 *ner (neg);* 44 *lipotom (ljepotom);* 45 *budu (budem);* 48 *toj bi mi (toj mi je);* 49 *rit (rijet);* 50 *ner (neg), umrit (umrijet);* 52 *cvite (cvijete);* 53 *viran (vjeran).*

Pjesma 13: 2 *gdi (gdje); nikomu* B *(nitkomu* A, i Devićev prijepis ima tako!); 4 *ni ki je (niti li), virna (vjerna);* 5 *gospođi*

Digitized by Google

(gospoji); 6 *ke (koe)*; 7 *pustiv* B *(pusti* A); 9 *smirno (smjerno)*; 12 *ki* B *(ke* A, i Martekinov rukopis ima *keê)*; 13 *cić (cjeć)*, *er* B *(jer* A); 14 *rajskima (rajskijem)*; 18 *prišu (prešu)*; 19 *prije roka* B *(s ńe oka* A); 21 *viru (vjeru)*, *mu* B (A ima najprije *mu* pa je to ispravljeno u *joj*, nego to *mu* ne treba biti dativ od *on* već može biti mjesto *moju)*; 22 *ništor (ništar)*, *slaži* B *(laži* A); 23 *izriti (izrijeti)*; 24 *kojih (kojijeh)*, *umriti (umrijeti)*; 27 *ner (neg)*; 31 *ere (jer)*, *grjehota (grehota)*; 32 *lipota (ljepota)*; 42 *bih* B *(bi* A); 45 *koje (ke ne)*; 46 *ner (neg)*; 49 *svit (svijet)*; 50 *srićan (srećan)*; 51 *ovoj (ovo)*.

Pjesma 14: 1 *vrjemena (vremena)*; 2 *lipos (ljepos)*; 5 *vidjeh* B *(‚vidjoh‘* A); 7 *ner (neg)*; 11 *nikakor* B *(nikadar* A); 12 *cić (cjeć)*, *rih* (u A je najprije tako napisano pa je ispravljeno u *grem*; B ima *rijeh*: znak pitańa, koji je Žepić iza te riječi metnuo, izlišan je, a zarez ispred ńe i iza ńe kvare smisao!); 13 *lje ne* (A nema *ne*, B ima *al ne)*, *cvite (cvijete)*; 18 *ner (neg)*, *da t' stoju (da stoju)*; 21 *togaj (tega)*.

Pjesma 15: 1 *gospoje* B *(gospođe* A), *doje* B *(dođe* A); 4 *rit (rijet)*; 5 *koji me (koje mi* A, *koje me* B); 6 *scijenim (cijenim)*, *doje* B *(dođe* A); 7 *nješto (ńešto)*; 8 *ništor (ništar)*; 11 *svit (svijet)*; 13 *ovoj (ovo)*; 16 *na svijetu (do sada)*, *ni će bit do vike (nit će bit vike)*; 17 *rih (rijeh)*, *rih (rijeh)*; 18 *lipota (ljepota)*; 20 *ner (neg)*; 23 *koji* B *(koje* A); 25 *kripos (krjepos)*; 26 *lipos (ljepos)*; 28 *ni (niti)*, *dokli svit (dokle svijet)*; 29 *lipota (ljepota)*; 31 *počteno (pošteno)*; 32 *svakomu (svakome)*; 34 *svim gospojam (svih gospoja)*; 35 *vidit (vidjet)*; 39 *srdačce (srdašce)*; 41 *cić (cjeć)*; 44 *tvojih (tvojijeh)*; 45 *vik (vijek)*; 46 *živiti (živjeti)*; 48 *takoj (tako)*; 50 *lipos (ljepos)*; 51 *dugu (drugu)*, *proć (poć)*; 53 *viran (vjeran)*; 55 *i* B *(ja* A), *gospoju (gospođu)*; 56 *do* B *(od* A); 57 *tuj (čuj* A i B), *potajna (potajno)*; 58 *nikadar („ni kadar [?]“)*; 62 *lipota (ljepota)*, *jednu* B *(jedinu* A), *rič (riječ)*; 64 *sam (ću)*; 66 *lipos (ljepos)*, *togaj (toga)*; 67 *ke* B *(kî* A), *svit (svijet)*; 68 *puna* B *(puno* A); 69 *sviti (svijeti)*.

Pjesma 16: 1 *liposti (ljeposti)*; *da t' služim* (nema *t'*), *kriposti (krjeposti)*; 7 *srdačce (srdašce)*; 8 *sunačce (sunašce)*; 10 *vikom (ištom)*; 12 *lipos (ljepos)*, *sletila (sletjela)*; 13 *cić (cjeć)*, *sviti (svijetî)*; 14 *živiti (živjeti)*; 15 *jošte (jošter)*; 16 *kriposti (krjeposti)*; 17 *mogu rijet* B (A nema *rijet)*, *nisam (nijesam)*; 18 *me* B *(mi*

Digitized by Google

A), *sapleće (zapleće* A i B); 23 *cić togaj (cjeć toga), ako (kao);* 25 i 26 glase u A ovako:

navrzi tve uze na mene, da poznam
za roba er me uze, da služim vijeke vam.

29 *krsmaj* B *(krzmaj* A); 33 *ovoj (ovo).*

Pjesma 17. 1 *su (se);* 2 *ovuj (onu), srdačce (srdašce);* 3 *saplete (zaplete* A i B); 4 *gdi (ke);* 5 *ńe* B *(tve* A); 6 *budu (budem), kim (kijem);* 10 *u raju (u taj čas), ma mlados da (da mlados ma);* 12 *pletijehu (pletjahu);* 17 *saveza (zaveza* A i B); 21 *pokoli (pokli).*

Pjesma 18: 1 *scijenim (cijenim);* 4 *me (mene);* 7 *svit (svijet);* 8 *nikomu (ikomu);* 9 *koj* B *(kojoj* A); 10 *ni (nit);* 11 *ovo (ono);* 17 *ne lipše t'* (nema *t');* 19 *pri zvizde (prije zvijezde);* 20 *pjesni* B *(pjesne* A).

Pjesma 19: 2 *mnoštvo (možtvo);* 3 *lipos (ljepos);* 4 *striļaje (strijeļaje);* 5 *toliko podnio (podnio toliko:* protiv rima!); 7 *stradam (strajah);* 9 *ove (one), gospoje* B *(gospođe* A); 10 *liposti (ljeposti), ka (da), doje* B *(dođe* A); 12 *i (ni);* 17 *ktje (htje);* 21 *lipos (ljepos), saveza (zaveza* A i B); 24 *cvite (cvijete);* 25 *sviti (svijeti);* 26 *dokli (dokle), viditi (vidjeti);* 27 *dokli (dokle).*

Pjesma 20: 5 *svit (svijet);* 8 *kriposti (krjeposti);* 9 i 10 glase u A ovako:

Ti imaš oholas da srce nizoko
ke hoćeš pod oblas neg velmi visoko.

Prepisivaču B bili su u tom obliku nerazumļivi, pa je stoga prepisao samo početak od 9: *Ti imaš oholas,* a od 10 samo *ke:* ispravak je vrlo lak, treba naime u 10 čitati *ne hoćeš* mjesto *ke hoćeš;* 14 *s žalosti (žalosti);* 17 *kojoj ja (tkojoj ja* A, *i kojojzi* B); 18 *kada bih (kada l' bi);* 23 *ovoj (ovaj);* 24 *vrijedi (uvrijedi);* 26 *togaj (toga);* 28 *tej* B *(te* A), *liposti (ljeposti).*

Pjesma 21: 1 *cvite moj gizdavi (cvijete moj jedini);* 2 *liposti (ljeposti); svit (svijet);* 3 *Omerom* B *(Homerom* A); 5 *mogal (mogo);* 6 *tomu* B *(temu* A); 7 *lipos (ljepos), ta* B *(tva* A); 9 *lipota (ljepota);* 11 *ne lipše t'* (nema *t');* 12 *mogal (mogo);* 13 *toj (to);* 16 *doći vik (doć u vik);* 19 *kriposti (krjeposti);* 20 *molim vam* B *(molim ja* A).

Pjesma 22: 1 *vilo ma (ma vilo:* protiv rima!); 4 *liposti (ljeposti), suncem (s suncem);* između 4 i 5 A ima još ova dva stiha:

suzami ter gašu žestok plam ļuveni,
kroz lipos tuj vašu ki gori u meni

Digitized by Google

B je ta dva stiha izostavio, budući da se nije mogao dosjetiti pisarskoj griješci u prvoj polovici prvoga stiha, koju je i *A* bez smisla ovako prepisao: *‚sunzami ter gasu‘*; 5 *ner (neg)*; 7 *nu (al)*; 14 *cić-liposti (cjeć-ljeposti)*; 15 *tim* B *(tijem* A); 17 *me (mi)*; 20 *za koji umiru (— — — u miru).*

Pjesma 23: 2 *cvite (cvijete)*; 4 *zanil' lipotom (savil' ljepotom)*; 6 *togaj (toga)*; 8 *ništor (ništar)*; 9 *srdačce (srdašce)*; 16 *srdačca (srdašca)*; 18 *odtole (odtale).*

Pjesma 24: 1 *čestit ti (čestiti)*; 3 *želeh (želeć)*; 7 *ter mi ih* B *(terimih* A, koje nije pisarska griješka!).

Iza pjesme 24 ima u A pod brojem 25 pjesma, koje nema u B, pa stoga pjesme, koje u B nose brojeve 25 do 49, u A imaju za jedan broj više.

Pjesan 24 *b* (= 25 A)

Kako mož' podnijet, vilo,
ovakoj za te sada,
od muke i od jada
gdi umiru?

Za ljubav i za viru,
ku tebi samoj nosih,
od koje vijek ne prosih
dosad platu

U srebru ni u zlatu;
er nijesam toj prosio
od tebe, ki sam bio
sluga pravi,

Ner živjet u ljubavi,
i da sam u milosti
s jedinom tvom liposti,
vilo draga.

Inoga er ja blaga
ne poznam, mogu riti,
neg samo, kruno, priti
u tvu milos.

Za ku mi je usilos
do smrti željno tužit,
ako te vjerno služit
vik ne budu.

Tijem nemoj da u trudu
ovako za te stoju:
samiri mlados moju,
koja vene,

Kad godi uspòmênê
gizdave dike tvoje,
priliku na svit koje
ne imaju.

Toj li hoć' da mi daju
po svak čas veće jade,
molim te da mi sade
priku zadaš;

I pokli mnome vladaš,
samiri srce tvoje
ter, kruno, čini što je
tebi milo.

Pjesma 25: 3 *tebe* B *(rebe* A); 6 *za* B *(ja* A); 10 *hotil* B *(hotio* A); 13 *virno (vjerno)*; 16 *toj (to)*; 19 *viru (vjeru)*; 20 *cić (cjeć)*; 21 *ako sad* (nema *sad)*; 22 *ovakoj (ovako)*; 24 *srdačcem (srdašcem)*; 27 *gospoje* B *(gospođe* A); 28 *poje* B *(pođe* A).

Digitized by Google

Pjesma 26: 3 *lipos (ljepos);* 6 *ni (nit);* 7 *jedan* B *(jadan* A); 10 *tej* B *(te* A); 11 *virnoga (vjernoga);* 12 *za službe ļuvene, na ke me ti siliš (rad službe ļuvene, neka me ti siliš* A, *na službe ļuvene neka me ti siliš* B); 16 *vlas* B *(čas* A); 17 *cić togaj (cjeć toga), smirno (smjerno);* 22 *lipos (ljepos).*

Pjesma 27: 1 *cvite (cvijete);* 2 *srdačce (srdašce);* 4 *jad (sad);* 7 *svit ni (svijet nije);* 8 *mjestu* B *(mjesto* A); 10 *veseljem* B *(veseļem* A).

Pjesma 28: 1 *sviti (svijeti), izbrani (izabrani* A i B), *cvite (cvijete);* 2 *živiti (živjeti);* 3 *kad (da);* 10 *komu (kom).*

Pjesma 29: 1 *cvite (cvijete);* 2 *liposti (ljeposti);* 5 *ranu mû vrijeđati (raňatu mu vrijedi);* 8 *ovaj (onaj), po vike* B *(po vijeke* A); 10 *i trud moj (i moj trud);* 13 *tuj (ti);* 14 *cić (cjeć), od tebe* B *(i tebe* A); 17 *ner (neg), mi* B *(me* A); 18 *ovakoj (ovako);* 20 *za tebe cvite (za mene cvijete);* 23 *tej* B *(te* A); 27 *vik (vijek), za te (za tebe);* 29 *podnil (ponil);* 30 *poznav (poznam);* 31 *a ne taj (a taj);* 32 *ni (i), cvite (cvijete);* 33 *toj (to);* 34 *ter — rit (tere — rijet);* 37 *tej* B *(te* A); 38 *svitu (svijetu);* 39 *toj (to);* 42 *lipotom (ljepotom);* 43 *togaj udili (toga udijeli);* 44 *ǵiļu moj pribili (ǵiļu pribijeli).*

Pjesma 30: 4 *ovuj (ovu);* 10 *srid (sred);* 11 *cvite (cvijete);* 12 *ner (neg);* 14 *vrime ke (vrime ko), doje* B *(dođe* A); 15 *krsmaj* B *(krzmaj* A).

Pjesma 31: 3 *umnoži (uzmnoži);* 7 *za te (za to);* 8 *lik (lijek);* 9 *toj (to);* 11 *tej* B *(te* A); 14 *srjeći (‚sreci' A, ‚srjeci' B);* 16 *ništor (ništar);* 21 *sviti (svijeti);* 22 *umriti (umrijeti).*

Pjesma 32: 1 *lik (lijek);* 7 *nije li ti (nije li t');* 10 *saveza (zaveza* A i B); 13 *lipota (ljepota);* 15 *lipos (milos), gospoje (gospođe);* 22 *doje (dođe* A i B); 18 *cić-liposti (cjeć-ljeposti);* 19 *od ke* B *(odkle* A); 20 *njeki (ńeki);* 21 *želit (željet);* 22 *dopus' mi (dopust' mi), sada rit (sad rijet);* 23 *dopus' mi (dopust' mi), boljezan* B *(boļezan* A); 26 *ne htiješ (nećeš).*

Pjesma 33: 2 *svakoj (svakom);* 5 *tej* B *(te* A), *ńih (ńik), scijenim (cijenim);* 8 *shrani (brani);* 9 *davši mi tve* (nema *mi);* 11 *scijenim (cijenim);* 14 *cvite (cvijete);* 21 *cić (cjeć);* 22 *samiren* B *(‚ſamiran' A);* 23 *zašto* B *(‚ſacto' A);* 24 *cvite (cvijete).*

Pjesma 34: 1 *ovo (ono), cvite (cvijete);* 3 *lik (lijek);* 4 *boljezan (ļuvezan);* 5 *svit (svijet);* 9 *jednaga (jednoga);* 12 *pri (prije);* 14 *togaj (toga);* 19 *lipota (ljepota).*

Digitized by Google

Pjesma 35: 1 *vidih (vidjeh);* 4 *ove (one);* 8 *podnih (ponijeh);* 9 *ove (one);* 14 *blido (bijelo);* 16 *bi* B *(bih* A); 17 *davaše (‚davaš [?]‘), taj dar (dar taj);* 19 *do moj čas* B *(da moj čas* A); 20 *cić (cjeć);* 21 *ne mogu t'* (nema *t');* 23 *nevirna (nevjerna);* 25 *sada (sad);* 26 *tvu viru (mu viru);* 28 *najmańu (najmańe), rič (riječ);* 29 *cić* B *(cjeć* A); 30 *prić* B *(prijeć* A); 33 i 34 treba da ovako glase:

veće neć' od sade do smrti do moje
najmańe dosade imati, gospoje

(A piše *neg* mjesto *neć'* a *do sade* mjesto *dosade;* B nije razumio: u 33 piše *neg od sade* a od 34 ima samo prvi slog *naj);* 36 *smrti (smrtni);* 40 *ni plam tvoj ļuveni (niti plam ļuveni);* 42 *za te* B *(na te* A); 43 *nemoj se cknjet tebi* (t. j. neka ti ne bude dugo; *nemoj sknjet u sebi* B); 46 *kako rijeh (‚kako riec‘* [t. j. *riječ*] A, koji je bez sumńe tako krivo prepisao starije *‚riech‘;* B ima samo *kako* — jer nije razumio); 49 *lje ću ja i tada (lje — ću ja i tad);* 50 *srce mê da znat neć' (. . . doznat . . .* A, dok B ima tu prazninu); 51 *toj (taj);* 54 *cić toga (cjeć tega), tako* B *(kako* A), *misal (misô);* 56 *nevirna (nevjerna);* 57 *onoga (onega);* 61 *nevirna (nevjerna);* 62 *poje* B *(pođe* A)

Pjesma 36: 1 *ufah (ufam);* 4 *liposti (ljeposti);* 5 *nu (al);* 7 *ner (neg);* 8 *hraniti* B *(braniti* A).

Pjesma 37: 5 *kakono (kako ono), ovogaj (onega);* 6 *uništa* B *(‚ù niſcta‘* A); 8 *s ńim (š ńim);* 10 *nu moreš (al možeš);* 11 *srģbu (sržbu), cvite (cvijete);* 17 *kaješ* B *(kaeš* A), *cvite (cvijete);* 22 *nu (al), lje* B *(ti* A), *vike — nevirna (vijeke — nevjerna);* 24 *ako me ć' (ako me hoć');* 26 *u tvomu ogńu živ (u tvom ogńu t' živ);* 27 *lipota (ljepota);* 29 *cić togaj (cjeć toga), krsmaj* B *(krzmaj* A); 32 *pri* B *(prije* A); 34 *bivši* B *(biuši* A); 35 *cvite (cvijete);* 37 *mučaću (mučat ću);* 40 *vijek* B *(muk* A).

Pjesma 38: 1 *tko (ko);* 2 *viru pak (pak vjeru* protiv rima!), *i u čem (u ičem);* 3 *tom (tem);* 5 *biljem (biļem);* 7 *ništor (ništar), prid (pred);* 9 *tuj (tu);* 11 *lipos (ljepos);* 12 *ništor (ništar), svitu (svijetu);* 13 *smisli* B *(smili* A); 14 *vire (vjere), smisli* B *(smili* A); 15 *svit (svijet);* 17 i 18 *more (može).*

Pjesma 39: 3 *kriposti (krjeposti),* 4 *svitlosti (svjetlosti);* 6 *svitļe (svjetļe);* 7 *i (a);* 16 *svrnut u rados (svršit i rados);* 17 *ah plata (za platu).*

Digitized by Google

Pjesma 40: 2 *virnu (vjernu);* 9 *nesričnu (nesrećnu);* 10 *cić (cjeć);* 11 *tebi (tebe);* 12 *cić (cjeć);* 17 *er* B *(jer* A); 21 *cvite (cvijete);* 23 *andjeosku (andiosku);* 26 *ovuj (ovu);* 29 *lipota (ljepota);* 31 *virno (vjerno);* 33 *nu (al);* 38 *rastvorit (razorit).*

Pjesma 41: 5 *cvijeli* B *(cvili* A protiv rima!); 6 *odkli je ńoj („od kl' je [?]");* 7 *nu (al);* 10 *moj* B *(nu* A); 13 *ja* B *(još* A); 14 *bivši* B *(biuši* A).

Pjesma 42: 2 *lika (lijeka* protiv rima!); 4 *cić (cjeć);* 6 *blidi (blijedi), svidoči (svjedoči);* 13 *pribili (pribijeli);* 14 *pokli* B *(pokle* A), *s životom* B (bez *s* A), *razdili (razdijeli).*

Pjesma 43: 2 *gdi se si zacknila? (gdje se si sakrila);* 5 *gdi* B *(i* A); 10 *tej* B *(te* A), *služenje* B *(služeńe* A); 12 *primļeno (primjeno);* 13 *ovej* B *(ove* A); 14 *a ištom (ištom* bez *a);* 15 *ner (neg);* 17 *dojdi (doći);* 21 *umriti (umrijeti* protiv rima!); 27 *sviti (svijeti* A i B); 28 *umriti* B *(umrijeti* A); 29 *stvorih (tvorih), ktješe (htješe);* 31 *kripos (krjepos);* 32 *ljepos (lipos).*

Pjesma 44: 1 *ali (al);* 5 *rad ti bih (rad bitih* koje nije pisarska griješka!); 11 *slip (slijep* A i B); 12 *nalip* B *(naljep* A); 16 *ovaj (ova).*

Pjesma 45: 1 *nesrjeće (nesreće), gorke* B *(gorka* A); 2 *što ovo sad (što sad);* 10 *er ve sam rastvoren (er ve sam — — —);* 11 *budu (budem);* 13 *grih (grijeh);* 14 *mrem (mreć), ovih (ovijeh);* 16 *mojojzi ter (mojoj tere).*

Pjesma 46: 1 *prah (prak);* 3 *gospoju (gospođu);* 4 *živeći* B (i A piše „*ſcivjeci*"); 8 *ovi (oni).*

Pjesma 47: 1 *cvite (cvijete), ktje (htje);* 10 *najdoh (nađoh);* 15 *cvite (cvijete);* 17 *ner (neg);* 21 *dat (znat);* 22 *znat (dat);* 24 *lipotom (ljepotom);* 25 *cić togaj (cjeć toga);* 26 *ne drž' me (ne drži me);* 33 *dopus' mi (dopust' mi);* 36 *ovuj (ovu);* 39 *gospoje* B *(gospođe* A); 40 *poje* B *(pođe* A), *moju smrt (moj život);* 41 *toj li me (toj l' me);* 47 *cvite (cvijete);* 51 *lipota (ljepota);* 53 *ti (tih);* 54 *nemo' (nemoj);* 55 *ner (neg).*

Pjesma 48: 1 *nigdar* B *(nigda* A); 2 *srdačce (srdašce);* 3 *zapovjeď* B *(zapoviď* A), *tej* B *(te* A); 6 *ktje (htje);* 7 *cvite (cvijete);* 9 *krsmaj* B *(krzmaj* A); 15 *ovakoj (ovako);* 16 *mogao (mogô);* 17 *da nu* B *(al nu* A); 19 *bivši* B *(biuši* A); 26 *ovakoj (ovako);* 27 *iz kijeh mi nije (iz kijeh nije);* 29 *gospoje* B *(gospođe* A); 30 *poje* B *(pođe* A); 31 *podnošu (podnosu);* 32 *ništor (ništar), prošu (prosu);* 34 *cvite (cvijete);* 36 *lipota (ljepota);* 37 *krsmaj* B *(krzmaj* A), *gospoje* B *(gospođe* A); 38 *poje* B *(pođe* A).

Digitized by Google

Pjesma 49: 1 *cvite (cvijete)*; 2 *ovo (evo)*; 3 *onuj (onu)*; 5 *perlicom satvoril (rerlicom satvoril* A, — — — *satvoril* B); 6 *ures taj (ures tvoj* protiv rima!); 7 *vridnosti (vrijednosti)*; 8 *virni — liposti (vjerni — ljeposti)*; 14 *toj (to)*; 19 *krozač ga, ma vilo (‚kroſ ſacga‘, ma vilo* A, — — — *ma vilo* B); 23 *lipota (ljepota)*; 27 *skaži ju milosti* (A bistro piše *‚ſkaſciju‘*, prema tomu treba uzeti ono *milosti* kao instrumental); 28 i 29 *liposti (ljeposti)*; 32 *cvit (cvijet)*; 33 *milostju (milostim), andjelski* B *(andjeoski* A); 37 *nemo' (nemoj)*; 38 *drugo t'* B *(drugo* A).

Iza pjesme 49 dolazi opet jedna, koje u B nema a u A nosi broj 51, tako da pjesme 50–54 u A imaju brojeve 52—56.

Pjesan 49 *b* (= 51 A).

Ne prija, majde ne, toliko prorok naš
veselje *(veseļe* A) s masline, kad oni prista daž,
koliko ja s ove, koju mi posila,
lipotom ka slove i ka me 'e smamila;
er ufam od sada da ću mir prijati,
a tuge i jada slobodan ostati,
koji mi većekrat srdačce raniše,
da ne bi stavil rât, gdi rana ne biše *(bješe* A).
Nu zašto sve milo podnosih tebe rad,
pravo je, mâ vilo, da pokoj prijam sad,
i od sad uvijeke da živem u miru
slaveći tve dike sa svu moć i viru;
er ti se za slugu darivam i roba,
da služit vil drugu ne budu do groba.

Pjesma 50: 4 *slidi (slijedi* protiv rima!), *sunačce (sunašce)*; 6 *cić-liposti (cjeć-ljeposti)*; 8 *cić (cjeć)*; 9 *njeka (ńeka,* i u A je najprije napisano *‚njeka‘* pa je slovo *j* ispravļeno u *i)*; 11 *prolitje (proliće)*; 13 *bih tej* B *(bi te* A); 14 *cić (cjeć), cvit (cvijet)*; 17 i 19 *ufah (ufam)*; 19 *liposti (ljeposti)*; 23 *lipota (ljepota)*; 24 *cić (cjeć).*

Pjesma 51: Ispred stiha 1 ima u A još ovijeh osam stihova:

Rad ti bih, moj bože, zasve da što velim
znam da bit ne može uzaman ter želim,
rad ti bih ovaj noć da vijeku ne mine
ni bude zora doć ni bio dan da sine,
neka ja ovakoj kon drage vil stoju,
gdi najdoh vas mir moj i rados svu moju.
Rec', bože, nebesom da malo postoje,
da me s ńe uresom tužna ne razdvoje.

Digitized by Google

A), *sapleće (zapleće* A i B); 23 *ćić togaj (cjeć toga), ako (kao);* 25 i 26 glase u A ovako:

navrzi tve uze na mene, da poznam
za roba er me uze, da služim vijeke vam.

29 *krsmaj* B *(krzmaj* A); 33 *ovoj (ovo).*

Pjesma 17. 1 *su (se);* 2 *ovuj (onu), srdačce (srdašce);* 3 *saplete (zaplete* A i B); 4 *gdi (ke);* 5 *ńe* B *(tve* A); 6 *budu (budem), kim (kijem);* 10 *u raju (u taj čas), ma mlados da (da mlados ma);* 12 *pletijehu (pletjahu);* 17 *saveza (zaveza* A i B); 21 *pokoli (pokli).*

Pjesma 18: 1 *scijenim (cijenim);* 4 *me (mene);* 7 *svit (svijet);* 8 *nikomu (ikomu);* 9 *koj* B *(kojoj* A); 10 *ni (nit);* 11 *ovo (ono);* 17 *ne lipše t'* (nema *t');* 19 *pri zvizde (prije zvijezde);* 20 *pjesni* B *(pjesne* A).

Pjesma 19: 2 *mnoštvo (možtvo);* 3 *lipos (ljepos);* 4 *striļaje (strijeļaje);* 5 *toliko podnio (podnio toliko:* protiv rima!); 7 *stradam (strajah);* 9 *ove (one), gospoje* B *(gospođe* A); 10 *liposti (ljeposti), ka (da), doje* B *(dođe* A); 12 *i (ni);* 17 *ktje (htje);* 21 *lipos (ljepos), saveza (zaveza* A i B); 24 *cvite (cvijete);* 25 *sviti (svijeti);* 26 *dokli (dokle), viditi (vidjeti);* 27 *dokli (dokle).*

Pjesma 20: 5 *svit (svijet);* 8 *kriposti (krjeposti);* 9 i 10 glase u A ovako:

Ti imaš oholas da srce nizoko
ke hoćeš pod oblas neg velmi visoko.

Prepisivaču B bili su u tom obliku nerazumļivi, pa je stoga prepisao samo početak od 9: *Ti imaš oholas,* a od 10 samo *ke:* ispravak je vrlo lak, treba naime u 10 čitati *ne hoćeš* mjesto *ke hoćeš;* 14 *s žalosti (žalosti);* 17 *kojoj ja (tkojoj ja* A, *i kojojzi* B); 18 *kada bih (kada l' bi);* 23 *ovoj (ovaj);* 24 *vrijedi (uvrijedi);* 26 *togaj (toga);* 28 *tej* B *(te* A), *liposti (ljeposti).*

Pjesma 21: 1 *cvite moj gizdavi (cvijete moj jedini);* 2 *liposti (ljeposti); svit (svijet);* 3 *Omerom* B *(Homerom* A); 5 *mogal (mogo);* 6 *tomu* B *(temu* A); 7 *lipos (ljepos), ta* B *(tva* A); 9 *lipota (ljepota);* 11 *ne lipše t'* (nema *t');* 12 *mogal (mogo);* 13 *toj (to);* 16 *doći vik (doć u vik);* 19 *kriposti (krjeposti);* 20 *molim vam* B *(molim ja* A).

Pjesma 22: 1 *vilo ma (ma vilo:* protiv rima!); 4 *liposti (ljeposti), suncem (s suncem);* između 4 i 5 A ima još ova dva stiha:

suzami ter gašu žestok plam ļuveni,
kroz lipos tuj vašu ki gori u meni

Digitized by Google

B je ta dva stiha izostavio, budući da se nije mogao dosjetiti pisarskoj griješci u prvoj polovici prvoga stiha, koju je i *A* bez smisla ovako prepisao: *‚sunzami ter gasu‘*; 5 *ner (neg)*; 7 *nu (al)*; 14 *cić-liposti (cjeć-ljeposti)*; 15 *tim* B *(tijem* A); 17 *me (mi)*; 20 *za koji umiru (— — — u miru).*

Pjesma 23: 2 *cvite (cvijete)*; 4 *zanil' lipotom (savil' ljepotom)*; 6 *togaj (toga)*; 8 *ništor (ništar)*; 9 *srdačce (srdašce)*; 16 *srdačca (srdašca)*; 18 *odtole (odtale).*

Pjesma 24: 1 *čestit ti (čestiti)*; 3 *žeļeh (želeć)*; 7 *ter mi ih* B *(terimih* A, koje nije pisarska griješka!).

Iza pjesme 24 ima u A pod brojem 25 pjesma, koje nema u B, pa stoga pjesme, koje u B nose brojeve 25 do 49, u A imaju za jedan broj više.

Pjesan 24 *b* (= 25 A)

Kako mož' podnijet, vilo,
ovakoj za te sada,
od muke i od jada
gdi umiru?

Za ļubav i za viru,
ku tebi samoj nosih,
od koje vijek ne prosih
dosad platu

U srebru ni u zlatu;
er nijesam toj prosio
od tebe, ki sam bio
sluga pravi,

Ner živjet u ļubavi,
i da sam u milosti
s jedinom tvom liposti,
vilo draga.

Inoga er ja blaga
ne poznam, mogu riti,
neg samo, kruno, priti
u tvu milos.

Za ku mi je usilos
do smrti žeļno tužit,
ako te vjerno služit
vik ne budu.

Tijem nemoj da u trudu
ovako za te stoju:
samiri mlados moju,
koja vene,

Kad godi uspòmênê
gizdave dike tvoje,
priliku na svit koje
ne imaju.

Toj li hoć' da mi daju
po svak čas veće jade,
molim te da mi sade
priku zadaš;

I pokli mnome vladaš,
samiri srce tvoje
ter, kruno, čini što je
tebi milo.

Pjesma 25: 3 *tebe* B *(rebe* A); 6 *za* B *(ja* A); 10 *hotil* B *(hotio* A); 13 *virno (vjerno)*; 16 *toj (to)*; 19 *viru (vjeru)*; 20 *ćić (cjeć)*; 21 *ako sad* (nema *sad)*; 22 *ovakoj (ovako)*; 24 *srdačcem (srdašcem)*; 27 *gospoje* B *(gospođe* A); 28 *poje* B *(pođe* A).

Digitized by Google

Pjesma 26: 3 *lipos (ljepos);* 6 *ni (nit);* 7 *jedan* B *(jadan* A); 10 *tej* B *(te* A); 11 *virnoga (vjernoga);* 12 *za službe ļuvene, na ke me ti siliš (rad službe ļuvene, neka me ti siliš* A, *na službe ļuvene neka me ti siliš* B); 16 *vlas* B *(čas* A); 17 *cić togaj (cjeć toga), smirno (smjerno);* 22 *lipos (ljepos).*

Pjesma 27: 1 *cvite (cvijete);* 2 *srdačce (srdašce);* 4 *jad (sad);* 7 *svit ni (svijet nije);* 8 *mjestu* B *(mjesto* A); 10 *veseljem* B *(veseļem* A).

Pjesma 28: 1 *sviti (svijeti), izbrani (izabrani* A i B), *cvite (cvijete);* 2 *živiti (živjeti);* 3 *kad (da);* 10 *komu (kom).*

Pjesma 29: 1 *cvite (cvijete);* 2 *liposti (ljeposti);* 5 *ranu mû vrijeđati (rańatu mu vrijedi);* 8 *oraj (onaj), po vike* B *(po vijeke* A); 10 *i trud moj (i moj trud);* 13 *tuj (ti);* 14 *cić (cjeć), od tebe* B *(i tebe* A); 17 *ner (neg), mi* B *(me* A); 18 *ovakoj (ovako);* 20 *za tebe cvite (za mene cvijete);* 23 *tej* B *(te* A); 27 *vik (vijek), za te (za tebe);* 29 *podnil (ponil);* 30 *poznav (poznam);* 31 *a ne taj (a taj);* 32 *ni (i), cvite (cvijete);* 33 *toj (to);* 34 *ter — rit (tere — rijet);* 37 *tej* B *(te* A); 38 *svitu (svijetu);* 39 *toj (to);* 42 *lipotom (ljepotom);* 43 *togaj udili (toga udijeli);* 44 *ǵiļu moj pribili (ǵiļu pribijeli).*

Pjesma 30: 4 *ovuj (ovu);* 10 *srid (sred);* 11 *cvite (cvijete);* 12 *ner (neg);* 14 *vrime ke (vrime ko), doje* B *(dođe* A); 15 *krsmaj* B *(krzmaj* A).

Pjesma 31: 3 *umnoži (uzmnoži);* 7 *za te (za to);* 8 *lik (lijek);* 9 *toj (to);* 11 *tej* B *(te* A); 14 *srjeći (‚sreci' A, ‚srjeci' B);* 16 *ništor (ništar);* 21 *sviti (svijeti);* 22 *umriti (umrijeti).*

Pjesma 32: 1 *lik (lijek);* 7 *nije li ti (nije li t');* 10 *saveza (zaveza* A i B); 13 *lipota (ljepota);* 15 *lipos (milos), gospoje (gospođe);* 22 *doje (dođe* A i B); 18 *cić-liposti (cjeć-ljeposti);* 19 *od ke* B *(odkle* A); 20 *njeki (neki);* 21 *želit (željet);* 22 *dopus' mi (dopust' mi), sada rit (sad rijet);* 23 *dopus' mi (dopust' mi), boljezan* B *(boļezan* A); 26 *ne htiješ (nećeš).*

Pjesma 33: 2 *svakoj (svakom);* 5 *tej* B *(te* A), *ńih (ńik), scijenim (cijenim);* 8 *shrani (brani);* 9 *davši mi tve* (nema *mi);* 11 *scijenim (cijenim);* 14 *cvite (cvijete);* 21 *cić (cjeć);* 22 *samiren* B *(‚ſamiran' A);* 23 *zašto* B *(‚ſacto' A);* 24 *cvite (cvijete).*

Pjesma 34: 1 *ovo (ono), cvite (cvijete);* 3 *lik (lijek);* 4 *boljezan (ļuvezan);* 5 *svit (svijet);* 9 *jednaga (jednoga);* 12 *pri (prije);* 14 *togaj (toga);* 19 *lipota (ljepota).*

Digitized by Google

Pjesma 35: 1 *vidih (vidjeh);* 4 *ove (one);* 8 *podnih (ponijeh);* 9 *ove (one);* 14 *blido (bijelo);* 16 *bi* B *(bih* A); 17 *davaše (‚davaš [?]‘), taj dar (dar taj);* 19 *do moj čas* B *(da moj čas* A); 20 *cić (cjeć);* 21 *ne mogu t'* (nema *t');* 23 *nevirna (nevjerna);* 25 *sada (sad);* 26 *tvu viru (mu viru);* 28 *najmańu (najmańe), rič (riječ);* 29 *cić* B *(cjeć* A); 30 *prić* B *(prijeć* A); 33 i 34 treba da ovako glase:

veće neć' od sade do smrti do moje
najmańe dosade imati, gospoje

(A piše *neg* mjesto *neć'* a *do sade* mjesto *dosade;* B nije razumio: u 33 piše *neg od sade* a od 34 ima samo prvi slog *naj);* 36 *smrti (smrtni);* 40 *ni plam tvoj ļuveni (niti plam ļuveni);* 42 *za te* B *(na te* A); 43 *nemoj se cknjet tebi* (t. j. neka ti ne bude dugo; *nemoj sknjet u sebi* B); 46 *kako rijeh (‚kako riec‘* [t. j. *riječ*] A, koji je bez sumńe tako krivo prepisao starije *‚riech‘;* B ima samo *kako* — jer nije razumio); 49 *lje ću ja i tada (lje — ću ja i tad);* 50 *srce mê da znat neć' (. . . doznat . . .* A, dok B ima tu prazninu); 51 *toj (taj);* 54 *cić toga (cjeć tega), tako* B *(kako* A), *misal (misô);* 56 *nevirna (nevjerna);* 57 *onoga (onega);* 61 *nevirna (nevjerna);* 62 *poje* B *(pođe* A)

Pjesma 36: 1 *ufah (ufam);* 4 *liposti (ljeposti);* 5 *nu (al);* 7 *ner (neg);* 8 *hraniti* B *(braniti* A).

Pjesma 37: 5 *kakono (kako ono), ovogaj (onega);* 6 *uništa* B *(‚ù niſcta‘* A); 8 *s ńim (š ńim);* 10 *nu moreš (al možeš);* 11 *srǵbu (sržbu), cvite (cvijete);* 17 *kaješ* B *(kaeš* A), *cvite (cvijete);* 22 *nu (al), lje* B *(ti* A), *vike — nevirna (vijeke — nevjerna);* 24 *ako me ć' (ako me hoć');* 26 *u tvomu ogńu živ (u tvom ogńu t' živ);* 27 *lipota (ljepota);* 29 *cić togaj (cjeć toga), krsmaj* B *(krzmaj* A); 32 *pri* B *(prije* A); 34 *bivši* B *(biuši* A); 35 *cvite (cvijete);* 37 *mučaću (mučat ću);* 40 *vijek* B *(muk* A).

Pjesma 38: 1 *tko (ko);* 2 *viru pak (pak vjeru* protiv rima!), *i u čem (u ičem);* 3 *tom (tem);* 5 *biļjem (biļem);* 7 *ništor (ništar), prid (pred);* 9 *tuj (tu);* 11 *lipos (ljepos);* 12 *ništor (ništar), svitu (svijetu);* 13 *smisli* B *(smili* A); 14 *vire (vjere), smisli* B *(smili* A); 15 *svit (svijet);* 17 i 18 *more (može).*

Pjesma 39: 3 *kriposti (krjeposti),* 4 *svitlosti (svjetlosti);* 6 *svitļe (svjetļe);* 7 *i (a);* 16 *svrnut u rados (svršit i rados);* 17 *ah plata (za platu).*

Digitized by Google

Pjesma 40: 2 *virnu (vjernu);* 9 *nesrićnu (nesrećnu);* 10 *cić (cjeć);* 11 *tebi (tebe);* 12 *cić (cjeć);* 17 *er* B *(jer* A); 21 *cvite (cvijete);* 23 *andjeosku (andiosku);* 26 *ovuj (ovu);* 29 *lipota (ljepota);* 31 *virno (vjerno);* 33 *nu (al);* 38 *rastvorit (razorit).*

Pjesma 41: 5 *cvijeli* B *(cvili* A protiv rima!); 6 *odkli je ńoj („od kl' je [?]"); 7 nu (al);* 10 *moj* B *(nu* A); 13 *ja* B *(još* A); 14 *bivši* B *(biuši* A).

Pjesma 42: 2 *lika (lijeka* protiv rima!); 4 *cić (cjeć);* 6 *blidi (blijedi), svidoči (svjedoči);* 13 *pribili (pribijeli);* 14 *pokli* B *(pokle* A), *s životom* B (bez *s* A), *razdili (razdijeli).*

Pjesma 43: 2 *gdi se si zacknila? (gdje se si sakrila);* 5 *gdi* B *(i* A); 10 *tej* B *(te* A), *služenje* B *(služeńe* A); 12 *primļeno (primjeno);* 13 *ovej* B *(ove* A); 14 *a ištom (ištom* bez *a);* 15 *ner (neg);* 17 *dojdi (doći);* 21 *umriti (umrijeti* protiv rima!); 27 *sviti (svijeti* A i B); 28 *umriti* B *(umrijeti* A); 29 *stvorih (tvorih), ktješe (htješe);* 31 *kripos (krjepos);* 32 *ljepos (lipos).*

Pjesma 44: 1 *ali (al);* 5 *rad ti bih (rad bitih* koje nije pisarska griješka!); 11 *slip (slijep* A i B); 12 *nalip* B *(naljep* A); 16 *ovaj (ova).*

Pjesma 45: 1 *nesrjeće (nesreće), gorke* B *(gorka* A); 2 *što ovo sad (što sad);* 10 *er ve sam rastvoren (er ve sam — — —);* 11 *budu (budem);* 13 *grih (grijeh);* 14 *mrem (mreć), ovih (ovijeh);* 16 *mojojzi ter (mojoj tere).*

Pjesma 46: 1 *prah (prak);* 3 *gospoju (gospođu);* 4 *živeći* B (i A piše „*[civjeci*"); 8 *ovi (oni).*

Pjesma 47: 1 *cvite (cvijete), ktje (htje);* 10 *najdoh (nađoh);* 15 *cvite (cvijete);* 17 *ner (neg);* 21 *dat (znat);* 22 *znat (dat);* 24 *lipotom (ljepotom);* 25 *cić togaj (cjeć toga);* 26 *ne drž' me (ne drži me);* 33 *dopus' mi (dopust' mi);* 36 *ovuj (ovu);* 39 *gospoje* B *(gospođe* A); 40 *poje* B *(pođe* A), *moju smrt (moj život);* 41 *toj li me (toj l' me);* 47 *cvite (cvijete);* 51 *lipota (ljepota);* 53 *ti (tih);* 54 *nemo' (nemoj);* 55 *ner (neg).*

Pjesma 48: 1 *nigdar* B *(nigda* A); 2 *srdačce (srdašce);* 3 *zapovjeď* B *(zapovid* A), *tej* B *(te* A); 6 *ktje (htje);* 7 *cvite (cvijete);* 9 *krsmaj* B *(krzmaj* A); 15 *ovakoj (ovako);* 16 *mogao (mogô);* 17 *da nu* B *(al nu* A); 19 *bivši* B *(biuši* A); 26 *ovakoj (ovako);* 27 *iz kijeh mi nije (iz kijeh nije);* 29 *gospoje* B *(gospođe* A); 30 *poje* B *(pođe* A); 31 *podnošu (podnosu);* 32 *ništor (ništar), prošu (prosu);* 34 *cvite (cvijete);* 36 *lipota (ljepota);* 37 *krsmaj* B *(krzmaj* A), *gospoje* B *(gospođe* A); 38 *poje* B *(pođe* A).

Digitized by Google

Pjesma 49: 1 *cvite (cvijete)*; 2 *ovo (evo)*; 3 *onuj (onu)*; 5 *perlicom satvoril (rerlicom satvoril* A, — — — *satvoril* B); 6 *ures taj (ures tvoj* protiv rima!); 7 *vridnosti (vrijednosti)*; 8 *virni — liposti (vjerni — ljeposti)*; 14 *toj (to)*; 19 *krozač ga, ma vilo (‚kroſ ſacga', ma vilo* A, — — — *ma vilo* B); 23 *lipota (ljepota)*; 27 *skaži ju milosti* (A bistro piše ‚ſkaſciju', prema tomu treba uzeti ono *milosti* kao instrumental); 28 i 29 *liposti (ljeposti)*; 32 *cvit (cvijet)*; 33 *milostju (milostim), andjelski* B *(andjeoski* A); 37 *nemo' (nemoj)*; 38 *drugo t'* B *(drugo* A).

Iza pjesme 49 dolazi opet jedna, koje u B nema a u A nosi broj 51, tako da pjesme 50—54 u A imaju brojeve 52—56.

Pjesan 49 *b* (= 51 A).

Ne prija, majde ne, toliko prorok naš
veselje *(veselje* A) s masline, kad oni prista daž,
koliko ja s ove, koju mi posila,
lipotom ka slove i ka me 'e smamila;
er ufam od sada da ću mir prijati,
a tuge i jada slobodan ostati,
koji mi većekrat srdačce raniše,
da ne bi stavil rât, gdi rana ne biše *(bješe* A).
Nu zašto sve milo podnosih tebe rad,
pravo je, mâ vilo, da pokoj prijam sad,
i od sad uvijeke da živem u miru
slaveći tve dike sa svu moć i viru;
er ti se za slugu darivam i roba,
da služit vil drugu ne budu do groba.

Pjesma 50: 4 *slidi (slijedi* protiv rima!), *sunačce (sunašce)*; 6 *cić-liposti (cjeć-ljeposti)*; 8 *cić (cjeć)*; 9 *njeka (ńeka,* i u A je najprije napisano ‚*njeka*' pa je slovo *j* ispravljeno u *i)*; 11 *prolitje (proliće)*; 13 *bih tej* B *(bi te* A); 14 *cić (cjeć), cvit (cvijet)*; 17 i 19 *ufah (ufam)*; 19 *liposti (ljeposti)*; 23 *lipota (ljepota)*; 24 *cić (cjeć).*

Pjesma 51: Ispred stiha 1 ima u A još ovijeh osam stihova:

Rad ti bih, moj bože, zasve da što velim
znam da bit ne može uzaman ter želim,
rad ti bih ovaj noć da vijeku ne mine
ni bude zora doć ni bio dan da sine,
neka ja ovakoj kon drage vil stoju,
gdi najdoh vas mir moj i rados svu moju.
Rec', bože, nebesom da malo postoje,
da me s ńe uresom tužna ne razdvoje.

Digitized by Google

1 *pokrsmaj* B *(pokrzmaj* A); 2 *ne vod' nam (ne vodav)*; 4 *ńe (vil), liposti (ljeposti)*; 5 *sunačce — zvizde (sunašce — zvijezde)*; 7 *ova — dvi (ona — dvije)*; 10 *ļuveni (jedini* protiv rima!); 11 *srdačce (srdašce)*; 12 *sunačce (srdašce)*; 13 *liposti (ljeposti)*; 14 *kriposti (krjeposti)*; 15 *ona (ovo)*; između stiha 14 i 15 mańkaju u B opet ova dva stiha:

jer da je raj na svit, bio bi sred krila
u ove, ka je cvit i kruna od vila.

Na kraju pak pjesme (t. j. iza štampanoga stiha 16) B je izostavio punijeh 36 stihova! Evo ih:

Jaoh! brzo t' hoće proć cić moje nesreće
prislavna ova noć, — kad mi će doć veće?
Zle *(zla* A) ti si naravi sunačce svjetlušte,
da ne daš ļubavi uživat gorušte:
na nebu meju dva draga se uvrže;
veselja *(veseļa* A) ter im sva i rados razvrže!
Molim te, pokrzmaj, ali se ustavi,
dokli nas prika, daj, svršeno rastavi.
Nemoj mi jedino veselje *(veseļe* A) odijelit,
bez koga ja ino ne umijem neg cvijelit.
Ne čin' još istoči, neka, daj, ne sjaju,
jer ļepše ńe oči od tebe nam sjaju;
neka vas život moj ovakoj počivam
na ruci na bijeloj i moj mir uživam
i tanka dva luka i svitle dvi zvizde,
gdi pokoj i muka srcu se mom gńizde,
i ruse rumene, koje lir pribili,
ki nigdar ne vene, s načinom razdili,
i koraļ crļeni, pod kojim biser jes,
ļuveno ki meni zanosi um i svijes,
i mramor pribijeli, od koga mlados mâ
kad ruke odijeli pokoja ne ima:
biserna dva puca, ka stoje skroveno
ter čine da puca srce mê ļuveno;
a ļepos ostalu, od koje sad menje
izreći pohvalu podobno, jaoh, nije.
Promisli malo svak, kad se s ńom razdijelim,
kako se može pak da bez ńe ne cvijelim?
Tijem pravom mogu rijet, er *(jer* A) bih rad povike
sunačce ne vidjet a gledat ńe dike.
Nu pokli nesreće čine mi nebogu
uživat da veće tvoj ures ne mogu,
molim te boga dil, nemoj me ostavit,
ti, koja s' od svih vil gospoja, čâs i cvit;

Digitized by Google

da nebog povike cvileći ne tužim,
čin' skoro tve dike da opet sadružim!

Pjesma 52: 4 *kijemi ga (kijem ga)*; 7 *togaj (toga).*

Pjesma 53: 1 *pokoli, cvite (pokli cvijete)*; 5 *pribili (pribijeli)*; 6 *cić (cjeć).*

Pjesma 54: 3 *odilit (odoljet)*; 4 *neg cvilit (ne cvilit)*; 6 *nu poznam (da poznam)*; 8 *me* B *(mi* A); 15 *sunačce (sunašce)*; 16 *srdačce (srdašce)*; 17 *cvite (cvijete).*

U A ide sada pod brojem 57 pjesma, koja ima i u B ali tek pod brojem 85, pa zato pjesme, koje u B nose brojeve 55—84, u A imaju brojeve 58—87.

Pjesma 55: 1 *cvite (cvijete)*; 9 *otravi (ostavi)*; 11 *veļaše (veljaše)*; 14 *smrtni* B *(mrtvi* A); 17 *sad ju je (sad me je)*; 23 *scijeni (cijeni)*; 26 *kako sad (sad kako)*; 40 *naljep (naļep)*; 43 *kijem (kima)*; 45 *nesrjeći (nesreći)*; 48 *cvite (cvijete)*; 50 *ovuj (ovu).*

Pjesma 56: 1 *po pravu* B *(‚popravti') A), gizdava (pridraga)*; 2 *togaj (tega)*; 3 *spoznah (poznah)*; 5 *jer (ter)*; 6 *nesrjeće (nesreće)*; 12 *lipota (ljepota)*; 13 *cvite (cvijete)*; 15 *tužna (sužna)*; 16 *nesrjećna (nesrećna)*; 18 *ostavļen* B *(ostavjen* A); 33 *nu (al)*; 34 *liposti (ljeposti)*; 35 *nesrjeće (nesreće)*; 37 *budu (budem).*

Pjesma 57: 1 *od smrti (do smrti)*; 2 *satrti (zatrti), bivši (biuši)*; 5 *cvite (cvijete)*; 7 *togaj cić (toga cjeć)*; 12 *na smrt* B *(za smrt* A); 16 *liposti (ljeposti), ja* B *(ju* A); 24 *u veći (odveće)*; 27 *nu (al)*; 30 *tere će bit (ter će biti)*; 32 *liposti (ljeposti)*; 33 *činićeš (činit ćeš)*; 37 *tadaj (tada)*; 40 *viru* B *(vjeru* A); 41 *tomuj (temu)*; 42 *budu (budem).*

Pjesma 58: 2 *srjed (sred)*; 6 *u muci (na muci)*; 8 *liposti (ljeposti)*; 13 *tej* B *(te* A); 22 *videći (vidjeti)*; 27 *kroz toj t' se (kroz toj se), liposti (ljeposti)*; 29 *tej* B *(te* A); 31 *to (to)*; 33 *boljezni (boļezni).*

Pjesma 59: 3 *oto (eto)*; 6 *pak me ńoj (pak ńoj)*; 10 *doje* B *(dođe* A); 13 *scijeni — svit (cijeni — svijet)*; 15 *togaj cić (toga cjeć)*; 19 *cić (cjeć), lik (lijek* A i B); 20 *vik* B *(vijek* A); 21 *toj (to)*; 22 *pak k meni (pak meni)*; 31 *toj* B *(to* A); 32 *taj* B *(ta* A); 36 *sve ve mi* B *(sve verni* A), *pojdi (pođi).*

Pjesma 60: 1 *cvite (cvijete)*; 5 *prolitja (proljetja)*; 6 *cvitja (cvijetja), kê (kô)*; 7 *takoj (tako)*; 8 *jak* B *(jan* A); 12 *obsja* B *(obasja* A); 13 *cvitja (cvijetja)*; 17 *cvitje (cvijetje)*; 18 *prolitje (proljetje)*; 19 *i gorko sunačce (i žarko sunašce)*; 20 i 23 *srdačce (srdašce)*; 24 *sunačce (sunašce)*; 26 *oddene (oždene).*

Digitized by Google

Pjesma 61: ispred stiha 1 ima u A još ovo 6 stihova:

Ja vidim ļudski um da ne zna razloga
ni oni pravi drum, ki grede put boga,
a mrtva jedna stvar zna božje hotjenje *(hotjeńe* A)
i neće nikadar stvorit mu zgriješenje *(zgriješeńe* A).
Što hoću ovo rijet proć ovoj, ku služu,
s koje ću prije umrijet nego se istužu.

1 *ńe ures (slavni ures);* 3 *ńe (vil), s uzome* B *(suzome* A); 4 *pojti (poći), ni ktjelo (nije htjelo);* 10 *privezav o uzi (privezano uzi);* 14 *iskav ja (lje iskao:* ali rukopis ima ‚*iskau*' t. j. *iskav* a i ono *lje* treba čitati *li 'e);* 16 *ktješe (htješe);* 21 *mogoh (mogah);* 24 *kojih* B *(‚kojeh'* A); 26 *veļu (velju), poći* B *(‚poidji'* A); 27 *gdi (gdje);* 28 *ļubļen (ļubjen);* 29 *pojdi (poći);* 37 *možeš* B *(može* A); 38 *pojdi (poći).*

Pjesma 62: 1 i 5 *srdačce (srdašce);* 2 *svitlo sunačce (svijetlo sunašce);* 3 *lipos (ljepos);* 4 *slide (slijede* protiv rima!), *kripos (krjepos);* 6 *sunačce (sunašce);* 7 *odkli (odkoli), cvite (cvijete);* 10 *dubja (dubļa);* 13 *sunačce prisvitlo (sunašce prisvijetlo);* 14 *srdačce (srdašce);* 19 *gospoje (gospođe).*

Pjesma 63: 1, 9 i 14 *nesrjeće (nesreće);* 6 *budu (budem);* 13 *scijenim (cijenim);* 19 *sunačce (sunašce);* 20 *srdačce (srdašce).*

Pjesma 64: 1 *gdi općah (gdje obćah);* 2 *ku (koj);* 3 *lipota (ljepota);* 4 i 5 *dojde (dođe);* 7 *budu (budem);* 9 *scijenim (cijenim);* 12 *nesrjeće (nesreće);* 13 *u koj (u kih).*

Pjesma 65: ıspred stiha 1 u A imaju još ova četiri:

Kamo se tko veli da nije trud veći
neg s dragom tko želi ļuvezan moć steći?
tvrdo t' se taj vara, koliko na moj sud,
er meni toj para da nije velik trud.

1 *tko (ko);* 2 *more (može);* 6 *jezikom (s jezikom);* 9 *gospoju (gospođu);* 11 *rad* B *(kad* A), *nesrjeće (nesreće), tira (tjera* protiv rima!); 13 *er (jer);* 15 *lipota (ljepota);* 19 *s životom* B *(životom* A); 20 *lipotom (ljepotom).*

Pjesma 66: 1 *cvite (cvijete);* 2 *gdi (gdje);* 3 *ali s' jak (ali jak);* 5 *odasvud (odasvuda);* 6 *pastir ju ńe (pastira ńe), uzaman (a zaman);* 7 *nu jošte (neg jošter);* 11 *na me ne (na mene);* 16 *cvite, stoj (cvijete moj).*

Pjesma 67: 5 *vas (nas);* 7 *bog (čes).*

Pjesma 68: 2 *javi (u javi);* 8 *prizlatna (prislavna);* 10 *liposti (ljeposti);* 21 *more (može);* 23 *ne da'* B *(ne daj* A), *sva tri* B

Digitized by Google

(sve tri A); 25 *doć (poć)*; 27 *odtjeri (otjeri)*; 30 *nu (al), ne da'* B *(ne daj* A); 32 *virno (vjerno).*

Pjesma 69: 1 *ovoj (ovo), gospoje (gospođe)*; 2 *sunce* B *(srce* A); 3 *nigdjer (nigdar)*; 5 *te — slidi (se — slijedi)*; 7 *jeda si (jeda ti)*; 9 *dojde (dođe)*; 10 *pojde (pođe)*; 19 *nu (al)*; 20 *umru (umrem).*

Pjesma 70: 1 *gospoje* B *(gospođe* A); 2 *doje (dođe* A i B), *sunačce (sunašce)*; 8 *cić (cjeć), ke (ki* A i B); 10 *sviti* B *(svijeti* A); 11 *ka mi si (komu si), jedinom* B *(jednome* A); 12 *srdačce (srdašce), s životom* B *(životom* A); 13 *gospoje (gospođe)*; 18 *kolik mi (koliko).*

Pjesma 71: 2 *koliko za vrime (koliko da vrijeme* A, *koliko jes vrijeme* B), *ne bjehu vidile (ne bjehu oči me)*; 3 *sunačca oči me (sunašca vidjele)*; 9 *i da* B *(jeda* A).

Pjesma 72: 3 *šļem (šljem)*; 4 i 6 *lipos (ljepos)*; 7 *komu (kuda)*; 9 *u rukah (u mukah).*

Pjesma 73: 1 *o tebi* B *(od tebe* A), *sunačce (sunašce)*; 2 *srdačce (srdašce)*; 3 *u temu ja čuju, gdi tih gre daž s nebi* B *(i ja se začuđu: čuh gdi daž gre s nebi* A); 4 *ovoj (ono)*; 8 *andjelsko* B *(andjeosko* A); 11 *slaviću (slavit ću)*; 12 *po vike (do vike).*

Pjesma 74: 1 *cvite (cvijete)*; 8 *tvu (svu)*; 11 *cviljeńe* B *(cviļeńe* A); 14 *nesrjeće (nesreće)*; 15 *srid (sred)*; 16 *cvite (cvijete).*

Pjesma 75: 5 *rad ti bih (rad bih ti)*; 10 *nesrjeće (nesreće)*; 19 *da budeš (kad budeš)*; 21 *predaj (pridaj).*

Pjesma 76: 1 *cvite (cvijete)*; 5 *s ńom (š ńom)*; 7 *ovo (ono)*; 8 *er umrijet mrva me ne drži* t. j. jer malo mańka da ne umrem (B mjesto *mrva* ima *mrtva)*; 12 *lipota (ljepota)*; 13 *ako ć' (ak' oć'), krsmati* B *(krzmati* A); 17 *ni t' (nit'), zdravje (zdravļe).*

Pjesma 77: 4 *bivši* B *(biuši* A), *predao (pridao)*; 7 *lipos (ljepos)*; 8 *ni (nije)*; 9 *oči me (ovime):* ovako se razumije i rečenica *da suze grozne sve* u stihu 10, *grozne* je naime glagol a nije pridjev t. j. ‚da (oči) jednako liju suze'; 13 *cvitja (cvijetja)*; 18 *svjetlije (svjetļe)*; 22 *cvite (cvijete).*

Pjesma 78: 1 *gospoje* B *(gospođe* A), *promislim* B *(promisli* A); 4 *srdačce (srdašce)*; 7 *nu (al)*; 9 *kriposti (krjeposti)*; 12 *ni* B *(nije* A); 17 *cić togaj (cjeć toga)*; 20 *itkor* B *(nitkor* A); 22 *ni (nit), sviti (svijeti)*; 23 *scijenim (cijenim)*; 25 *togaj (toga).*

Pjesma 79: 1 *putem (putom)*; 3 *ovdi (odi)*; 4 *cvit (cvijet)*; 5 *ovi (ovaj)*; 6 *more (može)*; 11 *kripos (krepos)*; 14 *radosti (mladosti)*; 15 *nadijeļen (nadijeljen), kripostju (krepostim)*; 16 *među*

Digitized by Google

(meu), svitlostju (svjetlostim); 17 *cić togaj (cjeć toga), gre (zre);* 18 *što godi ne cvili* A i B: i tako je u redu t. j. ‚a da ne cvili'; 20 *vike (vijeke).*

Pjesma 80: 3 *tvoj (moj);* 4 *mir, pokoj (i pokoj);* 5 *uvike (uvijeke* protiv rima!); 7 *lipotom (ljepotom);* 9 *nu (al); cvite (cvijete* protiv rima!); 10 *umiru (umirem).*

Pjesma 81: 1 *nesrjećna (nesrećna);* 2 *nesrjeća (nesreća);* 3 *sve* B *(‚svar'* A), *svit (svijet);* 5 *cvite (cvijete* protiv rima!); 6 *drazijem se* B *(‚drasciemse'* A); 7 *nesrjećan (nesrećan);* 10 *ter smo sad (ter smo);* 11 *tej* B *(te* A); 14 *trpiti (trpjeti* protiv rima!); 18 *lipota (ljepota).*

Pjesma 82: 5 *vidiš li (videći);* 7 *vidje* B *(nigdje* A); 8 *nesrjeća (nesreća);* 10 *kadgodi (kad god i);* 15 *da će* B *(da t' će* A); 16 *imam ti poć* B *(imat mi poći* A); 17 *srid (sred);* 18 *cvite (cvijete).*

Pjesma 83: 6 *cić (cjeć);* 7 *kroz (kraj);* 8 *da ve mi (dače [?] mi* premda rukopis piše *‚davèmi'!);* 9 *cić togaj (cjeć toga).*

Pjesma 84: 1 *pojdi (pođi);* 5 *tuj (čuj);* 7 *smirno (smjerno), sve (još);* 10 *svit (svijet);* 19 *ńoj (ńe);* 21 *taj (ma).*

Pjesma 85 (koja, kako je već kazano, u A nosi broj 57 tako da bi joj u B mjesto bilo između pjesme 54 i 55): 2 *ovuj (onu);* 3 *deset ljet (deset);* 6 *ovaj (ova);* 8 *sva (sad);* između stiha 12 i 13 u A imaju još ova dva stiha:

jer ako bude doć unaprijed koji dan,
tadaj joj je *(tadajeju* rukopis) rijeti moć: ovo mrem ja miran,

13 *u milosti (milosti);* 14 *liposti (ljeposti);* između 14. i 15. stiha u A imaju opet četiri stiha:

koja mi dopusti ļuveno i milo
celivat ńe usti i lice pribilo,
koja me suzami, gdi želi i hrli
da mene rukami bijelijemi zagrli,

17 *na svijetu (po svijetu);* 21 *groba (greba* protiv rima!); 22 *ktje (htje);* 23 *togaj cić (toga cjeć);* 25 *viran (vjeran* protiv rima!); 27 *tko vidi (vidi tko* protiv rima!)

Pjesma 86: 1 *njegda* B *(ńegda* A); 5 *cvite (cvijete);* 7 *željela* B *(žeļela* A); 9 *ter ti ga* (A i B: znak pitańa, što je Žepić metnuo iza riječi *ga* u zagradama, kao da je nešto nejasno, sasvim je izlišan); 13 *ištom* B *(i s tom* A); 19 *priku* B *(prijeku* A); 23 *ter ve me (‚tervemu'* A, *tere me* B).

Digitized by Google

Pjesma 87: u A niti nema krńasta stiha 1 — — — *ptičice poju,* već odmah počiňe stihom 2 *odkli nas* itd.; 4 *leteće* (A i B) t. j. nas ptičice: nikako dakle ne treba znaka „(?)", kao što je izlišan i u stihu 7 i 9; 9 *svezan (savezan);* 14 *da sad* B *(dosad* A), *ni (nije* protiv rima), *pokojan (pokoja);* 15 *ner (neg);* 20 *a od nas (a ti nas);* 21 *makar nas (premda hoć').*

Pjesma 88: 5 *tej* B *(te* A); 6 *s ńim (s ńom* A i B); 8 *tej* B *(te* A); 13 *tomu (to mu).*

Pjesma 89: 1 *oto (ovo);* 7 *ktješe (htješe);* 13 *slide (slijede* protiv rima!).

Pjesma 90: 2 *koja (ona* protiv rima!), 8 *najprječe (najpreče);* 16 *mimo (mirno);* 18 *svit (svijet).*

Pjesma 91: 1 *cvite (cvijete* protiv rima!); 2 *svit (svijet);* 10 *bivši* B *(biuši* A); 14 *cvite (cvijete).*

Pjesma 92: 1 *nesrjeće (nesreće);* 4 *tužna* (A i B: ne treba znaka pitańa jer ne govori pjesnik već ńegova ļubavnica!); 5 *onomu (ovomu);* 6 *nu (al);* 13 *bih (bi).*

Pjesma 93: 1 *s svih strana* B (A nema *s);* 2 *gospoje (gospođe);* 4 *uzdiše (izdiše);* 9 *počnu (počmu).*

Pjesma 94: 1 *svit (svijet* protiv rima!); 4 *blido (bijelo);* 5 *ovaj (onaj);* 14 *u trudu po vele (po trudu u vele);* 19 *dokli (dokle);* 24 *tvoga* B *(toga* A); 25 *primože (primaže);* 39 *nu (al), gospoje (gospođe);* 41 *hotjej me* B *(hotjej mi* A: kako je u B sasvim je u redu;); 42 *mimo toj (mirno toj* A i B); 45 *cvite (cvijete);* 49 *nu (al);* 53 *ništor (ništar), veće (neće).*

Pjesma 95: 4 *kada (kad);* 5 *jes* B *(je* A); 7 *scijenim (cijenim);* 14 *služenje* B *(služeńe* A); 18 *boga ti ja živa (— — — — živa);* 21 *ovoj (ono);* 24 *lipota (ljepota);* 25 *nu (al);* 36 *srdačce (srdašce);* 37 *zač bo sam (zašto sam);* 38 *tako mi boga dil (tako mi — — dil);* 41 *sviti (svijeti);* 42 *da meni ti (ti da meni);* 44 *dugo* B *(drugo* A).

Pjesma 96: 1 *cvite (cvijete);* 5 *vire* B *(vjere* A); 9 *ļuvenih (ļuvenijeh);* 13 *ga* B *(ju* A), *svit* B *(svijet* A); 14 *gospoju (gospođu), rit* B *(rijet* A); 18 *liposti (ljeposti).*

Pjesma 97: 1 *tanče (trne);* 6 *svit (svijet);* 8 *čine mi (u meni):* zato ne vaļa tačka pitańa na kraju stiha; između stiha 8. i 9. imaju u A još ova dva:

a bile ńe ruke, visok vrat i kose
daju mi tej muke, da mi svijes zanose.

*

Digitized by Google

10 *srdačce — svene (srdašce vene):* i na kraju ovoga stiha tačka pitańa smeta; 14 *gdi (gdje);* 17 *kripos (krjepos).*

Pjesma 98: 1 *ovdi (odi);* 3 *prislavni (slavni).*

Pjesma 99: 2 *tila (tijela* protiv rima!); 8 *mojoj su* B *(mojojzi* A), *tvoja (moja* A i B); 9 *neg li ti* B *(nego ti* A); 12 *umnože (uzmnože);* 14 *višńi (vječni).*

Pjesma 100: 1 *da' (da* B, *daj* A); 2 *srdačce (srdašce);* 3 *bit (biti* protiv rima!); 4 *donjekle (donekle);* 5 *nesreće* B *(nesriće* A); 7 *cvite (cvijete);* 8 *rit (rijet* protiv rima!); 9 *gospoje* B *(gospođe* A).

Pjesma 101: 2 *lipotom (ljepotom), bolesni (boljesni);* 3 *diļam (dijeļam), liposti (ljeposti);* 4 *cić (cjeć);* 6 *mojoj (moj), odpravļam* B *(opravļam* A); 7 *razdiļam (razdijeļam);* 9 *bi* B *(bih* A), *lipotom (ljepotom);* 11 *s ńom (š ńom), vik* B *(vijek* A), *razdijeļen (razdijeljen);* 14 *scinim (cijenim);* 15 *li* B *(bi* A); 19 *stati ('stati* kao da je krńasta riječ!); 22 *lipos (ljepos);* 23 *vike (vijeke* protiv rima!); *virni (mirni* A, *vjerni* B).

Pjesma 102: 6 *ovoj (ovo);* 10 *svit (svijet);* 12 *blido (blijedo);* 15 i 16 u A glase ovako:

jer tko mre, moj druže, tomu se istom put
razdili od duše, pak bude počinut.

18 *gdi (gdje);* 19 *cić (cjeć);* 21 *željeti* B *(žeļeti* A).

Pjesma 103: 2 *scijeni* B *(cijeni* A); 8 *ovaj* B *(ovi* A); 9 *tomuj (tomu), izljesti* B *(izļesti* A); 13 *da ki je (dake je):* pa stoga u stihu 14 iza *umrijeti* treba znak pitańa; 15 *razdiļen (razdijeļen* protiv rima!); 22 *trpit (trpjet).*

Pjesma 104: 2 *svezano (svršeno);* 4 *ostanu (ostanem);* 5 *i nije mi (i nije), srdačce (srdašce);* 6 *sunačce (sunašce).*

Pjesma 105: 1 *ovuj (ovu);* 2 *svit (svijet), njeka* B *(ńeka* A); 3 *zdravje (zdravļe);* 4 *cić (cjeć);* 5 *toj li bi (toj li ti);* 6 *vinče (vijenče), za ki se rastvorih (za ku se — — —);* 7 *kamo je, gdi 'e (kako se gdje);* 8 *lav (kam* protiv rima!); 10 *zatravi* B *(satravi* A); 13 *cić (cjeć);* 19 *do mala (do malo* protiv rima!); 21 *nu (al);* 22 *mislim (ja mislim);* 23 *njekoga* B *(ńekoga* A).

Pjesma 106: 1 *cvite (cvijete);* 4 *tva veselja (taj veseļa* A i B); 6 *cvit tvoje (cvijet moje);* 8 *milo (bilo);* 11 *cvite (cvijete);* 12 *cić (cjeć);* 13 *neće (nijeće);* 21 *cić (cjeć).*

Pjesma 107: 2 *oć* B *(oh* A); 5 *kolike (kolik je):* 9 *lik biše (lijek bješe* protiv rima!); 10 *odtud* B *(otud* A), *strile (strijele);*

Digitized by Google

12 *slideći (slijedeći), lipše (ljepše);* 13 *bihu dvi (bjehu dvije);* 14 *ka* B *(sad* A); 19 *ne diku (diku).*

Pjesma 108: 1 *ovi (oni);* 3 *cvite (cvijete);* 7 *da sam* B *(ja sam* A), *razdiļen (razdijeļen);* između stiha 10 i 11 u A imaju još ova četiri stiha:

Rad ti bih, moj bože, prisvitla ova noć
najbrže što može da bude sada doć,
da združit ja budu gizdavu moju vil,
bez koje u trudu podnosim ļuven cvil,

14 *liposti (ljeposti);* 15 *cić (cjeć), nesreće* B *(nesriće* A); 17 *nu (al);* 18 *budu (budem).*

Pjesma 109: 4 *cvite (cvijete);* 5 *srdačce (srdašce), popade* B *(propade* A); 7 *diļeńe (dijeļeńe);* između stiha 8 i 9 u A ima još osam stihova:

Jer nam nije tako dan prošao u bludu
ni večer žalostan prišao u trudu.
Do smrti do moje žaliću sa svu moć
jer s tobom, gospoje, ne ostah onuj noć,
Kadno me moļaše, koliko, cvite moj,
da t' srce davaše na znańe sve ovoj;
što ve te onadaj ne smirih, mâ vilo,
jer ne bih mene daj kleo sad nemilo.

između 10 i 11 u A idu opet dva stiha:

Jaoh draga gospođe, kako nam onadaj
na pamet ne dođe oni naš smrtni vaj?

14 *er* B *(jer* A); 18 *ufa'* B *(ufaj* A); napokon i između 18 i 19 imaju u A dva stiha više:

Do malo još doba, gospoje pridraga,
hoćemo mi oba stati se jednaga;

Pjesma 110: 1 i 2 glase u A ovako:

Ovo je oni dan, gospoje, kako znaš,
u koji bi miran najprvo život naš.

3 *virnu (vjernu);* 4 *boljezan* B *(boļezan* A); 10 *veća (veće);* 13 *cić togaj — nošu (cjeć togaj — nošu);* 14 *podnošu (podnosu);* 16 *cvite (cvijete).*

Pjesma 111: 1 *razdili (razdijeli);* 3 *tira (tjera* protiv rima!); 6 *kako ga ne (kako ne);* 7 *svasma (sasma);* 12 *jeda on nebesa ne vidi ni boga* (B ima prazninu).

Digitized by Google

Pjesma 112: 1 *čtio (štio);* 6 *mnoštvo (množtvo);* 10 *ka* B *(kad* A); 12 *vika (vijeka).*

Pjesma 113: 7 *cvit (cvijet);* 11 *ļubļen (ļubjen);* 13 *cvite (cvijete);* 18 *ter* B *(jer* A); 21 *nu (al), er* B *(jer* A); 23 *svit (svijet);* 24 *suđeni (svjeđeni);* 25 *cvite (cvijete* protiv rima!); 27 *radije (radiji);* 32 *minuta (minutja);* 34 *slove (slave);* 36 *virno (vjerno);* 37 *cvite (cvijete).*

Pjesma 114: 2 *kih* B *(kijeh* A), *svit (svijet);* 4 *ni (nit);* 15 *umnaža (uzmnaža);* 17 *razdili (razdijeli);* 26 *razdijeli (razdili* protiv rima!); 28 *od duše (do duše* A i B); 35 *razdiļen (razdijeļen);* 41 *željeńe* B *(želeńe* A); 42 *za toj (zašto);* 47 *cvite (cvijete);* između 48 i 49 imaju u A ova dva stiha:

A poslije da umrijet kon tebe ja budu,
bez tebe da na svijet ne živem u trudu.

49 *jer* B *(ter* A); 51 *noć hip (noć i hip).*

Pjesma 115: 2 *doć ti ću (dotiću);* 7 *cvite (cvijete).*

Pjesma 116: 1 *svita — cvit (svijeta — cvijet);* 2 *lita (ljeta);* 11 *lipos (ljepos).*

Pjesma 117: 4 *prije te (i prije te);* 5 *hotje'* B *(hotjej* A), *tej* B *(te* A); 12 *taj (ta);* 14 *nije, zašto (neg zašto* A i B); između 14 i 15 imaju četiri stiha:

To li t' ću za ļubav i službu ja umrijet?
Hoć' (rkp. *toj),* pokli hoć' uprav sve da ti budu rijet.
Da li me usilos ne more taj minut?
Ali ti nije milos radi ńe poginut?

15 *ner (neg);* 16 *urijet (‚vrjet [?]'); 17 toj — dostoja (to — dostojna);* 20 *govoru t' ja: čuj se (govorit' ja čuj se);* 21 *takoj (kako);* 25 *ovdi (odi);* 26 *ništor (ništar);* u cijeloj pjesni treba pak ispraviti interpunkciju, jer treba da se vidi, da jedan stih govori pjesnik a da mu drugijem odgovara ruža.

Pjesma 118: 1 *ovaj (ova), svemogi (svemoguć);* 2 *njeki* B *(ńeki* A); 6 *ku (ka);* 11 *pojdi (pođi);* 12 *rec' (reci);* 14 *dojdi (dođi).*

Pjesma 119: 1 *ikadar (ikada);* 5 *bože (na svijet), gospoji (gospođi).*

Pjesma 120: 2 *pri (prije);* 3 *ere (er);* 4 *taj (tuj,* rkp. *toj), lipota (ljepota);* 13 *toj (to).*

Pjesma 121: 5 *jer* B *(ter* A).

Pjesma 122: 3 *nevirna (nevjerna* protiv rima!); 7 *jošte (jošter);* 9 *do mala (do malo* protiv rima!); 11 *sinoćni ere nož (sinošni*

Digitized by Google

er mi nož); 13 *scijenim (cijenim);* 16 *želila* B *(žeļela* A); 20 *dojdi (doći).*

Pjesma 123: 5 *sa svu (u svu);* 12 *koji* B *(koje* A); 13 *more (može);* 16 *cić togaj (cjeć toga);* 23 *za krunu od svih (za krunom od svijeh);* 30 *svit* B *(svijet* A), *človjek (čovjek).*

Pjesma 124: 1 *ovuj (ovu);* 6 *ovu (onu);* 7 *mislih (smislih);* 8 *u svemu (u ovemu), svih (svijeh);* 9 *ove (one);* 12 *već (jaoh);* 15 *netom me (netom je);* 16 *pije* B *(prije* A); 17 *jošte (jošter);* 25 *virno (vjerno);* 26 *neg (nego);* 27 *shraňuje* B *(shranuje* A), *viru (vjeru* protiv rima!): inače meni se čini, da je ovaj stih jasan pored toga, što je prof. Žepić metnuo znak pitańa iza *čemu je;* 28 *pokoli (pokli);* 31 *ļubih (lubim);* 34 *er — ktjeh — ovuj (jer — htjeh — ovu);* 35 *bog hoće za (tač hoće jur);* 36 *da od ńih za druzijeh* B *(da od ńih i druzijeh* A); 38 *čini, bože (ovi bijedni).*

Pjesma 125: 1 *nevirna (nevjerna* protiv rima!); 3 *kriposti (krjeposti);* 5 *gdi druzi (gdi i druzi);* 9 *pojdoh (pođoh).*

Pjesma 126: 1 *s svijeh strana* B *(svijeh strana* A); 2 *srdačce (srdašce);* 3 *vike* B *(vijeke* A); 13 *lipotu (ljepotu);* 14 *viru (vjeru);* 15 *togaj (toga);* 16 *gospoje (gospođe);* 20 *virnija (vjernija);* 21 *neviru (nevjeru* protiv rima!); 24 *moreš (možeš);* 28 *cić-liposti (cjeć-ljeposti).*

Pjesma 127: 9 *cvite (cvijete);* 10 *vrhu (vrh);* 11 *ti vrh vire (ti vire);* 18 *parjati (prijati);* 19 *prjevari (prevari).*

Pjesma 128: 12 *sad u ńe (sada ńe);* 16 *ka me 'e (ka me);* 20 *miran (mirno).*

Pjesma 129: 3 *cvite (cvijete* protiv rima!).

Pjesma 130: 2 *vidih — pokoli (vidjeh - pokli);* 6 i 14 *cvite (cvijete);* 10 i 15 *cić (cjeć);* 11 *toj (to);* 15 *takoj (tako);* 16 *javi (u javi).*

Pjesma 131: 2 *svita (svijeta* protiv rima!); 3 *neka (nego);* 9 *cvitja (cvijetja).*

Pjesma 132: 1 *gospoje (gospođe);* 3 *scijenim — liposti (cijenim ljeposti);* 5 *neka t' je prije (neka ti je jur);* 7 *li* B *(ti* A), *gospoje (gospođe);* 8 i 12 *lipota (ljepota);* 9 *cvite (cvijete).*

Pjesma 133: 5 *sviti (svijeti* protiv rima!); 7 *nesreće sa svijeh* B *(nesreća svijeh* A); 10 *moj* B (i u A je najprije bilo napisano *moj* pa je ispravļeno u *svoj);* 12 *gizdavi (gizdavoj);* 15 *scijenim (cijenim).*

Digitized by Google

Pjesma 134: 1 *cvite (cvijete* protiv rima!); 8 *ni čas* B *(i čas* A); 9 *sunačce (sunašce);* 10 *srdačce (srdašce);* 13 *togaj (toga);* 14 *kon (kroz).*

Pjesma 135: 2 *moj bože (ma srećo);* 8 *ovoj (ono);* 11 *pozabil (zavapil).*

Pjesma 136: 1 *izabran (izabrani* A, *izbrani* B); 2 *čestit ti (čestiti);* 3 *ti ovi cvit (ti cvit);* 6 *a (i).*

Pjesma 137: 1 *cvite (cvijete);* 5 *er (jer), svasma (sasma);* 8 *ni (i);* 13 *ovi (oni);* 18 *ovuj (ovu);* 20 *virno (vjerno).*

Pjesma 138: 2 *promislim diļeńe (pomislim dijeļeńe);* 9 *vike* B *(vijeke* A); 11 i 17 *najdoh (nađoh);* 13 *pri (jur* A i B); 18 *cvite (cvijete);* 20 *liposti (ljeposti);* 21 *sunačce (sunašce);* 23 *ke (ne);* 26 *er (jer), s svih* B *(svih* A); 28 *pri tvojoj (prid tvojom* A, *pri tvom* B); 30 *dilila (dijelila);* 31 *menje* B *(meni* A: *menje* je dativ od *ja,* stoga nikako ne treba što ispravļati!); 32 *er nije* B *(ere ni* A), *cvijeļeńu (cviļeńu);* 33 *diļam (dijeljam);* 34 *diļa (dijeļa);* 37 *er* B *(jer* A); *cvite (cvijete);* 38 *svit taj je (svit taje* A, *svijet taj* B); 39 *liposti (ljeposti);* 40 *svakoj (svakom);* 46 *scijeni (cijeni), tvu* B *(svu* A); 53 *toj li mi (toj l' mi);* 55 *cvite (cvijete);* 57 *s životom* B *(životom* A); 59 *to (toj* protiv rima! i u A najprije je napisano *toj* pa je izbrisano *j);* 60 *ni (nije).*

U A dolazi sada (pod brojem 141) pjesma, koje B nema:

Pjesma 138 *b* (= 141 A).

Ostaj s bogom, ma gospođe,
pokli sreća hoće takoj
usilovan da je rob tvoj
da od tebe sada pođe;
ostaj s bogom, ma gospođe!

Koliko je trudno meni
tvoju lipos ostaviti,
toj ti, ģiļu moj rumeni,
od bolesti neću riti,
er znam da će t' žalos biti
kad od tebe sluga pođe;
ostaj s bogom, ma gospođe!

Dobro da će s tobom biti
moja duša, srce, misao:
sa mnom neće toj otiti,
er sam tebi zapisao,
još kad te sam sagledao
i stril kad mi srce prođe;
ostaj s bogom, ma gospođe!

Dušu moju pridaju ti,
polak tebe ka ostaje,
rad ļubavi koju ćuti,
doći sa mnom er ne haje,
zašto, druže, tvoja sva je,
dokli prika na me dođe!
ostaj s bogom, ma gospođe!

Još ti hoću ostaviti
srce moje, draga vilo,
komu hoću narediti
da te služi vele milo,
dokli opet moje tilo
i bez srca k tebi dođe;
ostaj s bogom, ma gospođe!

Digitized by Google

A od misli što ću t' riti
nego da ńom vladaš, vilo,
da te bude svud sliditi
kud godi je tebi milo,
kakono je vazda bilo,
odkli na te, kruno, pođe;
ostaj s bogom, ma gospođe!

Vjeru, ku sam tebi dao,
vjernu ti ću ja hraniti,
umrijet za ńu da bih znao,
a neg koji trud podniti;
od svakoga ńu ću kriti,
dokoli me moj duhođe,
ostaj s bogom, ma gospođe!

Nu u vjeri, ku si meni
virno vazda ti nosila,
odkli začuh strih ļuveni,
kijem si srce mê ranila,
postoj krepko, kruno od vilâ,
dokle t' sluga opet dođe;
ostaj s bogom, ma gospođe!

Pjesma 139: 1 *cvite (cvijete);* 11 *a lje (ali);* 15 *nikud (nigda);* 16 *nahođu* B *(nohođu* A); 17 *srid* [2 puta] *(sred).*

Pjesma 140: 1 *svit — cvite (svijet — cvijete);* 2 *rit (rijet);* 10 *cvite (cvijete);* 11 *cvita (cvijeta);* 12 *ktješe (htješe);* 14 *i goju* B *(u goju* A); 15 i 25 *kunjaše* B *(kuńaše* A); 17 *sunca (sunce);* 20 *cvit (cvijet);* 25 *njegda (ńegda);* 26 *veńaše (vońaše);* 32 *smislivši (smilujuši);* 33 *cvite (cvijete);* 34 *ne čin' me (ne čini).*

Pjesma 141: 2 *privirni (privjerni), gospoj (gospođ), cvit (cvijet);* 7 *moreš (možeš), tomuj (tvomu);* 8 *diļeńu (dijeļeńu);* 11 *menje* B *(meni* A); 12 *nije* B *(ni* A); 14 *cvite (cvijete);* 16 *blido (blijedo);* 18 *more* B *(može* A); 23 *zajedno (zaedno);* 27 *niku (ńeku* protiv rima!); 29 *sunačce (sunašce);* 30 *srdačce (srdašce), raspukne (raspuknu);* 32 *prešaše (preš'jaše);* 35 *kad ali (kada li);* 40 *munja* B *(muńa* A), *prosine (prozire);* 42 *privirni (privjerni);* 49 *umrih* B *(umrah* A); 51 *cvite (cvijete);* 55 *odkli (odkle);* 57 *scijenim (cijenim), gospoje* B *(gospođe* A); 61 *mjesto ja* B *(mjesto* A); 63 *cvite (cvijete);* 67 *gospoje* B *(gospođe A);* 68 *doje* B *(dođe* A); 69 *najprječe (‚na prieće' A, najpreče* B); 72 *er* B *(jer* A); 73 *bih (bi);* 75 *njeke* B *(ńeke* A), *rekal bi* B *(rekla bi* A); 77 *ovo (ono);* 81 *onuj (ovu);* 81 *ckńah* B *(cńah* A); 83 *onuj (onu);* 84 *smrt ti ju (‚smartiju' A, smrtju* B); 85 *toj* B *(to* A), *nudjer (nuđer);* 86 *jer (još), prika (prijeka);* 89 *proklinah (proklinjah);* 97 *srjete (srete);* 99 *menje* B *(meni* A); 100 *nije* B *(ni* A), *srjesti (sresti);* 111 *u kami (u [ſ] kami* bez potrebe!) 121 i 129 *cvite (cvijete);* 126 *lipotu (ljepotu);* 132 *oni (ovi), s tobome (s tobom);* 134 *vidila (vidjela* protiv rima!); 145 *cvite (cvijete);* 148 *zajedno (zaedno);* 149 *taj (toj);* 152 *blido (blijedo);* 154 *cić (cjeć);* 160 *odavle* B *(odovle* A); 162 *tretji (trjeti);* 163 *predaju (pridaju).*

Digitized by Google

Pjesma 142: 10 *lipos (ljepos);* 11 *cvite (cvijete);* 12 *umnaža (uzmnaža);* 13 *tuj ļubav (tu rados).*

Pjesma 143: 15 *imaj (imam);* 17 *ufa' (ufaj* A, *ufa [?]* B).

Pjesma 144: 1 *nu (mi), moļu* B *(molim* A); 2 *lipos (ljepos).*

Pjesma 145: 4 *tvoj (moj);* 8 *koli (koliko);* 14 *prječe (preče).*

Pjesma 146: 1 *vijenče (cvijete);* 8 *mišļah (mišljah);* 11 *neviran (nevjeran* protiv rima!); 16 *lipos (ljepos);* 20 *dat (ja);* 21 *gospoje* B *(gospođe* A), *ovi (oni):* na kraju stiha trebaju dvije tačke a ne zarez; 25 *cvite (cvijete);* 33 *pravu (prvu* protiv rima!); 43 *scijenim (cijenim);* 44 *zgriješio (griješio);* 46 *andjelski* B *(andioski* A); 55 *nu (al);* 56 *ktjet (htjet);* 59 *lipos (ljepos);* 60 *ovuj (ovu);* 61 *toj (to);* 67 *cvite (cvijete).*

Pjesma 147: 7 *nu (al);* 9 *cvite (cvijete);* 10 *napokoń (na pokon* A i B; u A reg bi da je najprije bilo na kraju *m);* 12 *grob (rok);* 15 *ju (je);* između 18 i 19 stiha u A ima još 18 stihova:

Viđ, bože jedini, ako taj stvorih grijeh,
ti mi stan učini u mukah pakļenijeh.
Ako sam ovoj kriv, u čem me (rkp. *‚u cieme'*) potvori,
čin' da čas nijesam živ — sada me umori,
a združi ńe dike s vjernijijem od mene,
da prija povike radosti ļuvene!
To li joj kriv nijesam, u čem me (rkp. *‚u cieme'*) potvora,
ti, bože, ńojzi sam objavi od zgora,
a meni smrt mirnu danaska dopuštaj,
kakono sve virnu, i duši mojoj raj,
da ove nevoļe rados mâ ne pati,
jer mi je dvaš boļe jednom smrt prijati.
Ako li za ńu prav umrijeti ja budu,
čin' poslije da ļubav ńu mori u trudu,
i za mnom (rkp. *‚samnom'*) suzice do smrti da roni
niz bilo ńe lice, koje mi pokloni,
koje mi darova, a pak me nadijeli
čemernijeh jadova i sa mnom razdijeli.

21 *ovoj (ovo);* 22 *kojom me* B *(kojome* A), *nadili* B *(nadijeli* A); 25 *lis (lij), polipsa* A i B, i tako je sasvim u redu, jer Naļeškoviću *lipsati* ne znači *crkati* već *mańkati).*

Pjesma 148: 2 *more (može);* 3 *služenje* B *(služeńe* A); 9 *a* B *(i* A); 11 *scijeni (cijeni);* 14 *spražila (sprašila* A i B); 15 *ni (ne);* 16 *i mraz (ńi mraz);* 18 *blido (blijedo);* 20 *zatravi* B *(satravi* A); na kraju A ima još ovih 8 stihova:

Ah bože istini, kroz toj te ja zovu
i molim učini ti pravdu sad ovu!

Digitized by Google

Bože, ki stvoreńe s načinom sve vladaš,
ti moje zgriješeńe najboļe sada znaš;
zgriješeńe viđ moje, ako moj nije grijeh,
ne čin' da mrem u mukah u ovijeh!
Toj li sam, bože, kriv, učini od danas
da nijesam veće živ najmańi hip ni čas!

Pjesma 149: 7 *bog mi toj (pravda mi);* 9 i 15 *tej* B *(te* A); 11 *neviran (nevjeran* protiv rima!); 14 *nego li sred raja (nego li — — —);* 17 *potrjebno (potrebno).*

Pjesma 150: 1 *kako hoć', gospoje, da t' igdar bog prosti (kako da t', gospoje, ļuveni bog prosti);* 3 *živu (živ);* 18 *ovuj (ovu).*

Pjesma 151: ispred stiha 1 imaju u A ova dva stiha:

O bože istini, što ću ja grešnik reć,
molim te, učini sve da se bude steć!

1 *ovuj (ovu);* 5 *mišļah (mišljah);* 6 *ti mi daj (da bi mi);* 8 *skoro mi ti dao (da bih sad imao);* 12 *ti mi daj (da bih srio);* između stiha 14 i 15 u A ima još 8 stihova:

Ako ńu veće dvaš ne ļubih neg mene,
do smrti da mi daš sve tuge ļuvene;
to li ju sa svu moć ja ļubih i krjepos,
do smrti neću oć gizdavu ńe ljepos.
Ti meni odnesi iz srca ńe obraz
sa onu s nebesi veliku tvoju vlas;
er togaj po sebi učinit ne mogu,
zatoj se ja k tebi utječem jak bogu.

15 *toj (to);* pa između stiha 16 i 17 opet idu u A dva stiha:

nego sve što ļubi ti, bože, dopusti
da skoro izgubi i svasma dopusti

18 *i (svoj);* 19 *liposti (ljeposti);* napokon između stiha 24 i 25 ima u A još 6 stihova:

Togaj rad viđ, bože, koji je kriv od nas
ter čin' da ne može pokojno živjet čas;
a tomuj, bože, daj, koji je od nas prav,
da ne zna što je vaj ni žalos ni ļubav!
Ti ovoj dopusti koji si od vika
što prođe iz usti od mene grešnika.

Pjesma 152: 5 *nu t' (nu);* 8 *ništor (ništa);* 9 *šļem (šļe);* 10 *tamoj (tamo);* 15 *takoj (tako);* 16 *pusti (puste).*

Digitized by Google

Pjesma 153: 1 *mi s' vazda (mi vazda);* 4 i 11 *cić (cjeć);* 5 *ovo (ono);* 6 *nigdi (nigda);* na kraju stiha 5 treba da je znak pitańa a na kraju stiha 6 usklik. Žepić je krivo razumio ova dva stiha; 10 *er (jer), taj pustom (taj, prstom);* 11 *odvrzi (‚odvarſci' A, dovrši* B); 12 *ovoj (ovo).*

Pjesma 154: 3 *cvite (cvijete);* 4 *cić virne (cjeć vjerne);* 7 i 8 u A glase ovako:

tíjem, pravo reć mogu, sama si ti uzrok
da meni nebogu skrati se smrtni rok.

10 *virna (vjerna);* 12 *spovijeda (povijeda);* 22 *cić (cjeć);* 26 *ckni (skni).*

Pjesma 155: 1 *igdire (igdje);* 6 *za rajski ures (za ures rajski);* 11 *svit (svijet* protiv rima!); 13 *ovaki (ovakoj* protiv rima!); 16 *mn'jah (‚mniah' A, mńah* B).

Pjesma 156: 1, 5 i 12 *gospoje* B *(gospođe* A); 10 *grih (grijeh* protiv rima!); 13 *nu (al).*

Pjesma 157: 3 *bolę* B *(‚bolie' A);* 6 *żelni* B *(želni* A); 13 *ni čuti* B *(nije čuti* A); 14 *srdačce — cić (srdačce — cjeć);* 15 *sve čine (ne čine);* 17 *nemo'* B *(nemoj* A); 20 *cvite (cvijete).*

Pjesma 158: 1 *njeki* B *(ńeki* A); 2 *cić (cjeć);* 6 *nijedna (ijedna);* 10 *lipota (ljepota);* 12 *cvit (cvijet).*

Pjesma 159: 2 *u pismu legati (u pisma slagati);* 3 *cić (cjeć);* 6 *scijene (cijene);* 8 *jer me je (jer mi je);* 9 *kom* B *(i kom* A); 11 *krjeposne* B *(kreposne* A); 15 *ńih pjesni te (te pjesni ńih);* 16 *kriposne (kreposne).*

Pjesma 160: 2 *kripos (krjepos);* 7 *gospoje (gospođe);* 24 *niku* B *(ńeku* A), *svasma (sasma);* 27 *činaše (činjaše);* 30 *njeku* B *(ńeku* A), *pošao (prišao);* 32 *ovo (evo), sužna (sužńa);* između stiha 33 i 34 u B su izostavlena četiri stiha, čemu je dao povoda završetak *sinko moj:*

veselo i drago, kad bi mi čuti toj.
Neg mi te jaoh prijeka učini umrijeti
ter mi te do vijeka ne mislim vidjeti.
Što ve me tač rani, pridragi sinko moj,

34 riječi *ter ve mi* sada sasvim dobro pristaju; 36 *umrije* B *(umire* A); 39 *ktje (htje);* 40 *er* B *(jer* A); 41 *s tobom bi (s tobome);* 44 *tej* B *(te* A); 47 *čuj* B *(tuj* A), *svit (svijet);* 51 *činaše (činjaše);* 52 *dilaše — tila (dijelaše — tijela);* 53 *gospoje (gospođe);* 54 *trudan s svih* B *(trudan svih* A); 55 *cić togaj (cjeć toga), go-*

Digitized by Google

spoje (gospođe protiv rima!); 56 *tej* B *(te* A); 60 *svit (svijet)*; 61 *rit* B *(rijet* A); 62 *svit* B *(svijet* A); 64 *smisli (misli), ka je svih* B *(ku je svis* A); 66 *ucvili* B *(iscvili* A); 71 *ino t' (ino).*

Pjesma 161: 1 *kriposni (kreposni);* 2, 11 i 21 *kriposti (kreposti);* 4 i 5 *cvit (cvijet)*; 4 *ki (kim);* 5 *vaj (aj);* 7 *što se ste (što ste se);* 9 *Muze* B *(‚muſce' A)*; 10 *tužne vam (‚tuſcnievam'* A); 14 *svit (svijet);* 15 *grjehota (grehota);* 16 *kriposna — strili (krjeposna — strijeli);* 22 *komu* B *(‚kêmu'* A).

Pjesma 162: 1 *prigodi (dogodi);* 3 *venče (vijenče), gospoje (gospođe);* 12 *poruč'mi (poruči).*

Pjesma 163: 2 *cić (cjeć);* 4 *tvoje (moje);* 6 *tvoja* B *(i tvoja* A); 9 *nu (i);* 10 *lipos (ljepos), svih* B *(svijeh* A); 12 *virna (vjerna);* 16 *duh bude (bude duh), podniti* B *(odniti* A); 24 *kojih* B *(kojijeh* A), 26 *smislivši* B *(‚smiscljivsci'* A); 27 *tej* B *(te* A); 31 *ugasi (ugazi);* 35 *ti smiri (smiri ti).*

Pjesma 164: 4 *jer* B *(ter* A); 4, 6 i 10 *cvit (cvijet);* 5 *svit (svijet);* 9 *cić (cjeć), propus' (popus');* 11 *liposti (ljeposti);* 12 *kriposti (krjeposti)*; 13 *ovuj vil (ovi vil* A, *ovij vil* B), *obijeju (‚objeju'* A *‚obucju'* B).

Pjesma 165: 6 *a da (i da):* 12 *gospoje* B *(gospođe* A).

Pjesma 166: 1 *ništor (ništar), rit* B *(rijet* A); 6 *prješu (prešu).*

Pjesma 167: 2 *cvitje (cvijeće);* 4 *činaše (činjaše), od dubrav* B *(o dubrav* A); 6 i 10 *cvitak (cvijetak);* 7 *cić (cjeć);* 8 *kad mu 'e (kad mu je);* 12 i 15 *cvit (cvijet).*

Pjesma 168: 1 *cvite — pojdi (cvijete — pođi);* 3 *svit (svijet);* 4 *er (jer).*

Pjesma 169: 9 *cić (cjeć), ki vam ću* B *(‚cjuvam — cju'* A).

Pjesma 170: 1 *gospoje* B *(gospođe* A); 1 i 11 *lipos (ljepos);* 2 *kripos (krjepos);* 4 *more (može);* 6 *liposti (ljeposti);* 7 *kad (kada);* 8 *ovdi (ondi).*

Pjesma 171: 1 *odstupaj* B *(obstupaj* A); 2 *koj (koje).*

Pjesma 172: 5 *ode* B *(ide* A); 7 *lipotu (ljepotu);* 10 *sviti (svijeti);* između stiha 14 i 15 imaju u A još ova dva stiha:

Čemu su mê usti? jaoh komu da se već
celov ńih dopusti ali riječ bude reć?

18 *lipos (ljepos);* 20 *krjeposti* B *(kreposti* A); 23 *nu pokli ni prika (nu pokli ni [?] prika:* ne mislim, da treba što ispravljati); 24 *ktje (htje);* 25 *smrtju (smrti);* 27 *cić (cjeć), doć' (dok [?]).*

Pjesma 173: 6 *cvijetja* B *(‚zvjetiza'* A); 7 *cvitja (cvijetja);* 11 *odnili (odnijeli* protiv rima!); 16 *ćutile* B *(ćutjele* A); 21 *odilil'*

Digitized by Google

(odijelil'); 24 *prisvitlo (prisvijetlo)*; 27 *ove (one)*; 29 *privirni (privjerni)*; 42 *primao (primio)*, *tej* B *(te* A); 43 *a da* B *(i da* A), *cvite (cvijete)*; 44 *srdačce (srdašce)*; 47 *cvit (cvijet)*; 59 *klas* B (u A je najprije napisano *glas* pa je ispravljeno u *vlas)*; 61 *s svih* B *(svijeh* A); 68 i 74 *pojdi (pođi)*; 71 *hotjej (hoće [?])*; 73 *opraviš (odpraviš)*.

Pjesma 174: 6 *ni javi (ni u javi)*; 12 *neg ne čâs (nego čas)*, *veselje* B *(veseļe* A); 13 *žalosti* B *(s žalosti* A); 20 *cić (cjeć)*; 21 *ku taji (ku tuji)*; 27 *nu (al)*; 30 *prignut ću (prignuću)*, *priku* B *(prijeku* A); 31 *ter nas* B *(terno* A).

Pjesma 175: 1 *svit (svijet)*, *ijedna (jedna)*; 3 *cvileći (cvijeleći)*; 11 *scijenim (cijenim)*; 15 *ka (kad)*; 16 *prisvitle (prisvijetle)*; 17 *tej* B *(te* A); 20 *ne maće* B *(ni maće* A); 22 *joj (jom)*; 29 *kamo se* (2 puta) B *(kamo ste* A); 30 *da li su* B *(da li ste* A); 31 *pravo t' se (pravo se)*; 35 *tvoj* B *(toj* A).

Pjesma 176: 2 *cvite (cvijete)*; između stiha 6 i 7 u A idu još ova dva stiha:

neka daj svršeno, moj cvite, zabudu
tve lice rumeno, s koga mrem u trudu.

7 *jaoh (joh)*; 8 *cić (cjeć)*; 10 *moj ģiļu (ģiļu moj)*; 15 *tej* B *(te* A); 16 *vik* B *(vijek* A).

Pjesma 177: 3 *jednu* B *(jedinu* A); 7 *srjed — srjed (sred — sred)*; 10 *smisli* B *(misli* A); 16 *proveo (poveo)*.

Pjesma 178: 1 *cvite (cvijete)*; 2 *praži* (A i B): Žepić nije razumio te riječi, pa je bez potrebe metnuo znak pitaća iza će; 4 *lipos (ljepos)*; 9 *virna (vjerna* protiv rima); 11 *toj (to)*, *služenje* B *(služeće* A); 12 *srdačce (srdašce)*.

* * *

Ma koliko bilo suhoparno ovako nizaće razlikâ u tekstu, opet mislim da je trebalo to učiniti za Naļeškovićeve ļubavne pjesme, jer se je rukopis, po kojem je priređeno štampano izdaće, nešto hote a nešto nehote odveć odalečio od pravog Naļeškovićeva teksta, tako da mu je dao sasvim drugo obličje. Budući pak da je bio dosta netačan već stariji rukopis, s kojega su i A i B prepisani, to sam ja pobiļežio sve razlike, jer bi opet moglo biti, da još na kojem mjestu iz lekcijâ, što ih kažu A i B, izbije tek ono, što je Naļeković napisao. S te strane i ja sam pokazao kako treba koješta ispraviti, ali nijesam svuda, jedno što svuda ne bih ni

Digitized by Google

umio, a drugo što sam mislio, da je za sada dosta, ako i ovo iznesem. Valda drugomu će se gdjegdje bolje sviđati lekcija, koju ima B; — ja sam uzimao redovno, da je bolje ono u A, a samo sam ondje dao prednost rukopisu B, gdje mi se činilo, da to ište smisao ili jezični običaj XVI. vijeka. U neprilici sam bio s ikavskijem oblicima, jer se već za maticu, iz koje su potekli i A i B, može konstatovati, da je miješala ikavske i jekavske oblike barem ondje, gdje je protiv rima pisala (kao što A i B složno potvrđuju) jekavski oblik mjesto ikavskoga ili naprotiv ikavski mjesto jekavskoga. To je miješańe išlo još dalje, jer vidimo, da se u tom pogledu A i B često ne slažu, premda su prepisani s istog rukopisa. Budući da je *pisańe* ikavskijeh oblika za dubrovačke pjesnike stari običaj, to ja mislim, da se ima uvijek dati prednost ikavskomu obliku, gdje ga ma i jedan cigli rukopis ima prema drugomu kojemu rukopisu. Ali sam opet uvjeren, da ni to svuda ne pomaže, jer sam mogao konstatovati, da je Dn. Luka Pavlović (koji je, kako kazah, rođen godine 1821!) prepisujući rukopise frańevačke biblioteke katkada (dok ponajviše vjerno prepisuje!) ne samo zamjeńavao ikavske oblike jekavskijem *već i jekavske ikavskijem!* A što je on činio (koji je sigurno bio mańe pod utjecajem ikavskog književnog izgovora nego li koji prepisivač XVI. ili XVII. vijeka!), to se bez sumńe još više činilo i u starije doba. Tijem naravski neću ništa drugo da rečem, već da se *u principu* mora uzeti, da je u rukopisima ikavski oblik stariji od jekavskoga, ali da se opet mora priznati i to, da je gdjegdje naprotiv jekavski stariji, a da ikavski oblik, kojim je taj stariji jekavski zamijeńen, ne kaže na kakvu razliku u *izgovarańu* već samo na razliku u *pisańu.*

Digitized by Google

Crkva i država u dubrovačkoj republici.

Čitao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 12. travnja 1893.

PRAVI ČLAN DR. KOSTO VOJNOVIĆ.

Uvod.

Nastavljajuć svoj rad o državnome ustrojstvu dubrovačke republike, pošto sam ga pregledao pratnjom glavnijeh zbornika, red mi je bio proučiti, kako je djelovao na njegov ustroj prvi čimbenik sreće državâ, crkva, kakvi su joj bili odnošaji napram svjetovnoj vlasti i kakvi uzajamni utjecaji. Ne propustivši baciti oko na vas razvitak toga djelovanja, osim prostranosti predmeta, drugi uzroci savjetovahu me, da ograničim ispitivanje na XVI. i XVII. vijek. Za ovo razdobje naime borba izmegju dviju vlasti, uspirena u svoj Europi, dogje do vrhunca s protestantskom reformacijom, čiji odjek, dosada nepoznat u svojijem potankostima, dopre do samoga Dubrovnika. Vrijedno je bilo uz to rukom taknuti, kako su bili i u njemu nisko pali u ono vrijeme običaji svećenstva i naroda i kako se svjetovna vlast odazvala reformatornijem naporima crkve, navlastito poslje tridentinskog sabora, te našla za to vazda u Rimu snažnu ruku, a kad bi zabrazdila, što se često a koji put krupno dogagjalo, u crkovno područje, znali su je ustavljati na sklizkom putu auktoritet rimskog Prvostolnika i politički interesi republike. Ta strana javnog djelovanja republike pružit će nam, kako možebiti nijedna druga, priliku, da zaronimo u dubljinu njezine nutrnjosti i u moralnu vrijednost njezine vlade. Velika pak katastrofa g. 1667., koja pada u to razdobje, zasijecavši u crkovni život Dubrovnika ništa manje nego u politički, iskuša valjanost jedne i druge vlade, te je bilo poučno motriti, kako su njihovi zajednički napori doprinijeli, da se Dubrovnik iz svojijeh razvalina podigne.

Digitized by Google

Posluživ̌si se najpouzdanijim izvorima, koji su mi bili pri ruci, priznajem, da bi se još dalo puno crpiti i koje šta dopuniti: ali mi se čini, da su upotrijebljena vrela dovoljna za svrhu ove rasprave, a onaj, koji će htjeti napisati povijest dubrovačke crkve, imati će posegnuti dublje i šire.

U G r u ž u, Septembra 1893.

Prvi dio.

Stanje dubrovačke crkve u XVI. i XVII. vijeku.

Postanak i razvitak dubrovačke crkve. — Nadbiskupska nadarbina. — Vikarijat. — Kaptol. — Župe. — Bratovštine. — Tribunjsko-Mrkanska biskupija. — Stonska biskupija. — Svjetovnjačko svećenstvo. — Duhovni redovi: a) Benediktinci; b) Dominikanci; c) Franovci; d) Isusovci; e) Dumnanjski samostani. — Jezik u crkvi.

I.

Postanak i razvitak crkve dubrovačke.

Postanak Dubrovačke crkve, kao nasljednice epidauritanske, ima se uvrstiti pod kraj sedmoga stoljeća, a njezino ustrojstvo kao metropolije u deseto, kako je kritično otsjekao Červa, postavivši se izmegju skrajnijeh stanovišta Lučića i Gjorgjića i dokazavši, da je patvorena bula Pape Zakarije, po kojoj se pokušalo ustanoviti dubrovačku metropoliju još sedmoga vijeka [1]). Nepobitno u toliko stoji, da je Aleksandar II. jur g. 1067. priznavao biskupa Dubrovačkoga Vitala arkibiskupom i potvrgjivao mu metropolitsko pravo napram sufraganima, što ponoviše Grgur VII. (g. 1076.), Pasko II. (g. 1102.) i Kalist II. (g. 1142.).

Područje dubrovačke metropolije obuhvaćaše s početka dvanaest biskupija, te se protezaše na jug do Barske, koja postade u XI. vijeku posebnom metropolijom, na istok do Bosne i Srbije, na sjevero-zapad do Zahulmije, te Dubrovačka prvostolnica bijaše do XIII. vijeka, kad raskol otrgnu od Rima Bosnu i Srbiju privlačivši ih k Carigradskoj patriaršiji, ognjištem i tvrgjavom katoličke crkve za vas stari Ilirik [2]). I kad se metropolitske granice sauziše na če-

Digitized by Google

tiri biskupije, t. j. na Stonsku ili Zahumsku, na Tribunjsku, na Korčulansku i na Kotorsku [3]), prvobitna zadaća crkve dubrovačke nije zato prestala, te bi usvojena i poduprta, kako ćemo vigjeti, Dubrovačkom Republikom, postade glavnim stožerom njezine politike, i uzrokom onoj moralnoj snagi, koja je, pokraj njezine malenkosti i makar bila okružena silnijem neprijateljima, podrža dvanaest stotina godina.

Po starodavnoj crkovnoj ustanovi izbor dubrovačkog biskupa bi obavljen do X. vijeka po svećenstvu i narodu [4]), kasnije do konca XV. vijeka po kaptolu [5]), koji bi često kod izbora podlegao izrazitoj volji Senata [6]); napokon bi malo po malo, uslijed čestoga otezanja kaptola pri izvršivanju svoga prava, devolviran Papi. Izbor bi padao brez zakonske stege na domaće (navlastito XI. vijeka) i na tugjince, ponajviše na Talijance, do g. 1342., kad umre, izravno po trećemu Avignonensom Papi Benediktu VII. imenovani nadbiskup *Ilija (Aelius) Saraka,* uzorni pastir, otmeni državnik i književnik, njegovoj diplomatičnoj vještini pogje za rukom privesti kraju zaštitni savez izmegju Dubrovnika, kad ova g. 1338. otpremi Mlečića, i kralja ugarsko-hrvatskoga. Došavši na kraj života, pozove on k smrtnoj postelji kneza i uglednije senatore, te im se otvori, kako je on mogo, samo da je htio, zapremiti državnu vlast; ali neka se dobro čuvaju te ne bi koji od njegovijeh nasljednika to učinio, i otkrivši im mnoge državne tajne i davši im naputke za bolje upravljanje republike — preminu [7]). Upamtiše oci savjet i nehtjedoše za 49 godina pristati, da bi domaći čovjek zasio nadbiskupsku stolicu, dok izbor po kaptolu Mata Gjorgjića ne dade povod Senatu g. 1409., da predloži Velikome Vijeću zakonsku osnovu, one iste godine prihvaćenu, po kojoj nijedan Dubrovčanin ili žitelj dubrovački (Ragusinus vel habitator Ragusii) ne smije se primiti nadbiskupske stolice, te biše stroge pedepše udarene proti domaćima svima, koji bi se prihvatili časti, ili nastojali o tome, i odregjeno u isto vrijeme, da propis ima retroaktivnu moć na obavljeni jur Gjorgjićev izbor [8]). Zakon bi neumoljivo izvršen s privolom rimske stolice uz 362 godine, unatoč štetnijem posljedicam, koje donese upravljanju dieceze, dok ove ne prisiliše republiku, da se uteče opet domaćima, te g. 1721. zapremi Dubrovčanin *Rajmund Jelić,* koji kasnije nametne sebi prezime *„Gallani“,* nadbiskupsku stolicu, po njemu proslavljenu [9]).

Dok je izbor nadbiskupa padao na domaće, bijaše lasno vladi proturati svoje ljude, navlastito dok kaptol, sastavljen iz same vla-

Digitized by Google

stele, izvršivaše pravo postulacije. Ali kad oni biše isključeni, te inostranci počeše zasjedati prabiskupsku stolicu, utjecaj njezin postade težak radi nepoznavanja osoba i dalečine mjesta. Zaludu Senat pokuša poslje smrti arkibiskupa Veniera (1490.) privlačiti *de facto* k sebi pravo imenovanja: papa Inocent VIII. ne saslušavši ga, posla Jakinjskoga plemića *Ivana Sacchi* (1490.—1505.), kojega vlada morade priznati. Zaključak Senata one iste godine, da mu unaprijed ima pripadati izbor nadbiskupa, ostade bezkrjepostan [10]). Tako bi poslan g. 1578. po Grguru XIII. *Jeronim II. Mateucci* brez ikakvoga posredovanja Senata [11]), a po Sixtu V. (g. 1588.) *Pavo Alvari* [12]). Jedan put po uplivu negdašnjega arkibiskupa dubrovačkoga Ivana Angjela Medice (1545.), tadanjega kardinala, a najposlije pape pod imenom Pia IV. (1559.), Julij III. krivo obaviješten, posla u Dubrovnik za nadbiskupa nevrijednu osobu u licu *Sebastiana Portica* (1553.), domaćega prelata kardinala Medici-a, što dovede do oštra sukoba s republikom, sretno utažena po Pavlu IV., koji premjesti *Portica* [13]) te posla u Dubrovniku jednoga od najodličnijeh njegovijeh nadpastira *Ljudevita Beccatelli,* otmena člana tridentinskog sabora (g. 1555.) Djelovanje senata na imenovanje arkibiskupa ograniči se dakle na neizravno posredovanje kod vladajućega pape, budi kroz svoje poslanike u Rimu, budi kroz kardinala protektora, kojega Senat isprosi kod papinskoga prijestolja sve do pada republike [14]).

Vladi stajaše na srcu imati valjanoga nadpastira, stara u godinama, po mogućnosti redovnika, nipošto podanika mletačkoga niti Dubrovčanina, kojega isključivahu domaći zakoni [15]). Nije ona dopuštala, da se arkibiskup miješa u javne poslove republike, a najmanje pak u vanjske, navlastito otkad arkibiskup *Filip Trivulzio* (1526.—43.) uslijed rodbinskog sveza s otmenom milaneškom obitelji, na tanki led dovede državu, pustivši se upotrijebiti kao orugje po tursko-franceskoj alijansi proti kršćanskijem saveznicima [16]). Dapače republika bi gledala prijekijem okom svaki bliži dodir nadpastira s vlastelom [17]).

Nego ako je ona s izključenjem domaćijeh sínova stala na put premoći vlasteoskijeh obitelji i ovako utekla oligarkiji i nutrnjijem trzanjima, — s druge strane imenovanjem inostranaca navukla na crkvu i na državu štetnijeh nigda ne izliječenijeh posljedica. Jedan dio nadpastirâ našega razdobja, koji su često obnašali visokijeh časti u rimskom dvoru i u papinoj državi, za svoga vladikovanja bijahu koji put i kroz sve vrijeme otsutni. Tako bi s Ivanom

*

Digitized by Google

Sacchi (1490.–1503.), s Julijem Maffei (1505.–1510.), s Rajnaldom Graziani (1510.—1526.), s Panfilijem Strassoldo (1544.), s Ivanom Augustom de Medici (1545.—1533.) i s Petrom de Torres (1664. do 1688.) Otsutnost pastira prouzročivaše malaksanje i raspust zapta svećenstva, a jedno i drugo zanemarenje stada. Istina, arkibiskupi su visoko nosili zastavu vjernosti i odanosti vrhovnom poglavici crkve, te držeći čvrsto vezanu republiku s rimskom stolicom i po njoj sa zapadom u najopasnije doba za kršćanski svijet, puno doprinesoše njezinom spasu. Istina takogjer, da se pojavljuju za XVI. i XVII. vijeka nadbiskupi rijetkijeh pastirskijeh vrlina, Philip Trivulzio (1526. - 1543), reformator Ljudevit Beccatelli (1555.—1564.), neustrašivi i požrtvovni u čas trešnje Petar de Torres, spretni i revni Ivan Lucchesini (1689.—1693.). Ali ako ih je vezao s Dubrovnikom i sa diecezom obćeniti interes crkve, inostransko porijeklo priječilo bi, da se priljube zemlji, kojoj uopće ne poznavahu jezika [18]), kasno i slabo bi se privikli običajima i ljudima, a ne rijetko joj zapustili, ili istrošili u vlastitu korist nadarbinu [19]). Doveli bi sobom tugjijeh svećenika, a to ne vazda uzorna života, kojijem se imadu pripisati česti, dugi i ljuti sukobi s Dominikancima i s Franovcima, koji sakupljahu u svojijem samostanima cvijet vlastele i pučanstva, a strogijem životom služahu ukorom razuzdanijem tugjincima [20]). Istina, da republika ne činjaše svojim nadpastirima laka ni ugodna života, zabrazdujući često i jako u njihovo područje, napastujući ih i zadirkivajući ih. Odavle nastojanje njihovo, da se otresu nadbiskupskog tereta, u koju svrhu bi obilazili rimski dvor i kardinalske palače, te ozloglasili državu [21]). Pape, navikli od pamtivijeka školi opreznosti i ustrpljivosti, branili bi nepomično prava crkve i proti maloj republici kako proti velikijem kršćanskijem silama; ali, priznavajući u isto doba teškoću položaja dubrovačkijeh nadbiskupa [22]), gledahu izravnati raspre i ugoditi joj po mogućnosti kako kod njihova imenovanja, tako i kod premještenja [23]). Zle posljedice inostranskijeh nadbiskupa dozriješe poslje velike trešnje, kad nadbiskupska nadarbina, osiromašena, nemogaše više privlačiti Dubrovniku valjanijeh talijanskijeh nadpastira. Republici s druge strane ne bijaše više bojati se, pošto je reformacija bila oslabila i u zemljama, gdje nije bila prodrla duhovna vlast, da bi se domaći prvostolnik dovinuo premoćnog upliva u državi, te g. 1680. bi ukinut stari zakon, koji priječaše Dubrovčaninu pristup, a to osobito uslijed napornog svjetovanja poslanika rimskoga Stijepana Gradića i nade, da bi toli otmeni i

Digitized by Google

zaslužni muž prihvatio ponugjenu mu čast. Ali je on odbi, voleći biti koristan domovini kao poslanik kod rimskoga dvora, kojemu se bio priljubio. Stopram poslje njegove smrti Rajmund Jelić (Gallani) g. 1721 imenovan po Inocentu XIII., prvi poslje gotovo četiri stoljeća zapremi domaću prvostolnicu [24]).

II.

Nadarbina nadbiskupska.

Nadarbina nadbiskupska bi utemeljena, kako to nosi starodavna predaja, po državi mjesto desetine, koja nigda ne opstojaše. Socijalno-politički uzroci sklonišc na to republiku, naime siromaštvo zemljišta, koje ne podnašaše takva tereta i težnja ne pružiti svećenstvu nezavisno vrelo prihoda, da bude podložnije državi, koja po tom pridrža pravo utjecati u upravljanje biskupske *mense* [25]). Nadarbina sastojaše iz nadbiskupske palače i iz nekretnijeh dobara u Župi i na otocima. O polovici XVI. vijeka bacala je od 400 do 450 zlatnijeh dukata zakupnine odsutnijem arkibiskupima Strassoldu i Medici [26]). Prihod poskoči na 700 zlatnih dukata marljivom upravom Ljudevita Beccatelli-a (1555.), te se snizi pod arkibiskupom Lanteri-em na 400 škuda [27]). Trešnja i nemar prešastnikâ Torres'a svedoše pod ovijem nadarbinu na jedva 200 zlatnijeh dukata, s kojijem mogaše jedva zadovoljiti najčednijim potrebama [28]). Pod vještom upravom Lucchesini-a (1689.—93.) prihodi *mense* lijepo narastoše [29]).

III.

Vikarijat.

Česta i duga otsutnost arkibiskupâ silijaše ih ostaviti vikare, da upravljaju dijecezom, a isti razlozi natjeraše republiku stvoriti zakon, da imadu biti inostranci [30]). Ipak arkibiskupi volijahu namjestiti Dubrovčane, koji poznavahu i državu i crkvu, da svale od sebe odgovornost, te bi pala na njih, kad bi bili odredili tugjinca, a vlada bi se više puta sklonila primiti domaćega [31]), prem da je iskustvo dokazalo, kako bi se tijem naišlo na svakojake neprilike [32]). Imenovanje vikara priobćilo bi se Senatu [33]). Nalazimo jedan put, gdje ga ovaj imenuje po ovlašćenju arkibiskupova punomoćnika [34]). Vidićemo kako se u ovo razdobje proslavio u najpogubniji čas za crkvu i za državu, poslje velike trešnje, generalni

Digitized by Google

vikar, domaći sin, Brnje Gjorgjić, kad nadbiskup Torres morade ostaviti grad, da zakloni u Jakin preživljele dumne.*

IV.

Kaptol.

Da vladajuća vlastela uzmognu vršiti upliva na inostranca arkibiskupa i na upravu crkve, bi g. 1442. stvoren zakon, da samo plemić može biti izabran kanonikom [35]). Država 'stvori kaptolu nadarbinu, koja bijaše siromašna još u drugu polovicu XV. vijeka [36]), a Senat bi, koji put samovoljno utijecajući [37]), vršio patronatsko pravo napram kaptolu, kojemu pripadaše izbor svojih članova. Do trešnje bilo je dvanaest kanonika, izmegju kojijeh prvi u dostojanstvu bijahu *arkigjakon*, *arkipresbiter* i *primicerij;* poslje potresa broj kanonika bi smanjen na šest. Prihodi bi se nadarbine jednako dijelili megju kanonike, izim što bi najmlagji dobivao samo dvanaest mjesečnijeh perpera. Ovoj nepravici vlada doskoči velikom mukom g. 1495. izjednačivši dijelove [38]). Još više je stade napora, kad, bivši kaptolska nadarbina narasla [39]), republika stvori zakon, potvrgjen g. 1497 od pape Aleksandra VI., da se od nje odluči 400 perpera za dvanaest kapelana, koji su imali obavljati u prvostolnoj crkvi službu božiju sasvijem zanemarenu po kaptolu [40]). Taj nemar, kojemu je dosta kriva bila aristokracija, što bi natjeravala, preko volje i sposobnosti, svoje članove u kaptol, i česti sukobi ovoga s nadpastirom, skloniše u drugoj polovici XVII. vijeka tri arkibiskupa, da nastoje, prem da bezuspješno, eda bi se krug kanoničkijeh kandidata raširio i na druge razrede pučanstva [41]).

V.

Župe.

Duhovna pastva zapinjala je XVI. vijeka u gradu i u okolici, jer ne bijaše razdijeljena u župe. Biskup bijaše jedini župnik, a svećenici gradski zamjenjivahu ga u dušobrižništvu brez opredije-

---

* Metropolitsko pravo arkibiskupa Dubrovačkoga bi ukinuto bulom od 30. Junija 1828. *in sedem Beati Petri*" Leona XII., te ustrojena dubrovačka biskupija i njoj pridružene Korčulanska i Stonska istom bulom ukinute, a biskup Dukrovački isto kano i Spljetski biše podčinjeni zadarskome Metropoliti. Ostade im pred ostalijem sufraganskijem dalmatinskijem biskupima *jus praesedentiae, ut* (kaže bula) *hoc modo aliqua pristini eorum gradus memoria servetur*".

Digitized by Google

ljena područja. Arkibiskup Ljudevit Beccatelli, povrativši se iz Tridentinskoga sabora, koji bijaše stavio u shodnom uregjivanje župâ jednoga od glavnijeh stožera preustrojstva crkve, uloži svu pastirsku revnost, da se razdijele grad i predgradja u dvanaest župa, te mu pogje za rukom g. 1556., pokraj protivštinâ na koje naigje, skloniti Senat, da pristane na osnovu. Ali Coletti pripovijeda, da osnova nije se nigda izvršila, a da ne zna zašto [42]). Stoji, da se u Ćervino vrijeme (prve polovice XVIII. vijeka) dušobrižništvo vršilo u ime arkibiskupa po osmerici podžupnika, koje ovaj mogaše imenovati i skinuti po volji. U to doba okolica dubrovačka do Zatona imala je tri župe, Dubrovačka biskupija u svemu dvaest, a Stonska deset [43]). Župnici bijahu vrlo slabo plaćeni po državi [44]), imali su biti podanici republike i nijesu smijeli tražiti, kao ni ostali crkovnjaci, nadarbinu izravno od rimske stolice [45]).

VI.

Bratovštine.

Mnoge, jake, dobro uregjene bratovštine, neke lih crkovne, a druge svjetovnjačke, pod zaštitom i nadzorom crkve, a još više države postojale su u glavnom gradu. U samoj prvostolnoj crkvi god. 1391. bila se ustrojila *popovska bratovština (confraternitas sacerdotum Ragusinorum sub invocatione Sancti Petri in Cathedra)*, moćna imutkom i povlasticama potvrgjenijem po Bonifaciju IX. (g. 1391.), po Sikstu IV. (g. 1483.) i po Klementu VIII. (g. 1595), sastavljena iz svećenika i svjetovnjaka jednoga i drugoga spola, kojoj bijaše svrha megjusobna potpora duhovna i tjelesna za života i poslje smrti i otkup braće od sužanjstva. Sama je mogla preinačiti svoja pravila, te bi se sastajala u jednoj dvorani nadbiskupske palače. Vrlo ograničena bila su prava nadzora arkibiskupa na nju, te se bila dovinula u ovo vrijeme take prijemoći, da je znala prkositi i biskupskoj vlasti, a našla bi proti svakoj povrjedi svojih povlastica zaštite u Rimu. U njoj se bilo zatvorilo domaće svećenstvo kako u tvrgjavi, odakle bi znalo nišaniti na prabiskupski dvor i na samu kneževsku palaču [46]). Pod njezinijem krilom stojahu bolnica za neizliječive siromašne bolesnike, i ubožište [47]).

Dvadeset i osam bratovština bilo se za tečaja vremena ustrojilo u glavnom gradu republike, od kojijeh najznamenitije nastadoše od XIV. do XVI. vijeka. Osim popovske spomenućemo one Antuninâ (1348) s posebnom svojom bonicom, Lazarina (1531), koje skup-

Digitized by Google

ljahu cvijet bogatog gragjanstva, ona prastara drvodjelaca (1266.) pod zastavom Sv. Josipa, zlatarâ (1406.) pod onom Sv. Marka i ona Sv. Ivana odrubljena (1490.) pod barjakom Sv. Roka za sprovod pedepsanijeh na smrt i za pripomoć njihovijem dušama, potvrgjena po papi Inocentu VIII. Svaki zanat bijaše ustrojen u posebnoj bratovštini. Lajikalne bratovštine upravljahu znatnijem pobožnijem zapisima, koje crkovna vlast po toleranciji papinoj ne nadziraše [48]).

VII.

Biskupija Tribunjsko-Mrkanska.

Prvi na skoku izmegju sufraganijeh biskupa dubrovačke metropolije bijaše Tribunski i Mrkanski. Stara *Tribunija* obuhvaćaše u istočno-zapadnom pravcu zemljište od Humske županije do Risanjskog zalijeva, a u sjevero-južnome od Hercegovine do dubrovačkog teritorija. Unutra ovoga prostora Tribunjska dijeceza graničila je sa zapada s Makarskom, sa sjevera s Bosanskom, s istoka s Risanskom, s juga sa Stonskom i Dubrovačkom. Njezin postanak gubi se u tmini vremena, te od IX. do XVI. vijeka jedva se znade za četiri biskupa, red kojih neprekidno se vuče od XV. naprijed. Megjusobni ratovi srpskijeh dinasta, koji bi se XIV. o zemljište otimali, dok ih ne svlada Turčin, i neprijateljsko njihovo ponašanje napram katoličkoj crkvi silijahu često Tribunjske biskupe, da se zaklone budi na otočić Mrkanu blizu Cavtata, gdje se nalazio do g. 1296 benedektinski samostan i crkva Bogorodice od Snijega, darovani g. 1294 po vlasteoskoj obitelji Teofilâ Tribunjskom biskupu, budi u Dubrovnik. Tribunjski biskup kad prvom zapremi Mrkanu, gdje nagje samostan opustošen od kuge, prisvoji si naslov, ne opata, kako bijaše po redu, nego biskupa Mrkanskoga, a da prave Mrkanske biskupije nigda nije bilo. Za to teče nejednako red Tribunjskijeh i Mrkanskijeh biskupa, sjedinjenijeh g. 1464 po Piu II. Čini se, da je prvi Mihajlo XIV. Tribunjski, a IX. Mrkanski biskup, zlostavljen od srpskijeh knezova i od Turaka, koji su bili počeli poslje uzeća Carigrada harati Bosnu i Hercegovinu, konačno pribjego g. 1456. u Dubrovnik, a republika, kad bi prisiljena pretvoriti u *lazaret* za bolnicu za raskuženje robe Mrkanski samostan, nadoknadi Tribunjske biskupe kućom u gradu i baštinama na gornjome u gradu konalu i u Župi. Jur god. 1423. bijaše im poklonila otočić Moluntu, nedaleko od ušća kotorskog zalijeva [49]). Ovom darovštinom Senat dubrovački steče patronatsko pravo ime-

Digitized by Google

novanja Tribunjsko-Mrkanskoga biskupa, što prvo pripadaše Dubrovačkome nadbiskupu i njegovome kaptolu [50]), te bi predlagao Svetoj Stolici ponajviše domaće ljude izmegju vlastele, najčešće iz dominikanskog reda, a kadikad iz franovačkoga, rjegje iz benedektinskoga i iz svjetovnjačkog svećenstva [51]).

Biskupi tribunjski, čija nadarbina jedva bacaše sto zlatnijeh dukata, upravljahu iz Dubrovnika svojom dijecezom *in partibus infidelium* te je od vremena do vremena pohagjahu, ne vazda revni, ni požrtvovni [52]). Republika, uvidivši važnost te crkovne točke u srcu Hercegovine, njihovom polugom nastojaše širiti tamo svoj upliv uz zaštitu naime katoličke crkve, te poluči za nju na početku XVII. vijeka od sultana neke povlastice, koje činjahu moguće djelovanje jerarhije. [53]).

U Dubrovniku Tribunjsko-Mrkanski biskupi dovinuše se visokoga položaja, jer često bijahu izabrani kaptolskijem ili generalnijem vikarima. Ovo stanje ustraja do konca XVIII. vijeka i preživi republiku, dok Tribunjsko-Mrkanska biskupija ne bi bulom od 30. septembra 1839. Grgura XVI. povjerena Dubrovačkijem biskupima, da njom *donec aliter provideatur* upravljaju kao apoštolski upravljatelji, što bi potvrgjeno po Leonu XIII. bulom od 5. Jula 1881., kojom bi ustrojena jerarhija u Bosni i Hercegovini, u kojoj ona nagje mjesto pod naslovom Trebinjske biskupije. *Breviem* od 8. Jula 1890. bi izručena Mostarskom biskupu, da njom upravlja, dok ne dobije svoga vlastitoga pastira [54]).

VIII.

Stonska biskupija.

Daleko veću važnost za crkvu i za državu imadijaše Stonska biskupija. U velikome crkovnome saboru, koji se držao, kako kaže pop Diokleatski, druge polovice devetoga vijeka *in planitie Delma,* Zahumci dobiše prvoga svoga biskupa, koji do konca XII. vijeka bijaše podvrgnut Diokleatskoj, pak zamjenice Dubrovačkoj i Spljetskoj metropoliji, dok konačno ostade priključen Dubrovačkoj. Zvaše se s početka Zahumskijem biskupom od zemlje, koju obuhvaćaše, a kasnije Stonskijem od glavnog joj grada. Ali patarenstvo i raskolništvo, koja su utirala put turstvu u Bosnu, zahvati malo po malo i Zahumlje, i učini g. 1300. stonskom biskupu nemoguće dalje stanovati u Stonu, gdje se manastir kalogjera bio ugnijezdio, te ga skloni ugovoriti s Marom Gjorgjićem knezom Korčulanskijem

Digitized by Google

da se premjesti pod stanovitijem uvjetima sjedište stolice na Korčulu, koja do tadar bijaše podvrgnuta Farskoj biskupiji, što bi i potvrgjeno papom Bonifacijem VIII., i tako nastade Stonsko-Korčulanska biskupija. U ovakome stanju dubrovačka republika nagje uregjenu crkvu u Stonskome poluotoku, kad joj pogje za rukom g. 1333. kupiti ga od kralja Stjepana Dečanskoga i bana Kotromanovića, istrgnuvši tako primorsko Zahumlje iz ruku srbskijeh dinasta i unaprijed ga otkupivši od Turske. Državničko oko dubrovačke gospode uvidi odma, da je bilo potrebito za uzdržavanje novoga teritorija, koji je imao i ekonomički i strategički okrijepiti sa zapada državu, s jedne strane prekinuti vez crkovne njegove zavisnosti od Korčule, koju Mlečići bijahu zapremili sa svom Dalmacijom g. 1420. namjestivši tamo za biskupe svoje podanike, a s druge pripraviti Stonskom biskupu povratak, otrijebivši prije od patarenstva i raskolništva poluotok. Neumoljivom i ustrajnom dosljednosti republika poluči jedno i drugo. Iz vikarije Bosanske sašli joj na pomoć Franovci, koji ne štedivši ni truda ni krvi obratiše na katoličku vjeru raskolnike i pokrstiše patarene, a republika diplomatičkom finoćom odstrani kalugjere, obećavši im godišnju milostinju, koju pošteno isplati do svog pada, mjesto njih postaviviši Franovce. S druge ruke poče odmah vojštiti, kako bi Stonsku biskupiju odcijepila od Korčulanske. U to vrijeme nastade oštar spor izmegju republike i stonsko-korčulanskijeh biskupa, koji ustraja gotovo jedno stoljeće (1342.—1422.) radi desetine, koju se stonski narod uskraćivaše platiti, poduprt po državi, koja se bojaše da nebi, jedva obraćen na katoličku vjeru, opet od ove otpao. Pravda se izravna g. 1347. ugovorom, potvrgjenijem po papi Klementu VI. u Avignonu, krijepošću kojega republika se obveza davati svake godine zajedničkom biskupu za Stonsku diecezu 100 zlatnijeh dukata, pridržavši pobiranje desetine, da pokrije troškove preuzete za crkvu, i državne, što utvrgjivanje Stona u interesu jedne i druge zahtijevaše. Ali g. 1386. ponovi se raspra radi izostalijeh podataka, te papa Urban VI. podijeli biskupu vlast pogoditi se s republikom, kako nagje za korisno. Nego pod biskupom Nikolom XIX. Stonskijem, a XI. korčulanskijem po treći put zametne se parnica, jer biskup nije se htio zadovoljiti nagodbom svoga prešasnika; ali papa Martin V. g. 1422. udri osudu, kojom je potvrdi [55]). Megjutijem republika nastojaše iz petnijeh žila imati svoga biskupa u Stonu. Obrazloži ona u dugoj spomenici upravljenoj g. 1526. svome kardinalu protektoru Augustinu Trivulzio,

Digitized by Google

svojti tadanjemu dubrovačkome nadpastiru Filipu Trivulzio, državne razloge, koji zahtijevahu razlučenje Korčulanske od Stonske biskupije. Dubrovnik, kazivaše, odavna izgubi Korčulu, samo privremeno mu povjerenu na upravu g. 1413. po kralju Sigismundu, kad se ovome bijaše iznevjerio Spljetski vojvoda Hrvoje. Odkad ona padne pod ruke Mletačke, ova šalje za biskupe svoje podanike, s očitom namjerom, da ovi, pohadjajući stonsku biskupiju, dogju u dodir s narodom i tijem Mlecima utru put. Na svoju obranu republika zabrani inostranskijem svećenicima voditi duhovnu pastvu u Stonskoj diecezi, da ne bi pod izlikom vjere pobunili narod. Evo nedavno domaći sin (Nikola Nestić) splete urotu, koja, da nije bila otkrivena na vrijeme i da nije izdajnik platio glavom svoj zločin, bila bi izručila Ston neprijatelju, a s toga bi republika bila propala; jer iz Stonskoga poluotoka ona vadi ponajviše prihode, kojim plaća Turskoj danak i pokriva dio državnijeh potreba. Neka se dakle s ovijeh razloga protektor zauzme kod pape Klementa VII., da se odijeli Stonska od Korčulanske biskupije, a republika će slijediti plaćati Korčulanskom biskupu sto zlatnijeh dukata, koje sada dobiva za Ston, a da se samo sjeti kad ih utjerava, da je Stonski biskup. Republika će uz to skrbiti, da novi Stonski biskup bude udobno i pristojno dotiran [56]). Ono što joj ne pogje za rukom dobiti pod Klementom VII., poluči republika od jako joj privrženoga Pape Pavla III. g. 1541., koji odluči Korčulansku od Stonske biskupije imenovavši dominikanca Tomu Ćervu Stonskijem biskupom, a ostavivši mu da uzslijedi upravljati Mrkanskom biskupijom. Republika obskrbi novoga biskupa dotacijom 200 dukata, a Pavao III. podijeli joj g. 1549. pravo patronata, i ostavi joj utjerivanje desetine [57]). Za izpražnjene biskupske stolice Rim dozvoli Senatu, da može predložiti vikara, kojega bi arkibiskup potvrdio [58]). Od tada samo Dubrovčani zapremiše Stonsku stolicu, a to vlastela i gragjani, ponajviše domenikanci, rjegje kanonici, popovi i Franovci. Korčula dobi svojega posebnoga biskupa, koji ostade s Risanskijem (do g. 1520.) podvrgnut Dubrovačkome metropoliti; ali više *pro forma*, jer su njihove dijeceze politički visile od mletačke republike i po tom bi više padale pod upliv papinskoga Nuncija u Mlecima [59]).

Digitized by Google

IX.

Svjetovnjačko svećenstvo.

Veliki zapadni raskol, najviša kušnja koja igda nagje katoličku crkvu, došavši poslje Avinjonskog robstva, bijaše rasklimao savez Rima s pojedinijem crkvama, i tijem oslabio crkovni zapt, te bio jedan od zamašnijeh uzroka kvaru svećeničkijeh običaja XIV. i XV. vijeka [60]). Kostnički i Basilevski sabori uvidiše potrebu reformacije zloporabâ, koje su se bile uvukle u crkvu, i latiše se čvrsto popravljanja, — ali zabrazdiše daleko i promašiše cilj uzdrmavši papinskijem autoritetom, brez čije snažne ruke i nesporive vlasti nijesu se mogle vidati rane zadane crkvi.

I Dubrovačka crkva osjeti zle poslijedice tijeh obćenitijeh uzroka, a njim pristupiše drugi njoj vlastiti, koji pogoršaše njezino stanje. U ove spada, što od polovice XIV. vijeka Dubrovnik — a život crkve kao države bijaše u gradu koncentriran — htjede dobiti iz tugjinstva svoje nadbiskupe, koji, makar ih bilo otmenijeh po svojijem crkovnijem vrlinama, često otsutni i slabo priljubljeni zemlji, ne uživahu upliva niti mogahu vršiti potrebite moći, da drže u zaptu svećenstvo. Ovo bi glavni razlog, radi kojega Tridentinski sabor nije mogao donijeti u Dubrovnik sve one plodove, koje osjetiše druge katoličke zemlje, prem da je crkva dubrovačka bila predstavljena u njemu po odličnijem licima, kakva bijahu arkibiskup Ljudevit Beccatelli i Stonski biskup Bonifacij de Stefanis (Drakolica) [61]). Djelovalo je pri tom štetno s jedne strane daleèina Dubrovnika od naroda u kojijem se crkovni život jedrije kretaše, a s druge blizina i često obćenje s istokom, sasvijem pokvarenijem i izgubljenijem za katoličku crkvu. Nadodaj k tome, da se svjetovnjačko župno svećenstvo vadilo ponajviše iz niže ruke naroda, te s toga nije uživalo ugleda kod vladajuće vlastele, koja ga je upotrebljavala za ponizne, koji put nepristojne službe, dočim bi svoje članove poslala u kaptol i u duhovne redove. Osim toga ćudoredno stanje pučanstva nije stajalo na visokom stupnju, te navrnu, kako se obično zbiva, svoje poroke na svećenstvo [62]).

Odmah na početku XVI. vijeka — a prije toga ne bi bolje — nemar i nepristojnost kod službe božije bijaše zavladao u kaptolu [63]), a razuzdan život u sekularnom svećenstvu izazivaše javni ukor s prodikaonice [64]). Ovo zlo zahvatilo je bilo na široko pod nadbiskupom Rajnaldom Graziani (1510.—1526.) [65]).

Pun reformatornog duha, crpena na tridentinskom saboru, *Ljudevit Beccatelli* (1547.—1563.) pokuša da ustroji u gradu župničku

Digitized by Google

službu, te izhodi od Senata g. 1556. da mu potvrdi osnovu, koja nigda ne bi izvedena s muklog otpora svećenika i oskudice dovoljne potpore vladine. Da popravi običaje klera i naroda arkibiskup zajedno sa senatom dobi od Pija IV., negdašnjega Dubrovačkog nadpastira, da pošlje Isusovce, poznate otkad Španjolac doktor *Nikola Bobadilla*, jedan od prvijeh sljedbenika reda, došavši u Dubrovnik, požrtvovno bijaše djelovao na svećenstvo i puk [66]). Ali sve pokvari svojom slabućom Beccatteli-ev nasljednik *Krisostom Calvino* (1564.—1575.) pored iskustva učinjena popravljanjem benedektinske Mlijetske kongregacije, gdje je bio preustrojio i podignuo nauke, i unatoč poznavanju narodnog jezika, koji mu olakšavaše dodir s pukom i s klerom. Ove vrline i duboka učenost bijahu potamljene prevelikom blagosti srca, izrogjenom u slabost, koja ostavljaše bezkažnjene zločine svećenikâ, te izazivaše vladu, da postupa protiv njima s povrjedom crkovnog imuniteta. Uslijed sablažnjiva prizora nastavša g. 1573. u prvostolnoj crkvi, gdje korizmeni propovjednik Amarroni, odaslan iz Rima od poslanika Frana Gundulića, stade nemilo šibati raskalašenost crkovnjaka i opravdavati samovoljno utjecanje Senata u biskupsku jurisdikciju, — žalosno stanje crkve dogje do uši Grgura XIII. (1572.—1585.), jednoga od onijeh triju djelotvornijeh papâ reformatora, porogjenijeh Tridentinskijem saborom, koji s Piom V. (1566.—72.) i Sikstom V. (1585.—1590.), upregnuše uspješno sve sile, da mu izvedu zaključke u život. Papa posla u Dubrovnik kao apoštolskog visitatora Feltrinskog biskupa Ivana Frana Sormana, da istraži stanje crkve i da je u duhu saborskijeh propisa privede na stazu popravljanja. Visitator nagje nizko svećenstvo i kaptol razuzdane i raskalašene, crkovnu upravu rastrganu i zapuštenu, jerarkiju zasužnjenu od države, koja ju je gotovo bila uništila podjeljivanjem crkovnijeh nadarbina i usvajanjem crkovne sudbenosti. Sve što je bilo gnjila u gradu, a dosta ga je bilo kod svijeh razreda pučanstva, uzvrpoli se proti papinom poslaniku, neštedivši ni podmićivanja njegove pratnje, ni zasjeda i prietnja njegovoj osobi, eda bi mu osujetilo zadatak i onemogućilo sastanak sinode, kojoj je bacao klipova sam arkibiskup [67]).

Bili su istina dobar dio naroda i jedna strana vlastele, a na čelu joj Frano Gundulić, diplomat i pravnik na glasu, koji užasom gledahu urotu skovanu protiv prestavniku Rimske Stolice, ali, kako obično, smionost opakijeh ušutka mlitavu sklonost dobrijeh, te jedva Gunduliću pogje za rukom odvratiti od visitator'a udarce naperene proti njegovoj samoj glavi. Jer se bila u gradu ustrojila katili-

Digitized by Google

narska četa, sastavljena iz propalijeh vlastelina i razuzdanijeh popova, na čelu kojoj stojaše senator i kasnije knez Jero Kaboga, čovjek opake ćudi, neslomljive volje, skrajne lukavosti i smionosti, kojemu bijaše svrha rastrojiti crkvu, a da to poluči, podupirao je najlošije svečenike, zaprječivao svaki pokušaj reforme, silno pripomagao uzurpaciji crkovne sudbenosti, i proganjao nadbiskupe, kojijem činjaše vladanje nesnosnijem, dok ih ne bi prisilio na odlazak. A zadnji cilj bijaše valjda pogubniji. Pokušaj uvesti izravno reformaciju u Dubrovnik bijaše pred jedno trideset godina izjalovio, ugušen ponajviše vjerskom revnosti države i naroda. Ali se ona mogla lasno opet ušuljati, da je našla kako u Njemačkoj u rastrojstvu crkve i u pokvarenosti svećenstva pripravljeno zemljište [68]).

Feltrijski biskup pokuša ipak držati diocezansku sinodu; ali kad stade zahtijevati od prisutnijeh popova, polag tridentinskog sabora, zakletvu posluha Vrhovnome Poglavici Crkve, podiže se silna buka i tako mu se skupština zagrozi, da ju je morao raspustiti, i ostaviti Dubrovnik, naredivši nadbiskupu, da je za tri mjeseca opet sazove. Izvješćujući Papu o dogagjajima, Sormano navede uzroke lošemu stanju Dubrovačke crkve, i savjetova lijekove. U prvom redu stoje arkibiskupi, ako digneš one te su se pokoravali vladi, koji bi ostavili za dugo residenciju i dali državi povoda da prisvoji od crkovne sudbenosti koliko joj se htijaše. Ima mnogo popova, kaže, neznalicâ, rgjava života, i tako ubožna, da moraju služiti vlasteli u niskijem poslima, kako n. p. praviti vino i prodavati ga u krčmi, mesti putove, i praviti stvari nepristojnijeh svećeničkom zvanju. Prešasni arkibiskup Beccatelli, koji pokuša popraviti to stanje, te ustrojiti župe u gradu, bi tako progonjen, da se morade ostaviti biskupije. Sadanji nadpastir (Calvino) slab, nemaran te suspektan u ime čistoće vjere, ima biti nadomješten neustrašivijem biskupom, koji će visiti o papi, a ne o vladi, te će biti spreman staviti na kocku život, da pomoću rimske stolice izvede zaključke Tridentinskoga sabora. A ovo će se postignuti, bude li se uvjerila republika, da je neumoljiva volja pape, da tako bude; jer na nju više djeljuje strah nego ljubav, pošto zna, da se ona brez papine milosti ne bi mogla uzdržati, navlastito protiv Mlečićima, od kojijeh bi u zadnjem ratu spašena samo hvala odlučnosti Pija V. [69]).

Pun čemera i grizodušja, umoran od borbâ kojijem nije bio dorasao, arkibiskup Calvino umre god. 1574. [70]), a Grgur XIII. da umiri i pročisti crkvu Dubrovačku, posla arkibiskupom u svojstvu

Digitized by Google

papina delegata, *Vicka Portico* (1575—78.), muža negda upotrijebljena po Piju V. za poslanika u zamašnijem državnijem poslima kralju Poljačkome Sigismundu, a šćaše ga poslati g. 1571. poslje Lepantove bitke k caru ruskome Vasiliju, da ga potakne na sudjelovanje u novoj križari koju spremaše proti Turčinu, kad mu se osnova izjalovi. U Poljskoj bijaše Portico uspio kod popravljanja običaja i izvedenja tridentinskog sabora, što skloni Pijina nasljednika Grgura XIII. da ga pošlje s istom misijom u Dubrovnik. Ali kako je Calvino bio svojom slabosti pogoršao stanje, tako Portico pretjeranom strogosti promaši cilj, zarativši se sa svećenstvom, navlastito s čeličnijem arkigjakonom Marinom Kaboga, koga baci u tamnicu, i posla da se brani u Rim, gdje bi proglašen nevinijem i povraćen na svoje mjesto [71]). Da se utaže strasti i umiri uzburkani narod, papa odasla kao apoštolskoga visitatora Sebastijana Portico, brata arkibiskupa, kojemu pogje za rukom sazvati diecezansku sinodu, gdje bi stvoreno zamašnijeh zaključaka za uspostavu crkovne discipline. Ali arkibiskup sve pokvari, te omražen svakomu uteče u Rim, gdje se g. 1579. zahvali na biskupiji [72]).

Na to Grgur, da se pokaže sklon Dubrovniku, posla mu arkibiskupom odličnog crkovnjaka, *Jera Matteucci-a*, nećaka inžinira Saporosa Matteucci-a, kojega Pio V. bijaše otpremio u Dubrovnik u vrijeme velike pogibli od Turaka, da utvrdi grad. Novi arkibiskup stade ukidati zloporabe koje su se bile uvukle u crkvu, i to s privolom Senata, kojemu bijaše tako omilio, da se ovaj dade po njemu skloniti na što njegovi prešasnici nijesu mogli. Ali započelo skladno djelovanje obajuh vlasti u iskorijenuću porokâ svećenstva, razbi se o velikoj razmirici glede crkovnog imuniteta, koja prouzroči jednoga od najoštrijeh i najpogibeljnijeh sukoba Dubrovnika s Rimom, o kojemu ćemo dalje, te se umiri, hvala diplomatičkoj vještini Frana Gundulića i umjerenosti pape, koji zatraži od Matteucci-a, da se zahvali [73]). Tihi i miroljubivi *Rafo Bonelli* (1583—88.) dosta izradi za crkovni zapt, polučivši uz to, za čijem uzalud vapijaše njegov prešasnik, da bude naime crkvi povjereno rukovogjenje knjiga krštenijeh i krizmanijeh, na što privoli Senat g. 1584. [74]). Ali slabo napredovaše poboljšanje svećenstva, tako da arkibiskup *Fabij Tempestiva* (1603—1616), silovit zanovetalac i progonitelj fratara, zatraži i dobi od Klementa VIII. (1592—1603) Isusovce za poučavanje mladeži i poboljšanje svećeničkijeh običaja. Sazove osim toga poslje 31 godine diecezansku sinodu, u kojoj biše stvoreni mnogi korisni zaključci za poboljšanje discipline

Digitized by Google

klera i za kršćansko poučavanje naroda [75]). Nego zli običaji nijesu se dali ukrotiti, te nasilje popovske družbe, čije povlastice arkibiskup bijaše pokušao omegjašiti, poduprto zlijem crkovnjacima, dopre, sa sablazni Rima, do velikijeh izgreda [76]). Arkibiskup *Antun Severolo* (1634—37), učen i revan, drža opet sinodu, ali prem da se bio omilio Senatu, razbi se, kako veći dio od njegovih prešasnika, o klisuru crkovnoga imuniteta, te se odreče biskupije [77]).

Dubrovnik čekaše utaman pastira, koji bi energično ali oprezno posegnuo u reformu klera i naroda. Arkibiskup *Frano Perotti* (1650—1664) istroši svoju neobičnu snagu u jalovijem pokušajima da okrni prava kaptola, i ona dominikanaca i franovaca. Mjesto raditi o popravljanju svoga klera, zlostavljaše ga, a ne dopuštaše mu da traži pravice od Pape. Ali popovska družba, po njemu napadnuta, bi mu kost, u koju nije bilo lasno zagristi, te iz Rima dobi ponizujući nalog, da nesmije na njoj vršiti, brez dozvole kongregacije rimske, nikakve jurisdikcije. U takijem prilikama bijaše naravno, da sazvana sinoda (1652.) ne ostavi za sobom traga. Proigravši svu moć i upliv, zaludu ukoren po Aleksandru VII., zaraćen s popovima i s fratrima, omražen svijem radi nezasitljive lakomosti, dovede crkvu do ruba raskola, te pošavši u Rim, da se brani od tužba nanj podignutijeh, vještinom i novcem bilo mu je gotovo uspjelo, da se povrati u Dubrovnik, kad ga zateče smrt [78]).

Arkibiskup *Petar Torres* (1664—1668.) bijaše našao jaku potporu za poboljšanje nevaljalijeh običaja klera [79]) i naroda u Isusovaca, koji uslijed naporna nastojanja Senata bijahu se pod njegovijem prešasnikom napokon odlučili doći u Dubrovnik (1653.), da ustroje kolegij. Revno, umno i energično arkibiskupovo djelovanje, kojemu se svom snagom opiraše svećenstvo, a na čelu mu popovska družba, bi iznenada prekinuto velikom katastrofom od g. 1667., koja rasčistivši grad od opačina, u koje bijaše zagreznuo i okresavši mu vrline, bi velika pokora i veliki spas. Ipak toliko se bijaše ukorijenilo zlo u svećeničkoj ruci, da je niti potres nemogao sasvijem očistiti pored junačkijeh primjera izkazanijeh po kleru u toj zgodi. Generalni vikar Brnje Gjorgjić, u otsutnosti arkibiskupa prisiljen je pozvati malo poslje trešnje dušobrižnike na red [80]) i napokon zahvaliti se na službi, koja bijaše navukla na njega mržnju od velike revnosti [81]).

Torres poslje potresa postade drugi čovjek, više tražeći da ostavi porušeni i osiromašeni Dubrovnik, nego da mu se žrtvuje. Ali u Rimu nalazaše zaprijeka odlazku, te g. 1677. sazove sinodu, gdje

Digitized by Google

bi dosta shodnijeh propisa na uspostavu discipline stvoreno; nego česta njegova putovanja u zavičaj Trani osujetiše ostvaranje [82]). Kad bi mu napokon zadovoljeno želji, te izmijeni Dubrovačku s neznatnom biskupijom od *Castro in Terra d' Otranto*, mjestancu od 200 duša, da se kasnije pokaje, — Inocent XI. šćaše dati republici pastira Dubrovčanina, kako se bilo počelo, dok bijaše živ Stjepan Gradić, nastojati. Ali pokretatelj misli bijaše umro, a malo poslije njega preminu i kan. Bozdari po Gradiću preporučen, te Senat zamoli papu da mu pošlje tugjinca i dobi ga u licu *Ivana Vicka Lucchesini*, lukeškoga patricija (1689—1691.), muža uzornijeh običaja, spretna za posle, pristupna svakomu, susretljiva napram vladi, nesebična i prijatna, svakomu omiljela. Sa svom snagom on nastojaše da popravi svećenstvo, koje bijaše nazadovalo uslijed dugoga udovstva biskupske stolice. On uspostavi posve zanemareno bogoslužje, otvori s potporom države školu koralnog pjevanja, naredi svećenstvu, opet zagrezlome u neznanstvo i u bezposlicu, da pohodi Isusovačku školu [83]). Svuda se opaža njegova neumorna revnost, navlastito kod pohagjanja dieceze, gdje uspostavlja zapt kod klerika, obskrbljuje nužnijem sredstvima crkve oštećene potresom, liječi rane naroda. Ali i njega privlači mili kraj, te se odriče biskupije (1693), da se prihvati Assisi-ske [84]).

Nemože se kazati, da pastiri, koji zasjedoše dubrovačku stolicu poslije Tridentinskog sabora, došavši iz Italije, gdje su se crkovne reforme izvagjale pod neposrednijem papinskijem nadzorom, nijesu nastojali uspostaviti u diecezi red, te strogo korili i kaznili bludnje svećenstva. To posvjedočuju upravne diecezanske knjige i istrage proti crkovnjacima povedene za ovo razdobje, koje nam dokazuju da su se svećenički poroci vukli preko ove epoke koju ispitujemo, da su zrcalili one, koji su se bili uvriježili u narodu, i da je viši dio arkibiskupâ izvršivao strogo svoju pastirsku dužnost [85]). Ovo stanje, sudeći po zaključcima diecezanske sinode od g. 1729. pod arkibiskupom Franki-em [86]), nije se bilo promijenilo ni u prvoj polovici XVIII. vijeka [87]).

U ostalome svjetovno svećenstvo dubrovačko u svako vrijeme, a navlastito XVII. i XVIII. vijeka, mogaše se hvaliti muževima, koji životom, značajem i znanjem slovljahu daleko preko praga svoje domovine. Dosta da spomenemo *Petra Benesu*, pouzdanika i poslanika pape Urbana VIII., tajnika za pisma *ad principes* († 1642), *Petra Bosdari-a* (1647—1681) diplomata, kanonistu, knjižničara kardinala De Luca, s kojijem se kano učenjak takmaše, *Pava Gu-*

Digitized by Google

četića diplomata i jezikoslovca na glasu († 1660.), *Ivana Gučetića*, prvo Isusovca, pjesnika u sva tri jezika († 1667.), *Brnju Gjorgjića* († 1687.) povjesničara stolne crkve, koga ćemo vigjeti upravljati arkidiecezom poslje potresa, *Nikolu Radulovića* podignuta g. 1499. na kardinala, hvala dubokom pravničkom zvanju pokazanom kao izvjestitelj rimske *Segnature*. Nad svima diže se *Stjepan Gradić* (1613—1683.), svestrani učenjak svjetskoga glasa, vatikanske knjižnice predstojnik, pouzdanik Klementa IX. i X. te Inocenta XI., otmeni državnik i poklisar republike kod rimskog dvora, njezin savjetnik u vrijeme potresne katastrofe. Ove tradicije znanja i umjenja nastavi dubrovačko svećenstvo XVIII. vijeka s Benediktom Stay, s Brnjom Zamanjom, s Rajmundom Kunićem, s Gjurom Ferićem i s drugijem sve do našijeh dana.

X.

Duhovni redovi.

Brez redovnika vjera i znanje bili bi brzo malaksali u Dubrovniku. Osamnaest muškijeh samostana, spadajućijeh u tri od najstarijeh i najzaslužnijeh redova, i u najmoćniji i najprosvjetljeniji moderni, iz grada kao iz svoga ognjišta obuhvatiše cijelu državu od Vitaljine do Kune.

a) Benediktinci.

Benediktinci dogjoše prvi g. 1203. na Lokrum svečano im darovan po knezu Lampridi-u i po dubrovačkoj gospodi, u svrhu, da bi se u ime zavjeta što je bio grad spašen od velikoga požara, zgradio samostan [88]). Tri druga manastira niknuše XII. i XIII. vijeka, Bogorodičin u Mljetu na jezercu, onaj S. Andrije na otočiću istog imena više Lopuda *(S. Andrea di Pelago)* i Sv. Filipa i Jakoba u Višnjici na domaku grada. S početka ne bijaše nekakve sveze megju njima, te svaki visijaše neposredno o arkibiskupu, prem da je imao svoga starešinu. Za nedugo vrijeme, jedva preko prve polovice XV. vijeka, cavtiše Benediktinci. Malen broj redovnika učini, da se nije mogao zapt uzdržati. I u Italiji bila je malaksala disciplina reda s istijeh razloga, te nastade potreba združiti više samostana okolo kakva veća manastira. Glasoviti bijahu u tom obziru benediktinski samostan *Montecassino*, prvobitna matica reda, i onaj Svete Justine u Padovi, okolo koje Papa Eugenij IV. bijaše skupio mnogo manjijeh talijanskijeh manastira a uz nje i Lo-

Digitized by Google

krumski (1466.), koji tada imaše trideset redovnika s novicijatom, a prihod od 14.000 ipp. Tom zgodom bônica, koja bijaše pridružena samostanu, bi ukinuta po dozvoli pape, te prihod odregjen fratrima, a država, koja bijaše sudjelovala kod utjelovljenja, preuzme na sebe opskrbljivanje uboga. U sve te mjere bijaše utjecala republika kroz Senat, revni čuvar manastirske discipline [89]). Ovaj biraše Lokrumskoga opata još XV. vijeka, a upravljaše skupa sa ovijem po prokuratorima u Starom Vijeću izabranijem, imutkom samostanskijem.

Talijanski živalj bijaše se tada u njemu ugnijezdio, i hotijaše se ustaliti ustanovom, da nijedan dubrovački gragjanin ne smije biti primljen u samostan. Ali god. 1494. knez i Malo Vijeće pozvaše opata da preinači taj propis, uvrijedljiv za grad koji bijaše podigao Lokrumski manastir, drugačije da će istjerati sve fratre, i biše poslušani [90]).

Do daleko više važnosti skoči Mljetski manastir.

Mljet darovan g. 1151. Benediktincima, kako se drži, po Deši Urošinom, ocu Nemanjića gospodara Zahulmije, Tribunije i Zente, bijaše s početka pod zaštitom Dubrovnika, koji, nemogavši ga na tolikoj dalečini zadržati, predade ga XIII. stoljeća na upravu *(in commenda)* knezu dubrovačkome poslanu po Mlecima *Marsiliju Zorzi* i njegovijem nasljednicima pod suzrenstvom Mletaka, dok ne dogje konačno XIV. vijeka, po uplivu Ljudevita kralja Ugarskoga, pod Dubrovačku vlast. Benediktinci izvršivahu tamo svu civilnu i kaznenu sudbenost sve do kraja XV. vijeka, kad naime Dubrovnik posla tamo svoga prvoga kneza, — a jurisdikciju quasi-biskupsku više manje do početka XVII. stoljeća. Arkibiskup *Minucci* (1647—50.) bi prvi, koji g. 1649. obavi na Mljetu diocezansku visitaciju [91]).

Dalećina, divljaštvo i osamljenost otoka, te maleni broj redovnika prouzročiše pad zapta u Mljetskom samostanu, koji dade Papima i Republici mnogo brige s neznatnijem i prekarnijem uspjehom. Na molbu Senata Leo X. apoštolskijem pismom od 13. jula 1515. pridružuje kasinskoj kongregaciji spomenuti manastir, onog Sv. Marije u Pakljeni na Šipanu (negda župa od patronata obitelji Tudisi-eve, čiji župnik nosijaše naslov opata), te naredi Mrkanjskom biskupu, negda dominikancu, Augustinu Nalješkoviću, da reformira samostan [92]). Lijek ne uspijevaše. Kuga bijaše otanjila broj fratara, te pojedini samostani biše oduzeti redovničkoj upravi, što dade priliku Senatu da izvede i učini potvrditi po Papi Klementu VII. sje-

*

Digitized by Google

dinjenje onijeh četiri samostana pod imenom *Mljetske kongregacije* pridruživši ih glavnom samostanu Sv. Justine u Padovi (1528.) Lokrumski ostade spojen s kasinskom. I ovijem sredstvom ne bi pomoženo, kako ni prijašnjim pozivom četiri Montekasinskijeh redovnika (1525.) reformi mljetskog samostana [93]), tako da Senat opet isprosi od Pavla III. g. 1547. odaslanje kasinskog redovnika *Krizostoma Calvina,* kasnije dubrovačkog nadbiskupa [94]). Oporavljena disciplina i podignuti nauci po ovom učenom benediktincu malaksaše za kratko, jer vidimo, gdje Senat kroz svoga poslanika Miha Lukarića polučuje g. 1579. od Grgura XIII., da mu se opet pošlju tri redovnika iz Montecassina za popravljanje Mljetskog samostana [95]). Beskorisnost tolikijeh pokušaja sili Klementa VIII. lišiti mljetski samostan redovničkijeh povlastica, te ga staviti god. 1604. pod neposrednu sudbenost Arkibiskupa Tempestiva (1603 do 1616.). Ovo se stanje podregjenosti nastavi i pod njegovijem nasljednikom Lanteri (1616—1628.), dok republika, koja ne vigjaše dobrijem okom ovo povećanje nadbiskupske vlasti, ishodí od Urbana VIII. g. 1641., da Mljetskoj kongregaciji budu povraćene redovničke povlastice. Ali ne bi milo republici, što bijaše ova opet pridružena kasinskoj samostanskoj Matici, jer se bojaše da talijanski predstojnici samostana ne bi privlačili napadaje nevjernika [96]), te posredovanjem Stjepana Gradića ishodi g. 1643. od istoga Pape, da predstojnik samostana bude Dubrovčanin, koji se kasnije opet zamijeni tugjincem, da se povrati na domaćega.

Gdje je okorijenjeno zlo, a prilike ga podhranjuju, — teško se ono daje izliječiti. Mljetska kongregacija nije se mogla više oporaviti niti uslijed novijeh pokušaja Grgura XV. (1622.) i Inocenta X. (1650.) [97]). Obalio se bio megjutijem broj redovnika druge polovice XVII. vijeka i u Lokrumskom samostanu na tri do četiri, a običaji i ovdje kako na Mljetu i u Svetom Jakobu postadoše sve gori. Tada sami nadbiskupi predložiše ukinuće samostana, a Stjepan Gradić o tomu tako naporno nastoja okolo Senata i u Rimu, navlastito kad Lokrumski benediktinci neovlašteno prodadoše Rafaelovu Gospu svoje crkve, teškom mukom otkupljenu po Senatu, — da Klement X. (1670—1676.) bijaše na to pristao. Ali Senat, koji je bio god. 1636. odlučio raspustiti samostan, ne htjede dalje na to pristati, možebiti iz počitanja zavjeta na iskonu prikazana i starodavnijeh uspomena nanj nadovezanijeh [98]). Velika trešnja od g. 1661. poruši Lokrumsku crkvu, u kojoj jedan dio vlasteoskijeh obitelji bijaše ukopan. Sve to skupa, te stari i novi

Digitized by Google

grijesi učiniše, da je Mljetska kongregacija na kraju XVII. vijeka imala u tri samostana samo osam redovnika, koji bi ponajviše stanovali u gradu u svjetovnjačkijem kućama [99]). Ovo se žalosno stanje vuklo za sve XVIII. stoljeće, dokle Senat ne ishodi g. 1803. od Rimske Stolice, da može prodati Lokrumski manastir u pobožne svrhe, a u zbilji se radilo zadovoljiti novčanom zahtjevu franceske flote, koja nosijaše dio vojske za Egipat.

God. 1808. biše ukinuti po Francezima samostani Mljetske kongregacije, čije prihodi s onijem ženskijeh manastira biše dopitani nešto općini, a nešto liceju, preuzetome po Pijaristima pod ravnateljstvom bivšeg Isusovca Brnje Zamanje. Samo manastir Sv. Jakoba s dotičnijem zemljama bi ustupljen dubrovačkoj općini.

Isčeznuće ovog reda, a da nije ostavio za sobom u Dubrovniku nego razvalinâ, dočim Dominikanci i Franovci još postoje, a Isusovci se o polovici ovoga vijeka povratiše, bi posljedica njegove nepopravljivosti usprkos svijem naporima i sredstvima rimske stolice i republike. Ali bilo bi nepravedno premučati njegove zasluge za promicanje religijoznoga života kroz prva tri stoljeća, megju ostalijem stvaranjem pet manastira benediktinskih, kako ne uvažiti sjajne tragove ostavljene po redu u dubrovačkoj knjizi i u vrijeme, kad je on padao [101]). Dosta je spomenuti *Ljudevita Cervarija Tuberona* (1455 1527.), prvoga po vremenu povjesničara Dubrovačkoga, *Mavra Vetranića* (1482—1586.), hrvatskog pjesnika, koji spada u prve koji utirahu put narodnoj knjizi, a u XVII. i XVIII. vijeku *Anselma Bandura* (1671—1743.), starinara i numismatika svjetskoga glasa, pouzdanika Kozma III. Medíci-a kod francuskog dvora za vrijeme Ljudevita XIV. i regencije Ljudevita XV., bibliotekara Orleanskog vojvode i člana franceske akademije, te njegova suvremenika *Ignjata Gjorgjića* (1675—1737.), pjesnika izmegju prvijeh, prozatora, koga niko nije u dubrovačkoj književnosti nadkrilio, erudita *in slavicis*, za njegovo vrijeme brez premca [102]).

b) Dominikanci.

Dominikanci se naseliše u Dubrovniku u zoru postanka svoga reda, g. 1225., deset ljeta nakon njegove potvrde, samo četiri poslje smrti njegova utemeljitelja, kad se nekoliko njih, odaslani po svome drugome generalu u Palestinu, osidriše na prolasku u grad, gdje ih zadrža arkibiskup *Arengerij*, knez Nikola Sorenti, da propovijedaju narodu žednome riječi božje [103]). Čedni im bijahu početci, dok im Palmotićeva obitelj ne pokloni zemljište, gdje zgradiše g. 1306.

Digitized by Google

na troškove Senata crkvu i samostan, koji, povećan i preinačen zgodama od šest stoljeća, još opstoji [104]).

Zrno gorušično bačeno po praocima reda postade jur u prvom stoljeću stablo, pod čijem lišćem zaklonilo se osandeset *bijelijeh fratara*, četrdeset u Dubrovačkoj matici, dvadeset u samostanu Gruškome, deset u Lopudskome, a prve vlasteoske i gragjanske obitelji, Palmotićeva, Gučetićeva, Bunićeva, Gradićeva, Sorgočevićeva, Pucićeva, Gjorgjićeva, Kabožina, Nalješkovićeva, Aranića, Primovića odmah u prva dva vijeka šiljahu svojijeh članova u red, pribavivši mu ugleda, moći i bogastva [105]).

Bijaše se matica Dubrovačka jedva ustrojila, kad bi po zaključku Pariške opće skupštine od g. 1230. pridružena ugarskoj dominikanskoj provinciji, utvrgjenoj kao sedmoj u redu po samome Sv. Dominiku, glasovitoj u povijesti reda radi obraćenja Kumanskijeh pogana [106]). Kad se red rasprostrani po teritoriju republike i po Dalmaciji, te bi teško njim upravljati iz sredine Ugarske, — steče svoj posebni vikarijat (1345.) Ugarskoj provinciji podvrgnut. Pošto pak na takoj dalečini državnik ugarski ne mogaše nadzirati disciplinu, te ova bijaše malaksala: da se učvrsti zapt, biše u općoj dominikanskoj skupštini držanoj g. 1378. u *Carcassone* dubrovački i dalmatinski samostani otcijepljeni od Ugarske provincije, te stvorena im vlastita, kojoj s početka pridružiše tri manastira donje Lombardije, dok ne bi i tamo jednu godinu poslje uregjena lombardska [107]).

Naravno da republika nije gledala mirnijem okom to spojenje dubrovačkijeh i dalmatinskijeh Dominikanaca, ovijeh zadnjijeh podvrgnutijeh Mletačkoj državi, i da se bojala, da ne bi Venecija upotrebila tu zajednicu da ušulja u Dubrovnik tugje elemente. Osim toga u Dubrovniku redovnici bijahu stegnuti strogom disciplinom *(reformati)*, a ne u Dalmaciji *(conventualci)*, te je lasno zapt mogao popuštati i u Dubrovniku, da nije pošlo za rukom vladi, poduprtoj dubrovačkijem, navlastito vlasteoskijem elementima od tadanja tri dubrovačka samostana (Grada, Gruža i Lopuda), ishoditi, da se za ove stvori posebna Dubrovačka kongregacija, koja, nastavši g. 1486., opstojala je blizu četiri stoljeća, dok naime g. 1835. bi opet sdružena s dalmatinskom [108]).

Megjutijem red bješe utemeljio samostane na *Zupi*, na *Brôcima* u donjemu Pelješcu i na Orašcu, a dva još u Boki Kotorskoj [109]). Nekretni imutak reda, koji je o polovici XV. vijeka bacao 1400 ipp. [110]) pobožnijem zapisima vlasteoske i gragjanske ruke, bijaše

Digitized by Google

se s vremenom znatno umnožio. Država slijedeći nazore svoje crkovne politike, i brižna da se usčuva gospodarska sila svijeh redova, a osobito onoga, koji davaše u velikom broju zakloništa najotmenijem obiteljima vladajuće aristokracije, bješe jur XIV. vijeka stvorila zakon, da zakupne pogodbe manastirskijeh dobara ne smiju biti sklopljene brez privole Maloga Vijeća, koje im ima dati ocijeniti vrijednost [111]). Na početku pako XV. stoljeća ona odredi tri godišnja prokuratora vlasteoska franjevcima, Dominikancima i dumanjskom manastiru Sv. Klare, naredivši, da se pohrane u posebnoj škrinji samostanski prihodi [112]), a manastirski skrbnici da imadu svake godine položiti račune svoga upravljanja [113]). U ovo isto vrijeme (1431.) spada onaj zamašni zakon *Zelene knjige*, po kojemu, držeći se juridičkoga propisa koji onda bješe u krjeposti, *non praescribitur contra ecclesiam,* bi ukinuta zastara imovinskijeh prava na korist crkava, manastira, bônica i pobožnijeh zaklada [114]).

Svi ovi zakoni biše istina stvoreni s namjerom da manastirska i pobožna dobra u opće budu usčuvana i uzdržana, ali tijem pravo crkve upravljati svojijem imutkom bi svedeno na najuže granice. Ipak u toj stegi crkovne slobode ležao je relativan napredak, jer se u isto doba priznavalo pravo crkovnijeh korporacijâ steći pokretnu i nekretnu vlasnost, dočim o polovici XIV. vijeka (1349.) postojaše zakon, koji zabranjivaše ostaviti mendikantnijem redovima nekretnina. Ovi zakon, istina, bijaše za kratko izišo iz običaja uslijed darežljivosti i pobožnosti svake ruke naroda, a u prvom redu same aristokracije, napram crkovnijem i duhovnijem korporacijama [115]).

Što su dominikanci učinili po svome zvanju, kad je počeo protestantizam pomaljati glavu u gradu, vidićemo dalje. Kako su bili ustrajni zatočnici vjere (Urban VIII. nazva njihov dubrovački samostan *Arx in Turcarum saevientium finibus constituta*"), a u isto vrijeme slobode republike, koja im bijaše povjerila čuvanje istočnijeh vrata grada, kako Franovcima zapadnijeh; tako su bili odriješiti u suzbijanju svaka atentata na njihove povlasnice, dolazio ovi od duhovne ili od svjetovne strane. Navedosmo kako česti sukobi s arkibiskupima i sa svjetovnijem svećenstvom bijahu izazvani po inostranskijem popovima, koji upotrebljavahu priliku, da tim pokriju zastorom revnosti svoj nevaljali život pred nadpastirom, čija pozornost bijaše sva zapremljena zavadama s redovnicima. Vas je XVII. vijek pun takijeh sukoba od arkibiskupa Pavla Alvari-a (1588—1591.), koji, da okrne dominikanske povlastice, zametnu

Digitized by Google

borbu [116]) nastavljenu po Fabiju Tempestivi [117]) i po Franu Perotti-u (1650—1664.) [118]) a doćeranu do skrajnosti rata po Petru Torres-u (1666.) [119]) i po Plaćidu Scoppa (1693—1699.) [120]). Vlada u takijem borbama prividno bi ostala neutralna. Dobro obaviještena o prepornijem pitanjima, nije se htjela ona izložiti napram rimskoj stolici, koja branijaše nepomično redovnička prava protiv samovolje arkibiskupâ, koji gotovo vazda moradoše položiti pred fratrima oružje. Ogorčavala je i uzdržavala borbu oprjeka domaćega elementa zastupana po redovnicima s tugjinskijem zastupanjem po arkibiskupu, te je naravno bilo da bi vlada sklonija bila za prve.

Domenikanci stekoše zaslugu u vrijeme velikog potresa, kad ostatke moćnika spašene po Nikolici Buniću pohraniše u srednju dvoranu samostana, gdje ostadoše 63 godine, dok ne budu prenešeni g. 1721. u novu stônu crkvu [121]). U oskudici pak crkava trešnjom porušenijeh, dominikanaca kapela Rozarija, podignuta vlastitijem rukama i troškom vlastele i gragjana pod koncem XVI. vijeka [122]), bi upotrebljena mjesto katedrale, dok ne bi popravljena crkva sv. Vlaha, a po drugi put g. 1706. kad ova izgori, sve dok g. 1713. nebi nova stolna crkva otvorena [123]).

Malo je poznata zasluga stečena po Dominikancima u prvoj polovici XVII. vijeka, kad po savjetu njihovoga druga Fra Desiderija Neukića, vlastelina grada napulitanjskoga *„Sant' Angelo del Monte Gargano“* po imenu *Ottaviano Dentico* dade sgraditi u mjestancu *„S. Giovanni Rotondo del Monte Gargano“* zavod za domenikance, s namjerom, da bi se slavenski fratri *(Illyrici fratres)* i drugi Slaveni *(ejusque gentis omnes)* naučili u znanostima potrebitijem za propovijedanje vjere poganima i inovjernicima. Zavod bi stavljen po papi Grguru XIII. g. 1621. pod zaštitu kardinalskoga zbora *de Propaganda Fide*, koji imenovaše gotovo vazda predstojnikom jednog dominikanca predložena na molbu Dubrovačkoga kneza po starešinama dominikanske kongregacije. Kolegij bijaše počeo uspješno odgovarati svojoj svrsi, kad ga stane nemilo proganjati svećenstvo i civilna oblast mjesta, tako da na tužbu zavoda rimski zbor izdade 17. novembra 1650. svijem tamošnijem crkovnijem vlastima naredbu, da neimadu povući pred svoj sud dominikanski zavod, niti mu praviti kojekakvih neprilika. Pismo ogorči još više fratarske neprijatelje, koji mu prepriječiše oglašenje, zlostaviše fratre, te uzburkaše proti njima svjetinu. Još nije se bila svršila istraga, kad zadade nehotice udarac zavodu papa Inocent X. svojim apoštol-

Digitized by Google

skijem pismom od g. 1653., kojijem, da se uzčuva zapt u talijanskijem samostanima, svedenijem na mali broj članova, naredi, slijedeću ustanovu svoga prešasnika Urbana VIII., da se imadu zatvoriti svi oni manastiri, koji nemogu hraniti barem dvanaest fratara, i tako ostade ukinut i ilirički zavod na *Monte Gargano*. Nego fratri se obraniše pokazavši *breve* Urbanu VIII., koji bijaše isključio iz obćenitoga propisa sve samostane ležeće u teritoriju Dubrovačke republike, obzirom na blizinu Turske zemlje. Sasvijem tijem fratri ne preuzeše zavod nití kada g. 1688. fra Teofil de Marinis, zadnji prestojnik kolegija, zamoljen od mjesnog poglavara da ga opet otvori, iznese stvar pred kongregaciju dominikansku, koja bijaše i privolila. Vjerojatna velika dalečina od Dubrovnika, koja bijaše zaprjekom da se na brzu ruku pruži zaštita zavodu nemilo progonjenom, odvrati Dominikance, da ga uspostave nakon trideset i dvije godine korisnog života [124]).

Dominikanski Dubrovački samostan bi rasadnikom Tribunskijeh i Stonskijeh biskupa i nekoliko dubrovačkijeh arkibiskupa i dvaju ženskijeh samostana, Sv. Mihajla, koji se poruši u trešnji, i Sv. Katarine Sienejske, koji ga nadomjesti na početku XVIII. vijeka. [125]). Dragocijena knjižnica [126]) dogotovljena o početku XVI. vijeka, bogata rijetkijem rukopisima, a osiromašena prvo velikijem potresom od g. 1667. pak franceskom okupacijom od početka ovoga vijeka, čije skupocjene ostatke na drugom sam mjestu opisao, bi za stoljeća znatno pomagalo učenijem redovnicima, koji doprinesoše domaćoj književnosti lijepi broj pisaca od najslavnijeh dubrovačkijeh porodica. [127]). Spomenuti je *Ivana Stojkovića* († 1442.) svjetskog bogoslovca, koji s Ivanom Palmarom otvori u ime Eugenija IV. Basilevski Sabor, te bi izabran, da oprovrgne Stasitske poslanike. Dva puta poslan u Carigrad po saboru i po Papi nastoja iz petnih žila o sjedinjenju istočne sa zapadnom crkvom (1435., 1437.) Njemu republika imala je zahvaliti, što dobi od Bazileskog sabora povlasticu trgovati s nevjernicima Azije i Afrike, i sklopi s Ivanom Paleologom trgovački ugovor. Dva dominikanca *Serafin Bunić* († 1488.) i *Tomo Baseljić* († 1511.) bili su savjetnici kralja Matije Korvina i ustanovitelji njegove skupocjene knjižnice uništene po Solimanu poslje Mohačke bitke. Arkangjeo Gučetić († 1610.) spada u prve po vremenu dubrovačke prozatore, *Rajmund Zamanja* († 1644.) kazuje izmegju prvijeh u pero pravila hrvatskog pravopisa, *Klement Ranjina* († 1599.), propovijednik i bogoslovac na glasu, diplomat izvrsni, zna izvući republiku od saveza kršćanskijeh sila proti Tur-

Digitized by Google

činu pod papom Pavlom III. (1538.) Pod koncem XVII. vijeka pomalja se sjajna velika slika *Serafina Ćerve* (†1759.) kritična povijesničara dubrovačke crkve i svoga reda. Čuvajući tradicije lijepe knjige Dominikanci dadoše prošloga stoljeća *Dionizija Remedellia* bogoslovca i grecistu na glasu, a dotaknuo se i našega vijeka Arkangjeo Kalić, prvi propovjednik u našoj književnosti.

c) Franovci (Mala braća.)

Predaja potvrgjena po Ivanu Gunduliću i Lukariću, veli, da je Sv. Frano Asisijski dvaput prošo Dubrovnikom, prvi g. 1212, kad idući u Siriju oluja ga obustavi u gradu, svrati se u Dubrovnik, gdje bi primljen s velikom čašću [128]). Na taj dogagjaj, koji se dojmio vlade i naroda, privezuje se dolazak prvijeh Franovaca ili *Male Braće* u Dubrovnik, gdje se nastaniše okolo polovice XIII. vijeka, s početka na Pilama u maloj kućici i crkvici Sv. Tome, dok na državne troškove podigoše u gradu blizu zapadnijeh vrata prostrani današnji samostan. Još prije bjehu zgradili mali manastir na školju Daksi, poklonjenome po Getaldićevoj obitelji, pred ulazom Gruške luke. S početka ova dva manastira sa šest dalmatinskijeh biše g. 1453 po papi Nikoli V. spojena s bosanskijem, te učiniše jednu fratarsku provinciju. Raspre megju dalmatinskijem i bosanskijem fratrima dadoše povoda redovnicima *custodiae* S. Jeronima u Dalmaciji, da se odijele i učine posebno tijelo [129]). Ali kad dolaskom Turčina u Bosnu, trideset bosanskijeh samostana izgori, ostatci se sdružiše s dalmatinskijem samostanima u dalmatinsko-bosanskoj provinciji, izabravši vikarom talijanskog redovnika [130]). Niti fratri Dubrovčani niti republika ne mogoše podnositi utjecaj Mlečića u upravu redovničke družbe, te ishodiše od Rimske Stolice, posredovanjem malobraćanina Marina Restića, kapelana pape Pija II. (koji bijaše dao na svoj trošak podignuti u Dubrovniku tvrgjavu Revelin na obranu grada), da se otcijepe samostani u ono megjuvrijeme nastali, Stona, Slanoga, Rijeke i Konavala, te da prave zajedno sa onijem grada Dubrovnika i Dakse jednu provinciju [131]). Ali kad umre Pio II. nasljednik mu Pavao II. odobri usuprot zaključak velike fratarske skupštine, da Dubrovnik i Daksa ostanu neposredno podvrgnuti generalu reda, a ini manastiri u području republike sdruženi s bosanskom provincijom. Uzvrpolji se Senat, te mu pogje za rukom ishoditi g. 1465. od istoga pape, da potvrdi otcijepljenje naregjeno po njegovome prešasniku [132]). Sad se general reda opre, te u redovničkoj skupštini držanoj 14. maja 1467.

Digitized by Google

u Mantovi bi proglašeno, da Dubrovačka Mala Braća ne spadaju više u red franovački. Zauze se opet Senat za svoje fratre, te papa naredi g. 1468., da ih imade gjeneral opet u red primiti, što se i zbilo. Napokon neprestane razmirice izmegju bosanskijeh i dalmatinskijeh fratara, jedan od glavnijeh razloga nastojanja dubrovačkijeh samostana da se od njih razdijele, dovedoše g. 1469. do konačne diobe bosansko-dalmatinske provincije u dvije, a naši dubrovački fratri biše prídruženi dalmatinskoj [133]). Kako nepouzdanje Dubrovnika napram Mlecima uslijed megjusobnog revnovanja i čestijeh sukoba rastijaše, tako Republika nigda ne smetne s uma odavna gojeni cilj, odijeliti dubrovačke fratre od svakoga dodira s tugjijem mletačko-dalmatinskijem življem. Jer Malu Braću bijaše zapala još od prve polovice XIV. vijeka državna i vjerska zadaća, otrijebiti od patarena i inovjernika najzamašniju teritorijalnu stečevinu republike Ston i Rat, što oni izvršiše, da je nastave XV. stoljeća u Konavlima, gdje biše g. 1427. postavljeni bosanski fratri. Franovci tijem postadoše znameniti faktor u državi obezbijedivši joj posjed najplodnijeh i najvažnijeh predijela na zapadu i na istoku, istopivši pučanstvo u jednoličnost vjere i u dosljednu odanost republici. Dok su bili oni združeni s dalmatinskijem fratrima, podanicima Mletaka, mogla je nastati uslijed uzajamnog obćenja pogibelj, da ne bi Venecija kroz svoje ljude ušuljala u Dubrovnik svoj upliv i svoje nadziranje. Da se tomu stane za uvijek na put, sami Mleci pružiše republici zgodu. Godine naime 1474. bivši izabran provincijalom dubrovački vlastelin Fr. Silvester Zamanja, Mleci ne mogući toga podnositi, zahtijevahu od njega, da se zahvali na časti, a pošto ne htjede, mletački Senat izgoni iz Dalmacije sve Dubrovčane fratre, na čemu odgovori dubrovački Senat s izgonom svijeh dalmatinskijeh i mletačkijeh Franovaca, te poslje dugoga otezanja dokonča se stara raspra, koja bijaše trajala pol vijeka, konačnijem odijeljenjem dalmatinskijeh od dubrovačkijeh fratara u redovničkoj obćenitoj skupštini držanoj u Paviji 10. Aprila 1478. [134]). S početka dubrovačkijem samostanima bi odregjen komesar (g. 1481.), jer im se spočitavao maleni broj manastira, uslijed česa sgradiše Lopudski i Cavtatski, dok u obćoj redovničkoj skupštini držanoj 4. Junija 1484. u Alvernijskoj planini *(in sacro Alverniae monte)* bi zaključeno, da imadu dobiti svoga posebnoga vikara, i kao takav bi imenovan Fra Serafin Zamanja [135]).

U ovo isto stoljeće spada razmirica redovnička izmegju *konventualaca i oservanata*, koja baca svjetlosti na odnošaje crkve i

Digitized by Google

države, te nam ističe revnost republike za poboljšanje običaja i u redovničkoj ruci, a ne ostade bez posljedica za samostanski život. Kad franovački red bi povraćen djelovanjem Sv. Bernardina Sieneskoga Sv. Ivana Kapistranskoga i bl. Jakoba della Marka na prvobitnu disciplinu *(regola degli Osservanti),* dubrovački fratri joj se pokoriše, dočim dalmatinski *(konventualci)* žestoko joj se opriješe. Usljed svagje nastale megju njima Dubrovčani se odijeliše od Dalmatinaca, zapremivši prvi gornji kat gradskog samostana, a drugi razizemni prostor. Ovomu nesnosnome stanju bi učinjen kraj odlaskom dubrovačkijeh *observanata* u samostan Daksu. Ali Senat ne budi lijen, da se usčuva zapt megju svojim Franovcima i da se oslobodi dalmatinskijeh, g. 1437. polu na silu polu na milu otpravi konventualce u Dalmaciju, pridržavši im duhovnu upravu dumana Sv. Klare [136]). Ovaj dumanjski samostan sgragjen po republici za osamdeset koludrica sadržavaše cvijet ženske aristokracije dubrovačke, te bijaše, pod uplivom konventualaca, malaksao u disciplini, tako da Senat bi prisiljen zatražiti od pape Leona X., da budu podvrgnute dubrovačkoj Maloj Braći, uz čuvanje kako su one zahtijevale, njihovijeh običaja i pravila. Papa na to privoli (g. 1518.), ali dumne ne htjedoše se pokoriti, te prkosiše uz dvije godine vladi, dok ih ova prisilnijem sredstvima ne podvrgne [137]).

Nije samo proti konventualcima i protiv klarisama znala republika pomoću najviše crkovne oblasti strogo postupati. Njoj pogje za rukom kroz Rim uspostaviti pod kraj XVI. vijeka oslabljeni zapt Male Braće, te nije zazirala za to tražiti od Rimske Stolice, da budu poslani strogo disciplinirani talijanski fratri, da poprave običaje domaćijeh i da ovijem, dok se ne poprave, upravljaju [138]). S druge strane republika pokaza se neumoljiva i protiv samijeh Franovaca, kad držaše, da su metnuli prst u podhvate pogibeljne državi. Tako g. 1601. dade uhvatiti i pogubiti Fra Jera Jegjupka, o kojemu sumnjaše, da je sudjelovao u Lastovskoj buni. Teška povrjeda crkovnog imuniteta, brzi i okrutni postupak izazvaše na republiku gnjev Rima, te navukoše na nju izopćenje, kojega se ona oslobodi stopram kada sudci, koji bijahu udarili osudu, učiniše javnu pokoru, te mrtvi ostatci pogubljenog fratra biše svečano u franovačku crkvu sahranjeni [139]).

I samostanu malobratskomu trešnja od g. 1667. donese velike štete. Dobar dio dragocjene knjižnice (7500 toma), koralne knjige s najfinijem minijaturama poklonjene samostanu po bosanskoj kraljici Katarini Kotromanovićevoj, kad je pobjede turske prisiliše

Digitized by Google

ostaviti Bosnu, dvadeset ogromnijeh srebrnijeh kipova, koji su resili oltar Angjela Stražara, čudotvorno raspelo, koje visijaše nad velikijem žrtvenikom, slike glasovitijeh slikara, strop crkve, remekdjelo rezbarije, sve to postade žrtvom vatre trešnjom uspirene [140]). Bijaše tadar na čelu franovačke obitelji *O. Antun Primi,* član od stare vlasteoske kuće, učen i okretan, kojega republika upotrebi kao poslanika g. 1669. k Ljudevitu XIV., da je uzme u zaštitu protiv Kara-Mustaphi, koji joj je radio o glavi, i Karlu II. španjolskom kralju, s kojijem bi sretniji. Nagradi ga vlada učinivši ga Tribunjskijem biskupom [141]).

I u povijesti ovoga reda opaža se kako smjesa aristokratičkoga s pučkijem elementom ne samo što mu podiže sjaj, ugled i upliv kod svjetovne oblasti, nego doprinese k čvrstom njegovom upravljanju. I u ovi red se upisaše sinovi prvijeh vlasteoskijeh familija, Gundulićevi, Gučetići, Bunići, Lukarići, Menčetićevi, Červe i Zamanje, te im se toliko na početku XVI. vijeka umnoži broj, da Senat izda zakon, da samo vlastelin može biti guardianom samostana. Državnik tadanji, koji, vjeran demokratskome duhu reda, opre se, bi izagnan, te redovnička opća skupština držana g. 1529. u Parmi, da stane na put opetovanju takijeh nasilnijeh sredstava, podvrgne se iz nevolje zakonu [142]). Dvije godine prije ljuta kuga bijaše gotovo opustošila redovničke samostane; dvadeset i pet Franovaca, devetnaest dominikanaca, sto i šesdeset dumana u pet nezatvorenijem samostanima (nijedna u klausuranijem) podlegoše joj.

Ima vlastele i pučana, koji proslaviše red lijepom knjigom i učenosti. Tu nahodimo XVI. vijeka *Marina Galjazovića,* prvoga po vremenu dubrovačkog prozatora, *Ivana Gundulića* povijesničara, negdašnjega guardijana Betlemitskoga samostana, *Gjura Dobretića* (Benigno) glasovita filozofa, koji riješavaše mudroslovne zadatke na Medicinskom dvoru († 1520.). Ističe se XVI. vijeka *Bonifacij Darkolica* ili *de Stephanis,* vikar Sv. zemlje, čiji opis *(de cultu terrae sanctae ejusque peregrinatione)* posvećen papi Grguru XIII. spada još u najzanimivije one dobe, teolog i govornik prvog reda na tridentinskom saboru, kamo pristupi kao biskup Stonski, vješt poslanik k Filipu II. španjolskom kralju pape Pija IV. u ligi proti Turcima († 1581.). Spomenuti je takogjer *Frana Gučetića,* muzika i minijaturistu († 1658.). A da zabrazdimo u XVIII. vijek *Ilarija Bandura,* brata Anselma, glasovitog profesora teologije na Napuljskome sveučilištu, kasnije generala reda († 1734.), *Saba Dolći-a,* umnožitelja franovačke knjižnice novcem dobivenijem u propovije-

Digitized by Google

danju, povijesničara i književnika († 1777.) [143]), *Angjela Franki-a*, teologa i propovjednika, poslanika republike Karlu VI., kasnije arkibiskupa dubrovačkoga († 1777.) [144]), a na početku ovoga vijeka sastavitelja rječnika *Joakima Stulli*. I ovaj red bi rasadnik najvišijeh crkovnijeh dostojanstvenika u dubrovačkoj crkvi, kojoj dade dvanaest biskupa, naime dva arkibiskupa dubrovačka, pet biskupa stonskijeh, pet tribunskijeh, a republici isto kao dominikanski red, državnijeh teologa, izabranijeh vazda izmegju najučenijeh i najuzornijeh redovnika, da savjetuju vladu i državne zborove u crkovno-političkijem pitanjima [145]).

d) Isusovci.

Benediktinci, Dominikanci i Franovci srastoše s gradom, a ova dva potonja reda navlastito, crpeći svoje sile i ponavljajući se iz same domaće krvi, bila su se istovijetila s udesom Dubrovnika, te su odgovarala od preko tri stoljeća ustrajnijem njegovijem duševnijem potrebama, kad dogjoše u grad Isusovci. Ova nova lagana vojska crkve bila se ustrojila, da suzbije provalu protestantizma i da mu otme hranu zlijeh običaja u narodu i u svećenstvu. Kad ovi o polovici XVI. vijeka preoteše mah u Dubrovniku, pomoliše glavu Isusovci, i to u licu jednoga od prvijeh devet otaca reda, koji su se bili odazvali glasu utemeljitelja družbe [146]). Zapremahu biskupsku stolicu u Zadru i u Dubrovniku god. 1559. dva otmena pastira Mucij Kalin i Ljudevit Beccatelli, koji, pokrenuti istijem potrebama, da se doskoči poboljšanju klera i naroda, obratiše se na drugoga Generala reda Lajneza, eda bi im poslao odličnog člana. Bi odaslan Španjolac *Nikola Bobadilla*, koji prije u Zadru pak u Dubrovniku, usvojivši narodni jezik, tako uspješno djelova, da se pobudom Beccatelli-a i tadanjega benedektinskog opata Ivana Kalvina, obrati Senat g. 1560. papi Piju IV., kardinalu protektoru i generalu Lajnezu, eda bi mu ostavili Bobadillu i poslali još nekoliko drugova u svrhu popravljanja svećenstva [147]). Lajnez uvidi odmah, da je Dubrovnik most, koji vodi najbliže k turskom istoku, te da će Isusovci, došavši u mjesto gdje vlada slavenski jezik, usvojiti orugje kojijem bi mogli pokušati daljnje podhvate megju kršćanima u Turskoj [148]). Balkanski istok ostane zatvoren Isusovcima, ali mu oni posredno pomogoše povećavši moralnu silu naroda i svećenstva u gradu, koji, hvala svojijem dobrijem odnošajima s Turskom i povlasticama, koje u ovoj uživaše, turaše kroz svoje naseobine megju slavenske narode kršćansku

Digitized by Google

obrazovanost. Onom revnošću, koja nigda ne ostavi reda a bijaše tadar na vrhuncu, Nikola Bobadilla i njegov drug *Luka Salernitanac* stadoše one iste godine djelovati naukom i propovijedanjem na poboljšanje običaja u svećenstvu, megju vlastelom i narodom. U ovo prvo doba svoga naseljenja, koje potraja dvadeset pet ljeta, razviše Isusovci u Dubrovniku svu raznovrsnu dijelatnost na polju vjere i prosvjete, po kojoj su se bili brzo rasprostranili i uvriježili u starome i u novome svijetu. Uvidiše, da treba liječiti zlo u korijenu, te se latiše naučavanja djece u početnijem školama, ustrojiše duhovna vježbanja za svećenstvo, za vlastelu i za pučane, propovijedanja za sve stališe, te uvedoše u zdreliju mladež boljijeh razreda naroda prvo sustavno poučavanje humanistično po metodi o kojoj pedagogija i metodika još ne kaza zadnju riječ [149]). Nepoznato je, zašto Junija g. 1585 ostaviše grad. Ali može se nekom vjerojatnosti naslućivati, da im je njihova revnost i strogost običaja navukla mnogo neprijatelja, navlastito u svećenstvu, i da ne htjevši podnositi nadzor i često uplitanje države u crkovne poslove voliše ostaviti obragjeno polje drugijem, nego žrtvovati slobodu svoga djelovanja [150]). Osjeti se brzo, da ih nema pod arkibiskupom Fabijem Tempestiva, koji ishodi na početku svoga vladikovanja (1603.—1616.) od pape Klementa VIII. trojicu od njih, koje g. 1607. nasljednik mu Pavao V. preporučuje republici, eda bi uspostavili u svećenstvu malaksalu disciplinu [151]). S ovim drugijem dolaskom red počimlje si utirati put megju vlastelom s Ivanom Gradićem (1588.—1622.) i s Marinom Gundulićem (1597.—1647.), koji pokloni družbi svu očevu baštinu, da se uzmogne ustrojiti kolegij. Malo po malo porede se sve najotmenije dubrovačke obitelji te dadu redu odličnjakâ iz vlasteoske i pučke ruke, Ranjine, Gundulića, Lukarića, Rogacce, Betondića, Tudisića, Zuzzarića i Gjorgjića.

Malo po malo se udomiše i priljubiše se Dubrovniku i jeziku naroda, ne toliko da se ovijem služe za književne svrhe, koliko za poučavanje i odgajanje puka. Tako dogje sa tri druga u grad g. 1619. Vinko Bartul Kasić *(Cassius),* koji prevede Evangjelja i Poslanice, što se pjevaju po seoskijem župama, Belarminov katekizam, rimski obrednik i druge pobožne spise [152]). Ne ograničiše se oni na grad i okolicu, nego kao apoštolski poslanici proputovaše i Dubrovačku i Stonsku biskupiju, svuda naučavajući narod i bodreći svećenstvo. Spori u osnivanju, da ono, što se gradi, može odoljeti svakoj buri i navali, ustanovljuju g. 1628. privremenu po-

Digitized by Google

staju sa četiri svećenika, a čekaju, da glavnica Gundulićeva može obskrbiti 12 svećenika za kolegij [153]). Napokon sve prene u gradu, da se ovi sgradi; ali poteškoća dogje odakle niko nije očekivao, od Dubrovčanina Isusovca Ignjata Tudisi-a, odregjena unaprijed da mu bude prestojnikom, kojemu se nije htjelo ostaviti Italiju za Dubrovnik. On izvijesti naopako Generala reda, koji odgodi zgradu. Godine 1639. ostaviše Isusovci opet grad, po svoj prilici tajno opozvani i u savezu sa izjalovljenom osnovom kolegija [154]). Njihovo djelovanje ostade prekinuto za šesnaest ljeta, ali praznina ostavljena po njima tako se živo osjeti, da svi razredi naroda, a na čelu im vlada, radiše oko pape Aleksandra VII. i generala reda za njihov povratak (1653.) [155]). Vlada izravna sve poteškoće, samo da se gradi kolegij, u koju svrhu dade im porabu prvobitne stolne crkve Sv. Stjepana [156]), te one iste godine bi udaren temelj kolegiju na južnoj visočini grada. Bî sreća, da velika trešnja ne nagje ga gotova. Isusovci u toj katastrofi dadoše primjer najveće požrtvovnosti po O. Orsatu Ranjini, koga nazvaše „*patrem patriae*“ i po O. Franu Guduliću. Stoprv g. 1684. bi dovršeno „*Collegium Ragusinum*“, kojemu je vodilo monumentalno stubište dovršeno g. 1735. Velebna crkva Sv. Ignacija u elegantnom stilu renaissance *Borrominia* bi dogragjena za 26 ljeta i otvorena g. 1725. U kolegiju steče Dubrovnik prvi svoj humanistični i filosofični zavod, ustrojen kako najbolji te vrsti, te mu se ima zahvaliti ona općenita obrazovanost visokoga i srednjega stališa, koja, nastavljena poslje ukinuća reda po Pijaristima, preživi republiku, te baci zadnje svoje trakove do polovice našega vijeka, Red se bio sasvijem ponarodio pod koncem XVII. vijeka, te potisnuo na površinu slavna imena *Ivana Lukarića* (1621.—1709.) profesora retorike u rimskom kolegiju, govornika i pjesnika latinskoga na glasu, *Benedikta Rogaccia* (1646.—1719.) bogoslovca i filosofa od prvijeh svoga vremena, klasičnog pjesnika latinskog velike trešnje (1646.—1719.), *Ignjata Gradića* (1655.—1728.) gojitelja hrvatske knjige, sastavitelja u našem jeziku pjesni „Gesta Petra Velikoga“, *Rafa Tudisi-a* (1645.—1732.) takogjer hrvatskog pisca, *Brnju Zuzzeri* (1682.—1762.) prvoga narodnoga propovjednika svoga vremena, *Ignjata Gjorgjića* († 1737.) velikog pjesnika i prozatora, koji ostavivši red poslje sedam godina iz privatnijeh uzroka da progje u benedektinski, uze na čast stare družbe, kojoj pripadaše, ime Ignjata. Isusovci dadoše našemu jeziku dva rječnika, za ono vrijeme vrsna, iz kojih crpi i akademički riječnik svoje gra-

Digitized by Google

divo, *Jakoba Mikaliju* u polovicu XVII. i *Ardeliju Della Bella* u prvu polovicu XVIII. I ovo zadnje stoljeće odlikova se glasovitijem muževima, koje zateče ukinuće reda g. 1773., *Rajmundom Kunićem* latinskijem prevodiocem Ilijade (1719.—1794.), dubrovačkijem Muratori-em *Mattei-a* (1714.—1783.) i veleumom Rugjem Boškovićem (1711.—1787.) Trak njegove slave rasvijetli u Dubrovniku tonuće Isusovačke družbe [157]). Ne odgovara dakle historičkoj istini, kad se predbacuje redu, da je bio neprijatelj naše knjige, što nagje izraza u onome poznatome Preradovićevom napadaju *na Loyolovo sjeme.* Ako su Isusovci bili prestavnici i promicatelji humanizma, tijem slijedjahu onu staru baš dubrovačku predaju, koja učini od malenoga grada ognjište obrazovanosti na slavenskom jugu, na kojoj bi odmah s početka podignuta zgrada narodne književnosti. A onaj, koji je sljedio povijesni razvitak idee narodnosti megju Jugoslavenima, neće im upisati u grijeh, što nijesu pretekli za dva stoljeća ono gibanje, kojemu domaća literatura zahvaljuje u školi ono mjesto, što zapremi kod nas stopram u drugoj polovici tekućega vijeka. Ali stoji, da su je revno obragjivali, da su joj dali lijepijeh imena, da su, dvije stotine godina prije Vuka, dosta sretno za ono vrijeme pokušali kupiti blago našega jezika u dva rječnika, da u naraštaje, koje su oni odhranili, spadaju Dinko Ranjina (1536.—1607.), Ivan Gundulić (1588.—1638.), Gjono Palmotić (1606.—1657.) i Ignjat Gjorgjić (1675.—1737.). Istina, domaća književnost nije bila za njih u prvom redu obrazovana umjetnosti za ljubav; ali, okrenuvši je po svome zvanju na moralno izobraženje puka, pretekoše onaj zadatak, koji joj postaviše sve moderne književnosti.

e) Dumanjski samostani.

Dok u Dubrovniku i u njegovoj bližnjoj okolici izmegju Rijeke, Gruža, Sv. Jakoba i Lokruma nije bilo prije dolaska Isusovaca do šest fratarskijeh samostana, u samomu gradu nahodimo prije potresa osam dumanjskijeh, naime pet benedektinkinja, jedan dominikanaka, a dva klarisa, ova tri posljednja pristupna samo vladikama [158]). Ovo nerazmjerje s brojem fratarskijeh manastira i pučanstvom ima se pripisati ponajviše uplivu vladajuće aristokracije, koja ne dopuštajuć kod ženitaba miješanje krvi, te ne mogavši po tom u tijesni krug vlasteoski namjestiti sve svoje kćeri, a nehtjevši prćijama otanjiti imutak pridržan muškoj lozi, otvori im u samostanima zaklonište, gdje ih je mogla cijeno i pristojno ob-

Digitized by Google

skrbiti. Odavle dvije neprilike: uplitanje vlade u ravnanje dumanjskijeh samostana doćerano do skrajnosti i česta oskudica dumanjskoga zvanja kod tolikog broja koludrica, te dosljedno malaksanje discipline. Predstojnice samostana nijesu mogle biti neko vladike [159]). Ne samo što im Senat bira skrbnike kako fratrima, nego nedopušta, da im nadbiskup imenuje kapelane i dosmrtne ispovjednike: dosta da ih *pro forma* potvrdi. A kad Vicko Lanterij pokuša (1626.) ukinuti zloporabu pored senatske protivštine kroz Rimsku kongregaciju, dotična odluka ostade mrtvo slovo [160]). Samo po dozvoli Senata mogu se primiti iz dvora dumanjske novakinje [161]). Nijedna pak nemože se oblačiti dumnom brez izrične dozvole skrbnikâ postavljenijeh po Senatu. Ovaj opredjeljuje od vremena do vremena iznos dumanjske prćije [162]), i samo vrijeme novačenja odregjuje [163]). On upravlja dumanjskijem prihodima, i odregjuje za koliko novakinja imadu biti potrošeni [164]). Prije tridentinskog sabora jako je bila oslabljena samostanska disciplina u obće, te dumanjska *klausura* ili sasvijem otpala, ili slabo držana. Odavle izgredâ, kojijem Senat stoji na put onom strogosti, kojom su njegovi članovi bdili nad domaćom čeljadi. Vidismo, kako on nastoji u Rimu, da se klarise oduzmu duhovnoj pastvi raspuštenijeh konventualaca (1518.), i da se predadu malobraćanima. Zaludu se one kroz dvije godine protive. Kad ništa drugo nepomaže, kao neposlušna djeca, neće dobiti do kruha i vode, dok se ne pokore [165]). Senat polučuje od Rimske Stolice *breve,* da se dumanjska klausura strogo drži (1535.), te imenuje tri senatora, koji će za 15 dana izvršiti papinu naredbu i neće sustati dok ne bude sasvijem obavljena [166]).

Velika trešnja kao da se najstrašnije oborila na dumne. Sviju osam samostana stranom se sruši, stranom izgori, te poklopi ili zaduši šestdeset koludrica. Briga arkibiskupa Torresa i preživljele vlastele bijaše odma naperena, da se spase i zaklone, koje su ostale žive. Iskopaše ih šestdeset i dvije, te bojeći se u onom strašnom metežu da ih još gore zlo ne zateče, ukrcaše ih 9. Aprila, u bijelu subotu, četvrti dan poslje potresa, u brod s dvima vladikama Gundulićeve kuće, s četirima gragjanskijem obiteljima, s jednim sedamgodišnjim djetetom, koje bijaše ostalo do onog časa ispod razvalina, a pratijaše ih sam arkibiskup, Isusovac O. Ranjina, dva dominikanca, svi pod zaštitom domaće vlade prestavljene po vlastelinu Nikši Gučetiću. Putovanje na Jakin po uzburkanome moru ustraja dvadeset i tri dana, za kojijeh zaglaviše sedam dumana, dvije sahranjene u Kalamoti, a pet blizu Zadra „*alle Tor-*

Digitized by Google

rete". Gostoljubivost i doček Jakinjana bi dostojan papinskog grada. Arkibiskup Conti, gubernator, vas kaptol i kler, sve plemstvo i mnoštvo naroda pogjoše im u susret, te dopratiše postradale dumne, koje nosijahu u ruci ono, što mogaše spasiti od svetijeh moći svojih porušenijeh crkava, k novome još nezapremljenome samostanu kapucinaka. Ostadoše u Jakinu pet mjeseci, te Senat bojeći se, da se ne bi tamo nastanile i zatražile miraz, posla im istoga Nikšu Gučetića, da ih, s papinom dozvolom, prihvati, i dovede u Ston. I ovdje Senat bdije po više njih očinskijem okom [168]), te poslije neko vrijeme čini ih doći iz Stona u grad, da ih privremeno namjesti u zgradu blizu samostana dominikanaca i pod njihovijem nadzorom [169]). Ostadoše tu dvije godine, dok arkibiskup Torres ne dobi od Rima g. 1669. dozvolu, da ono osam manastira stopi u dva, namjestivši Benedektinke u jedan, ostale u drugi [170]) i dopitavši im osiromašene prihode sviju, a kasnije koristi nekijeh blagijeh djela [171]). Na početku XVIII. vijeka zapisom odregjenijem u tu svrhu po gradjaninu Mihu Miošiću i državnijem novcem bi zgragjen treći samostan za Dominikanke od plemićkog i gragjanskog stališa, koji bi otvoren g. 1706. [172]). Dogje vihar francuske okupacije, koja g. 1808. izprazni i ukine sve ženske samostane, čije zadnje ostatke raspršene po kućama svojijeh obitelji naraštaj od prve polovice našega vijeka još je mogo ugledati, jer niti jedan dumanjski samostan ne bi uspostavljen [173]).

XI.

Jezik u crkvi.

U Dubrovniku, kako u sijelu metropolije, koja je spadala vazda u zapadnu patrijaršiju, crkovni jezik u obredu bi u obće vazda latinski. U ostaloj diecezi bijaše isto, samo što bi se pri svečanoj misi čitala poslanica i evangjelje prije u latinskom pak u hrvatskom jeziku po prijevodu Isusovca Kašića [174]). Mimo toga na selu upotrebljavao se do početka XVIII. vijeka obrednik hrvatski, tiskan po Propagandi [175]). U Stonskoj biskupiji vrijedili su isti običaji. U Tribunjskoj biskupiji upotrebljivao se u latinskom obredu staroslovenski jezik sve do preko polovice XVII. vijeka. Poraba pučkog jezika kod čitanja evangjelja u najsvečanijem crkovnom obredu nagje zagovaratelja kod dubrovačkijeh i dalmatinskijeh pastira na tridentinskom saboru, te bi muče po ovome potvrgjena, dočim u opće po saboru bi zabranjeno kod Mise upotrebljivanje narodnoga

*

Digitized by Google

jezika, kojijem su se tada protestanti razbacivali, da mogu bolje prodrijeti u narod sa svojijem novotarijama [176]). U prvostolnoj crkvi po starodavnome običaju za vrijeme aventa i korizme propovijedao je koji na glasu svećenik iz Italije, pozvan i plaćen po državi. Nije bez razloga bilo, da se vlada svake godine za to starala, povjerivši taj posao poslaniku republike u Rimu, a preporučivši ga često i kardinalu zaštitniku [177]). Ovijem sredstvom htjelo se naučavati i ganuti na religijozne istine i dužnosti visoki i srednji stališ, koji poznavahu talijanski jezik, te svjetovno svećenstvo poticati na revnost, nauk i strogost vladanja. Narod, ostavši kao i sada nijem i gluh talijanskom jeziku, vrvio je da sluša u svome jeziku riječ božiju *k fratrim bijelijem i crnijem*, svojijem duhovnijem ocima od pamtivijeka, a u franovačkoj crkvi čitalo bi se hrvatski evangjelje u blagdane, što se i sada čini.

Kod crkovne uprave isto kako kod državne latinski jezik bijaše službeni, a uz njega takogjer i talijanski, koji posljednji bijaše takogjer vlastiti jezik svijeh arkibiskupa od polovice XIV. vijeka. Neznanje jezika onog naroda kojijem nadpastir upravljaše, velika je bila nevolja i zaprjeka duhovnoj pastvi. Kad arkibiskup pohagjaše diecezu, s rijetkom kojom iznimkom (a na taku se namjerismo jedino u Benediktinca Krisostoma Calvina [1564.—1575.]), ne bijaše mu moguće doći izravno u dodir s narodom, te činjaše propovijedati i ispovijedati po svojijem supohodnicima, koji bijahu vazda jedan kanonik stolne crkve i jedan redovnik dominikanske ili franovačke obitelji [178]). Stonski biskup, vazda domaći čovjek i vješt pučkome jeziku, bijaše u daleko povoljnijemu položaju od svoga metropolite. Dapače on bi njemu došo u pomoć kod svečane profesije dumana, gdje je trebalo ove opomenuti na teškoću redovničkog zvanja prije nego bi se zavjetovale [179]).

Kod izvršivanja bud upravne bud sudbene jurisdikcije nalazimo XVI. i XVII. vijeka ispitivanja svjedoka pučkoga stališa u dubrovačkome narječju, kako ga se sada sluša, a kad se ne bi sve (što bi rijetko bivalo) to obslužilo, naišlo bi se na neprilike, koje bi priječile poznavanje istine i otegoćivale riješenje istrage [180]).

Digitized by Google

Primjetbe.

Postanak crkve dubrovačke.

1) Serafin Ćerva u svojijem *Prolegomena* oprovrgava mnenje Lučića, da je biskup dubrovački bio sufragan Spljetskome Metropoliti još XI. vijeka, te dokazuje, da toga vijeka bijaše jur Arkibiskupom i Metropolitom. Ali u isto vrijeme pobija i tvrdnju Ignjata Gjorgjića, da je dubrovački biskup uživao metropolitično pravo VII. stoljeća, i dolazi do zaključka, da je dubrovačka metropolija postanula X. vijeka. „Explosis itaque tam Lucii seculo XI. Ragusinum antistitem Spalatensis suffraganeum opinantis, quam Georgij Metropolitium illi jus seculo VII. asserenti, rationibus, institutae Ragusinae Metropolis epocha, a nobis ex communi Scriptorum sententia statuta, confirmatur. Certissima igitur ratione tenendum Ragusinae Metropolis institutionem ad seculum decimum pertinere". To svoje mnenje on naslanja na Nikolu Aranea, na Lukarića, Orbina, Ivana Gundulića i Serafina Razzi-a *„et vetera pleraque manu descripta Ragusii chronica". (Prolegomena in Sacram Metropolim Ragusinam ad illustrandam Ragusinae Provinciae Pontificiam Historiam necessaria edita a F. Serafino Maria Ćerva* — Ragusii anno Domini 1744. — Autograf u Dubrovačkoj Dominikanskoj knjižnici).

Gjorgjić usuprot na temelju tobožnje bule Pape Zakarije od XI. Indikcije, t. j. od g. 752., ili po Ivanu Gunduliću od g. 754., hoće da dokaže, te je dubrovački biskup vršio metropolitsko pravo još sedmoga stoljeća. Ali Ćerva dokazuje, da je ona bula patvorena nepobitnijem listom Pape Leona VII. (VI. po Farlati-u) od g. 928. upravljenijem na sve biskupe dalmatinske, suffragane Spljetskoga nadbiskupa, medju kojijem imenovan je i dubrovački, a osim toga ističe, da, makar uvrstili Zakarinu bulu u g. 754., stoji, da je ovaj Papa bio umro tri godine prije. „Zachariae tandem Pontificis diploma medio seculo VIII. seu ut habet Gundula anno 754., triennio nempe antea defuncti, nullam veri speciem habet, et tunc praeter alia momenta falsitatis convincitur vel ipsa Leonis VII. epistola supra a nobis descripta". (Cerva, ibidem p. 152). Ovo jur riješeno pitanje stoji usko spojeno s onijem prvenstva Spljetske primacijalne crkve, koje je *Fr. Carrara* svestrano pretresao u svome djelu *„Chiesa di Spalato un tempo Salonitana"* (Trieste, tip. del Lloyd

Digitized by Google

Austr. 1846.) S ovijem djelom, pošto je dokazao po najstarijem listinama i papinijem bulama od X—XII. vijeka, po Tomi Arkigjakonu i po Marku Maruliću i po gotovo svijem povjesnicima Dubrovačkijem, da je Spljetski nadbiskup nastavio metropolitska i primacijalna prava Solina, koja su se protezala na dvadeset i četiri biskupa gornje i donje Dalmacije, dakle i na dubrovačkoga, pak dalje do Krbave i Senja, Siska i Djakova u Bosni (s. 36, 37), — nastoji pobijati Appendinovo mnenje, koje je *fascimile* Gjorgjića, a vjerojatno iz njega crpljeno, te obistinjuje po nutarnjijem i vanjskijem kriterijima krivotvorenje Zakarijine bule, po njemu pregledane u tajnome bečkome arkivu, kamo je prenesena iz dubrovačkoga arkiva, gdje kaže, da ju je vidio historik Ivan Fran Gundulić. Stoji, da te bule nema u zbirkama Saborâ, bulâ i drugijeh papinskijeh pisama, a biskupa Andrije, na kojega bila bi upravljena, Dolci *(De Ragusini Archiepiscopatus antiquitate epistola anticritica — Anconae 1761.)* i Lnkarić u svojoj povijesti uvršćuju u god. 721., dok bi Zakarijina bula spadala u g. 752. ili u g. 754. Osim toga kad bi i autentična bila, sadržavala bi samo podjeljivanje palija dubrovačkome biskupu, čijem ne bi se bila vrijegjala primacijalna prava Spljetskoga Metropolite. „Relictum tamen, kaže Dolci u navedenome djelu, etiam post obtentum pallium non nihil juris in nos praesuli Spalatensi, non quidem ut archiepiscopo, sed ut primati".

Po *Carrari* Zakarijina bula i ona Benedikta VIII. od g. 1073., koji ju spominje, bile bi patvorene XIV. ili XV. vijeka. *Appendini*, da dokaže prvenstvo Dubrovačke crkve nad Spljetskom, oslanja se glavno na Zakarijinu bulu, koju Serafin Ćerva još u prvu polovicu prošloga vijeka osugjivaše *apokrifnom*, pretekavši za preko sto godina resultate historične kritike. *(Notizie istorico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei* — Dalle stampe di Antonio Martecchini — Ragusa 1802. Vol. I. str. 100—156.) Razumijeva se po tomu lasno, kako sva zgrada Appendinivijeh dokazivanja propada s temeljem, na kojem počiva. Uspio je on nasuprot kod dokaza, u ostalome ne teška, da se Dubrovačka crkva nije u drugoj polovici XII. vijeka svojevoljno podvrgnula Gradskome Patriarki *(Gradensi Patriarchae)*, u čemu se slaže s Colettiem, oprovrgnuvši protivno mnenje Lučićevo, Dolci-evo i drugijeh. (Ibid. s. 150.—153.)

2) S. Ćerva, ispitavši dubrovačke povjesnike i zgodopisce, nalazi da je nabrojeno dvanaest sufraganijeh biskupa, premda nijesu

Digitized by Google

isti po svakomu auktoru. (Ibid. p. 171—177.), i da su bili svi sa dubrovačkijem metropolitom podloženi rimskom patrijarkatu, te unatoč što je bio ikonoklasni car *Leo Isauricus*, od osvete pram Grguru II. koji branijaše nepomično svete ikone, odcijepio od Rima ilirske pokrajine, te ih pridružio carigradskom patriarkatu — uži Ilirik *(Illyricum nostrum)* ili nije nigda bio iztrgnut, ili odma povraćen patrijarkatu rimskom. Ali s početkom XII. vijeka dubrovački sufragani u Srbiji, u Bosni, u Zahulmiji i u bližnjijem prijedjelima počeše uskraćivati posluh svome metropoliti. Nu pape Aleksander II., Inocent II., Klemens III. i drugi, koji poznavahu ćud slavenskijeh vladara i kako svećenstvo i narod *„licet Romana sacra ritusque latinos veneraretur, illyrico nihilominus idiomate mysteria obibat,* Ragusinum ponteficem Provinciae caput et Metropolitam, frustra obnitentibus et principibus et proesulis, omnino esse voluerunt, qui summa scilicet in hujus provinciae ecclesiis, authoritate, et christianos mores, et catholicam fidem sartam tectam custodiret. Aegre id ferebant antistites, aegerrime ipsi principes, quasi ex parte Ragusinis subjecti. At vero Romani Pontifices nulla ratione adduci potuerunt, ut pontificem Ragusii excubantem jure suo spoliarent". I tako bi kojiput pravedni i pobožni knjaževi silili biskupe da se pokore metropoliti i papi, a koji put sami biskupi, uskrativši posluh vladarovijem zapovjedima i prijetnjama, ostali bi onijem pokorni. Kadikad ovi zadnji, nemogavši dobiti od Dubrovnika novca, za priznavanje metropolitičkog prava, odvraćali bi biskupe od posluha Metropoliti i Papi, a koji put biskupi bi jednako postupali pram vladarima". Itaque ex ambitione et avarítia principum, ex modica sacerdotum pietate, Sacerdotio et Imperio corruptis, Graecorum ad haec insinuatione, qui Slavos in vicinia principes, populosque ad suas partes adducero pro virili conabantur, schisma in iis regionibus conflatum est, quod adhuc miserrime grassatur. Magno Rassiae Jupano Nemaniae debent ii populi quod schismatici sunt, adeoque catholicis sacris extorres." (Červa, ibid. p. 183.—185.)

3) Ima u *„Memorie storiche su Ragusa raccolte dal P. Gian-Maria Mattei"* (Zibaldone III. br. 416/267. franovačke dubrovačke knjižnice MS.) izvješće od g. 1718. tadanjega biskupa na Papu *„de statu Metropoliticae Dioecesis Rhacusinae",* koje se pripisuje, velikom vjerojatnosti Ignjatu Gjorgjiću, jur tadar članu Mljetske benediktinske kongregacije, odakle se vidi, da je ovaj bio promijenio svoje mnenje glede vremena postanka dubrovačke metropolije: „Ad annum circiter 990 fertur ea civitas (Rhacusium) Archiepiscopalis

Digitized by Google

facta. Quandoquidem Joannem Archiepiscopum Diocleae (quae in Albania ad locum Scodrensem primaria olim urbs fuerat Diocletiani Caesaris natalibus famosa) transtulit apostolica jussio in ecclesiam Epidaurensem, seu Rhacusinam; posteaque ejus sedes funditus periit Gothico seu Bulgarico igne conflagrata. Suffraganeos episcopos aliquando ad *septemdecim* numerabat, metropolitico jure in adversam quoque Italiae oram prolato. Nunc aliis, aliisque casibus ab ejus primario praesulatu singulas episcopales sedes paulatim avellentibus, quatuor dumtaxat suffraganeis gaudet, Stagnensi videlicet, Tribunensi, Corcireo seu Corzulensi et Ascrivitano seu Catharensi, *qui tamen postremi duo, quod in Veneta ditione eorum dioeceses existant, plus apostolico nuntio Venetiis agenti deferunt, quam Rhacusano Metropolitae*".

Isusovac *I. M. Mattei*, kojega ćemo imati prilike više puta citirati u ovoj radnji, pravi je *Muratori* crkovne dubrovačke historije, čija vrela je u obilju i točno sakupio, te višeputa ispravio. Coletti u predgovoru svoje „*Ecclesiae Ragusinae Historia — Venetiis 1800 apud Sebast. Coletti*" kaže o njemu: „Joannes Maria Matthejus civis vester aeque virtute ac doctrina pollens, qui selectissimam Ragusiensium monumentorum supelectilem nobis collegit". *Seb. Dolci* ga pohvalno spominje u svojim „*Fasti Litterario-Ragusini, sive virorum litteratorum qui usque ad annum 1766. in Ragusina claruerunt ditione prospectus*" *Venetiis* CICICCCLXVII pag 84. U dodatku netiskanoga djela Gjura Bašića (1693. † 1765.): „*Elogia Jesuitarum Ragusinorum qui usque ad annum 1764 obiere*" (MS. Franovačke knjižnice br. 309) piše se o njemu: „Multas elucubrationes summa cum eruditione plenas post se reliquit, et non pauca (praesertim *Srce Presveto Isusovo* — u Mlecima 1783) typis mandavit, omnia tamen sacra et illyrica". Rodio se po istome god. 1714., a umro je pod kraj prošloga vijeka. Njegove bogate zbirke nalaze se u franovačkoj knjižnici, te su zabilježene brojevima 75, 78, 86, 88, 97, 99, 124, 193, 219 štampanog kataloga. *Appendini*, kako se nedvojbeno služio za svoju povijest Gjorgjićevijem rukopisima, tako, rek bi, da je crpio i iz Matteinijeh.

4) Ćerva, Prolegomena p. 165.—167.

5) Još Inocent III. pozivlje svojijem *brevi* od 18. Junija 1203. kanonike prvostolne crkve dubrovačke, da izaberu arkibiskupom „*talem . . . personam, quae non tantum praeesse studeat quam prodesse*". *(Summorum Pontificum diplomata et alia vetera monu-*

Digitized by Google

menta ecclesiastica ex publico Ragusij Tabulario deprompta. Descripta anno Domini 1769. — U franovačkoj knjižnici MS.)

6) *„Dicatur Canonicis, quem volumus pro archiepiscopo“* Senatus Consultum od 14. i 25. septembra 1460.“. — *Dicatur Canonicis, ut eligant in Archiepiscopum Marianum de urbe Ordinis S. Augustini“* S. C. od 11. Juna 1489. *(Mattei,* o. c. p. 254. po izvadku senatskijeh zaključaka alfabetički poredanijeh o crkovnijem stvarima od god 1400.—1600., kojega Mattei pripisuje historiku Franu Gunduliću.)

Više puta sam usporedio u dubrovačkome arkivu zakone državnijeh zborova republike s onijem citiranijem po Mattei-u, te sam ove našao vazda točno navedene.

7) *Ćerva, Metropolis sacrae Ragusinae Historia,* T. I. p. 315. Autograf u dominikanskoj knjižnici.

8) Uslijed izbora za nadbiskupa Mata Gjorgjića Senat stvori slijedeći zaključak: „Die XXVIII. Augusti 1409. Prima pars est de portando ad Cons. Majus de vetando et praecipiendo noviter electo Archiepiscopo Ragusino D. Matthaeo de Georgio, et subsequenter de vetando cuilibet alteri civi ragusino cujuscumque status et conditionis, et cuilibet se appelanti Ragusinum seu electionem Archiepiscopatus Ragusii de eo factum, aut in posterum faciendum“. Veliko vijeće prihvati Senatsku osnovu istog dana (Lib. Vvi. Cop. 129). Bijaše tadar u punome razvitku crkovni zapadni raskol, te čuvši Aleksander V. izabrani Papom g. 1409. po nezakonitome Pisanskom saboru, da je Senat uništio Gjorgjićev izbor, i bojeći se, da ne bi zakoniti papa Grgur XII. (1406.—1417.) imenovao novoga dubrovačkoga nadbiskupa, preteče ga imenujući one iste godine Franovca *Antona Reate. (Ćerva,* ibid. T. I pars altera p. 143.—145, 255., 256.) Usporedio sam višekrat zakone citirane po Ćervi s originalom u starome arkivu, te sam ih našao vazda podobne, kako nije bilo dvojti o tako savjesnome i točnome historiku.

9) *Rajmond Gallani* (Jelić) sin Vlaha rodi se u Dubrovniku 25. februara 1652., stupi u dominikanski red, te svojom učenosti i vrlinama obrati na se pozornost rimske stolice, koja ga posla kao Apoštolskog Vikara u Carigrad, gdje se svojom revnosti proslavi. Slomljen trudom zamoli papu Klementa XI., da bi ga odriješio službe i povratio u svoj samostan u Gruž, te dobi dozvolu pod uvjetom, da kao Apoštolski visitator ima prije obaći sve otoke u Egejskom moru i u Peloponezu, što i učini Megjutijem bivši se odrekao nadbiskupije Dubrovačke Talijanac *Ivan Krstitelj Con-*

Digitized by Google

ventato „Senatus Ragusinus, qui ab annis trcentis et ultra non nisi externarum nationum homines in ea sede aliorum arbitrio collocandos curaverat, hujusmodi virorum pertaesus, ac tandem meliori consilio ductus, eam legem, quamvis longo usu receptam ac summo studio, et ut ita dicam, religione a majoribus observatam, abrogavit, civemque suum a Romano Pontifice Clemente XI. dari sibi sacerdotem petiit impetravitque. Non alium porro quam Gallanum, *ut pote Reipublicae suffragio commendatum*, Pontifex Maximus exeunte anno Christiano 1719. ad eum dignitatis gradum obtinendum delegit. *(Iconotheca illustrium fratrum Congregationis Ragusinae Sacri ordinis Praedicatorum — Authore Fratre Seraphino Maria Ćerva ejusdem ordinis ac Congregationis alumno. MS. auctoris in caenobio FF. Domin. Ragusii* — p. 304., 323.).

10) „S. C. Die XI. septembris 1490. Prima pars est de eligendo nunc Archiepiscopum novum loco D. Joannis (Venier) Archiepiscopi, qui defunctus est Fani, ubi erat gubernator". Po tom zaključku Senat naloži kaptolu koga ima postulirati za prabiskupa, ali prije nego bi poslana postulacija u Rim, Inocent VIII. bijaše imenovao *Ivana Sacchi.* Poslije koprcanja Senat se odluči priznati ga slijedećijem S. C. „Die 16. Novembris 1490. Prima pars est de acceptando in archiepiscopum nostrum et ecclesiae nostrae D. Joannem (Sacchi) de Ancona Datarium SS. D. N. electum per SS. D. N. cum contenta Consistorii Reverendessimorum DD. Cardinalium, et de dando sibi liberam et expeditam possessionem *in spiritualibus et temporalibus*". Ali u isti dan bi stvoren naputak novome arkibiskupu: „Prima pars est de dando libertatem D. Rectori et suo minori consilio rescribendi SS. D. N. et Revmo. Protectori nostro, et Revmo. D. Archiepiscopo nostro, et de petendo a SS. D. ea quae hic dicta sunt, videlicet pro Jubileo, *pro electione Archiepiscopi quod in posterum nobis spectet*"... (Ćerva, Metr. Rag. T. I., pars 3, pag. 166.—168.)

11) Ćerva, ibid. pars 4 pag. 66.

12 *Ćerva*, ibid. pag. 157.—169.

13) Senat bijaše se osvjedočio, obaznavši čin od korizmenog propovjednika, posebnijem tajnijem odaslanstvom na lice mjesta, da je *Sebastijan Portico* oženjen u Pesaru. Posla za to u Rim Serafina Zamanju, koji zaustavi putujućega *Portica* u Jakinu. Ali nastojanjem kard. Medicia Julij III. nehtjede odustati od imenovanja, te udari izobćenjem Senat, koji se opiraše primati Portica, ali tim ne svlada protivštinu. Megjutijem umre Julij III. Marta g. 1555., a

Digitized by Google

za njim Marcel II., koji vladaše samo 11 dana, te napokon Pavo IV. premjesti ga g. 1555. u Foligno. Ali nesugjeni Portico umre u Rimu g. 1556. od čemera, što nemogaše zapremiti dubrovačku nadbiskupsku stolicu. (Ćerva, M. R. T. I. p. 3. pag. 390., 395.) *Colletti* u citiranom djelu pod životopisom *Ivana Angjela Medici* mukom mimoilazi ovaj glavni uzrok, radi česa se opirao Senat priznanju Portica, što mu se još koji put kod škakljivijeh dogagjaja zbiva.

14) *U Lettere e commissioni di ponente* ovoga razdobja često nailazimo na neizravno posredovanje vlade kroz svoje rimske poslanike i kroz kardinala Protektora za povoljno imenovanje dubrovačkijeh arkibiskupa. Senat izabra za posljednji put kardinala protektora Josipa Zirani, mjesto kard. Frana Albani *u sjednici od 24. oktobra g. 1803. (Rogatorum 1803. u starom Arkivu.)*

15) *Lettere e Commissioni di ponente* 1607.—1611. Pismo Rektora i Maloga Vijeća od 7. aprila 1609. na dubrovačkoga poslanika u Rimu.

16) Tako daleko bijaše pošo Trivulzio (kojega zarobljena po gusarima, kad igjaše nastupiti nadbiskupsku stolicu, bijaše republika otkupila pod jemstvom kanoničke i nadbiskupske nadarbine) sa svojijem podupiranjem tursko-franceskog saveza, da je dao obustaviti u Konavlima, po vlastelinu Puciću, ulaka, koji nosijaše naputak kršćanskijeh vladara saveznoj floti, te pismo izruči franceskom poslaniku u Carigradu. Ovaj čin bijaše omrazio tako nadbiskupa u Dubrovniku, da nije smio izaći brez opreza iz svoje palače, a ispostavi državu pogibiji, koju viada velikom mukom odvrati. Ali tijem se Trivulzio ne opameti. Kad car Soliman g. 1543. održi pobjedu kod Pećuha, arkibiskup mu čestita, te dobije, valjda kao zahvalnost za učinjene usluge, mirovinu od 10.000 srebrnijeh dukata. Nego iste godine on iznenada umre „dubitatumque a multis, kaže Cerva, incerto tamen rumore, cui nulla fides habenda, eum veneno sublatum periisse, quod ob pensionem acceptam Solimano arctius devinctus videretur, partesque ejus majori studio susceptur us". Ćerva ga fali kao uzor pastira za 18-godišnjega njegova vladikovanja, navlastito u poučavanju svoga stada; ali ga kori što „*Trivulciae gentis exemplo et auctoritate*" bijaše otvoreni privrženik Turske, „*et praeter Christiani viri officium et pontificale decus res adversus christianae rei rationes curavit*". (Ćerva, Met. Rag. T. I. pars 3, pag. 298., 299., 360., 361. — *Colletti* o. c. 219.—224.)

Digitized by Google

17) Ćerva pripovijeda kao znak osobite naklonosti vlade napram tako otmenom i njoj povoljnome arkibiskupu kakav bi Ljudevit Beccatelli (god. 1554.—1564.), da joj se nije zamjerio, što bijaše primio poziv na objed kneza Stjepana Gučetića, jer po starom običaju „*cavebatur olim, ne privati ex patricio ordine viri nimia cum archiepiscopo familiaritate se implicarent*". (Ćerva o. c. ibid. p. 402.)

18) Bijaše iznimka *Krisostom Kalvin* (1564.—1575.), kojega Senat preporučio Papi, jer se bio načio narodnome jeziku uslijed duga i vješta upravljanja benedektinske kongregacije: „utpote, kaže Ćerva, notum sibi hominem, diuque probatum, *praesertim vero quod regionis linguam caleret*". (Metr. Rag. T. I. pars 4. pag. 4.) Vigjećemo na drugome mjestu, kojih neprilika znalo je donijeti nadbiskupima neznanstvo jezika svoga stada.

19) Dosta je za dokaz, kako su inostranski arkibiskupi izcrpivali prihode svoje nadarbine, svjedočanstvo Ćervino, koje se osniva na poznavanju suvremenikâ nadbiskupa Frana Perotti i ovako glasi: „Ita nempe ab coeteris hominibus Ragusinam ecclesiam moderantibus pecunia in suos usus et propinquorum commoda congerebatur, ipsique inter se invicem pro sibi quacumque possent ratione asserenda collidebantur *(natuca o sporu nastavšemu glede ostavštine Peroldine izmegju njegovijeh baštinika i nasljednika mu arkibiskupa Torres-a) dum interim neglecta mensae proedia silvescerent, per summamque incuriam magisque in dies infoecunda fierent, ac novis pastoribus nova semper querelarum materia praeberetur*". (Metr. Rag. T. I. pars 5. pag. 350.) U ostalome arkibiskup Perotti svojom lakomosti, nemarnošću svojih dužnosti i očijukanjem s Mlečićima bio se omrazio svećenstvu, vladi i narodu, te navuko na sebe ukor pape Aleksandra VI. (1664.), uz prijetnju, da će mu poslati apoštolskoga visitatora. Ponajviše bi stanovao na Šipanu, odakle pogje u Rim, da odvrati od sebe buru, noseći sobom 1000 dopija (okolo 8000 dukata) i naregjujući svojima domaćima u gradu, da mu pošlju za njim u Rim 6000 dukata, koje bijaše ostavio doma. *(List od 7. febrara 1664. Stjepana Gradića citiran po Ćervi.)* A znao je što činiti u Rimu sa svojim novcem, jer ovako piše *Dm. Andrija de Lupis*, pouzdanik Senata Stjepanu Gradiću, poslaniku papinom u Parizu: „Circa poi al suo ritorno — *(naime glede njegova povratka u Dubrovnik iz Rima kamo bijaše pošo da otkloni munju od svoje glave)* — s' ajuta valorosamente, perchè ha rivoltato Roma, e con servire e donare dove occorre, e

Digitized by Google

non lascia di farlo, che con stupore d' ogn' uno s' ha guadagnato la grazia di tutti i cardinali... Contro i preti (bratovština popovska) ha ottenuto poi il tutto dalla Congregazione, ma spende bene, e non si sparagna, et a me li miei signori (dubrovačka vlastela), hanno ordinato, che non spenda un quattrino"... Senat od straha, da se ne bi Perotti vratio u Dubrovnik šalje k Papi Jakoba Palmotića, da ga obtuži, te pod naputkom Senata sastavlja još kod kuće govor, koji će držati pred Papom. Ćerva ga donosi *per extensum* prem da Palmotić ne izusti pripravljena govora, jer megjutijem Perotti bijaše umro, kad Papa ga namjeravaše zadržati u Rimu na Propagandi. (Ćerva, ibid. 95., 96., 99., 100., 101.—110.) Povratićemo se na ovoga zlokobnoga arkibiskupa, nemirna, zavadljiva i zanovetljiva, koji malo da ne dovede crkvu dubrovačku na raskol. I arkibiskup *Petar de Torres* poslje velike trešnje otkri se lakomim za novcem. Pošto mu Senat nakon dugoga uživanja htjede prekinutí produljivanje jedne četvrtine prihoda blagijeh djela, koja mu nadomješćivaše prihode nadarbine umanjene potresom, nije imao veće brige nego se vratiti u Italiju i skupiti novaca, mjesto se skrbiti za zgragjenje nove stolne crkve, te ovako vikar Brnja Gjorgjić piše o njemu Stjepanu Gradiću u Rim: „*Quello che dovrebbe l' arcivescovo procurare qualche sollievo per la riedificazione della chiesa cascata, procura solo il rimedio per la sua rendita*". (List od 5. augusta 1670. citiran po Ćervi.)

20. Ćerva pripisuje česte kavge nadbiskupâ s redovnicima uškanju inostranskijeh svećenika, „*ob privata sui commoda, et vivendi licentiam... Illis scilicet dissidentibus, sine censore, ut fere fit, utpote gravioribus curis distento, liberius ac juxta institutam solutioris vitae ratinnem dies suos traducere possint*". (Ibid. p. 126.)

21) Stjepan Gradić, komu bi u Rim utekli i arkibiskupi i Senat kad bi sukobi megju njima nastali, i koji bi svojom rukom u obćenju s kardinalima i s Papom tegnuo štetne posljedice vladanja tugjinskijeh nadpastira, piše 25. Novembra 1671. bratu svome u Dubrovnik, dočim je odbijao od sebe ponugjenu mu nadbiskupsku stolicu: „Farebbero i Signori *(vlastela)* a levar quest' ostacolo ai proprii cittadini *(zakon naime, koji je zabranjivao Dubrovčanima primiti se nadbiskupije)* dai quali la Chiesa sarebbe molto meglio servita, et non anderebbero intorno le continue querele e maldicenze che infamano la nostra patria". (Ćerva, ibid. pag. 227.) Iz dopisivanja Mrkanskog biskupa nepoznata imena sa Stijepanom Gradićem razabira se, da je Senat bio sklon ukinuti, kako to učini

Digitized by Google

kasnije, taj zakon samo za volju Gradiću, kad bi se htio primiti biskupije; ali njemu bijaše teško ostaviti nakon toliko godina Rim, gdje uživaše pouzdanje triju Papa i zavidljiv položaj u Vatikanu (*Mattei*, Documenti della chiesa di Ragusa, pag. 411.—413.).

22) Benedikt XIV. u svome pismu od 23 Maja 1744. na Angjela Franchi-a, kojijem nastoji, da ga skloni primiti se nadbiskupije dubrovačke, što i učini, kaže: „che fra i vescovadi quello di Ragusa sia uno dei più pesanti lo sappiamo pur anche, avendo conosciuto tanti arcivescovi di quella città, che hanno rinunziato la chiesa, e trattando con noi domesticamente, ci hanno ragguagliato. (Mattei, Memorie Storiche su Ragusa III.)

23) Tako se dogodi megju ostalijem kako navedosmo sa *Sebastianom Portico* (1555.), i sa *Fr. Perotti* (1664.), a još ćemo bolje vigjeti u velikoj razmirici nastavšoj izmegju republike i nadbiskupa *Jeronima Matteucci* (1583.).

24) Stjepan Gradić upotrebi priliku, što je nadbiskup Torres nastojao g. 1680. zamijeniti svoju biskupiju s talijanskom, da skloni Senat, gdje mu sjedaše brat, a i brez toga uživaše veliki upliv kod vlade uslijed zasluga stečenijeh za republiku, navlastito u vrijeme trešnje, eda bi se ukinuo zakon, koji zabranjivaše domaćima natjecati se za nadbiskupsku stolicu. I zbilja V. V. one godine iste ukinu zakon obzirom osobito na Gradićevu osobu, koju namjeravaše preporučiti za prabiskupsku čast. Uslijed toga bi naloženo kan. Petru Bosdari-u, koji tadar pribivaše u Rimu, da ga nastoji skloniti eda bi se primio mjesta; ali se Gradić nipošto ne odazva ponudi, kako je bijaše odbio šestnaest godina prije. Tadar se pomisli na samoga Bosdari-a; ali stranka u Senatu, koja jedva se bila dala skloniti na ukinuće zakona iz obzira na Gradića, nije htjela više čovjeka domaćega, prem da Bosdari bijaše muž učenošću i vrlinama na glasu, te da ga odstrane od Rima, gdje je imao prijatelja, učiniše ga putovati u Gjenovu pod izgovorom javnijeh posala, kako se vidi iz lista od 11. junija 1680. samoga nadbiskupa Torres'a, koji ga podupiraše, na Stjepana Gradića: „ma tutto ciò" *(naime nalog dan po Senatu Bosdari-u da pogje u Gjenovu)* è un effetto d' invidia, e malignità di malevoli, *che non vorrebbero vedere collocata questa dignità in nazionali*". Kasnije Senat, uvjerivši se, da nakon umanjivanja nadbiskupske nadarbine uslijed potresa, teško bi se bio našo, ko bi je iz Italije došo zapremiti, odluči izvesti zakon od g. 1680. i zaprosi od pape domaćega nadpastira. (Ćerva, Metr. Rag. T. I. p. 5., pag. 310.—312., 329. 330.)

Digitized by Google

Nadarbina nadbiskupska.

25) „Archiepiscopo non concessum, ut possit locare nonnullas terras Calamotae et insulae Mediae“ S. C. od 12. februara 1501. (*Mattei*, Memorie Storiche, III. u izvadku Senatu konsulta tičućijeh se crkovnijeh stvari Frana Gundulića.)

26) Arkibiskup Strassoldo jedva bijaše zasio (1544.) nadbiskupsku stolicu, kad bi prisiljen poći u Rim, da se brani proti svome prešasniku Trivulzio, koji je bio postao kardinalom, te mu bijaše uskratio 3000 dukata od izostalijeh nadarbinskijeh prihodâ, dopitanijeh po papi Strassoldu, pod uvjetom da plati 750 duk. Trivulzieva duga. Da preduzme put u Rim i u Trident, kamo bijaše pozvan na ekumenički sabor, Strassoldo dade u zakup na tri godine svoju nadarbinu za 1200 zl. dukata. Došavši u Rim, papa Pavao III., da mu dogje u pomoć, učini ga rimskijem guverneurom za trajanja tridentinskog sabora. Nego slijedeće god. (1545.) Strassoldo umre u Rimu. „At Pontificis — nadovezuje Ćerva — in Pamphilium (Strassoldam) liberalitas, quae et de Trivultij spoliis, et de ecclesiae redditibus in morte statuendi facultatem illi dederat, Ragusinis damno fuit, nam post ejus obitum vix inventus est, qui Ragusinam ecclesiam, *pauperem plene factam* et redditibus in triennium carentem, administrandam susciperet, nemo omnino, qui Ragusium venire vellet, et praesens sacrum jus dicere“. (Ćerva, Metr. Rag. T. I. p. 3., pag. 364.—368.)

Arkibiskup Medici dade na jednu godinu u zakup svoju mensu ugovorom od 11. aprila 1550. kanoniku Božu Buniću za 450 zl. dukata. (Id. ibid. pag. 383., 384.)

27) O Beccattelli-u kaže Ćerva, da „mensae censum singulari industria, atque solertia valde auxit, ut qui annui fructus vix quadringentos ante nummos reddentem invenit, septingentis locupletem reliquerit“. (Id. ibid. p. 393.—401.) Kanonik stolne crkve Benessa u svom pismu iz Rima g. 1626. tvrdi, da je prihod arkibiskupa Lanteria iznašao 400 škuda. „Il vescovato non frutta più di scudi 400“. (Id. Ibid. P. 4. s. 314.)

28) Arkibiskup Torres u svome izvješću na kongregaciju Rimsku *S. Concilii Tridentini interpretum* od 14 Augusta 1679. opisuje siromaštvo *mense*, koja mu daje toliko, da se može jedva, i to najčednije, hraniti. On spominje, da je nadarbina, kako se pripovijeda, bila odregjena mjesto crkovne desetine, koje nigda ne bijaše. (Id. ibid. p. 5. pag. 296.—304.)

Digitized by Google

29) *Div. Curiae archiepiscopalis anni 1691. pag. 119.,* gdje se kaže: „de Ragusina ecclesia, ejusque aedificiis, ac mensae censibus augendis quantum benemereri studuit Lucchesimi". (Ćerva ibid. pag. 515.—519.)

Vikarijat.

30) „*Vicarius Archiepiscopi sit forensis non Racuseus*" S. C. od 26. februara 1485. *(Mattei Memorie Storiche su Ragusa*, pag. 254. *de Vicario Archiepiscopi.)* Arkibiskup Ivan Sacchi bijaše ostavio g. 1491. pri svome odlazku u Rim Talijanca Pizzoni-a vikarom, a kad ovaj umre, odasla iz Rima *Jerolima de Utilis*, takogjer tugjinca. Ali pošto je ovaj tražio i dobio od Senata dopust da pogje u Italiju, na želji vlade arkibiskup imenova vikarom dominikanca i Mrkanjskoga biskupa; ali Senat otpustivši prijašnjega Vikara zaključi, da se piše Arkibiskupu u Rim, da pošlje opet inostranca „Die V. Maji 1491. Prima pars est de consentiendo petitioni Vicarii Archiepiscopi pro discessu suo, et si discedet, debeat per litteras commendari Archiepiscopo nostro et magnifico Laurentio de Medicis — Prima pars est de dicendo D. Vicario, quod dimittat Vicarium episcopum Mercanensem, et de scribendo Archiepiscopo, quod si modernus Vicarius dominus Hieronymus de Utilis non erit rediturus, mittat omnino nobis *Vicarium foresterium*, quia sic sunt Consiliorum nostrorum Decreta". (Ćerva, o. c. pars. 3. pag. 168.) A pošto se produljivaše otsutnost Arkibiskupa, a ovaj višeputa nastojaše, da bude Dubrovčanin vikarom, — Senat se tomu opre u listu od 24. Maja 1495. upravljenu na njega: „Nos non intendinus in Vicarium habere quempiam ex nostris, non quod nostros odio habeamus, sed quia quid in rem nostram faciat et pax civitatis conducat, nos probe callemus. (id. ibid. p. 187.)

31) „*Dominus Marinus Bucchia acceptatus pro vicario Archiepiscopi, non obstante parte, quod sit forensis*". S. C. ad 19. Julija 1530. *(Mattei* o. c. ibid.)

32) Ljudevit Beccattelli, pošavši u Rim da se pokloni novoizabranome Papi, negdašnjemu dubrovačkome Arkibiskupu, Piu IV. (1559.) „*amplificandae* — kaže Ćerva — *ut ajunt Ragusinae ecclesiae ei fortunae suae augendae causa*" ostavi za svoga vikara najmlagjega kanonika Menčetića „allora giovane — pripovijeda Resti, e di non molta esperienza, turbandosi gli altri canonici di tale elezione, ma il Menzio gli aveva imprestato una somma d' argento per la navigazione". (Resti, in hist. Pontif. in Beccatello.) Ćerva

Digitized by Google

k tomu opaža, da Menčetić bi kasnije imenovan Mrkanskijem biskupom i da se pokaza obziran i odvažan, ali da se je Resti bio s njim zavadio, a osim toga da je lako vjerovao ono, što bi mu se pripovijedalo. „Crediderim igitur ab Menzii adversariis haec Restium, *qui ut erat ad credendum quae narrabantur facilis*, bona fide et veritatis amore haec memoriae prodidisse". (Ćerva, op. cit. Metr. Rag. T. I., pars 3., pag. 406.). U ostalome i imenovanje inostranca za vikara bijaše uzrokom inada s kaptolom, koji bi dotjeran do skrajnijeh i smiješnijeh prizora, kad Arkib. Vinko Lanteri (1616.—1628.) postavi vikarom mladoga neznatnoga svećenika Frana Sfondrata. (Idem, T. I., pars 4, pag. 283.).

33) Ovo se vidi iz pisma vlade od 27. Januara 1683. prigodom izbora kaptolskoga vikara „sede vacante", kojim se upućuju oblasti, da bi mu do potrebe pružile „*il pubblico braccio*". (Mattei Documenti della Chiesa di Ragusa MS.)

34) „Eligatur Vicarius Archiepiscopi a republica, auctoritate ei a praesenti procuratore Archiepiscopi data 1516. 12. Maji". (Idem, pag. 254.).

Kaptol.

35) Zakon dotični je od 22. Novembra 1442, pak se navodi kao „*ratio legis*", što su vlastela utemeljila grad i stolnu crkvu, te nose sve brige i trude za grad i republiku. Zakon je imao retroaktivnu moć za kanonike izabrane g. 1441. iz pučkog stališa, kojim bi zapovjegjeno, odreći se časti pod prijetnjom vječnog izgona, a ko bi unaprijed dao glas za nevlastelina, izgubiće imutak i bit će prognan za 10 godina. (Liber Viridis. Cap. 338.). Rimska Stolica svojom vlasti posreduje, kad kaptol protuzakonito imenuje kanonikom neplemića: „1479. Maji die 4. Sixtus IV., revocatis litteris apostolicis Christophoro de Stoico expeditis, *quod nobilis non esset*, in canonicatu et praebenda in Cathedrali Ragusina Junium de Luca eidem substituit". (Ex libro bullarum existentium in Archivio Secreto Reipublicae Ragusinae exscriptarum a Fra Serafino Cervino Ord. Praed. apud *Mattei — Documenti della Chiesa di Ragusa.)*.

36) Pod kraj XV. vijeka, kako izlazi iz gore navedena apoštolskog pisma Siksta IV., „Archidiaconatus (Ecclesiae Ragusinae) reddebat 15 florinos auri, canonicatus 4 florenos".

37. S. C. diei 10. octobris 1491. „Prima pars est de impediendo se pro electione canonicorum, quoties continget electio alicujus ca-

Digitized by Google

nonici novi". „Prima pars est de exhortando DD. Canonicos, quod pro electione canonici eligendi loco D. Blasii de Gondola *debeant* eligere illum ex nobilibus, qui post aetatem legitimam plus servivit cum clarica, et de dicendo eis, *quod haec est voluntas et intentio presentis consilii.* Et si ipsi ad hoc non consenserint, quod supersedeant a dicta electione, et rursus portetur hoc ad praesens consilium. *(Mattei, Memorie Storiche su Ragusa* MS.).

38) S. C. „Die 27. novembris 1495. Prima pars est, ut petatur facultas ab Archiepiscopo, ut possimus una cum ejus vicario totum canonicatum in XII. partes aequales dividere et decedeutes canonici successori unam XII. partem dare". A pošto se ne htjedoše kanonici na to skloniti, Senat ih ozbiljno savjetuje, da pristanu zaključkom od 10. Marta 1496. „si intendunt facere rem gratam dominio nostro, et rem laudabilem secundum Deum et pro communi bono omnium canonicorum" ne dirajući u *jura quaesita* živućijeh kanonika. Papa Aleksander VI. svojijem brevi od 21. junija 1496. „Cunctis Orbis ecclesiis meritis licet insufficientibus", koji se čuva u starome arkivu, potvrdi pomenuti zakon, ali progjoše šest godina prije nego se kaptol pokori. *(Ćerva, Met. Rag.*, T. I. pars 3 pag. 189.—194.).

39) Na početku XVI. vijeka, g. 1501., kad se počme izvršivati drugi *brevis* Aleksandra VI. od 1. Februara 1497., kojijem potvrgjivaše zakon, da se ima odcijepiti za 12 kapelana 400 perpera od nadarbine kaptolske, prihod ove je iznašao 2200 perpera, te bi svakoga kanonika išlo 183 ipp. (Idem ib. pag. 205.).

40) S. C. „Die 26. Novembris 1496. Prima pars est de providendo et ordinando, quod de toto monte et corpore omnium intratarum totius capituli canonicorum singulo anno extrahi debeant de melioribus denariis ipp. 400, qui ipp. 400 ire debeant et ministrari per manus DD. Procuratorum Ecclesiae S. Mariae Majoris, et cum ipsis ipperperiš 400 per dd. DD. Proc. solvi debeat merces sua 12 capellanis dictae ecclesiae, eligendis per dd. DD. Procuratores et Viceprocuratores cum licentia et consensu Ordinarii, et cum interventu duorum DD. Canonicorum Procuratorum dicti capituli ad officiandum debite de omnibus officiis divinis in cottis d. ecclesiae S. Mariae. Inter quos cappellanos sunt 10 sacerdotes de missa computato uno cantore inter dictos decem, et duo sunt de evangelio. Et punctaturae quos de die in diem fieri contingat de ipsis capellanis secundum consuetum debeant consignari dd. DD. Procur. et Viceprocur. capituli et per eorum manum transire. Et dicti ipp.

Digitized by Google

400 debeant poni in uno sacculo, et stare in Procura, et solvi dd. Capellanis per ipsos procuratores una cum ordinario et procuratoribus capituli". *Mattei, Memorie Storiche di Ragusa* — pag. 66., 67. MS.). Ovoj zapovijedi, koja prije papine potvrde brez dvojbe zasijecaše samovoljno u prava kaptola, ovaj se opre, dapače bivši se jaki potres osjetio dva dana poslje (28. Novembra 1496.), kanonici upotrebiše ga, da prospu megju narod, te je ovo pedepsa božija što je Senat dirao u crkovna prava. Sutradan Senat pozove jednoga po jednoga kanonike, zagrozivši im se sekvestracijom dobara i izgonom od 20 godina, ako ne bi pristali; ali se samo petorica od 12 prignuše. Ostali prosvjedovaše. Kaptol se podvrgne samo uslijed gore navedene potvrde Aleksandra VI. *(Ćerva* ibid. pag. 202., 205.).

41) Arkibiskup Vinko Lanteri (1616.—1628.) zavadivši se žestoko s kaptolom, što se ovaj zaratio sa njegovijem vikarom *Sfondrati*, pokuša prvi raširiti krug kandidatâ, te da dobije privolu Senata, osvadi kanonike, da ima kod sebe njihovijeh pisama jako suspektnijeh, te bi pozvan, da ih predoči trojici Senatora. Nešto je škakljiva bilo, ali se nezna što, te u autografu Ćervinom opaža se baš na ovom mjestu, da sasvijem fale poglavja X. i XI. životopisa Lanteri-a, mjesto kojijeh stoji drugom rukom napisana strana 271., od koje se skače na 275. Ovo je po svoj prilici jedna od onijeh interpolacija obavljenijeh u autografu Ćervinom po naredbi Senata poslje njegove smrti. *(Ćerva,* ibid. T. I. pars. 4. pag. 270. 271.). I arkibiskup *Frano Perotti* (g. 1650.—1664.) pokuša preustrojiti kaptol *(Idem* ibid. pars 5., p. 18.), a poslje njega i *Petar de Torres* g. 1668. (Id. ibid. pag. 212., 213.), ali utaman.

Župe.

42) „Die 10. Novembris 1556. martii. Prima pars de acceptando erectionem 12 parochiarum factam per reverendissimum D. Archiepiscopum Ludovicum Beccatellum secundum formam sui memorialis". Ovaj isti Senatokonsult nalazi se s podneskom i s osnovom nadbiskupa kod *Mattei-a („Documenti della Chiesa di Ragusa".* MS.) Prem da je bio ovaj nadbiskup pobožnošću i požrtvovnosti svojom, uzornijem životom, te neumornijem radom omilio svećenstvu, narodu i Senatu, „non scapò però l' invidia (kaže Resti); imperocchè volendo correggere alcune cose, se gli opposero alcuni del Senato, e non lo lasciarono fare".

*

Digitized by Google

Fra le altre furono queste due cose: prima d' esser capo e principe dell' esecuzioni delle pie volontà, e l' altra di partire e dividere la città in più parocchie dove è una sola. *(In historia pontificum in Beccatello)* Ćerva, citirajući Restića, opaža, da ima krivo, jer glede prve osnove, da je od nje sam odustao, a na drugu da je Senat pristao. *(Ćerva, Met. Rag.* T. I. pars 3., pag. 401.). Ali čini dokazuju protivno, jer Beccatelli morao je zapustiti prvu osnovu, a druga je ostala na papiru.

43) *Ćerva, Prolegomena* pag. 225.—233.

44) Mattei donosi nekoliko stavaka iz knjiga računovodstva godinâ 1548. i 1549. *(Alcune partite estratte dai libri delle polizze dell' offizio delle Cinque Ragioni).*

*1548. — 6. Aprile a prete Bartolomeo di Francesco parochiano (parroco) di Tarstenizza per mesi 4 per suo salario ipp. 5.**

1548. — 18. Aprile alli capellani di S. Maria, che hanno confessato e comunicato i poveri ipp. 10 secondo l' usato.

1548. — 24. Aprile a prete Luca di Rado cappellano in Vruchizza per suo salario di mesi 4 ipp. 13.

1548. — 4. Marzo per i procuratori dei frati di Canali a prete Marino parrochiano a Zaptat suo salario di mesi 4 ipp. 20.

1549. — 7. Giugno al rettor dei ss. Pietro, Laurenti e Andrea (u gradu) *per mesi 4 fino 5 di Zugno ipp. 18. 4. (Mattei Documenti della Chiesa di Ragusa*, pag. 346.- 355. — MS.). Po preniskoj plaći župnika ima se držati, da glavni njihov prihod bijaše *congrua* vjernikâ.

45) *Decretum Consilii Rogatorum sub die 16. Decembris 1452. disponens neminem presbyterum nostrum posse Romae beneficia nostra impetrare.*

1499.—1500. Rogetur archiepiscopus, qui Romae impetravit beneficium S. Jacobi de Puteis, ut dimittat illud collatoribus suis, quod ipsi semper contulerunt juxta voluntatem reipublicae 14. Maji.

Prohibeatur aliquem posse dictum beneficium in futurum Romae impetrare.

23. Februarii 1473. „Supplicetur Papae, ut beneficia status nostri non dentur nisi civibus nostris secundum antiquam consuetudinem".

---

* Za ovo razdobje valja se držati u procjenjivanju *ipperpera* vrijednosti, što joj daje Appendini, naime jedne unče srebra, ili jednog škuda. *„L' ipperpero ch' e ora una moneta di 12 grossetti ossia para, era allora una oncia di argento, ovvero uno scudo".* (o. c. I., s. 204.).

Digitized by Google

(Mattei, Documenti della Chiesa di Ragusa — Estratto delle parti del Consiglio dei Pregati appartenenti a materie ecclesiastiche, attributo a Francesco Gondola.)

Bratovštine.

46) Pravila bratovštinâ dubrovačkijeh, iz kojijeh se mogu vaditi obilata vrela za poznavanje tadanjega religjoznoga, društvenoga, obrtničkoga i trgovačkoga stanja, nalaze se u starome arkivu, komu su bila predana pred skoro od c. k. *Intendence.* Zvala su se „*matriculae*“. Od *matrikule* popovske bratovštine, ograničene sada na same članove domaćega svećenstva, ima dva prijepisa u biskupskoj dubrovačkoj kuriji, a jedan u uredu bratovštine jako lijepo prepisan u prvoj polovici tekućega vijeka po negdašnjemu kaligrafu republike pokojnome Dum Dominiku Trojani. Bratovštine, makar čisto crkovne, potrebovale su vladine potvrde.

47) *Ćerva*, Prolegomena pag. 225.—233.*

48) Idem, ibid. pag. 233.—235. *Id. Metr. Rag.* T. I. pars 5. pag. 307.

Biskupija Tribunjsko-Mrkanska.

49) *Colletti*, o c. (Episcopi Tribunienses et Mercanenses, s. 287.—289., 295.—298.

50) Id ibid. s. 297., 298. Patronatsko je pravo Senata bilo po njemu nesporno izvršeno, kako se vidi tamo amo iz knjiga Senato-konsulta od XV. do XVIII. vijeka, te iz *Commissioni di ponente* istoga razdobja. Ima tomu dokazâ, kad bi ih trebalo, u rukopisu franovačke knjižnice br. 194 kataloga) u Dubrovniku: „*Alcune notizie circa i vescovi di Mercana e di Tribunia, particolarmente relative all' epoca della loro morte, ed al luogo di loro sepultura*“ i to od g. 1416. do poslje potresa od g. 1667. Dokle se pružalo pravo imenovanja republike, i koliko povjerenja je u ovu stavljala rîmska stolica, razabira se iz toga, što je Senat 24. Decembra

---

* Da se opravda pred papom nadzor, kojemu sve bratovštine bijahu podvrgnute, vlada piše 24. Marta 1607. svome poslaniku na rimskom dvoru, da, upitan o tome po papi, predoči, da je to nužno „per la sicurtà dello stato nostro non convenendo, come vi dicemo, che in particolare a questi confini s adunino molte persone insieme, senza che noi possiemo super se i trattati loro li siano pregiudizievoli o non. (Let. e Cem. di Sonente, A. 1607.).

Digitized by Google

1661. imenovao Tribunjsko-Mrkanskijem biskupom doktora medicine *Scipia de Martinis'a* Napulitanca, koji nije imao ni *tonsure,* te je obavljao u Dubrovniku do onog dana liječništvo. „Anno 1661. — 24. Decembris fuit nominatus episcopus Tribuniensis et Mercanensis doctor Phisicus Scipio de Martinis civitatis Muri Regni Neapolis, *secularis absque ullo ordine clericali nec prima tonsura insignitus;* dum enim Ragusii medicinam exerceret cum stipendio solito quingentorum ducatorum, ab Excellentissimis Dominis hujus Reipublicae Ragusinae fuit nominatus ad dictum episcopatum". *(Dotični zaključak Senata pregledah u knjizi Senatokonsulta one godine).* Papa Aleksander VII. potvrdi ga u konsistoriju od Marća 1663., pokle je Martinis bio primio u Rimu sve redove. Postavši biskup Martinis se učini jako zaslužnijem uspostavivši nadarbinu poremećenu poslje potresa od g. 1667. One godine iste u svojoj biskupskoj kapelici zaredi prve svećenike dubrovačke nakon katastrofe. „Egli nei 4 tempora di Settembre del 1667. a 24 detto mese dopo il funesto gran terremoto tonne l' ordinazione a Mercana in quella sua capella vescovile sotto l' invocazione di S. Michele Arcangelo".

51) Od g. 1322. do 1792., kad je Nikola Ferić pod papom Piom VI. zapremio Tribunjsko-Mrkansku biskupiju, jedva se broji sedam biskupa, a to ponajviše XIV. vijeka, koji nijesu bili Dubrovčani. *(Coletti,* ibid., *Mattei,* Documenti della Chiesa di Ragusa MS. pag. 283.)

52) O stanju Tribunjsko-Mrkanske biskupije u prvoj polovici XVII. vijeka ima zanimivo izvješće biskupa, koji nema bit drugi, kako će se dolje vigjeti, nego benedektinac Krisostom Antić iz Lopuda, koji je po Coletti-u počeo vladikovati g. 1615.

„Episcopatus Tribuniensis et Mercanensis est partim in ditione illustrissimae Reipublicae Ragusinae, partim vero inter infideles sub dominio Turcarum, caret quidem clero, non tamen ecclesia neque populo.

Tribunium, quantum in continenti est, olim, cum in eo Bossinarum regis insignia auspicabantur, erat oppidum pro captu Illyrico opulentum, nunc autem . . . vix extant vestigia. Hoc ex quo Turci ducatum S. Sabae subegerunt, cum eodem ducato adhuc sub Turco detinetur. Distat a Ragusio XVI. millia passus, habetque territorium eodem nomine *Trebinium* nuncupatum, Popovum etiam, cum etiam . . . et Gliubomir, ac comitatum Bobanium, Risanum et Castellum Novum, a quo Naronam cursus . . . ad centum viginta millia passus

Digitized by Google

protenditur. Insunt in ea vicus quamplurimi, quorum, triginta exceptis qui ritu catholico vivunt, reliqui schismaticorum cum Turcis intermixti sunt. Risanum ac Castellum Novum a Turcis incolitur, habent tamen aliquos domos et familias catholicorum. Sunt in hac diecesi in pluribus opportunis locis ecclesiae, in quibus catholici sacris percipiendis communiunt, et haec quidem paucis ab hinc annis ex vetustate restauratae, aliae vero a fundamentis reaedificatae fuerunt".

„Mercana insula est in Adriatico mari adjacens Epidauro, a cujus continenti mille passus, a Ragusio vero, sub cujus illustrissimae reipublicae ditione hospit, sex mille passus distat. Extant in ea duae ecclesiae, quarum altera ad litus maris sub tisulo S. Mariae ad Nives sita, altera vero sub tectis Palatii Episcopalis sub titulo dedicationis S. Michaelis Archangeli est".

„Episcopus aliquando Mercanae, residet nunc Ragusii, ibidemque habet vetus quoddam Palatium, quod dirutum ex vetustate restauravit, et alteram domum quam inhabitat. Sunt etiam ei possessiones ex episcopatu, praeter eas, quae sunt Mercanae, *Breni et in Acquaeductis* prope Ragusium. *Census et annuos redditus ita tenues habet, ut ad summum centum ducatorum vix et raro ascendunt*".

Dalje pripovijeda, da je mjesta *in partibus infidelium* dvaput pohodio, tri crkve posvetio, nekoliko raskolnika priveo katoličkoj vjeri, pak zaključuje: „obtinuit denique, quo liberius sua munera exerceret, et populo sibi credito provideret, per legatos illustrissimae Reipublicae Ragusinae ab Osmano tyranno Turcarum mandatum ad quoscumque satrapas et praefectos ejus regionis, in qua sua dioecesis est, ne eum impediant, sed libere sua munera exercere et exequi juxta legem Cristi et catholicum ritum sinerint". *(Mattei, Documenti della Chiesa di Ragusa).*

Sultanova naredba, koju niže donosim, izdana je g 1620., a pošto biskup u svome izvješću kaže, da je njemu posredovanjem republike pošlo za rukom izhodit je, brez dvojbe izvješće spada u doba izmegju god. 1620. i puno prije god. 1660., jer nahodim u istijem spomenicima, da ove zadnje godine zbor *de Propaganda fide* kori nekoga biskupa, jer ima mnogo godina, da nije nikakvoga izvješća podnio o svojoj dijecezi, jer da je ne pohagja, te mu kaže, neka se straši onako star predstaviti se s takim teretom na duši pred sud božji.

53) „*Commandamento di Sultan Osman Imperiaale di Turchi al Sangiaco di Herzegovina del ducato di S. Saba, et a tutti i kadi che si ritrovano nel ducato di S. Saba, fatto ad istanza*

Digitized by Google

degl' illustrissimi Signori Anbasciatori di Ragusa a favor del rev. Monsignor Crisostomo Vescovo di Trebigne e Mercana".

„Quando vi sarà presentato questo imperiale e glorioso cesareo commandamento dovrassi sapere qualmente gl' illustrissimi signori ambasciatori delli eccellentissimi signori della repubblica di Ragusa fecero e diedero memoriali, dimandando inanzi l' invitto trono nostro imperiale, e dicendo così: *Avendoci noi già sottoposti volontariamente all' invitto e glorioso impero ottomano nel tempo di Sultan Orhan e Mohmed Imperatori, dal qual tempo sinora fedelmente osservando ogni anno paghiamo e consegniamo a tempo il nostro solito tributo, et ora supplicando dimandiamo che ci sia dato e concesso l' imperial comando a favor di Crisostomo Vescovo di Trebigne e Mercana nostro Raguseo.* — Et questo Vescovo quando anderà per li contadi et per li villaggi del detto Sangiacato o ducato di S. Saba, per Popovo, Gradaz e tutti gli altri luoghi, dove si trovano i loro cristiani, vogliamo che possa senza impedemento nè opposizione d' alcuno liberamente venir praticar, star e predicar e legger l' evangelio secondo la loro cristiana legge, e che nessum non tocchi in lui, nè negli uomini o cortigiani e gente sua, nè nei suoi preti o frati, che . . . cammineranno negli abiti e vestimenti religiosi da preti o frati, o ad altro lor modo vestiti secondo l' usanza loro, nè tocchi alcuno nei loro cavalli, nè in lor roba, nè nelle armi che per defension di loro vita porteranno. Pertanto eseguirassi questo imperial comandamento, e non contravenendo loro, che nessuno tocchi in loro in modo alcuno, siccome è comandato di sopra, e questo potente comandamento quando vi sarà presentato osservarete, et eseguirete tutto questo si contiene di sopra, et ovunque sotto nostro governo si trova l' abitazion o stanza lor cristiano, ch' il sopradetto Vescovo possa liberamente venire e praticare e predicare e leggere l' evangelio secondo la loro cristiana legge, e non solo lui, ma anco i suoi sostituti preti o frati che metterà lui, et essi pacificamente praticaramo. Guardatevi che nessum non tocchi in loro, nè in detto Vescovo, nè in monaci o fratri, o preti, nè in altri, che con loro pacificamente praticaranno vestiti in abiti loro, nè si tocchi in loro cavalli, che cavalcaranno, nè in lor armi che porteranno per difensione della vita senza legittima causa, perchè non è tale . . . della volontà mia, che non voglio omninamente ch' alcuno s' intacchi a loro, nè in modo alcuno siano molestati, nè disturbati... Diligentemente mettisi in esecuzione questo mio glorioso comandamento di sopra, e non darete occasione, che per questo

Digitized by Google

di nuovo si dia comandamento, ma conoscendo e vedendo quanto col nostro glorioso segno con debita riverenza e indinazione lo riceverete et v' inchinerete, et al representante lo restituerete di nuovo nelle mani loro".

„Dato e scritto di mese Silkadi l' anno 1208. *in Constantinopoli". (risponde all' anno 1620.).*

(Mattei, Documenti della Chiesa di Ragusa).

Ovaj turski *Iradè* preveden talijanski po turskom tumaču republike, spomenut je Engelom u *Geschichte des Freistaates Ragusa,* te je s više razloga zanimiv, jer nam dokazuje: 1. Kako se dubrovačka republika nije žacala priznati pred Sultanom, da je podložena Turskoj, samo da bi tim mogla povećati svoju moć i upliv, a to isto bi u škakljivijem prilikama činila s Mletačkom republikom. 2. Kako je ona izhodila od Turske na početku XVII. vijeka za Hercegovinu toliku slobodu vjeroispovjedanja za katoličku crkvu, koliku ju nije ova uživala sve do okupacije Bosne g. 1878 i kakvu je ne uživa svuda na Balkanskom poluotoku ni sada pokraj Berlinskog ugovora, koji je zajamčio slobodu svijeh vjeroispovijedanja u balkanskijem državicama, kao uvjet njihovoj nezavisnosti.

54) Bula Grgura XVI. od 39. Septembra 1839. počimlje riječima *„Apostolici lumeris"* — a Leona XIII. od 5. Jula 1881. o ustrojstvu jerarhije u Bosni onijem *„Ex hac augusta Principis Apostolorum Cathedra".*

Stonska biskupija.

55) Coletti o. c. *Episcopi Zachlumenses seu Stagnenses,* pag. 320., 322., 323., 326., 328, 329., 330.—334., 341.—345. O djelovanju bosanskijeh Franovaca na stonskom poluotoku čuvao se u franovačkome Stonskom manastiru starodavni sgodopis od g. 1494., kojega smo dva prepisa upotrebili, jedan koji se nalazi kod Mattei'a *(Memorie Storiche su Ragusa,* III., pag. 35., 36.), a drugi, koji je priključen zbirci pjesama Ignatija Gjorgjića, te se nahodi u knjižnici vlastelina Marinice Gjorgjića. Izvornikom se služio *Seb. Dolci* u svojim *„Monumenta historica provinciae ordinis minoris S. P. N. Francisci (Neapoli, Typis Johannis de Simone 1746.).* Kad bi Stonski samostan pred koje vrijeme zatvoren, rukopis bi prenešen u knjižnicu dubrovačke Male Braće, gdje mu se nemože više naći trag.

56) Nalazi se i u Mattei'a (o. c. pag. 282.—284.) i u Colett'a (o. c. p. 349.) pismo republike na kardinala Trivulzi-a, gdje se

Digitized by Google

opažaju neke historičke netočnosti o sdruženju Stonske s korčulanskom biskupijom, koje Mattei ispravlja Republika se boji upliva tugjinskijeh biskupa na Stonski poluotok „ne scilicet pateat facultas externis hominibus per speciem religionis animos populi sollicitandi, statumque civitatis nostrae eo facto turbare". Ističe se golema nesreća, kad bi ona izgubila Ston: „qua quidem calamitate accepta, procul dubio republica nostra aversa foret; eo enim vulnere concidissemus, quandoquidem illius regionis fructibus et privatam dignitatem sustinemus et publice pacem, tributum turcae inde magna ex parte solvendo, redimimus. Agri enim in peninsula oppido Stagnensi annexi positi, pro angustia soli dalmatici satis et lati et feraces sunt; quippe qui ad quinquaginta millia passuum in longitudinem protenduntur, licet latitudo quadraginta stadia nusquam excedat".

Matttei uvršćuje ovo pismo u g. 1525., Coletti u g. 1526. U starome dubrovačkom arkivu ne nagjoh ga prelistavši za g. 1525. do 1526. *„Lettere e Commissioni di Levante"*, koje obuhvaćaju za to doba i zapadne odnošaje.

57) Bulom od 2. Decembra 1541. *„Hodie Stagnensi et Curzolensi Ecclesiis"* upravljenom *„Dilectis filiis Civitatis et Dioecesis Stagnensis"* bi izlučena Stonska od Korčulanske biskupije, te imenovan Toma Ćerva Stonskijem biskupom.

(Pontificum Diplomata, pag. 180.—183. MS. u franovačkoj biblioteci).

58) *Liber Diversorum curiae archiepiscopalis a. 1679.* pag. 161.

59) Po imeniku Coletti-evom od uspostavljenja Stonske biskupije g. 1532. do zadnje zabilježena biskupa g 1772. Frana Sorgočevića ima 24 stonskijeh biskupa, od kojijeh 10 plemića, za polovicu dominikanci, tri Franovca, šest kanonika i popova. Bulom Lava XII. *In sedem beati Petri* od 30. Junija 1828., kojom bi preustrojena jerarhija u Dalmaciji i u Istriji, Stonska i Korčulanska biskupija biše ukinute i pridružene dubrovačkoj.

Svijetovnjačko svećenstvo.

60) Kako je poznato Avignonski pape idu od Klementa V. (1305. - 1314.) do Grgura XI. (1370.—1378.), te je tako zvano babilonsko robstvo crkve trajalo 70 godina (1308.—1378). Zapadni raskol nadovezuje se neposredno Avignonenskijem papami kao prvom uzroku, te počimlje tamo, gdje ovi prestaju, naime s Urbanom VI. (1378.), a svršuje s Nikolom V. (1447.—1455.) ako se uzme u obzir zadnji antipapa Feliks V. izabran po ostancima Basilevskog

Digitized by Google

sabora g. 1439., koji se odreče i priznade legitimnoga papu Nikolu V. *(Hergenröther, Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte* — Freiburg im Breisgau — Herder'sche Verlagshandlung 1880. — Zweite Auflage, II. Band, s. 8 a. folg. — *Pastor, Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters,* Freiburg i. B. 1892., zweite u. dritte Lieferung).

61) Arcibiskup Beccatelli, glasoviti teolog u ono vrijeme, bio je poslan po Papi Piju IV. k Tridentinskom saboru s važnijem nalozima, te se kardinali predsjednici njime poslužiše, kad se navlastito radilo o reformaciji običajâ kod svećenstva i naroda (Coletti o. c. s. 230.—242.), a o Stonskom biskupu de Stefanis pripovijeda isti Coletti, da prisustvova saboru „*magna cum sui existimatione et laude*" (ibid. p. 353.). On bi jedan od propovjednika koncilija i uvršten megju bogoslovce, koji su proučavali pitanja o Sv. Pismu i o Predaji, toli zamašna u borbi s protestantizmom. (Appendini, T. II. p. 82.—104.).

62) Tako vidimo, da vladaše u Dubrovniku XV. vijeka konkubinat, koji bijaše tako obćenit, da Senat zaključkom od 7. Junija 1491. *iznimice* ga zabrani članovima bratovštine presvetoga Trojstva, sada Karmena (Ćerva, Prolegomeni s. 315), a raskalašenost te vrsti bila se uvriježila i u svjetovnjačkom svećenstvu.

63) Senat bi prisiljen stvoriti zaključak od 12 febrara 1502., te se obratiti na Rim, da poluči bulu izobćenja protiv kanonicima, koji nijesu htjeli slijediti procesije i sprovode *in cotis et gianfardis*, i odrediti, da se kupi na račun kanoničke nadarbine 12 *roketa.* Ali niti izdana bula ne pomogne, jer biše po vladi uzapćeni prihodi onijeh kanonika, koji se ne htjedoše pokoriti. *(Mattei*, Documenti della Chiesa di Ragusa MS.).

64) Pod arkibiskupom Julijanom Maffei (1505.—10.) bijaše se pojavio na prodikaonici prvostolne crkve muž svetijeh običaja po imenu *fra Tomo,* spomenut po Araneu, po Restiću i po Lukariću, koji, kako pripovijeda stara kronika, „*riprendeva gli ecclesiastici dei vitii loro e delle lascivie, dali quali era odiato*". (Cerva, Metr. Rag. T. I., P. 3. st. 249., 250.).

65) „Sacerdotum disciplinam hac aetate in Ragusina ecclesia nimium corruptam, quod forte Antistes abesset, et qui locum ejus implebant de vita sacratorum hominum, ac honestate parum laborarent, quaedam testamenti tabulae declarant". Navagja zatim Ćerva oporuku nekoga popa Lastovskoga, koji ostavlja kuću i baštine svešteniku, da uvijek služi crkvi, ali pod uvjetom da ne drži su-

Digitized by Google

ložnice: „*Item in casa mia voglio che non possa tegnir concubina e vogliendola tegnir, che non abbia niente del mio, manco star in casa mia*“. (Idem, ibid. p. 290. — *Testam. in codice Lagvatae).*

66) *Coletti,* Ecclesiae Ragusinae historia p. 230. - 242.).

67) Svi izvori se slažu u opisivanju stanja Dubrovačke crkve za ovo kritično vrijeme. Restić *(Historia Pontificum in Calvino, pag. 3 et seq.* citirana po Červi) ističe slabost arkibiskupa, razuzdanost svećenstva, samovolju senata kod prisvajanja crkovne sudbenosti, te ga boli da je Amaroni ozloglasio Dubrovnik pred rimskom stolicom. Červa se povagja za Restićem, ali pravi golemu pogrješku, kad kaže, da je biskupu Feltrijskome pošlo za rukom držati sinodu i uspostaviti porušenu disciplinu. (Metr. Rag. T. I., P. 4. str 6.– 53.). Coletti, zlo upućen po izvorima njemu priobćenijem, i prem obziran napram Senatu, kojemu posveti djelo, kaže, da su tužili arkibiskupa *nimiae lenitatis et indulgentiae*, jer se ograničio opomenuti Amarona, kojega žigoše klevetnikom i krivo nadostavlja, da odaslani Visitator „*nihil eorrectione dignum invenit!*“ (Coletti, o. c. p. 242.—45.). S obijelodanjenjem po Theiner'u *(Vetera monumenta Slavorum Meridionalium historiam illustrantium*, T. II. p. 330.—336.) izvješća podastrta Papi po apoštolskom visitatoru, istina je došla na vigjelo o zaprjekam njemu stavljenijem po svećenstvu i o konačnom bezuspjehu njegove misije. Da se bolno dojmilo mnogijeh katolika, što je Feltrijski biskup bio prisiljen raspustiti sinodu, vidi se iz slijedećijeh riječi njegova izvješća: „*Il che dolse a molti cattolici, e fedel servi di questa santa sede che son a gran numero, un tal affronto fatto a un ministro della santità vostra*“. U ostalom vlada se ukloni lukavo svakom sukobu s papinijem poslanikom, kojemu dopita i troškove potrebite za vizitaciju: „Prima pars est de dando libertatem Magnifico D. Rectori et ejus Consilio, ut possint expensas facere Rmo. Episcopo Montis Feltri, *ventum Ragusii pro visitando hunc clerum* eo meliori modo quo ei videbitur et placebit“. S. C. od 28. Avgusta 1573. *(Rogatorum* anni 1573.).

68) Da je tadar bila u Dubrovniku četa opasnijeh a mogućnijeh ljudi, koji su upotrebljivali sva sredstva, da stanu na put svakoj reformi u crkvi i da joj podkopaju jerarkiju, najbolje se vidi iz tajne istrage zametnute po državi protiv njezinom kolovogji Jeru Kabogi na zahtjev Frana Gundulića, suprot kojemu se bila takogjer ona urotila, jer joj se opiraše sa svom silom i uplivom, koje mu davahu ime, učenost i zasluge stečene za državu. Ta istraga

Digitized by Google

potvrgjuje izvješće apoštolskog visitatora, te dokazuje kako je Kaboga na čelu svoje bagre stavljao svakojakijeh zaprijeka Feltrijskom biskupu, dok mu ne osujeti poslanstvo. Prilažem ovdje tu istragu prepisanu iz rukopisa g. Pera Negrini-a, jako važnu, jer baca svijetlost na stanje Dubrovačke crkve u drugoj polovici XVI. vijeka, i dokazuje, da je podrovanje jerarkije po četi Jera Kaboge, koji pokuša poći u popove, da bolje izvede svoju osnovu, bilo nastavljeno pod tri arkibiskupa, naime *pod Vickom Portico* (1575. do 1578.), *Jerom Matteucci* (1578.—1583.) i *Rafom Bonelli* (1583. do 1588.), kojijem je Kaboga ogorčao i oteščao vladikovanje, i ako im nije sam prouzročio odlazak, kako se to kaže u istragi.

Sommario del processo informativo di Ragusa ad aures acciò non nascano capital inimicizie fra li testimonij et il Caboga come accennano anco il 2. et 3. testimoniale sotto l' art. 44.

Contra il Visitatore Apco.

1. „Che Girolamo Caboga ha perseguitato a tutto potere il Visi-„tatore apco. tutto il tempo ch' è stato a Ragusa, oppostosi al suo „uffitio et cercato d' impedirlo, il che fu nel fine del 1573. et per „mesi dapoi.

Rmus. D. Epus. Mercanensis in processu fol. 9 dixit articulum verum et io lo so perchè il detto Visitatore si dolse più volte con me dell' iniquità et persecutione del detto Caboga, et questa è stata cosa pubblica et notoria a tutta questa città.

Rdus. D. Nicolaus Mentius Cancus. ecclesiae Ragusinae fol. 6 dixit: „onesto e chiaro e manifesto secondo sta nell' articolo, anzi dove non ha potuto lui entrare nel Sinodo Diocesano, Mauritio suo nipote carnale e canonico oppose al Visitatore vestito nell' abito sacro, concitò li preti et fece che l' abbandonassero, e così impedi il sinodo" et hoc testis vidit et audivit.

Rdus. D. Abbas Praesidens Congregationis Militensis ordinis Sti. Benedikti fol. 14 dixit articulum verum per pubblicam vocem et famam „et perchè il Caboga pubblicamente ha opposto et turbato le suc attioni, et è noto a tutti noi che ha memoria di quel tempo in qua.

2. „Che dopo le continue persecutioni, impedimenti et affronti „fatti dal Caboga al Visitatore li furono attaccati libelli famosi

Digitized by Google

„dall' uscio della casa con brutto esempio et gran dispregio della „Chiesa Santa.

Rmus. D. Epus. Mercanensis super 2. fol. 9. dixit art. verum, „perchè il Visitatore si dolse con me del detto Cartello che li fu attaccato alla porta la mattina che doveva partire di qua, ma non si sapeva chi l' avesse posto, e ognuno ne aveva dispiacere".

Rdus. D. Nic. cancus. presbiter ad 2. fol. 6 dixit art. verum de auditu per publicam vocem et famam.

Si può avere informatione delle sopradette cose dal detto Visitatore che è Monsre. Sermano Vescovo di Montefeltro.

Contra l' Arcivescovo Portico.

3. „Che l' Arcivesco. Portico venne a Ragusa del 1575. et per „ordine del sto. offitio prese l' Arcidiacono Caboga, uomo di molto „seguito a Ragusa et lo mandò a Roma, il quale era parente di „Girolamo Caboga.

Rmus. D. Epus. Mercanensis fol. 9 dixit art. verum per propriam scientiam.

Rdus. D. Nic. canonicus fol. 6. super 3. dixit articulum verum „quanto alla cattura e mandato a Roma" — quanto l' ordine del Sto. offo. dixit audivisse per publicam vocem et famam.

Rev. presbiter Jo. Christophori super 3. fol. 12 dixit art. per propriam scientiam.

Rev. D. Abbas et Presidens praedictus super 3. fol. 14. dixit artum. verum, quia vidit ipsum mittentem Romam ad instantiam scti. Offitii, ut asseruit ipse Rmus. Porticus.

4. „Che Gerolamo Caboga mercante settagenario senatore di Ra„gusa et affamigliato cercò chiericarsi et il Portico dissuadendolo „perchè si accorgeva che lo cercava a mala fine, ottenne lettere dal „Cardle. San Sisto perchè fusse chiericato.

Rmus. Epus. Mercanen. super 4. fol. 9 dixit artum. verum quoad clericationem, ma della lettera del Cardle. disse nescire.

Rdus. Nic. suptus super 4. fol. 6 dixit art. verum, ma non sa della lettera del Cardle. San Sisto.

Rdus. Joes Christophori super 4. fol. 15 dixit art. verum per propriam scientiam.

Rdus. Abbas et Praesidens Cong. super 4. fol. 15 dixit art. verum quia vidit et audivit a Rmo. Portico.

5. „Che il detto Caboga fu chiericato con stupore di ognuno e „presto si schiericò tornando alli esercitij secolari usando dire che

Digitized by Google

„non leggermente si era schiericato, ma per indurre l' Arcivescovo „a confidarsi di lui per poterlo assassinare, ma non gli è riuscito „et però si era schiericato.

Rdus. Epus. suptus super 5. fol. 9 dixit articulum verum, „ma non sa delle parole dette dal Caboga dell' assassinare l' Arcivo.

Rdus. Nic. Canonicus superdictus super 5. fol. 9 dixit artum. verum in fuori dell' assassinare l' arcivo. che lui non lo sa.

Rdus. Jo. Christophori super 5. fol. 12 dixit art. verum quoad clericatum relictum, quoad verbum ipsius dixit nescire.

Rdus. Abbas et Praesidens Congrnis. super 5. dixit artum. verum quoad Clericatum relictum, sed non audivit verba di assassinare l' Arcivo.

6. „Che tutto il tempo che il Portico Arcivo. è stato a Ragusa, „è stato ardentissimamente perseguitato et impedito il suo offitio „dal Caboga, dal Binuola et da altri suoi seguaci, tanto che dell' anno „1577. il Caboga essendo fatto Rettore, il Portico prese partito di „partire dalla Città et andare in una villa suburbana del Vescovo „di Mercana dove stette finchè durò il suo Rettorato.

Rmus. Epus. suptus. super 6. fol. 9 dixit artum. verum et hoc scire per propriam scientiam. Videatur, quod dicit in fine ad Nru. 30.

Rdus. Nic. suptus. super 6. fol. 6 dixit artum. verum et hoc vidit et audivit testis. Videatur depositio ejusdem art. 24.

Rdus Jo. Christophori predictus super 6. fol. 12 dixit nescire quoad persecutionem, ma sa bene che il detto Portico essendo il detto Caboga rettore se n' andò al giardino di Mre. de Marcana dove stette mentre durò il suo rettorato et hoc scire per propriam scientiam.

Fra Arcangelus — Videatur infra ad artum 35.

Rdus. Abbas et Presidens predtus. super 6. fol. 14 dixit artum. verum de audito a Rmo. Portico et in civitate Ragusina pro se notoria ab omnibns. Videatur quod deponit infra 21 art.

7. „Che il Monaco Caboga confederato del detto Girmo. Caboga „ha cercato ammazzare col veleno il detto Portico mentre stette „nel Convento suburnato di qnelli monaci".

Rmus. Epus. Mercanen. super 7. fol. 9 dixit artum. verum de audito ab ipso Rmo. Portico.

Rev. Innocentius Monacus super fol. XI. dixit artum. verum per publicam vocem et famam in pto. Monrio.

Digitized by Google

Rev. Abbas et Presides predus. super 7. fol. 14 dixit tunc temporis fui Abbas in insula Melitens. et audivi a monacis contenta in arto. esse vera et ita circiter inter ipsos tenetur.

Rev. Ant. monachus super 7. fol. 24 dixit: „è vero che don Eusebio Caboga monaco nostro è dell' istessa casa di Gir. Caboga et è congiuntissimo seco et a me e agli altri si vedono continuamente fare consegli secreti, et quanto al veleno, quando il Portico stette nel nostro Convento, il detto monaco et Giro. Caboga gli volevano grandissimo male et esso monaco ha usato dire più volte alla mia partenza (presenza) (?) che si farebbe buona cosa tossicare il Portico et fare che questo poltrone non si trovi più, e vi erano presenti Filippo hora Abbate di Perasto bigio nostro monaco et la beata memoria del Bucchia Monaco il quale haveva levato il veleno dalla cella del detto monaco Caboga, secondo lui mi disse in quel tempo, et come abate del Conte accostare alla cucina del Portico, ma egli non ostante questa prohibitione cercava continuamente d' entrare in essa cucina, il che ho inteso io et l' ho visto ancora ribuffare per questo da esso Abbate, et finalmente fu per questo mandato dal Convento in un altro luogo nostro".

Super predtis. 3. cum sequenti 9 art. possit capi informatio a Rmo. Portico si placeret Illmis. DD. Cardbus.

8. „Av. l' anno 1575. essendo venuto a Ragusa l' Arcivo. Mat„theucci Girmo. Caboga l' ha perseguitato con ogní stranezza et „impedito il suo offo. in modo, che anco lui non stette a Ragusa „due anni et partì con gran rottura et mala voluntà minacciando „di fare gastigare il Caboga con tre ouero quattro altri".

Rmus. Epus. suptus super 8. fol. 9 dixit artum. verum per propriam scientiam.

Rdus. D. Nic. cancus. suptus. super 8. fol. 6 dixit artum. verum et hoc testis vidit et audivit, quia publice persequebatur a d. Hiermo. Videatur dictum ejusdem super 24 art.

Rs. presbiter Jo. Christofori super 8. fol. 12 dixit artum. verum per publicam vocem et famam.

Rs. Abbas et Presides ptus. super 8. fol. 14 dixit contenta in art. et vera et audivit ab ipso Revmo. Matheuccio „quando era fuggito dall' insolenza del detto Caboga a San Jacomo, dove era io Abbate et lo raccolsi, si dolse con me piangendo delle persecutioni, oppositioni, impedimenti datigli dal detto Caboga et dalli dependenti suoi et particularmente da Matteo Benessa suo cognato, la quale cosa mi raccontava piangendo, gravemente dolendosi che

Digitized by Google

lui et la signoria mandò ambasciatori a placarlo, et infine io venendo nella città trovai romore grande di questa fuga et ognuno attribuiva all' insolenza incomportabile del detto Caboga, et di più mi disse il detto Matteucci che era per andare a Roma fra pochi giorni a riferire a Roma la tirannia del Caboga contra la Chiesa santa et fare castigare lui con alcuni altri et così parti di lì a pochi giorni.

Franc. Nivellus videatur infra super 21, et *fra Arcangelus* infra super art. 35, et *fra Daniel* super 34.

9. „Che andando il detto Matteucci a Roma et sdegnatosi contro „Franco. Gondola Ambre. della Repca. contro di lui, esso Matteucci „si strinse et collegò col detto Caboga (?) contro di lui et si fecero „amici.

Rmus. Epus. Mercanen. super 9. car. 9 dixit artum. verum per publicam vocem et famam.

Rdus. D. Nic. cancus. predtus. super 9. car. 6 dixit art. verum per publicam vocem et famam.

Contro li visita cassinensi.

10. „Che del 1579. havendo l' Ambre. di qti. sori. per loro or„dine dimandati dal Papa tre monaci Cassinensi per la (ri) forma (?) „della Congregne Melitense de Ragusa vennero a Ragusa de 1580.

Rmus. Epus suptus super 10 fol. 9 dixit art. verum per propriam scientiam.

Rdus. Innocentius monacus fol. 11 sup. 10. dixit artum. verum per propriam scientiam.

Presbiter Joes. Christofori super eodem fol. 9. dixit art. verum per propriam scientiam.

Rdus. D. Abbas Presidens super eodem fol. 15. dixit art. verum per propriam scientiam.

11. „Che Girmo Caboga col sopto. Monaco Caboga perseguita„rono con tante arti li detti reformatori, che furono necessitati an„dare via con molto deservitio di Dio.

Dnus. Epus. Mercanen. super XI. fol. 9. dixit artum. verum de auditu per publicam vocem et famam.

Innocentius monacus XI. fol. XI dixit art. verum per propriam scientiam.

Maurus monacus super XI. fol. XI. dixit articulum. verum de auditu publice.

Digitized by Google

Abb. et presid. suptus super XI. fol. 25 dixit artum. verum perchè io ero Abbate et presidente et ho visto tutte le loro oppositioni et persecutioni et visto ancora che li detti Visitatori se n' andarono via non potendo resistere a queste oppositioni.

12. „Che Girolamo Caboga ha tenuto di continuo seditione nella „detta congregatione et favorito il monaco Caboga et li altri licen- „tiatosi (licenziosi) (?) che non volevano la vita regolare, con li „quali persequitarono quelli che la volevano . . . li hanno tenuti „carcerati et oppressi, per il che la Congregatione sopra li vescovi „li mandò un monaco Cassinense per visitare, il qual portò in „Italia li processi et furono sollevati li buoni et il carcerato fu fatto „Abbate Presidente della Congregne. et il monaco Caboga privato „del voto attivo e passivo.

Innocent. Monacus super XII. fol. XI. dixit artum. verum per propriam scientiam, anzi il detto Girlmo. Caboga venne nel nostro Capitolo generale et bravò a tutto il capitolo et particolarmente al P. D. Ambro. dicendogli che di là a poco non sarebbe stato più presidente, che quella volta sarebbe l' ultima et ritenne appresso di se il breve apco. del Procre. Visitatore, et non lo volse dare alli monaci che lo ricercarono.

Maurus Monacus super 12 fol. XI. dixit art. verum perchè l' ho veduto entrare nel nostro capitolo generale et bravare a tutto il capitolo et specialmente a Don Ambrozio dicendogli che mai più non sarebbe Abbate.

Joannes Cristofori ad XII. fol. 25. dixit artum. verum de auditu et per propriam scientiam.

Abbas et Presidens ptus. ad XII fol. 25 dixit artum. verum quia vidit et audivit et presens fuit et precise quando Girolamo Caboga entrò nel loro capitolo generale et si sforzò violentare l' elettione sue et gridare contra li monaci che si facesse tale Abbate et non quelli ehe voleva la congregne. li quali sono quelli buoni, et quelli che voleva lui erano licenzosi et reprobati, et particolarmente il detto monaco Caboga il quale è stato privato ut in art".

13. „Che il detto Monaco Visitatore hebbe grandmi. sospetti et „paure di essere tossicato dal detto monaco Caboga et perciò ha „vissuto con gran guardia et con raccomandare la vita sua alli „monaci buoni".

Innocent. Monacus super 13 fol. XI. dixit artum. verum et il detto Procre. lo disse a me che dubitava di essere tossicato del

Digitized by Google

detto don Eusebio et che per tale causa se ne voleva andare a stare alla Croma.

Maurus Monacus dixit artum. verum quia audivit a pto. Procre. Visitatore qui ob dictum timorem volebat se conferre ad monastm. Lacromens.

Contro la bella et collatione Apostca.

14. „Che nel 1582. essendo morto in Roma l' Arcido. di Ragusa „prima dignità post pontificalem, Papa Gregorio la conferì al mo„derno Arcido. alla quale collatione Girmo. Caboga s oppose in „Ragusa et cercato nella Signoria et fuori che l' Arcido. fosse pri„vato et castigato.

D. Epus. Mercanen. super 14 fol. 9 dixit art. verum „perchè il detto Caboga voleva che io dessi le bolle del ditto Arcido., per tale causa io loso".

Nic. Canonicus suptus super 14 fol. 6 dixit art. verum „perchè publicamente l' ho visto fare seditioni contra il detto Arcido per tale effetto".

Presbiter Joes. Christofori suptus fol 12 super eodem dixit art. verum de auditu a multis.

Rdus. Abb. et Presides insuper eodem fol. 15 dixit contenta in arto. esse notoria „et perchè esso Girmo. publicamente ha cercato fare et castigare il detto Arcido. et la Signoria non ha voluto impacciarsi".

D. Nic. Gotius in alio processu fac. . . . 85 in alia causa cujus haec particella est registrata in processu praentis. summarij car. 26. Inter. se sa che l' Arcido. habbia pratica col Caboga dixit „due anni sono è stato perseguitato da lui grandemente et avendo l' Arcivo. ottenuto da Nro. Sore. l' Arcivo. et molti benefitij in questo stato, il Caboga ha procurato con diversi modi appresso questi signori di farlo castigare et torli li benefitij et io sono stato uno di quelli che mi sono opposto al Caboga procurando il contrario dimodo che non essendoli riuscito, è stato suo capitale nemico sinchè l' Arcivo. l' ha rotta con l' Arcivo, dal qual tempo sono amici grandissimi et lo vedo praticare, et causa scientiae quia vidit, interfuit et audivit per modum ut sa.".

D. Natalis Gotius in d. processu facto mense februarii anni 1583. super. 2. Interro. interrog." se inanci la riforma era l' odio fra l' Arcivo. et il Caboga dixit" ch' è stata grandma. nimicitia et particolarm. il Caboga l' ha perseguitato grandemente et per conto

*

Digitized by Google

delli benefitij et della dignità datali dal Papa et di farlo privare di detti benefitij et della dignità, ma dopo che l' Arcivo si è opposto alli ordini dell' Arcivo. si collegò col detto Caboga et diventarono amici et consultori contro l' Arcivo.

15. „Che avendo Papa Grego. del 1582. ordinato che la Repca. „di Ragusa trattasse con la congregne. sopra i Vescovi sopra li „Capitoli dati dal Matteucci et che rispondesse in scritto, Girolamo „Caboga sempre si è opposto a tale ordine et con molte pratiche „trattenne un anno, finalmente il Papa fu obbedito".

Super isto capite nihil dictum fuit a testibus, quia nullus consiliarius voluit examinari.

Contro gli ordini Aplici. (apostolici).

16. „Che il moderno Arcivo. del 1584. havendo proposto alli „signori che scrivono li nomi delle creature che si battezzano et „delli compari, il detto Caboga col Benessa si sono opposti nel Con„siglio et esortato alla negativa, ma non sono stati esauditi".

Super isto capite dicunt nescire quia nullus Consiliarius voluit examinari.

17. „Che l' Arcivescovo havendo proposto alli Sri. che le loro „figliole et altre cittadine si cresimassero innanzi la loro età di „sette anni finiti, Giro. Caboga col Benessa si sono opposti et esor„tato alla negativa et volevano che continuasse l' usanza, che le „donne in Ragusa si cresimassero quando andavano a marito di „25, 30 et 40 anni et non prima, ma non furono esauditi.

Testes nihil deponunt ex causa port. No. 16 et 17 expressim

18. „Che havendo l' estate passata il santo offitio ordinato all' „Arado che facesse pigliare Leone et Samuele Hebrei aportatisi (?) „nd (?) non si stende la presente causa".

Testes examinati nihil sciunt quia Consiliarii noluerunt examinari.

19. „Che avendo il Governre. d' Ancona mandato lettere . . . de „hoc est processus ad partem.

Contra il vescovo di Stagno.

20. „Che Girmo. Caboga ha grandemente perseguitato fra Boni„fatio Vescovo di Stagno".

Rmus. Epus. Mercanen. super 21 (?) fol. 9 dixit: „so che esso „Caboga è nemico capitale di tutti i Prelati, ma non so la parti„cularità del fatto del Vescovo di Stagno.

Digitized by Google

Nic. cancus. suptus super eodem fol. 7 dixit art verum prout audivit per publicam vocem et famam.

Presbr. Jo. Christofori super eodem fol. 13 dixit „il do. Mons. si lamentava a me che il detto Girmo. lo perseguitava „et super 17 fol. 12 dixit quod fuit Vics. Stagnens.

Abb. et Presid. supti. super 21 f. 15 dixit audivisse ab ipso ep. contenta in arto. et vera. Interrogs. „che persecutioni erano, dixit „fattili retenere i denari, le sue entrate, si opponeva a tutti li suoi fatti et so che li fece pigliare le scritture essendo rettore del 1581., le quali non furono restituite al suo successore che fu un nostro monaco et furono portate a San Jaco. nostro Convento".

Franc. Novellus presbiter super 21 fol. 23 dixit „che nel rettorato di Girmo. Caboga fu gran romore in questa città perchè all' hora Caboga perseguitò Monsre. Bonifatio Vesco. di Stagno et Monsre. Matteucci in uno istesso tempo del suo rettorato et tutta la città diceva che per tale persecutione Idio haverebbe mandato qualche gran flagello. Interrogo. che sorte di persecutione fece il Caboga alli detti Prelati, dixit „che il detto Caboga essendo Monsre. Bonifatio partito da Stagno con breve apco. per la via di Bosna mandò a sfasciarli la casa in Stagno, et li fece sequestrare tutte le sue robbe, et contra Monsre. Matteucci esso fece fare un decreto secreto nel Consiglio de Pregati, che esso Matteucci in termine di tre giorni avesse sbrattato Ragusa, et li fu notificato nell' immediato Rettorato di Gio. Bona amicisso. del Caboga insieme con li Consri. nella Chiesa Arcivescovile et tutto questo mi fu riferito dal detto Matteucci".

Contro l' Arcido.

22. „Che ha perseguitato ardentissimamente il medemo Arcido. „sino alla metà dell' anno 1584., nel qual tempo l' Arcivo. si dispose „macchinare contro l' Arcivo., per il che ex illa hora facti sunt „amici et congiunti à qta. persecutione.

D. Epus Mercanen. super 22 fol. 9 dixit „artum. verum et il Pre. dell' Arcivo. si dolse più volte con me del Caboga che li perseguitava il figliolo, et hora sono amici confederati per potere nuocere et contradire alle cose dell' Arcivo".

Nics. Cancus. insuper 22 fol. 7 dixit artum. verum. Videatur dictum ejusdem infra super 24 arco.

Presbiter Jois Christofori super 22. fol 23 dixit artlum. verum per propriam scientiam.

Digitized by Google

Ro. D. Abbas et Presid. ptus. super 22. fol. 16. dixit quoad persecutionem, contenta in arto. esse vera ut supra deposuit ad 14, quoad cetera nescire. Videatur quod dixit infra super 23 arto.

Nic. Gotius, Natalis Gótius nob. Ragusini quorum dicta videantur supra sub ulto. 26.

Contro il moderno Arcivo. (Raffaele Bonello).

23. „Che subito creato il moderno Arcivescovo, Girollamo Ca„boga cominciò macchinare contro di lui et tumultuare che portava „decreti della Congregatione contro questo stato in grandmo. suo „detrimento.

Rmus. D. Epus. Mercanen. super 23 fol. 9 dixit articulum verum de auditu per publicam vocem et famam.

Nic. Can. suptus. super 23 fol. 7 dixit articulum verum quia hoc audivit ipsum palam loqui.

Io. Christophori suptus super eodem fol. 13 dixit artlum. verum per publicam vocem et famam.

Rs. Abbas et Presidens suptus. super eodem fol 16 dixit de hoc ee. publicam vocem et famam.

24. „Che arrivato che fu l' Arcivo. a Ragusa nelle feste di Na„tale 1583. Girmo. Caboga cominciò a perseguitarlo et oggidì per„seguita tutte le sue azioni con grandme. arti et impeti con tutti i „suoi seguaci.

D. Epus. Mercauen. super 24 fol. 9 dixit articulum verum et hoc est oibus. notum.

D. Nics. Canonicus super eodem fol. 7 dixit articulum verum et verissimum „et si vede tutto il dì da tutti noi gentilni. li suoi (?) di qta. persecutione". Interrogo. che atti sono questi della persecutione che ha fatto a questo et agli altri Arcivo. dixit: „seduce le persone contra ogni Sma. operatione dell' Arcivo. fatto conforme alli Canoni et ed in sospettare le persone idiote che sono tutte di grande detrimento di questo stato, commove le persone contro l' Offo. et le persone loro".

Rmus. Ioe Christophori super 24 fol. 13 dixit articulum verum et verissimum per propriam scientiam.

Rdus. Abb. et Presidens ad 24 fol. 26 dixit artm. verum et contenta in eo nota Universae Civitati.

Fra Archangelus videatur infra super arto. 25 et *fra Daniel* super 24, et *fra Domcus.* infra super arto. 30.

Digitized by Google

25. „Che il detto Caboga huomo seditiosisso. col suo cognato „Benessa per potere magiormente effetticare li suoi affetti ha ab- „braciato a tutti li nobili falliti et male arrivati et ogni ingiustizia „per havere il loro seguito et da loro adherenti nelli Consigli et „fuori di modo che tuttavia fa più potente la banda contro la „Chiesa in modo che crescono le tribolazioni di lei, se non si porge „rimedio col rimoverlo.

Rdus. Nics. Canoncus suptus. super 25 fol. 7 dixit artm. verum „et so le famiglie di questi nobili, le quali è bene lassare in bianco".

Rdus. Ioes. Christophori super eodem fol. 13 dixit articulum verum quoad seditionem eccliae, quoad reliqua nescire.

Rdus. D. Abb. et Presid. super 25 fol. 13 dixit articulum verum et contenta in ea nota ee. oibus. „et se non si rimove qto. huomo di qua, la Chiesa andarà declinando in modo che li Arcivescovi non ponno starequi per le seditioni sue et tribulationi che gli da in opporsi all' officio suo ed impedirlo et in farli delli affronti de Prelati de Deligto. sono perseguitati in modo che non possiamo rifiutare da lui et dal suo seguito, il quale va moltiplicando, e tutto questo crediamo tutti che fu e macchina senza rispetto et timore di Dio, nè dal mondo".

Fra Domcus. Prior Conventus Sti. Domci. super 25 fol. 22 dixit artm. verum per publicam vocem et famam et reputationem communem et „soprà nominare li tali falliti, ma è bene non mettere tanti nomi in carta".

26. „Che sin il fare il sepolcro a Nro. Sore. la settemana santa Monsre. l' Arcivo. è stato impedito et li falegnami inhibiti che non lavassero (?) da Damiano Gozzi frello. cugino et dipende. dal Caboga all' hora Rettore et il colore suo fu, che non li piaceva il luogo nè il modo, ma nel Pregati fu ripreso dalli Defensori della Chiesa et ordinato che si seguiti".

De antecedenti capite est processus a parte.

27. „Che havendo l' Arcivescovo l' estate passata pubblicata la bolla *in cena Dni.* et attaccatala nella sacristia loco consueto con la sua pubblicatione sottoscritta così: — Presens post pentecostem pntis. anni in ecclesia archiepali. inter missarum solemnia astante magistratu per me etc. = il detto Girmo. Caboga è corso in ae sa sacristia col calamaro, penna et carta, et di sua mano ha copiate le dette parole della publicatione".

Digitized by Google

Presbiter Ants. Jo. custos ecclie. Cathed. super 27 fol. 17 dixit: „il detto Caboga quando l' Arcivo. fece pubblicare et affigere la detta bolla in sacristia et finalmente portò carta penna et calamaro et di sua mano copiò le parole della publicatione contenute nell' articolo et dapoi un altro giorno le copiò Luca Canco. et io havendolo domandato chi l' haveva mandato egli mi rispose — non vogliate saperlo, basta mi ha mandato un amico — accennando il detto Caboga. Anzi ogni minimo editto et orde. che Monsre. faceva mettere lo il detto Caboga voleva vedere et sapere che cosa era, quando et come haveva fatto e detto, et staccò una volta l' editto affisso sopra la vita et honestà de Preti publicato dall' Arcivescovo" et id scire quia vidit et audivit et vi fu presente Donato Moscato et li raghi. (?)

Rdus. Donatus Muscatus super 27 fol. 18 dixit artum. verum. „Io nella sacristia trovai il detto Caboga che haveva staccato dal muro la Bolla in cena Dni. publicata et copiava di sua mano le parole della pubblicazione scritte sotto la bolla et io li dissi: sigre. Girlmo. evvi alcuna clausula che facci per noi qui, et esso disse: che dite Pre.? io gli replicai et lui disse: „niente niente et vergognatosi si ascose in petto la copia fatta et andò via".

28. „Che li seguaci di Girmo. Caboga hanno fatto gran romore „et seditione contra la detta pubbne. et contro l' Arcivo. totto col„lore che le dette parole della publicne. sono di gran detrimento „a questo stato.

Rmus. Epus. Mercanen. super 28 fol. X dixit artum. verum per publicam murmurationem.

Rdus. Nics. Mentius. ptus. super 28 fol. 7 dixit artum. verum et hoc publice et oibus. notum fuit.

Rdus. Joes. Christophori super eodem fol. 13 dixit articulum verissimum.

Rdus. Donatus Muscatus super 28 fol. 18 dixit artum. verum quia audivit rumorem eodemmet die et nel seguente giorno ne fece assai più romore et ipse audivit palam et publice.

29. „Che l' Arcivescovo nel medo. tempo havendo publicato la reforma clericale et attaccatala nella sacristia il Caboga la staccò, lesse et buttò sotto li piedi". *Non est probatum.*

30. „Che il detto Caboga ha perseguitato il moderno, et li altri „Arcivescovi ritornando a male et a detrimento di questo stato ogni „sma. lorò operazione per eccitare seditione et rottura fra loro et

Digitized by Google

„la signoria perchè rotto, che, è, l' Arco. con lei non estimato „manco delli suoi chierici et però non può esercitare il suo offitio.

Dnus. epus. Mercan. dixit articulum verum et verissimum et de hoc interrogetur Rmus. Porticus, qui optime referet testimonium de iniquitate di Hiermi. contra ejus propriam personam.

Nic. Mentius cancus. suptus. super 30 dixit artum verum per publicam vocem et famam „quanto alla rottura colla Signoria quanto al resto lo so di certa scienza et medessimamente che l' Arcivo. non è stimato quando è in rottura con la signoria come si è veduto nell' occasione.

Presbiter Joannes Christophori super eodem fol. 13 dixit articulum verum et de auditu publice.

Rdus. Abb. et Presid. insuper eodem fol. 16 dixit hoc esse notum oibus.

Rdus. Domcus. Prior super 30 car. 22 dixit „sa ognuno in questa città chi vuole dire la verità che il detto Girmo. ha persequitato et persequita il moderno Arcivo. et che ogni sua. operatione mette in sospetto di qta. città per detrimento del suo stato per concitarla contra di lui, et io qualche volta l' ho sentito et me ne sono scandelizzato grandemente: del Matteucci et del Portico non so di vera scienza perchè non sono stato a tempo loro a Ragusa ma ho inteso per pubblica voce et fama che con loro ancora ha fatto il medo., onde è uscito un proverbio che Girmo. Caboga ha cacciato due Arcivesci. et sta per cacciare il 3. et che in questa persecutione della Chiesa si è fatto più gagliardo dopoche è ritornato dall' Ambria. di Roma, perchè a Roma non si è fatto risentimento contra di lui delle cose passate: quoad in arto. contenta dixit „Ita coiter. reputasi".

Ha convenuto li ecci. inanzi al foro secolare sopra...

31. „Che Girmo. Caboga del 1584. ha convenuto innanzi li Con„soli le Monache di San Michele et li frati Domenicani et che del „1586. di Fbre. e così doppo ch' egli hebbe avuto il suo decreto „della congregne. di 25. di Febraro precede. havendo la mre. del „Arcivo. convenuto esso Arcivo. per cose mobili inanzi li medi. „Consoli, cioè Matteo Benessa cognato di Caboga, et Nico. Vito di „Gozze seguaci et dependenti del Caboga et lo condennarno il che „non avrebbono fatto se il detto Caboga fusse compunto in massime „non essendo solito convenirli sopra li beni mobili".

Si prova per l' istrumenti delle dette due cetazioni et per la sentenza della terza.

Digitized by Google

32. „Che il Caboga non havendo potuto con le dette citazioni „mettere rottura tra l' Arcivo. et questi Sori. li fece svanire et non „processe oltre, perchè erano fatte sopra il fatto finto per conseguire „solamente la detta rottura seco. fu deputato comunemente dalli huomini da bene".

Rmus. D. Epus. Mercanen. super 32 fol. X dixit artum. verum per propriam sciam.

D. Nicl. Cancus. ptus. super codem folio 7 dixit articulum verum, quia vidit acta oculatim et audivit ut in capo.

Presbiter Jo. Christophori super 32 fol. 13 dixit artlum. verum, per publicam vocem et famam.

R. Abb. et Presid. super codem fol. 16 dixit nescire, sed ita audivisse reputari.

Contro il visitre. de frati.

33. „Che il Caboga con Andrea Bonda Binzola, Piero Benessa, „Giugno Ragnina et altri suoi seguaci del mese di Gennaro prosso. „passo 1587 ha perseguitato il visitatore de Frati Dominicani et „turbato l' offo. suo in modo che li parse buono partito di fuggire".

D. Epus. Mercanensis super 33 fol. X. dixit articulum verum quoad fugam Visitatoris, quoad persecutionem nescit.

Fr. Daniel ordinis Sti. Domci. super 33 fol. 29 dixit „quanto si contiene nell' articolo è la mera verità", quia testis vidit eo tempore et notum est universae civitati.

Fr. Archangelus pti. ordinis super 33 fol. 29 dixit articulum verum quia vidit et audivit ab eisdam tunc temporis, de quibus in artlo. et hoc est notorium oibus.

Fr. Domcus. Prior d. Conventus super 33 fol. 22 dixit artlum. verum, „perchè come Frate et come Priore mi è passato tutto questo per le mani".

Contra li frati.

34. „Che il detto Caboga ha perseguitato et perseguita li frati „Dominicani di Ragusa in fuori d' alcuni pochi, che ammettono li „suoi affetti et confessano esso et alcuni de 'suoi seguaci et li asol- „vono et poche settimane fra ha bravato il Priore loro et dettoli „che il loro Convento non è de Frati ma della Terzaria".

Fr. Daniel ordinis sti. Domci. super 34 fol. 19 dixit articulum verum quoad persecutionem fratrum „in tutte le attioni et in tutta

Digitized by Google

la loro vita per ottima che sia. Quanto all' ammettere nella confessione di loro affetti dixit nescire sed judicat testis" che se loro nella confessione facessero il debito loro o questi si asterebbero, o essi non li ammetterebbono alla confessione poichè sono tanto ostinati in questa persecutione perchè vediamo da moltissimi anni in qua perseguitano et si oppongono a tutte le buone attioni delli Archivescovi, delli Vescovi, delli Prelati regolari et d' ogni sorte di ecclci. e tanto pubblicamente che è noto, eccetto alcuni preti che non sono persequitati, li quali accomodatisi con lui et con li suoi seguaci si accordano con essi alla persecune. delli Vescovi alli quali avanti questo ha dato molto travaglio come ha fatto all' Arcidiacono.

Fr. Archangelus ords. pti. super 34 fol. 20 dixit articulum verum in parte continenti persecutionem, in parte vero continenti confessionem dixit nescire, quoad minas factas Priori dixit audivisse a Priore.

Fr. Domcus. Prior sti. Domci. super 34 fol. 22 dixit „è vero che perseguita li frati Dominicani in fuori di pochi conli quali sta d' accordo et è vero che questo Fbre. passato esso Caboga mi ha bravato con brutte parole volendo che li frati per forza riconoscano per Vico. loro Generale et superiore loro fra Timoteo suo confessore deposto dal Visitatore mandato dalli Superiori di Roma et da essi scritto che da loro era fatto un altro che aspettavamo et quattro dì fa è venuto e nel suo bravare concludeva perchè il Convento di San Domco. non è de Frati ma.

Contro li preti.

35. „Che il Caboga perseguita et brava li Preti dabene et obe„dienti all' Arcivo. et havendo l' Arcivo. poco tempo fa conferita „la parochia di Osse a Prete Matteo di Simone, il Caboga l' ha „bravato che la deponga et operò contro la Signoria ma non fu „esaudito: con tutto questo Pre Matteo la depose et renuntiò per più sua quiete e pace.

R. Pre Matteo di Simone super 35 fol. 20 dixit: io sono affetmo. serre. dell' Arcivescovo et havendomi il suo Vico. dato la parochia detta, il detto Caboga che all' hora era Consigro. *essendo io andato nel Consiglio a presentarmi per la solita elemosina che li Sori. danno a quella parocchia,* mi bravò esso Caboga e volse ch'io la deponesse dicendo: adesso vedrai che bisognarà che tu la lasci perchè non sai leggere, il che presi per un colore, perchè io sono

Digitized by Google

idoneo esaminato et approvato dal detto Vico., et *dopo fatto il Consiglio* il Caboga usci fuora et mi disse: *sete accettato*, et così io sono andato alla detta parocchia, et poi l' ho lasciata per non essere perseguitato et vivere in pace, et poi mi hanno trovato molti Consri. et riferitomi che lui ha voluto che mi si togliesse.

Videantur supa. dicta verbis sub 14 arto.

Rdus. D. Nics. Cancus. super 3. car. 7 dixit artum. verum eccetto che non sa che habbia bravato à Pre Matteo.

R. Abb. Presid. in super 35 car. 16 dixit artum. verum quoad minas et pescecutiones delle quali molti Preti si sono doluti con le lacrime sulli occhi con me di lui, quoad cetera nescio.

Fra Archangelus ords. sti. Domci. super 35 dixit: il Caboga perseguita non solo li Preti obedienti all' Arcivo. ma ancora esso Arcivo. et tutte le sue attioni et ha perseguitato il Portico et il Matteucci suoi Predecessori, et in conclusione è flagello della Chiesa Roma. qui a Ragusa. Interrogs. in causa scię. (scientię): perchè non solo lo vedo et sento io, ma tutta la città ancora et per tale è tenuto et reputato comunemente da tutti li homini da bene.

Fr. Daniel videatur sup. super 34 art. fr. *Domincus.* suptus super 30.

Francesco Gondola a favore della Chiesa.

36. „Che Franco. Gondola con tutti li suoi adherenti ha favorito „et protetto intrepidamente i sopti. Visitatori Arcivi., la cattura „dell' Arcido. per il sto. offo., li Reformatori Cassinesi i Monaci Melitensi, le bolle Appce., il moderno arcivo. e gli altri sopti. dall' invasioni del detto Caboga et da suoi seguaci et difeso la „Chiesa nelle sopte. occasioni et altre".

Rmus. epus. Mercanensis super 36. car. X. dixit. artlum. verum et verissm. per propriam sciam. Anzi la persecutione che ha dal detto Caboga non si causa da altro se non perchè il detto Gondola favorisce a tutto potere co li suoi parenti et amici la povera Chiesa perseguitata dello Caboga et delli suoi sequaci.

R. Nics. Mentius super 36 car. 8 dixit artlum. verum, eccettoche non sa delli Riformatori Cassinesi nè del Visitatore Domenic.

R. Presbiter Jo. Christofori super 36 car. 13 dixit artum. verum per propriam sciam. et de auditu.

R. Abb. et Presid. super 36 car. 7 dixit contenta in artlo. esse vera et ipse testis vidit et audivit ipsum favenoe (?) ejus et hoc est

Digitized by Google

notum Universae Civitati; sed quoad Porticum favebat mediante suis consanguineis et adherentibus quia tunc ipse erat Romę.

Si può anco pigliare informatione dal detto Visitatore, dal Portico et dal moderno Arcivo. per quanto tocca a loro.

Il Caboga contro il Gondola.

37. Che Girmo. Caboga non potendo opprimere la Chiesa quanto „si sforza opponendoseli il Gondola et li suoi, cerca levarsi dinanzi „questo ostaculo et torgli la reputazione, l' honore et la robba nella „Repca. onde l' ha accusato nella Sigria. ch' egli falsamente l' ha „riferito ehe la sacra Congregne. sopra de Vescovi habbia rimesso „nel Papa quel loro giuditio delli beni stabili ecci., ma che essa „congregne. ha fatto assoluto decreto contro la Repca. et che però „il Gondola si castighi di falsa legazione come traditore della Patria „promettendo di volere far venire da Roma tale decreto et convin-„cere il Gondola".

Rdus. epus Mercanensis super 37 car. X. dixit artlum. verum per propriam sciam. et per publicam vocem et famam.

Rs. D. Nicolaus Mentius Cancus. dixit articulum verum et lo può deponere tutta la nobiltà di Ragusa se non vuole havere rispetto a lui, perchè lo vediamo parlare et trattare questo publicamente.

Rs. Jo. Xphori. super 37 dixit articulum verum de auditu per pubcam. vocem et famam.

R. D. Abb. et Presid. super art 37 dixit contenta in arto. esse nota universę Civitati et de eis est pubca. vox et fama.

Fra. Domcus. Prior in 37 car. 23 dixit artlum. verum per pubcam. vocem et famam.

38. „Che esso Caboga per lettere scritte all' Illmo. Farnese sotto „li 15 di Febraro 1586. ha dimandato sotto colore di conscientia „la dechiarazione se li secolari ponno fare il detto giudo., promet-„tendo che dechiarandosi di non, esso et la Repca. se n' asteranno.

Si prova per la detta lra. (lettera) della quale e' un duplicato a Ragusa in mano della Repca

39. „Che la sacra Cogregne. ad istanza del detto Caboga fatta „per le dette lettere ha fatto quel decreto sopra il detto giudizio sotto li 25. di Febraro 1586.".

Si prova per il tenore del detto decreto per lre. (lettere) scritte dalla sacra Congregne. all' Arcivo. di Ragusa sotto li 3 di Giugno 1586. et per altre scritte al detto Gondola sotto li 23. Giuglio 1586.

Digitized by Google

40. „Che il detto Caboga per provare quanto ha tutta via detto „contra il Gondola ha esposto nella Signoria et ad altri che il de„creto fatto sotto li 21. di Febbrajo 1586. e la giornata della quale „si è cavata quella copia et con questo fa seditione nella nobiltà „di Ragusa et cerca di levare l' honore et la robba del Gondola „et farlo severamente castigare di falsa legatione".

Rd. epus. Mercanensis super 40 fol. X. dixit artlum. verum per publicam vocem et famam.

Rev. Nic. Mentius Cancus. super 40 fol. 8 dixit artlum. verum et hoc quia audivi ipsum publice loqui et vociferari.

R. Jo. Xphori. (Christophori) super eodem car. 17 dixit de contentis in arto. ee. publicam vocem et famam.

41. „Che essendossi scoperta a questi Sori. la sopta. lra. del Ca„boga scritta all' Illmo. Farnese et trovatosi che promette astenersi „da tale giudo. in caso della dichiarazione negativa et che assu„meva l' autorità di tutta la Repubca. promettendo per lei senza „sua licenza, l' hanno privato dell' offitio et benefo. vuole dire „delli Consigli acciò non giudichi come ha promesso, la quale cosa „torna in servitio di Dio perchè per malitia et non per conscientia „l' ha fatto et perchè manco offendera li eccci.

Rmus. D. Epus. Mercanensis super 41 car. X dixit artum. verum per propriam sciam.

Rdus. Nic. Mentius cancus. super 41 dixit verum ee., che lui è stato condennato nella privatione delli offi. et benefitij il che vuol dire delli Consegli perchè s' era . . . . . a scrivere le dette cose.

Rdus. Joes. Xphori. super eodem fol. 14 dixit artum. verum de propria scia. et per publicam vocem et famam.

Rs. D. Abb. et Presid. super eodem fol. 17 dixit artum. verum de visu et auditu et ita refertur et approbatur ab oibus. pene nobilibus istius Urbis.

43. „Che è stato et è giudizio commune che il Caboga habbia „dato ad intendere alla sacra congregazione ch' egli abbia diman„dato quella dichiarazione del decreto per conscienzia, et che gli „ne è succeduto male, et che la Congregazione ingannata da questo „habbia primamente fatto quella fede per salvarlo dalla privatione, „non sapendo che simula e che è expressa fine di opprimere il „Gondola, perchè altrimente non potrebbe opprimerlo, accio ogni „difensore l' abbandoni con questo esempio del quale giudizio spe„rando il Gondola e i suoi che come la sacra Congregazione cono„scerà la detta arta li restituirà l' honore, non hanno mai abban„donato la protettione delle. . . .

Digitized by Google

Rmus. D. Epus. Mercanensis super 43 car. X dixit hoc est coe. iudicium proborum virorum in hac Civitate.

Rev. Nic. Mentius cancus. super eodem car. 8. dixit artlum. verum quia tale vidit ee. judm. coe. illorum de quibus in capitulo et vero che il Gondola con tutti li suoi hanno defensato tutta in. . .

Rev. Jous. Christi. super eodem car. 17 dixit artum. verum de auditu a nonnullis

Rev. Abb. Presid. super eod. car. 17 dixit ita iudo. coi. proborum virorum teneri et reputari.

Difficoltà alla Corte Arcivescle. di far processi.

44. „Che a Ragusa la Corte Arcivle. difficilte. può fare processi „contra gentiluomini di Senato et massime contra il Caboga, huomo „di seguito, perchè sono odiati et notati dalla sua banda quelli che „si accostano al Palazzo Arcivle. la quale cosa è stata et nel tempo „del Portico et del Matteucci et sono pochi che non hanno tale ri- „spetto et li gentilni. delli Consri. non ardiscono mettere in carta „quello che si dice in essi, et perchè volentieri fuggono li sdegni „del Caboga per vivere in pace havendo per specchio il Gondola „tribulato per le sue ottime operationi.

Revdus. Nics. Mentius cancus. super 44 car. 8 dixit artum. verum perchè si vede chiaramente succedere un fatto e li testimoni pnti. lo dicono, ma non si vogliono esaminare per causa di non essere travagliati dal Caboga et dalli suoi parenti et seguaci.

Rs. D. Abbas Presid. super 44 fol. 17 dixit artum. verum ex eo quod videt coiter. (comuniter) fieri et reputari „et se venisse in luce questa mia depositione alla saputa di Ragusei patirei ultime tribulationi, però supplico li suppri., che si come io per grandza. (grandezza) della Chiesa Sta. non ho mancato di dire la verità così ella voglia tenerla secreta.

Rdus. Dom. Prior ptus. super 44 fol. 23 dixit ita coiter. reputatum et però con grandma. paura ho fatto questa depositione perchè se si sapesse dalli Ragusei, il Caboga ed la sua banda mi travagliariano tutto il tempo della vita mia.

Articoli Additionali. L' Arcivescovo cacciato dal Caboga.

45. „Come hoggi si dice per la città che questo è il 3. Arcive- „scovo che il deto Caboga caccia di Ragusa e di qto. è puba. voce „et fama".

Digitized by Google

Rs. Pasqualis Stephani super 45 fol. 21 dixit, è vero che si dice per publica voce et fama, che questo è il 3. Arco. che Girmo. Caboga fa andare via da Ragusa, et lo dico ancor io perchè il Portico et il Matteucci furno forzati andar via seco. si diceva per causa della persecutione del Caboga, et Monsre. Arcivo. pnte. è il 3. perseguitato da lui seco. la voce publica.

Fr. Domcus Prior insuper 45 car. 25 dixit è vero tutto quello che se contiene nell' artlo. et cosi è publica voce et fama per tutta la città et qto. (questo) ancor io.

D. Stiarmus. Ghetalds. in super 45 fol. 25 dixit che è tutto quello che si contiene nell' artlo et ne è pubca. voce et fama et lo dico io medo. perchè il detto Caboga ha consuett. perseguitare sempre li Arcivi. et perseguito il Matteucci et il Portico.

Dr. Sigismundus Bobalius nobilis in super 45 dixit qta. cosa è vulgarissa. per tutta questa città et si dice da ognuno perchè si è veduto, che lui ha fatto professione di perseguitare tre passati Arcivescovi et questo è il 4. et non il 3.

46. „Che Girmo. Caboga con li suoi adherenti va calunniando „l' Arcivo. che esso ha fatto chiamare sè stesso à Roma et esortare „questi sigri. a mandare una persona à Roma e che esso Arcivo. è „causa di questo romore, et che il nipote del Caboga difende la Si„gnoria contro li scandali seminati in essa dall' Arcivo. et hanno mo„strato copia delle lettere del detto nipote et di questo è pubca. „voce et fama.

Hiermus. Dietardus suptus. super 46 fol. 25 dixit essere verisse. tutte le cose contenute nell' articolo et così se ne dice publicame. per la Città.

Gismondo Bobali sopto. dixit ho inteso dire da parecchi in piazza seguaci del Caboga et da Matteo Benessa suo cognatto.

Na omotku istrage pisano je: „*Ragusa. — Sommario del processo informativo fatto ad istanza del fisco et di Francesco Gondola dato ad aures acciò non nascano capitali inimicizie tra li testimoni et il Caboga come accennano anco il 2. et il 3. testimonio sotto l' articolo 44*“.

Processo informativo ad aures ili *auricolare* značilo je *tajnu istragu*, koja se vodila izvanrednijem postupkom, kad bi zahtijevao interes države, kako je bilo u ovom slučaju, gdje su mogla nastati neprijateljstva jako pogubna za državu izmegju vlasteoskijeh obitelji, te vlastele i crkovnijeh dostojanstvenika saslušanijeh u istrazi.

Digitized by Google

69) „La principal (via del remedio) è . . . . di mutar questo arcivescovo et mandargliene un altro quanto prima, cattolico et zelante, qual non temi la morte a servitio di Dio, che dependi da questa santa Sede e non mai da detta repubblica, il qual con il brazzo di questa santa sede rimedii alli disordini, quali sono in detta città e diocesi, et far eseguir il sacro concilio di Trento, et altre constituzioni apostoliche. Il che succederà facilmente ogni volta che questo ambasciatore *(Ivan Gundulić)* vedi la mente determinata della Santità Vostra, et quella republica l' intenda, *perchè molto più opera il timore che l' amore et ancora quella repubblica teme assai questa Santa Sede, giudicando che quando Ella l' abbandonasse, e non la tenesse in protezione, sarebbe spezzata da tutti i principi cristiani, et in breve tempo sarebbe ridotta in cattività, massimamente da Veneziani, dalli quali è stata liberata nella guerra passata della santa memoria di Pio V. . . . . .*" *(Theiner* o. c. ibidem).

70) Coletti o. c. p. 242.—245. Restić u životopisu Calvina pripovijeda, da su ga bili crkovne smutnje tako smutile, da se hotijaše vratiti u benediktinski samostan, i u tu svrhu bijaše skupio svotu od 2500 škuda, što mu ukrade neki fratar, negda otpadnik, koji ga dvorijaše. „Questa fu la causa della di lui morte, non tanto per aver perduto il denaro, quanto per la fama che s' acquistò d' uomo avaro e tenace" *(Ćerva. Met. Rag.* T. I. P. 4 st. 45).

71) Arkigjakon Mâro Caboga jako je crno opisan u navedenome izvješću po Feltrijskome biskupu kao raspušteni i buntovni svećenik *(viziosissimo a sediziosissimo).* Ne samo što gore priložena istraga ne spominje ga megju onijem koji su rovali proti njemu, nego ima dva čina, koji bi nas činili sumnjati, da li o njemu je Sormano bio istinito izviješćen; prvi je, što M. Caboga sam se ponudi da oprovrgne propovjednika Amarroni, kad ovaj stade u stolnoj crkvi vindicirati državi kaznenu jurisdikciju na svećenstvo; ali se tomu opre Senat, da ne bi nastalo smutnje megju narodom. Tako povijeda Restić, koji ga zove „*nobile vecchio e dotto*" i hoće da ga je Sormano mrzio. *(Ćerva*, ibid. s. 6—53). Drugi je čin, što je Rim u istrazi protiv N. Cabogi povedenoj po arkibiskupu Portico ne samo što ga odriješi *ex capite inocentiae* nego ga imenova apoštolskijem protonotarom i palatinskijem knezom. (Appendini, T. II. p. 82 i slj.) Ćerva u svojoj „*Bibliotheca Ragusina*" (T. III. p. 74—97 — MS. autograf u Dominikanskoj knjižnici) opisuje Marâ Cabogu, kao jednoga od najznačajnijeh muževa XVI. vijeka

Digitized by Google

u Dubrovniku, zatočnika crkovne slobode i uspostavitelja discipline po propisima tridentinskog sabora u vrijeme njegova vikarijata poslje odreke Arkibiskupa Portica, te kanonistu prvog reda. I glede kanonika *Nikole Menčetića* Sormano nije bio pravo obaviješten, jer ga vidimo u tajnoj istrazi megju svjedocima koji dižu svoj glas proti Jeru Cabogi.

72) Restić u životopisu arkibiskupa Portica kaže o njemu: „Essendo egli venuto con podestà delegata e papale, non seppe usarla: invece di quietar le cose accrebbe i tumulti fra il clero... Aveva cominciato a punire le colpe del clero con pene pecuniarie, ma opponendosi a ciò il Senato, non seguitò più oltre". Restić kaže dalje, da je arkibiskup mrzio Kabogu radi revnosti u obrani prava crkve, čemu nevjerujemo kod pastira, kojemu Restić sam predbacuje preveliku strogost. On pripisuje konačnu svagju Portica s vladom njegovoj neopreznoj i nagloj revnosti, jer bijaše pisao u Jakin, gdje je negda bio gubernator, da se ne prima tamo roba poslana iz Dubrovnika, jer da je ne raskužuju pomnjivo, čijem nanese velike štete dubrovačkoj trgovini, i jer je htio utijecati u vršenje oporuke bogata Dubrovčanina, koji bijaše ostavio veliki zapis siromasima, proti običaju, toleriranome po Sv. Stolici, da se prepusti državi nadzor kod izvršivanja pobožnijeh zapisa (Ćerva o. c. p. 63.).

73) *Coletti,* o. c. str. 252., 253. *Ćerva* Metr. Rag. P. 4 str. 66., 69.

74) *Ćerva*, Metr. Rag. T I. P. 4, str. 143—156. Poslje njegove smrti imenovan bi kaptolskijem vikarom poznati historik Dubrovnika, Toskanac *Serafin Razzi,* prestojnik Dominikanske kongregacije u Dubrovniku.

75) *Coletti* o. c pag. 259—262. *Ćerva* Met. Rag. T. I. P. 4 str. 209 i st. Zaključci diecezanske sinode od g. 1600 sazvane po Arkibiskupu Tempestiva biše tiskaní g. 1606. u Maćerati pod naslovom „*Monita, Decreta et Constitutiones*". „Ante ipsum raras fuisse Synodos Ragusii ob archiepiscoporum absentiam, ita ut nihil fere de iis esset in curia, testatur (Archiepiscopus) in epistola ad clerum". (Ćerva Metr. Rag. T. I., P. 4, str. 219).

76) Kad arkibiskup *Tempestiva* izgubi pravdu s družbom popovskom, kojoj bijaše zabranio držati po starome običaju skupštine u stolnoj crkvi (1615): „Ragusini sacerdotes, sive potius ex eorum coetu minus religiosi, cum Antistite suo contumelias agere coeperunt, tumque *verbis et factis* lacessere atque contemptui habere, ut omnes Romae mirarentur, quod senatus ipse sacerdotalis vindex digni-

Digitized by Google

tatis, licentiam eorum atque impudentiam non corruisset". (Ćerva o. c. str. 255).

77) *Coletti,* o c. str. 261, 262. *Ćerva* o c. str. 337—346. Zabilježiti je kao značajno, da se arkibiskup Severolo zamjeri Senatu, što u spomenutoj sinodi ne pristade na želju njegovu, eda bi odredio post za sve Bogorodične blagdane: „Mi dispiace che il Mr. Arcivescovo sia in così cattiva intelligenza con la repubblica stante la particolarità di non confermare nel Sinodo i digiuni della Madonna". *(List senatora Junija Gradića od 31. januara 1637. na brata Stjepana.* — [Ćerva l. c.]*)*

78) Dopisivanje izmegju dubrovačkog kanonika Miha Gučetića (Gozze) i Stjepana Gradića, te ovoga i brata mu Gjona baca puno svijetlosti na stanje crkve pod arkibiskupom Perotti, i dokazuje, kako religijozno čuvstvo vlastele i naroda spasi tada Dubrovnik od raskola. „Si assicuri V. S. (piše Gučetić Gradiću u listu od 23. Novembra 1658.), che se nel presente tempo ciaeccarivasse qui qualche *Filoletta (raskolnik o kojemu se ne zna ko je bio i kad je bio došo u Dubrovnik)* già a certi tempi stato qui, seminerebbe quello che vorebbe, tanto il clero, tanto le religioni *(duhovni redovi)*, tanto il popolo è arrabbiato a non poter sopportar questo tiranno *(arkibiskupa Perotti)*... „Questi signorì eminentissimi Cardinali dovrebbero riflettere al presente stato dell' Inghilterra *(gdje je raskol bio preoteo mah),* perchè qui non si puote più, è arrivato al sommo, ci andiamo disponendo una ventina di preti, e noi due del capitolo con una dozzina di ambedue le religioni *(Franovaca i Dominikanaca)* a venir costì processionalmente ai piedi di Sua Santità per rimedio, prima che segua qualche gran disordine, che poi sarà irreparabile e per la presente generazione e per la futura". Stjepan Gradić ipak daje razlog u nekijem stvarima Perotti-u: „Non hanno ragione i canonici contro l' arcivescovo per la distribuzione, coro e camici, non ostante il divieto della Congregazione di Riti". (Ćerva, T. I, P. 5, str. 63, 64). — Kad se spremao arkibiskup poći god. 1657. u Rim *ad limina,* Gjono Gradić, senator republike, piše bratu Stjepanu 18. Augusta one godine: „m' immagino, che ancora costà non mancarà (l' arcivescovo) di dar cattiva relazione dei nostri signori, ma non dirà la verità, poichè questa patria è osservantissima della S. Sede, *e quando con particolar cura delli magistrati non s' invigilasse, — con modo che procedono li vescovi, questa vigna del Signore presto diventerebbe sterile*". A u listu od 30. Januara 1658. stoje slijedeće riječi: „I signori come riverendissimi della

*

Digitized by Google

Chiesa danno tutte le soddisfazioni all' Arcivescovo, ma questo vuol accumular denari, e dicono ch' abbia in salvo ducati 5000, attacca i preti e non li lascia appellare .. Quanto poi si discorre del *Larizza (arkibiskup dubrovački od 1639—1647.)*, e del Minucci *(arkibiskup dubrovački od 1647—1650.)* tutti due sono stati castigati da Dio per l' estorsioni che hanno fatto. Questo (Perotti) vuol esser Papa e far denari, onde applica i concilii a suo modo per aver maggior autorità ed utile, *e se il senato non vigilasse con cattolico zelo, questi uomini farebbero perder il concetto della fede, perchè dicono e fanno tutto con pretesto di giustizia*". (ibid.)

79) Godine 1666., prije velike trešnje, propovijedaše u stolnoj crkvi glasovit kapucin, te se opazilo da, dočim ga dolažahu slušati i žugjeli, ne bi se vigjeli, osim kanonikâ, popovi, tako da se kapucin potuži arkibiskupu, a ovaj bi prisiljen narediti im da dogju na prodiku. Evo kako spomenuti Miho Gučetić o tom piše Stjepanu Gradiću: „lodandosi *(kapucin)* delli signori canonici, — che quelli *(popovi)* al contrario di questi non ne vedeva che pochi o nessuno venir alla predica, e che li signori avevano fatto venir più volte gli Ebrei, quali con pontualità et in numero erano venuti, cosichè toccava a lui (all' Arcivescovo) far venire i preti. (Id. ibid. p. 149, p. 346).

80) Kad poče augustâ mjeseca g. 1667. grad odahnuti od trešnje, vikar Gjorgjić sazove svećenstvo od Gruža do Sv. Jakoba (kilometar od Dubrovnika napram istoku), da svake negjelje dogje na procesiju, gdje se nosila *Gospa od Porta*, koja se još čuva u stolnoj crkvi; ali mu se slabo odazvalo, tako da mu se zagrozi globom: „ricordato ai parrochi, ch' in questi tempi si calamitosi attendessero unire le comuni orazioni con i loro popoli senza scordarsi del loro gregge, e non ne vedendo a tutto ciò la dovuta corrispondenza, quindi però astretti imponiamo a tutti del clero habitanti da Gravosa sino a S. Giacomo, eccetto i parochi di detti luoghi, ch' ogni domenica per le correnti angustie debbano intervenire alle processioni... Dato in Ragusa appresso l' Annunziata il dì 13 Agosto 1667". (Id. T. I., P. 5, st. 368, 369).

81) „Clero enim non satis accepto erat Georgius, utpote qui divini cultus promovendi et sanciendae clericorum disciplinae studio plerosque offenderat, ut palam de eo obloquerentur sacrati homines eumque quasi potestate abutentem traducerent". (idem. ibid. str 369).

82) „In qua synodo multa quidem ad sanciendam ecclesiae disciplinam costituenda fuere, sed pauca omnino ad effectum adducta,

Digitized by Google

cum ipse saepissime ab ecclesia abesset, ut Trani in patrio nimirum solo sibi viveret, assiduamque ac sollicitam mutandae ecclesiae operam vacaret". (idem, ibid. str. 277, 278, 329, 330).

83) Id ibid. str. 448 i slj. Iz Lucchesini-eve naredbe od 10. novembra 1690. izlazi takogjer veliko neznanstvo naroda u vanjskijem obćinama, gdje, kaže, ima starijeh ljudi *chè nemmeno sanno i primi elementi della fede*". U naputku za krizmu Rusaljsku (Duhovsku) od g. 1691 zabranjuje, da se dogju krizmati djeca, ako neznadu očenaša i zdrave marije, i napokon prisiljen je kazati: „*nessun cresimato torni di nuovo a farsi cresimare!*" (idem, ib. p. 487).

84) Id. ibid. str. 505—512.

85) Ovo se razabira *ex libris diversorum* sačuvanijeh u starome biskupskome dubrovačkome arkivu XVII. vijeka (koje pribirah, navlastito iz godina 1649—1679., 1673—1680., 1693—1697.), iz knjiga pohagjanja biskupije za istog razdobja, te iz knjiga kriminalnijeh istraga od g. 1671—1706., 1680—1681., 1682—1689., koje takogjer pregledah, gdje se opaža, da su najobičniji poroci svjetovnjačkoga svećenstva u drugoj polovici XVII. vijeka bili raskalašenost i nasilje, proti kojim se najstrože postupalo, i da je neznanje išlo uspored.

86) Dotični zaključci biše objelodanjeni u Jakinu g. 1730. pod naslovom „*Constitutiones et decreta synodi dioecesanae Ragusii in cathedrali S. Mariae Majoris die 8 Maii ab illustrissimo et reverendissimo Domino D. Fr. Angelo Franchi archiepiscopo celebratae*". U toj sinodi bi zabranjeno svećenicima plesati, igrati rizične igre, prisustvovati sobetima, trgovati, „*sordida officia exercere*". Udara u oči, kako arkibiskup Franchi ponavlja zabranu svoga prešastnika Rajmonda Gallani od 1. Februara 1724. glede čitanja zabranjenijeh knjiga, i pobija krivu nauku, koju su neki bili prosuli, da dotični dekreti rimske stolice ne vežu dubrovačku diecezu: „intelleximus profecto scandalosam et in praxi perniciosam circumvagari opinionem, qua non nulli hujus saeculi filii (frustra illorum reluctante conscientia) simplicium corda pervertere nitantur, latam scilicet legem de librorum proscriptione fideles hujus dioecesis non aritare, atque facilius incautis obrepant, speciosum legitimae promulgationis defectum praetendunt". (U citiranijem *Constitutiones*, koje se čuvaju u biskupskom starome arkivu, pod naslovom *Appendix ad Synodum Dioecesanam Ragusinam).*

Digitized by Google

87) Arkibiskup *Tomo Scotto* izdade naredbu od 30. oktobra 1706., gdje kaže, da pokraj propisa izdanijeh po diecezanskoj sinodi od g. 1702., svećenici slijede, sa sablazni samijeh svjetovnjaka, verati se po noći pjevajući kolende i drugijeh napjeva po ulicama i piacama, nositi kratkijeh odijeća brez popovskog ovratnika, te najstrože zabranjuje ove zloporabe i ponavlja jur izdane naredbe. (*Mattei*, Memorie sulla Chiesa di Ragusa p. 583, 584). Isti Mattei u izviješću po njemu odaslanu g. 1714. arkibiskupu dubrovačkomu *Conventali* — u Rimu, kaže: „il clero è numeroso, ma in universale poco dotto di quelle materie che più spettano agli ecclesiastici". (ibid. p. 403, 405). — Opisavši po suvremenijem izvorima žalosno stanje svećenstva i naroda u republici dubrovačkoj za XVI. i XVII. vijeka, — red je ovdje istaknuti, da pored svakojakijeh nevolja, koje su zatekle Dubrovnik, i jedno i drugi sada se nalaze u sasvijem povoljnome stanju.

Duhovni redovi.

a) Benediktinci.

88) Darovština Lokruma po arkibiskupu Vitali-u, po *Lampridio Praeside Civitatis* i po osamnaest vlastelina dubrovačkijeh, koji se križem mjesto potpisa na ispravi zabilježiše, dočim se knez dubrovački potpisuje „*Ego Lamprideus filius d. Andreae testis sum*" nalazi se kod Mattei-a „*Memorie storiche su Ragusa*" pag. 215, 216, te je bila tiskana po Kukuljeviću i Račkome.

O postanku i razvitku duhovnijeh redova u Dubrovniku ima u Dominikanskoj biblioteci knjiga: „*Pravovjerstvo starijeh mladiem Dubrovcjanom na izgled*" po *Tomu Ivannovichu Dubrovcjaninu — U Dubrovniku iz slovotieska Antuna Martecchini, 1804.*

89) „*Notizie della Congregazione Melitense date dal Signor Abbate Gradi agli Eccelsi Signori della Repubblica di Ragusa, loro agente alla corte di Roma, l' anno 1672*". Stjepan Gradić podastre ovo izviješće, koje sadržava povijesne crtice Mljetske kongregacije, kad je on zagovarao kod vlade dubrovačke njezino ukinuće. Nalazi se u Ćervinoj Metr. Rag. T. I. P. 5, str. 228—252. Lokrumski samostan bi spojen s kongregacijom S. Justine u Padovi ugovorom sklopljenim izmegju starešine ove zadnje i republike dne 18. Maja 1466. uz Papino predhodno ovlaštenje (*Capitoli dell' incorporazione del monastero di S. Maria di Lacroma colla Congregazione di S. Giustina.* U starome dubrovačkome arkivu).

Digitized by Google

90) „*Abbas Lasromae electus a tribus Camaris Consilii Rogatorum*“ S. C. 24. Junii et 7. Februarii 1432. — „*Lacroma solvat procuratoribus prout hucusque fecit, et ejus redditus sub tribus clavibus deponant, duo a procuratoribus, tertia ab Abbate detinenda, qui sine procuratoribus, nec ipsi sine eo aliquid expendere queant*“. S. C. 11. Octobris 1460. — „*Abbas S. Jacobi Viscgnizae electus a Cons. Rogatorum cum licentia Vicarii Archiepiscopalis et monaci unici dicti monasterii*“. S, C. 16. septembris 1502. — Prvi opat Sv. Jakoba bi *Pavo Ratković* predstojnik *(Rector Plebanus)* Sv. Vlaha *ex speciali mandato Pauli II.* od 25. septembra 1469. na predlog arkibiskupa *Timotea de Matteis,* koji ga učini svojim generalnim Vikarom. Bi mu nasljednikom g. 1479. neki *Banictius*, potvrgjen *ex mandato apostolico.* Poslje njega dogje *Fra Dominik Lesina*, a nakon njegove smrti bi izabran, kako kaže citirani Senatuskonsult, po starom vijeću i s privolom Vikara Generala i jednoga još preživjela redovnika, *Aloysius Cervarius Tubero* (poznati dubrovački historik) *monachus professus in monasterio Priorali S. Andreae in pelago* die 16. Septembris 1592. *(Mattei, Documenti della Chiesa di Ragusa. — Estratto delle Parti del Consiglio dei Pregati appartenenti a materie ecclesiastiche,* MS. str. 297). Još opstoji jedan kilometar od Dubrovnika crkva Sv. Jakoba, rijetko služena, gdje počivaju ostatci Mljetskog Opata i slavnoga književnika Ignjata Gjorgjića, a i samostan, koji imadijaše prvu knjižnicu u Dubrovniku, bogatu u klasičnoj literaturi, kako je mogla biti tada u Italiji bud koja srednja biblioteka. U ratu izmegju Francuza, koji su bili g. 1805 zapremili Dubrovnik, i Rusâ te Crnogoraca, koji su im ga htjeli uzeti, benediktinska knjižnica bi većim dijelom zaplijenjena, a ostatci joj pogjoše preko mora u Jakin.

90) Senat zaključi 9. oktobra 1494. obratiti se preko rektora i maloga vijeća na opata Lakromskog samostana, da se preinači onaj članak pravilâ, gdje bijaše ustanovljeno „*in maxima ignominia civitatis nostrae*“ da dubrovački državljanin ne može biti članom Lakronskog, niti bud kojega benediktinskog talijanskog manastira, jer da ovo ne odgovara glavnoj namjeri darovštine samostana učinjene Benediktincima, naime „*ut nostris civibus* foret facultas servire Deo in dicto monasterio, et ut ibi rogaretur pro civitate nostra, quando civitatem nostram audemus *quoad fidem et civilitatem comparare cuivis civitali Italiae*,.. Quod si nobis non constabit dictam constitutionem ad dictum primum capitulum revocatam esse, nos

Digitized by Google

ex nunc declaramus, *quod ex quo ipsi nos et nostros a se excludunt, nos etiam intendimus eos excludere a dicto monasterio nostro Lacromensi.* Quod monasterium Patres et Antecessores nostri fabricaverunt ad laudem Dei et ad commodum civium nostrorum Deo servire volentium". Zaključak bi jednodušno stvoren. *(Mattei, Documenti della Chiesa di Ragusa*, MS. str. 27).

91) *Serie cronologica delli paesi ottenuti e posseduti dalla Signoria di Ragusa. Mattei*, MS. U mljetskoj benediktinskoj crkvi bijaše odavna čudotvorna Bogorodičina slika, koju pohagjaše narod iz Dubrovnika, Dalmacije i Bosne, te g. 1015. dogje joj u hodočašće i Gjuro kralj bosanski, posvetiv joj sebe i kraljevinu *(Coletti*, o. c. p. 59), a g. 1500 Katarina zadnja kraljica bosanska, koja tamo izgubi sina, te ga ukopa i postavi mu nadgrobni nadpis, koji se još čita „*Hic jacet filius Tomasci regis Bosnae*". Ova je Katarina, koja nagje, kad Turci satroše bosansku kraljevinu, zatočište kod Siksta III. u Rimu, te isprosi od njega, da crkva Sv. Jera bude odregjena za popove slovinskog naroda i da bude ustrojena bolnica za dotične hodočasnike putujuće u Rim.

92) Ćerva, Met. Rag. T. I., P. 3, str. 250—255.

93) Id. ibid. str. 299 i 303. „Die 29. novembris 1525. Prima pars est de impetrando Romae quatuor monacos Cassinenses pro reformatione Monasterii Melitensis ad vitam regularem et unionem quatuor monasteriorum Sancti Benedicti". — „Die 13. Martii 1526. Prima pars est de impetrando quatuor monacos nationis nostrae ex Congregatione Cassinensi pro reformando Monasterio Militense". (Id. ibid. p. 290, 291). Baš godine 1525. Benediktinci založiše mitru i pastoral Opata Mljetskoga, da poprave samostan; ali Senat zaključi odkupiti ih: „Die XI. Maii 1525. — Prima pars est de redimendo mitram et pastorale pignoratum pro ducatis 16; promittente procuratore dicti monasterii restituere". (Id. ib. s. 290).

94) Id. ibid. s. 379, 380. Coletti, ibid. s. 242—245.

95) Ćerva, Met. Rag. T. I., P. 4, s. 68—72. nosi pismo benediktinskog samostana u talijanskom prijevodu.

96) „*Notizia della Congregazione Melitense date dal Signor Abbate Gradi*"... (Gledaj primjetbu 90). Malo vijeće obrati se 8. Junija 1607 na Papu Pavla V., da ne bi pristao na sjedinjenje Mljetske kongregacije s onom *Montecassina,* te u tu svrhu poslaše u Rim poslanika Marka Gučetića *(Lettere e Commissioni di Ponente* 1607.—1611. u starome dubr. arkivu str. 1). U istu svrhu pišu kardinalu Borghese, nećaku Papinom „affine che non segna questa

Digitized by Google

unione che potrebbe essere di divisione di questo stato". (ibid. str. 2), a još jasnije navagjaju razloge u pismu na kardinala protektora *di S. Cecilia*, brata Papina, gdje kažu, da su sva četiri benediktinska samostana izložena napadaju nevjernika „i quali quando capitassero là e trovassero in governo gl' Italiani con i quali sono nemici capitali, non solamente sacheggiariano i monasteri e tutti quei popoli ancora, ma si potriano inpadronire delle dette isole (Mljet, Šipan i Sv. Andrija) e annidarvisi dentro con evidente pericolo nostro e di tutta la Cristianità, in particolare di Meleda, ch' è l' isola lontana da questa città 50 miglia in mare, portuosa e con una fortezza sopra, come nella ultima guerra tra i Veneziani e il Turco depredarono il monastero di Lacroma abitato dai monaci Cassinensi". (Ibid. s. 2, 3).

Gledaj *Coletti*, o. c. *pod životopisom Fabija Tempestive,* i *Ćervu,* Met. Rag. T. I., P. 4, p. 284 o nastojanju za popravljanje Benediktinaca pod arkibiskupom Larteri-jem.

97) *Ćerva,* Met. Rag. P. 5, s. 1.

98) Prodaja Rafaelove Gospe dade povod Stjepanu Gradiću, da opet navali za ukinuće Lokrumskog samostana pismom od 17 Februara 1672. na nepoznatog senatora republike, iz kojega vadim slijedeće odlomke, koji nam crtaju tadanje stanje Lokrumskoga samostana: „Come mai è possibile, ch' abbiate affetto si costante verso sorte d' uomini, che primieramente non conoscete, coi quali non altra occasione di trattar avete, che di pagarli gli affitti, e che però s' appresentano per lo più agli animi nostri con l' odiosa specie di creditori, in mano de' quali non vedete alcuna buona opera, che vi sugano il vostro sangue e portano in paese straniero le nostre sostanze con burlarsi e parlare dappertuto sinistramente di noi, che sono costì come proverbio di peccatori e malviventi, salva sempre la fama di quei pochi di buoni, che per disgrazia vi capitano .... cotesto monastero per lo più serve di ricettacolo di monaci discoli e poco osservanti, i quali quando costì vi arrivano, dove non possono praticarsi (mercè il poco numero) gl' instituti monastici, più discoli e meno osservanti divengono"... Pripovijeda dalje, kako „per causa della corrotta disciplina degli antichi monaci di Lacroma rilasciatisi dal rigore introdotto da superiori chiamati già a questo fine dal monastero di Tremidi" republika bijaše dobila od papâ da budu pridruženi kongregaciji Sv. Justine u Padovi ili Kasinenskoj, a sada još jači uzroci to ísto zagovaraju, jer nema dosta redovnika u samostanu „e le cose si sono ridotte a segno che cotesto luogo

Digitized by Google

è considerato per semplice capo d' entrata, la quale potendo a noi riuscire che sia piuttosto spesa in patria nostra, che nei paesi stranieri, e d' impignare piuttosto i nostri cittadini, che gente da noi non conosciuta, anzi nostra poco amorevole, è grande semplicità la nostra se l' impediamo". Spominje napokon, kako se g. 1636. bilo odlučilo po Senatu raspuštiti samostan; ali stvar zape na zaprjeke. (Ćerva, Met. Rag. T. I, P. 5, st. 228—250.).

99) Iz molbe podnešene dne 19. februara 1695. po Isusovcima nadbiskupu *Placido Scoppa* u nekom vlasničkom pitanju, razabira se, da je bilo tada samo osam redovnika Benediktinaca u tri samostana različitih opatija, koji su stanovali ponajviše u gradu u svjetovnjačkijem kućama: „Ridotti a pochissimo numero di otto sacerdoti divisi in tre monasteri d' altrettante Abbazie, i quali per lo più si vedono habitare dentro la città nelle case di secolari". (Libri diversorum 1693.—1697 u staromc nadbiskupskom arkivu str. 90, 91).

100) Sada se jedva razpoznaju na Lokrumu razvaline benediktinske crkve i neki vlasteoski grobovi. Samostan popravljen i u dobrom stanju s malim otočićem, što car Maksimilijan bijaše pretvorio u divni park, dogje poslje svakojakih promjena u vlasnost dubrovačkih Dominikanaca.

101) Ćerva, donašajući izvješće Gradićevo o Benediktincima (gledaj primjetbu 90) kaže, da je bio nepravedan u osugjivanju Mljetske kongregacije: „Sane antiquioribus coenobiorum monumentis vetustate disperditis, jam inde a tribus fere seculis viget, floret, splendet, et *quae nunquam numerosa fuit* Militensis Congregatio viros omni deinceps aetate eduxit, pro alumnorum paucitate longe plurimos, in omni virtutum genere eximios, doctrina atque lucubrationibus in lucem editis clarissimos, quorum plures in Biblioteca nostra laudavimus"... (Met. Rag., T I., P. 5. st. 228.—252.).

b) Dominikanci.

103) „*Monumenta Congregationis Sancti Dominici de Ragusio Ordinis fratrum Praedicatorum, edita a Fratre Seraphino Maria Ćerva ejusdem alumno, atque in secula quinque et sexti appendicem distributa*". *Autograf u knjižnici dominikanskog samostana u Dubrovniku.* Ovo Ćervino netiskano djelo, izragjeno, kako je obično auktoru, na temelju pomnjivo iztraženih i procijenjenih vrijela, baca svjetlost ne samo na povijest Dominikanaca od njihova dolazka do g. 1734., nego i na odnošaje izmegju svjetovnjačkog i redovničkog

Digitized by Google

svećenstva, na one izmegju crkve i države i napokon na čitavu povijest Dubrovnika. Prvi tom sastavljen po autoru g. 1728. ide od g. 1225.—1334., drugi izdan g. 1733. ide od g. 1325.—1424., treći od iste godine obuhvaća razdobje od g. 1425.—1624., napokon peti koji spada u g. 1734. ide od g. 1625.—1724. (T. I. str. 2.).

T. Ivanović o. c. str. 28.—42.

104) *Ćerva,* o. c. ib. str. 3.—8. *Palmotić,* čije ime nije po autoru naznačeno, darovav g. 1228. Dominikancima crkvicu uz kuću i bašču, na kojim bi sagragjena sadanja crkva i manastir dominikanski, učini to pod uvjetom, da se svakomu članu Palmotićeve obitelji, odjevenom u haljinama reda, imadu služiti zadušnice u dominikanskoj crkvi, gdje ima biti ukopan. Zadnji, kojemu bi ta čast izkazana g. 1680., *Jakob je Palmotić* rečen *Dionorić,* jedan od onih muževa, koji toliko učiniše poslje velikog potresa za spas i oporavljenje grada, koje on spjeva pod naslovom *„Dubrovnika ponovljena“.* Po tradiciji vrvijaše k staroj dominikanskoj crkvici mnoštvo naroda iz Dalmacije, Bosne, Macedonije i drugijeh pokrajina na dan Uzašašća Bogorodice, *„quam nostrales ex D. Stephani Hungariae Regis instituto Magnae Dominae diem nuncupant“.* A i danas u Dubrovniku, pak u čitavom teritoriju republike, taj blagdan se zove „dan Gospe Velike“, kojoj je i stolna crkva posvećena. (Ćerva, ib. st. 3.—8.).

105) *„Iconotheca illustrium fratrum Congregationis Ragusinae Sacri Ordinis Praedicatorum, authore Fratre Seraphino Maria Ćerva, ejusdem ordinis, ac Congregationis alumno“* 1728. *(Autograf piščev u knjižnici dominikanskog samostana).* Gledaj na kraju djela katalog znamenitih članova reda.

106) *Ćerva,* Monumenta, T. I., st. 9.—14.

107) *Ćerva,* ibid. T. II. p. 158.

108) *Idem,* T. III. st. 61., 77., 96., 101. — *Iconotheca* — dodatak, zadnji list.

109) Samostan u Gružu započe se graditi g. 1437., na Lopudu g. 1482., u Župi bi sagragjen g. 1622., u Brocim kraj Stona započe se graditi g. 1628., u Vignju bi sagragjen g. 1671., a na Orašcu g. 1690. *(Ćerva,* ibidem, *passim.) Ivanović* o. c. ibid.

110) *Ćerva, (Monumenta* T. II. st. 158.) kaže, da kad Papa Pio II. proglasi križaru proti Turcima, naredi, da i crkovna dobra imadu biti podvrgnuta desetini. Tom je zgodom procijenjen iznos prihoda dominikanskih nekretnina na 1400 ipp., a Ćerva drži, da jedna perpera vrijedila je tada *jednu unču srebra.*

Digitized by Google

111) „Anno 1313. die 30. Julii. In minori Consilio captum, quod aliqua persona de caetero non debeat accipere ad affictum aliquam possessionem alicujus ecclesiae, vel monasterii, nec per aliquod instrumentum vel scripturam ad effectum ducere nisi primo per Minus Consilium mittantur duo boni viri, qui existiment dictam possessionem et affictationem, et si pro justo pretio affictatur vel non“ *(Capu XV. Reformationum — u Ćervinijem Monumenta*, T. I., p. 102.). Pri tome zakonu opaža Ćerva: „Hinc existimare licet, quantum studii Ragusinus Senatus, de rebus ecclesiasticis nunquam non sollicitus, in eo posuerit, ut religiosorum bona conservarentur“. (Mon. T. I. st. 102.).

112) Zakonom od 29. Junija 1408. (Lib. Reform. pag 23. cap. 8.) „captum, ut bona et res ecclesiarum et conventuum fratrum Minorum et Praedicatorum et monasterii Sanctae Clarae cautius conserventur, quod eligantur tres procuratores nobiles de tribus casatis singulo anno conventui Fratrum Minorum, tres conventui Fratrum Praedicatorum, tres Monasterio Sanctae Clarae, quorum officium duret per annum proximum, et sic omni anno eligantur in Majori Consilio... Item quod quaelibet Procuraria habeat in locis unam capsam cum tribus clavibus, quorum duas teneant Procuratores, tertiam Monasterium“ .. Ćerva odobrava prvi dio zakona, jer dobro je, da lajici zastupaju manastire pred sudom, drugčije, kad bi fratri obavljali take posle „eos a coenobii quiete, et religiosis studiis maxime averterent“. Drugi dio zakona o čuvanju ključeva blagajne nije odobren po autoru, jer stoji proti slobodnoj upravi manastirskih dobara, na koju imadu manastiri isključivo pravo. *(Ćerva*, Mon. T. II., p. 130.—134.).

113) „Anno a Nativitate Dominica 1409. die 5. Augusti. In Majori Consilio, in quo interfuerunt Consiliarii 70, captum fuit per 65 de affirmando et statuendo, quod pro conservatione Jurium monasteriorum S. Francisci, S. Dominici et S. Clarae sitorum in Ragusio, quod omnes affictus, legata et quaecumque alia pertinentia dictis monasteriis, vel alicujus eorum causâ quacumque, vel ratione, videlicet in danariis, argentariis, aut rebus mobilibus, debeat exigi per majorem partem Procuratorum illius monasterii ad quos res pertinent, qui videlicet essent in Ragusio praesentes insimul cum superiore talis monasterii, et si aliquis deinceps daret vel solveret aliquid consistens in denariis, vel argentariis, aut rebus mobilibus, quod pertineret dictis monasteriis vel conventibus, aut alicui eorum aliter, quam dictum est, videlicet alii personae, quam majori parte

Digitized by Google

talium procuratorum, illi scilicet monasterio ad quod res pertinet, qui essent in Ragusio, una cum monasterii talis superiore, ut dictum est, quod talis solutio et datio sit nullius valoris: et quod procuratores talis monasterii possint, immo teneantur et debeant exigere, petere et recipere id quod pertineret tali monasterio, de quo tractaretur, ac si nulla esset facta solutio. Verum quia thesaurarii et procuratores Sanctae Mariae, qui sunt et qui per tempus erunt, deinceps non solvant, nec dent aliquid consistens in denariis, argenteis, vel rebus mobilibus pertinens dictis monasteriis, aut conventibus, vel alicui eorum, ad quos res pertineret, alteri, quam majori parti procuratorum praesentium in Ragusio talis monasterii, una cum superiore ejusdem monasterii sub debito et poena sacramenti. Et quod procuratores dictorum monasteriorum, et cujuslibet ipsorum finito et completo suo anno et termino teneantur et debeant sine dilatione temporis riddere integram et claram rationem suis successoribus et conventui talis monasterii de omnibus introitibus, et expensis agitatis per eorum manus ut decet. Et dicti ordines debeant publice proclamari, ut a modo in antea pro statutis habeantur .... (Lib. Krid. c. 128.). Ovijem zakonom, kaže Ćerva, oduzeta je fratrima uprava dobara, protiv slobodi i imunitetu crkve. „*Successu temporis ecclesiae jura olim forte minus nota, tandem innotuerunt adeoque ea lex amplius non servatur*“ — prem da neki skrbnici pokušaše oživljeti taj zakon, i utjerati novce zapisane gradskom dominikanskom samostanu. (*Ćerva*, Mon. ibid.).

114) Knjiga CVIII Rada Jugosl. Akad. — *Sudbeni ustroj republike dubrovačke.* — Preštampano — st 17. — Evo nekoliko osuda na pokrjepu zakona, kojim bi ustanovljena nezastarivost imovinskih prava crkve i drugih crkovnih i pobožnih korporacija: „Bona ecclesiastica alienans, venditio rescindi debeat, et est nulla, etiam si procuratores talium ecclesiarum non se praesentaverint“. (Konsularna osuda od 13. junija 1491.). „Statuta et leges seculares non possunt inferre prejudicium rebus ecclesiasticis, nec permittere alienationem, quia hoc est contrarium libertati ecclesiae, canonibus et legibus ecclesiae“. (Konsularna osuda od 1. Augusta 1515.). „Fit potestas praesentandi venditioni domus Monachis Sancti Jacobi, non-obstante lapsu temporis a jure praefixi pro praesentatione facienda, *et hoc quia non praescribitur contra Ecclesiam*“. (Osuda Senata od 23. februara 1552.). „Ecclesiis non praescribitur tempus in venditionibus ad se praesentandum pro debito, aut testamentis“. (Sent.

Digitized by Google

od 8. Novembra 1479. — takogjer g. 1519., 1520., 1543. Ćerva, Mon. III., s. 3.—7.).

115) Bijaše još u Statutu novelom od 16. Oktobra 1349. ustanovljeno: „ne deinceps praedia sive urbanu sive rustica *mendicantibus viris religiosis* a quoquam civium dimitti possent, immo dimisso pretio iisdem mendicantibus restituto, vel etiam aliis locis piis attributo a curatoribus publica autoritate institutis, alicui civium venderentur". (Stat. Lib. 8. Cap. 96.). Ćerva drži, da se ovaj zakon uporavlja na redovnike *mendikante*, a ne na ostale redovnike, da je Franovcima još od g. 1279. bilo zabranjeno po papi Nikoli III. posjedovati nekretnine, da u suprot Honorij III. potvrgjujući red dozvolio to Dominikancima, a Klement IV. g 1263. takogjer, tako, da još u prvom stoljeću obstanka reda u mnogim mjestima, pak i u Dubrovniku, bi njima dopušteno posjedovati nekretninâ. Samo u obćim skupštinama reda biše kasnije stvoreni zaključci, po kojim i Dominikancima bi zabranjeno posjedovati nekretninâ brez dozvole generala reda.

Iz ovoga Ćerva izvagja, da zakon od g. 1349. što se tiče Franovaca bijaše pravedan, jer u skladu s crkovnijem, ali ne glede Dominikanaca; jer „hi tum etiam cum edita lex est, bona immobilia possidere, nullo praeter ordinis constitutiones jure prohibebantur, et revera annuente ordinis magistro jamdudum possidebant.". (Mon. T. II. p. 26., 27.).

116) *Ćerva*, Met. Rag. P. 4. st 157.—169.

117) Id. ibid. P. 4., st. 218.—237.

118) Id ibid. P. 5., st. 8., 17., 21.

119) Id. ibid. P. 5., st. 132. Jedan od najčešćijeh uzroka sukobu izmegju fratara i arkibiskupa bijaše, što bi prvi na temelju starodavnog običaja vršili jurisdikciju kod onih sprovoda vlastele, koji bi se obavili u njihovoj crkvi, uz obvezu dati arkibiskupu četvrti dio svijeća, koje bi gorile. Prem da je arkibiskup Perotti žestoku pravdu u tom poslu vodio, i izgubio u Rimu, njegov nasljednik Torres ponovi je, i to nasilnijem činom, došavši 31. Januara 1666. s klerom u crkvu franovačku, kad su se pjevale zadušnice za vlastelina Petra Buću Červu, i započevši on sam obred. Ali fratri narediše, da se lijes odnese, čemu se opriješe popovi, i tako dogje do sablažnjivih prizora Jako zanimivi su u tom obziru listovi od 15. i 18. februara 1666. arkigjakona Gjorgjića na Stjepana Gradića, navedeni po Červi na st. 340.—344. U toj pravdi, gdje konačno fratri ostadoše dobitnici, Senat ostade neutralan, prem

Digitized by Google

da se pokazivaše više sklon redovnicima, te je nastojao, da bi se stranke izmirile. Da se spozna teški položaj arkibiskupa posrijed tih sukoba, i posljedice štetne, koje su ovi donosili upravi crkve, i ugledu njezinog pastira, vrijedno je čuti, što sam Torres piše o tome Stjepanu Gradiću u listu od 18. februara 1656. „Io, signor Abbate mio, comincio a sconfidarmi affatto di governare questa Chiesa per tanto poco rispetto mi si porta in ogni occasione, e quel che più importa e mi duole, che sanz' aver dato disgusto ad alcuna persona, *mi vedo da questi frati rivoltata tutta la nobiltà, e così pure inconsideratamente abbandonato il loro pastore*". Pravda dovrši s pobjedom fratara, te bi naloženo nadbiskupu, da dokaže *immemorabilem consuetudinem*, te su arkibiskupi vršili jurisdikciju kod sprovoda, koji bi se obavljali kod fratara, što mu ne pogje za rukom. Pravda bijaše trajala devet godina, te se vukla pod tri arkibiskupa (id. ibid. p. 147., 148.).

120) *Ćerva,* Mon. T. V., p. 189., 190.

121) Id. ibid. T. V., p. 140., 141.

122) Ivanović o. c. ibid.

123) Ćerva, Mon. T. V., st. 206.—212.

124) Id. ibid. st. 49.—52., 54., 55., 143., 144.

125) Id *Iconotheca.* Red je dao do druge polovice XVIII. vijeka 16 redovnika glasovitih svojom svetosti, 5 arkibiskupa dubrovačkih, megju kojimi *Rajmunda Gallani,* prvog domaćeg nadpastira nakon četiri stoljeća, 21 biskupa, 30 na glasu propovjednika, 7 poklisara a 48 više ili manje znamenitih pisaca.

126) Odmah u prvi vijek dolazka reda bi odregjeno u dubrovačkome samostanu mjesto za pohranu knjiga. Biblioteka počela se graditi g. 1494. novcem ostavljenim po Dominikancu Vićencu Brezoviću, bi svršena g. 1520. s troškom od 4600 ipp., a obogaćena polovicom skupocjene knjižnice *Gjura a Cruce,* Mrkanjskoga biskupa, koji ju ostavi na jednaka dijela Franovcima i Dominikancima. Kad je živio Ćerva, koji je izradio katalog rukopisa knjižnice, ova je brojila 8000 toma, a 200 kodeksa, izmegju kojih mnogi u pergameni, a neki zlatom i krasnim miniaturom nakićeni. (Ćerva, Mon. III., st. 160., 161., 223.). Ostake ovijeh rukopisa i domaćih knjiga nalazećih se u dominikanskoj knjižnici popisao sam u *„pabircima po starijem dubrovačkijem arkivima"*, te će izaći u Starinah Jug. Akademije.

127) Ćerva pripisuje upravi kongregacije po vlasteoskijem članovima njezin najbujniji cvat: „Sine veritatis injuria eo tempore

Digitized by Google

(XVI. vijeka) congregationem nostram maxime floruisse, cum eam nobiles a seculo viri per lustra XVI. moderarentur, ab hisque splendorem maximum accepisse, negari minime potest". (Mon. II., p. 132.—134.).

c) Franovci (Mala braća).

128) „Primi adventus (S. Francisci) testis est Joannes de Gundula in manuscriptis annalibus, qui modo sub nomine Junii Antoni de Restis (eos quippe auxit, amplificavitque) circumferuntur; secundi vero Jacobus Petri de Luccaris in Rhacusina Historia typis edita cujus verba recito: = S. Francesco d' Assisi, che giva con la nave di traffico in Soria a Meledin re d' Egitto si ricoverò in Rausa, e la Signoria l' onorò donandogli le cose necessarie pel viaggio". *(Giacomo Luccari*, Copioso ristretto degli annali di Ragusa, Venezia 1605.). *[Dolci, Monumenta historica provinciae rhacusinae Ordinis Minoris* S. P. N. *Francisci, notis criticis et chronologicis perpetuo illustrata a P. F. Sebastiano a Rhacusio.* — Neapoli, Typis Johannis de Simone 1746.].

Priredio i nadopunio je Dolcia, dotjeravši povijest reda od g. 1746., gdje je ovaj svršuje, do naših vremena, nedavno preminuli, vrlo zaslužni za svoj red, valjani prirodoslovac *O. Evangjelista Kuzmić* sa svojim djelcem: „*Cenni storici sui Minori Osservanti di Ragusa, raccolti dal P. Evangelista Cusmich dell' ordine stesso.* — Trieste, tipografia del Lloyd Austriano 1864.".

Gledaj takogjer: „*Ivanović*, o. c. st. 42.—48.".

129) *Dolci* o. c. st. 33., 34. Nikola V. svojim apoštolskim pismom od 17. Avgusta 1453. ne učini drugo, nego potvrditi ono Eugenija IV., koji, obzirom na velike zasluge bosanskih fratara, podvrgne bosanskoj vikariji sve samostane „regularis Observantiae a mari Adriatico usque ad confines Tartariae". (Id. ibid. st. 30., 31.). *Kuzmić* o. c. st. 15.—25.).

130) Uslijed apoštolskog pisma od 30. Aprila 1455. Kalista III. *custodia* Sv. Jeronima obuhvaćaše dva samostana spljetska *Vehulae et Pogliud* alias *de Palude*, tri zadarska, naime *Pasmanii, Hugleani* (Uljane) i *Novi (Dolci*, o. c. st. 34, 35.). [Kuzmić, o. c. ibidem].

131) „Rhacusini fratres durum arbitrati tam subesse Dalmatis quam periculosa ad eo tempestate Bosnensibus consilii, ut conventos positos in ditione Rhacusina sibi vindicarent". (Dolci, ibid. p. 38.) *[Kuzmić,* o. c. ibid.].

Digitized by Google

132) Dolci donosi apoštolsko pismo od 17. Maja 1465. kojim se na molbu *Rectoris, Consilii, et Communis Civitatis Rhacusii* naregjuje, da šest samostana dubrovačkih ostane izlučeno od bosansko-dalmatinske provincije, te bude podvrgnuto *vicario generali* (ibid. st. 40., 41.) [Kuzmić, o. c. ibid.].

133) Dolci donosi apoštolsko pismo Pavla II. od 8. Januara 1468., i ono generala reda od 31. Marta iste godine, kojim izvršuje papinu naredbu, te šalje dubrovačkim fratrima komesara. Karakteristična je opomena generalova: „Suadeo autem, taliter vos habeatis, ne contra vos familiam nostram iritatis . . . . ut de vobis ulterius non dicatur, quod dici quandoque consuevit, saeculari vos judicio gubernantes, adeoque erga parentes et patrias sensuales, ut ab eorum uberibus abstrahi nequeatis". Poslje sdruženja dubrovačkih samostana s dalmatinskimi bi g. 1470. sagragjen samostan u *Ratu* (Sabioncello). (Ibid. st. 43.). *[Kuzmić*, o. c. ibid.].

134) *Dolci,* o. c. st. 30.—50. *Kuzmić* o c ibid.

135) *Dolci,* o. c. st 49.

136) „Severioris religiosae disciplinae, quae Divis Bernardino Senense, Joanne a Capistrano et Jacobo Picennate adjutoribus tunc maxime invalescebat, asseclae erant Racusini fratres, Dalmatae vero acerrimi hostes". *(Dolci* o. c. st. 24.—29.). *Kuzmić*, o. c. s. 14.

137) Senat bijaše poslao u Rim k Papi Jakoba Gradića i Dinka Ranjinu, da izhode riješenje Klarisa od svakoga sveza s konventualcima i da ih podvrgne domaćim Franovcima, što bi polučeno. Evo što o tome kaže Serafin Razzi u svojoj povijesti: „Volendo intanto i frati Osservanti *(Mala Braća)* pagliare il governo di dette monache male accostumate, non gli vollero accettare, e si stettero più di due anni in quella ostinazione. Per lo che il Senato le fè serrare, che non vedessero nè parlassero a persona, e dando loro pane e acqùa a misura le fè venire all' obbedienza. (Citat Dolci'a o. c. st. 24.—29.). *Ćerva* pripovijeda ob istom dogagjaju: „Porro conventualibus franciscanis abire jussis, sub eorum nihilominus cura mansit divae Clarae Monasterium, qui a Dalmatiae Provincia a suis superioribus destinati Ragusium stato tempore veniebant, monialibus sacramenta ministraturi". Ali kad Senat uvidi, da zapt dumanjski nazaduje pod ravnanjem konventualaca, nastoja iz petnih žila, da koludrice dogju pod duhovnu upravu Male Braće „ut . . . ad regulae disciplinam institutae sanctius viverent, et sumtibus modera-rentur" (Met. Rag. T. I., Pars 3, st. 265., 266.). Kad se dumne opriješe naredbi duhovne oblasti, Senat joj pruži *seculare brachium*

Digitized by Google

slijedećim zaključkom: „Die 19. Augusti 1520. Prima pars est quod Ministro fratrum minorum, cujus curae in spiritualibus moniales sanctae Clarae subjectae sunt juxta litteras apostolicas, detur brachium contra moniales inobedientes et rebelles, et contra scandalosas". (Id. ibid. st. 275.).

138) List od 20. oktobra 1680. Rektora i Maloga Vijeća na Generala Franovaca u Rim spominje, kako su se pred nekoliko godina bili na njega obratili, da dogje pregledati samostan Male Braće radi „molte imperfezioni, le quali oltramodo inquietavano gli animi nostri, e scandali davano al popolo". General dogje i uspostavi red namjestivši fratre iz Italije za upravu samostana; ali za kratko. Sad gore pomenutijem listom obraćaju se opet na Generala, da im pošalje „il ministro, il P. Guardiano e il P. Vicario, li quali doveranno darci colla vita e coll' esempio intera soddisfazione". U isto vrijeme kažu, da nije shodno bilo zabraniti Maloj Braći da prime Bošnjake, jer su ovi od turskog jarma tako pritisnuti, da su prisiljeni ili se poturčiti ili se izseliti, te ih ima puno, koji ulaze u red, a pokazali su se uzorni i valjani propovjednici i ispovjednici. (Lettere e Commissioni di ponente 1580.—85. u starome Arkivu).

139) Evo što o tome dogagjaju kaže Dolci: „P. F. Heronymus Jeghiupak in festo divae Clarae publico gladio caesus mortem oppetiit (ne kaže za što) et postmodum noctu in Ecclesia D. Lucae clam tumulatus est. Scio quod de rebus Principum tunc bene, quando parce, imo nihil; sed frustra taceremus haec nullo aevo obliteranda... Commissarius (poslan iz Rima) plures menses Rhacusii commoratus est, ad juris apicem processum confecit, corpus minoritae extumulavit, atque inspexit, et proceres qui in sententiam ejus necis iverant, post novos publicos oratores Romam missos, injunctis aliquot spiritualibus paenis christiano tandem more lustravit. (o. c. st. 60.). Otac F. *Lovro Cekinić* u rukopisu *„Istoria dell' Osservante Provincia di Ragusa"*, koji se čuva u franovačkoj knjižnici, pripovijeda brez dokazâ, da je malobraćanin O. Jegjupak bio pogubljen, što se bio ušuljao iz samostana fratarskoga u dumanjski, koji mu ležaše blizu, kroz vodovodnu cijev, te na tom prohodu prepoznat po ženskoj glavi, bi odma usmrćen u dvorištu kneževske palače. Ali u poznatoj kronaci: *„Origine della città di Ragusa estratta da antichissime documenti"* povijeda se u suprot, da je O. Jegjupak bio upleten u urotu Lastovsku i da ga je dao Senat uhvatiti, kad se spremao poći u Jakin k Lastovcima tamo pribjeglijem, te pogubit ga. Anonim oprovrgava potvoru odnošaja Je-

Digitized by Google

gjupke sa ženskijem samostanom, pošto nije bilo moguće ušuljati se unj vodovodnom cijevi (kako se može i sada na oko vigjeti), a Senat ne bi bio nigda *s toga razloga* onako krupno uvrijedio crkovni autoritet preko glave arkibiskupa i samostanskijeh starješinâ. Ovako šta bilo je moguće samo iz državnijeh uzroka *(salus reipublicae).* Stoji, da provincijal dubrovački, opazivši da je nestalo O. Jegjupka, neto obazna, kako je nemilo svršio, pogje u Rim da se potuži Papi Klementu VII., koji udari izobćenjem i interdiktom na Dubrovnik. Vlada i narod ostadoše kao gromom ošinuti, te Senat kroz poslanika očitova Sv. Stolici svoje pokajanje, uslijed česa papa odasla apoštolskog povjerenika, da istraži, a uspjeh bi potpuna rehabilitacija pogubljena fratra, čije mrtvo tijelo bi iskopano i svečano sahranjeno u samostanski fratarski grob, a vlastela, koja su udarila bila nepravednu osudu, biše oproštena od izobćenja, pošto učiniše javnu pokoru. (Kuzmić, o. c. st. 33.—37.).

140) Dolci o. c. st. 67. — Kuzmić o. c. st. 43., 44.

141) Kuzmić, o. c. st. 44.

142) Uslijed izagnanja državnika, sastane se u Parmi g. 1529. fratarska generalna skupština, koja, prosvjedovavši proti izgonu, zaključi, da mu se ima zatražiti ukinuće „et opportuna fiat provisio contra authores exilii et authores ordinationis quod non nisi nobiles fiant guardiani". (Dolci, o. c. p. st. 6., 57.).

143) U franovačkoj dubrovačkoj biblioteci, toli zaslužnoj za našu knjigu, ističe se uljena slika O. Saba Dolci-a na kojoj se čita: „D. O. M. *Edidit Libros Quinque — Quingentis Bibliothecam Auxit — Censo Annuo Eandem Dotavit*". (Kuzmić, o. c. st. 53. do 56.). Poslje Dolcia imade zaslugâ za obogaćenje franovačke knjižnice *Otac Beninj Albertini*, državnik reda, koji umre kao skadarski biskup. O njemu Kuzmić piše: „a sua cura ... fu riordinata, abbellita ed ammentata di numerosissimi e scelti volumi la biblioteca, le di cui opere moderne nella massima parte furono da lui regalate". (o. c. st. 62.). Umnožiše knjižnicu, a to dragocjenijem rukopisima *O. Inocent Ćulić*, tako zvani *fratar gluhi,* čija zbirka bi popisana i uregjena na veliku korist književnika po dru. Ivanu Kaznačiću, *Fra Urban Bogdanović,* biskup i upravljatelj arkibiskupije Škopije († 1864.), i napokon *Fra Sabo Franković* († 1864.) biskup i apoštolski visitator u Bosni. *(Kuzmić*, o. c. st. 63.).

144) *Angjeo Franki*, arkibiskup dubrovački, posveti samostansku crkvu na Kuni u Ratu g. 1714. Još prije bijaše ova predana po

*

Digitized by Google

Fr. Vincenciju Lupi stonskom biskupu, takogjer Franovcu, uz pridržaj prava patronata Male Braće. (Dolci, o. c. st. 73., 74.).

145) I u ovome Dubrovnik naslijedi Mletke, koji su imali takogjer „*teologe republike*". *Dolci* bi jedan od posljednjijeh izmegju Franovaca, a *Arkangjeo Kalić* zadnji izmegju Dominikanaca. Iz *Libri diversorum* stare nadbiskupske kurije razabira se, da su se arkibiskupi služili savjetom najotmenijeh članova duhovnijeh redova u Dubrovniku u važnijim pitanjima biskupske uprave. Tako nalazimo našega Serafina Cervu pozvana na savjetovanje od arkibiskupa svoje dobe.

d) Isusovci.

146) *Nikola Alfonso Bobadilla*, profesor filosofije u Valladolid-u, Petar Le Fèvre (Gaber) Savojardac, Frano Ksaver, Jakob Lainez, Alfonso Salmeron i Šimun Rodriguez, (pet Španjolaca i jedan Francez) biše prvi sljedbenici Sv. Ignacija Loyole (god. 1534.), a njima pristupiše tri godine kasnije Francezi Klaudius Le Jay, Ivan Codure Paskal Bronet. Kako u Mlecima Lainez god. 1542. započe svoje zvanje tumačenjem evangjelja Sv. Ivana, tako u Dubrovniku godine 1560. Bobadilla poče propovjedanjem djelovati, pošto bijaše uspješno radio u talijanskijem gradovima, u Innsprucku i u Beču (*Hergenröther*, Handbuch der allgemeinen Kirchen-Geschichte, zweite Ausgabe, 2. Band, Freiburg im Breisgau — st. 445, 446., 448.).

147) Evo senatskijeh zaključaka: „Die 6. mensis Junii 1560. Prima pars est de deliberando pro conducendo D. Doctorem Bobadigliam cum aliquo numero sociorum suae religionis. „Ovaj zaključak ne prodre, nego slijedeći u istoj sjednici: „Secunda pars est de differendo, et interim D. Rector debeat cum eo loqui, ut eum roget ne recedat donec praesens consilium statuat quid agendum". Bobadilla dakle bijaše tadar u gradu, te se radilo, da ga se zadrži i da mu se dade drugova. S toga bi dan poslje stvoren slijedeći konačni zaključak. „Prima pars est de dando libertatem D. Rectori Consiliariisque, ut hoc tempore procurent obtinere Doctorem Bobadigliam theologum hispanum ejusque socios duos, causa *reformandi cleri in civitate nostra. [Rogatorum* A. 1560.—62. u Arkivu.] Uslijed ovoga zaključka knez i Malovijećnici obratiše se pismom od 13. Junija 1560. na papu Pia IV., negdašnjega dubrovačkoga arkibiskupa (1545.—1553.), gdje mu kažu: „Ora che il venerando dottore Bobadilla è qui e per pochi mesi ch' è stato, ha dimostrato ciò che può operare una santa e pura dottrina, siamo

Digitized by Google

divenuti più ferventi in questo desiderio, e per trarlo tosto a suo fine, e dargli buon effetto (cio è d' invitare ed accettare vobutieri persone religiose e care a Dio) siamo mossi a supplicare Vostra Beatudine, che in virtù di santa obedienza Voglia indurre il generale della Compagnia di Getće a concederci esso Dr. Bobadilla e due altri dell' istesso ordine, *che induchino a qualche perfezione gli altri nostri sacerdoti*". U istu svrhu obratiše se na kardinala Protektora *di San Giorgio*, da im pošlje Isusovce, „*a benefizio e riforma de' nostri sacerdoti, i quali speriamo che con il loro esempio siano per menare vita più religiosa e perfetta*". Pišu u isto vrijeme generalu Lainez-u, da upoznavši se s Bobadillom, ovaj probudi im želju, koju gojahu od puno ljeta „d' introdurre nella nostra città un collegio di sacerdoti, che potessero non solo informare e migliorare gli altri, ma ancora illustrare la Religione a gloria del signora Idelio. Perciocchè stando a questi confini genti barbare ed infedeli, conviene che la nostra città sia ornata di persone più religiose e più pie a confusione loro, ad esaltazione di Santa Chiesa. (*Lettere e Commissioni di Ponente* A. 1560.—62. u starome Arkivu). Dakle što pobudi vladu, da pozovne Isusovce, bi nužda, da se kroz njih popravi jako malaksala disciplina sekularnog svećenstva. — U očekivanju odgovora iz Rima Malo Vijeće dopita Dru. Bobadilli trideset škuda za posteljinu, odijeću i drugu robu „per fornir il suo letto e per li suoi vestinenti et altre cose suppelettili" a to po naredbi Senata (*Mattei*, Documenti della Chiesa di Ragusa, st. 355.). — Bobadilla je, po tradiciji, stanovao u opstojećoj još Bunićevoj kući na dva koraka od stolne crkve.

148) Evo što pripovijeda *Sachinus in annalibus societatis anno 1560. N. 53* o namjerama generala Lainez-a, kad odredi za Dubrovnik O. Bobadillu i O. Luku Salernitanca: „Satis intelligebat Lainnius peropportunum fore societati Sedem Epidauri, *tum propter Illyricae linguae usum late patentem,* tum etiam ut inde ad Turcarum quoque provincias pedetentim aditus captaretur, sed operarum augustiae non permisere nisi duos sacerdotes concedi, ipsum Bobadillam, et Lucam Salernitanum uno cum vitae domesticae adjutore". (*Bašić, Elogia Jesuitarum Ragusinorum qui usque ad annum 1764. obiere*". Rp. u franovačkoj knjižnici). — *Gjuro Bašić* [1693.—1765] bi u svoje vrijeme na glasu propovjednik hrvatski i talijanski. Izdade svoje hrvatske propovijedi g. 1765. u Mlecima. Neizdane su talijanske i gore citirana *Elogia [Dolci, Fasti litterarii ragusini* st. 24]. Kad prvi Isusovci dogjoše u Du-

Digitized by Google

brovnik, ponugjen bi njima lijepi stan u nadbiskupskoj palači, ali voliše se povući u benediktinski manastir sv. Jakoba, pozvani tamo po opatu Kalvinu, komu uspješno bijahu na ruku za reformaciju samostana [Coletti, o. c. st. 230.—242.]. Isusovci po propisu svoga reda odmah su naučili hrvatski jezik, a to Bobadilla još kad propovijedaše u Zadru i u zadarskoj biskupiji, odakle dogje u Dubrovnik, „gdje svojijem naucim božanstvenijem i *svojim propovijedanjem sasma razumnijem od puka* i svojijem blagoizgledim bijaše prižego veliku želju u svakomu, da bi se dobila njihova družba u grad". [Ivanović o. c. st. 48.—50.]. O. Bobadilla umre g. 1590. od 89 ljeta u Loretu, pošto je bio apoštolskijem trudom proputovao Italiju, Dubrovnik i gotovo svu Njemačku. Njegov život je u malo riječi nacrtan u slijedećoj nadgrobnici: „D. O. M. Nicolaus a Bobadilla Hyspanus — S. Ignacii Socius Primis Novem — Rebus Fortiter Et Pie Gestis — Per Italiam Siciliam *Epidaurum Illyricum* — Et Germaniam Pene Universam — Non Sine Sudore Et Sanguine — Vel Assertam Vel Confirmatam Vel Auctam — Magnis Defunctus Periculis — Obiit Laureti IX. Kalendas Octobris — Anno MDXC. Aetatis LXXXIX — Ab Instituta Societate L.

149) *Ivanović*, o. c. ibid. *Coletti* o. c. 230.—242.

150 *Ćerva*, Met. Rag. T. 1., P. 4., st. 143.—156. Isusovcima bi se takogjer po Senatu odredili skrbnici, koji bi sa starješinama samostana upravljali imutkom reda, kako se to vidi iz Senatokonsulta god. 1583., 1584., 1589. *(Mattei, Documenti della Chiesa di Ragusa, Estratto delle Parti del Consiglio de' Pregati appartenenti a materie ecclesiastiche*, što se pripisuje Franu Gunduliću, st. 254. i slj. pod naslovom: *De Jesuitis).* Jako je vjerojatno, kad se promisli na Isusovačku revnost za nezavisnost reda, da su se Jezuite nastojali otresti skrbništva države, i da je nastalo trvenje bilo jedan od razloga njihova prvoga odlazka. Nijesam mogo naći drugoga traga, da su oni i dalje primili skrbnike države, te bi se moglo s nekom izvijesnosti tvrditi, da su se te stege oslobodili, kad se čita u Ćerve: „Omnia Religiosorum, ac Monialium coenobia *(praeter Jesuitas)*, omnes pariter sodalitates pias praesertim operas administrantes, suos distinctos habent a Patricio ordine curatores. Monachi suos sibi eligunt, caeteris Senatus attribuit" *(Prolegomena,* st. 330.).

151) *Coletti*, o. c. st. J58.

152) *Coletti,* o. c. st. 259.—261.

153) *Ivanović,* ibid. *Coletti,* o. c. st. 261.

Digitized by Google

154) Ovako drži *Stjepan Gradić,* koji 15. Marta piše iz Rima: „Il P. Ignazio (Tudisi) sarà stato causa della suddetta partenza (dei Gesuiti), il quale è venuto qua (a Roma) per vedere se si facesse alcun profitio, et avrà dato cattiva informazione, *acciò si levasse la residenza per paura di aver avuto di non restar qui* (nella residenza di Ragusa) *per superiore*". (Ćerva, Met. T. I., P. 4., st. 344.).

155) *Coletti,* o. c. st. 262., 263.

156) *Stjepan Gradić* pripovijeda u svome listu od 22. Augusta 1657., koliko zaprijeka stavljaše general reda sgradi Isusovačkoga kolegija *(Ćerva* nosi pismo u Met. T. I., P. 5., st. 32.—35.). Odgovarajući mu brat, senator J. Gradić, obavješćuje ga, kako je pošlo za rukom Senatu svladati sve zaprjeke, i kako je odredio Isusovcima crkvu Sv. Stjepana, gdje bi za prvi put 31. Julija godine 1658. svečano obavljen dan Sv. Ignacija u prisutnosti kneza i Maloga Vijeća. *(Ćerva* nosi list J. Gradića od 1. Augusta 1658., Met. ibid. st. 58.).

157) *Bašić* broji u gore navedenome rukopisu: *„Elogia Jesuitarum"* trideset i tri dubrovačkijeh Isusovaca, koji su se odlikovali u Dubrovniku, od kada se nastaniše u gradu do g. 1764. S ovom godinom djelo svršuje, a nastavljatelj Bašića broji ih još sedamnaest do raspusta reda. Većim dijelom spominje ih takogjer Franovac *Dolci* u svojijem *„Fasti litterarii ragusini"* [st. 9., 24., 30., 34., 35., 41., 42., 54., 84.].

e) Dumanjski samostani.

158) *„Ex libris diversorum 1667.—1690. curiae archiepiscopalis Ragusinae".* Gledaj *decretum reductionis monasteriorum monialium in duo monasteria* od 15. Augusta 1669. arkibiskupa Torres'a.

159) *Ćerva,* Prolegomena si. 322., 323.

160) S. C. od 28. Junija 1564. *(Rogatorum* g. 1564. st. 66. — u starom arkivu) tiče se izbora kapelana za sve nezatvorene samostane, koji su bili u daleko višemu broju. — S. C. od 8. Augusta 1564. (Rogatorum ibid. st. 76.) glede ispovjednika dumanjskoga ovako glasi: *Prima pars est de nominando et praesentando Ordinario Dominum Paulum de Hyadra pro confessore monialium Sancti Marci.* Zaludu arkibiskup *Lanteri* ishodi od Rima ukinuće toga običaja: *„laudatum Cardinalium decretum nunquam ad usum effectumque deductum certa res est, et variis monumentis satis explorata". (Ćerva,* Met. Rag., T. I., P. 4., st. 311.). I zbilja vidimo

Digitized by Google

gdje u samome štatutu od 28. Novembra 1785. za odgajanje siromaških djevojaka (tako zvani konservatorij) propisano je, da ispovjednik i kapelan imadu biti izabrani po Senatu, a samo dva puta na godinu mogu se pitomkinje ispovijedati kod izvanrednoga ispovjednika odregjena po arkibiskupu *na predlog trojice senatorâ, skrbnikâ zavoda. (Rogatorum,* g. 1785.).

161) „*Mulier forensis pro moniali in nostris monasteriis sine licentia et decreto Consilii Rogatorum non recipiatur*". S. C. od 30. Januara 1469. *Mattei, Documenti della Chiesa di Ragusa — Estratto di paoti dei Pregati „de Monialibus*".

162) „*Cogatur* Abbatissia S. Mariae ut intra mensem vestiat puellas monachandas et de caetero nullam vestiat *sine expressa licentia officialium.* Et declaretur, Lucretiam noviter vestitam non comprehendi in numero monialium monachandarum per provisiones nostras, *attente quod fuit recepta sine licentia et consensu dictorum officialium*". S. C. od 16. Marta 1538. (Idem, ibid.). Ustanovljenje iznosa dumanjskog miraza po Senatu nahodi se *passim* u dotičnijem zaključcima XVI. i XVII. vijeka.

163) S. C. od 5. Novembra 1560. *(Rogatorum* god. 1560. st. 172.).

164) S. C. od istog dana i godine naregjuje blagajnicima Gospe Velike, da mogu utjerati svake godine prihode iz glavnica uloženih u talijanske štedione (Monti) na račun dumana crkve Sv. Marije, a onijem što pretiče nemože se raspolagati brez zaključka Senata stvorena sa $^3/_4$ prisutnih. Kod primanja pak novakinja neka se slijedi isti red kako za dumne sv. Klare. (Ibid. st. 172.).

165) Gledaj *notu* 137. *Ćerva,* Met. Rag. T. I., P. 3 , st. 265., 266.

166) „Monasteria Monialium clausura stringantur et ut cum effectu fiat, Minus Consilium alloquatur Archiepiscopum, et sollicitet executionem ejus". S. C. od 5. Maja 1469. *(Mattei,* ibid.). Kad se Senat uvjeri, da se duhovna oblast ili malo brine, ili nije poslušana, poluči iz Rima apoštolsko Breve, kojim bi naregjena stroga klausura kod dumanjskih samostana, te povjeri trojici Senatora, da na silu izvrše papinu naredbu: „Die XII. Junii 1535. — Prima pars est quod creari debent tres officiales super clausura monialium, qui intra XV. dies eam incipiant facere, nec desinent donec perfecta erit juxta breve apostolicum". (Ćerva, Met. Rag. T. I., P. 3., st. 314.).

167) Teško je naći ganutljivijega izvješća o stradanju dubrovačkih dumana, nego što ga nosi „*Racconto della navigazione di*

Digitized by Google

Mons. Arcivescovo colle monache di Ragusa, del loro ricevimento in Ancona li 2. Maggio 1667., e d' altri successi del già narrato terremoto", što ga nosi *Ćerva*, Met. Rag. T. I., P. 5., st. 193. do 206.

168) Senat, davajući 29. Augusta 1667. naputke Nikši Gučetiću, kako ima u Ston namjestiti dumne, kad ih tamo doprati iz Jakina, preporučuje mu, da upozori tadanjega Stonskog biskupa Lukarića, koji „haverà speciale cura di dette RR. Monache, che sia molto renitente et oculato in conceder licenza per parlare con dette monache, e specialmente à preti e chierici giovani, et altre persone simili, et che abbia sopra di ciò grandissima cura, e diligenza, siccomme s' è havuta qua, e molto maggiore per molti degni rispetti. U ostalome i poslje potresa, o koncu XVII. vijeka, vidimo gdje zapt dumanjski nebijaše najbolji. *(Libri Diversorum* 1693.—1697. st. 14. I. i 1649.—1679.).

169) *Ćerva,* ibid., st. 327.

170) U *Decreto reductionis,* arkibiskup Torre kaže, da pošto uslijed trešnje „quasi major pars monialium praedictorum respective monasteriorum vel flammis suffocata vel ruinis oppressa, diem suum obierit, sacra Congregatio super negotiis Episcoporum et Regularium . . . voluit praedicta octo monasteria in duo uniri, nobisque mandavit ut in duo uniremus, omnes nimirum moniales Ordinis S. Benedicti in unum, et caeteras in alium prout litteris ad nos datis sub die 24. Maji 1669. continetur"... Dekret je izdan in aedibus Annuntiationis B. M. V. die 15. Augusti 1669". Arkibiskup naime bijaše tadar još zaklonjen u kući blizu crkvice Blagovijesti na Pločama još opstojeće.

171) Gledaj izviješće arkibiskupa *Scotto* od 23. Marta 1705., gdje pripovijeda stradanje dumanjskih samostana, i kako se doskočilo njihovim potrebam, kad su bili po arkibiskupu Torre-u stopljeni u dva. *(MS. u nadbiskupskoj kuriji ob ustanovljenju samostana Sv. Katarine Sienejske).* Kad svi prihodi osam porušenih samostana i vladina obilata potpora ne biše dovoljni za uzdržavanje onih dvaju manastira, republika se obrati g. 1733. na Rim, eda bi dozvolio, da kroz deset godina prihodi stanovitih blagijeh djela budu u tu svrhu upotrebljeni. Rimska kongregacija za biskupe i redovnike privoli *„dummodo adimpleantur pia onera imposita testatoribus suo (archiepiscopi Angeli Franchi) arbitrio et conscientia"*. (U knjizi *„Regularium et monialium de 1690.—1805.". Curiae Archiepiscopalis).*

Digitized by Google

172) Gledaj gore navedeno Scotto-vo izvješće u rukopisnoj gore navedenoj knjizi, koja sadržava povijest i isprave tičuće se ustrojstva samostana Sv. Katarine. Knjiga je vezana u pergameni *in folio piccolo.*

173) U istoj knjizi nalazimo imenik svih dumana Dominikanaka od 7. Februara 1706, kad po ovlaštenju rimske Stolice dvije Benediktinke, sestra Mara Palmotića, i sestra Apolonija Nenki, obukoše dominikansku odjeću, te biše zametkom novog samostana, do ukinuća njegova. Ima takogjer imenik *svih priorisa*, koje su slijedile za ono vrijeme. Zadnja prestojnica *sestra Mara Ludovika Kabožinica* bi po drugi put izabrana priorisom dne 2. Decembra 1805. pod posljednjim arkibiskupom Bani. Za tim slijedi ova povijesna bilješka: „A dì 16. Giugno 1808. Dopo due anni della venuta dei Francesi a Ragusa le monache sono state espulse dal monastero, e si ricoverarono nella casa del signor Antonio Casilari situata nel Borgo Pille *pod konalom*". Ima napokon i imenik manastirskijeh sluškinja, te nahodimo, da se zapovijedajući general franceske okupacione vojske i njima bavio, kako se vidi po ovoj bilješki: „Rade di Pietro Matiašević di Gruda ammessa al servizio del monastero *(posljednja sluškinja)* li 27. Luglio 1808. *in vigore della facoltà data da Sua Ecc. il Generale in Capo* No. 1298.". Dotle bi doćerana franceska centralizacija u podjarmljenom gradu, da se nije manastirska sluškinja mogla u samostan primiti brez dosvole vrhovnoga generala!

Jezik u crkvi.

174) Ćerva (Prolegomena, cap. XXX., st. 190.—305.) piše o Kašiću (Cassius), „qui ragusinâ dialecto evangelia et epistolas per annum vertit, *multis tamen in locis castigandus*. In Bosnia et finitimis regionibus, maxime Tribuniensi dioecesi vel Cassich vel Joannis Bandulovich minoritae versio in usu est". Dalje pisac pripovijeda, da u predijelima negda podloženijem dubrovačkoj Metropoliji, navlastito u *Slavoniji* (u širokome smislu riječi), prem da se slijedi rimski obred, božja se služba obavljala u slavenskom jeziku *(lingua tamen slavica)*". Beatus Cyrillus, ejus regionis Apostolus, hunc morem seculo IX. in Slavoniam invexit". Prelazi za tim na postanak ćirilijanskog alfabeta, na prievod Sv. Pisma po Sv. Cirilu, na porabu staroslovenskog jezika kod službe božje potvrgjenu po Papama, oprovrgava mnenje, da je Sv. Jerolim preveo Sv. Pismo u staroslovenštinu, kako je to nastojao dokazati I. Gjorgjić jedno

Digitized by Google

stoljeće prije itd., sve to kritikom za ono vrijeme neobičnom. Ćerva ne spominje jednom riječi tradicije, i dosada nepotvrgjene, da se u drevnoj crkvi Sv. Nikole na Prijekom u Dubrovniku, sgragjenoj XI. a raširenoj XVI. vijeka, služba božja obsluživala u staroslovenštini. U izviješću arkibiskupa *Pugliesi* poslanom u Rim 30. Decembra 1768. stoji pisano, da su srbski kraljevi *(di Rascia)* držali crkvu Sv. Nikole za porabu svojijeh podanika, koji bi došli u Dubrovnik za trgovačke posle, ali da im je bila kasnije oteta i povraćena katoličkom bogoslužju. *Mattei* u svome *Zibaldone* (br. 760. st. 345.) ovako se o tome izražava: „*Nulla hac de re in veteribus monumentis vel leve indicium inveni, et falso utique populi rumore hanc opimonem promanasse vereor*". I zbilja u 36 izviješća sedamnaest arkibiskupa podnešenijeh Rimu od g. 1588.—1777. ne nahodi se traga tvrdnji arkibiskupa *Pugliesi-a,* koja stoji u oprjeci sa svom crkovnom politikom republike napram pravoslavnima od njezina postanka do konca XVIII. vijeka. Ali ipak stoji da se u staroslovenskom jeziku obavljala u latinskom obredu služba božja u nekijem seoskijem župama dubrovačke okolice, kako se vidi iz izviješća od 23. Jula 1643., podnesena Rimu po arkibiskupu *Larizzi.* Ovaj uz to obavješćuje rimsku Stolicu, da je pohodio u Dubrovniku kolegij utemeljen po Tribunjskom biskupu *Tomi Budislaviću,* gdje se nalazilo tada šest pitomaca, a svećenici su služili misu u staroslovenštini, što im arkibiskup zabrani, dok ne bude odobrila rimska kongregacija: „*prohibui sacerdotibus celebrare lingua illirica missam absque licentia S. Congregationis*". Iz ovoga bi se dalo zaključiti, da u Tribunjskoj biskupiji staroslovenština se upotrebljavala u crkvi, u koliko služba božja nije bila po Turcima zapriječena, još u prvu polovicu XVII. vijeka. Dalnjim istraživanjem u Vatikanskoj knjižnici došlo bi se do znanja, da li je kongregacija rimska, kako je sasvijem vjerojatno, dozvolila, da služe misu u staroslovenštini svećenici kolegija ustrojena po Tribunjskom biskupu, da uzgoji pitomce za diecezu, u kojoj se ona bila uvriježila. *(Ove sam vijesti dobio od kan. M. Pište, kojemu su bile priobćene po pok. Dm. Gjuru Puliću na temelju istraživanja u Vatikanskoj knjižnici).*

175) „*Informazioni date a Roma del 1714. a Monsr. Conventali nuovo arcivescovo di Ragusa da Dn. Giorgio Mattei sopra varii punti utili al buon governo della sua chiesa, copiato dal primo sbozzo ritrovato tra i scritti di don Giorgio*". U tome izviješću stoji: „Tutti i parochi foranei dopo cantato l' Evangelio in

Digitized by Google

latino sono obligati a cantarlo in lingua illirica; per questo ognuno di loro deve avere l' epistola ed evangelii in illirico stampati per la diecesi di Ragusa, *come pure il rituale illirico stampato in Propaganda*". *(Mattei,* Memorie sulla Chiesa di Ragusa, III. p. 403., 406.).

176) „Si trattò degli altri capi e specialmente intorno alla celebrazione delle Messe in lingue popolari. V' ebbe chi disse non parergli dannevole l' uso della Dalmazia ove appresso del Vangelo latino leggesi lo stesso nell' idioma schiavone per ammaestramento de' popoli. Tutti nondimeno assai appovarono il divieto di celebrar la Messa in volgare". *(Istoria del Concilio di Trento scritta dal Padre Sforza Palavizino.* — Parte Terza. L. 18. c. 2. — Milano 1745. — Appresso Giuseppe Marelli).

177) To se može vigjeti u „Lettere e Commissioni di Ponente" XVI. i XVII. vijeka, *passim*, gotovo svake godine.

178) „*Ex Libro visitationis Dioecesis per Archiepiscopum Ragusinum Petrum de Torre* 1673.—1680.". (U starome nadbiskupskom arkivu — pod izviješćem g. 1673. u općenitijem opaskama).

179) „*Regularium et Monialium de 1690.—1805.*". Dne 4. Novembra 1690. imala se obaviti u samostanskoj crkvici Sv. Križa profesija novakinja benediktinskog reda po arkibiskupu V. Lucchesini-u. Sjedio mu je o boku biskup Stonski, koji radi poznavanja jezika narodnoga, po nalogu arkibiskupa, opominje novakinje o ozbiljnosti profesije, i o teretu samostanskog života: „Archiepiscopus . . . requisivit . . . episcopum Stagni, *lingua et idiomate illirico ipsas admonere de onere professionis et statu religionis*". Ovo nam dokazuje, da pod koncem XVII. vijeka vladike i gragjanke, iz kojih su se rekrutirale samostanske novakinje, nisu poznavale talijanskog jezika, jer bi ih bio talijanski arkibiskup u ovom ispitivao.

180) „*Liber diversorum 1649.—1679.*" *u starom nadbiskupskom arkivu.* U parnici, koja se raspravljala pred Stonskim biskupom, da li je župna crkva u Kuni sgragjena bratovštinom one parokije ili svijem bratovštinama knežije, — svjedoci saslušani *na Kuni* povjerenstvom odaslanim po Stonskom biskupu Petru Lukariću, kazuju u pero što znadu *u dubrovačkome nariječju* (st. 55. 69.). U *Libro diversorum 1667.—1683.* (st. 19.) ima kazivanje u istome nariječju *Marije Augustine Gudelj*, jako zanimivo s jezičnog pogleda radi naznačivanja imena zlatnih i srebrnih nakitnih predmeta. — Spadaju u najinteresantnije knjige staroga nadbiskupskoga

Digitized by Google

arkiva tri toma „*Monitoria*“ godinâ 1667.—1673., 1673.—1676., 1670.–1698., — u kojima arkibiskup ili njegov zamjenik, koji put po nalogu Rimske Stolice, češće na zahtjev interesenta, pozivlje se na duševnost vjernika, eda bi u opredijeljeni rok, koji se ne bi nigda prekoračio, svak koji zna kakvu okolnost, važnu za dokazivanje prava vlasnosti, ili drugoga privatnoga prava, imade je prijaviti pod prijetnjom ekskomunikacije latae sententiae arkibiskupskom povjereniku. Ovo procesualno sredstvo s velikom koristi bi upotrebljeno poslje trešnje za otkriće robe zatajene ili ukradene. Dotična kazivanja pučke čeljadi veoma su zamjerna s jezičnoga pogleda. Navesti ću dva primjera. Kod istraživanja robe nestale u vrijeme trešnje u porušenoj Gradićevoj kući, pripovijeda Katarina, kći pokojnoga C. Gradića: „Govorim i *dichiaravam* . . . . da je Anka kopala i vodila robu u kuću Gio: Nika de Gradi, i to znam, er sam čula od iste Anke njegove sluge. Takogjer ja sam vidijela mojim očima četiri škrinje pune robe, u jednoj od kojih bilo je haljina do vrha Nikovijeh, — u drugoj *mintegna od raza, od katalufa,* i od ostalijeh svita, koreta vezenijeh s razom, s listam na svaki način, — u trećoj bila je puna felsata, krpatura i jedna *trabacca* od *damaschina* zelena, jedna češćela puna košulja vezenih, *jedna veligja*“..... Dalje se ne može čitati, a ovaj je zadnji list „Monitoria“ I., 1667.—1673.

Dne 4. Januara 1687. Ordinarijat na molbu *Frana Vitušića* pozivlje sve vjernike „chi sapesse come et in che maniera è stata fatta una lettera di cambio di ducati mille sotto li 13. Marzo 1686. sottoscritta da detto instante (F. Vituša), *sopra la quale si contende in giudizio*, ed è uscita una sentenza che fu appellata, e se per detta lettera sia veramente corsa la valuta e sborso effettivo di denaro, o sia stata dipendenza delle differenze che vertivano fra lui e l' altra parte, a favor della quale fu fatta la detta lettera di cambio itd. itd.“. Dne 15. Januara predstavljaju se uslijed toga kuriji *Stjepan Sorgo Bobalić* i *Dominika Zlatarić*, koja ovako pripovijeda: „Ja sam čula toliko od Bena Stay koliko od Frana Vitušića, kad su dohodili u mene, da će sve popola razdijeliti, toliko očinstvo, koliko ono, što im je pokojni g. Petar Vodopić ostavio njihovim ženama i da su *spianali* svekolike *differenze*, koje su megju njima, samo da će još *compromenćati* sa Bena Stay put i *pitture*, koje je on govorio, da ih je obećao dati G. Frani Vodopiću, u arbitre, i da će im dati *foglie bianche,* za koju stvar dohodio uzimati riječ Dum Frano Volanti u Mare sada Frana Vodo-

Digitized by Google

pića žene; potom toga čula sam od Bena Stay, da su arbitri *condenali* Frana rečenoga tisuću dukata, *i učinili ono cambio (izdali mjenicu)*, za koje sada *litigaju* (pravdaju se), i to sam isto čula od pokojnoga Bena Marinettova, i znam da je za taj uzrok bilo učinjeno rečeno *cambio*, er sam čula od rečenih od izgora u mene doma. Takogjer sam čula od pokojnoga Bena Marinettova, da je učinio, da Beno Stay ima vratit Franu rečenome šeset dukata, ako bi mu bila *okupana* polovica od dobara rečenoga Vodopića, koja su dobra pred njihovim ženama." (Monitoria ibid.). — U istrazi zametnutoj radi čarobija *(stregherie)* godine 1693. proti *Vesceli* sluškinji dum Petra Antonnia, sudac istražitelj joj predbacuje, da je drugačije kazala pred arkibiskupom, na čemu *Vesela* odgovara, te se bilježi u zapisniku talijanski: „Io avanti Mr. Arcivescovo *riferivo nella lingua illirica ed il mio zio interpretava (talijanski), ed il tutto ho deposto come al presente. (Processi criminali* godinâ 1693.– 1694. *u starom nadbiskupskom arkivu.)* I ovdje, u takoj teškoj istrazi, talijanski arkibiskup ne razumijeva optužnicu, te se mora poslužiti tumačem, čim se ona nastoji okoristiti, da pobije oprjeku izmegju svoga prvoga i drugoga kazivanja.

Bio sam negda čitao, da je znameniti učenjak I. M. Mattei, iz čijih vrela sam puno crpio u ovoj radnji, bio ukopan u starodavnoj maloj crkvici na Boninovu (jedan kilometar od Dubrovnika) kod oltara po njemu podignuta Srcu Isusovu. I zbilja Avgusta 1894. pogjoh tražiti u spomenutoj crkvi, bili mu našo pogrebnu ploču, i nagjoh je baš na rečenom mjestu sa slijedećim nadpisom:

Exuviae
Johannis. Mariae. Mattei
Sac. Soc. Jesu.
Qui. Aram. In. Honorem
S. Cordis. Jesu. Erexit.

Natus. 25. Junii 1714.
Mortuus 7. Februarii 1791.

Digitized by Google

Prinos k naglasu u (novo-)slovenskom jeziku i hrvatskoj kajkavštini.

Čitao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. veļače 1891.

PRAVI ČLAN M. VAĻAVEC.

VII.

Naglas u adjektiva i pronomina.

I. U adjektiva.

a) U krańskoj slovenštini.

Meminisse juvabit da mi u krańštini znakovi ^ i ` nad *e* i *o* rabe za oznaku i *glasa* iliti izgovora i *naglasa* te *é ê ó ô* znače usko iliti zatvoreno e o; i to *é ó* dugo otegnuto naglašeno usko e o, a *ê ô* dugo otisnuto naglašeno usko e o; dočim *è ò* znače dugo otegnuto naglašeno široko e o, a *ê ô* dugo otisnuto naglašeno široko e o, pak *ě ȍ* kratko otisnuto naglašeno e o. — Pamti i: ` nad a i u (à ì ù) znači kratki otisnuti naglas; ъ je poluglasno, a za naglašeno poluglasno rabi od nevoļe okrenuto *è*: ę.

1. *Naglas na zadńem slogu.*

a) Otisnuti kratki u sing. nom. m.

Kao ńeko pravilo je u krańštini, barem u goreńštini, da otisnuto kratko naglašeni vokal u zadńem slogu, kad kakovim god prirastom dođe u sredinu riječi, dobiva otegnuti naglas. To se je pravilo javilo kod supstantiva od jednoga sloga i onih od dva i više sloga, kojim ima zadńi slog otisnuti kratki naglas: brȁt bráta, mìš míši, otȅp otépa, mrlȉč mrlíča, otrȍk otrȍka, pokȍp pokópa itd. To pravilo vaļa i za ovako naglašene adjektive: stàr stára, sìt síta, gȍl gȍla, vřl vřla, řjàv rjáva, zelȅn zelèna itd. Levstik dię slove-

Digitized by Google

nische Sprache 26 veli: ‚stàr člôvek heisst *ein* alter Mensch, stári člôvek *der* alte Mensch, stára žêna bedeutet aber sowohl *die* alte als auch *eine* alte Frau'. To ne vrijedi za goreńštinu, ńoj je stára žèna *eine* alte Frau, a *die* alte Frau: stâra žèna. Levstik nije osjećao dvije vrsti naglasa.

aa) U adjektiva od jednoga sloga. Najobičniji jesu: màl plàh pràv ràd slàb stàr zdràv znàn žàl, čìl čìst mìl sìń sìt sìv tìh, ḷùb, vël, brëj jëšč vëšč zrël vrël, göl hröm nör növ pröst tröm, dölg pöln tölst, hŕl vŕl, tęšč zęl. — U ńih ostaje otisnuti naglas samo u nominalnom sing. nom. masc. i u acc. kad je jednak nominativu, u ostalim se padežima mijeńa na otegnuti. Tako biva najobičnije. Nu često pada naglas na zadńi slog i to kao otisnuti dugi u sing. nom. acc. neut. gen. i acc. fem. u plur. nom. i acc. u sva tri roda; u sing. inst. fem. ima zadńi slog otegnuti naglas vaḷada, jer je stegnut od izvorno dva sloga (-ojo). U goreńštini mogu imati svi oblici otisnuti kratki naglas na zadńem slogu osim sing. nom. fem. Evo primjer:

Sing.

nom. stàr, stára, stáro starô starö
acc. stàr, stáro starô starö, stáro starô starö
gen. stárega staregà, stàre starê starè, stárega staregà
dat. stáremu staremù, stári starì, stáremu staremù
istr. stárim starìm, stáro staró, stárim starìm
loc. stárem starêm, stári starì, stárem starèm.

Plur.

nom. stári starî starì, stáre starê starë, stára starâ starà
acc. stáre starê starë, stáre starê starë, stára starâ starà
gen. i loc. stárih starìh
dat. stárim starìm
istr. stárimi starmì.

Dual.

nom. i acc. stára starâ starà, stári starê starë, stári starê starë
gen. i loc. stárih starìh
dat. i istr. stárima starimà.

U goreńštini ega em emu glase ьga, ьm, ьmo: stárьga starьgà, stárьm staręm, stárьmo starьmò; — i, ih, ìh im, ìm, imi, imì ima,

Digitized by Google

imà glasi ь, ьh, ъh ъm, ьmь, ьmъ ьma ьmà: stárь stárьh starъh stárьm starъm, stárьmь starьmъ, stárьma, starьmà, a gdje ne pači izgovoru poluglasno u nenaglašenom i nezadńem slogu gine: stárga stargà, stárma starmà, stármь starmъ. Sing. dat. instr. i loc. glase obično jednako: stármo starmò. — U plur. nom. i acc. nastavak a glasi e: stáre starê starè. — U sing. nom. fem. govori se u ńekim adjektivima često otisnuti naglas: sìta tìha zdràva čìsta slàba i možda još u kojem.

Evo primjeri iz knige:

čìst: *čístega:* preš. 77 mlad ríbič od *čístiga* ogńa vnét po mórju je várno veslàl več let. — *číste:* preš. 137 kjer porošêno od ļubezni *číste* kalí kar žláhtniga je žêne zále. — *čísto:* preš. 106 sim zvêdil de vést *čísto*, dôbro djáńe svet zanič'váti se je zagovóril. — *číste:* preš. 101 Slovénci bódo brali búkve *číste*. — *čistô:* preš. 22 kak je *čistó* morjé!

sìt: *sìt:* ravn. 2, 216 *sìt* že je bil nebeških občutlejov. — *síte:* škriń. prip. 27, 20 človeške oči ne bodo nigdar *síte*.

sìv: *sívo:* ravn. 1, 66 pod zemlo še spravi od žalosti mojo *sívo* glavo.

mìl: *mílo:* preš. 5 strúne, *mílo* se glasíte, *mílo* pésmica, žalúj. — *mílega* ravn. 2, 94 nekaj *míliga,* ki se mu iz očesa in besede kaže, jima srce da. — *míli:* ravn, 109 bodimo *míli* in usmileni. — *mílih:* preš. 75 ki pél v tak *mílih* glásih je od ļubézni rán.

tìh i tîh, *tîh:* Ezav je bil zadržańa divjiga, Jakob *tíh* in pohléven. — *tího:* škriń. sir. 21, 23 norèc se glasnú smęja, móder móž pak se bó komaj *tíhu* nasmęjal. — *tíhem:* preš. 164 še le v pokóji *tíhim* hladne híše, ki péļe vá ńo tèmna pót pogréba, počíje.

plàh: *plahê:* lev. 1, 258 *plahé* očí srepó na jedno mesto zró.

ràd: preš. 59 vé kdor očéta pràv pozná, de *ràd* otrók se usmíli. — *ráda:* preš. 81 pomísli, de v jópici déklica gospá bi *ráda* vsáka bilà. — *radô:* kast. cyl. 381 srcè te lubezni ima dosti ušès, *radú* posluša tega kateriga lubi. — *rádi:* traun u predgov.: jest vejm de svętu pismu *rádi* beréte. preš. 47 *rádi* dali bódo Turki zá ńo náše vam rojáke. — *radî:* dalm. jez. 56 *rady* ležé inu spé. — *ráde:* preš. 6 vé bi ńe hválo *ráde* péle.

slàb: preš. 102 duh ponémčeni *slàb,* vôļni so krémpļi bilí. — *slábo:* škrb. 1, 22 čas sim *slábo* zapravil. preš. 17 právijo vùnder de *slábo* plačílo, kdor me pri têbi zatóži, dobó; 51 od séje meni *slábo* je. — *slabô:* škriń. pok. 3, 147 moj duh od tvojiga duhá

Digitized by Google

oživlen je sicer volán, mesú pak je *slabó*. lev. 1 216 svet *preslabó* plačuje naša dela. 2, 92 vaša reč bo z máno *slabó* podprta. — *slabó:* lev. 2, 118 slovenski Pegaz šel je na Golavec s travo *slabó* se redit. — *slábi:* škrb. 1, 155 glej kakó *slábi* izgledi grešnih kristjanov nam znajo h dobrimu služiti. — *slabî:* škrb. 1, 415 deslih smo od nature *slabí*, nas vender zamore molitev močne striti. — *slábe:* preš. 144 lej tórej poezije rédke so in *slábe*. 127 *preslábe* péti bôje vam slovéče pojó Krajníc lepôto môje strúne. — *slabê:* lev. 1, 84 misli me skrbé, da so o tem besede človeške *preslabé*.

stàr: *stára:* je ļúbemu ļúbca, lepôte cvét, umrla *stára* ósemnajst lét. — *stári:* traun u predgov: S. Ambróž spričuje de so mládi in *stári* v cęrkvah psalme pęli. — *starî:* preš. 58 mladí, *starí* iz hiš hité ukáńu trúm naprôti.

zdràv: preš. 57 al *zdràv* je kar se lóžil, ni písal ne poróčil. — *zdráva:* preš. 9 ako spáva, naj bo *zdráva*. — *zdrávo:* preš. 74 srcé še bíje, še čutíti je rávno tak gorkó, ko de biló bi v prsih še *zdrávo* in živó. — *zdrávega:* traun 37, 8 na mojim męsi nič *zdráviga* ny.

ļùb i češće ļûb: *ļubô:* ravn. 1, 198 bogá ti bodi *ļubó*. 2, 242 Jezus ga je *ļubó* pogledal. preš. 31 bom vabíla na kosíla kógar mêni bó *ļubó*. 34 kaj pa je tébe tréba biló, déte *ļubó*, déte lepó? — *ļubî:* dalm. predg. 35 so ty *luby* sveti apostoli ludy od sebe le na samiga Kristusa vižali. ravn. 2, 138 taki očetovi otròci mu bodo tudi v ńegovi nebeški hiši enkrat *lubí*.

dölg i dôlg: *dolgô:* ravn. 1, 33 mrtvo morje *dolgó* je okoļ trideset ur hodá. — *dólgega:* preš. 57 se kráļ in cesarica sta že vùnder omečila, prepíra trúdna *dólziga* med sábo se umiríla.

pöln i *póln:* škriń. prip. 27, 20 pèkel ne bó nikoli *póln*. — *pólna:* škriń. prip. 130, 2 duša tęh katęri postavo prelómijo, je *pólna* hudobíje. — *pólno:* traun 37, 8 moje lędje je *pólnu* zmotńáv. — *pólna:* preš. 151 in pláčane so póta *pólne* trúda.

gòl: ravn. 1, 187 vse to je vunájšina, *gòl* videz. — *golô:* rog. 2, 97 per teh kristjanih zabstojn, praznu, *golú* inu nenucnu je ńih imè christiansku. — *gòla:* ravn. 1, 303 *gòla* nedolžnost in pamet je je. — *gòlo:* ravn. 1, 222 si je v lastnih očéh prazno in *gòlo* nič bila. — *gòli:* ravn. 1, 290 dobre voļe so pr *gòli* čisti vodi. — *gòlega:* ravn. 1, 140 stori dobro iz *gòlega* dobička. — *gòle:* ravn. 1, 158 ktiri pride iz *gòle* pokoršine do očeta. — *gòlim:* ravn. ber. 35 je mogel pod *gôlim* nebam prenočiti. — *gòli:* ravn. 1, 28

Digitized by Google

Abraham vidi de možjé niso *gòli* ludjé. 1, 223 *gòli* so nogradi brez perja in grozdja. — *golî*: lev. 25, 75 privrgó se mu *golí* potepuhi.

hrȍm: *hrȍmemu:* ravn. ber. 187 *hrȍmimu* bodimo noga. — *hrȍmih:* ravn. 2, 176 veliko slépih, *hrȍmih*, jétičnih in tacih bolnikov je ležalo v tim poslopju.

nȍv: preš. 147 Slovéncam *nȍv* poét tvoj vénec vije. — *novô:* škriń. pridg. 1, 18 ne more nobeden reči: polej to je *novú*. — *nòve:* preš. 101 pržgál si žárk mi *nôve* lúči. — *nòvi:* preš. 174 po *nôvi* krvi vpije. — *nòve:* preš. 69 védno izgóvore *nôve* zmišļúje. — *novê:* lev. 1, 36 stvarí *nové* mu ura vsaka podaje.

prȍst i prôst: *prȍst:* ravn. 1, 157 jez sim *prȍst* Filiščan. — *prostî:* dalm. jez. 45 ne mogo te butare *prosty* biti. lev. žup. 91 prevôdni vozóvi so *prostí* od mitarine. — *prostâ:* dalm. jez. 2 taku hočeva my dva te prsege *prostá* biti. rog. 2, 85 Petrus inu morebiti tudi Andreas bil je ožejnen, ta druga dva pak Jakob inu Joanes *prostá* inu ledig.

màl ima pravilni naglas, a u sing. neut. kad znači *ein wenig*, etwas gubi naglas kao proklitika: daj mi *mălŏ* (gor. bez o: *màl)* kruha gib mir ein wenig brod, a kad znači wenig glasi pravilno: málo (gor. bez o: mál): preš. rodile vé ste mêni cvétja *málo.*

pràv je prešao gotovo posve u izvjestnu deklinaciju pa ima za to otisnuti naglas: prâvi prâva prâvo prâvega itd. a kad u sredńem rodu rabi adverbijalno, govori i piše se bez krajńega o: pràv (gor. pròv): lev. sp. 2, 12 vsaka reč mu hodi *pràv.*

U izvjestnoj deklinaciji vlada otisnuti naglas na početnom slogu a široko o biva usko ô: zdrâvi mîli ļûbi nôvi itd. n p *nôvi:* preš. 159 ž ńim obogatímo slovénskih *nóvi* jêzik Ilirjánov. ravn. 2, 206 zastoń razkosá *nóvo* sukńo. — Otisnuti naglas rabi i onda kad dolazi sâm adjektiv (bez supstantiva) s prijedlogom u adverbijalnom značeńu: iz tîha, iz čîsta, iz nôva, na nôvo, na dôlgo, po mâlem, po stârem. n. p. *na nôvo* preš. 145 *na nóvo* bó srcé spet oživélo. — *s prôsta:* lev. žup. 34 prepovedano je *s prósta* vse kar...

Amo idu adjektivi složeni, kojim je prvi dio adjektiv a drugi obično krń supstantiv: *brȁd* (bráda): golobrȁd golobráda itd., *brk:* belobŕk belobŕka; *dlȁk* (dláka): sivodlȁk sivodláka; *glȁv* (gláva): gologlȁv gologláva, razoglȁv, debeloglȁv, svojeglȁv, tvrdoglȁv, potoglȁv, vrtoglȁv; *kļȕn:* tvrdokļȕn tvrdokļúna; *nȍg* (nòga): bosonȍg bosonóga; *nȍs* (nôs): krivonȍs krivonósa; *ȍk* (okô): črnoȍk črnoóka; *plȅč* (plèče): širokoplȅč širokopléča: *pȑst:* tenkopȑst tenkopŕsta;

*

Digitized by Google

rìt: srborìt srboríta; *ròg:* krivoròg krivoròga; *ròk* (róka): dolgoròk dolgoròka (i prema róka i dolgoróka), goloròk; *ùh* (uho): dolgoùh dolgoúha, klapoùh; *ùst* (ústa): širokoùst širokoústa; *vlàs:* dolgolàs dolgolása, sivolàs itd.; *vràt:* kratkovràt kratkovráta; *zôb* (zôb): brezzôb brezzóba. — *glëd:* grdoglëd grdogléda; *vìd:* kratkovìd kratkovída itd.

glàv (gor. gvòv): ravn. 1, 320 star je že bil, ves *beloglàv* Eleacar. rog. 2, 307 cesar bús, *golaglóu* inu ponižin uzel je ta s. križ na ramo. lev. sp. 2, 12 pameten je, *bistroglàv,* vsaka reč mu hodi pràv. — *glávo:* lev. sp. 2, 372 *potoglávo* je kolo tedaj kadar je toli végasto da se zvrača zdaj na vnéńo zdaj na notrańo stran ako teče. — *gláve:* rog. 2, 575 prlezel je bíl h úemu ta peklénski satan u štalti ene grde, ostúdne inu *debelogláve* kače. 2, 165 vidjo ene na pu nágè, bosé, *gologláve* okuli hodit.

kļùn: *kļúne:* preš. 88 on ob drugi si spomládi zbêre tiče *mladokļúne.*

rìt: *ríta:* preš. 71 prvošíla *skoporíta* ti bo komaj sók neslán.

rög: *ròge:* lev. sp. 2, 4 voli ženem *vitorôge.*

ùst: *ústo:* lev. sp. 2, 5 črke néso prelepé, *krivoústo* se držé.

tьšč ima " na zadńem slogu: tьščà tьščë tьščegà itd. ili na prvom slogu: tǫšča tǫšče tǫščega itd., ili oteže ь na á: tášča tášče táščega itd.

zǫl u ostalim oblicima gubi poluglasno a naglašuje se: zǫl zlà zlò acc. zǫl zlò zlô, zlò, gen. zlǫga zlьgà (zléga), zlë zlê; dat. zlǫmu zlьmù (zlêmu), zlì; istr. zlìm, zlò (zló), loc. zlëm, zlì, pl. n. zlì zlî, zlë zlê, zlà, acc. zlë zlê, zlà, gen. loc. zlìh, dat. zlìm (zlêm) istr. zlìmi zlimì; dual nom. ac. zlà zlâ, zlì zlê; dat. istr. zlìma zlimà (zlêma) n. pr. *zlò:* lev. sp., 1, 112 sebi je na *zlò* rojeno; *zlê:* 1, 105 za vse kar sem in še trpím besede *zlé* ne govorím.

bb) U adjektiva od dva i više sloga

α) s nastavkom u kom ima poluglasno koje u ostalim oblicima ispada.

Amo idu adjektivi od dva sloga s nastavkom *ьk ьn ьl* i *ьv.* Ovi gotovo svi mogu imati u sing. nom. masc. otisnuti kratki naglas na poluglasnom: dolžǫn potǫn itd. tьnǫk šibǫk, svetǫl, mrtǫv itd., ali se u svima poluglasno može promijeniti na dugo *a* koje dobiva otisnuti naglas: tьnâk šibâk, dolžân potân, svetâl. Uz to može naglas skočiti za slog natrag prama početku riječi i to obično kao otegnuti gdje se poluglasno u prvom mijeńa na a: lágьk brídьk, bòlьn támьn; ali poluglasno može i ostati, a onda je kratko: tǫnьk tǫmьn, a to vrijedi i za ostale oblike: tánka

Digitized by Google

tę̑nka, támnega tę̑mnega itd. — U ostalim oblicima poluglasno iz nastavka ispada a naglas je raznolik: ili je na početnom slogu otegnuti: láhka láhkega itd. krȍtka krȍtkemu itd. ili u ńekim padežima otisnuti dugi na zadńem slogu i to u sing, nom. neut.: lьhkô težkô; u sing. acc. fem. lьhkô težkô, u sing. gen. fem.: lьhkê težkê; u nom plur. u sva tri roda: lьhkî lьhkê lьhkâ, u plur. acc. lьhkê lьhkâ; u dual. nom. i acc.: lьhkâ lьhkê; a u sing. instr. fem. ima otegnuti dugi: lьhkó; u goreńštini dolazi u svim oblicima na zadńem slogu otisnuti kratki naglas: lьhkà lьhkȍ, lьhkьgà lьhkë, lьhkьmȍ, lьhkìm lьhkimę̑ lьhkimà.

Evo ovako:

nom. kьsę̑n kьsân kásьn kę̑sьn, kьsnà kásna kȅsna, kьsnô kásno kьsnȍ kę̑sno
acc. kьsę̑n kьsân kásьn kę̑sьn, kásno kьsnô kьsnȍ kę̑sno
gen. kásnega kьsnegà kę̑snega, kásne kьsnê kьsnę̑ kę̑sne
dat. kásnemu kьsnemù kę̑snemu, kásni kьsnì kę̑sni
instr. kásnim kьsnìm kę̑snim, kásno kьsnó kьsnȍ kę̑sno
loc. kásnem kьsnëm kę̑snem, kásni kьsnì kę̑sni.

nom. kásni kьsnî kę̑sni, kásne kьsnê kьsnë kę̑sne, kásna kьsnâ kьsnà kę̑sna
acc. kásne kьsnê kьsnë kę̑sne, kásna kьsnâ kьsnà kę̑sna
gen. loc. kásnih kьsnìh kę̑snih
dat. kásnim kьsnìm kę̑snim
instr. kásnimi kьsnimì kę̑snьmi.

nom. acc. kásna kьsnâ kьsnà kę̑sna, kásni kьsnê kьsnë kę̑sni
gen. loc. kásnih kьsnìh kę̑snih
dat. instr. kásnima kьsnimà kę̑snima.

U goreńštini nastavci i ih im imi ima, ega em emu glase ь ьh ьm ьmь ьma, ьga ьm ьmo.

Evo primjeri iz knige:

bolьn: *bolân:* kast. cil. 56 ta bogati je na svojm srci vus *bolán.* 141 v eni uri ne more biti *bolán* kir je zdrou, zdrou kir je *bolán.* škrb. 1, 280 *bolán* sim, ozdravi me. ravn. 2, 161 ńegov hlapec je bil v smrt *bolán.* preš. 83 v hiši leží moj ôča *bolán,* lev. žup. 54 kdor je sramno *bolán* ali gárjav. lev. 1, 48 *bolán* sem v globôcem dnu srca. 1, 250 kakó sem se pozno po nôči pritépel *bolán* ves

Digitized by Google

domú. — *bolnô:* škrin. pok. 2, 64 moje srcę je *bolnú.* preš. 168 srcé vesélo in *bolnó* trpéče vpokój'le bódo grôba globočíne. 185 mož bôžji mi srcé *bolnó* ozdrávi. — *bòlno:* ravn. ber. 209 velíka vročína od pečí je vselaj ņezdrava: glavó storí *bôlno.* — *bolnî:* dalm. modr. 17 so samy *bolny* postali. — *bòlnim:* ravn. m. pov. 87 le starim, *bòlnim,* betèžnim mi dajemo v bóga jme.

brdък: *brdkà:* preš. 69 bilà je kraļíca ńih Urška *brhkà.* — *brdkô:* jap. prid. 2, 136 ali ne gvanta on tę druge prav *brhkú?* (— *d* pred *k* prelazi u *h:* brhka, a odatle je i u sing. nom. m. *k:* brhък).

bridък: *britkô:* škrin. modr. 14, 15 je oča prezgódno smrt svojiga syna *britkú* objókal. ravn. 2, 273 komu ni nad Izraelcov trmo in trdovratnostjo *britkó?* preš. 67 duhóvi so *britkó* to pesem zatulíli. 106 mladóst, po tvoji tèmni zárji srcé *britkó* ždihúje. lev. 1, 94. kakó je to *britkó!* — *brítko:* preš. 119 noč *brítko* sliši zdihováti me. — *brítkega:* škrin. prip. 31, 16 dajte vina tęm, katęri so *brítkiga* srcá.

cvetън: *cvetnô:* lev. 1, 137 peresa *cvetnó* dišeča v gredi solnčnej plamené. — *cvetnê:* lev. 1, 60 tecíte, drage pesni moje, tja v pozabļívosti morjé, da vas mladenič ne zapoje nì deve zapojó *cvetné.*

čutън: *čutân:* lev. 2, 66 vseh petdeset tednov sem pazil *čután* da . . 2, 71 jutri bodem sam *čután.* — *čutnà:* lev. sp. 1, 184 če nam srce póka, tvoja trda roka *brezčutnà* grmí.

dólžьn: ravn. 2, 214 mu je bil . . pétsto srebrnikov *dólžen.* 2, 257 ktiri mu je *dólžen* bil sto desetakov, 2, 293 de bi ne bil *dólžen* tempelnine opravlati, — *dolžân:* schönl. 211 katéri vbye, ta je sodbe *dolžán.* kast. cil. 5 vsaj si *dolžán* se vus ńemu podati. 270 si *dolžán* pregrešnike pokregati. jap. prid. 1, 161 kaj ti nisi obenemu človęku nič *dolžán?* ravn. 2, 259 koļko si *dolžán* mojimu gospodu? lev. žup. 3 odbor je *dolžán* da se skrbi za ubožce. lev. 1, 11 tebi svet *dolžán* je slavo. 1, 160 ako se nesi naživel mladosti, ž ńo se razstati si vendar *dolžán.* — *dolžnà:* jap. prid. 1, 15 plačaj kar si *dolžná.* — *dolžnî:* kast. cil. 213 smo *dolžny* pred ńim gori vstati. jap. prid. 1, 172 smo *dolžny* vse štuke naše vere znati. škrb. 1, 20 čas ktiriga smo *dolžní* bogó dati. 1 164 smo vse strili kar smo *dovžní.* ravn. ber. 40 smo mu posebno ļubezen, zvestòbo in spoštovańe *dolžní.* lev. žup. 143 župani so naj prvo *dolžní* da . . — *dólžni:* ravn. 2, 208 le kar smo *dólžni* bili, smo storili.

Digitized by Google

drobɪn: *drobân:* lev. 1, 284 kar najde me psiček *drobán.* — *dròbne:* čb. 5, 7. kaj žvrgolé si neba *dróbne* tice? — *dròbnih:* ravn. ber. 43 za ńimi jih poraste sedem *dròbnih* sentjavih klasov.

drzɪn: *drzân:* lev. 1, 281 vzél si orožje, světlo brán, na końa gospodńega sèl *drzán.* 1, 258 ženin do praga stopi *drzán.*

glasɪn: *glasɲ:* preš. 73 zaslíši med mrlíči gospód *glasèn* prepír. — *glasân:* preš. čb. 5, 17 zapoje v čast Maríje zvon *glasán.* lev. 1, 135 vsaka (cerkev) ima zvon *glasán.* 1, 259 petelin zapel je veselo-*glasán.* — *glásɪn:* preš. 154 vesẹle unih *glásen* hrup oznáni. *glasnô:* škriń. sir. 21, 23 norèc se *glasnú* smeja. škrb. 1, 22 govorita *glasnó,* preš. 154 *glasnó* so strúne péle. lev. žup. 75. nihče naj si pod úho ne potiče starega svaríla katéro se nikoli *preglasnó* ne pripoveduje ljudém: z ogńem se ni šaliti. 1, 109 srcé mi od rádosti vriska, do neba mi vriska *glasnó.* 1, 127 prvo ptiče je *glasnó.* 1, 123 vse solnca se v petji *glasnó* veselí. 1, 241 tolklo jej srce *glasnó.* 1, 266 zjoka se deklica *glasnó.* — *glasnò:* preš. 177 ne slíšiš kak *glasnò* trobénta pôje!

gnojɪn: *gnojnê:* dalm. jez. 1 od podplatov do vrh glave ništer zdraviga nej na ńemu, temuč rane inu proge inu *gnojné* grče.

gòdɪn: ravn. 1, 337 kdor po ńih živí, k vsimu je on *gòden.* 2, 219 nihčer ni *gòden* božjiga kraljestva kdor za plug prjema in se za sabo ozira. — *godnî:* jap. prid. 2, 164 pusty ńe taku dolgu živiti de *godny* postanejò. — *gòdne:* ravn. 2, 275 *gòdne* tega zveličańa nas le svetóst dela. — *gòdnih:* ravn. 2, 40 vse razveseljuje on kar jih je *gòdnih* veselja.

gòrɪk: ravn. 1, 266 *gòrek* lastovjek iz lastoviga gnézda mu je v oči prletel. ber. 18 bog pošlje *gôrek* veter. 100 pošli našim poljam *gôrek* dež. — *gorâk:* kast. cil. 379 govori z bugom kakor en práh inu pepèl od ogela božje lubézni *gorák* inu hiter. škrb. 1, 239 o de b' bil pač mrzel al *gorák!* 1, 286 vprašaš ktirkrat sam sebe, al si mrzel al *gorák?* lev. 1, 34 v kraj prisôjen in *gorák* ustanôvim si ulńák. 2, 37 tretji dan, četvrti míne predno zopet je *gorák.* 2, 55 bodi *gorák* ali mrzel nóvega leta dan, vendar je zímski oblóčen kmet in meščán. — *gorkô:* rog. 2, 262 skuhaj v mleki pšenične moke in le tó *gorkó* vzeme inu to nogó obeži ter boš ozdravil. preš. 74 srcé še bije, še čutíti je rávno tak *gorkó,* ko de biló bi v prsih še zdrávo in živó. lev. sp. 1, 259 pri črnih menihih po zimi *gorkó* je, po leti je hlad. 2, 42 rodí se leto *pregorkó,* mušic in muh je vse živó. — čb. 5, 62 bo bog že dal *gorkó* spomlád. — *gòrko:* ravn. ber. 147 dvoživke imajo rudečo *gôrko* kri.

Digitized by Google

grenьk: *grenâk:* rog. 2, 266 le ta *grjenák* je. škriń. sir. 41, 1 o smrt! kakú *grenák* je tvoj spomin človęku. škrb. 1, 100 kaj more to za en dar biti . . . *grenák* pa vender vesęl. — *grènka:* lev. 1, 70 *grênka* solza pere za te moje lice. — *grenkô:* škriń. prip. 5, 4 ńę poslednu je kakòr pélin *grenkú.* sir. 18, 18 norèc *grenkú* oponósi. škrb. 1, 146 kak *grenkó* ti bo v greho vmreti. lev. 1, 229 jaz pitje bila sem sladkó, zdravilo ustom jaz *grenkó.* — *grènkega:* preš. 166 navádile *grênkiga* so ústa se bokála. — *grenkê:* lev. sp. 1, 49 *grenké* solzé v očéh bliščé. — *grènke:* lev. 1, 157 tu doli moré nas *grênke* skrbí.

hladьn: *hladân:* preš. 75 ko míne zór *hladán.* lev. 1, 276 on bil je ko prstan na roci *hladán.* — *hladnô:* lev. 1, 179 srcé do dna je *hladnó.* — *hládno:* lev. žup. 51 tacega je položenega na *hládno* postelo na láhko drgniti. — *hladnê:* lev. 1, 225 deklè je zajémalo v vedro vodé, v kóvano vedro vodíce *hladné.* 1, 241 ļubica sedéla v pokoji sence je *hladné.*

kalьn: *kalnô:* jap. prid. 1, 23 kaj za enimu s črnimi oblaki prevlęčenimu nębu bom jest ńegovu *kolnú* čelu prglihal.

kьsьn: *kьsnô:* kast. cil. 233 on rejs *kasnú* oblubi. lev. sp. 1 101 modrost besed mi je odkrita če tudi mnogo *prekesnó.* — *kьsnê:* rog. 2, 387 iz katérih mokrút pride ńim *(ženam)* de so šepke slabe mehkè *kasnè* strašnè inu boječe.

krepьk: *krepâk:* lev. 1, 44 olomuški grad obdaja reka bistra, zid *krepák.* lev. 1, 154 zarod je hodil po zemļi *krepák.* — *krepkà* (gor. krfkà): lev. 1, 259 a zdajci je pesen *krepkà* zazvenéla. — *krepkô:* lev. 1, 255 telesa teló drží se *krepkó.*

krhьk. *krhkô:* lev. 2, 263 mi grlo je suhó, tí govôri, a *krhkó.*

krotьk: *krotâk:* kast. cil. 156 izpluvaj vun iz sebe tó hudobno jezo, taku bóš pohleven, *kroták,* rog. 2, 298 ta bil je *kroták.* 399 u te častè se ni preuzel, stàl je *kroták* inu ponižin. škrb. 1, 101 človk! bodi *kroták,* 313 pole, toj krajl pride k tebi *kroták.* preš. 113 pésem káže dovòļ kàk je naš ôče *kroták.* — *krotkô:* škriń. sir. 4, 8 odgovory ńemu mirnu inu *krotkú.* — *krȍtko:* ravn. ber. 33 izvolil si ti *krôtko* pastirsko živļeńe. — *krotkî:* jap. prid. 2, 9 de bi bily ponižni, *krotky.* — *krotkê:* lev. sp. 1, 150 vém da si želíte mladé *krotké* ženíce. 2, 291 vse besede vam *krotké* in ob jednem so reznė.

lastьn: *lastân:* kast. cil. 27 zakaj zdajci ne slušaš dokler se ne yšče tega kir zapoviduje, ampak tvoj *lastún* nuc? — *lastnô:* kast. cil 257 on nyč ne drży za svoje *lastnú.* jap. prid. 1, 129 je naše

Digitized by Google

làstnú srcę naš nar vękši sovražnik. — *lastnî:* dalm. 1 mos. 47 my bomo Faraonovi *lastny.* jez. 145 ti dolgi ludje v Sabi bodo tvoji *lastny.* — *lastnè:* jap. prid. 1, 347 ti zapęleš s pohujšańam eniga otroka tvoje *làstnè* matere. 2, 181 iz *làstnè* močy se nič ne more striti.

lьgьk: *lьgâk:* škrb. 1, 224 ako potrpežļivo trpím, jè križ bel *lohák.* lev. sp. 1, 90 leti leti, drobni ptič . . . v Svetem Vidu se *legák* na desníco zvij. — *lьhkà:* jap. prid. 2, 181 tvoja butara, o moj bog! je *lohká.* lev. 1, 213 po gorah srna skokonoga leta, *lehkà* v zelenem bukovji prebiva. — *láhka:* škrb. 1, 92 ta poprava kolker pred se začné, tolko bel *lóhka* je. — *lьhkô:* škriń. prip. 14, 6 razvumni se *lohkú* navučę. škrb. 1, 17 režaleńe enga bóga ne more *lohkó* zadosti objokano biti. lev. žup. 76 pepél tja spravļati kjer se *lehkó* kàj vnáme od ńega. 1, 42 oj ribice, vi *lehkó* neskrbne v potocih se igrate. 1, 196 še Kaju bi se *lehkó* bil izpokoril. 2, 90 ali méniš da sem kamníti bedák ki *lahkó* ga dreza in suje vsak. — *lьhkò:* preš. 99 *lahkò* boš v kózji róg ugnàl Slovénce. lev. 1, 214 *lehkò* verjameš. 2, 96 kdor na se *lehkò* dve topli sukńi obesi, skrbí za plašč i kožuh že o kresi. — *lǫhko:* lev. 4, 38 nekoliko misli ter *lèhko* spoznáš, ka vera ti v mé ne pomaga. — *lьhkê:* jap. prid. 2, 224 tudi nemogočne reči si my kakor *lohkę* naprej postavimo. preš. 70 urno ta dva sta po pódu zletéla ko de bi *lohké* peretníce iméla. — Pamti i adv. *lьhkà:* jap. prid. 1, 56 spoznam de bi en bel prprost človek ne mogel tokú *lokká* enìga duhà poznati, preš. 80 sto zlátih je slúžil dvakrat štír, *lohkà* bi s tem in kar bo dobíl še zráven, ženíco, otrôke redíl. — *láhka:* ravn. ber. 47 Jakob jim je dal svojiga ļubiga sinu, pa s kolikošno britkostjo je svojiga ļubčika od sebe dal, si *lôhka* mislimo. — U sing. nom. masc. bilo bi jedino pravo pisati lьgьk lьgâk i lágьk, a kad *g* dođe tik pred *k* izgovara i piše se *h:* lьhka láhka itd., a iz ovih oblika je po analogiji *h* došao i u sing. nom. m. láhek; a danas se *lь* govori *lo:* lohьk lohka itd.

mastьn: *mastnè:* fant. 207 zmešajte letó z enim funtam *mastné* jilovce.

medьn: *mednê:* lev. 2, 33 kakó li iz *medné* bi se posode kapļa grenka kačjega otrôva kedaj pila!

mehьk: *mehâk:* ravn. 1, 141 strah dati jima je bil starček vse *premehák.* — *mèhka:* škriń. prip. 25, 15 *méhka* besęda trdobo omečy. — *mehkô:* škriń. prip. 29, 21 katęri svojiga hlapca od mladosti *mehkú* gori redy, bo ńega potler svojoglávniga čutil. lev.

Digitized by Google

sp. 1, 257 naglo a zopet *mehkó* v radostnih plesalcov sredo objetega rine. — *mèhkega:* preš. 43 bil gódec je *mêhkiga* srcá. — *mèhki:* škriń. prip. 18, 8. *méhki* ludjẹ bodo stradáli. — *mehkî:* jap. prid. 1, 73 so še mlady inu *premehky*. — *mekkê:* rog. 2, 387 žene so šepke slabe *mehkè* . . . jap. prid. 1, 247 rokẹ nogẹ vidiš od železa neusmilenu prebyte, katęre so bilẹ enkrat takú *mehkẹ*. (*hk* stoji za *kk:* mehьk za mekьk.)

mirьn: *mirnô:* lev. sp. 2, 54 možu in ženíci na rámenih *mirnó* čepím . . inače običnije mírьn mírna mírno itd.

mòčьn: ravn. 1, 97 kdo je kak *mòčen* po tvoje, gospod? — *močân:* kast. cil. 17 tačas sturi se *močán,* premozi sam sebe. 239 en *močán* mož se ne postavi zuper vsaki ričej. rog. 2, 343 *močán* ni nihče kakor je naš gospud. škriń. prip. 16, 32 gorši je potrpežliv kakor *močán* človèk. 24, 5 vučén človèk je *močán.* škrb. 1, 262 en *močán* veter tudi nar močneši drvesa v boršti okoli vrže. ravn. ber. 125 bog je dosti *močán* otéti nas. lev. žup. 80 te naprave so *močán* steber samozakonu. — *močnô:* kast. cil. 239 ondi on *močnú* stojy, kir drugi se do tal šibè. škriń. prip. 11, 10. zavolo pravičnih sręče se bo męstu *močnú* veselílu. jap. prid. 2, 82 gorję vam katęri znate *močnú* vinu pyti. škrb. 1, 153 iz tega vúčimo kakó *močnó* je skaženo človeško srcé, kakó *močnó* je k hudimu nagneno. lev. 1, 217 nekaj dnij nebó *močnó* dežúje. 2, 58 krt *močnó* izriva zemlọ́. 2, 122 stvarí na sveti štiri so ki se mi gnuse *premočnó.* — *mòčno:* ravn. ber. 27. sólnce je *môčno* prpékalo. — *močnî:* jap. prid. 2, 124 ste bogati, veliki, *močny.* — *mòčni:* ravn. ber. 75 narodi so *mòčni.* — *mòčne:* ravn. ber. 151 desiravno so živali *môčne* in umetne, jih človek premaga in vjame. — *močnê:* rog. 2, 393 iz tem sturil je te druge *močnè* inu srčnè. — *mòčna:* ravn. ber. 167 vrtune vstanejo, če *môčna* vétra nasproti pišeta.

motьn: *motnê:* lev. sp. 1. 188 očí *motné* povzdigajo rojaki.

mračьn: *mračân:* lev. sp. 1, 63 za tó molčím *mračán,* potrt. 1 96 molčalen in *mračán* želím se v grob tihoten. — *mračnì:* lev. sp. 1, 53 jaz vidim te ko se na dalni poti dviguje prah, ko romar na brvì v *mračnì* temoti trepeče plah.

plašьn: *plašnô:* lev. sp. 1, 241 ļuba *plašnó* s trepalnico odela nedolžna lica je mladó. — *plašnò:* preš. 72 kaj gledaš tak *plašnò?* — *plašnî:* lev. sp. 1, 286 *plašní* padó na zemlọ. — *plášne:* preš. 51 tam se *plášne* srnice pasó. — *plášnimi:* preš. 17 íšeš okoli me s *plášnim'* očmí.

Digitized by Google

potьn: *potân:* lev. sp. 1, 229 jaz lila sem denašńi dán po kmetskem lici vtok *potán.* — *potnô:* lev. sp. 1, 291 kaj steklo čediš *prepotnó?*

prašьn: *prašân:* lev. 1, 230 za stari greh skakucaj le *prašán* po tleh.

prhьk: *prhkà:* lev. sp. 1, 291 zahreščí pod ńim deskà in prelomi se *prhkà.*

ravьn: *ravân:* čb. 5, 35 nožica okrógla, život ńe *raván* nabosti me mogla, soštéti ne rán. — *rávna:* lev. sp. 1, 198 ko se povodeń razlijè globoka, vsa *rávna* morja zemļa je široka. — *ravnô:* lev. sp. 1, 127 leží leží *ravnó* poļe (nar. pes).

rezьn: *reznê:* lev. 2 291 vse besede vam krotké in ob jednem so *rezné.*

rosьn: *rosnô:* lev. 1, 163 veko od solz je po sili *rosnó.*

skačьn skočьn: *skačnà:* čb. 5, 51 bila čvrsta in okrogla, kakor srna tàk *skačnà,* vneta, živa bòļ od ogla, zdaj se vlačim ko meglà. — *skočnê:* lev. sp. 1, 226 ležála je srna, zvrčála strela, *skočné* jej nôge smrt dohitéla.

skrbьn: *skrbân:* kast. cil. 346 aku je gdu čez druge postavlen, taku on bodi *skrbán.* lev. sp. 1, 267 deklica vôdna jo pahne v vodó, mladenič ves zmoten plane za ńó, brž plane za mlado devico *skrbán.* 1, 269 ko oče zvé da sin je bolán, napreže in v mesto hití *skrbán.* — *skrbnô:* rog. 2, 261 angel *skrbnú* opominal je preroka de . . . škrb. 1, 13 bom *skrbnó* mirkal na se. lev. 1, 213 povsod so je *skrbnó* iskati jele. — *skrbnìh:* preš. 2, 248 kjer vzdignil prej v očéh ńe jok *skrbnìh* bi tisoč bil je rok.

skrivьn: *skrivnô:* lev. sp. 1, 269 za jedno sem vedel rožico, ki v moje zdravje cvelà je *skrivnó.*

sladьk: *sladâk:* kast. cil. 416 počutim, kaku si ti *sladák.* škriń. pok. 1, 18 ako bi ludję okusli kakú *sladák* je gospod, bi ony svejt zapustili. škrb. 1, 321 on želi de b' pokusil, kakó *sladák* je gospod tim ktiri pravo pokoro delajò. lev. sp. 1, 3 *sladák* nemír je srce mi objel. — *sladkà:* čb. 5, 7 razumeš, poméni kaj bučél *sladkà* gorica? — lev. sp. 1, 110 *sladkà* so ńe usta in lica. — *sladkô:* škriń. prip. 3, 24 tvoje spańe bo *sladkú.* 27, 6 lačnimu je tudi tu grẹnku *sladkú.* preš. 70 *sladkó* mu nasméja se Uršika zála. preš. čb. 5, 25 obrodile so trte vince nam *sladkó.* — lev. 2, 241 imela srečo bi *sladkó* katera ńega bi ļubila. — *sládkega:* preš. 161 ne védil bi, kakó se v strup prebrača vse kar srcé sì *sládkiga* obéta. — *sladkê:* lev. sp. 2, 257 ļudski glas izpusti se na

Digitized by Google

goré, išče krme tam *sladké.* preš. 79 kar mu obétate očésa ńé, potrdijo kmalo beséde *sladké.* — *sládke:* preš. 89 slavčik zméram od ļubézni bije srcu *sládke* melodíje. — *sladkìh:* lev. sp, 85 *sladkìh* se zadrg boj.

snežьn: *snežân:* lev. sp. 1, 20 za hribom se hrib dviguje *snežán.*

solzьn: *solzân:* rog. 2, 234 djal je vus *solzàn:* Solon Solon Solon! čb. 5, 38 poglej obraz moj bléd *solzán.* lev. sp. 1, 71 uvéli cvet, poļubļam te *solzán.* 1, 155 da tudi on ki je izbrán preklinal ne bi te *solzán,* umičem jaz koráke strán. — *solznà:* lev. sp. 1, 278 *solznà* se topita ôča in mati.

sopьn: *sopnô:* lev. sp. 1, 80 vso noč nesèm zaprl očesa i breme vročiga telesa v strastéh *sopnó* ležalo.

spešьn: *spešnô:* lev. žup. 91 vsako stvar delaj *spešnó.* sp. 1, 228 da mine čas jim boļ *spešnó,* mej sabo govoré takó.

srčьn: *srčân:* kast. cil. 119 en dobrutliv *srčán* mož svoje govorjeńe preprostu naprej prnese. 250 en tak *srčán* mož préme z močnim srcem vsih svojih zuprnikov bodeče strele. rog. 2, 525 bil je on en *srčàn* vojšak. škrb. 1, 156, bodi *srčán,* 1, 361 je vesel inu *srčán.* — *srčnô:* kast. cil. 239 močnúst v dvéh ričéh nar več nuca težave inu nevarnosti *srčnú* prestati. škrb. 1, 364 cagovim *srčnó* delati. preš. 63 podpáši, vrzi se *srčnó (na końa).* — *srčnî:* dalm. jez. 10 bodite močny inu *srčny.* — *srčnê:* rog. 2, 393 iz tem sturil je te druge močnè inu *srčnè.* — *srčnâ:* rog. 2, 393 ú usem le tem bila sta *srčnà* inu veséla.

strašьn: *strašân:* škrb. 1, 99 kaj more to za en dar biti: *strašán* pa vender troštliv! lev. sp. 1, 252 sinoči sem gledal sèn *strašún.* — *strašnà:* preš. 172 kakó *strašnà* slepôta je človéka! — *strášna:* preš. 172 meń *strášna* nóč je v črne zemļe kríli. — *strašnô:* jap. prid. 1, 267 *strašnú* je kar je bóg k preroku Amozu govóril. škrb. 1, 99 svetó inu *strašnó* je ńegovo imé. lev. sp. 1, 86 presladki gospodiči ki zgrińajo se k vàm, *strašnó* so ust ohlapnih resnicam in ležàm. — *strášno:* preš. 70 zasliši na nebu se *strášno* groméńe. — *strašnî:* jap. prid. 1, 263 kakú *strašny* so le tí grẹhi! — *strašnê:* rog. 2, 187 iz katerih mokrút pride ńim de so šepke slabe mehkè kesnè *strašnè* in bojéče. jap. prid. 1, 151 zdaj pokliče on *strašnę* viharje. — *strašnë:* preš. 179. *strašnè* mu misli rójijo po glávi.

strupьn: *strupân:* lev. sp. 1, 175 za to se trn vam zdim *strupán.* — *strupnô:* lev. sp. 1, 86 če vseka te v novinah ležńivo in *strupnó* za táborske pozdrave ńegóvo kdaj peró.

Digitized by Google

šibьk: *šibâk:* met. 87 šibьk *šibák* schwach, leicht biegsam. — *šibkî:* jap. prid. 1, 313 če so *šìbkí*, jih more opreti.

tьmьn: *tьmân:* lev. sp. 1, 49 v oblák *temán* okó strmí. — *tьmnà:* škrb. 1, 38 uni hodi po poti ktira je vsa *tamnà* od črne meglé stemaña. preš. 172 *temnà* je nóč in strésa gróm obláke. lev. sp. 1, 141 a cesta je ki tja peļá *temnà*. — *tьmnô:* škriń. sir. 23, 26 okóli mene je *tamnú*. lev. sp. 1, 175 da belo je, vam nésem rekel, kar je *temnó* ko črni vrán. — *tьmnȍ:* preš. 65 poglédaj na viséllnice: plesát' okróg kolésa *temnò* pr lúni vídi se trop jasen brez telésa. — *tǫmno:* preš. 36 kdo zná nóč *tèmno* razjásnit' ki táre duhá? — *tьmnè:* preš. 185 po pótih se noči *temnè* ne trúdi. Fant. 176 oči trudne inu *tàmné* ratajo. — *tǫmne:* preš. 172 kdor hóče vas dočákat' *tèmne* zóre.

tьnьk: *tьnâk:* lev. žup. 91 bodi zeló *tenák* in razbôren. sp. 1, 289 mlad je bil, kodrávih lás, širokoplèč, *tenák* čez pás. — *tьnkà:* lev. sp. 1, 253 visoke sestra je ńena rastí in kakor vila *tenkà* čez pas. 2, 252 *tenkà* je prave kritika tehtnica. — *tьnkô:* škriń. prip. 31, 24 ona je *tankú* platnu sturila. — *tьnkê:* dalm. 3 mos. 13 kadar far najde de so ondukaj dlake žalté inu *tanké*, taku ga ima za nečístiga soditi. lev. sp. 2, 246 če ravno kože nemam *tenké*, pa vendar mi palica dobro ne dé. — *tánke:* bodi *tánke* inu boječe vestí.

tьsьn: *tьsân:* kast: cil. 40 tebi je vus svejt *tesán* inu vozik. — *tǫsьn:* ravn. 1, 230 glej *pretèsen* je kraj ki v ńemu prebivamo. — *tьsnô:* škriń. sir. 27, 2 grẹh v srẹdi med prodajavcam inu kùpcám *tesnú* tiči. lev. žup. 2 dobro je posebno *tesnó* se jih držati. 113 hočem *tesnó* po svojej vesti pospeševati móč zdańih zakonov. sp. 1, 63 gorje mi žrè *tesnó* srcé. — *tьsnê:* lev. sp. 2, 98 v čitalnici sta sobi dve, pri tléh obé, *tesné* obé. — *tьsnâ:* ,škrb. 2, 105 pot prot nebesam je vozka, vrata tje gori *tesné*.

težьk: *težâk:* kast. cil. 9 kaj trepečeš inu sebi en *težák* poot k izveličańu naprej malaš? 79 ta lejni je sam sebi *težák*. lev. sp. 1, 63 oblák *težák* je srca dno. 1, 141 život sladák je dar *težâk*. *težkà:* lev. sp. 1, 141 cesta je ki tja peļá temnà, *težkà*, polnà strahú. — *tèžka:* preš. 28 *têžka* človéku ni zêmļe odéja. 178 kak *têžka*, brítka úra je slovésa! — *težkô:* škriń. pridg. 1, 15 hudobni se *težkú* pobólšajo. 2, 12 trigùbna vrv se *težkú* pretrga. modr. 2, 39 *težkú* edèn zdrav ostane, kadar v enim kužnim lufti sope. škrb. 1, 11 boš rekel: to je *teškó*. 1, 29 po prvimu grehu ni *teškó* prestopit v stan božje gnade, al če se naraste štívilo pregrẹh, ni samó

Digitized by Google

teškó ampak večkrat nemogoče iz brezna se vunkaj skopáti. preš. 36 kakó bit' óčeš poćt in ti *pretežkó* je v prsih nosít' al pekèl al *nebó!* lev. sp. 1, 242 na srci sim bolna *težkó.* — *tèžkim:* ravn. ber. 30 peļe Abraham s *têžkim* srcam svojiga sinú na moŕiisko goro. — *težkî:* dalm. 1 mos. 18 nyh grehí so silnu *tešky.* — *težkê:* kast. cil. 306 le té besède se bodo tebi vidile *teške* v zastopnosti. škriń. prip. 30, 18 try riči so meni *težkę.* — *težkìh:* lev. sp. 2, 98 oj visokóst prvaških glav *težkih* od národnih težàv!

voļьn: *vóļьn:* ravn. 1, 237 sam sebi je *vóļn.* 1, 289 vslišati jim prošńo je *vóļn.* — *voļân:* dalm. 2 mos. 36 ony so vsako jutru svoj *volán* dar k ńemu prnašali. kast. cil. 80 nej težave na svejtu taku velike katere en srčnu *volán* človik bi je ne mogil z božjo pomučjo premoči. 168. aku lih ne boš *volán,* vener boš mogil pojti. 394 kateri nej *volán,* ta gvišnu ne lubi. rog. 2, 297 Miklávž *volán* bil je uselaj sam sebe za boga dati škriń. pok. 3, 147 moj duh je sicer *volán,* mesú pak je slabú. ravn. 1, 36 Abraham je vsiga *volán.* — *volnô:* kast. cil. 16 tebe rad inu *volnú* posluša. 21 rad *volnú* vse sturyš. ravn. ber. 31 vsim božjim naredbam se bodo *voļnó* vdali. — *vòļni:* preš. 112 duh ponémčeni slàb, *vôļni* so krémpļi bilí. — *voļnê:* dalm. 2 mos. 35 katere žene so takovu znale inu so h timu *volné* bilé, so predle kozje dlake.

žarьn: *žarnà:* lev. sp. 1, 256 *žarnà* plamenica pohôta in strásti odséva iz lica.

žeļьn: *žeļân:* rog. 2, 527 telkajn *želán* je bil on po trpléjnu de.. lev. sp. 1, 124 za slavo se mnogo ne klańaj ļudém, če zdravega spańa *žeļán* si očém. — *žèļni:* ravn. 2, 127 božje besede so *žèļni.* 2, 115 pametni bomo in vuka *žèļni.* — *žèļne:* ravn. 2, 138 vuka *žèlne* se mu delajo. — *žeļnìh:* lev. sp. 1, 93 kar móža je *žeļnìh.*

Kad je govor strogo opredijeļen onda dolazi otisnuti naglas na početnom slogu te se široko o i e mijeńa obično na usko: o ę: *drôbni grênkega* itd.

Otisnuti naglas na prvom slogu ima i onda kad adjektiv dolazi bez supstantiva samo s prijedlogom n. pr. *na gôrko:* ravn. ber. 149 nekteri ptiči spé. Če se po zimi iz dupel vzamejo in *na górko* denejo, ne živé dolgo. — *z lâhka:* lev. sp. 2, 43 końiček, v jaslih zob imáš in *z láhka* tudi meni daš. — *na lâhko:* lev. žup. 51 tacega je *na láhko* drgniti. — *na tânko:* škriń. modr. 8, 3. ńę žlahtnost . . je z bogam *na tánko* zvęzana. ravn. ber. 182 vsak podlóžen je dolžen gospóskine ukaze in poveļa radovóļno *na tánko*

Digitized by Google

in vselej spolnovati. — *s têška:* lev. žup. 132 mi dva dostávļava tudi to, da se bode ta obitel hranila zeló *s téška* itd.

Ovako se naglašuje još adjektiv s nastavkom ьl: medȩl, svetȩl, i s nastavkom ьv: mrtьv, samo da ьv nikada ne biva av, dočim ьl može biti âl; dakle svetȩl svetâl svétьl ili svítьl, fem. svetlà svétla svítla itd. I ьl i ьv na kraju riječi izgovara se: u: svьtù mrtù, a kašto i piše tako.

svetlà: traun 138, 12 noč je takú *svìtlá* kakòr dan. škrb. 1, 38 pot Jezusova je bla lepa inu *svitlá.* preš. 68 nar bòl iz zvézd je daníca *svetlà.* — *svetlô:* ravn. 2, 247 kakor sneg belo in *svetló* je ńegovo oblačilo. lev. sp. 2, 240 imé mu še v poznih rodéh bo *svetló.* 1, 24 vodica, bodeš oči mi *svetló* izpirála. 1, 51 okó *svetló* pod čelom moje ļubice. — *svetlò:* preš. 62 pot gládko, lúno lej *svitlò.* — *svetlê:* traun. 18, 9 gospódove zapovèdi so *svitlę.* čb. 5, 72 se zvézde vtrińajo *svitlé.* 33 zvezde odkríva podnebje *svitlé.* lev. 1 66 vprašal zvezde sem *svetlé:* kde . . — *svétle:* preš. 45 né pogledi *svítle* stréle deleč krog junákov srcam vžígajo skeléče rane.

mrtȩv mŕtьv i mr̀tьv: *mrtȩv:* jap. prid. 1, 32 leta moj sin je bil *mrtú* inu je zupet oživil. — *mrtvà:* lev. sp. 2, 110 na cesti v prahu mi ležíš zgrbáněna *mrtvà.* — *mrtvô:* jap. prid. 1, 264 takù ny telú tiga grẹha *mrtvú.* lev. 1, 207 *mrtvó* jej drugo vse na tem je sveti. — *mrtvî:* jap. prid. 1, 337 ony so pruti vsim bolečinam *mrtví* se zdẹli. — *mrtvì:* lev. sp. 2, 116 pusti dokler so v životi, ko so *mrtvì,* soditi se jih loti. — *mŕtvih* i *mrtvìh:* preš. 65 ni strah te *mr̀tvih* tudi? Me ní, *mrtvìh* ne búdi. lev. 1 145 koliko *mrtvìh* je v hiši.

Amo idu ńekoji adjektivi kad rabe samo u izvjestnom obliku kao: cvetnì cvetnà cvetnò itd. *cvetnà* nedeļa, na *cvetnò* nedeļo itd. — pustnì pustnà pustnò itd.: *pustnì* torek, *pustnà* sreda itd. blagovnì blagovnà blagovnò itd. *blagovnà* borsa lev. žup. 168, zakon o *blagovnèj* borsi.

β) S nastavkom u kom nema poluglasno. Amo idu adjektivi od dva i više sloga s nastavkom *av iv ov (ev), at ast ok en.*

αα) S nastavkom *av.* Adjektivi s ovim nastavkom mogu u svim oblicima gdje *av* nije u zadńem slogu otegnuti naglas imati na slogu *av*: gobáva kodráve jezikávi itd. a tako osobito oni od dva sloga. Već u sing. nom. masc. imaju otisnuti kratki naglas gotovo svi koji se izvode od glagola s osnovom na *a* koje *a* u infinitivu ima ili može imati otegnuti naglas: *bahàv:* baháti, *bьzļàv:* bьzļáti, *blebetàv:* blebetáti, *brbļàv:* brbļáti, *brenčàv:* brenčáti, *dre-*

Digitized by Google

màv: dremáti, *čebḷàv:* čebḷáti, *čeḷustàv:* čeḷustáti, *čenčàv:* čenčáti, *gobezdàv:* gobezdáti, *godrńàv:* godrńáti, *gondràv:* gondráti, *klepetàv:* klepetáti, *žlobudràv:* žlobudráti itd. Pojedini drugi adjektivi, osobito oni, koji imaju u slogu pred *av* vokal *o:* gnojàv moḷàv norčàv, ali i drugi: brḷàv krmežḷàv metuḷàv rjàv, te je sva prilika da su svi adjektivi ńekoč *av* naglašivali. Ali težńa, koju smo već više puta opaživali, da se potisne u stanovitim slučajevima naglas za slog natrag prema početku riječi (vòda od vodà) bacila je i ovdje u sing. nom. masc. naglas natrag: bélav cápav cúńav čŕńav dlákav, drístav, gízdav, glístav, glútav, gńídav, góbav, gŕbav, gríntav, hrípav, kílav, kódrav, krástav, krécav, kúštrav, pégav, sájav, slínav, šántav, šègav, ščŕbav škŕbav, žílav itd. itd. Od nominativa je analogijom taj naglas ostao i u ostalim oblicima: góbav gobáva i góbava itd. Osobito rado naglas, koji je u sing. nom. masc., drže u ostalim oblicima adjektivi građeni od riječi s naglasom daḷe na kojem slogu prama početku riječi, nego na slogu pred *av:* óšpičav: óšpice, mŕzličav: mŕzlica, gosêničav: gosênica itd.

Evo ńekoliko primjera iz knige za naglašivańe: áva ávo ávega itd.

brḷav: *brḷáve:* škriń. pok. 2, 37 očisti moje *brláve* oči.

góbav: *gobáve:* rog. 2, 170 u spital jemála je gori te slepe, hrome, *gobáve.*

jezíkav: *jezikávi:* lev. sp. 2, 164 vi ste nesramno *jezikávi.*

kódrav: *kodrávo:* lev. sp. 1, 27 vlasci *kodrávo* jej črni vijó se o vrati. — *kodrávih:* lev. sp. 1, 256 za mízo mlajša sestra sedí, utihne jej zgovorni glas; na ženinu tancem visoke rastí *kodrávih* las molčé sloní. 1, 289 mlad je bil, *kodrávih* lás.

krmežḷàv: lev. sp. 2, 85 Pikin Jožek *krmežḷàv* je beráč.

laskav: *laskávi:* lev. sp. 1, 174 *laskávi* zefiri dihajo drevje v zibḷivih vrhovih kakor kerubskih góstij glasove iz daḷne višave.

majàv: *majávi:* ravn. 2, 179 *majávi* so, nekaj časa le verjejo.

metuḷàv: *metuḷáve:* lev. žup. 59 kadar so ovce *metuḷáve.*

moḷàv: *moḷávega:* lev. žup. 40 opravičeni so obraniti se *moḷávega* žita.

norčàv: *norčávega:* rog. 2, 46 Aleš kar je *norčáviga* tega svejtá je izvolil.

píškav: *piškávo:* ravn. 2, 124 ńih *piškávo* dušo ozdravla. — *piškávi:* ravn. 2, 22 vidil je de so vse uno slabi in *piškávi.*

prilízav: *prilizávi:* rog. 2, 407 ta svejt ni drugiga kakor en golufni, ta trébuh en *prilizávi,* ta hudyč en lažnivi zapelávic.

Digitized by Google

ŕjàv: *ŕjávo:* fant. 79 bradavice vkup visę kakor grozdje ter so večí ali majnši po štivili tih jagodic inu po tem kakor so mlajši ali starši zdaj *erjávu* rudečkaste zdaj rumene . . vun vidijo.

skakàv skripàv: *skakáve skripáve:* lev. sp. 2, 280 Juli vsprime bolhe spet *skakáve* ter živalce k ńim *skripáve.*

snetjàv: *snetjávi snetjávih:* ravn. 1, 60 za ńimi jih prraste sedem drobnih in *snedjávih. Snedjávi* požró čŕstve in polne klasove.

ββ) S nastavkom *iv.* Gotovo svi ovi adjektivi imaju naglas na nastavku *iv:* ìv íva ívo ívega itd. *i* u *iv* u sing. nom. m. govori se ili čisto pa onda glasi kao îv, ili spada na poluglasno pa *ìv* glasi *ù:* čŕvîv, spoštļú.

cagļìv: *cagļíve:* traun 24 v tęmu psalmu trošta s. duh *caglíve* duše.

čŕvìv: *čŕvíva:* škrb. 1, 101 nebeška mana unim je *čŕvíva* postala. — *čŕvívega:* lev. žup. 65 pod kožo *čŕvívega* końa treba naglo ubiti.

čutļìv: *čutļívo:* lev. sp. 1, 182 srce tudi nam *čutļívo* bije.

gьnļìv: *gьnļíva:* ravn. 2, 284 kako *gjinļíva* je hvaležnost tega le jeniga!

glenìv: lev. žup. 61 sumen je vsak pes, ako je *glenív* ali slínast.

goļufìv: *goļufíva:* traun 32, 17 kojn je ena *goļùfíva* pomóč. — *goļufívo:* traun. 35, 3 on je *golufívu* ravnal.

gospodļìv: ravn. 1, 131 Abimelek bil je silno *gospodļív.*

hlinļìv: *hlinļívi:* ravn. 1, 236 ktiri so *hlinlívi.*

igrìv: *igrívo:* lev. sp. 1, 234 studenec je *igrívo* niz dolu po kamenčji skakal.

kvarļìv: *kvarļívo:* lev. žup. 48 temu se nadéva dolžnost vedno odvračati vse kar bode *kvarļívo* telésu.

lьžńìv: *lьžńíva:* škrb. 1, 35 zunej ńega je vsaka resnica *lažníva.* — *lьžńívo:* traun. 118, 121 mene *lažnívu* opravlajo. lev. sp. 1, 86 obetal sem ti često ka bodem vitez tvoj, če vseka te v novinah *ležńívo* in strupnó. — *lьžńívi:* ravn. 1, 236 ktiri so *lažnívi* in golufni. — *lьžńíve:* ravn. 2, 251 ne vupajte v svoje *lažníve* besede. — *lьžńíva:* škriń. prip. 10, 10 *lažníve* vusta zakrivajo sovráštvu.

ļubezńìv: ravn. 1, 158 Jožef, on ves *ļubeznív* in vsmilen, vpraša. 1, 214 kdor do ļudí boļ *ļubeznív* in boļ mirn ne pride iz cerkve taki je zastoń bil v cerkvi. — *ļubezńíva:* rog. 2, 11 ena *lubezníva* srna je Marija. ravn 2, 8 Marija sama ni védla kakó je bila *ļubezníva.* — *ļubezńívo:* škrb. 1, 162 kako *lubeznívo* nas bo on gori

Digitized by Google

vzel! — *ljubežívega:* ravn. 1, 192 tako velikiga in *ljubezníviga* nekaj je očetovo srce. — *ljubežíve:* ravn. 2, 167. take *ljubezníve* besede do grešnika. — *ljubežívimi* ravn. 1, 51 Jakob pride spet na tisti kraj, kjer ga je bil bog nekdaj z unimi *ljubezníimi* sańami zveselil.

mišljìv: *mišlíva:* lev. sp. 1, 253 naravna je i *mišlíva* a gorka vsa i ljubezníva.

mudljìv: *mudlívi:* lev. žup. 139 naj župan mudljivcem prisodi glôbo in to po 1 gold. do po 10 gold. a. v. ter kateri so bili že drugič *mudlívi*, tacim do po 20 gold.

norčljìv: *norčlívo*: škrb. 1, 170 od človeka pogirje eno *norčlívo* besedo.

pazljìv: *pazlívemu*: lev. žup. 98. je zelo *pazlívemu* biti kdor tako stvar komu vroča.

revnìv: ravn. 1, 162 napuhnen je, navošlív, *revnív* ali nezaup'n.

skrbljìv: lev. žup. 1 župan naj, *skrblív* ter na nobeno stran nágnen, daje obrambo in podporo vsem jednáko.

smrdljìv: *smrdlíva*: škrb. 1, 383 al ni to *smrdlíva* lenoba? — *smrdlívih*: fant. 162 *v smrdlívih* hlęvih.

snetìv: *snetívega*: lev. žup. 48 upravičeno je ubraniti se *snetívega* žita.

sramežljìv: ravn. 1, 104 nikomu nič žaliga ne stori, ktiri je *sramožlív* in pošten. — *sramežlíva*: preš. 102 sovraži vse to Muza *sramožlíva*.

strahljìv: ravn. 1, 130 kdor je *strahlív*, domu naj gre.

škodljìv: *škodlíva*: škrb. 1, 101 mana je *škodlíva* bla. preš. 102 románca je s tragédijo *škodlíva*. — *škodlívo*: ravn. 1, 10 drevó ni bilo *škodlívo* in strupéno. — *škodlívi*: škrb. 1, 210 iz te posvetne lubezni pridejo vse sorte *škodlívi* odrastelki.

trohljìv: *trohlívo*: škriń. sir. 14, 20 vsaku *strohlívu* delu na zadne mine.

tožljìv: ravn. 1, 290 bled in bolehin je veći del in k dobrimu ves šlévast in *tožlív*.

ušìv: *ušívim*: preš. 103 bom pél kakó se pregáńajo *ušívim* glávam gńide.

vedìv: *vedívi*: lev. sp. 1, 147 to znali so davno *vedívi* možjé.

vozgrìv: lev. žup. 61 sumen je vsak pès, ako je *vozgrív* ali smrkav.

zlobìv: lev. sp. 1, 16 vihár *zlobív* nastane.

Digitized by Google

dopadļìv: *dopadļívi*: škriń. modr. 7, 14 katęri so zavolo daróv tiga znańa *dopadlívi*. — *dopadļíve*: škriń. prip. 15, 8 oblube pravičnih so *dopadlíve*.

nagajìv: ravn. 1, 33 Izmael je bil *nagajív* in nevkróten fant.

občutļìv: *občutļíva*: škrb. 1, 128 grevenga zna resnična biti, des glih *občutlíva* ni, pa če glih *občutlíva* ni, more biti ena žalost ktira greh sovraži. — *občutļívo*: preš. 166 naprej me srẽča gládi ali têpi, me tnálo najdla bóš *neobčutļívo*. — *občutļíve*: škrb. 1, 185 štrafenge so ble ojstre in *občutlíve*.

ogasļìv: preš. 176 plamén *neogasļív* je v ńêmu vnćla. — *ogasļívim*: ravn. 2, 77 pšenico bo v skedne pospravil in pleve z *neogaslívim* ogńam žgal.

omajļìv: *omajļíve*: ravn. 1, 296 vsim ļudem so čist izgled zdaj bili *neomajlíve* stanovitnosti ti trije mladenči.

opravļìv: *opravļívo*: škrb. 1, 46 spozna eden, de v uno frejvirno, kláfarsko, *opravlívo*, pijano tovarštvo zahajati je nevarno. — *opravļívega*: ravn 2, 60 Marija ni nič *opravlíviga* na sebi imela. — *opravļívim*: ravn. 2, 286 zavezal jezik je *opravlívim* objédavcam.

ozdravļìv: *ozdravļívo*: škriń. pok. 1, 35 de bi bog svojo *ozdravlívo* roko pokríl, pošle Davidu bolęzen.

pobedļìv: *pobedļíva*: lev. sp. 1, 97 oči *pobedļíva* sila razùm človeku vzame.

pomańkļìv: *pomańkļíva*: škrb. 1, 74 spovd ktira se na zadńe odlaša je veči dejl *pomanklíva*. — *pomańkļíve*: škrb. 1, 117 take spovdi so *pomanklíve*.

pomladìv: *pomladíva*: ravn. 1, 226 kadar pride *pomladíva* redovitna vlaga, koļka božja dobrota je.

potekļìv: ravn. 2, 112 resníce, svetósti in blagósti *nepotekļív* studènic v našimu srcu nam obeta oživéti.

potrpežļìv: rav. 2, 139 taki naj bo kdo tih in *potrpežlív* v trpleńu. — *potrpežļíva*: škrb. 1, 9 ktira po spovdi je ravno tako *nepotrpežlíva* koker je pred spovdjo bla. — *potrpežļívo*: ravn. 1, 190 šel *nepotrpežlívo* je kraļ svojo pot.

poživļìv: *poživļívi*: ravn. 2, 143 *poživlívi* in dobrotni kakor spomladanski dež bi mogli mi in vse biti kar delamo.

premagļìv: ravn. 1, 135 v svoji prevzetnosti je mislil Abimelek de je vojšák *nepremaglív*. — *premagļíva*: preš. 172 lákota *nepremagļiva* prtí odpréti grada trdne vráta.

prizanesļìv: ravn. 1, 118 bog je *przaneslív*.

*

Digitized by Google

ràzpadļìv: *razpadļívi*: ravn. 2, 117 Jezus spóči v *razpadlívi* čepiñi ob strašnimu viharju nam je dušniga pokoja podoba.

spremenļìv: *izpremenļíva*: škrb. 1, 63 kako lahko je, da voļa, ktira je tako *spremenlíva*, bo na enkrat od dobriga k hudimu nagnena. — *izpremenļívi*: škrb. 1, 69 smo *spremenlívi* kakor oblak.

zabavļìv: ravn. m. pov. 39 togoten, *zabavlív*, hud puba je bil.

zamerkļìv: *zamerkļívemu*: škrb. 1, 84 prpravite se k mirnimo *zamerklívimo* poslušañu.

zamerļìv: *zamerļívi*: ravn. 2, 254 trdi in *zamerlívi* smo, če se nam naši bližñi v čemu pregrešé.

zaničļìv: *zaničļívo*: škriñ. prip. 13, 13 kdor od ene reči *zaničlívu* govory sam sebe za naprej zavéže. ravn. 2, 122 bogati hiši se je zdaj odpravilo *zaničlívo* napénañe v boga. — *zaničļívim*: ravn. 2, 170 vojšák ne sme omadežovati svoje slave in časti nad kakim révnim in *zaničlívim* zoprnikam.

zapeļìv: *zapeļíva*: preš. 102 baláde pét je réč pohújšļiva in *zapeļíva*. — *zapeļívega*: traun. 42, 1 reši me od *zapelívega* človéka. — *zapeļívi*: škrb. 1, 155 naj le rekó *zapelívi* slepci naših časov. — *zapeļíve*: ravn. 1, 325 vse *zapeļíve* vabe tega svetá one pobijejo.

zgrabļìv: *zgrabļívo*: lev. žup. 25 *zgrabļívo* zveríno more vsak ubijati.

zmotļìv: *zmotļívo*: lev. žup 100 ako bi katere novine *zmotļívo* poróčile kak dogodek.

Iznimaka ima malo: o t i s n u t i naglas na slogu p r e d iv ļiv m o g u imati adjektivi građeni od riječi s otisnutim naglasom na zadñem slogu ili na predzadñem ako su fem. ili neutra na *a o*, ili ako se dovode od glagola s otisnutim naglasom na slogu pred -ati: častîtļiv: častît, dobrôtļiv: dobrôta, premâgļiv: premâgati, pohûjšļiv: pohûjšati itd.; a tako i: postrêžļiv od postrêga . . . ali i: pohujšļiv premagļiv.

γγ) s n a s t a v k o m ov (ev). Amo idu adjektivi građeni ααα) od supstantiva s otisnutim kratkim naglasom u zadñem slogu na poluglasnom koje u ostalim oblicima ispada: *bъzgòv* bъzgóva: bъzǫg, *stržkòv*: stržǫk, *kupcòv*: kupǫc, *Blaškòv*: Blažǫk, *Francòv*: Franceǫk, Ahcòv i Ahčèv: Ahǫc gen. Ahcà. Pri Ahcù' je nazov kući i obitelji u mome rodnom selu na sredñoj Beli u goreńskoj Krańskoj. Gospodaru i glavi te kuće ili obiteļi je nazov Ahǫc od sveca Achátius ostalo kući po imenu prvoga gazde, bilo ime i prezime potoñemu svagdašñemu gospodaru koje drago: sadašñemu je prezime

Digitized by Google

Pernûš, ali ga sve zove samo Ahče. Za ono što pripada gospodaru glavom a ne i drugomu komu od ńegove čeľadi i kuće, ima narod adjektiv Ahčëv Ahčóva n. pr. ta je Ahčëv klobuk, tiste hlače so Ahčóve itd a za ono što je svakomu čeľadetu obiteli zajedničko, ima posesiv Ahčëv Ahčéva n. pr. Ahčéva hiša, ta fant je Ahčëv Jože, tam doli so Ahčéve ńive itd. Ta razlika između *-čëv* i *čëv* postoji u svim adjektivima posesivnim a građenim od imena ili prezimena na ьc: Márkovcov i Márkovčov: Márkovьc.) Iz kńige nemam za to primjera. — β3β) od supstantiva od jednoga sloga s vokalom *o*: *bobòv* bobóva: bŏb, *borŏv*: bŏr; amo idu i adjektivi građeni od supstantiva od dva sloga a u zadńem je slogu nenaglašeno poluglasno koje u ostalim oblicima ispada: *kozlòv*: kòzьl, *orlŏv*: òrьl, *oslŏv*: òsьl, *mojstrŏv*: mojstьr, otrëv: ótri (tule): moja srajca je otréva (tulava), česnŏv: česьn.

kozlŏv: *kozlóva*: ravn. pov. 121 grda *kozlóva* brada. — *kozlóvo*: traun. 49, 13 i ravn. 1, 178 ali bom jest goveje mesú jędel ali *kozlóvo* kry pył? bom koľ jédel govéje mesó, pil *kozlóvo* kri morebit?

oslŏv: *oslóve*: rog. 2, 221 treba de ferbegamo se te *oslóve* kožè, te lenobe, preš. 158 v slovéči pravdi od *oslóve* sénce.

mojstrŏv: *mojstróva*: škriń. modr. 14, 18 tudi je posębna *mojstróva* vmętnost češeńe tęh pr nezastópnih veliku povękšala.

česnŏv: *česnòve*: lev. sp. 2, 68 naš rod se ne dá do sodniga dnć nanizati kakor *česnôve* glavé.

Tako još: *gotòv* i *kraľëv*.

gotŏv: *gotóva*: ravn. 1, 64 *gotóva* je kakor sim rekel. — *gotóvo*: škriń. prip. 11, 18. kdor pravico seje, imá *gotóvu* plačilu. ravn. 2, 35 kar *gotóvo* véste. — *gotóve*: škriń. sir. 19, 23 eden *gotóve* reči govory. preš. 109 grábte dnarje vkup *gotóve*. 122 kupèc po svéti hódi, al pa kaj dobíčka bó, za blagó kadàr *gotóve* dnárje štéje, sám ne vé. — *gotòva*: Kopitar 262 ta je *gotòva*. — *gotòvo*: lev. sp. 1, 293 *gotôvo* malo ne v cerkvi se bleščalo je kar je mislil narediti.

kraľëv: lev. sp. 1, 277 stol *kraľèv* mu iz zemle izrase. — *kraľéva*: ravn. 1, 82 več je vredno dobro srce kakor krona *kraľéva*. — *kraľéro*: ravn. 1, 161 osnažit ga po *kraľéro* mu gre. — *kraľévi*: ravn. 1, 62 s tem mu h *kraľévi* časti prpomorejo. — *kraľévem*: rog. 2 19 pustil je ńega u *kralévim* gvantu oblečenega iz *krajlévo* krono kronaniga na *kralévem* kojnu sedečiga po mestu okuli vodit.

Digitized by Google

Iz sing. nom. fem. i ostalih oblika došao je i u sing. nom. masc. otegnuti naglas i usko *ó* i *é*: óv év: bobóv boróv volóv kozlóv orlóv oslóv mojstróv česnóv gotóv otrév kraḷév n. pr. *kraḷév*: ravn. 1, 56 Putifar, *kraḷév* dvornik, ga je kupil. 1, 160 *kraḷév* točáj zdaj pred kraḷa stopi.

U sing. nom. masc. naglas rado skoči za slog natrag prama početku riječi pa se govori i: kòzlov òrlov òslov mòjstrov gòtov čèsnov n. pr. *gòtov*: lev. sp. 1, 153 ko se ženskim bližam, na *gôtov* idem led. — Pak odatle opet u ostalim oblicima ostaje taj nominativni naglas n. pr. *mòjstrovo*: ravn 2, 188 prav bodi vučéncu, če mu je po *mòjstrovo*.

δδ) adjektivi s nastavkom *at*. Izvorni je naglas svim takim adjektivima na nastavku: *àt áta áto* itd. bogàt bogáta bogáto itd. U sing. nom. masc. može naglas skočiti jedan slog natrag, ako ima adjektiv dva sloga: bògat kòsmat. Od toga pravila odstupaju ńeki adjektivi građeni od adjektiva s nastavkom ьn te imaju naglas na slogu pred at: *óḷnat* óḷnata: óḷьn, *zvézdnat*: zvézdьn, *žímnat*: žímьn, *pepêlnat*: pepêlьn itd., ali brstnàt mesnàt itd. — Ńekoji demin. na kḷat građeni od adjektiva: *rumênkḷat*: rumên, *zelênkḷat*: zelên.

Evo ńekoliko adj. na àt: bahàt bogàt bradàt brstnàt čopàt glavàt goràt grmàt grozdàt gručàt grudàt gubàt hlačàt hribàt iglàt kislàt kosmàt košàt lasàt mesnàt možàt nosàt osàt plečàt plehnàt prsàt repàt robàt rogàt rosnàt sohàt trsàt uhàt zobàt ženàt žlebàt. — Evo primjere iz kńige:

bahàt: *bahátega*: ravn. 2, 103 kako nič *bahátiga!*

bogàt: met. 274 on bo *bogàt* kьdьr pьs rogàt. — *bogátega*: škriń. modr. 10, 10 ona je ńega *bogátiga* sturila. — *bogáto*: preš. 43 ni umrla têta môja, de bi, dóhtar, mi oprávḷal po ńi dédino *bogáto*. — *bogáte*: preš. 81 za káj si *bogáte* lotil se? — *bogáti*: škrb. 1, 201 *bogáti* bodo težko izveličani. lev. sp. 1, 96 zdaj za te vse gorí: *bogáti* in mladí. — *bogáte*: preš. 188 v dežêlah Jutra čákajo *bogáte* te žétve. škriń. prip. 10, 22 gospódovi žęgen ludy *bogáte* stury. — *bogátih*: rog. 2, 38 Marjeta bilà je rojena od *bogátih* starišov. škriń. sir. 13, 23 *bogátih* paša so vbogi. — *bogátim*: škrb. 1, 392 nimam obenga rezločka delati med *bogátim* in vbógim. — *bogáta*: ravn. 2, 240 *bogáta* in imenítna naj bota sinova. — *bògat*: preš. 72 bil nékdaj je mlad pévic, ne *bôgat*, al slovèč. lev. sp. 1, 138 prijateḷi so tvoji krivi, ki *bôgat* si jih vodil v svet, da bi v prepad si pogubḷívi izginil v cvetji svojih let.

Digitized by Google

kosmàt: *kosmáto*: ravn. 1, 75 poboļšal si ńih *kosmáto* nevošlívost. — *kòsmat*: lev. sp. 1, 122 medved Jaka *kôsmat* prikoráka.

košàt: *košáte*: preš. 45 lép junák srcé bil vnél je gospodične zlo *košáte*. 29 vé Krajńice ste *košáte*. — *košátimi*: škriń. prip. 30, 33 petelin z' *košátimi* nogámi.

križevàt: *križeváta*: lev. sp. 2, 4 voli naprezimo v stara kola *križeváta*.

lasàt: lev. sp. 2, 69 kdor je *lasàt* obilo po glavi, i kapo si pod klobuk podstavi.

mesnàt: fant. 163 kedar je život *mesnát*. — *mesnátega*: ravn. ber. 154 nekaj sadja je *mesnátiga*. — *mesnáte*: ravn. ber. 158 gobe so *mesnáte*.

možàt: *možáta*: ravn. 1, 321 pač lepši in boļši je ta *možáta* beseda. — *možátem*: fant. 149 ony razločijo tę stare ovcę od tih mladih na modrim *možátim* obrazi.

rogàt (vidi kod bogàt): *rogáto*: rog. 2, 21 *rogátu* bilu je viditi ńegovu obličje. — *rogátih*: fant. 150 per *rogátih* ovcah se starost na rogęh pozna.

rogļàt: rog. 2, 248 Tilh v svojih mladih lejteh bil je *roglàt*. — *rogláta*: rog. 2, 248 ta nova luna je *rogláta*.

voňàt: *voňáto*: lev. sp. 2, 270 *voňáto* bilje rase v našem pismi.

vrhovàt: *vrhováto*: rog. 2, 432 eno dobro polno *vrhováto* inu čez letéčo méro dali vam bodo v vaše krylu.

Rijetko ima takav naglas nastavak ast: klobkástih ravn. ber. 175.

εε) adjektivi s nastavkom: *en* kao čŕļèn meglèn rumèn strupèn studèn zelèn.

rumèn: *rumèna*: ravn. 2, 117 Samarijani žetuv *rumèna* so že. preš. 128 nazaj prpéļe zárja ga *rumêna*. — *rumènega*: preš. 10 žalúje vsáka žíva stvar ak dáļe solnca skríva se luč *rumêniga*. — *rumène*: preš. 146 pastír *rumêne* zárje ne zamúda.

zelèn: škriń. sir. 14, 18 vse mesú zvęne kakòr trava in kakor *zelén* lyst na sróvem lęsi. ravn. m. pov. 59 *zelèn* zmiram bil je v obraz. lev. sp. 1, 33 les ob oknih bodi ves *zelèn*. — *zelèna*: preš. 130 pobegnil tak sim kakor srna plane od lôvcov v préjšnih časih ostrļêna, ko spet se strélcov trúma ji *zelêna* pokáže in jo spómni stáre ráne. — *zelèno*: škriń. modr. 19, 7 v grozni globočini bilú je *zelénu* poļę. — škriń. sir. 40, 22 tvoje okú radu ględa kar je lubezniviga inu lępiga, ali *zeléno* sęjtvo rajši kakòr to oboje. — *zelène*: preš. 107 *zelêne* tráte stávi si v puščávi. — *zelènimi*:

Digitized by Google

ravn. 1, 20 golob ọ́lkino vejco z *zelènimi* perescami prnese v kḷunu. — *zèlen*: lev. sp. 1, 25 jaz ptiček sem obhodil hrib in *zêlen* log.

ζζ) adjektivi s nastavkom: *ok*. Takovi jesu: globȍk širȍk visȍk fem. globòka širòka visòka.

globȍk: ravn. 2, 111 vodnák je *globȍk*. — *globòka*: preš. 48 ne *globôka* réka Kôpa, ne vdržé ga turške stráže. — *globòko*: preš. 89 pél je v súžnosti želézni Jeremíj žalost *globôko*. — *globòke*: ravn. 2, 109 Jezusove besede so *globòke* pripróstosti in pomémbe.

širȍk: lev. sp. 1, 128 na desno ima sveti Ròk prepasan plašč, klobúk *širòk*. — *širòka*: preš. 21 morjá *širôka* césta peḷála me je v mésta kjer lépe déklice.

visȍk: preš. 61 zrožḷàl je s kôńa móž *visòk*. — *visòka*: preš. 130 biló deklè je nísko ênа, bilà je drúga níj *visôka* žêna. ravn. 1. 124 zapoved ni vam ne *previsòka*. — *visòko*: ravn. 2, 234 desi ravno *visòko* vse kar je govoril, vse je vender priprósto in lohka uméti. preš. 109 *visôko* môja sklédca je zletéla. — *visòke*: preš. 28 vidil si Švajca *visôke* goré. — *visòcih*: rav. 1, 141 bog gromí nad ńe s strašnim pókam izpod *visòcih* nebés.

ηη) Još ima dva adjektiva s takim naglasom: *domàč* domáča i *pijàn* pijána.

domàč: *domáčo*: ravn. 2, 51 komej dene nogo na *domáčo* zemḷo, že druga ostraši ga. — *domáče*: ravn. 2, 37 ga na róče tako po *domáče* vzame. — preš. 45 Rozamunda čast dežêle je *domáče*. rav. 1, 21 živali vse *domáče* in divje, tiči in živali vse druge pridejo s parama iz barke. škriń. sir. 4, 35 nikar ne bodi kakor lev v tvoji hiši, de bi tvoje *domáče* okoli metal. — *domáča*: preš. 104 *domáče* sim lepé poznàl dekléta. — *domáčih*: preš. 30 jez pa iz *domáčih* stárcov si možá zvolíla bóm. — *domáčim*: škriń. sir. 6, 6 da to prdoblénu svojim *domáčim*.

pijàn: ravn. 1, 170 Nabal bil je *pijàn*. — *pijánega*: škriń. prip. 26, 9 kakor je travna mladika v roki eniga *pijániga*, takù je pregóvor v ustih tih norcov. — *pijáni*: preš. 127 pri Sisku Kôpe so *pijáni* omágali pred Krájnci Otománi.

θθ) Ima do tri adjektiva, koji su ńekoč i u krańštini imala naglas na zadńem slogu u sing. nom. masc. koji se danas govore s naglasom na prvom slogu: *dèbel, mèter* i *vèlik*. Prva dva imaju u Murkovu rječniku još zadńi slog naglašen: debél, metér.

dèbel: lev. sp. 2, 273 mej Slovenci zver velíka, *dêbel* tujec ńih jezíka. — *debéla*: ravn 1, 156 kakor tkavsko vratilo je ńegova sulica *debéla*. — *debélo*: preš. 97 *debélo* po gorjánski jo zaróbi. —

Digitized by Google

debélih: ravn. 1, 60 sedem lepih *debélih* krav pride iz vode. 1, 190 prnesó kraļu ovác in *debélih* telét.

mèter: *metèro*: ravn. 2, 120 prebival je ta krat v Kafarnaumu kraļév služabnik; *metèro* in živó mesto na Galilejskim je bilo. — *metèrem*: ravn. 1, 100 jezaro let jih živiš miljone in miljone ob žitnim zrnu še màú *metèrim*.

vèlik: ravn. 1, 149 Eljab, *vèlik* mož, je naj prvi prišel, 2, 71 Janezova prkazen je *vèlik* šum vzdignila. 2, 164 *prevèlik* je bil stis. lev. sp. 1, 148 razloček se *vêlik* spoznava — *velíka*: ravn. 1, 243 zvunájņa božja služba pr Izraelcih je bila *velíka* in bližíva. preš. 98 al se bojím, pr róvtarji pr kméti de béra besedí ne bo *velíka*. — *velíko*: rog. 2, 19 Jakob za lon prejel je bil to lepo Rahel od Labana inu iz to silnu *velíku* živyne. škriń. prip. 3, 2 ti boš v tem *velíku* dny nàšèl. — 1, 204 *velíko* milost si mojimu očetu skazal. preš. 178 *prevelíko* trúmo je čez Drávo Vaļhún prpódil. — *velícega*: ravn. 1, 74 očeta, brata, kraļa *velíciga* je odobrótil. 2, 69 le kaj *velíciga* je vender si tako vse prkratiti. — *velíke*: preš. 173 krív morítve je *velíke*. — 85 bilé so v grádu *velíke* gostí. ravn. 1, 185 doživéti mu dá še *velíke* britkósti. — *velíkemu*: ravn. 1, 25 očeta te bom storil *velíkimu* narodu. — *velíki*: ravn. 1, 84 izbriši moj prestop po svoji *velíki* dobroti. — rog. 2, 34 *velíki* bily so ty daróvi. — *velíkim*: rog. 2, 34 prnesel je bil ńemo ene vinske trte mladyko iz enim *velykim* grozdam. — *velíkimi*: ravn. 1, 243 tako se je Izaija skazal z *velíkimi* nauki. — Čuje se i otisnuti naglas: velîka velîke. — U strogo opredijeļenom govoru ima otisnuti naglas na početnom slogu: vêliki vêlika itd. često bez i: vêlki: *vêliki*: ravn. 1, 141 *vélki* duhoven Heli je bil v Silu imel dom. — *vêliko*: ravn. 2, 92 Jezus na svoje *vélko* delo kršen je kmalo od Jordana v pušavo šel. 1, 218 Judovskiga kraļestva *vélko* mesto je bil Jeruzalem, *vélko* mesto izraelskiga kraļestva pa Samarija. — *vêlicega*: ravn. 1, 60 tisti krat je kraļ na me in na *vélkiga* peka hud bil. — tako i *po vêlikem* (höchstens) ravn. 1, 120 dnév naših lét lét je sedemdeset in če *po vélkim*, lét ke osemdeset.

b) Otisnuti dugi naglas.

α) U adjektiva od jednoga sloga. U ńih ostaje otisnuti dugi naglas samo u sing. nom masc., u ostalim se padežima mijeńa na otegnuti dugi na početnom slogu. U sing. nom. neut. u sing. gen. fem. u plur. i dual. nom i acc. u sva tri roda naglas kao otisnuti dugi obično prelazi na zadńi slog; u sing. istr. fem.

Digitized by Google

ima zadńi slog otegnuti dugi naglas, jer je stegnut od dva sloga. U goreńštini imaju svi oblici osim sing. nom. fem. rado otisnuti kratki naglas na zadńem slogu. Evo ovako:

Sing.

nom. mlâd, mláda, mládo mladô i mladò
acc. mlâd, mládo mladô mladò, mládo mladô mladò
gen. mládega mladegà, mláde mladê mladè
dat. mládemu mlademù, mládi mladì
istr. mládim mladìm, mládo mladó mladö
loc. mládem mladèm, mládi mladì

Plur.

nom. mládi mladî mladì, mláde mladê mladë, mláda mladâ mladà
acc. mláde mladê mladè, mláde mladê mladë, mláda mladâ mladà
gen. loc. mládih mladìh
dat. mládim mladìm
istr. mládimi mladimì

Dual.

nom. acc. mláda mladâ mladà, mládi mladê mladì (i neutr).
gen. loc. mládih mladìh
dat. istr. mládima mladimà.

U goreńštini ega emu em glasi ьga ьmo ьm: mládьga mladьgà, mládьmo mladьmò, mládьm, mladʔm, a gdje ne pači izgovora poluglasno čisto gine: mládga mladgà, mládmo mladmò; -- i ì ih ìh, im ìm, imi imì ima imà glasi ь ʔ, ьh ʔh, ьm ʔm, ьmь ьmʔ, ьma ьmà: mládь mladʔ, mládьh mladʔh, mládьm mladʔm, mládьmь mladьmʔ ili mládmь mladmʔ, mládьma mladьmà ili mládma mladmà. A dat. istr. i loc. sing. glase jednako: mládmo mladmò.

Tako se naglašuju svi ostali adjektivi od jednoga dugoga sloga a onima u kojima je u sing. nom. masc. usko o, to se o mijenja na široko o u ostalim oblicima: bôs bòsa itd. Najčešće dolaze ovi adjektivi: blâg blêd bôs bŕz cêl cên (od cênьn) čvŕst (za čŕstev) dôlg drâg dŕz glûh gńîl gôst gŕd grôb hûd jâk krîv lêp lên lûd ļût mlâd nâg nêm plân plâv pûst rôs sêd sêr skôp slân slêp slôk srêp sûh sûr svêt tôg tôp tvŕd vrân zâl (záli) zlât zvêst žîv žôlt.

Evo ńekoliko primjera iz kńige a navlaš za naglas na zadńem slogu.

Digitized by Google

blâg: *blagê*: lev. sp. 1, 48 nikdár več sreče *blagé* mi ne bó.

blêd: *bléda*: preš. 148 ko se zlatí oblákov trúma *bléda* (možda: blêda). — *bledô*: preš. 143 tórej je *bledó* ńih cvétje vélo. lev. sp. 1, 271 ńe solza jej moči lice *bledó*. preš. 185 večkrát sim v sáńah vidla glávo čédno *bledó* ležáti na mrtváškim prti. — *bledgà*: preš. 74 obràz *bled'gà* mladénča pokáže se na dán. — *bledê*: preš. 55 bogáte je vídil, umne, lepé, pozábil ni vùnder ļúbce *bledé*. — *blêdî*: fant. 176 kadar bolęzen dalej grę, začnó le ty dejli mokri, vodęni, *bledy* inu všnęlkasti ratuvati. — *bledìh*: preš. 250 poglédat jih ne smé ńe lic ko smrt *bledìh*.

bôs: *bòsa*: lev. sp. 2, 63 ko *bôsa* bi v snegi za tábo pritekla, besedo prvo bi zopet odrekla. — *bosî*: ravn. 1, 332 obeti in sklepi ki jih smrtine težave iztlačijo, so prazni in *bosí*. — *bosê*: lev. sp. 2, 81 prepevaj *bosé* in hrome berače. — *bòsih*: lev. sp. 1, 135 v vročini skače kup otrok ki golih glav so, *bôsih* nog.

cêl: *célega*: ravn. 1, 25 Abraham je bil oče *céliga* naróda. — *celegà*: ravn. 1, 157 če se h bogu povrnete iz *celigá* srca, rešil vas bo. — *celô*: rog. 2, 275 dajte le tè dèjte *celú* inu živú. često adv. *celô*: kast. cil. 17 ne veri, de si ty popolnoma čist inu *celú* prez vsiga gréha. škriń. prip. 9, 13 nevumna žena *cèlú* nič ne zná. 14, 20 vbóžen bo *cèlú* od svoje žlahte sovražen itd.

čvrst: *čvrstô*: lev. sp. 2, 37 jež se kļuča naglo prime, resk! *čvrstô* ga zavrti.

drag: *drágo*: lev. sp. 1, 79 naj govoré ļudjé kar koli jim je *drágo*. — *dragô*: škrb. 1, 47 le tó je brez konca *dragó*. 1, 364 koko *dragó* so plačáli ta bogú zamirlívi strah! jap. prid. 2, 157 vy bi jim to malu kar jim dasté silnu *dragó* zarajtali. preš. 96 naj se učenóst in imé, část tvôja, roják ne pozábi dôkler têbi *dragó* v Krájni slovénstvo živí. — *dragî*: kast. cil. 236 čas so *dragy* denarji. — *dragâ*: preš. 25 nar žláhtniši tráve, kadíla *dragé* in miro nabéra.

gluh: *gluhî*: dalm. jez. 42 ony so sami *gluhy* inu slepy bily.

gôst: *gostô*: kast. cil. 265 *gostú* preminovanje te arenge brani k zdravju. rog. 2, 485 *gostú* sijani so ty katéri . . . traun 71, 16 na nar vikših gorah bo žitu *gostú* stálu. — *gostìh*: preš. 242[2] čas je ko slávec z véj *gostìh* v visokih žvrgolí glasêh.

grd: *grdô*: kast. cil. 84 *grdú* je čast zgubiti. ravn. 1, 218 *grdó* in ošabno je Roboam delal z ļudmi. ber. 29 hudobni prebivavci so hotli z ńima *grdó* delati. — *grdìm*: ravn. 2, 173 tako ojster je *grdím* zasramovavcam.

Digitized by Google

grob: *grobô*: jap. prid. 2, 195 kar bi bilú *grobú* falenu.

hud: *húda*: škriń. pridg. 5, 12 še je ena druga prav *húda* bolęzen. — *hudô*: kast. cil. 25 *hudú* stojy za tebe. 39 vse *hudú* pride skozi polnúst tega želodca. škriń. prip. 2, 19 katęri se veselę kadàr *hudú* sturę. traun 5, 7 tí sovražiš vse katęri *hudú* dęlajo, škrb. 1, 18 eni *hudó*, grešno delajo ravn. 2, 64 kar je *hudó*, je ostudno pr bogu. 2, 66 kònčano bi bilo žalostno, ako bi otrok te zmóžke v *hudó* obračal. preš 59 bog stóril meni je *hudó*. 81 gódec strúne prtíska *hudó*. lev. sp. 1. 95 kako je to *hudó!* 1, 242 oh meni je grozno *hudó*. — *húdega*: škriń. prip. 1, 33 de bi se kaj *húdiga* bati imel. — *hudê*: lev. sp. 1, 269 blêde mu um se od vročine *hudé*. — *húdi*: ravn. 1, 198 kdor se v réveža zvé, otel ob *húdi* ga bode gospód. — *húdim*: škriń. prip. 17, 13 katęri dobro s *húdim* vračuje. – *hudî*: dalm. jez. 9 oni so vsi hynavci in *hudy*, kast. cil. 69 vsi smo *hudy*. jap. prid. 2, 44 ti znotrajni viharji samy na sebi nisu *hudy*. ravn. 1, 74 naj bodo še tako *hudí*. 2, 179 vsi *hudí* so Jezusa pregańali. 2, 240 slišati unih deset vučencov, kaj sta Jakob in Janez prosila, so *hudí* nad ńimà. lev. sp. 1, 156 *hudí* ne bodo svetniki v nebesih, ka v slavo ńih trčili nésmo popred. — *hudê*: preš. čb. 5. 13 v gojzdih vaših viharske polétja so zíme *hudé*.

kriv: *krivô*: kast. cil. 82 *krivú* sodi. 166 čez Kristusova dela so ludje *krivú* sodili. 204 ne zna, de bi sturila z kriviga prou inu z praviga *krivú*. škriń. prip. 25, 18 človik katęri čez svojiga bližniga *krivú* pričuje, je kakor stręla. modr. 14, 29 kadar *krivú* prsężejo. — *krivî*: jap. prid. 2, 90 vy ste vsiga *krivî*. 2, 315 ali so morebit otroci majn *krivî*, če...? ravn. 1, 136 Sihemci so bili vkup strašne morije *krivî*.

lên: *léna*: škrb. 1, 210 je ratala moja duša otóžna, mláčna, *léna*. — *léno*: škrb. 1, 48 boš pelal eno mehko *léno* živleńe. — *lenê*: dalm. predg. 10 skuzi *lenê* roke v hišo kaple.

lêp: ravn. 2, 118 hléb déla obraz *lép*. 1, 159 mladenič je bil še in vse *prelép*, de bi ga bilo kaj trdniga viditi. — *lépa*: preš. 176 hči Bogomíla, *lépa* ko devíca slovéča Hero je bilà v Abídi. — *lepô*: kast. cil. 22 *lipú* čednu, krotku, bogaboječe živi. škriń. sir. 25, 16 kakú *lepú* je kadar sive glavę dobru razsojeńe imajo! traun. 47, 3 gora Sion stoji *lèjpú* k veselu cęle zemle ravn. 2, 100 marsi ktira bi se bila še *lepó* posmehovala. 2, 270 kliče nas bog na *lepó* in velíko opravilo. preš. 7 kak *lepó* se rôsa blíska! 34 kaj pa je têbe tréba biló, déte ļubó, déte *lepó?* 74 de je *lepó;* bi sódil, vi-

Digitized by Google

sôko čêlo vsak. — *lépo*: škrb. 1, 187 vse to nam bo *lépo* naprej postavleno. — *lépega*: preš. 109 naj ļubezin si obéta vnéti *lépiga* dekleta. — *lepî*: jap. prid. 2, 117 so od zunej *lejpy*. ravn. 2, 151 kraji ki je Jezus po ńih vučil so *lepí* bili. — *lepê*: preš. 77 več lét mu žárki zvézde *lepé* ļubézen sijejo v mládo srcé. — dalm. vis. pes. 4 koku so *lipe* tvoje prsi! preš. 68 od nekdaj *lepé* so Ļubļánke slovéle. 55 bogáte je vídil, úmne, *lepé*. lev. 1, 240 sedeče videl v travnem cvetji mladenič deveje *lepé*. — preš. 74 bilé *lepé* bi ústa. 104 domáče sim *lepé* poznàl dekléta. — *lepâ*: čb. 5, 73 kaj sta storíla brata dva, obá *lepá* obá mladá? — *lépih*: kast. cil. 25 nikoli ne boš mogel *lépih* čednósti v tvoje srce zasaditi.

mlâd: *mladô*: preš. 176 srcé *mladó* ni za nobên'ga vnéto. lev. 1, 241 plašnó s trepalnico odela nedolžno lice je *mladó*. — *mládo*: traun. 68, 23 to bo bogú bol dopadlu kokàr enu *mládu* tele. rav. 2, 191 smrt *mládo* in staro v grob bezà. — *mladî*: jap. prid. 1, 73 so še *mlady*. preš. 58 *mladí* starí iz híš hité ukáńu trum napróti. lev. 1, 96 zdaj za te vse gorí, bogáti in *mladí*. 1, 155 a mi smo *mladí* še, mladost uživajmo! — *mladê*: čb. 5, 93 kaj pokaš mi, srcé, de déklice *mladé* ozirajo se raji na mladenče mlaji? lev. 1, 25 jaz bil sem tam, kder ribice po vodi bistro plavajo i kder *mladé* se deklice zvečer po leti kopajo. 1, 150 jaz vem de si želite *mladé* krotké ženice. — *mláde*: škriń. vis. pes. 4, 5 tvoje dvojno oprsje je kakòr dvę *mláde* srne. — *mladâ*: ravn. ber. 194 omikana pamet, nedolžno srcé nar lepši zakládje za leta *mladé*. preš. 79 ga glédajo ráde dekléta *mladé*. — čb. 5, 73 kaj sta storila brata dva, obá lepá obá *mladá?* lev. 1, 58 nič se ne kesajva dôkler sva *mladá*. 1, 252 med svati žénina sta dva obá ponosna in *mladá*.

nâg: *nagô*: lev. 2, 286 to izmeno stoprav lani tam izlegli so v Ļubļani kópali jo, brisali, rojen list jej spisali, vrgli dete vam *nagó*. — rog. 2, 41 zapovedal je bil ńo u to ječo *nagò* inu krývávo pahnyti. — *nagî*: jap. prid. 2, 124, morete vejditi, de ste vbógi, *nagy*, slabi. — *nagê*: dalm. jez. 32 vy ofrtne gospé slécite se, inu bodite *nagé*. — *nagâ*: preš. 77 pokažejo 'z ńih se dekleta mladé, do pasa môrske dekléta *nagé*. — dalm. gen. 2 ona sta bila obadva *nagá*. 3 vidita, de sta *nagá*.

plâh: *plahê*: lev. 1, 258 *plahé* oči srepó na jedno mesto zró.

pûst: *pustô*: traun 68, 26 ńih stanovańe ima *pùstú* postati. rav. 2, 97 Nacaret je bilo majhino *pustó* méstice. — *pústi*: škriń. prip. 21, 19 bolši je v eni *pústi* deželi stanùváti kakòr z eno ženó ka-

Digitized by Google

tęra se rada kręga inu jezy. — *pustî*: dalm. jez. 33 Bazam inu Karmel so *pusty*. — *pustê*: dalm. jez. 33 steze so *pusté*.

skôp: *skopô*: škriń. sir. 31, 29 čez tęga katęri *skopú* kruh vùn dejly bó męstu godrnalu. ravn. 2, 58 oblačilo je vbožno, pohištvo *skopó*.

slân: *slanô*: rog. 2, 266 ta svejt je enu morjè katéru *slanú* je zavol te lakomnosti.

slêp: *slepô*: škrb. 1, 18 to je eno *slepó* nespametno, golufno vupańe. ravn. 1, 96 po trinoško ḷudí stiska in se *slepó* pahne sam sebe v brezen. 1, 229 se *slepó* vdaš. — *slepî*: kast. cil. 19 zmamleni inu *slipy* molčè svoje nadluge. škrb. 1, 498 se ne morejo zdržati od grenkih solz, de so tako *slepí* bli.

srêp: *srepô*: lev. 1, 258 plahé očí *srepó* na jedno mesto zró.

sûh: *súha*: škrb. 1, 209 moja duša je *súha* ratala. — *suhô*: kast. cil. 375 obeniga grêšnika srce nej takú *sihú*, de bi se ne moglo rezeleniti. škriń. sir. 6, 3 ne bóš kakor *suhú* drevú v pušavi popušćn. traun. 101, 5 moje srcę je pobitu inu *suhú* kakòr senù. 105, 9 on je zažugal rdęčimu mórju inu je *suhú* postalu. — lev. 2, 118 slovenski Pegaz . . v kḷuse *suhó* spremeńen je. 2, 263 moje grlo je *suhó*. — *súhi*: traun. 104, 41 potoki so v *súhi* pušávi. — *suhî*: dalm. hag. 4 so taku *suhy* kakor enu polénu. fant. 194 če so svińáki čędni, *suhí* inu luftni. — *suhê*: preš. 96 níso *suhé* nam prijátlam očí, ki se spómnimo têbe.

svêt: *svetô*: traun 76, 14 vse kar ti sturyš *je svetú*. škrb. 1, 99 *svetó* inu strašnó je ńegovo imé. ravn. 2, 150 samočast, nadlêžne strásti, k hudimu nagnena voḷa nas ovérajo *svetó* in bogabojéče živeti. — *svetî*: ravn. 1, 7 bodite *svetí* kakor bog. 2, 85 imamo skušńavo premágati, če *svetí* biti želimò. — *svetê*: lev. 1, 259 hrumele so z orgḷami pesni *sveté*. ravn. 2, 59 nedoḷžne, *sveté*, bogaboječe je iskal.

tvŕd: *tvrdô*: rog. 2, 289 nune začele so bile *trdú* držati to deklico. škriń. prip. 18, 23 vbožic s prošńó govory inu bogatin ńemu *trdú* odgovarja. ravn. 2, 172 *trdó* jim prepové ne tega drugod praviti. preš. 70 mladénča nogé so *trdó* zaceptále. lev. 1, 28 ko bi jaz cvetice znal ki po travnicih cvetêjo, tiste bi potrgal vse, ki *trdó* srcé užgêjo. — *tvrdî*: ravn. 2, 185 ali niste nikoḷ do nikogar *trdí?* 1, 230 ne smemo do vdov in sirót *trdí* biti. lev. 1, 273 možje ste hudobni, možje ste *trdí*.

zlât: *zlatô*: preš. 27 vince *zlató* se v kozárcih nam smêja. — kast. cil. 418 leta božja lubezen ima eno *zlató* brambo. škrb. 1,

Digitized by Google

158 kaj tako posebno veliciga more biti to, eno *zlató* štatvo ne moliti? — *zlatô*: lev. 1, 251 drégnil ga je v ostrogo *zlató*. — *zlatî*: dalm. exod. 27 ńih glaviči imajo biti *zlaty*. lev. 1, 101 v poslopji so sténe vam *zláte* in venci *zlatí* na glavàh.

zvêst: *zvestô*: škriń. prip. 12, 22 katęri *zvestú* ravnajo, ńemu dopadejo. traun. 47, 8 katęriga duh se bogá ny *zvestú* držal. škrb. 1, 27 strite trdni sklep vselej *zvestó* bogó služiti. jap. prid. 1, 255 mi je *zvestú* naročil, de te imam varuvati. ravn. 1, 261 vam vedno gospodovo in *zvestó* oznanujem. 2, 260 z golfivim časnim blagam *nezvestó* ravnáte. preš. 78 obúp mu zalíva srcé *zvestó*. 161 *zvestó* srcé in délavno ročíco bi bil dobíl. — *zvestî*: škrb. 1, 107 ostanite v andohti *zvestí* katoliški cirkvi. 1, 163 ste meni vselej *zvestí* bli.

žîv: *živô*: škriń. pok. 3, 72 hudobo mojih grẹhov še zadosti *živú* ne spoznám. ravn. 2, 120 metèro in *živó* mesto je bilo Kafarnaum. 2, 231 iz čolna stopívši vse *živó* ļudí zagleda. preš. 14 srcé še bíje ko de biló bi v prsih še zdravo in *živó*. lev. 2, 42 rodí se leto pregorkó: mušíc in muh je vse *živó*. — *živî*: dalm. prip. 26 ti mrtvi ne ostaneo *živy*. — *živê*: dalm. prip. 1 mi je hočemo *živé* požréti.

U strogo izvjestnom govoru ima početni slog otisnuti dugi naglas, n. pr. vidiš tam le *gósto* travo (= tam le je gósta trava)? v to *gôsto* travo ženi krave past. — Samo tako dolazi: *jâri* jâra jâro, í *râni* râna râno.

Kad obično adverbijalno dolazi adjektiv sâm (bez supstantiva) s prijedlogom, ima prvi slog otisnuti naglas, n. pr. z lêpa ili z lêpega ili z lêpo ili z lêpim, od mlâda ili mlâdega, na plânem po gôsto ili po gôstem, po krîvem, do žîva ili žîvega itd. n. pr.

gôst: *po gôsto*: preš. 79 Mic'ka *po gósto* vá ń'ga obráča očí. 106 vihárjev jéze so *po gósto* rjúle. ravn. 2, 50 nikoļ se *prepogósto* ne zgodí. — *po gôštem*: škrb. 1, 1 de se jezik trudi bel *po góstim* v ponižnih molitvah.

hûd: *na hûdo*: ravn. 1, 42 skrbimo, de se ne zvržejo *na húdo*.

krîv: *po krîvem*: ravn. 1, 251 *po krívim* prségate.

lêp: *z lêpa*: lev. žup. 74 ako bi se pri tem oglédi kak mejáš ne dal pregovoriti *z lépa*, to naj se mahoma ondu reče. — *z lêpo*: ravn. 2, 185 stariši vas *z lépo* svaré.

sûh: *na sûho*: preš. 49 ti si mošńíco mi rejêno djál popólnama *na súho*.

Ne mijeńa naglasa: *vsâk* vsâka vsâko, mnôg mnôga mnôgo.

Digitized by Google

β) U adjektiva od dva i više sloga:

Amo idu adjektivi građeni naštavkom *ên* (ьнъ) i nastavkom *ît* (ovît, za ìt íta), i ńeki pojedini kao: *gorjûp, krvâv, obîl, sirôv, ubôg, vesêl.* Ovi u svim oblicima drže otisnuti naglas na slogu na kojem je u sing. nom. masc.

ên êna êno u adjektiva građenijeh od riječi kojima se osnova *ne* završuje suglasnim a ni nastavak *ne* počima suglasnim, *koščên*: kost, *lanên*: lân, *lesên*: lês, *ledên*: lęd, *lojên*: loj, *medên*: med, *prstên*: prst, *prtên*: prt, *vodên*: voda, *mesên*: mesô, *prosên*: prosô, *rosên*: rosa, *senên*: senô itd.

koščên: *koščênega*: rog. 2, 426 uniga *košeniga* inu siniga srcà mogel je biti uni Faraonovi nalivávic.

ledên: *ledêno*: škrb. 1, 397 denite nas v *ledéno* vodo.

lesên: *lesêno*: ravn. 1, 114 Mozes naredí *leséno* škriño. — *lesêne*: škrb. 1, 151 vi boste vidili kako slépo ludstvo soje zlate, srebŕne, kamníte, *leséne* bogove na rami v časti okoli nosi. ravn. 1, 37 clo v *leséne* podobe so svoje zaupańe stavili.

medên: *medéna*: ravn. ber. 64 bile so majhine okrogle zrnica lépe farbe, v ustih pa sladke kakor *medéna* potica. — *medêno*: ravn. 1, 187 *medéno* govorí.

mesên: *mesêno*: škrb. 1, 108 David je pobil s kamnam v frači strašno *meséno* goro Goliat. — *mesêni*: ravn. 1, 17 *meséni* so vsi in spačeni.

prstên: *prstêna*: rog. 2, 367 ta človik je ena ylnata *prsténa* kepa. — *prstênega*: škrb. 1, 379 al bomo na to revno kajžo našiga *prsténiga* trupla toliko držali?

prtên: *prtêni*: v *prténi* halici po duhovsko je hodil.

rosên: *rosêni*: ravn. 2, 143 ļubezen božjo nam pred oči Jezus piše in povsot po vsi natori v belimu soncu in *roséni* kaplici nam pravi, de jo glejmo.

ržên: *ržênimi*: lev. žup. 47 upravičeni so ubraniti se z *ržénimi* rozički zmešaniga žita.

snežên: *snežêni*: ravn. ber. 170 *sneženi* kôsmi so čuda lépi in umétni.

vodên: *vodênih*: škrb. 1, 82 o strašna zgubó! vredna ne *vodénih* ampak krivavih sovz.

ît îta îto:

bremenît: *bremenîtih*: ravn. 1, 61 sedem lepih kráv in sedem *bremenitih* klasóv je sedem nerodovítih létin.

Digitized by Google

častît: *častîto*: ravn. 1, 153 kako *častíto* je tvoje imé po vesólnim svétu!

kamenît: *kamenîta*: škrb. 1, 163 k temu je potrebna *kameníta* stanovítnost. — *kamenîte*: ravn. 1, 291 vidili v Babilonu bote zlate in sebrne, *kameníte* in leséne bogove na ramah okoļ nositi.

mastît: *mastîto*: lev. 1, 150 žené, možáki tudi *mastíto* pristopájte.

slovît: *slovîto*: ravn. 1, 319 Judje *slovíto* obhajajo mesta dodelaňe.

srdît: škriń. prip. 32, 14 vusta ene ptuje so globoka jama: tá, čez katęriga je gospod *srdít*, bo v to isto padel. ravn 1, 309 Aman ves *srdít* in razsàjen gre domú. — *srdîto*: ravn. hudobni in pa *srdíto* morje ne more pr pokoju biti.

tьmnît: *tьmnîta*: ravn. 1, 316 *temníta* prihodnost je boļ ńemu svetla in čista, kakor nam kraj, ktiriga opoldánšino solnce obséjva.

zakonît: *zakonîtih*: lev. žup. 2 bodi župana skrb tistih *zakonítih* zapovédij katere občino vežejo.

imovît: *imovîti*: lev. žup. 55 v postrežbo siromaških bolnikov naj *imovíti* občáne skladajo novce.

rodovît: *rodovîti*: rog. 2, 28 en velik slou ima ta Azija zavolo vinogradov kir ty so takú *rodovíti* de tejstih trte taku velike grozde nosijo kakor je léjto stáru dejte.

stanovît: *stanovîtih*: lev. žup. 3 on skrbi de se iz imovine dobiva kar se največ more *stanovítih* dohodkov.

tehtovît: *tehtovîto*: lev. žup. 13 to uradno delo je posebno *tehtovíto*.

trudovît: *trudovîto*: lev. žup. 81 *trudovíto* bi bilo naštévati vse slučaje.

žalovît: *žalovîti*: ravn. 1, 259 le resníco ļubite in mir, in vaši pòstini in *žalovíti* dnevi bodo dnevi veseļa.

gorjûp: lev. 1, 88 bridkejši nego strela i lok i meč i strúp dekletom od jezika udarec je *gorúp*.

krvâv: *krvâva*: preš. 172 šest méscov móči tla *krváva* réka. — *krvâvo*: preš. 178 se mózu zdí de gre le v smrt *krvávo*. — *krvâve*: preš. 107 te vídit, grje víditi napáke je sreu ráne vsékalo *krváve*. — *krvâvimi*: ravn. m. pov. 75 tako sta zadnič z razmršenimi lasmí, *krvávimi* nosmí ná razen šla.

sirôv: *sirôva*: preš. 139 ki so jim ļúdstva Trácije *siróve* bilé se vdále.

ubôg: *ubôge*: škriń. prip. 28, 3 *vbóg* človek katęri *vbóge* stiska je enak plohi, katęra lakoto napravi. — *ubôgega*: škriń. prip. 29, 2 *vbógiga* človęka bratje ńega sovrážijo. — *ubôgemu*: prip. 22,

Digitized by Google

22 ne stúri sile *vbógimu* za tó kęr je *vbóg.* — *ubógimi:* ravn. 1, 40 hodila nisi nè za *vbógimi* ne za bogatimi mladenči.

vesêl: preš. 23 soldát živí *vesél* v en dán. — *vesêla:* preš. 57 iz bôja vôjska céla domú hití *veséla.* — *vesêlo:* ravn. 1, 150 jelite de je zalo in *vesélo* tó? preš. 33 srcé níkdar več ne bó *vesélo.* — *vesêlega:* preš. 82 v pondélik jútro z *vesél'ga* godú šel dôbre je vóḷe gódec domú. — *vesêle:* preš. 73 o polnočí vesél je z *veséle* drúžbe vstàl. — 7 rózice cvetó *veséle* le ob času létne mláde. — *vesêli:* ravn. 1, 5 velíkrat premišlujmo in *veséli* te lepe božje dela. — *vesêlih:* preš. 27. zbráni prijátli v spomín ga pijêmo tvôjih *vesélih* in žálostnih dní.

Otegnuti naglas.

1) Adjektivi od jednoga sloga.

Ovakovijeh adjektiva ima veoma malo: bél, čŕn, túj; kák ták. Naglas ostaje u svim oblicima nepromijeńen, samo kak i tak imaju u sredńem rodu kao adverbi obično na zadńem slogu otisnuti dugi naglas: *takô*, *kakô*, a kad krajńe *o* otpada mijeńa se ´ na ˋ: *tàk kàk.*

kakô: preš. 36 *kakó* bit' óčeš poet in ti pretešk6 je v prsih nosít' al pekèl al nebó? 127 *kakó* Metúlum se Avgústu bráni, kaj je dozdèj Ḷubḷána doživéla, kak vére brámba je bilà dežéla, *kakó* pr Sísku Kôpe so pijáni omágali pred Krájnci Otománi, vam bo Homêrov náših pésem pèla. lev. 1, 95 *kakó* je to hudó itd.

takó: preš. 162 *takó* mladénča glédati je gnálo naklúčje zdájnih dni itd.

2) Adjektivi od dva i više sloga.

I ovakovijeh ima malo: a) *enák*, *ináč.* b) oni s nastavkom *en*, koji se grade od riječi kojim se osnova završuje suglasnim a nastavak počima suglasnim; poluglasno može biti umetnuto n. pr. *suknén:* sukno, takovi jesu: *bakrén, cukrén, kufrén, poprén, jeklén* i *oklén, maslén, stьklén, žveplén, mьglén,* pa i *konopḷén* i *zemḷén; apnén, platnén, suknén, ogńén, usńén; lončén;* pa tako: *ječmén* od ječьm ili vaḷada za ječménьn ječmén'n, i po analogiji i *ovsén* kao da je ov-(ь)s, *volnén* kao da je vol-na, *iskrén* kao da je od ísk-(ь)r (iz kràj). Rijetki su drugi takovi adjektivi: *mužén* i možda još koji.

enák: škriń. prip. 13, 20 katęri je nespámetnih prijátel, bo ńim *enák.* preš. 133 *enák* je póvic véncu poezíje. — *enáka:* rog. 2, 29 beseda božja pred neizrečeno skryvnustjo tega h človeku postajajna ni bila naše nature, kir nam ni bila ú človestve glih inu *enáka;* preš. 130 za Amorja sim máń' imèl sestríco, bilà je véči Véneri

Digitized by Google

enáka. — *enáko:* škriń. modr. 7, 6 vsi *enáku* v živleńe pridejo. — *enákega:* rog. 2, 22 sturil je g. bug ńega ú te častè tem svetnykam *enákiga.* — *enáki:* škrb. 1, 109 grešniki so hudyču *enáki,* kakor so brumni in pravični *enáki* angelam. preš. 64 glasóvi so *enáki* žal'váńu púbčov v mlákí. — *enáke:* škriń. prip. 27, 15 streha, skozi katęro po zymi vędnu notri káple, inu prepiravna žena so si med sabo *enáke.* preš. 46 bog ji hčére dàj *enáke.* — *enákimi:* ravn. 2, 32 vošímo, de bi z *enákimi* občutleji vsi ļudjé v božjo vežo hodili. inak: *ináko:* ravn. 1, 188 otroci! se ne dela tudi vam *ináko* pr tem lepim izglédu zvestiga hlapca?

bakrén: *bakréna:* lev. žup. 50 *bakréna* posoda bodi poolôvļena.

bronč́én: ravn. 1, 156 *bronč́én* grebenák je imel na glavi. — *bronč́éna:* rog. 2, 550 ta velíka na mórju stoječa *bronč́éna* statua. ravn. 1, 314 hodil pred tabo bom, razbijal ti *bronč́éne* vrata.

jeklén: *jeklénega:* rog. 2, 426 uniga želézniga in *jekléniga* srcà mogli so biti lety.

ogńén: ravn. 1, 93 čuden oblak hodi pred ńími: po dnevi je tèmen, po noči ves *ogńén.* — *ogńéna:* preš. 132 v srcé mi padla iskra je *ogńéna.* — *ogńéne:* ravn. ber. 132 zvezdautrini, *ogńéne* képe in letéči pozoj niso nič druziga kakor užgane rečí. — *ogńénim* revn. 1, 13 angel s švigajóčim *ogńénim* mečam je varoval v raj.

peščén: *peščéno:* rog. 2, 575 Jodocus utéknil je ú to *pešéno* suho zemlo svojo popotno palco. ravn. 2, 197 nekoļko ga je na kamníto padlo: *prepešéno* je in preplitvo je bilo prstí.

svinčén: *svinčénih:* lev. žup. 47 v *svinčénih* zavôjih.

žveplén: *žveplénih:* rog. 2, 327 Abraham več bode prelil tih solz kakur dalu bo nebú *žveplénih* inu *ogńénih* kapelc od sebe.

U goreńštini tako još: gotóv kraļév i adjektivi građeni od supstantiva jednoga sloga s vokalom *o, e,* i od supstantiva od dva sloga od kojijeh ima zadńi slog poluglasno a u prvom je *o* ili *e:* bobóv borów, kozlóv, oslóv; otrév, o čem vidi naprijed na strani 25. i kakóv ostraga.

2. *Naglas na predzadńem slogu u sing. nom. masc.*

a. Otegnuti.

a) U adjektiva gdje zadńi slog nema poluglasno.

Ovi naglas dolazi u adjektiva građenijeh od riječi s glavnim otegnutim naglasom

aa) u adjektiva s nastavkom *ov* (ev)

α) građenih od riječi s otegnutim naglasom na zadńem slogu

αα) od riječi od jednoga sloga: *bráčev:* bráč, *gréhov:* gréh, *hróščev:*

*

Digitized by Google

hróšč, *jéžev*: jéž, *kráļev*: kráļ, *krížev*: kríž, *pékov*: pék, *pólhov*: pólh, *pólžev*: pólž, *stríčev*: strìc, *vráčev*: vráč, *žnáčev*: žnáč. — ββ) od riječi od dva i više sloga: *beráčev*: beráč, *bolníkov*: bolník, *hudíčev*: hudíč, *komárjev*: komár, *gospodárjev*: gospodár, *pastírjev*: pastír, *dihúrjev*: dihúr, *lenúhov*: lenúh, *Francózov*: Francóz, *Šentjánžev*: Šentjánž itd.

gréh: *gréhov*: ravn. 1, 12 tega tudi vidite obá *gréhova* prava znameńa: sramoto in strah.

bolník: *bolníkov*: ravn. 2, 122 veliko mil je bil od *bolníkove* hiše.

odrešeník: *odrešeníkov*: ravn. 2, 76 vedil je, de taki nikoļ prav *odrešeníkove* potrebe ne verjame. 2, 79 po vsem tem se je Janezovo oznanovańe od *odrešeníkove* bliže razslovélo.

poglavník: *poglavníkov*: ravn. 2, 170 Jezus gre na *poglavníkov* dom.

gospodár: *gospodárjev*: ravn. 2, 188 prav bodi hlapcu, če mu je po *gospodárjovo*: 1, 235 Gieci prerókov služabnik ni bil lepih *gospodárjevih* misel.

β) građeni od riječi s otisnutim kratkim naglasom na zadńem slogu u sing. nom. masc. a s otegnutim u ostalim oblicima obično na predzadńem slogu αα) od jednoga sloga: *bíkov*: bȉk bíka, *brátov*: brȁt bráta, *brínov*: brȉn brína, *Číčev*: Čȉč Číča, *čímžov*: čȉmž čímža (prunus padus), *dédov*: dȅd déda, *drénov*: drȅn dréna, *fántov*: fȁnt fánta, *gádov*: gȁd gáda, *gráhov*: grȁh gráha, *gríļev*: grȉļ gríļa, *gròfov*: grȍf gròfa (i grofóv), *hrénov*: hrȅn hréna, *Júdov*: Jȕd Júda, *klénov*: klȅn kléna, *kmétov*: kmȅt kméta, *kòńev*: kȍń kòńa, *ptíčev*: ptȉč ptíča, *rákov*: ràk ráka, *sírov*: sȉr síra, *svákov*: svȁk sváka, *svátov*: svȁt sváta, *škrícov*: škrȉc škríca, *Vláhov*: Vlȁh Vláha, *vnúkov*: vnȕk vnúka, *zétov*: zȅt zéta itd. — ββ) od dva i više sloga: *župánov*: župȁn župána, *Kosmátov*: Kosmȁt Kosmáta, *beríčev*: berȉč beríča, *golobíčev*: golobȉč golobíča, *Pavlíčev*: Pavlȉč Pavlíča, *Brežníkov*: Brežnȉk Brežníka, *goļúfov*: goļȕf goļúfa, *Petrúsov*: Petrȕs Petrúsa, *kozlétov*: kozlȅ kozléta, *Boštétov*: Boštȅ Boštéta, *otròkov*: otrȍk otròka, *sokòlov*: sokȍl sokòla, *Andréjev*: Andrȅj Andréja itd.

·bȉč: *bíčev*: ravn. 1, 244 glavo po *bíčovo* obéša.

slȍn: *slònov*: ravn. 1, 214 ńegov sedež je bil iz *slònoviga* zobá.

deklȅ: *deklétov*: ravn. 2, 170. Jezus gre v mrlišnico. *Deklétoviga* očeta in mater in une tri učénce je le seboj vzel.

Smolȅ: *Smolétov*: preš. 28 dólgo *Smolétov* spomín naj živí.

Digitized by Google

otrȍk: *otròkov*: ravn. 2, 114 mu ni po *otròkovo* pokorn.

župàn: *župánov*: preš. 79 Mic'ka *župánova* hči pogósto váń'ga obráča očí.

γ) građeni od riječi s otegnutim naglasom na predzadńem slogu αα) od supstantiva muških s poluglasnim u zadńem slogu: *júnčkov*: júnčьk, *ļúbkov*: ļúbьk, *sírkov*: sírьk, *glúščev*: glúšьc, *júnčev*: júnьc, *Júrčev*: Júrec, *pévčev*: pévьc, *práščev*: prášьc, *sámčev*: sámьc, *slépčev*: slépьc, *túјčev*: túјьc, *vrábčev*: vrábьc, *ždrébčev*: ždrébьc, *kòščev*: kòšьc, *kròvčev*: kròvьc, *nòrčev*: nòrьc, *tèpčev*: tèpьc, *vdòvčev*: vdòvьc, *Kárlov*: Kárьl, *kòzlov* (i kozlóv): kòzьl, *òrlov*: òrьl, *òslov*: òsьl, *pòslov*: pòsьl; *jármov*: járьm, *Kóržmov*: Kóržьm, *Šímnov*: Šímьn, *Trávnov*: Trávьn; *čámrov*: čámьr, *jógrov*: jógьr, *kébrov*: kébьr, *Kódrov*: Kódьr, *Žúmrov*: Žúmьr; *Gregòrčev*: Gregòrьc, *mladénčev*: mladénьc, *Gorjánčev*: Gorjánьc, *Okórnov*: Okórьn, *Orážmov*: Orážьm, *Prešérnov*: Prešérьn, *mecésnov*: mecésьn, *Kalístrov*: Kalístьr itd.

pévьc: *pévčev*: preš. 75 to *pévčovo* srcé je.

òrьl: *òrlov*: ravn. 1, 103 sim vas po *òrlovo* na perutah nosil.

Prešérьn: *Prešérnov*: preš. 113 smé nékaj nas, kér smo *Prešérnove*, bíti prešérnih.

ββ) od supstantiva ženskijeh na a: *brézov*: bréza, *góbov*: góba, *léskov*: léska, *lípov*: lípa, *ólšev jélšev*: ólša jélša, *slívov*: slíva, *smrékov*: smréka, *svíbov*: svíba; *češlígov*: češlíga, *lesníkov*: lesníka, *melísov*: melísa, *metlíkov*: metlíka, *robídov*: robída itd. — U goreńštini imaju taj naglas i adjektivi građeni od imena biļa s otisnutim naglasom; *čéšpļov*: čêšpla, *črêšńov*: črêšńa, *tépkov*: têpka, pa tako i: *búkov*: bûkev, *gábrov*: gâber. — U goreńštini prave i vlastita imena muška na *a* adjektiv s muškim nastavkom *ov*: *Jóžev*: Jóža, *Míhov*: Míha, *Márkov*: Márka; *Gostíšev*: Gostíša, *Pavlíhov*: Pavlíha, *Trdínov*: Trdína itd.

léska: *léskov*: lev. 1, 228 mastí sta vredni *léskove*.

pálma: *pálmov*: škriń. vis. peš. 5, 11 ńegóvi lasję so kakor *pálmoviga* drèvęsa izraski črni kakor vran. 79 tvoja dolgóst je enáka *pálmovimu* drèvęsi.

δ) građeni od muških supstantiva s otegnutim naglasom u sing. nom. masc. na predzadńem slogu, koji u ostalim oblicima za slog narastu a naglas za slog daļe potisnu: *človékov*: človek človéka, *očétov*: òče očéta, *oréhov*: òreh oréha, *ječménov*: jèčmen ječména, *Jernéjev*: Jèrnej Jernéja, *jesénov*: jèsen jeséna, *medvédov*: mèdved medvéda, *meklénov*: mèklen mekléna, *sosédov*: sósed soséda, *sršénov*:

Digitized by Google

sŕšen sršćna; *cesárjev*: cèsar cesárja, *prerókov*: prèrok preróka, *pelínov*: pèlin pelína, *petelínov*: petèlin petelína; *Božíčev*: Bòžič Božíča itd.

jèčmen: *ječménov*: ravn. 2, 238 dvanajst jerbasov namečejo droblancov ki jih je bilo od petih *ječménovih* kruhov ostalo.

òče: *očétov*: preš. *očétov* dóm, ti ná slovó. ravn. 1, 221 mar po *očétovo* mu je za vse naše rečí.

plèmen: *pleménov:* rav. 1, 179 češeńe in ļubezen, ki jo bogu zunaj skažujemo, tudi v drugih vžigata češeńe in božjo ļubezen po *pleménovo,* ktiro okoļ sebe vnéma.

prèrok: *prerókov:* ravn. 1, 235 Gieci, *prerókov* služabnik, ni bil lepih gospodárjevih mìsel.

sósed: *sosédov:* ravn. 2, 165 možje se z bolnikom pr *sosédovi* hiši na streho spravijo.

bb) U ńekih adjektiva s nastavkom *av*. O tom vidi kod *àv* na strani 159.

cc) U adjektiva s nastavkom *ast*, i to građenih od riječi s otegnutim naglasom, α) koji imaju otegnuti naglas na zadńem slogu: *bedákast:* bedák, — β) od riječi od jednoga sloga, koje imaju ili kao supstantivi u sing. genctivu, ili kao adjektivi u sing. nom. fem. otegnuti naglas na predzadńem slogu: *cíńast:* cìń cíńa, *dímast:* dìm díma, *gráhast:* gràh gráha, *trápast:* tràp trápa, *tópast* (i *túmpast):* tôp tópa itd. — γ) od supstantiva ženskijeh na *a* i sredńijeh na *o (e)* koji imaju otegnuti naglas na predzadńem slogu u sing. nom.: *čebúlast:* čebúla, *kocínast:* kocína, *marógast:* maróga, *rogovílast:* rogovíla, *sedínast:* sedína, *skomínast:* skomína; *brézast:* bréza, *cápast:* cápa, *grúčast:* grúča, *grúdast:* grúda, *írhast:* írha, *kļúkast:* kļúka, *lísast:* lísa, *múhast:* múha, *pégast:* péga, *pénast:* péna, *píkast:* píka, *pléšast:* pléša, *plóčast:* plóča, *prógast:* próga, *résast:* résa, *slínast:* slína, *šémast:* šéma, *škŕbast:* škŕba, *šlévast:* šléva, *šóbast:* šóba, *špírast:* špíra, *špráńast:* špráńa, *tŕmast,* tírma, *tútast:* túta, *végast:* véga, *zvézdast:* zvézda itd. *budálast:* budálo, *zijálast:* zijálo, *korítast:* koríto, *motovílast:* motovílo, *polénast:* poléno; *jájčast:* jájce, *pérjast:* pérje itd. — δ) od supstantiva od dva i više sloga, koji u gen. za slog rastu, a imaju tuj na predzadńem slogu otegnuti naglas: *gomòļast:* gòmoļ gomòļa, *kožúhast:* kòžuh kožúha, *trebúšast:* trébuh trebúha; *breménast:* brème breména itd. — ε) od supstantiva i adjektiva, koji imaju u zadńem slogu u sing. nom. (masc.) poluglasno, a otegnuti naglas na predzadńem slogu: *kódrast:* kódъr, *zóbčast:* zóbьc, *víhrast:*

Digitized by Google

víhьr, *trávnast:* trávьn, *okróglast:* okrógьl. — ζ) od glagolskijeh osnova s otegnutim naglasom na predzadńem slogu: *izpremíńast:* izpremíńa, *zaletávast:* zaletáva, *šépast:* šépa itd.

gráhļast: lev. 1, 132 *gráhļaste*, rumene, pisane, zelene čmrļe mi pokaže.

krúmpast (od ńem. krumm-b), *šépast:* rog. 2, 299 od teh paklenskih šauražnikou bil je takú strt, de potem use ńegóvu žjulejne mogel je *šépast* inu *krúmpast* ostati.

lísast: ravn. 1, 47 Jakob si izgovori vse *lísaste* inu pisane koze.

mútast (od mut u lat. mutus): škriń. prip. 31, 8 odpri tvoje vusta za *mútastiga.* preš. 100 al *mútasti* počákamo zijáli de . . ? škriń. modr. 4, 19 on jih bó napihnene razdróbil inu *mútaste* sturil. 10, 21 modróst je vusta *mútastih* odprla.

slínast: lev. žup. 61 súmen je vsak pès, ako je glenív ali *slínast.*

šlévast: ravn. 1, 290 otrok ktiri se preobjéda bléd in boléhin je veči del in h dobrímu ves *šlévast* in tožļív.

trápast: škriń. prip. 11, 22 lępa ampak *trápasta* žena je kakor zlat trnek v rívci ene prasice. ravn. 1, 258 vsi ravnajo *trápasto* ktiri mislijo de srečo bogatstvo daja.

tútast: ravn. 2, 102 nad ńegovo svetostjo ni nič *tútastiga* ne plàšniga.

pleménast: rog. 2, 428 postavļen je en ogńéni *pleménasti* meč.

izpremíńast: lev. žup. 50 mej otrovila se štejejo zeleno *izpremínaste* igrače otročje.

dd) U adjektiva s nastavkom *ski*

α) građenijeh od riječi s otegnutim naglasom na zadńem slogu: *Hríbski:* Hríb, *Kráński:* Kráń, *Krížki:* Križ, *Rímski:* Rím; *gospodárski:* gospodár, *oltárski:* oltár, *pastírski:* pastír, *Šenčúrski:* Šenčúr (za šent Júrij); *kováški:* kováč, *Francóski:* Francóz; *oslóvski:* oslóv, *kraļévski:* kraļév (za: kraļèv). Nu to ne vrijedi za adjektive građene od supstantiva s nastavkom *n-ík:* bolníški: bolník itd., što kaže, da je tuj u sing. nom. otegnuti naglas došao iz ostalijeh oblika, da je ník níka glasilo nìk níka. — β) građenijeh od riječi s otegnutim naglasom u predzadńem slogu i to od supst. ženskijeh na *a*, sredńijeh na *o (e)* i muškijeh s poluglasnim u zadńem slogu: *Bélski:* Béla, *sáński:* sáńe, *svíński:* svíńa, *zímski:* zíma, *Drávski:* Dráva, *Múrski:* Múra, *Sávski:* Sáva, *Sóški:* Sóča, *górski:* gòra, *žénski:* žèna, *gospòski:* gospòda, *Gor-*

Digitized by Google

jánski: Gorjáne, *Poljánski:* Poljáne; *sélski:* sèlo, *vínski:* víno; *Gráški:* Grádьc, *Némški:* Némьc, *pévski:* pévьc; *Dolénski:* doléńi, *Goréński:* goréńi. Ali ne tako u adjektiva građenijeh od ženskijeh supstantiva s nastavkom *íca* i *ína:* devîški: devíca, planînski: planína. — γ) građenijeh od riječi s otegnutim nastavkom na predzadńem slogu kod supstantiva u sing. gen. a kod adjektiva u sing. nom. fem. ako je naglašeni vokal široko o ili e: *dvórski:* dvȍr dvòra, *kòński* (i kónski): kȍń kòńa, *nòrski:* nȍr nòra; *zakónski:* zákon zakóna, *Kovòrski:* Kòvor Kovòrja, *nebéski:* nebésa; *vreménski:* vrème vreména. — δ) od riječi s nastavkom *ęn: Slovénski:* Slovęn, *jesénski:* jesên, *peklénski:* peklén. — ε) od riječi s poluglasnim u zadńem slogu osobito naglašenim kad pristupom nastavka poluglasno kao *a* dođe u sredinu riječi: *mrtváški:* mrtvьc, *Gradáški:* Grádьc (Polhov), *Tržáški:* Tržьc; tako *popoldánski:* popol dan (= dьnь), — pa tako i s umetnutim *n* iza poluglasnoga: *pomladánski* od pomladьski, ali vjerojatnije od pomládьn. Prema tomu treba da glasi *človečánski* (človečьski) *božánski* (božьski); *ženitvánski* (ženitvьn-ski) pa i: *strašánski* (strašȁn strašьnъ); ali se govori: božânski itd.

Krán: *kráński:* preš. 27 *Krájnski* v obúpu zapústil si svét. 45 dókaj jo barónov snúbi: tróje iz dežéle *némške,* tróje 'z štájerske in *krájnske.*

baháč: *baháški*: ravn. 2, 69 *baháška* in mehkúžna noša, nezméra in zapravļívost v jedi in pijači so bile prva mati spake.

pastír: *pastírski*: škriń. vis. pes. 1, 7 pasi tvoje kozle pr *pastírskih* kočah.

Francóz: *Francózki*: preš. 28 vídil si *Némško*, *Francósko*, Británsko.

mojstróv: *mojstróvski*: škriń. vis. pes. 7, 1 sklępi tvojih ledji so kakòr z *mojstróvsko* rokó izdęlani oburatniki.

volóv: *volóvski*: škriń. sir. 22, 2 na lęniga se je *volóvsku* blatu metalu.

sáńe: *sáński* (sǫn): ravn. 1, 58 vedil je Jožef, de so navadne *sáńske* izlage prazne.

zíma: *zímski*: preš. 163 hrast, ki vihár na tlà ga *zímski* trẽšne, na ênkrat ne zgubí močí popréšne.

žèna: *žénski*: ravn. 1, 306 kdor koli nepoklican h kraļu pride, bo naj kdor hoče, mòšek ali *žénska*, na mestu je vmorjèn. 1, 135 ravno je ogń podtikal, kar je *žénska* iz turna kos mlinskiga kámena na ń vrgla. 2, 168 kakor pred lepó po *žénsko* sram jo je bolézni povedati.

Digitized by Google

gospòda: *gospòski*: ravn. 2, 244 le po *gospòsko* kaj prklańáviga so bile te besede.

sèlo: *sélski*: lev. žup. 9 po *sélskih* občinah volita I. in II. razdelek.

pévьc: *pévski*: preš. 89 komur *pévski* duh sem vdihnil, ž ńim sem dál mu pésmi svôje.

doléńi: *dolénsko*: ravn. 1, 240 klòščovna ima seme klòpam ali po *dolénsko* klòščam podobno.

kòń: *kòński*: lev. žup. 92 ob *kôńskem* nabôrí je te popise treba izročiti narodu.

zákon: *zakónski*: škriń. modr. 3, 16 rod iz *nezakónske* postèle bo izvržen. 4, 6 *nezakónski* otroci pričújejo od starišov hudobije. preš. 34 *nezakónska* mati.

nebésa: *nebéški*: preš. 11 repetníc razpéti pred nímajo močí, de tvôjih jim zasvéti *nebéška* lúč očí. ravn. 2, 250 vsi izvoļeni bodo v neizrečeni *nebéški* lepoti. 2, 151 kdor v bogu svojo srečo jiše, v *nebéškimu* in božjimu ima svoje misli. preš. 9 drug ne vidi ko *nebéške* zvézdice.

Armên: *arménski*: ravn. ber. 18 Noetova barka obstoji na araraški gori na *Arménskim*.

Slovên: *slovénski*: preš. 28 ĉna ze têbi je žĉļa spolníla, v zêmļi *domáči* de truplo leží, v zêmļi *slovénski*.

pьklén: *pьklénski*: rog. 2, 155 pahńeni so ú ta *paklénski* brezen. škrb. 1, 170 navk g. Krizost potrdi sam *paklénski* skušnave s sojo zavijačo. ravn. 2, 85 izdale so ga de je *peklénski* duh, te besede, 2, 88 *peklénska* žerjavca — huda vést — tļí v ńemu.

mrtvьc: *mrtváški*: ravn. 2, 170 po šegi tistih časov se je že *mrtváška* piskala. rog. 2, 161 o srečne oči katére ú *mrtváškim* mestu gledajo Jezusa. preš. 185 večkrát sim v sáńah vídla glávo čédno blédo ležáti na *mrtváškim* prti.

spomládьn: *spomladánski*: ravn. 1, 6 lepo *spomladánsko* ali polétinsko jutro je vsako živa podoba stvaritve svetá. škrb. 1, 496 vesęle kar ga svet ima je enako *spomladánski* roži.

ee) U ńekoliko adjektiva s nastavkom *ji* (ńi šńí) građenijeh α) od riječi od jednoga ili dva sloga s vokalom *o* (e) i obično s otegnutim naglasom: *bólšji*: bòlha, *kózji*: kòza, *órļi*: òrьl, *ósji*: òsa, *óvčji*: òvca, *óbči*: obьč; — *bòžji*: bôg, *vólčji*: volk. — β) od riječi s otegnutim naglasom na zadńem ili predzadńem slogu s vokalom *o*, *e*: *nocójšńi*: nocój, *otróčji*: otròk, otróka; *govéji*: govédo, *človéčji*: člòvek človéka, *teléčji*; tèle teléta, *goséčji*: gosè goséta,

Digitized by Google

praséčji: práse praséta, *medvéji*: mèdvęd medvéda. — γ) od riječi s poluglasnim u zadńem slogu (naglašenom): *pásji*: pęs, *vsakdáńi*: dân (dьnь), *denášńi*: denęs (denes dánes), *semáńi*: semęń (za senęm); tako: *brezdáńi*: brezdьn. — δ) od ńekih adveraba na *a* i *ę* (e i) nastavkom ńi: *domáńi*: domâ, *zdoláńi*: zdola, *zgoráńi*: zgora(j), *ondáńi*: onda, *nekdáńi*: nekda(j), *sьdáńi zdáńi*: sьda zdaj, *tьdáńi*: tьda(j), *snočkáńi*: snočka, *včeráńi*: včera(j), *znotráńi*: znotra(j), *zvunáńi*: zvuna(j), *prváńi*: s prva, *doléńi*: doli, *goréńi*: gori (od dolę gorę), *potléńi*: potle(j), *osoréńi*: osorę.

bôg: *bòžji*: preš. 183 učil je móž, kak se je *bôžji* sin za tó včlovéčil, de bi otél naróde in osréčil. ravn. ber. 12 kolika je dobrota *bôžja* do nas! 21 kdor se kriviga vé, more vsako nesrečo *bôžjo* šibo spoznati 56 si pač ne smé *bôžjiga* dopadajeńa obétati. 58 Mojzes se vdá *bôžjimu* poveļu, ravn. 1, 18 Noe si je barko mogel sam po *bòžjim* poveļi storiti.

kòza: *kózji*: škriń. prip. 27, 28 *kózje* mlęku ima tebi zadosti biti za tvojo jed.

òvca: *óvčji*: ravn. 2, 159 varite se lažnívih prerókov, ktiri v *óvčjimu* oblačilu k vam hodijo.

óbčji: ravn. 1, 161 bog vé pomagati v splòh ali *óbčjih* potrebah.

dân: *vsakdáńi*: očenaš: daj nam denes naš vsak*dáńi* kruh. — *dánšńi*: ravn. 1, 316 temníta prihodnost je bol ńemu svetla in čista kakor nam kraj v ktiriga *opoldánšino* sonce obséjva.

sьmьń: *sьmáńi*: lev. žup. 46 občinski zbor naj ukréne a deželna vlada po tem dovoli *semáń* ustav. 45 deželna vlada semńèm daje dopustilo ki je za ńe plačevati odrédbino po 30 gl. od vsacega *semáńega* dne.

b. U adjektiva s poluglasnim u zadńem slogu.

U goreńštini imaju gotovo svi ovakovi adjektivi od dva sloga građeni od kakovegod jednosložne osnove otegnuti naglas na prvom slogu. Evo ovo su najobičniji s nastavkom *ьr*: bístьr, dóbьr, hítьr, hrábьr, módьr, mókьr, óstьr, píkьr, védьr. — s nastavkom *ьl*: bŕzьl, kísьl, óbьl, píčьl, pólhьl, ráhьl, tòpьl, (v)ótьl. — s nastavkom *ъv*: čŕstъv, plítъv, trézъv. — s nastavkom *ьk*: blízьk, bŕdьk, brídьk, dŕzьk, gíbьk, gládьk, gòrьk, grènьk, krátьk, kŕhьk, kròtьk, lágьk (obično lòhьk), mèhьk, mŕzьk, nízьk, ózьk, pítьk, pléhьk, plítьk, pólhьk, pólzьk, príhьk, pródьk, rédьk, sklízьk, sládьk, šíbьk, tánьk, téžьk. tŕpьk, vítьk, vólhьk, vòļьk, žárьk, žétьk, žídьk, žólhьk. — s nastavkom *ьn*: bédьn, bésьn, béžьn, blátьn, blázьn, blédьn, bòjьn, brížьn, búdьn,

Digitized by Google

búrъn, částъn, čásъn, čédъn, čúdъn, čútъn, dávъn, díčъn, dívъn, dláčъn, dólžъn, dréčъn, dròbъn, dŕzъn, dvòrъn, gádъn, gládъn, glásъn, gńévъn, gńúsъn, gòdъn, gréšъn, gròzъn, hládъn, hòdъn, jádъn, jásъn, jávъn, jézen, júžъn, kásъn, krásъn, kúžъn, kvárъn, láčъn, márъn, mástъn, mírъn, mláčъn, mléčъn, mlédъn, mòč n, mótъn, mráčъn, múdъn, núјъn, plášъn, pòtъn, pòzъn, prášъn, prázъn, présъn, prídъn, rávъn, rázъn, réšъn, révъn, rézъn, ròčъn, ròdъn, ròsъn, sítъn, sízъn, skládъn, skòrъn, skŕbъn, sládъn, slástъn, slávъn, slíčъn, sméšъn, snážъn, snédъn, snéžъn, sóčъn, spéšъn, splòšъn, sprétъn, sréčъn, stáln, strášъn, stúdъn, súmъn, šúmъn, témъn, téčъn, tésъn, trézъn, trúdъn, tvŕdъn, úmъn, úrъn, várъn, véčъn, védъn, vérъn, véstъn, vrédъn, všéčъn, zlátъn, znòjъn, zórъn, zráčъn, žálъn, žárъn, žéjъn, žèl̥ъn, žítъn itd. i navadni gotovo samo u izvjestnom obliku: désni. lévi, dvòrni, kòlni, sírni, sódni, kònčni, mèsni, nòčni, órni, pòstni, ròjstni (pravo: ròjstvъni), vòdni, vòzni.

Gotovo svi adjektivi s nastavkom *ък* i *ън* mogu imati naglašen zadńi slog *âk ân* ili *ə̀k ə̀n*, o čem vidi sprijeda. 156

Većina adjektiva s nastavkom *ър* može u onim padežima u kojim imaju adjektivi od jednoga sloga naglas na zadńem slogu imati također naglas na zadńem slogu: bistrî, mokrê ostrìh. Isto vrijedi i za adj. s nastankom *ъl*, a ovi mogu tako imati i u sing. nom. masc.: medə̀l svetə̀l, medlìh, toplî. 1) ъr

dóbър: ravn. 1, 26 kdor je res *dóber,* dopolni uno in to. — *dòbro*: preš. 22 kak je čistó morjé! haj ńêmu úpat smémo, mornárji *dôbro* vemo. 51 jez *dôbro* vém, ti *dôbro* véš, de v zákon vzéti me ne séš. — *dòbrъga*: ravn. ber. 23 so menili, de smejo od ńih marsikaj *dôbriga* prčakovati. — *dòbre*: ravn. ber. 49 blagor mu, kdor je *dôbre* vestí, kadar je tóžen. preš. 82 šel *dôbre* je voḷe gódec domú itd.

hítър: *hítro*: preš. 70 le *hítro* rokó mi podàj. — *hítre*: preš. 163 ak *hítre* nè, je smrti svést počásne.

módър: škriń. prip. 9, 12 aku bóš *móder,* bóš sam sebi. — *módro*: traun. 103, 24 vse si ti *módru* sturil. — *módrъga*: škriń. prip. 9, 8 svári *módriga* (ἔλεγχε σοφόν) inu te bó ḷubil. — *módrъmu*: škriń. prip. 9, 9 daj *módrimu* prlóžnost (δίδου σοφῷ ἀφορμήν) inu bo modréjši. — *módri*: preš. 54 opàt in meníhi, *módri* možje, gotóvo ti bodo ozdráv'li srcé. — *modrô*: lev. 1, 91 sédi na drevó, glávo súči v króg, v désno, v lévo *premodró* v poḷe, vrtec, log.

mókъr: *mòkre*: preš. 180 al so obvárvale jo *môkre* straže? — *mòkrim*: preš. 154 bil je tvoj god . . jez práznoval sim z *môkrim*

Digitized by Google

ga očésom. — *mokrô*: lev. 1, 63 nebó svetló, okó *mokró,* obláka ní. 1, 116 deklè, ne glédi me v okó, bog vè, če zopet ni *mokró.* — *mokrê*: lev. 1, 54 če imaš, dete, očési *mokré,* pritisni lice na moje lice.

óstъr: preš. 48 ženin si *ójster* mèč opáše. 65 ko *ójster* píš skoz zrélo rèž, takó so té vršéle. — *òstro*: ravn. ber. 5. s. pismo nas prav *ôjstro* k mirnosti opomiña. preš. 130 raníla mêne z *ôjstro* sta pušíco Kupído strélec, máti ž ńim ńegóva. — *òstrьga*: ravn. ber. 171 vrh tega várije snég zemḷo kakor odéja *ôjstriga* zimskiga mraza. — *òstre*: ravn. ber. 150 ropne ribe imajo *ôjstre* zobé. — *ostrìh*: lev. 1, 88 primam v vsako roko po sto *ostrìh* perés.

védъr: *vedrê*: lev. 1, 20 poglédaj *vedré* nad sabo višave.

2) *ъl* *núgьl*: škrb. 1, 145 kir je teža neskončno velika, tam more padic *núgel* biti. preš. 143 biló blisk *núgel* úpaňe je célo. — *núgla*: traun. 54, 14 čez take naj *núgla* smrt pride. — *núglo*: škriń. prip. 12, 18 kateri *prenúglu* oslábi, tęga vęst kakor meč zbada. — *núglega*: škriń. prip. 29, 20 si li vidil h govorjéńu *núgliga* človęka?

) *ъk* | *krátьk*: preš. 30 mé pa hočmo bít' ženíce, ḷub'ce nè za *krátek* čas. — *krátka*: preš. dolgóst živḷêńa nášiga je *krátka.* — *krátko*: traun. 88, 48 spomni se, kak *krátku* je naše živleńe. preš. 27 *krátko* sijále so zvézde prijázne. — *krátkem*: preš. 73 v *krátkim* času se zgodí de . .

rédьk: *rédka*: ravn. 1, III. pač *rédka* ktira beseda je nova. — *rédke*: preš. 138 cvetlíce naše poezíje stále do zdàj so vrh snežníkov *rédke* rózce.

bòjьn: *bòjna*: lev. 1, 168 kadar bije *bôjna* ura britka.

čédьn: *čédna*: preš. 27 *čédna* postava bilà ti je dána. — *čédno*: ravn. m. pov. 67 *čédno* so obléčeni.

4) *ъn* čúdьn: *čúdno*: preš. 41 glédala bo máti *čúdno.*

dvòrьn: *dvòrna*: ravn. 1, 58 po tem reče dva imenitna *dvòrna* služabnika kraḷ v ravno to jéčo pahniti. — *dvòrnih*: ravn. 1, 350 prvák *dvòrnih* knézov naj mu koňa drži.

gréšьn: ravn. 2, 128 gospod, od mene béži, jaz sim *gréšen* človek. *gréšnih*: ravn. 1, 11 ogibajte se *gréšnih* prilóžnost.

gròzьn: *gròzna*: ravn. 2, 227 jelite, *gròzna* je ta zgodba. —

o *gròzno*: ravn. 1, 217 posvetno blago in veseḷe nevarno je *gròzno.* — *gròzne*: ravn. 1, 55 Jakob — *gròzne* žalosti znameńe je tisti krat bilo to — razporje oblačila po sebi. — *gròzni*: ravn. 1, 164 David je bil v taki *gròzni* sili, da ne more veči priti nad človeka (i: grozân).

Digitized by Google

hòdьn (odjenut u hodnik): ravn. 2, 276 le h kmečki ženitnini naj *hòdin* kdo pride, že bi bilo grdó.

jásьn: preš. 137 zárija *jásen* dan obéta. — *jásne:* preš. 143 od tód ni več srcé biló vesélo, kakó bilé bi poezíje *jásne?*

jezьn: *jézno:* preš. 84 zakáj se tak *jézno* obráča t' okó? — *jézna:* preš. 150 v nebésih ńé očí jez vídit' ménim dva *jézna* keruba.

mláčьn: *mláčna:* škrb. 1, 209 kir tega ni more duša *mláčna,* léna, otóžna postáti — *mláčni:* ravn. 2, 77 kako potrebni smo *mláčni* mrzli ļudjé tega dobrotļiviga ògńa iz nebés! — *mláčne:* lev. žup. 51 otrováncem se da *mláčne* vode piti.

mléčьn: *mléčnih:* ravn. m. pov. 19 mati so *mléčnih* cmòkov na mizo prnesli.

mráčьn: *mráčno:* preš. 145 zjasnílo se mi bó spet *mráčno* líce (i mračân).

nòčni: *nòčne:* lev. žup. 35 naj bodo *nôčne* straže po vseh vaséh. — *nòčьnga:* ravn. 2, 175 lètu smo do drujiga veliko-*nòčniga* praznika po Jezusovim krstu.

pòzьn: preš. 90 in *pôzen* vnuk poróma h tvôjmu gróbi. — *pòzno:* ravn. 2, 179 neprenéhame zjutraj zgodaj in *pòzno* zvečer je Jezus dobro delal. 1, 333 *prepòzno* bo tisti krat. — *pòzni:* preš. 101 častíli bodo *pôzni* to naródi. — *pòzne:* preš. 8 kládvo bíje trúdne *pôzne* úre žé.

prázьn: ravn. 1, 133 ošabnež je znotraj dobriga *prázen.* — *prázna:* traun. 59, 13 človęka pomóč je *prázna.* — *prázno:* škriń. modr. 15, 10 ńegóvu vupańe je bol *práznu* kakor prst. — *prázno:* ravn. 1, 843 ošabnež *prázno* čast ļubi. — *práznega:* preš. 17 utrudena *prázniga* hrupa, v mísli zamákńena sama sedíš. — *prázne:* preš. 102 baláde pét je mlátva *prázne* sláme. traun 40 *prázne* so ńih želę. preš. 101 obéti vajni so le *prázne* šále.

ravьn: *rávna:* lev. 1, 195 ko se povodeń razlijè globoka, vsa *rávna* morju zemļa je široka.

rázьn: *ráznih:* preš. 88 tíče mladokļúne *ráznih* pésem vádi.

réšьn: *réšne:* preš. 163 zá ú'ga ní pomóči *réšne.* 162 zijá naspróti globôko brêzno brez vse *réšne* póti.

róčьn: *róčno:* ravn. 2, 35 *róčno* je vbogal. preš. 48. *róčno* jézdi nad Turčína.

ròsьn: *ròsna:* preš. 22 o déklica, *rôsna* rôžica, kogá te tak žáli, bóžica?

Digitized by Google

slávьn: *slávnih:* preš. 95 kar ród naš slovénski *slávnih* izmíslil si bil je pisáń, pólno si znádnost imèl ńih.

snážьn: *snážna:* škriń. vis. pes. 7 16 kakú si lępa inu kakú *snážna!* — *snážni:* ravn. 2, 101 Judje so bili grozno *snážni* pr obédih.

sódni: ravn. 2, 159 veliko jih na *sódni* dan poreče . . — *sódnega:* preš. 101 na delapust de *sódniga* jez dnéva slovím, še tó kaj pél bom me podúči.

splòšni: ravn. 2, 203 pa tudi še tale *splòhni* navuk nam Jezusova prilika daje.

sréčьn: *sréčna:* preš. 177 *sréčna* ga ļubézen v prsih vnéma. — *sréčno:* preš. 22 po zêmļi *sréčno* hôdi. — *sréčne* 93 on ki ptice pod nébam živí naj ti dá *sréčne* veséle dní. — *sréčna:* preš. 159 bilà sva *sréčna* tam brez zapopádka.

trúdьn: traun. 68, 4 jez sim *trúden* od vpitjá. — *trúdne:* preš. 8 kládvo bíje *trúdne*, pôzne úre že. — *trúdna:* preš. 87 se kraļ in cesaríca sta že vender omečíla, prepíra *trúdna* dólziga med sabo se vmiríla.

várьn: *várno:* preš. 20 po zêmļi *várno* hôdi.

védьn: *védna:* preš. 119 žálostna komù neznána je resníca de jo ļúbim, v pésmih môjih *védna* sáma govoríca, de jo ļubim? — *védno:* preš 33 bog obvár' te zdaj in *védno.*

vérьn: *vérnih:* preš. 50 pršèl je spét sobótni dan od *vérnih* Júdov praznován.

vòdni: *vòdne:* ravn. ber. 170 sneg se zgodi, če mraz *vôdne* soparice po sapi letajoče v tenke kosme stisne.

vòzni: *vòzno:* lev. žup. 90 kdor koli ima *vôzno* ali tovôrno živíno.

vrédьn: ravn. 1, 97 kdo je čašèńa tólciga *vréden?* — *vrédno:* ravn. 1, VII. kar je še več *vrédno.* — *vrédni:* ravn. ber. 19 če smo *vrédni* ļubezni in dopadajeńa božjiga.

všéčьn: rog. 2, 44 bogú kdur če biti *ušéčen.* — *všéčni:* rog. 2, 49 troštajo se g. bogú *všéčni* biti.

zlátьn: *zlátno:* škriń. prip. 12, 27 človęka premožeńe bo *zlátno* ceno imęlu.

zórьn: *zórno:* preš. 19 rudeče líca *zórno* še cvetêjo. 145 mi glédati daj líc svitlobo *zórno.*

žéjьn: ravn. 2, 111 kdor vodo pije ki mu jo jez mislim dati, vekomaj več ne bo *žéjin* itd.

Digitized by Google

Adjektivi od tri i više sloga, koji se nastavkom *ьl* i *ьn* grade.

Na *ьl* ima samo jedan pravi adjektiv: *okrógьl* okrógla; ali ima više poadjektivļenijeh participa na *ьl* građenijeh od osnova na suglasno po glagolima I. razreda, a glagol može dolaziti i ne dolaziti n. pr. *nabrékьl, zabúhьl, opókьl, opólzьl, zamólkьl, opŕhьl, osáhьl, ohrípьl, omáhьl osúpьl, otékьl* otèkla.

S nastavkom *ьn*, koji se grade: α) od riječi s otegnutim dugim naglasom na zadńem slogu:

denárьn: denár: ravn. 1, 279. prnesla *dnárino* doto je.

mehkúžьn: mehkúž: ravn. 2, 69 baháška in *mehkúžna* noša, nezméra in zapravļivost v jédi in pijáči so bile prva mati spake.

mogóčьn: mogóč: škriń. modr. 19, 19 ogin je v vodi čez svojo móč *mogóčen* bil. — *mogóčna:* 18, 15 kadar je polnoči bilu, je tvoja *vsamogóčna* beseda iz nebęs prletęla. — *mogóčno:* ravn. 1, 166 kako lepo in živo popisuje David milo, ļubeznívo očetovo skrb, zvesto in vsiga *mogóčno* ńegovo pomóč. — *mogóčnega:* škriń. prip. 19, 6 dosti jih je katęri častę *mogóčniga.* — *mogóčne:* rog. 2, 47 ni hótel za synu one takú *mogóčne* krajlévе hčere biti. — *mogóčni:* škriń. modr. 6, 7 *mogóčni* bodo *mogóčnu* bolečine trpęli. — *mogóčne:* traun. 59, 14 z bogam hočem *mogóčne* reči sturili.

β) od riječi s otisnutim kratkim naglasom na zadńem slogu u sing. nom. masc. koji se u ostalim padežima mijeńa na otegnuti: *goļúfьn:* goļùf goļúfa, *obrázьn:* obràz obráza, *mrčèsьn:* mrčès mrčèsa; *živòtьn:* živòt živòta, *ponòsьn:* ponòs ponòsa, *pohlépьn:* pohlèp pohèpa, *molčéčьn:* molčéč molčéča itd. — Pa tako i adjektivi građeni od supstantiva od dva sloga s otegnutim naglasom u sing. nom. na početnom, a u ostalim padežima gdje narastu za slog, na predzadńem slogu: *človéčьn:* člòvek človéka, *prostórьn:* pròstor prostóra itd.

goļúfьn: goļùf goļúfa: *goļúfna:* škriń. prip. 11, 1 *golúfna* vaga je gnusoba pred gospódam. prip. 12, 17 kdor laže je *golúfna* priča. — *goļúfno:* rog. 2, 49 khej so ty kateri bi ta svejt iz tem kar on *golúfnu* ponuja, zaníčuváli? — *goļúfnemu:* škriń. prip. 14, 15 *golúfnimu* synu nič po sręči ne grę. — *goļúfni:* škriń. prip. 12, 5 hudobnih svęti so *golúfni.*

mrčèsьn: mrčès mrčèsa: *mrčèsnih:* ravn. 2, 89 po znano zvijačo *mrčèsnih* ļudí sežejo.

ponòsьn: ponòs ponòsa: lev. 1, 185 takó se Turkom *ponôsen* je dajál. — *ponòsno:* lev. 1, 81 srcé ostalo mi je še *ponôsno.*

Digitized by Google

molčéčьn: molččč molčéča: lev. 2, 103 govoril malokdaj *molčéčen* kakor zdaj.

jezíčьn: jèzik jezíka: škriń. prid. 16, 28 en *jezíčen* razdvojy poglavarje. — *jezíčna:* škriń. prip 7, 10 prišla je ńemu napruti ena žena *jezíčna* inu potepenka. — *jezíčnim:* ravn. 1, 333 z *jezíčnim* se nikar ne prepiraj.

očétni: òče očéta: *očétnega:* rog. 2, 296 Ezav dobyl ni tega *očétniga* žegna. — *očétne:* rog. 2, 40 vejdel je Alexius de ta ńemu u tem paradižu te *očétne* hiše dana žena bode ńemu ena prložnost to nedolžnost zgubiti. preš. 138 's Parnása so *očétne* dežéle. — *očétno:* ravn. 1, 74 kdo ne bo najdel pokoja, če v tvojo *očétno* prevídnost zavupa.

pokójьn: pòkoj pokója: škriń. pridg. 2, 23 tudi po noči ny v duši *pokójen.* — *pokójna:* škriń. prip. 7, 11 katęra je *nepokójna* tudi ne mara domá zmirej biti. 15, 15 *pokójna* vęst je kakor vędna gostarija (a Levstik 1, 139 *nepokôjni*).

prostórьn: pròstor prostóra: *prostórna:* ravn. 2, 158 široke so vrata in *prostórna* je cesta ktira v pogubleńe pela.

tovòrni: tòvor tovòra: *tovòrno:* lev. žup. 90 kdor koli ima vôzno ali *tovôrno* živino itd.

γ) mnogi građeni od riječi s otisnutim dugim naglasom na zadńem slogu: *božjástьn:* božjâst, *oblástьn:* oblâst, *objéstьn:* objêst, *korístьn:* korîst, *pogúmьn:* pogûm, *očítьn:* očît, *ubóžьn:* ubôg, *prijétьn:* prijêt, *prevzétьn:* prevzêt itd. ali *oblâčьn:* oblâk, *obîlьn:* obîl.

korístьn: korîst: *korístnih:* ravn. 1, 8 gotovo je bilo viditi toļko lepih in *korístnih* stvari za Adama novo veseļe.

objéstьn: objêst: rog. 2, 398 Saul gratal je bil *objésten.*

oblástьn: oblâst: ravn. 1, 323 desiravno ni zdaj tako *oblásten,* vender le človek.

obréstьn: obrêst: *obréstne:* ravn. 1, 234 izgled *brezobréstne* dobrotnosti.

pogúmbn: pogûm: ravn. 1, 210 pravičen je neprestrašen in po lévje *pogúmen.* — *pogúmno:* ravn. 2, 318 Nehemija začel je srčno in *pogúmno* zidati.

prevzétьn: prevzêt: *prevzétna:* preš. 7 fante zbéraš si *prevzétna.* — *prevzétno:* preš. 18 ne pozabíti jih so te prosíli drugi, ne môje *prevzétno* srcé. — *prevzétnim:* ravn. 1, 158 *prevzétnim* se bog vstavļa.

umétьn: umêt: ravn. 1, 155 presnéto mu gre! vrh tega je tolkán *uméten* in lep. — *umétno:* ravn. 1, 5 nar mańši rožica je že tako *umétno* narejena, de . . . 1, 114 nektiri ga tudi, pa bol *umétno*

Digitized by Google

šotor spričovańa imenujejo. 1, 204 lej, dal sim ti tako modro in *umétno* srce, de. — *umétni:* ravn. 1, 249 gorje jim, ktiri se v lastnih očéh *umétni* zdé samí sebi!

kamenítьn: kamenît: *kamenítni:* preš. 25 v sénci pr *kamnítni* mízi zbòr sedí gospôde žláhtne.

očítьn: očît: *očítno:* rog. 2, 142 vsaka žival lubi to sebi enako, kakor vidimo *očítnu.* škriń. prip. 14, 4 kję̀r je veliku žita, tam se *očítnu* vola moč pokaže.

rodovítьn: rodovît: *rodovítno*: traun. 28, 8 gospódov glas stury pušavõ *rodovítno.* — *rodovítna:* ravn. 1, 4 zemla naj rodí travo, zéli in *rodovítne* drevesa. — *rodovítnih:* ravn. 1, 61 sedem shujšanih krav in sedem snedjávih klasov je sedem *nerodovítnih* létin.

stanovítьn: stanovît: rog. 2, 328 pr tem dobrim djajnu *stanovítin* do konca ostane. škriń. sir. 4, 12 bodi *stanovíten* na gospódovi poti. — *stanovítna:* rog. 2, 533 moja lubezen je bila uselej *stanovítna* pruti tebi. škriń. prip. 5, 6 ńe hoja je *nestanovítna.* — *stanovítni:* ravn. 2. 212 prijatel se ne more braniti prijatlovi *stanovítni* prošńi. – *stanovítnega:* ravn. 1, 94 tako *stanovítniga* storí človeka zaupańe v boga. — *stanovítna:* rog. 2, 328 za tu stála sta in u tem začétim djajnu *stanovítna* do konca.

ubóžьn: ubôg: škriń. pridg. 4, 13 *vbózen* pak móder hlapčić je bólši kakor star pak nevúmen krajl. – *ubóžno:* ravn. 1, 311 lakomnik živí v sredi bogastva po *ubóžno.*

δ) građeni od ženskih riječi na *a* i sredńih na *o (e)* s otegnutim naglasom na predzadńem slogu: *resníčьn:* resníca, *hudòbьn:* hudòba, *želézьn:* želézo itd.

krivíčьn: krivíca: škriń. prip. 16, 29 *krivíčen* človek sladku vabi svojega prijátla. — *krivíčno:* škriń. prip. 28, 17 človęka katęri *krivíčnu* človęško kri prelijé, aku lih bo do brezna prbęjžal, ne bo nobéden vdržal. — *krivíčnega:* traun. 42, 1 ręši me od *krivíčniga* inu zapeļíviga človęka. — *krivíčnim:* ravn. 1, 29 boš pokončal pravíčniga s *krivíčnim* vred? — *krivíčni:* ravn. 2, 89 jez in moje ļudstvo smo *krivíčni.*

pravíčьn: pravíca: *právično:* škriń. prip. 8, 9 onu je zastópnim *pravíčnu.* škrb. 1, 1 *pravíčno* inu spodóbno je, de take svete dneve doprnesemo v vsi andohti. ravn. 1, 79 tako pohlévno vmrje in mírno kdor je bogabojéče in *pravíčno* živel. — *pravíčni*: škriń. prip. 13, 13 *pravíčni* so vsmileni. — *pravíčnega*: ravn. 1, 29 boš pokončal *pravíčniga* s krivíčnim vred? — *pravíčnim*: škriń. prip. 2, 7 on bo *pravíčnim* izveličańe prhranil.

Digitized by Google

resničьn: resníca: škrb. 1, 10 nesi še *resníčen* spokórnik.

hudòbьn: hudòba: ravn. 1, 210 *hudòben* beží ko ga nihče ne podí. — *hudòbni*: ravn. 1, 219 kraḷi bodi judovski ali izraelski so bili *hudòbni* vsi od kraja. — *hudòbnih*: ravn. 1, 199 blager mu, kdor po *hudòbnih* svetu ne dela! 2, 138 vsi res dobri ḷudjé so bili pregàñani od *hudòbnih*. — *hudòbnimi*: ravn. ber. 108 kakó zóprno je to bogu, vidimo nad temi *hudôbnimi* otroci.

mrakòtьn: mrakòta: lev. 1, 94 rotíl sem se in klél, de večno zamolčím *mrakôten*, nevesél, kakó, zakaj trpím.

puščòbьn: puščòba: *puščòbnega*: ravn. 2, 82 prebíl je vso gròzo, vse težáve *pušòbniga* kraja.

samòtьn: samòta: ravn. 2, 231 *samòten* kraj je. — *samòtno*: ravn. 1, 98 vse nerodovitno je bilo po ńi in *samòtno*. preš. 26 tak pévic se trúdi, *samôtno* živí. — *samòtnih*: preš. 154 obhájajo v srcá ga globočíni v *samôtnih* kótih tí z nočjó obdáni.

slabòtьn: slabòta: *slabòtni*: ravn. 1, 74 če *slabòtni* ḷudjé toḷke žali tako iz srca odpušajo, kako rad mu boš še le ti odpustil!

tьmòtьn: tьmòta: *tьmòtna*: preš. 15 hôdil póta bom *temôtne*.

tihòtьn: tihòta: *tihòtnem*: preš. 27 črne te zêmḷe pokríva odéja v gróbu *tihôtnim*.

togòtьn: togòta: ravn. ber. 33 Ezav je bil *togôtьn* in preširn. — *togòtne*: preš. 15 hôdil póta bom temôtne, kódar sréče me *togôtne* gnàl nemíli bo ukàz. — *togòtni*: ravn. 1, 7 ne bodite nevédni, opókli, *togòtni*. — *togòtnimi*: preš. 164 vôda s *togôtnimi* valmí na sténo búta.

želézьn: želézo: *želézna*: preš. 29 blíža se *želézna* césta.

ε) mnogi adjektivi na *ovьn evьn*: bledóvьn miróvьn dežévьn itd.

dežévьn: *dьžévne*: ravn. ber 170 babje pšeno in tóča so zmrznéne mańši ali véči *dežévne* kaplice.

domóvьn: *domóvnega*: lev. žup. 70 ako občini od kod pošḷó kacega *brezdomóvnega* človeka.

duhóvьn: ravn. 1, 338 kar ḷudém sebi izročènim *duhóven*, ravno to je izraelski narod vsim narodam zemḷe. — *duhóvni*: ravn. 1, 315 poglavárji, *duhóvni* in ḷudí velika množica se jih je spravla na césto.

ζ) večina adjektiva na *alьn ilьn*, *ávьn ívьn*: begálьn blažílьn itd.

η) Od družba i služba preko družьb služьb produženem ь na *a* ima: *družábьn*, *služábьn*.

ϑ) velik broj adjektiva kojim osnova sama često ni ne dolazi ili dolazi u kakvom glagolu ili imenu složena s prijedlogom ili ne-

Digitized by Google

gacijom *ne* n. pr. doglédьn, dokázьn, bogoļúbьn, dopústьn, doséžьn, dospévьn, dostójьn, dotíčьn, doúmьn, dovédьn, dozdévьn; izdátьn, izkúsьn, izvéstьn, izvráčьn, izvírstьn; nabóžьn, nadléžьn, nadlóžьn, nadoméstьn, nagátьn, nagúdьn, nakázьn, nakļúčьn, nakrížьn, nalézьn, napòrьn, napótьn, napréžьn, napúšьn, naskútьn, nasládьn, natéčьn, navádьn, navrátьn; nedóžьn, neízprósьn, nejevóļьn, nenasítьn, neomájьn, nepotolážьn, nerábьn, neródьn neskónčьn, neskútьn, nestòrьn, neugásьn, neukròtьn, neumòrьn, neustrášьn, neusúšьn, neutájьn, neutážьn, neutrúdьn, nevédьn, nezacélьn, nezgòdьn; obájtьn, obáltьn, obétьn, občútьn, obíčьn, oblédьn, obrátьn, obrézьn, obírtьn, obséžьn, obšírьn, obúpьn, obzírьn, odlóčьn, odlóžьn, odmétьn, odpórьn, odpótьn, odpústьn, odróčьn, odúrьn, ogábьn, ogádьn, ogátьn, ogávьn, ogíbьn, oglévьn, oglúšьn, ogrédьn, ohlápьn, ohlátьn, ohlípьn, okórьn, okrétьn, okúsьn, omámьn, omášьn, omlédьn, omótьn, opásьn, opójьn, opòlzьn, opórьn, opotóčьn, oprézьn, osládьn, oslástьn, oslízьn, osójьn, osórьn, ostúdьn, ošábьn, ošlátьn, otávьn, otípьn, otóžьn, otírьn, ovádьn, ovírьn, ozírьn; pobóžьn, podlóžьn, podóbьn, pogúbьn, pohlépьn, pohlévьn, pohválьn, pokórьn, pomámьn, ponížьn, poprávьn, porábьn, porédьn, porúšьn, poslúšьn, postávьn, postréžьn, potmájьn, potrátьn, potrébьn, potŕpьn, potrpéžьn, povóļьn, povráčьn, pozábьn, pozórьn, pogréšьn; prebávьn, predítьn, pregázьn, pregíbьn, preglédьn, pregréšьn, prehòdьn, preklícьn, prelòžьn, preméŕьn, premíčьn, premóžьn, prenésьn, prenòsьn, prepírьn, preplávьn, prepròsьn, presézьn, prestópьn, prestrášьn, prešćrьn, preštévьn, pretŕpьn, preudárьn, previdьn; prijázьn, prikládьn, prilážьn, prilóčьn, prilóžьn, priļúdьn, priméŕьn, priprávьn, prípústьn, priróčьn, pristójьn, pristópьn, prizanèsьn; razdrážьn, razdrúžьn, razbòrьn, razbótьn, razgovòrьn, razlóčьn, razlóžьn, razpádьn, razsípьn, razsódьn, raztájьn, razúmьn, razvézьn; začímьn, zagátьn, zahválьn, zaméŕьn, zaslúžьn, zavéčьn, zavédьn, zavétьn, zavídьn, zavrátьn itd.

okórьn: rog. 2, 184 Rochus kir ni bil *okóren* themuč očU prou pokóren, govory viktorijo.

okrétьn: *okrétnim*: ravn. 1, 115 so jokáli in tulili *neokrétnim* otrokam enako.

otóžьn: rog. 2, 247 tu kir je ta mladenič šlišal, gratal je vus žalosten, postàl je vus *otóžen*. — *otóžnega*: ravn. 1, 176 taką bi mogla božja služba biti: veseļe in veseļe. O de bi nikoļ za nas nič žalostniga in *otóžniga* ne biló!

*

Digitized by Google

pobóžьn: ravn. 2, 61 *pobóžen*, vésten, vzdržen je bil Daniel. — *pobóžnemu*: ravn. 2, 77 ves strah odvzamejo te obļube *pobóžnimu* starčku. — *pobóžnim*: ravn. 1, 62 bog *pobòžnim* le za to trpleńe pošiļa, de jih veseļa vrédne stori.

podlóžьn: *podlóžni*: ravn. 1, 52 naš kraļ boš tí in mí tvoji *podlóžni*. 1, 162 vsi moji *podlóžni* se morejo ravnati po tvojim poveļu.

podóbьn: ravn. 1, 20 Noe, bogu v vsimu *podóben*, stegne roko. — *podóbne*: ravn. 2, 60 nikoļ ji ni *nepodóbne* besede iz ust.

pohlévьn: ravn. 1, 42 Jakob je bil tih in *pohléven*. — *pohlévna*: ravn. 2, 33 iz Marije sija *pohlévna* dovóļnost s stanam. — *pohlévno*: ravn. 2, 49 *pohlévno* in sladko je dete spančkalo. — *pohlévne*: ravn. 1, 31 šè take lepe in *pohlévne* prošńe niso pr ńih nič zdale.

ponížьn: ravn. 1, 85 Mozes reče *ponížen*: koga sim jez, de bom hodil h kraļu? 1, 128 Gedeon ves *ponížen* reče: . . .

porédьn: *porédnega*: rog. 2, 161 iz eniga *porédniga* rodú. — *porédni*: ravn. 1, 105 če želimò dobri biti, ne pa malopridni in *neporédni*, po zapovdih božjih de jih držimo, moremo začeti.

postréžьn: *postréžna:* ravn. 1, 220 prav voļna in *postréžna* je vdova. 1, 222 ta ptujka je bila bogaboječa, *postréžna*, potrpežļíva. — 1, 40 brat in sestra vsa prijazna in *postréžna* sta bila ptujimu možu.

potrébьn: *potrébnih*: ravn. 2, 62 še veliko drugih *potrébnih* ukov in umétnost je. 2, 68 vidil je velíko *nepotrébnih* neúmnih šeg.

prešérьn: *prešérnih*: preš. 113 smé nékaj nas, kér smo Prešérnove, biti *prešérnih*.

prilóžьn: *prilóžnem*: ravn. 1, 204 nekaj tega prerokovańa bomo poznej dali na bol *prlóžnem* kraju.

prizanèsьn: *prizanèsna*: ravn. 2, 60 prijazna, vmilena, *prizanèsna* je do vsaciga človeka.

umévьn: *umévnih*: ravn. 1, I v tih bukvah le tiste zgódbe bote našli, kar jih je bol *vumévnih* za mlade ļudí.

začímьn: *začímni*: ravn. 2, 30 le oni so bili nebeškiga veseļa *začímni*. — *začímne*: ravn. 1, 46 ta dobra sveta voļa nas ga spoznati dela *začímne* veseliti se nad ńim.

neródьn: *neródna*: ravn. 1, 228 tako nevsmileni ga stori lakomnost človeka in vsaka *neródna* strast.

neukrótьn: ravn. 1, 33 Izmael bil je nagajív in *neokróten* fant.

nevídьn: *nevídna*: ravn. 1, 283 moja jéd in pijáča je nevídna itd.

Digitized by Google

b. Otisnuti naglas.

Kad se govori strogo opredijeljeno, onda rabi obično otisnuti naglas. Inače dolazi:

α) u adjektiva s nastavkom *ov* građenijeh αα) od riječi s otisnutim naglasom na zadńem slogu u sing. nom.: *Blâžev*: Blâž, *Dûhovo*: dûh, *môžev*: môž, *knêzov*: knêz, *bîcov*: bîc, *Prâhov*: Prâh, *Skôkov*: Skôk, *Krêkov*: Krêk; *golôbov*: golôb, *gospôdov*: gospôd, *jerêbov*: jerêb, *čuvâjev*: čuvâj, *Jerâjev*: Jerâj, *fižôlov*: fižôl, *Rebôlov*: Rebôl, *generâlov*: generâl, *Odâmov*: Odâm, *rmânov*: rmân, *kapelânov*: kapelân, *Boštijânov*: Boštíjân, *korênov*: korên, *Medênov*: Medên, *kalînov*: kalîn, *bršļînov*: bršļîn, *Ahčînov*: Ahčîn, *barônov*: barôn, *majerônov*: majerôn, *Kržônov*: Kržôn, *kopûnov*: kopûn, *Markûnov*: Markûn, *osâtov*: osât, *soldâtov*: soldât, *falôtov*: falôt, *Žvanûtov*: Žvanût, *kancelîstov*: kancelîst, *pajâcev*: pajâc, *kmetâvsov*: kmetâvs, *Tomâžev*: Tomâž, *Matêvžev*: Matêvž, *Miklâvžev*: Miklâvž. — β) od riječi s poluglasnim u zadńem slogu a s otisnutim naglasom na predzadńem slogu: *brâtčev*: brâtьc, *sîrcev*: sîrьc, *stârčev*: stârьc, *Sîrčev*: Sîrьc, *Mîhčev*: Mîhьc; *grâškov*: grâšьk, *pâlčkov*: pâlčьk, *ptîčkov*: ptîčьk, *sînkov*: sînьk, *mûrčkov*: mûrčьk, *Jôžkov*: Jôžьk, *Pâvlov*: Pâvьl, *vêtrov*: vêtьr; *igrâvčev*: igrâvьc, *darîvčev*: darîvьc, *Bohînčev*: Bohînьc, *Korôščev*: Korôšьc, *Andrêjčev*: Andrêjьc, *odôjkov*: odôjьk, *końîčkov*: końîčьk, *Andrêjčkov*: Andrêjčьk.

Bôcov: ravn. 1, 137 *Bócova* dobrodélnost.

knêzov: ravn. 2, 229 ves lesk *knézoviga* dvora mu ni nič proti ńej.

môžev: ravn. 2, 39 kmalo po *móžovi* smrti se je posvetnim homatijam odpovedala.

gospôdov: škriń. sir. 1, 16 *gospódovi* strah je modrósti začętik. 22, 2 ako ne bómo pokóro sturili, bómo v *gospódove* rokę padli. 23, 27, nič ny slájšiga kakor na *gospódove* zapóvèdi ględati.

terpentînov: ravn. 1, 127 zagledal je angela božjiga sedéti pod *terpentínovim* drevésam.

bogatînčev: bogatînьc: ravn. 2, 251 trdi kamen pred *bogatínčevim* poslopjam je bil. 2, 278 pred *bogatínčevimi* durmi ves v grčah je ležal Lazar.

darîvčev: darîvьc: ravn. 2, 224 *darívčovo* srce gléda, nè pa darú.

izkušńâvčev: izkušńâvьc: ravn. 2, 84 kakó nevúmna je ta *skušńávcova,* mu Jezus pokaže.

Digitized by Google

ubijâvčev: ubijâvьc: ravn. 2, 141 kdor koļ se nad svojim bratom razjezí; pred sodbo ga gre djati: po *vbijávčevo* je kriv.

ubôžčev: ubôžьc: ravn. 2, 280 zdaj smé tudi on *vbóžčovo* zveličańe le od déleč vglédati.

zapeļîvčev: zapeļîvьc: ravn. 1, 11 kača je *zapelívčova* podóba.

U goreńskoj Krańskoj imaju i muška imena na *a* nastavak *ov*: Zamûdov: Zamûda, Matîjev: Matîja itd.

β) adjektivi s nastavkom *in* građeni od riječi od jednoga sloga i od riječi na *a* s naglasom na predzadńem slogu: *hčêrin*: hčî hčêr, *bâbin*: bába, *bôtrin*: bótra, *dêklin*: dékla, *sêstrin*: sèstra, *têtin*: tèta, *dîmin*: díma, *mâčkin*: mâčka, *Jêrin*: Jêra, *Nêžin*: Nêža, *Mîcin*: Mica, *sirôtin*: sirôta, *sosêdin*: soséda, *kobîlin*: kobíla, *nevêstin*: nevésta.

kraļîčin: kraļíca: ravn. 1, 308 takole je bila *kraļíčina* voļa spolńena. 1, 303 vkazal tudi kraļici je priti med ńegov srečni polk po *kraļíčino* napravļeni h gostém.

γ) s nastavkom *en* građeni od riječi s otisnutim naglasom na predzadńem slogu: *molîtven*: molîtev, *drûštven*: drûštvo.

δ) u adjektiva s nastavkom *ast* građenijeh αα) od dva i više sloga koji u sing. gen. ne rastu a imaju otisnuti naglas na predzadńem slogu: *âvšast*: âvša, *bêrsast*: bêrsa, *bôbnast*: bôbьn, *dômpļast*: dômpļa, *klâmast*: klâma, *krêvļast*: krêvļa, *lûkńast*: lûkńa, *spâkast*: spâka, *štôrklast*: štôrkļa, *vêjast*: vêja, *gôbčast*; gôbьc itd., *besêdast*: besêda, *bьzgâvkast*: bьzgâvka. *sprijêmkast*: sprijêmьk. — ββ) adjektivi građeni spojem nastavka *ak* s nastavkom *ast*: kast, od riječi s naglasom na zadńem slogu: *bêlkast*: bél, *čŕnkast*: čŕn, *sîvkast*: sìv, *rjâvkast*: rjàv, *višńêvkast*: višńëv, *rumênkast*: rumën, *zelênkast*: zelën itd.

klâmast: ravn. m. pov. 115 ni bil *klámast* človek Rupret.

rdêčkast: ravn. 1, 42 daj mi kaj te take *rudéčkaste* jedí.

zelênkast: ravn. ber. 158 plesnoba se vidi kakor tenek *bélkast*, víšńast ali *zelénkast* prah. 165 uno je rjavkasto ali *zelénkasto*.

sprijêmkast: ravn. ber. 158 sploh nam razodéva gńil omamļiv smrad in polzeč *sprijémkast* potip gób škodļívost.

Isto vrijedi često za *nat kļat*: *bêrsnat*: bêrsьn, *bîčnat*: bîčni, *ôļnat*: ôļni, *pêrnat*: pêrni, *žîlnat*: žîlni, *žîmnat*: žîmni, *čvetêrnat*: čvetêrьn, *papîrnat*: papîrni, *rumênkļat*: rumën itd.

ε) u adjektiva s nastavkom *ski* građenijeh αα) od supstantiva s otisnutim dugim naglasom na zadńem slogu, ako se u ostalim padežima ne mijeńa na otegnuti: *fârski*: fâr fârja, *mlînski*: mlîn

Digitized by Google

mlîna, *tâtski*: tât tâta, *grâdski*: grâd grâda, ali goreński: *grajskì* i prema tomu i *grájski*. *soldâški*: soldât, *španijôlski*: Španijôl, *baržûnski*: baržûn, *latînski*: Latîn, *Turînski*: Turîn, *krščânski*: krstjân, *dežêlski*: dežêl, *živâlski*: živâl, *oficîrski*: oficîr; *dejânski*: dejân dejâna itd.

Avstrijânski: Avstrijân: lev. žup. 81 zabraňeno je z dražbo prodajati *avstrijánske* obligacije.

Britânski: Britân: preš. 28 vidil si Némško, Francósko, *Británsko*.

Korôški: Korôt ili Korôh: preš. opomba; Vaḷhún je bil *koróški* vájvoda. ravn. 1, VII. tako so sploh začeli pisati tudi po *Koróškim*.

krščânski: kristjân: rog. 2, 159 useh dežél inu kraléjstou celiga *karshánskiga* svejtá. preš. opomba: Kajtimar si je veliko przadjál *kršánsko* vero razširiti.

pismêjski: pismêj: ravn. 2, 141 če vaša pravica od farizejske in *pisméjske* véči ne bo, ne pojdete v nebeško kraḷestvo.

soldâški: soldât: preš. 23 najprvi stán *soldáški* stán.

velikânski: velikân: lev. žup. 10 ako to storimo, nas máhoma korak *velikánsk* po naravnem póti pomákne mnogo bliže prave slovanščine.

živâlski: živâl: škriń. modr. 13, 10 kateri so bogóve imenòvali *živálske* podóbe.

dejânski: dejân: lev. žup. 87 méj ńe je štéti jednolétne radovôḷnike, oproščênce vojáške službe *dejánske*.

ubôški: ubôg: ravn. 2, 32 obḷubim, sramovalo bi na ńenim mestu veliko mater bi se bilo darú *vbóškiga* opravlati, Marija se nè.

ββ) od riječi s otisnutim kratkim naglasom na zadńem slogu: *brâtski*: brât, *kmêtski*: kmêt, *râjski*: ràj, *lâški*: Làh; *birîški*: birîč, *Tržîški*: Tržîč, *menîški*: menìh, *malîški*: malik, *pogrêbski*: pogrêb, *Hrvâški*: Hrvàt, *Predvôrski*: Predvôr, *Lubḷânski*: Ḷubḷàn, *Crkḷânski*: Crkḷàn, *otôški*: otôk, ali: *otróški*: otrôk.

kmêčki: kmêt: ravn. 2, 276 le h *kméčki* ženitníni naj hòdin kdo pride, že bi bilo grdó. 1, 155 vzel je kruha, meh vina in pa kozlička ter Davida h kraḷu pošḷe s temi *kméčkimi* daróvi. lev. žup. VII. ta ponižna *kmétska* kńižica more biti pride v mnoge roke.

lâški: Làh: preš. 45 dókaj jo barónov snubi: tróje iz dežéle *láške*.

râjski: ràj: preš. 104 prišlà lepôte *rájske* je devíca.

Digitized by Google

malîški: malìk: ravn. 1, 321 kraļ bo menil, de *malíško* darílo jéš. 1, 224 *malíški* popi so svojo pot na vse grlo vpili.

mrlîški: mrlìč: lev. žup. 56 oglednik se je dolžán uvériti, de je človek res mrtev . . iméti mu je zapisnik o *mrlíškem* ogledováńi.

siromâški: siromàk: rog. 2, 288 na to so ty *siromáški* stariši prvólyli. ravn. 1, 221 vdovo pozná po kóčah vsako, vé vsako dete *siromáško*.

γγ) od ženskijeh riječi na *a* s otisnutim naglasom na predzadńem slogu: *šôlski*: šôla, *Kŕški*: Kŕka; *čebêlski*: čebêla, *kmetîjski*: kmetîja, *Litijski*: Litija, *Vipâvski*: Vipâva, *sosêški*: sosêska itd.

bogatîjski: bogatîja; ravn. 2, 152 bogu in *bogatíjskimu* maliku obéma ne morete služiti.

čebêlski: čebêla: ravn. ber. 149 posebno imenítno je *čebélsko* živļeńe.

kmetîjski: kmetîja: ravn. 1, 106 nektire *kmetíjske* postave.

Morîjski: Morîja: ravn. ber, 30 peļe Abraham s težkim srcem svojigo siná na *morîsko* goro.

sosêški: sosêska: ravn. 2, 293 *sosêškim* stavam in napravkam radi prpomózimo.

δδ) od ženskijeh riječi na *a íca ína*: *devîški*: devíca, *Gorîški*: goríca, *družînski*: družína; pa i *nedêļski*: nedéļa. — Ovako i građeni od ženskijeh riječi od dva sloga na *a* s otegnutim nastavkom na prvom slogu, gdje je otegnuti nastao od izvorno otisnutoga kratkoga: *bâbski*: bába za bàba, *jâmski*: jáma, *krâvski*: kráva itd.

devîški: devíca: ravn. 2, 9 z *devíško* sramožļívostjo reče: . .

dolînski: dolína: škriń. vis. pes. 2, 1 jest sim poļski cvęt inu *dolínski* limbar.

mladînski: mladína: ravn. 1, 288 tako se vselej napuh in *mladínska* prevzétnost vtépa.

živînski: živína: škriń. pridg. 3 21 kdo vej, ali duh Adamovih otrók gori inu *živínski* duh doli grę? ravn. 1, 7 ne bodite leni po *živínsko*.

nedêļski: nedéļa: ravn. ber. 1 pridno obiskujte *nedéļsko* šolo.

εε) od supstantiva na *ník*: *jetnîški*: jetník.

bolnîški: bolník: lev. žup. 56 kadar zdravnik ali *bolnîški* strężnik umrje.

svetnîški: svetník: ravn. 1, 266 *svetníški* otroci smo. 1, 293 *svetníške* podóbe nam se čuda božje in ńih lepe izglede izkazujejo.

ζζ) građeni od osnova ńekijeh supstantiva s tvorkom ьc, a osnova je a) prezentska i od jednoga sloga, ali složena s kojim

Digitized by Google

supstantivom ili adjektivom: *hudodêlski:* hudodël u hudodêlьc, a del u dêlam, *koňedêrski:* der od derem dréti u koňedêrьc (isporedi štokavski živòder što bi slovenski glasilo živodër), *kvartopêrski:* per od perem prati schlagen u kvartopêrьc, što je prijevod ńemačke riječi der Kartenschläger, *zemļemêrski:* mër od mêrim u zemļemêrьc, *babjevêrski, krivovêrski, pravovêrski, starovêrski:* ver od verujem u babjevêrьc, krivovêrьc, pravovêrьc, starovêrьc, *kruhobôrski:* bor od boriti u kruhobôrьc. — b) ili od participa s tvorkom *l: tkâlski:* tkàl u tkâlьc, *darîlski:* darîl u darîlьc, *volîlski:* vòlil za ńegdašńe volîl ili volìl fem. volîla u volîlьc, *spoštovâlski:* spoštovàl u spoštovâlьc. — c) ili od infinitivne osnove na vokal, a nastavak glasi *vьc: klâvski:* kla u klâvьc, *darîvski:* darí u darîvьc, *volîvski:* voli u volîvьc, *mьščevâlski:* mьščevá u mьščevâvьc itd. — Slično je: *pârski:* Pâr u Pârьc Bavarus, *primôrski:* mor od morje u primôrьc, *Olšêvski:* Olšev u Olšêvьk, selo u gorńoj Krańskoj.

hudodêlski: ravn. 1, 63 Jožef je bil po *hudodélsko* v ječo poriňen.

rokodêlski: ravn. 2, 67 *rokodêlski* stan je Jezus tako rekoč povzdígnil.

blebetâvski: blebetá u blebetâvьc: ravn. 2, 60 Marija ni nič *blebetávskiga* na sebi imela.

volîlski: lev. žup. 6 okrajno oblastvo razsoja pritožbe in *volílske* imeníke.

malikovâvski: rog. 2, 648 bila je nekédaj pr téh *malikuváuskih* Aegyptjarjih ta navade de . . .

primôrski: ravn. 2, 248 na svetu tistikrat Tir in Sidon nar véči *primórska* mesta sta bila.

zamôrski: rog. 2, 292 bila je u tem brajleustvu Japonija u *zamúrskih* krajih ena žena. traun. 67, 3[2] *zamórska* dežela bo hitęla svoje rokę k bogu stęgniti.

ξ) U adjektiva s nastavkom *ji* građenijeh αα) od riječi od jednoga sloga s otisnutim naglasom osim ńekijeh domaćijeh s vokalom *o*: *bîčji*: bìk, *gâdji*: gàd, *gôsji*: gôs, *lêvji*: lèv, *mîšji*: mìš, *ptîčji*: ptìč, *râčji*: ràk, *vrâžji*: vrâg, *ûšji*: ûš. — ββ) od riječi s poluglasnim u zadńem slogu a s otisnutim naglasom na predzadńem slogu: *tkâlčji*: tkâlьc, *zâjčji*: zâjьc, *mravļînčji*: mravļînьc. — γγ) od ženskijeh supstantiva na *a* s naglasom na predzadńem slogu: *bâbji*: bába, *kâčji*: káča, *krâvji*: kráva, *kûrji*: kúra, *mûšji*: múha, *rîbji*: ríba, *râčji*: ráca, *svrâčji*: svráka, *vrâńi*: vrána, *žâbji*: žába,

Digitized by Google

kraljîčji: kraljica, *jerebîčji*: jerebica, *prepelîčji*: prepelica, *lisîčji*: lisica. — δδ) od riječi s otisnutim dugim naglasom na zadńem slogu: *golôbji*: golôb, *jerêbji*: jerêb, *strnâdji*: strnâd.

jerebîčji: ravn. 1, 172 pač majhina čast za kraļa de me reveža po hribih po *jerebíčje* loví.

kraljîčji: ravn. 1, 307 ti veš, de tudi *kraljíčja* krona mi je zoprna.

mravljînčji: lev. 2, 107 od tam začujemo od del *mravlínčjih* naše domovine.

golôbji: škriń. vis. pes. 1, 14 i 4, 1 tvoje oči so *golóbje*.

ζ) U adjektiva od dva sloga građenijeh nastavkom *ńi šńi*: *blîžńi, dâljńi, dôljńi, krâjńi, prêdńi, slêdńi, srêdńi, višńi, vŕhńi, zâdńi, zgôdńi, prêjsńi*.

dâljńi: preš. 154 zgodí se včasih de praznújejo Budísti v *dáljni* Kíni en dan zmed ńimi vjétimi kristjáni.

prêdńi: preš. 113 prihódna (pesem) v *sprédńe* kôncu je začéta.

prêjšńi: preš. 159 pred vama je bilà dni *préjšnih* prátka. 163 hrast ki vihár na tlà ga zimski trešne, na ênkrat ne zgubí močí *popréšne*.

zâdńi: preš. 136 doklèr krví ne vtêče *zádńa* sraga.

zgôdńi: preš. 187 *zgódńa* rána srcé ji glóda. 134 ko mi na *zgódnim* gróbu mah porásc.

slêdńi: ravn. 1, 251 žalostne so bile *poslédne* leta Salamonoviga kraļvańa. — Ali i *pôsledńi*: ravn. 2, 40 veséli so ńe *pósledńi* dnevi.

η) Ńekoliko adjektiva s nastavkom *ьn* građenijeh αα) od riječi ńekijeh s otisnutim dugim naglasom na zadńem slogu kakovi jesu numeralni adjektivi na *ôj* i *êr*: *enôjьn*: enôj, *dvôjьn*: dvôj, *obôjьn*: obôj, *četvêrьn*: četvêr, *stotêrьn*: stotêr itd. pa tako još: *oblâčьn*: oblâk, *obîlьn*: obîl.

obôjьn: preš. 174 môž in oblákov vojsko je *obójno* končála temna nóč.

oblâčьn: ravn. 2, 52 po *obláčnimu* in deževnimu vreménu le spet jasni sončik sija.

obîlьn: ravn. 1, 7 *obílen* vrt ga je še lepšiga delal. preš. 151 mi dáno je *obílno* povračílo.

ββ) od ńekijeh riječi s otisnutim naglasom na predzadńem slogu: *dvôjbьn*: dvôjba, *hîmbьn*: hîmba; *dobrôtьn*: dobrôta, *nevôļьn*: nevôļa, *telêsьn*: gen. telêsa, *drevêsьn*: gen. drevêsa (ali nebésьn jer

Digitized by Google

nebésa); *zôprn*: zôpr; — dva adjektiva s nastavkom *ьn* za *ьhьn*: *mâjhьn*: mal, za mâlьhьn malhьn, i *pôlhьn*: poln za polnhьn polnьhьn. (Uz majhьn dolazi i *mâjcьn* i *mâjčkьn*, ono od mâlcьn a ovo za maličkьn). — Tako i adjektivi građeni od adverbalnijeh izraza od adjektiva s prijedlogom samim bez supstantiva, koji imaju otisnuti naglas: *pogôstьn*: po gôsto, *natânčьn*: na tânko. — Osim toga još pojedini kao: *nedôlžьn*.

dobrôtьn: preš. 93 sónce bo *dobrótno* nam dálo sréčno léto.

nevôl'ьn: ravn. m. pov. 39 Polonca je bratička dražila. Če je potlej jokal, se mu sméja. *Nevôl'na* véči dél je bila, če ga je varovati mogla. ravn. 2, 108 *nejevól'ni* gredo spored ńega.

natânčьn: lev. žup. 84 županu je te zakone treba posebno znati, ker so taki de nikoli ne more biti prepaz|iv, nikoli *prenatánčen* kadar ima delo ž ńimi.

pogôstьn: škriń. pridg. 6, 1 onu drugu hudu je, kat|eru sim pod sóncem vidil, inu sicer *pogóstnu* med |udmí.

nedôlžьn: ravn. 2, 139 taki naj bo kdo, takó *nedólžen* brez ovínkov in zvijáč, jelite, že bi bil |ubezni in časti vreden. 2, 137 *nedólžno* vese|e bodo krotki na zem|i vživali. 2, 59 *nedólžne*, sveté, bogabojéče je iskal.

Adjektive u izvjestnom govoru s otisnutim naglasom bilo bi suvišno navađati, jer će svatko sam razabrati kada mu je čitati na pr. *potóčno* a kada *potôčno*, premda u knízi oboje dolazi jednako označivano: ravn. 1, 123 zdaj vas v dobro de|elo pelá, de|elo studenčnato in *potóčno* (= obilno potókov, dakle potóčno), a ravn. 1, 226 pil je *potóčno* vodo (= vodo iz potókov a ne iz studencev, dakle: *potôčno*).

Naglas da|e prama početku rije či nego na predzadńem slogu.

Tu je naglas posve ovisan o naglasu rije či od koje se adjektiv izvodi.

a) u adjektiva s nastavkom *av iv ov (ev)*: *bráhorav*: bráhor, *mílostiv*: mílost, *jávorov*: jávor, *gréšnikov*: gréšnik, *Jánezov*: Jánez, *Tékovčev*: Tékovьc; *alabásterov*: alabáster, *lákomne|ev*: lákomne|, *hudodêlnikov*: hudodêlnik, *puščâvnikov*: puščâvnik, *mlînarjev*: mlinar, *Kôdričev*: Kôdrič, *Lîpetov*: Lîpe, *Nâcetov*: Nâce, *Globôčnikov*: Globôčnik, *Štempîharjev*: Štempîhar, *Zâlokarjev*: Zâlokar itd.

jágnetov: jágne: ravn. 2, 93 *jágnetove* podobe je bil Jezus.

Hêlitov: Hêli: ravn. ber. 77 *Hélitova* sina se nista pobo|šala.

Digitized by Google

alabásterov: ravn. 2, 213 v *alabásterovi* posodí je dragiga mazila prnesla.

mármeļnov: mármeļ: škriń. vis. pes. 5, 15 ńegove nogę so *mármelnovi* stèbri postavļeni na zláte stolpe.

hudodêlnikov: ravn. 1, 319 oči Amanu zavežejo po *hudodélnikovo*.

prestôpnikov: prestôpnik: lev. žup. 83 imeti je na umu vsako polajšílo kakeršna so *prestópnikova* mladost, slaboumnost itd.

zatóženčev: zatóženьc: lev. žup. 83 mej dokazila je štéti *zatóženčevo* izpoved.

Lìpetov: ravn. m. pov. 15 Janez je na *Lípetovo* sukńo črnílo otrésal. 21 na *Lípetovim* vrtu je bilo lepo drevó.

Lôjzetov: Lôjze: ravn. m. pov. 63 *Lójzetova* sestra je obleko varovala.

Môjzesov: Môjzes: škriń. sir. 46, 1 Jezus Nave, v vojski junák, nastópnik *Mójzesov* v prerokuvańi, je bil po svojim imęni velik.

Nâmanov: Nâman: ravn. 1, 233 *Námanovi* služabniki radi so imeli svojiga gospoda.

Tînčetov: Tînče: ravn. m. pov. 99 *Tínčetovo* veseļe je bilo kameńe lučati.

b) s nastavkom *at ast*: *kámenat*: kámen, *búdalast*: búdala, *gráhorast*: gráhor, *rásohast*: rásoha, *jâmičast*: jâmič, *rôžičast*: rôžica, *kîsьlkast*: kisьl itd.

kámenat: rog. 2, 21 Moyzes prejel je bil na dvèh *kámenatih* tablah zapisane deset zapovedi.

c) s nastavkom *in*: *bótričin*: bótrica, *lástovičin*: lástovica, *pástorčin*: *pástorka*, *mlêkaričin*: mlêkarica, *Márkovčin*: Márkovka, *Kôdriščin*: Kôdriška, *mâterin*: mater, máti izvorno màti, *Jêdrtin*: Jêdrt (iz Gertrud) itd.

d) s nastavkom *ski*: *ájdovski*: ájdov, *dróbniški*: dróbnica, *duhóvniški*: duhóvnik, *Dúnajski*: Dúnaj, *góděevski*: góděev, *Hotémoški*: Hotémože, *Rádovliški*: Rádovlica, *trínoški*: trínog, *Túpališki*: Túpaliče, *fârmanski*: fârman, *mlînarski*: mlînar, *Prêdasьlski*: Prêdasli itd.

ájdoski: ravn. 2, 161 prišlo veliko jih bo iz *ájdovskih* dežél.

bâbovski: ravn. 2, 260 Marija ni nič *bábovskiga* na sebi imela.

bolêzьnski: bolêzьn: ravn. 2, 161 celi *bolézenski* drhali zapovduješ.

búntarski: búntar: škriń. pok. 2, 66 ti mojo neukrętno in *búntarsko* volo k dobrimu nakloniš.

Digitized by Google

dróbniški: ravn. 1, 26 Lot je imel veliko govéje in *dróbniške* živine.

fârbarski: fârbar: škriń. vis. pes. 7, 5 lasję na tvoji glávi so kakor krajlevi škárlát zavęzan v *fárbarskih* kotlih.

gódčevski: gódčev: lev. žup. 65 pred svatbo treba k županu iti po *gódčevsko* dopustilo.

gostîlniški: gostîlnica: lev. žup. 48 o merah *gostílniških*.

hinâvčevski: hinâvčev: ravn. 2, 147 kadar molite, ne ravnajte po *hinávčevsko*.

lêtnьski: lêtni: ravn. 1, 6 lepo spomladánsko ali *polétnisko* jutro je vsako živa podoba stvaritve svetá.

najâmьnski: najâmni: rog. 2, 199 Helena zapustyla je ta služábniški in *najámenski* strah.

pêsьmski: pêsьm: ravn. ber. 5 oskrbite se s *pésemskimi* bukvami.

razbôjniški: razbôjnik: rog. 2, 646 moja hiša je ena hiša te molitve inu vy ste to sturili k *razbójniški* jami.

rôvtarski: rôvtar: preš. 89 ak *rótarski* vezáti znaš otróbi, nov Orfej k sêbi vlékel boš Slovéne.

služâbniški: služâbnik: rog. 2, 199 Helena zapustyla je ta *služábniški* in najámenski strah.

trínoški: ravn. 1, 82 kdo je tako obrnil, de je ravno takrat hči kraļova na vodo prislà, nè pa *trínoški* kraļ? 1, 96 po *trínoško* ļudi stiska.

žêtьvski: žêtьv: ravn. 2, 199 *žétuska* prilika itd.

e) s nastavkom *ьn*: *lákomьn*: lákom, *lákotьn*: lákota, *mílostьn*: mílost, *jétičьn*: jétika, *mr̂zličьn*: mr̂zlica, *pámetьn*: pámet, *prázničьn*: práznik, *žálostьn*: žálost, *žámetьn*: žámet; *tákovšьn*: tákov, *ničêmurьn*: ničêmur, *zanîkarьn*: zanîkar, *čîharьn*: čîtkar, *slêharьn*: slêdkar, *vnôvičьn*: vnôvič itd., — a *délavьn* od glagolske osnove déla(ti).

lákomьn: ravn. 1, 27 naj bi vsi ļudjé po ńegovo ne bili *lákomni*, kaj srečniši in pokojniši bi na zemļi vkup živéli!

nâpačьn: nâpak: lev. žup. 34 da se ne bi nesreča godíla po *nápačnej* rabi kákršnega orožja koli.

nečêmurьn (obično: nečîmrn): škriń. prip. 12, 8 *nečímeren* in nevúmèn bó k zaničuváni. škrb. 1, 124 tí si preveč *nečímerna* bla. ravn. 1, 310 *nečémerni*, napúhneni Aman je sam pr sebi mislil . . . (kajk. ničemùren).

pámetьn: škriń. prip. 10, 19 kdor je gospodar svojih žnáblov, je nar bol *pámetèn*. pridg. 1, 15 *nespámetnih* štèvilu je neskončnu.

Digitized by Google

preš. 189 *brezpámetna* bilà bi z máno zvéza. škrb. 1, 18 to je eno slepó, *nespámetno* golufno vupaṅe. škriṅ. prip. 7, 7 jest sim vidil *nespámetne,* sim eniga *nespámetniga* mladẹnča ogledùval.

posâmičьn: posâmič: lev. žup. VII zdi se mi trebé izpregovoriti še o nekaterih *posámičnih* jezikoslovnih obrazih.

slôvezьn: slôvez: ravn. 2, 29 tako *slóvezno* še nikoḷ nobena reč ni bila oznanovana. 1, 102 z velíkimi in *slóveznimi* deli se je bog Izraelcam gospoda natore dajal spoznovati.

vnôvičьn: vnôvič: ravn. 1, 314 templa *vnóvična* stavba.

zanîkarьn: škrb. 1, 179 de še nisi popolnoma je uržọh sam ta, ker kake majhne dobre dela *zaníkerno* zamudíš. 1, 201 raztreseṅe stri človéka *zaníkerniga.*

žálostьn: škriṅ. sir. 7, 1 ne zasmèhúj človẹka, kadar je v srci *žálosten.* preš. 119 *žálostna* komú neznana je novíca, de jo ḷúbim? škrb. 1, 57 ktirga duša bi se znajdla v stani ene tako *žálostne* smrti. škriṅ. prip. 31, 6 dajte *žálostnim* močniga pitjá. preš. 27 v spomiṅ ga pijêmo tvôjih vesélih in *žálostnih* dni.

délavьn: lev. žup. 1 dolžnôst ga veže, da je *délaven* na vse strani. preš. 162 zvestó srcé in *délavno* ročíco za dóto bi bil dobíl z izvoḷeno devíco itd.

Isto vrijedi za nastavak *šьn kьn*: *kâkršьn*: kâkr, *vsâkakšьn*: vsâkak, *kôlikršьn*: kôlikr, *tôlikьšn*: tôlik, *tôličkьn*: tôličьk bez i: tôlčkьn ravn. 1, 309 po ti *tólčkini* reči je bog Mardoheju živḷeṅe otél. 2, 60 še *tólčkinih* delic se ne sramuje . . z zapóredjo, snážnostjo in zvestóstjo jih je še *tólčkine* polájšala.

Adjektivi drugoga koga nastavka dolaze rijetko, n. pr. *ьv*: *mílostьv*: mílost: ravn. 1, 75 če sveta *mílostva* neskončna tvoja ḷubezen iz eniga samiga prgodka sija toḷkaṅ lepo . . .

ji: *gosêničji*: gosênica: lev. žup. 137 nabrani *goséničji* mešički se zateró; pa tako: *gŕličji*: gŕlica, *péničji*: pénica.

Naglas u komparativu.

Komparativ se gradi od pozitiva ili na *suglasno* ili na *ê,* što će biti nastavak davno izgubḷenoga instrumentala sing. osnova na *o.* Od više adjektiva dolazi komparativ na oba načina. Nastavak mu je danas *jši* ili *ji.*

Po prvom se načinu gradi danas komparativ gotovo samo od osnova od jednoga sloga. Ako je pozitiv od dva sloga a drugi je slog nastavak *ьk* ili *ok,* taj se nastavak pred *jši* ili *ji* obično odbacuje. Naglas je otisnuti na slogu pred komparativnim nastavkom.

Digitized by Google

Kad neutrum rabi adverbijalno, može u ńekijeh komparativa otpasti krajńe *e* a tada se slog obično skraćuje: bȍḷ dàḷ màń vȅč, što Goreńac izgovara bǫḷ dǫḷ mǫń uz bôḷe dâḷe mâńe, ili ostàje krajńe *e* a vokal u prvom slogu gine: bḷȅ dḷȅ.

Tako grade komparativ: blâg: *blâži* opako *blâjši*, bliz: *blîži*, bol: *bôḷi bôḷši*, brz: *bȓži*, čest: *čêšči*, čìst: *čîšči*, dal(ek): *dâḷi dâḷši*, dôlg: *dôḷži*, drâg: *drâži* i opako *drâjši*, gladьk: *glâji glâjši*, globȍk: *glôbḷi*, *glôbši* uz globočêjši, gòrьk: *gôrji gôrši*, što znači u goreńštini pulchrior, grd: *gȓji gȓši*, hûd: *hûji hûjši*, kratьk: obično opako po analogiji râjši: *krâjši*, mjesto krâči, lьgâk: *lâži*, običnije *lôži* prema lòhьk, i *lâjši*, lêp: *lêpši* (lêvši), mehьk za mekьk: *mêči* i *mêši* (prema meh), mьn: *mâńi mâńši* (kompar. k pozitivu majhьn), mlâd: *mlâji mlâjši*, nizьk: *nîži*, ózьk: *ôži*, prędi: *prêje*, pust: *pûšči* i *pustêjši*, ràd: *râji râjši*, rédьk: *rêji rêjši*, slàb: *slâbḷi*, sladьk: *slâjši slâji*, širȍk: *šîrji*, težьk (osn. teg)· *têži*,, tьnьk: *tâńi tâńši*, tih: *tîši*, tvrd: *tȓji tȓši*, vet: *vêči* (adv. vȅč), visȍk: *vîši*.

bol: *boḷi:* ravn. 1, 303 od ńe kaki *bòḷi* je kraḷíštvo naménil. 2, 137 tudi uno *bóḷi* deželo za grobam bodo prejéli. 2, 184 je človek *bóḷi* kakor ovca. 2, 294 Marija si je naj *bóḷi* délež izvolila. — *bôḷši:* škriń. vis. pes. 1, 1 tvoje lubęzni so *bólši* kakòr vinu. 7, 9 tvoje grlu je kakòr *n*ar *bólši* vinu. ravn. 1, 52 od ńih nar *bólši* je Jožef. ravn. ber 12 bog ima pr vsim kar storí nar *bólši* misli. — *bóḷega:* ravn. ber. 15 ḷudjé so kar so imeli nar *bóḷiga*, bogú v dar nosili. preš. 27 *bóḷ'ga* srca ni iméla Ḷubḷána. — *bôḷšega:* škriń. pridg. 3, 12 inu sim spoznal, de nič ny *bólšiga* kakor se veseliti. — *bôḷih:* ravn. ber. 26 ali je bil za voḷo svôjih *bóḷih* pašnikov sréčniši. — *bóḷimi:* ravn. 1, 291 bog z *bóḷ'mi* darovi stotiro povračuje. rav. ber. 25 Lot je mislil z *bóḷimi* pašniki ob Jordanu veliko prídobi*t*i. — *bȍḷ:* škriń. vis. pes. 1, 2 tvoje lubęzni *bòl* dišę kakòr nar žláhtniši mazila.

dal: *dâlsi:* škriń. sir. 3, 7 kdor svojiga očęta spoštuje, bode *dálši* živleńe imèl. — *dḷȅ:* lev. 1, 4 hitil sem za mavro, ki mi *dḷè* in *dḷè* beži.

drag: *drâjši:* ravn. 1, 338 duhovnimu so nar *drájiši* človeške rečí rešníca, krepost.

gor: *gôrši:* sir. 10, 30 *góriši* je ta katęri dęla. — *gôršega:* ravn. 2, 74 pa je kaj lepšiga ín *góršiga?* 2, 155 to je komej senca kaj lepšiga in *góršiga*.

hud: *hûjši:* škriń. pridg. 9, 3 to je med vsim kar se pod sóncam zgody nar *hújši*. 10, 13 ta zadna ńegovih vust je nar *hújši*

Digitized by Google

zmóta. sir. 14, 6 ny *hújšiga* kakor ta katęri sebi prvóši. — *hûj:* ravn. 1, 44 bog ga je poznèj še *húj* pokoríl.

lьgak: *lôži:* škriń. sir. 22, 18 *lóži* je prenašati pęsèk inu kùp želęza kakòr nespámetnìga človęka.

lêp: *lêpši:* ravn. ber. 27 nar *lépši* plačilo je za ńe, če . . . 34 Jakob se obleče v Ezavo(vo) nar *lépši* oblačilo. — *lêpšem:* ravn. ber. 52 Jožef je svojimu očetu in svojim bratam selo na Gesenskim odkazal v nar *lépšim* kraji Egipta.

mьn: *mâńši:* rog. 2, 155 pomankajne teh angelov u nebesih de bi bil namestil, stvaril je bil eno drugo kreaturo in enu májhino *májnši* žlahtnusti kakor so ty angeli. — *mâńi:* rog. 2, 286 tu pak ne za tu koker de bi *májn* bilu s. imè Jezus kakòr imè Marija. rav. 1, 38 prijazno kramláte z menó, de si ravno me ni nar *máńi* vaše dekle. 1, 128 jez sim nar *máńi* očetove hiše. 2, 115 ļudjé *máńi* stanú pa bolšiga srcá so iz srca va ń verovali. 2, 141 še véči krivico storí ki jo velki zbòr sódi, ne kaka *máńi* gosposka on ki ostréje smrt prsojúje. — *mâńšega:* ravn. 2, 153 bog ktiri vam je véčeje dal, vam bo bog kaj *mánšiga* odrekoval? — *mânšem:* ravn. 2, 220 človek lohka ob *mánšimu* preživí. — *màń:* ravn. 1, 212 nebó pa nebó in nebó te ne obseže, koļko *màń* ta hiša. 1, 219 zmirej je *màń* praviga božjiga češeńa.

rad: *râjši:* rog. 2, 286 naj *rájši* usliši tè katéri kaj od ńega u ńegovim iménu prosjo.

sladьk: *slâjši:* škriń. vis. pes. 5, 16 ńegovu grlu je nar *slájši.* preš. 25 nar *slájši* dišáve nabera.

težьk: *têži:* ravn. ber. 161 zlato je med vsimi rudninami nar *tézji.* — *têžega:* ravn. 1, 36 kaj *téžiga* za očetovo srce bi mu ne bil mogel bog vkazati.

vet (k velik): *véči:* pa že drug *véči* poménik je imélo v sebi vse to. 1, 1, 59 *véči* ko je sila, bližej ńegova pomoč. 1, 142 *véči prhajal,* rasel v dobrim in prijeten je bil bogú in ļudém. — *vêčim:* ravn. 1, 134 prišel v Sihem je Gal in navdá jih še z *véčim* pogumam. — *vêče:* rav. 2, 153 ktiri vam je *véčeje* (opako za véče) dal, vam bo kaj máńšiga odrekoval. — I *vêhši* (kao od veh): rog. 2, 297 ne znajdemo le samú tega unemu enakiga, temuč *véhšiga.*

visok: *vîši:* ravn 1, 165 v zavétju nar *víš'ga* prebiva. 1, 166 postavil si dom pr nar *víšimu* sebi. — Uz to *vîkši* (vîhši): ravn. 2, 7 sin *prevíkšiga* se mu poreče.

Digitized by Google

Gotovo svi ostali adjektivi prave komparativ od pozitiva u obliku na *ê (ѣ)*: *êji êjši* i *êši*. Naglas je na tom *e* i to otisnuti dugi: *êji êjši êši*. Ali gotovo svi adjektivi mogu i u komparativu držati naglas na slogu na kojem ga imaju u pozitivu u sing. nom. fem., nu onda *e* oslabi na *i* koje se izgovara kao poluglasno, a piše se čas *i* čas *e* i može posve ispasti: bél: belêjši belêši béliši bélši.

bél: *belêši*: dalm. jerem. plač. 4 ńe Nazarei so bily *beléši* kakor mleku. — *béliši*: cruc. 2, 225 snejh ne potrbuje *bèleši* biti. ravn. 1, 28 urno pèci podpepelnike iz nar *bélši* moke.

blêd bléda: *blédiši*: ravn. 1, 289 vidi naj de so *blédši* naše lica, za glavo se mi mája.

bogàt bogáta: *bogatêji*: ravn. 2, 210 *bogatéji* in srečniši bote pr ńih posesti. — *bogatêjši*: ravn. 2, 31 *bogatéjši* so jagne v dar opravlali. - *bogátiši*: rog. 2, 578 Petrus je bil ta nar *bogátiši* .. temu ner *bogátišmu* Petrusu Tomaža prutje postavim. ravn. 2, 124 sploh *bogátiši* in imenítniši od ńega so bili. 1, 334 z mogočnejim od tebe in *bogátšim* se nikar ne znani.

čist čísta: *čistêjši*: ravn. 1, II. iz vsake povédi skorej bote božjo vsigamogočnost . . spoznavali, pa nad nečimur ne lepši in *čistéjši* kakor nad Jezusam. 2, 16 še zdaj je veseļe nad bogam veseļe nar lepši, nar blajši, nar obilniši, nar *čistéjši*. — *čistêši*: dalm. jer plač 4 ńe Nazarei so bily *čistéši* kakor sneg. vis. pes. 5 ńegova glava je nar *čistéše* zlatu. job. 2 tu nar *čistéši* zlatu ńej glih ne velá. — *čistêji*: lev. žup. V. kolikrat bi se kaka stvar dala mnogo *čistéje* in lépše povedati.

čudьn: *čudnêjši*: ravn. 1, 340 vse dozdajšne prgodbe so le prprava k prihodnim še toļkaj *čudnéjšim* prgodbam.

dèbel debéla: *debelêjši*: lev. žup. 79 učilniški svèt ima občinske učilnice pod svojo rokó kar se tiče odgojíla in drugáčnih *debeléjših* pripráv. — *debéliši*: ravn. 1, 28 odbere nar lepši in *debélši* tele. ravn. ber. 43 kumrne krave so unih sedem debélih požrle in niso bile nič *debéliši*.

dobrôtļiv: *dobrôtļiviši*: ravn. 2, 122 *dobrótliviši* so bili do vbogih.

domàč domáča: *domáčiši*: rog. 2, 461 ta je dalej ta ner *domáčiši*.

drȍbьn: *drobnêjši*: ravn. m. pov. 79 grašico in smetí iz graha izberajte in na kupčike devajte na eno stran lépšiga in debélšiga, na drugo *drobnêjšiga*.

Digitized by Google

globȍk globòka: *globokêjši:* ravn. 2, 56 pa še lepšiga in *globokéjšiga* navuka so te besede. — *globokêji:* ravn. ber. 17 od tod je pršlo, de je ves človeški rod zmirej *globokéji* in *globokéji* v grehe pogrezaval. — *globòčiši:* rog. 2, 271 kir je bil zamirkal, de ta paša pomankuje, gnal je to čedo dalej in *globókeši* u to pušávo.

gòdьn: *godnêjši:* ravn. 1, 310 tako je bog lepo Mardohejovo delo o nar *godnéjšimu* času spet zlékel na dan.

gȍl: *golêjši:* ravn. 2, 304 *goléjši* ko se komu takimu resnica pokaže, huji divjá.

gorȅč goréča: *goréčiši:* rog, 2, 170 kuliker stáriši telkajn *goréčiši* u te milosti se je kazala.

gòrьk: *gorkêji:* ravn. ber. 1, 174 za poskušńo so že take Laponce v *gorkéji* in rodovitniši kraje djali. 155 ceder raste v *gorkéjih* deželah.

gôst: *gostêji:* ravn. ber. 150 perje pticam, dlaka końem volam in kravam na zimo *gostéji* rase. 166 mrzléji sapa je navadno *gostéji* od gôrke.

grẹ́šьn: *grẹ́šniši:* rog. 2, 621 kar pr drugih vidite, use se vam zdy lepši, búlši, méhši, ja celu tu kar je manši grši *gréjšniši* je.

gròzьn: *groznệši:* rog. 2, 620 kaj za ena *groznéši* pošast more se znajt inu biti, kakor je ta hudyčavi grejh te nevošlívosti? — *groznệji:* ravn. 1, 90 tako so še *groznéji* zlégi na ńe prišli.

grozovítьn: *grozovítniši:* ravn. ber. 134 veliko jih je bilo ki so raji nar *grozovítniši* martre hotli trpéti.

hítьr: *hitrệši:* dalm. jan. 20 ta drugi joger je naprej tekel *hitréši* kakor Petrus. rog. 2, 286 za tu je s. m. cerku postavila unu angelsku češejne ta ime Marija, de bi skuzi tu ložáj inu *hitréši* uslišana bila od buga ta s. molituv. — *hitrệji:* preš. 71 to rệče, *hitréje* sta se zasukála. lev. žup. 99 kakor se zdi naj *hitréje.*

hudòbьn: *hudòbniši:* ravn. ber. 19 ne de bi se bili dali omečiti, so še le malovrédniši in *hudôbniši* prhajali. 195 otròk ki staršov ne spoštuje, popači svôje srce *hudôbniši* od dne do dne.

imenítьn: *imenítniši:* škriń. modr. 18, 12 to nar *imenítniši* ńih rodovine je bilu v enim hipu končánu. ravn. 1, 6 neizrečeno *imenítniši* je človek od živál. 1, 150 ne kdor je nar véči in nar *imenítniši,* ampak kdor je nar bọlši, je ńemu nar prijétniši. škriń. sir. 13, 2 kdor se k *imenítnišimu* kakor je on prdrúži, si bo tẹžo nalóžil. ravn. 1, 27 Abraham med ńimi nar *imenítnišimu* reče: . .

Digitized by Google

imenítniji: ravn. 1, 315 Corobabel je bil ńih nar *imenítniji* vojvoda.

kьsьn: *kьsnêjši:* ravn. 1, 278 Tobijova žena se je z družino in čedami *kasnéjši* pomikala za ńima. — *kьsnêši:* rog. 2, 152 *kasnéši* leniši in slabiši bil je ta ogin.

krepьk: *krepkêjši:* lev. žup. 70 občinskim siromakom je domovinski zakon naj *krepkéjša* podpórńa. — *krepkêši:* rog, 2, 387 znéšle so se ženè katére *krepkéši,* močnéši, srčnéši, spredrzniši in ferbéžniši kakor vojšáki, junáki možáki so se kazále. — *krepkêji:* ravn. 1, 327 korenaki po vsimu Izraelskimu nar *krepkéji* so se shajali k Matiju.

kròtьk: *krotkêjši:* ravn. 2, 20 od zaničvańa in trpleńa sta le še *krotkéjši* prhajala. — *kròtkiši:* rog. 2, 535 vidil je ta velik čudež Dioscorus, ali iz tega nič ni bulši inu *krótkejši* gratal. (vaļada griješkom za krotkéjši, jer u Rogerija često dolazi označen slog pred naglašenim slogom).

lьgьk: *lьžêši:* dalm. 2 hron. 10 sturi ti naš jarem *lažéši.* mark. 6 Sodomi in Gomori bo *lažéši* na sodni dan. job 7 v moji legi mi bo *lažéši.* — *lьžêji:* rog. 2, 286 de bi skuzi. tu *ložáj* inu hitréši ušlíšana bila molituv. — *lâžiji:* škriń. sir. 25, 28 vsaka rana se *lóžej* trpy kakor srcá rana. 19 vsaka hudobíja *lóžej* kakor hudobija ene žene. 20 vsaka nadlóga *lóžej* kakòr možtuvańe sovražnikov. ravn. 1, 160 kaj je zdaj *lóžej* in boļ po redi, izraelski odrešeník naj bo tudi kraļ. — *lьhkêjši:* schönl. 248 kateru je *lahkéjši,* reči: . . ravn. 2, 103 z *lohkéjšim* srcam sta šla na prihodne skrbi in težáve.

ļûb ļúba: *ļúbiši:* škriń. vis. pes. 7, 6 kakú si lępa inu kaku snažna, ti nar *lúbiši* v razveseléńi! modr. 7, 8 meni je bilá *lúbiši* kakor krajlęstva.

ļubeznìv ļubezníva: *ļubezníviši:* ravn. 1, 75 kjer se nam boš še veliko milši in *ļubeznívši* spoznati dal. 2, 285 žé neizrečeno *ļubeznívši* je Jezus od ļudi. 1, 140 krepóst še tako révniga otroka dela *ļubeznívšiga* bogú in ļudém, kakor de bi bil z zlatam osnažen. 2, 235 povést nar lépših in *ļubeznívših* ena je ta le za vas.

mèter metèra: *metèriši:* ravn. 2, 67 še kakšina opomba za *metèrši* mladénštvo bi vtegnila biti prav tukej.

mìl míla: *míliši:* ravn. 2, 287 kdo premore otrokam ļubšíga in *mílšiga* prijatla le misliti!

mòčьn: *močnêši:* dalm. mark. 1 eden pride za mano, ta je *močnéši* kakor jest. 1 mos. 25 en folk bo *močnéši* kakor ta drugi. ti

*

Digitized by Google

si veliku *močnéši* postal kakor my. 2 mos. 19 trobente glas je čez dajle *močnéši* bil. rog. 2, 389 znešle so se ženè katére krepkéši *močnéši* srčnéši . . kakor vojšáki junaki možáki so se kazàle. cruc. 3, 484 zlatu, danary inu blagu tiga svejta je taku močnu, de premaga te ner stanovitniši inu *močnéši.*

módьr: *modrêjši:* ravn. ber. 114 v vsih velicih rečéh vprašaj *modrêjši* za svet.

mogóčьn: *mogóčniši:* rog. 2, 554 katera arka obilniši je inu *mogóčniši* kakor una velika. škriń. sir. 48, 13 ny *mogóčniši* bil kakòr on. ravn. 1, 337 poslednič so se Rimlane, polk na zemli tisti krat nar veči in *mogóčniši,* na Judovskim oblasti posvojili.

mŕzьl: *mrzlêji:* ravn. ber. 166 *mrzléji* ali gorkéji sape naženó. 170 letna vročina se zmáńša, ker pride dež iz višjih *mrzlêjih* krajov.

mŕzьn: *mrznêji:* lev. žup. VI. takšno preporočańe še nikoli nij bilo *mrznéje* nego li ob zdańih mnogopisnih časih.

nâpčьn: *nâpčniši:* ravn. 2, 263 drugi sin je bil vonder le *nápčniši.*

nepokórьn: *nepokórniši:* ravn. 1, 260 Izraelci so bogú vedno *nepokórniši* prhajali.

obîlьn: *obilnêši:* dalm. 2 kor. 3 v eni *obilnéši* časti. fil. 1 molim za tu, de vaša lubezen če dajle več *obilnéši* bode. — *obîlniši:* rog. 2, 493 ona prnesla je en taku veliki inu obilni dar, de vehšiga, *obílnišiga,* žlahtnišiga ni ne nebú ne zemla iméla. lev. žup. 15 občinski zakon ukazuje *obílnejšo* večíno.

odlóžьn: *odlóžniši:* ravn. 2, 82 Jezus je v pušavo, v kraj nar *odlóžniši* v ńi, šel.

óstьr: *ostrêji:* ravn. 2, 141 še večo krivico storí . . . on ki *ojstréji* smrt prisojuje. 1, 116 skorej ne more bog hudobnih *ojstréj* štrafati kakor de jih ńih voļi izdá.

ostúdьn: *ostúdniši:* ravn. 2, 229 se da misliti kaj *ostúdnišiga?*

pobóžьn: *pobóžniši:* ravn. ber. 13 prva človeka zmeraj bóļi in *pobóžniši* prhajata. 45 navadite se zmirej bóļi in *pobóžniši* prhajati.

porédьn: *porédniši:* rog. 2, 188 pokoršina se podvrže celu tem *porédnišim.*

potrébьn: *potrébniši:* ravn. 2, 116 to je praviga Izraelca nar *potrébniši* lastnóst.

pòzьn: *poznêjši:* ravn 1, 13 kdo je kača bila, se bo še le iz *poznéjših* prgódeb bol pokazalo. — *poznêši:* dalm. 1 mos. 30 taku

Digitized by Google

so bile te *poznéše* ovce Labanove. — *poznêji:* ravn. 1, 51 tudi v *poznéjih* pesmih popisuje David nebeške občutleje 2, 270 Samarijani so si *poznéje* na gori Garicim svoj tempeļ postavili. preš. 122 al se smèl bo razodéti saj *poznéje* sám ne vé.

požrẽšьn: *požrẽšniši*: preš. 174 *požrẽšniši* obúpa so harpíje.

premóžьn: *premóžniši:* rog. 2, 411 Wolfgang trošta se enu vehši bogastvu pr enim *premóžnišim* gospúdu zadóbiti. škriń. sir. 11, 11 hudoben človèk dęla, hity inu trpy, al nič ny *premóžniši.*

preprêden: *preprêdeniši:* ravn. 1, 299 nad kosmatim kraļovim in polkovim malikovańem se vučimo varovati se *preprédenšiga* malikovańa.

prijázьn: *prijázniši:* ravn. 2, 275 še neskončno *prijázniši* je bog. škrb. 1, 57 najdli bomo nar *prijázniši* vábleńe.

prijétьn: *prijétniši:* ravn. ber. 82 bogú je pokoršina *prijétniša* od darú.

prilóžьn: *prilóžniši:* ravn. 2, 5 se da misliti šiba *prlóžniši* in lubeznívši?

pust: *pustêji:* ravn. 2, 8 v mesta nar *pustéji* koči je vboga divica natihama prebivala.

rdẽč: *rdečẽši:* dalm. jer. plač. u ńih štalt je bila *rdečẽša* kakor koralde.

spẽšьn: *spešnêji:* lev. žup. 102 ako jih je česa tacega prošńa, ustrežejo naj kar morejo naj *spešnéje.*

sŕčьn: *srčnêji:* ravn. 1, 319 še le *srčnéji* so zidali.

sŕdьn: *srdnêjši:* ravn. 2, 245 vse pobožnosti so le potlej bogu všeč, če nas božje zapovdi bol in *srdnéjši* držati vnémajo.

sréčьn: *sréčniši:* ravn. 1, 276 bogaboječi ļudjé so pod soncam nar *sréčniši* ļudjé. 1, 323 v sredi smrtniga trpleńa smo *sréčniši* mi od tebe.

strášьn: *strašnêjši:* ravn. 1, 21 koļkor *strašnéjši* húde bog kaznuje, toļko ļubeznivši je dobrim.

strupovît: *strupovîtiši*: lev. žup. V. naša naj *strupovítejša* rana je tá, kér . . .

svẽt: *svetêji*: ravn. 1, 337 Abrahama možá je poklical nar *svetéjiga.* — *svetẽši*: škrb. 1, 100 imé Jezus je nar *svetẽši.*

šíbьk: *šibkêjši*: ravn. 2, 102 vsaki daja dobro vino prvič na mizo, in potlej ti se gosti napijejo, še le vrédnišiga ali *šibkéjšiga.*

tьmьn: *tьmnêjši*: ravn. 2, 266 malopridniga hlapca v nar zadniši in *temnéjši* kot jéče. preš. 157 mi pred očmí je v naj *tamnéjšim* kóti poglèd ta.

Digitized by Google

težávьn: *težávniši*: škrb. 1, 25 al ne bodo le tí uržóhi tebi skrb za izveličańe zmiram *težávniši* strili?

tvŕdьn: *tvrdnêji*: ravn. 2, 66 resnico spoznavat vaš um je vsaki dan *trdnéji*. 2, 196 de navuk *trdnéj* obdržé, je svoj nebeški vuk začél v zgol prilikah razlagati.

ubóžьn: *ubóžniši*: ravn. 2, 31 bogatéjši so jagne, *ubóžniši* dva golóbca v dar opravlali.

umétьn: *umétniši*: ravn. 1, 287 nar *umétniši*, prḷudniši in lepši zmed ńih je babilonski kraḷ Nabukodonocar k svoji posrébi odbrati rekel.

vesêl: *vesêliši*: ravn. 2, 10 kaj če révnim grešnim ḷudem *vesélšiga* biti? 2, 284 lepšiga in *vesélšiga* sàj ni kakor svetim angelam enak biti.

zvêst: *zvestêjši*: ravn. 1, 171 David se je z Abizajam, svojim nar *zvestéjšim* tovaršam do stana prbližal.

žlâhtьn: *žlâhtniši*: preš. 25 nar *žláhtniši* trave in mira nabéra itd.

Uz završetak êjši êši dolazi i *êjši éši*. Kopitar gram. 269 piše hitrêjši (hitréši oder hitréji) . . sladkèjši lohkèjši mehkèjsi tenkèjši gladkèjši močnèjši volnèjši . . belèjši belèji, gluhèjši prostèjši svetèjsi. Tako piše i Škrińar éjši što vaḷa čítati êjši n. pr. sir. 24, 21 nar čistéjši kadilu. vis. pes. 3, 7 izmed nar močnéjših. sir. 17, 30 kaj je svetléjši kakòr sonce? sir. 17, 30 tí nimaš nobeniga zvèstéjšiga itd.

b) **U ugarskoj slovenštini.**

U ugarskoj slovenštini nominalna deklinacija adjektiva jako uzmiče složenoj deklinaciji i u sing. nom. masc. te se govori n. pr. ti si mládi léjpi dóbri zéli itd. uz pravilno: ti si mlad, lejp, dober, zel itd. nagfl. 183: na vedrom je zrák rejtko gda *tíhi*. 185 gdare na nébi obláci jeso, zrák je nej *čísti* . . . deždž zna škouditi, či je preveč *veliki* i *dúgi* itd. Izuzimḷu se posjedovni adjektivi s nastavkom *ov* i *in*: bratov, vukov, a i bezov, sestrin itd.

1. Adjektivi od j e d n o g a s l o g a pa bio dug ili kratak imaju naglas na prvom (početnom) slogu, a samo oni s dugim vokalom mogu u sredńem rodu kad rabi adverbijalno imati naglas na zadńem slogu:

Sing.

nom. drág drági, drága, drágo
acc. drág drági, drágo, drágo

Digitized by Google

gen. drágoga, drágе, drágoga
dat. drágomi, drági, drágomi
istr. drágim, drágov, drágim
loc. drágom, drágoj, drágom

Plur.

nom. drági, drágе, drága
acc. drágе, drágе, drága
gen. drági
dat. drágim
istr. drágimi
loc. drági.

Dual.

nom. acc. drágíva, drágivi, drágiví
gen. loc. drági
dat. istr. drágima

drági: küz. mat. 13, 6 šteri gda bi najšao eden *drági* džündž odídoč oudao je vsa ka je méo i küpo ga je. — *drágoga:* mat. 26, 7 štera je alabaštrom *drágoga* mazala mejla.

cejli: *celoí:* küz. mat. 1, 22 tou se je pa *celou* záto zgoudilo, da . .

hüd: *hudóu:* küz. mat. 8, 16 vse ki so se *hüdou* meli je zvráčo itd.

2. Adjektivi od dva sloga.

Gotovo svi adjektivi od dva sloga imaju naglas na prvom (početnom) slogu n. pr. s nastavkom *er:* bíster, híter, dóber, móker, móuder, véder. — s nastavkom eo = *el:* mŕzeo, svéteo tópeo. — s nastavkom *ek:* krátek, léjhek, méhek. — s nastavkom *en* (*in*)*:* bláten, máren, níden, prázen, žméten. — s nastavkom *en:* méden, lákten, vóden, pűkšen. — s nastavkom *ov:* brátov, vúkov, lípov, lágov. — s nastavkom *in:* bábin, séstrin. — s nastavkom *ji:* ríbji, ftíčji. — *ńi:* blížńi, zádńi, víšńi. — s nastavkom *ski:* brátski, némški itd.

3. Adjektivi s naglasom na zadńem slogu.

Amo idu adjektivi s nastavkom *iv* i *it.*

bojazlív: nagfl. 115 goloub je *bojazlív.* 101 ovca je *bojazlíva* stvar. küz. mark. 4, 40 ka ste tak *bojazlívi.*

lübeznív: nagfl. 114 goloub je *lübeznív* k mladam svojim. nagfl. 12 oni so náj *lübeznívo* príjali. trpl. 141, 6 ńi soudci se naj doli

Digitized by Google

zosünejo z pečín, tak se bodo poslüšala včeńa moja, kaj so *lübezníva.*

mertüčlív: nagfl. 124 da človik živeti i rasti more, potrejbno ńemi je jesti i piti, ali *mertüčlívo.*

nedüšlív: nagfl. 99 ńega mlejko je jako hasnovito lüdém rouni prs i *nedüšlívim.*

paščlív: nagfl. 75 on vučeník šteri ta vučena znati ščé, *paščlív* more bidti. 75 *paščlíva* včélica nam tü példa boj. 74 ki so *paščlívi* i dobro se ponášajo, te pohvalijo. 39 ki se *paščlívo* včí, dosta zná i daleč pride.

pazlív: nagfl. 99 osel je vörostiven i *pazlívi.* bar. 4 záto ka je tak vrla bila i *pazlíva,* je roditelom jako lüblena bila. 4 je vsako reječ *pazlívo* poslüšala.

pisnív: bar. 29. či je senou gnilo ali *pisnívo,* te je živini *škodlívo.*

pišlív: nagfl. 131 eden *pišlívi* pošteni starec Elizeuš je ednouk v Bethel varaš šou.

prijaznív: nagfl. 104 koza je *prijazníva* stvár. gön. 70 máčka *prijaznívo* se je voščila kre ńé.

skrblív: küzm. 15 *skrblívo* je zvidávao od ńih vrejmen zvejzde.

srblív: küz. 2 tim. 4, 3 pouleg lastivni žél si bodo vučitele spravlali *srblíva* majouči vüha.

škodlív: nagfl. 182 nečísti zrák je *škodlív.* 89 podgani i miši so *škodlíve* i neprilične stvaré pri hiži gön. 38 telovne želé so düši i tejli *škodlíve.* nagfl. 183 veter čísti zrák od *škodlívi* spárov.

šparlív: bar. 11 svojim oblečalom je Katika *šparlíva* bila.

trplív: nagfl. 97 boj krotek, *trplívi* i miroven. 98 geto je osel tak *trplívi,* ešče deca se rada ž ńim šali. 161 *netrplíva* Klarika.

vtraglív: küz. mat. 25, 16 lagoji sluga i *vtraglívi!* znáš ka žeńem gde sem nej sejjao.

zgrablív: küz. mat. 7, 15 prihajajo k vám vu ovčeni odejvkaj, znoutra so pa *zgrablívi* vucké. nagfl. 116 štero so *zgrablíve* hižne stvaré? *Zgrablíve* hižne stvaré so pes i mačka. küz. 1 kor. 5, 10 pisao sam vam v listi, ka bi se ne zmejšávali ali skoupimi ali *zgrablívimi.*

plemenít: küz. fil. predgov. Filippis je Macedonije *plemeníto* mesto bilou.

znamenít: küz. djań. ap. 2, 20 sunce se preobrnè na tmico i mejsec na krv prvle liki pride dén gospodnov veliki i *znameníti.*

Uz to još pojedini drugi adjektivi: *ednák, sirouv.*

Digitized by Google

ednák: küz. fil. 2, 6 je *ednáki* bio z bougom. nagfl. 146 kak lejpa *ednáka* vilica je tá. küz. djań. ap. 1, 14 tej so vsi bili stálni *ednáko* v molitvaj i v prošńaj z ženámi i z Marijov. fil. 2, 20 nikoga nemam *ednáke* z menom düše. djań. ap. 8, 6 lüstvo je pa z *ednákov* pametjov poslüšalo ona. 8, 21 ár je tvoje srcé nej *ednáko* pred bogom.

siróuv: nagfl. 51 trava je zeléna, *sirouvi* list zeléni. 68 eden vért je vu velke plasté sklao na pou *sirouvo* i mokro senou. 153 ništeri sád, kakti jáboka i grüške i *sirouvi* stojí. gön. 20 *sirouvo* listje je zeléno. 40 diňe se *sirouve* jejjo.

4. Tako imaju adjektivi s nastavkom *av, ast, at, en* naglas na nastavku u svim oblicima u kojima narastu za koji slog, dakle svuda kad rabe po složenoj deklinaciji: žerjávi, bedásti, bogáti, zeléni.

Amo idu još *globouki širouki, debéli dreséli veséli.*

gizdávi: küz. 1 obči list 5, 5 boug tim *gizdávim* prouti stojí. trpl. 138, 6 gospoud ouzdaleč pozna toga *gizdávoga.* 123, 4 krouto je nasičena düša naša špota ti *gizdávi.* 40, 5 ne pridrüži se k tim *gizdávim.* 31, 24 nazaj obarje gospoud te verne i nazáj pláča tim *gizdávim.*

krvávi: küz. mark. 5, 25 štera je vu *krvávom* otouki bila dvanájset lejt

rjávi: nagfl. 170 ńega perje je *erjávo.* küz. ozn. 12, 3 eden veliki *erjávi* pozoj je meo sedem gláv. 6, 4 vö je šou drügi koń *erjávi.* 17, 3 vido sam edno ženo sidéčo na ednoj *erjávoj* divjačini.

žerjávi: küz. iv. 21, 9 vidili so *žerjávo* vougelje naloženo. trpl. 18, 9 din je šao z nousa ńegovoga, žgajouči ogen z vüst ńegovi i *žerjávo* vougelje od ńega. 18, 13 od bliščave pred ńim so oblácke razegnáni med točouv i *žarjávim* vougeljem. 140, 11 *žarjávo* vougelje pokrij ńé. nagfl. 68 edna hlapica je ednouk vö nesla *žarjávo* prajco na smetni küp. bar. 35 blisk *žerjávo* migéče.

bedásti: nagfl. 100 edno malo *bedáste* stvári so ovce.

brunásti: nagfl. 51 ore je *brnásti,* kostań je *brnásti,* kava je *brnásta,* márše *brnásto* . . spoznali smo že bejlo, črno, žúto, zeléno, plávo, moudro, sívo i *brnásto* licojno. 60 ńega licojna je *brnásta.* 71 obá sta *brnástiva* na licojno gledouč.

falingásti: bar. 23 z starcov ali ovači *falingásti* lúdi se je nigdar nej osmejavao.

jezikásti: trpl. 140, 12 *jezikásti* človek ne obstojí na zemli.

Digitized by Google

konoplásti: gön. 48 mam jas edno *konoplásto* pisano kokoško. bar. 16 mam edno kokouš *konoplásto.*

pogačásti: nagfl. 150 jeso jaboka i na duzi okrougla i *pogačásta.*

razbijásti: bar. 15 Ivek ino Petrek sta jako *razbijástiva* dečáka bilá.

slokobásti: nagfl. 166 ništerno drevje je strašno visiko, níštero je pa zakučeno i *slokobásto.*

zelenásti: nagfl. 90 oči (mačke) so okrougle, žuto *zelenáste.*

zijásti: nagfl. 103 koza je *zijásta:* na pouti zija na mimo idouče lűdí kak *zijásta* deca činí.

bogáti: küz. ozn. 13, 17 včini naj vsakomi málomi i velikomi, *bogátomi* i sirmáki dá znamejńe na ńihovo pravo rokou. mark. 10, 25 ležej je kumili skous vujh iglè idti, likí *bogátomi* vu kralestvo bože.

bradáti: nagfl. 102 na blüzi mo *bradáto* kozou pregledávali.

glaváti: bar. 15 koza li hitro zosejka zelje *glaváto.*

klasnáti: nagfl. 163 na vríhi bétev so *klasnáte* vlatí.

kosmáti: nagfl. 150 list ima lícojno spodi sívo i *kosmáto.* küz. ozn. 6, 12 sunce je gratalo črno liki *kosmáto* vreče.

kükláti: nagfl. 53 imenüjte mi *kükláta,* okrougla, büčnata dugovaña. 66 zgoráńe perotnice so kratke *četverokükláte.* Panti so *kükláti* na vsej dvanajst kükléj.

lesnáti: nagfl. 178 jeste *lesnáti,* jeste i travnáti náras. Med *lesnátim* je visiko, jeste nisiko drevje.

listnáti: nagfl. 151 z ńega je edna gingava kličica nastrejgala vö z muličkim korńíčom, svilnim steblom i *listnátov* glavičicov. gön. 104 vihér po logouv drejvji vse füčka i troubi, *listnáte* vejke sem tá mláti i gde te i lamle.

nogáti: nagfl. 90 máčka med te ménše četvéro*nogáte* stvaré sliši.

orožnáti, rožnáti: küzm. 30 gda močen *orožnáti* varje svoj dvor, vu méri so ona štera má. küz. luk. 11, 21 gda eden močen *rožnáti* varje svoj dvor, vu méri je poištvo ńegovo.

pažláti, roglati: trpl. 69, 32 i tou bode gospodni prijétnejše kak telčič *roglati* i *pažláti.*

perotnáti: nagfl. 107 kokouš je *perotnáta* stvár. 112 z hižni *perotnáti* naj vekša je pura.

posloňáti: nagfl. 31 vučitel po proustom eden *posloňáti* stolec rovata.

redváti: nagfl. 60 nogače so četvero-*redváte.*

Digitized by Google

repáti: gön. 41 blouda vu *repátoj* zvejzdi znamejńe bojne vidi.

srpnáti: nagfl. 90 mačka na zadńi nogáj po štiri ostri *srpnáti* škremblov má.

ščapináti: nagfl. 90 rép (mačke) je dúgi *ščapináti.* gön. 91 med slamenimi hižami stojí *ščapináti* törem.

travnáti: nagfl. 178 jeste lesnáti, jeste i *travnáti* náras.

vlasnáti: trpl. 68, 22 boug zmoždži glavo svojih neprijátelov i temen *vlasnáto* ti hodéči vu hüdobaj svoji.

zvezdnáti: nagfl. 190 či brodimo *zvezdnáto* nébo, tak najdemo kaj se ništere zvejzde vekše, ništere ménše bidti vidijo.

žlebáti: nagfl. 146 žrdi so *žlebáte*, da naj potáčke vö ne morejo skočiti.

drevéni: küz. djań. ap. 9, 7 tí pak možjé ki so ž ńim poutniküvali, so stali *drevéni.*

ječméni: küz. iv. 6, 9 je eti eden pojbíč, ki má pet lebov krüha *gječménoga.* 6, 13 napunili so dvanájset košárov z drtińom s ti pet *gječméni* krühov. bar. 27 siromaškejši lüdjé sebi ešče z *ječméne* i kukorične mele krüha pečéjo.

leséni: küz. ozn. 9, 20 da bi ne molili bolvane zláte, srebrne i medene i kamene i *liséne.*

tühéni: trpl. 69, 9 jas sem *tühéni* včińen mojim bratom.

vodéni: küzm. 76 evo niki človik vu *vodénom* betégi bodouči bio je pred ńim.

vogléni: küz. efez. 2, 20 šteroga *vogléni* kamen je Jezuš Kristuš.

vršéni: nagfl. 103 koza je *vršéna:* rada skače i šalno péja.

zeléni: trpl. 52, 10 ja pa ostanem liki *zeléna* oliva vu hiži božoj. 23, 2 po *zelénoj* travi pasé mené. küz. ozn. 8, 7 vsa *zeléna* tráva je zgorejla. nagfl. 51 tráva je *zeléna*, sirouvi list *zeléni,* sejtva *zeléna,* nezrejlo silje *zeléno.* bar. 49 etam pod *zeléno* listje gnejzde nosijo ftice. gön. 97 ka pa etam toliko *zelénoga* drevja pod gorou, ka je to? 20 sirouvo listje je *zeléno.* trpl. 58, 10 prvle kak vaše trńe razmiti má ka je trnov grm, ńé srd že *zeléne* pocéra.

globóuki: küz. 1 kor. 2, 10 düh vsa zbrojáva i ta *globouka* boža.

širóuki: trpl. 96, 10 svejt *širouki* je tak grüntani, da obstati má, geto on lüdstvo prav soudi. 119, 45 hodo bom po *šüroukoj* stezi. (A za krański visök i nízek govori se: visiki nisiki.

veséli: küz. 2 kor. 9, 7 *veséloga* dávca lübi boug. trpl. 5, 12 naj bodo *veséli* vu tebi ki tvoje imé lübijo. 16, 9 *veséla* je dika moja. 30, 12 ti si mi moj plač na *vesélo* spejvańe premejno. 32,

Digitized by Google

11 *veséli* bojdte, pravični. gön. 45 dnes mo *veséli* dén meli. bar. 36 jas sem se *vesélo* prebüdo. 12 Ana je z *vesélim* licom pred ńi dva stoupila.

U sing. nom. masc. imaju ovakvi adjektivi po nominalnoj deklinaciji naglas za slog natrag: žérjav, bógat, bédast, zélen, glóbok, débeo.

5. Naglas u adjektiva od tri i više sloga.

Obično ima izvedeni adjektiv naglas riječi od koje je izveden.

a) na predzadńem slogu:

aa) u adjektiva građenijeh od riječi s naglasom na zadńem slogu aaa) s nastavkom *en (ьn): dihéten:* dihét, *mogóučen:* mogóuč, *oblâčen:* oblák, *čemêren:* čemér, *prijéten:* prijét, *prijazníven:* prijaznív, *imeníten:* imenít, pa i *betéžen:* béteg betéga.

dihéten: bar. 17 drevje je z *dihétnim* cvetjom oklajeno.

dresélen: gön. 40 na srečo se za eden štour zgrabi, nači bi se v globočino prepasti vtono i tam naišao *dresélno* smrt svojo.

čemêren: küz. 55 či bodo kaj *čemérnoga* pilí, nede ńim škoudilo.

lastíven: küz. iv. 15, 19 da bi s svejta bilí, svejt bi ka je ńegovo *lastívno* lübo.

mogóučen: bar. 10 ešče je dejte *nemogoučno* sebi krüha spravlati.

obílen: obíl: bar. 8 vse živé z rouk tvoji *obílni.*

prijéten: küz. 2 kor. 6, 2 vu *priétnom* vrejmeni sam te poslüjhno. fil. 6, 18 áldov *prijéten* i vugoden bougi. 1 kor. 8, 8 jelo nas *prijétne* bougi ne včiní. trpl. 41, 12 s toga spoznam kaj sem ti *prijéten.* 69, 14 jas se, gospodne, k tebi molim v *prijétnom* vremeni. gön. 18 mirovni lüdjé so vsejm *prijétni.*

sopóutni: sopóut: gön. 34 jeso pri varašéj i velke vodé, po tej pa *sopoutne* ladje hodijo.

valéčni: valék: nagfl. 64 globka drotov je tenka, *valéčna.*

betéžen: küz. mark. 26, 18 na *betéžne* bodo roké dejvali. bar. 40 moja *betéžna* sestrica je že dostakrat prosila bejloga krüha.

Tako i u adjektiva građenijeh od riječi s naglasom na predzadńem slogu ženskijeh na *a,* muškijeh s poluglasnim u zadńem slogu: *pšeníčen*: pšenica, *stüdénčni*: stüdénec.

mesníčni: mesnica: nagfl. 88 psi lovijo divjo *mesníčno* marho.

pšeníčni: nagfl. 114 najraj jejjo čisto *pšeníčno* zrńe.

stüdénčni: küz. ozn. 16, 4 te tretyi anđeo je vö vlejao koflik vu potoke i *stüdénčne* vodé.

Digitized by Google

Adjektivi građeni od glagolskijeh osnova na *a*, bud od infinitivne osnove nastavkom *ven*, bud od osnove u partic. na *l:* lizáven lizálen:

lizáven: nagfl. 89 pes je *polizúven*. 104 koza je *polizávna*. 91 máčka je *prilizávna*.

strügálen: nagfl. 62 kakda se zové strügára stolica? *Strügálna* stolica.

Ńekolicina adjektiva na *oven*:

medlóuven: trpl. 38, 9 *medlouven* sem i vküp strt strašno. 88, 16 vbougi sem i *medlouven*, da sem tak zavržen. nagfl. 187 ešče je na rožec slao *medlouven* pogléd, gda . . .

paróuven: nagfl. 106 svińa je *parouvna*. *Parouvno* jej i žmájhno požéra ešče i ta naj rúžnejša dugováńa. 171 tak *parouven* je (vuk), da k ednomi máli po dvej tri ovcé pojej.

Više adjektiva građenijeh od osnova, koje same ne dolaze ali dolaze kao osnove glagolima i imenima, složenijeh s kojim prijedlogom ili negacijom:

čut: *očúten*: nagfl. 87 pes je čeden, návučen, *očűten*.

dur: *odúren*: nagfl. 171 strašno *odűren* glás má vuk. bar. 41 *odőrno* delo je pred bougom i lűdstvom s starcov se osmejávati.

tav: *otáven*: nagfl. 153 sád lüdém na *otávno* jejstvino slüži.

stoj: *dostójen*: bar. 4 či vu šoulo prideš, *dostójno* vu ńou stoupi.

ved: *sprevéjden*: gön. 83 tího spí pesíček trüden, dregne ga pojbíč *sprevejden*. bar. 41 te bodo se *sprevejdna* deca z mene osmejávali.

niz: *ponízen*: bar. 5 či te vučitel pita, odgovori čedno, zdrzno, nego *ponízno*. 12 Ana je *ponízno* etak pravila: . . .

trebe: *potrében*: bar. 42 vse na svoje mesto deni, naj, či je *potrébno*, na rouke bode tebi.

hval: *zahválen*: bar. 12 *zahválno* dejte. nagfl. 76 vu vsem ńemi boj *zahválen* itd.

Nu u takovih adjektiva dolazi često naglas na prijedlogu:

násladen: gön. 23 zíma je *nenásladen* tál leta. 37 rouže *násladno* dišíjo.

návaden: gön. 51 duhovna stíva grejšnika se ne dá po *návadni* oupravicaj prečiščávati.

návučen: nagfl. 87 pes je čeden, *náručen*, očüten.

ómuren: gön. 45 nišče nej *oumurno* pazo na ńega.

Digitized by Google

ópačen: nagfl. 25 pri pisáńi *oupačno* držańe života škodlívo mouč skažüje na zdravje.

prémočen: gön. 27 raj boj pravičen sirmák, kak *prémočen* jálnik. 20 vrejmen i zlo premeče zide ti veliki i *prémočni*.

príličen: küz. 45 ne boj mi *neprílični*.

príšesten: küzm. 52 štera so *príšestna*, nazvejsti vám.

prívaden: nagfl. 15 etakša *prívadna* flisańa se čestou ponouviti morejo.

rázločen: gön. 37 žír zemlé je *rázločen*. nagfl. 55 dvouje *rázločne* velkosti kńige naprej vzévši.

rázumen: gön. 51 te *rázumen* posvečeni dugováń ne de ošpotávao.

bbb) nastavkom *tji* građeni od glagolskijeh osnova na *a*:

ceca: *cecátji*: küz. 1 kor. 3, 1 jas bratje nejsam vam mogao gúčati liki dühovnim, nego liki telovnim, liki *cecátkim* vu Kristuši. žid. 5, 13 vsaki ki z mlejkom živè je ešče nej sküso rejč pravice, ar je *cecátke* dejte. efez. 4, 14 naj več ne bomo *cecátja* dečíca.

kriva: *pokrivátji*: bar. 7 što niti *pokrivátjega* opeka, niti deškič ne zmore, on svojo hižo slamov ali s trstjom pokrije.

Tako i:

domáči: doma-tji: nagfl. 78 *domáči* žitek. 145 spoznávańe *domáčega* kotára.

ccc) nastavkom *ńi* građeni od adverbijalnijeh riječi na vokal: doma zgora spoda.

domáńi: domá: küz. 1 kor. 1, 11 mi je nazvejščeno od vas po *domáńi* Choesoví, ka so ńefke med vami. galat. 6, 10 dokeč čas mámo, ze vsemi dobro činmo, naj bole pa z *domáńimi* vere naše. efez. 2, 19 že ste pörgarje s svétimi vrét i *domáńi* božji. nagfl. 89 psi v čemerej ešče *domáńe* zgrizéjo. gön. 87 vu vsakoj hiži jesta mati i deca, té navküp držino ali *domáńe* zovémo.

spodáńi: spoda: küz. iv. 8, 23 vi ste s ti *spodáńi*, jas sem s ti *zgoráńi*.

zgoráńi: zgora: küz. djań. ap. 9, 39 gori so ga pelali vu *zgoráńo* hižo. 19, 1 prehodo je Pavel *zgoráńe* krajíne. 20, 8 bilou je pa poredno lampašov vu *zgoráńoj* hiži. filip. 3, 14 k cili se vgáńam za najem *zgoráńega* pozvańa božega. nagfl. 33 pokažte mi vüst vaši *zgoráńi* tál. *Zgoráńi* tál vüst *zgoráńo* lampo zovémo.

Uz ńi dolazi tako i *šńi*: negda: *negdášńi*, vezda: *vezdášńi*.

negdášńi: trpl. 72, 6 premišlávam si od dávńi dnévov, od *negdášńi* lejt.

Digitized by Google

vezdášńi: küz. 1 kor. 4, 13 vsejm smo zavržalo notri do *vezdášńega* dnéva. fil. 1, 5 milošča nad občinstvov vašov vu evangelioma od prvoga dnéva notri do *vezdášńega.*

znotréšńi: znotre: nagfl. 80 *znotrejšńi* tál híže.

zvünéšńi: zvüne: nagfl. 87 *zvönejšna* odetel psouv.

Tako se naglašuje i:

denéšńi: denes: küz. djan. ap. 20, 26 svedoučim vám vu *denéšńem* dnevi, kaj sem jas čísti od vsejh krví.

daléšńi (dal): trpl. 65, 6 ki si vüpazen vsej krajin zemlé z mourja *dalejšńega.* bar. 22 vu *daléšńoj* zemli cuker, kavo, sol . . i več tákšega spoküpijo. nagfl. 96 koń i z *daléšńe* držéle zná domu pridti sam ob sebi.

ddd) s nastavkom *ski* građeni od riječi s naglasom na zadńem slogu brodár: brodárski.

brodárski: küz. 1 tes. 4, 16 sam gospoud z *brodárskim* kričańem, z arhanđelskim glásom i z božov tromböntov bode doli šou z nebéš.

mesárski: mesár: *ovčárski*: ovčár: nagfl. 86 na čuvańe ouve držani psi se *ovčárski* psi (bundaške) zovejo, na lovleńe divje márhe krmleni psi se *mesárski* psi zovéjo.

žoltárski: žoltár: küz. djań. ap. 1, 20 je pisano vu *žoltárski* knigaj, da . . .

peklénski: peklén: küz. 65 vrejden bode *peklénskoga* ogńa.

risáoski: risáli: küz. djań. ap. 2 na prvi *risáoski* dén. 2, 1 vu spúńávańi *risáoskoga* dnéva bili so vsi edne pameti. bar. 37 na protolejtje spadne sveto vüzemsko vrejmen, na dale Kristuša v nébo zastouplejńe ino *risálski* svétki.

pogánski: pogán: küz. djań. ap. 7, 45 šteroga so noutri pelali gori ga vzévši očeve naši z Jezušom vu *pogánsko* ladańe.

tühénski: tühén(i): trpl. 137, 4 kak bi mogli spejvati pesem gospodna vu *tühénskoj* zemli?

Tako i *pečínski*: pečína: küz. mark. 4, 16 štero je na *pečínsko* mesto posejjano.

Pamti:

zorjánski: zorjьn: küz djań. ap. 7, 45 dám ńemi *gorjánsko* zvejzdo. 22, 16 jas sem ta svetla zvejzda *zorjánska.*

b) Naglas na kojem slogu daļe prama početku riječi nego na predzadńem dolazi u adjektiva građenijeh od riječi s naglasom ili na predzadńem slogu, ako prirastom nastavka a rastu, ili na kojem slogu još daļe prema početku: vúzemski: vúzem itd.

Digitized by Google

cácav: *cácaven*: nagfl. 77 drügi vučeník je tak *cácaven* i nestrplivi bio, da . . 90 mále Katice *cácavna* máčka jè nej štejla miši loviti.

örok: *öročen:* gön. 19 vcini *öročno* tvoje delo, li te *öročen* vu čésti je pošteni i srečen. 45 eti je eden čas *öročno* delal.

réber: *zrébrni:* nagfl. 79 streha je nagńena, *zrébrna.* 80 zakaj pokrív *zrébrni* mora bidti?

níčesa: *níčesen:* nagfl. 41 lažeš, *níčesen* človek.

cérkev: *cérkevni:* küz. djan ap 3, 2 šteroga so vsaki dén pred *cérkevne* dveri dejvali. gön. 44 fara je *cérkevna* občina.

bívost: *bívosten:* nagfl. 14 *bívostni* táli više danoga nagovarjańa vse vküp vzeti majo.

kráļev: *kráļevski.* küz. ozn. 22, 3 *králeski* stolec boži i agnecov bode vu ńem djań. ap. 7, 49 néba je *kráļerski* stolec.

Dávid: *Dávidov:* küz. djań. ap. 1, 16 štero je naprej povedao svéti düh po vüstaj *Dávidovi.*

Józon: *Józonov:* küz. djań. ap. 17, 5 okouli *Józonove* hiže stánovši ískali so ńi dva.

Tako i: *míroven:* bar. 5 *mérovno* sedi itd.

Naglas u komparativu.

Komparativi građeni od pozitiva na suglasno imaju naglas na početnom slogu: bóugši, dúgši, lépši, ménši, vékši, hűši, kúši, rájši itd.

vékši ménši nagfl. 170 ńega (vuká) trüp je priglíhni k trüpi naj *vékšega* mesárskoga lovinára, ali od toga je *kúši.* 116 na vsákoj nogi po štirí pažle má svíńa, z šteri tiva prejdńiva, sta *vékšiva,* tiva zádńiva *ménšiva.*

kúši: nagfl. 154 jaboka so *kúša* kak črešńe.

tenek: *ténši:* nagfl. 123 tejlo človeka je tüdi z koužov oblečeno; samo ka je človeka kouža dosta *ténša* itd.

U adverbu otpada krajńe e: raj.

Komparativi građeni od pozitiva u obliku na *e* imaju obično na tom *e* (ej) naglas, dakle *éjši;* kńiga doduše ne biļeží posebnim znakom naglašeno *e*, ali pisańe *ej* kaže, da je *ej* naglašeno, jer nenaglašeno *ej* biva i u pismu *i* ili *e:* bílejši od bejli, nižiši i nižeši od nížejši; dakle močnejši, žmetnejši itd. čitaj močnéjši žmetnéjši itd. — U neutru kad rabi adverbijalno od *eje* krajńe e otpada: ranej čitaj ranéj.

mek (u mehek): *mekéjši:* nagfl. 164 gdare so na trlici zosejkane konouple *mekejše* grátale, vö je na rosou razprestréjo, gde do ešče *mekejše.*

Digitized by Google

moker: *mokréjši:* nagfl. 172 *mokrejše* ravnice nücajo na pouvańe krme.

bliz: *blížiši,* dalek: *daléjši:* nagfl. 145 opoumenek na pazko *blížiša* i *dalejša* ležališča se nema zamiditi.

lehki: *ležéjši,* žmeten: *žmetnéjši:* nagfl. 176 gda (riba) vö na lice vodé pridti ščé, napne mehér, da de *ležejsa,* gda pak na dno ščé plavati, vö potisne ž ńega zrák i tak de *žmetnejša.*

pogibelen. *pogibelnéjši:* nagfl. 170 vuk je naj *pogübelnejši* stanec logouv.

topli: *topléjši:* nagfl. 170 slavíček na jésen v *toplejše* dežele odide.

nizik visik: *nížiši* ili *nížeši, víšiši:* nagfl. 166 ńive na *víšiši,* trávnici na *nížiši* mejstaj ležíjo. 154 črešńe so redovno *víšiše* kak jablani. 171 jeli je tam *nížeše* lice zemlé kak indri?

inak: *ináčiši:* nagfl. 154 krompiške so vu vnougom *náčiši* kak jáboka.

rano: *ránej:* nagfl. 154 črešńe se *ranej* zorijo kak jáboka.

kesno: *kesnéj:* nagfl. 153 šteri *(sád)* se zori *ranej,* šteri *kesnej?*

hladno: *hladnéj:* nagfl. 196 z toga se razmiti dá, za kaj je zráńa i na véčar *hladnej* kak okouli poudnèva.

zbožno: *zbožnéj:* gön. 46 gospoudi se je nezapopádńeno vidilo, kaj je od ednoga časa rávno ńegovo silje vu cejloj krajíni naj *zbožnej* plačüvalo itd.

Više primjera držim da je suvišno navoditi.

U hrvatskoj kajkavštini.

Naglas u adjektiva.

1. od jednoga sloga.

a. otisnuti dugi mijeńa se u ostalim oblicima na otegnuti dugi i ostaje na početnom slogu.

nom.	žîv, žíva, žívo	žívi, žíve, žíva
acc.	žîv, žívu, žívo	žíve, žíve, žíva
gen.	žívoga, žíve	žíveh *i* žívih
dat.	žívomu, žívi (žíve) žívoj	žívem *i* žívim
ist.	žívim žívem, žívum	žívemi *i* žívimi
loc.	žívom, žívoj žívi	žíveh *i* žívih

bôs ima u ostalim oblicima ` mjesto ': bòsa bòso bòsi itd.

b. otisnuti kratki naglas mijeńa se u ostalim padežima na otegnuti kratki i ostaje na početnom slogu.

Digitized by Google

nom.	sȉv, sìva, sìvo	sìvi, sìve, sìva
acc.	sȉv, sìvu, sìvo	sìve, sìve, sìva
gen.	sìvoga, sìve	sìveh *i* sìvih
dat.	sìvomu, sìvi (*i* sìve) sìvoj	sìvem *i* sìvim
ist.	sìvim sìvem, sìvum	sìvemi *i* sìvimi
loc.	sìvom, sìvoj *i* sìvi	sìveh *i* sìvih.

c. otegnuti dugi naglas veoma rijedak ne mijeńa se: ták táka tákо itd., ali za to rabi obično oblik tákov tákva tákvo.

2. od dva sloga.

a. otisnuti dugi ostaje svuda nepromijeńen na istom slogu, a dolazi u adjektiva α) s nastavkom *ov* građenijeh od supstantiva od jednoga sloga s otisnutim dugim naglasom: *sînov:* sîn, *vûkov:* vûk, *mûžev:* mûž; — od muških supstantiva na *o* od dva sloga s ˆ na prvom slogu: *sînkov:* sînko, *Mârkov:* Mârko. — tako i *zâjčev:* zâjec zâjca. — β) s nastavkom *in* građenijeh od ženskijeh supstantiva na *a* s ˆ na prvom slogu: *kûjsin:* kûjsa, *mâjčin:* mâjka, *Lôjzin:* Lôjza. — γ) ńekolicina s nastavkom *ńi* (= n-ji): *dâlńi, dôlńi, gôrńi.* — δ) s nastavkom *ski* građeni od riječi od jednoga sloga s ˆ: *bânski:* bân, *cârski:* câr. — od ženskijeh riječi na *a* s ´ na prvom slogu *Drâvski:* Dráva. ε) ńekolicina s nastavkom *en* (ьn): dȉčen, grêšen, grôzen, jâven, mlêčen, mlêden, rûjen, skŕben, slâven, têmen, trûden, tûžen; ali češće i: díčen gréšen itd.

b. otisnuti kratki ili ostaje svuda nepromijeńen ili se u ostalim oblicima mijeńa na otegnuti kratki.

α) ostaje nepromijeńen u adjektiva

αα) s nastavkom *ov* od supstantiva ženskijeh na *a* s ˝ na prvom slogu: *brȅzov:* brȅza, *bȕkov:* bȕkva, *lȉpov:* lȉpa. — ββ) s nastavkom *in* građeni od ženskijeh supstantiva s ˝ na prvom slogu: *bȁbin:* bäba, *Kȁtin:* Käta; *brȅskvin:* brȅskva, pa tako i *čȅrin:* čî čȅre. — γγ) s nastavkom *ji* građeni ili od supstantiva od jednoga sloga s ˝: *fȉčji:* fȉč, *mȉšji:* mȉš, ili od ženskijeh riječi na *a* s ˝ na prvom slogu: *bȁbji:* bäba, *kȁčji:* käča, *rȉbji:* rȉba; — ovako i s nastavkom *ńi* građeni od riječi s ˝ obično na prvom slogu: *blȉžńi:* blȉže, *srȅdńi:* srȅda, *vȉšńi:* vȉše. — δδ) s nastavkom *ski* građeni od riječi od jednoga sloga s ˝: *brȁtski:* brȁt, *kmȅtski:* kmȅt, *lȁški:* Läh, *čȅški:* Čȅh; pa tako i građeni od ženskijeh riječi na *a* od dva sloga s ˝ na prvom slogu: *bȁbski:* bäba. — εε) s nastavkom *en* (ьnъ ъnъ) u izvjestnom obliku *ni* građeni od riječi od jednoga ili dva sloga s ˝: *cȅcni, hȉžni, lȅtni:* cȅc, hȉža,

Digitized by Google

lẽto itd. Ali se za ˝ govori i ˆ u svim navedenim od ββ)—εε): bâbin, ftîčji, kâčji, blîžńi, čêski, bâbski, hîžni.

β) ˝ se mijeńa na ˋ u ostalim padežima, koji imaju koji slog više od sing. nom. masc. u adjektiva od dva sloga s nastavkom u ˊkom ima pregibno *e*, dakle s nastavkom *er el* (ev) *ek en:* bïster: *bìstra, bìstre, bìstroga* itd. mr̃zel: *mr̀zla, mr̀zlo, mr̀zloga,* slȁdek: *slȁdka, slȁdko, slȁdkoga,* čüden: *čùdna, čùdno, čùdnoga.* Takovi su na *er:* bïster döber möder möker öšter vẽder, na *el:* mr̃zel öbel töpel, na *ek:* brïdek frïžek glädek krẽpek kr̃hek, krötek lẽgek mr̃zek nïzek sklïzek slädek tẽnek üzek žmẽhek žühek; na *en:* bläten bõžen čäsen čẽden čkömen, čüden drẽčen dröben flẽten gläsen grõzen jäden jäsen läčen mõčen müčen ören plõden rõden sïlen sïten svïlen sközen tẽmen vẽčen vẽren vläžen zlõben zmõžen znõjen žẽļen i još mnogi na *en.* I tuj se uz ˋ često govori ˊ: bístra dóbra mŕzla témna. Dakako da se čuje i na štokavsku: bïstra bïstro bïstroga itd.

c. otegnuti naglas. Moram da kažem, da se dugi i kratki otegnuti naglas često tako izgovaraju da uho (možda samo moje) nije kadro jedno od drugoga razabrati, a isto vrijedi i za ˝ i ˆ.

α) otegnuti dugi ostaje nepromijeńen u svim oblicima i na istom slogu u adjektiva αα) s nastavkom *ov* (ev) građenijeh od riječi od jednoga sloga ili s otegnutim dugim naglasom već u sing. nom. ili gdje toga nema s otisnutim dugim, koji se u ostalim padežima mijeńa na otegnuti dugi, osobito ako znače čovjeka ili što živo: *králev:* kráļ ili krâļ kráļa, *psárev:* psár, *vráčev:* vráč, *stríčev:* stríc; ali i *brêstov:* brêst brésta, *hrástov:* hrâst hrásta; ili građenijeh od supstantiva od dva sloga ako su muškoga roda s poluglasnim *e* u zadńem slogu a s ˊ na prvom slogu: *máčkov:* máček, *óvnov:* óven, *óslov:* ósel, *vrábčev:* vrábec, *vínov:* víno, *jálšov:* jálša, *léskov:* léska. — ββ) s nastavkom *in* građenijeh od ženskijeh riječi na *a* od dva sloga s ˊ na prvom slogu: *técin:* téca, *pápin:* pápa, *vílin:* víla. — γγ) s nastavkom *ji: bóžji:* bog, *pésji:* pes, *kózji:* kóza, *óvči:* ovca. petr. 85 kí ne vlázi čez vráta vu *óvču* ovčárnicu. 86 velim vam da sem ja *óvča* vráta. — δδ) s nastavkom *ski* građeni od riječi s ˊ: *lánski:* láni, *stráński:* stráni, *rímski:* Rím, *vínski:* víno, *zímski:* zíma. — εε) s nastavkom *en: blážen,* ali obično u izvjestnom obliku: blâženi blâžena. — ζζ) s nastavkom u kojem ima poluglasno *e:* na *er:* hráber múder; na *el:* nágel ráhel, svétel; na *ek:* górek krátek plítek rédek, na *en:* béden bésen blázen blúden bújen díčen díven dúžen gláden hláden

*

Digitized by Google

jálen kváren krásen másten míren mláčen múten prášen prázen présen ráven rúžen sjájen smášen snážen stálen strášen tésen trézen túžen žéden. — ηη) ńekoji koji dolaze samo po složenoj deklinaciji: *kólni*: kola, *stólni*: stol, *sírni*: sir, *súdni*: sûd; *vrátni*: vráta, *désni, lévi* i možda još dva tri li.

β) otegnuti kratki ostaje nepromijeńen u adjektiva αα) s nastavkom *ov* i *in* građenijeh od riječi s ` na prvom slogu barem u sing. gen. ako već ne u sing. nom. *bòbov*: bȍb bòba, *sòmov*: sȍm sòma, *drènov*: drȅn drèna; *snèhin*: snèha, *sèstrin*: sèstra, *žènin*: žèna: tako i: *òčev*: òtec, *gràbrov*: gràber. — ββ) s nastavkom *ski* navlaš građeni od riječi s vokalom *o*: *dvòrski gòrski lòvski mòrski nòrski pòl̥ski* ali *kóński*. — γγ) s nastavkom *ev*: *mȑtev*. — δδ) s nastavkom *en* (ъn): *kèsen*. — εε) s nastavkom *ji*: *dèvji* i *dìvji*.

Naglas u adjektiva s nastavkom *av iv at ast it (ovit) ok (ek ik); el en*.

U oblicima u kojim rastu za koji slog imaju ovi adjektivi veoma rado naglas na nastavku, većinom otegnuti kratki. Da su imali izvorno naglas na nastavku i u sing. nom. masc. indef., o tome sam za se osvjedočen, a pokazuje i rek bi ostatak iz davnine adjektiv *sijȁst* lucens matak. 1, 342 kada vidimo je u črni i témen oblak, koji nošen od vetrov proti suncu postaje svetel i ‚*siást*', moramo istinito reći, da vnogo siásteiše i svetlejše je sunce. Nu danas u sing. nom. masc. indef. naglas obično prelazi za slog nazad prema početku ríječi i onda analogijom često ostaje na tom slogu i u ostalijem oblicima te ima ńekijeh adjektiva koji vole ovaj naglas, ali ih ne mogu opredijeliti.

av:

gȉzdav: *gizdàveh:* kov. kemp. 103 naj ti bude za hábańe i neprestájnu poniznost opadnost ova *gizdáveh*. — Ali:

gȕbav: *gùbavi:* matij. 1ª 30 *gùbavi* očiščàvaju se.

krivòrjav: matij. 1ª 74 koja su *krivòrjava,* postanu ravna itd.

Adj. *kȓvav* ima na nastavku ˆ: krvâvi krvâva itd.

kȓvav: *krvâvu:* gašp. 1, 905 samo haḷicu sinovḷu *krvávu* vidéči z žalostjum rańeni jesu. — *krvâve:* gašp. 1, 914 *krváve* suze iz ńe sveteh očih cúrele jesu. — *krvâvo:* vran. rob. 1, 24 novec sam *krvávo* potrebujem.

iv:

làžḷiv: *lažḷìva:* koc. fab. 1, 22 pobožnost kad čijemu pravdénomu stališu protivi se, je prez dvojne *lažlíva*.

màrḷiv: *marḷìvo:* koc. fil. 1, 15 nas *marlívo* posluvati čini.

Digitized by Google

ogrùstļiv: *ogrustļìvem:* koc. fil. 1, 18 ovak svét svètu pobóžnost omrazuje malajuč ļùdi pobòžne z obrazom *ogrustlívem,* turobnem i gńúsnem.

podnòsļiv: *podnosļìva:* koc. fil. 1, 22 ne bi li ova pobožnost bila *nepodnoslíva?*

skrbļiv: *skrbļìvi:* koc. fil. 1, 68 med sobum se ražaju jèdni, drugi blédi, zamíšleni, *skrblívi* su da sprave bogatstvo. — Ali i:

bajàzļiv: gašp. 1, 369 akoprem spola ženskoga i *bojázlivoga* itd.

at:

bògat: *bogàtoga:* gašp. 1, 813 žeļa čini *bogátoga* pred bogom. — *bogàtem:* koc. fil. 1, 19 ona odímļe stárańe *bogátem.* kov. kemp. 202 prilizáva se *bogátèm.*

olòvnat: *olovnàti:* mikl. izb. 110 *olovnàti* ciń na modro vléče.

ast:

bedast: *bedàsto:* krist. nač. 131 mišleńe *bedásto* z vekšinum doprinaša za sobum drugo. matij. 1ª 54 pitajńe zaisto *bedásto* . . . Ivan na ńihovo *bedásto* pitańe uprav je odgovoril: ne . . .

sijäst vidi gore ispred *av.*

ît: naglas ostaje obično nepromijeńen, a govori se i u sing. nom. masc. indef.

čudnovît: gašp. 1, 322 poglej *čudnovíta* pripečeńa. koc. fil. 1, 29 ovakova ze vsema *čudnovìta* i nenávadna jesu. matij. 1ª 155 pri ovom *čudnovìtom* izvràčeńu gubavoga . . .

hasnovît: koc. fil. 1, 24 samoča kruto k zadobleńu zvršenosti je *hasnovíta.* matij. 1ª 203 trsete se ńe po *hasnovìteh* opominańah pobolšati.

lastovît: koc. fil. 1, 22 k svojoj jakosti, poslóm i časti vsakomu *lastovítem* pobožnost mora se primeriti i priložiti.

plemenît: gašp. 1, 352 na mesto ovo dojdúči *plemeníta* gospa imenom Felicita sveta tela iz grmade vzeme.

stanovît: gašp. 1, 660 reče: *stanovíto* prez pameti je človek ov. 1, 340 po tretjem dnevu Prisku vun izpeļanu pred vsem ļuctvom rimskem vu *stanovíteh* igrah vučini na sredinu dojti.

temeļît: koc. fil. 1, 26 zeberi sebi spovedníka, koji *temeļíto* v duguvańah potrébneh bude te vputiti mogel.

vremenît: gašp. 1, 136 istina je da oni *vremeníti* zveličiteli sužanstva težki jarem jesu odhitili. 1, 144 ovo ime . . . vekivečna z *vremenítemi* nesmernem jednači načinom itd. Ali i sŕdit srdìta, čèstit čestìta.

Digitized by Google

ok:

glùbok: *glubòku:* gašp. 1, 777 tulikoj pobožnosti *glubóku* priloži poniznost. kraj. 83 ter ti se preporučam, da poleg tvoje *glubóke* milošče milost z menum vučiníš. gašp. 1, 873 iz ove *glubóke* poniznosti zviralo je nezgovorno poteptávaňe vsega blága. 1, 672 zemlakom svojem poleg *glubókoga* razuma réč božju nazvéščati ni zamudil.

širok: *širòkom:* petr. 289 kak je čudno ime tvoje po vsem *širókom* svete!

vìsok: *visòko:* kraj. 302 o *visóko* božanstvo! — *visòke:* gašp. 1, 832 nízke i *visóke* drečno izvučí se škole. — *visòkoga:* petr. 146 ov búde velik i búde se zval sin boga *visókoga.* gašp. 1, 663 iz *visókoga* u zdenec glubok opali jesu. — *visòkeh:* gašp. 1, 865 kloštri na *visókeh* podigńeni bregéh.

ik:

vèlik: *velìki:* gašp. 1, 658 koje z *velíkum* pobožnostjum prijemši radost návadno je počutila. 547 obtršen z *velíkem* betegom. kov. kemp. 275 koji tak *velíka* dobročinéńa skazal si meni.

el:

dȅbel: *debèli:* gašp. 1, 804 pred milostivnem kipom kužni zrak *debéli* vsi videli jesu prehajati.

vesel: *vesèlo:* gašp. 1, 850 najdu ga *vesélo* oposred med navučiteli vu cirkve sedéčega: 1, 813 vse nevoļe i teškóče z *vesélem* hotéńem je vsigdar podnašal.

en:

U tom su nastavku pomješana upravo tri nastavka i to a) *en* s pravim — da tako rečem — *e* koje biće imalo u sing. nom. masc. isprva otisnuti kratki naglas: črlȅn zelȅn rumȅn; b) *en* za stslov. *ѣнъ*, gdje je *e* imalo vaļada otisnuti dugi naglas: hržȇn; i c) *en* za stsl. *ынъ*. koje nije imalo naglasa: pȍslen. Pomješao se je dakle i naglas, i danas gdje je ‚pravo' *en* dolazi u ostalim oblicíma ` na nastavku kao: črlèna zelèna a i rumèna n. pr.

črlène: gašp. 1, 595 angel božji *črléne* i modre farbe križ na prsah imajuči izkaže se. petr. 88 kí se je obláčil vu haļe *črvlénoga* báršuna.

rumèna: gašp. 1, 579 ona zdrava, jaka i *ruména* je začuvana. — *rumène:* gašp. 1, 913 lica pres *ruméne* farbe.

zelène: gašp. 1, 359 vreže šibe topolove *zeléne* . . . ostale su na jednu stran bele a na drugu *zeléne.*

Digitized by Google

Gdje je en za stslov. *ѣнъ*, tu dolazi i danas ˆ na *en*, ali već i uz ` : n. pr. hržêna uz hržèna.

hržêneh (ili hržèneh): Paul ovc. 18 *hržéneh* pósej jeden mecel i malo više od dveh lotov encijana med sol zmešati bude.

medêno: mikl. izb. 111 staro posudjè kufreno železno ali *medèno* ne smé se preveč zvrúčati.

peklêni: gašp. 1, 594 ovdi *pekléni* neprijatel ńega pregańati začne. — *peklênoga:* gašp. 1, 867 zapázi neprijatela *peklénoga.*

Gdje je *en* za stslov. *ѣнъ*, ostaje naglas često nepromijeńen kakav je u sing. nom. masc. indef.: vȍden vȍdena vȍdeno itd. ali kad treba što izvjestno izreći, osobito kad adjektiv ni ne rabi u neizvjestnom nego samo u izvjestnom obliku, dolazi *en* s ` : srčèni vuzmèni pak onda i poslèni itd.

pravdéni: gašp. 18 i postane Marija prava mati božja i bog *pravdéni* sin človečanski. koc. fil. 1, 22 pobožnost kad čijemu *pravdènomu* stališu protivi se, je prez dvojne lažlíva.

srčèni: hbd. mar: 364 u Marije zažgalo se je veliko želeńe divojačke *srčéne* čistoče. zagr. 5[b] 75 *srčèno* moje dete! koc. fil. 1, 18 svét nutrńu pobóžnost i *srdčénu* ne vidi.

vuzmèni: gašp. 1, 862 denes dan *vuzméni* obslužáva se . . . na kojega bi se bil nameril na *vuzmènu* nedeļu.

poslèni: koc. gl. 1, 15 nas čini v dobru *posléne.*

an:

dolazi samo u adj. *pìjan,* a ima inače svuda na *a* ` : pijàna pijàno.

om:

dolazi samo u dva adjektíva: *làkom* i *pìtom*, u oba može *om* imati ` : lakòma pitòma.

lakòmi: koc. fil. 1, 60 duša moja! budeš li ti mogla na veke vu ovom žáru vekivečnom živeti oposred ogńa *lakómoga?*

Ovako i: gòtov *gotòva,* pak zlòčest *zločèsta.* matij. 1[a] 135 je li nè *zločèsta* návada da se svati vre predi zopiju? 1[a] 192 ove takáj z svojemi *zločéstemi* példami natepú.

Naglas na predzadńem slogu u adjektiva od tri i više sloga.

a. otisnuti.

On se ne mijeńa a dolazi u adjektiva aa) s nastavkom *ov* građenijeh od supstantiva s otisnutim dugim naglasom na zadńem slogu, ako se ne mijeńa u ostalim padežima na otegnuti: *kapelânov*: kapelân, *rufijânov:* rufijân, *kapucînov:* kapucîn, *Bašlînov:* Bašlîn,

Digitized by Google

barônov: barôn, *Antônov:* Antôn, *kopûnov:* kopûn, *Mihûnov:* Mihûn, *generâlov*: generâl, *oficîrev*: oficîr, *Andrâšov*: Andrâš itd. — Tako i građeni od supstantiva koji imaju u genetivu na predzadńem slogu otisnuti naglas: *golûbov*: gȍlub golûba; a zatim građeni od supstantiva s poluglasnim *e* u zadńem slogu i s otisnutim naglasom na predzadńem slogu: *martînčev*: martînec, *mravḷînčev*: mravḷînec, *Pavûnčev*: Pavûnec, *końîčkov*: końîček, *Pavlîčkov*: Pavlîček. — bb) s nastavkom *in* u adjektiva građenijeh od ženskijeh supstantiva na *a* α) s otisnutim β) s otegnutim naglasom na predzadńem slogu: *Matîjin*: Matîja, *Mikûlin*: Mikûla; *vdovîčin*: vdovìca, *kobîlin*: kobìla, *nevêstin*: nevésta, *sekîrin*: sekìra. vran. rob. 1, 93 kamen bil je ze vsema k sekiri spodoben imajuči lukńu na spódobu vuha *sekìrinoga.* — cc) s nastavkom *ski* građenijeh α) od riječi s otisnutim naglasom na zadńem slogu, koji se ne mijeńa nigdje na otegnuti: *kapucînski*: kapucîn, *oficîrski*: oficîr, *ježovîtski*: ježovît, *požûnski*: Požûn, *krščânski*: kristjân, pa tako gotovo svi adjektivi od riječi na jan: *rimḷânski*: Rimḷan, *siromâški*: siromäh. — β) od supstantiva na *nik*: *redovnîčki*: redovník. — γ) od riječi na *a* s otegnutim kratkim na predzadńem slogu: *planînski*: planìna, *Toplîčki*: Toplice.

krščânski: matij. 2^{c} 28 početnik vere *krščànske.* gašp. 1, 571 zbog dobrót *krščánskeh* itd.

rimḷânski: gašp. 1, 621 bojéči se da *rimḷánska* občina proti ńemu ne bi se podigla vučini vloviti Astariusa.

tolvâjski: tolvâj: petr. 104 hiža moja je hìža molitve, a vi ste ńu včinili *tolvájsku* burdelnicu.

siromâški: matij. 1^{a} 98 koje kakti *siromàški* ḷudi za aldov donesli su.

vsakojâčki: vsakojâk: matij. 1^{a} 37 *vsakojàčke* betèžne i nevòḷne vračil je. gašp. 1, 835 *vsakojáčkemi* načini naproti postave se.

devojâčki: od gen. plur. devojâk: gašp. 1, 613 klošter *divojáčki* da zezidati.

poglavnîcki: matij. 1^{a} 52 nekoji zmed velikášev *poglavnìčkeh* čudili su se.

redovnîčki: gašp. 1, 591 vu *redovníčkom* držańu.

gorìčki: petr. 259 Marija pojde na *goríčko* držáńe.

vdovîčki: gašp. 1, 612 dober je stališ zákonski, bolši vendar *vdovíčki.* Ako zákonski stališ je olovo, *vdovíčki* srebro.

družînski: petr. 29 pristúpivši pak sluge gospodára *družinskoga* rekoše.

Digitized by Google

živînski: kov. kemp. 213 naj vmuknu telovni i *živínski* ļudi. A prema tomu svi adjektivi od riječi na ina imati taj naglas.

istînski: ìstina: gašp. 1, 271 kak iz ovdi postavļeneh čudnoviteh ali *istínskeh* pripečéń videti moremo.

občînski: òbčina: gašp. 1, 681 četrdeset dán vu potopu onem *občínskom* zvrhu lica zemļskoga je dežđilo itd. — dd) s nastavkom *en* u izvjestnom obliku *ni* građeni od riječi s naglasom na predzadńem slogu barem u sing. gen.: *božîčni*: bòžič božìča, *polîčni*: pòlič polìča, *kotrîžni*: kotrîg kotríga, *nedêļni*: nedèļa, *pokôjni*: pòkoj pokòja i ńekoji na *ńi*: *poslêdńi*.

U ńekim se uz ˆ govori i ` : siromàški, bolvànski, divojèčki.

b. otegnuti.

a) oteguti dugi. On dolazi u opće u adjektiva građenijeh od riječi s otegnutim naglasom i ostaje svuda nepromijeńen na istom slogu. Tako u adjektiva građenijeh od α) s nastavkom *ov* građenijeh od supstantiva s otegnutim dugim naglasom ako ne već u sing. nom. na zadńem a to u genetivu na predzadńem slogu: *kolárev*: kolár, *kováčev*: kováč, *junákov*: junák, *bogatášev*: bogatáš, *gospodínov*: gospodín *(— dîn dína), spovedníkov*: spovedník, *hajdúkov*: hajdúk, *Pažúrev*: Pažúr, *sedlárov*: vran. rob. 1, 146 *sedlárove* ruke jesu grive razcúkale. — Ovako i *ovákov*: ovák, *onákov*: onák, nu ovakov i onákov u ostalim padežima gube *o* pred *v*: onákva ovákvoga. matij. 1^b 90 znali su oni *ovákov* način zdraviti. 2^b 79 *ovákvo* veseļe, *ovákva* bláženа dobročestnost čaka vas. 2^b 136 je li teže *ovákvomu* človeku grehe oprostiti kak ńega od betega osloboditi? 2^b 128 ovak ļubļeno baratal je vsigdar z *ovákvemi* nevólnemi ļudmi itd. Uz oblik ovákov dolazi i *ovakóv* mil. kraj. 157 od kud iz te iste korunice *ovakóv* krščáński návuk vun izháđa; s tim sravni *takóv* mil. kraj. 161 misli, gdo je on ki se je narodil, od koga se je narodil, za *kakóv* se je zrok narodil. koč. fil. 1, 29 *kakóvo* je cvétje srdc našeh, o Filotea, nego dobre žeļe. — b) s nastavkom *in* građenijeh od ženskijeh riječi na *a* s otegnutim dugim naglasom na predzadńem slogu: *mužáčin*: mužáča. — c) s nastavkom *ski* građenijeh α) od riječi s otegnutim dugim naglasom ako ne već u sing. nom. na zadńem a to u genetivu na predzadńem slogu: *kolárski*: kolár, *kováčki*: kováč, *čoháški*: čoháš, *francúski*: Francúz, *varaždínski*: Varaždín, itd., ali *ne* od supstantiva na *nîk*.

Digitized by Google

oltárski: mil. kraj. 103 bóg si bil na križnem aldovu, bóg si i ukup i človek na *oltárskom* aldovu. matij. 2^b 110 on pri nas je vu pres. *oltárskom* sakramentu.

zidárski: vran. rog. 1, 191 napravil si je *zidársku* žlicu.

težáčki: težák: petr. 294 si ti mene na ov kmetski *težáčki* stališ obral.

francúski: vran. rob. 1, 42 oni budu mogli vu zemļu svoju s *francúzkemi* štokvišari nazad se povratiti.

peklénski: pekléni (uz peklèni): petr. 213 prosti nam muke vekvečné *peklénske* 237 spominaj se s *peklénskoga* ogńa gašp. 1, 140 *peklénske* sile odhitava. 1, 250 ovak prvleje i leže druge krščenike vu vuzu zapeļaju *peklénsku*. mil. kraj. 95 ter je nas od muk *peklénskeh* oslobodil. — β) građenijeh od adjektiva izvorno na *ьski*, kad im se *ь* obrati na *a* a za ńim umeće *n*: anski: *božánski*: božьski božanski, ili se tako grade od adjektiva na *ьn* kojemu se *ь* promijenilo na *a* pristupom ski: *človečánski*: človečьn človečanski.

božánski: gašp. 1, 188 po osebujnom nadehneńu *božánskom*. 1, 290 pokoren zapovedi *božánskoj* išel je. kov. kemp. 241 vu lastoviti i *božánski* svetlosti tebe gledati oči moje podnesti ne bi mogle itd.

človečánski: mil. kraj. 103 ako te prem ne čuti čúteńe *človečánsko*. gašp. 1, 142 drugo nijedno najti ni moči ime, kotero boļe bi srdce *človečánsko* vužigalo. 1, 231 vu kojem vse pokoleńe *človečánsko* zvun samo osem duš je poginulo. matij. 1^a 169 ļudi potrébuvali su več od ńega kak on poleg *človečànske* jákosti včiniti je mogel. 1^a 179 on *zvrhučlovečánsku* moč i jakost ima itd.

proročánski: matij. 2^b 114 koje vu *proročánskeh* pismah zadržavaju se. gašp. 1, 600 vu duhu *proročánskom* rasvéčen vnoga Ferdinandu budúča je nazvéstil. — Osim toga: *gospócki*: gospòda, *jelénski*: jelen jelèna, *jesénski*: jesen jesêni, *nebéski*: nebésa, *popóvski*: popòva, *grofóvski*: grofòva; *židóvski*: uz *židôvski, popôvski*.

nebéski: petr. 237 spominaj se z *nebéskoga* raja, gašp. 1, 851 vu *nebéski* domovini. 1, 890 one device je srečna smrt vu *nebéski* cvetńak zasadila. matij. 1^a 81 postavete si pred oči sudca *nebéskoga* itd. *volóvski*: gašp. 3, 868 vučini iz brunca kotel jeden na kip *volóvski* zlejati. — d) s nastavkom *ńi* građenijeh od adveraba na vokal: *snočkáńi*: snočka. gašp. 1, 854 znaj da *snočkáńi* gospodari naši bili jesu Jezuš Marija i Jožef.

Tako s dodanim *š* pred *ńi*: *šńi*: *negdášńi*: negda, *vezdášńi*: vezda, *včerášńi*: včera.

Digitized by Google

negdášńi: gašp. 1, 861 odide iz Rima z jedinum dojkum *negdášńum* svojum.

vezdášńi: mil. kraj. 113 posluhni me vu ove moje *vezdášńe* prošńe i molitve. koc. fil. 1, 17 prebivavci *vezdášńi* jesu strmogorci.

včerášńi: gašp. 1, 795 s. mati cirkva ostavļajúči dan *čerášńi* s. Franciški na dan danášńi svetek ńihov obslužava.

Amo da se umetne i *denéšńi* i *danášńi* od denes (promijeniv *e* na *a*: denas-ńi):

denéšńi: mil. kraj. 56 darujem ti vse moje *denéšńe* delo. — *danášńi*: gašp. 1, 862 ne znam kakov je dan *danášni*. 1, 827 dete moje do dneva *denášńega* ni hodilo itd. — e) s nastavkom *en* od ьnъ građenijeh od riječi s dugim otegnutim naglasom ili već u sing. nom. na zadńem slogu ili barem na predzadńem: *čaláren*: čalár ugrsl. čalejr u čalarija čalarbina, *mogúčen*: mogúč, *prijéten*: prijêt prijéta, *nebésen*: nebésa; pa tako i *večérni* prema večêr (u vèčer večêra).

čaláren: kov. kemp. 100 tvrdi ļubitel stalen je vu skušńah niti *čalárnem* prijatela nagovarjańam ne veruje. gašp. 1, 545 na svetu *čalárnom* živúče. 1, 583 svet *čalárni* ostavivši ńemu pridružili se jesu. 1, 181 gizdavi bi se ponizili vsa *čalárna* odhitivši. matij. 1ª 79 pismoznanci vse kaj se peršone i činov zveličitela dotiče *čalàrno* premišlavali su.

gorúčen: kov. kemp. 173 ja vučím zvrhu vse mene *gorúčno* ļubiti.

mogúčen: kov. kemp. 211 niti koteri rázum ali pregovárjańe *mogúčno* je za izvedeti sud božánski. gašp. 1, 384 *mogúčen* je bog naš. 1, 546 *mogúčen* je mene oslobòditi bog moj. 1, 560 od ovud spoznati moremo kak pri bogu *mogúčni* jesu svetci božji. 1, 272 Benečani sebe *nemogúčne* videči mir prosili jesu itd.

prevzéten: gašp. 1, 673 jesu nekoteri tak *prevzétni* koji pomoč s. Matijaša odurjávaju.

prijéten: koc. fil. 1, 19 ona odnímle ohólnost *prijétnem*.

nebésen: kov. kemp. 235 ves *nebésen* biti ne morem.

večérni: gašp. 1, 824 ni jednu vuru: prvu tretju šestu devetu *večérnu* i kompletu z drugemi sestrami na korušu moliti ne zamudila. mil. kraj. 174 spoméni se, ako si po nemarlivosti zamudil tvoje molitve návadne jutrne ali *večérne*.

b) otegnuti kratki. On ostaje također svuda nepromijeńen i dolazi u opće u adjektiva građenijeh od riječi s istim tim naglasom na predzadńem slogu i to kod supstantiva u sing. genetivu

Digitized by Google

kod adjektiva u sing. nom. fem. Tako u adjektiva α) s nastavkoma *ov*: *siromàhov*: siromäh siromàha, *medvèdov*: mèdved medvèda, *Božičev*: Bòžič Božiča, *orèhov*: òreh orèha.

gospònov: gòspon gospòna: gašp. 1, 420 Timotheus posel *gospónov* opravļa. matij. 1ª 85 kada bi vse dovršili bili poleg zapovedi *gospònoveh*, povratili su se.

β) s nastavkom *ski* ńekolicina adjektiva građenijeh od riječi na el ļa: *angèlski*: angel, *zemèļski*: zemļa, *osèlski*: osel.

angèlski: petr. 214 popévka kum se náklon *anđélski* tomači. mil. kraj. 143 te si vu tvojem telu *anđélskem* žitkom živela. kov. kemp. 185 vreden postane med *angélskemi* koruši biti. gašp. 1, 664 suze pokornika vino jesu *angélsko*.

prijatèļski: matij. 2ᵇ 135 hotonce *neprijatélsko* mišleńe. vran. rob. 1, 149 o da bi vezda nazad povrnuti se mogel, kak *prijatèlskoga* bi se bratom kazati hotel!

zemèļski: mil. kraj. 91 ne živè človek samem *zemélskem* kruhom. kov. kemp. 171 tuliko človek bliže k bogu dohaja, kuliko daļe od vse radosti *zemélske* odhája. 264 obrni mi vsa *zemélska* na žuhkoču. matij. 1ª 180 koje oni za *zemèlsko* mogučno i zmožno kraļestvo držali su. — Slično i: *fratèrski*: frater. — Tako rado u adjektiva od riječi na *ec*: *mrtvèčki*: mrtvec, *vidovèčki*: Vidovec.

γ) s nastavkom *ji*: *detèči*: déte detèta, *telèči*: tèle telèta, *človèči*: člòvek človèka.

človèči: mil. kraj. 103 bog si . . živi kruh nebéski na žitek dan *človéči*. zagr. 2, 131 vojska je žitek *zlovèči* zvrhu zemļè. matij. 1ª 188 sijàč je sin *človèčji*. petr. 266 kam pák mrtva téla *človéčja* hoté priti po smrti?

detèči: gašp. 1, 120 nemočno telo *detéče* na se je oblekel.

δ) s nastavkom *tji* pisanim i govorenim *či* građeni od riječi na samoglasno: *domàči*: doma, a tako od glagolskijeh osnova na *a*: *pisàči*: pisa-ti, *oràči*: ora-ti.

domàči: mil. kraj. 108 zazávam da budeš milostiv mene i moje rodbine i družine *domáče*. matij. 1ª 157 kak ļubļeno je bilo ńegvo baratańe s svojemi *domáčemi!*

ε) s nastavkom *en* od riječi s ` na predzadńem slogu: *konòpļen*: konòpļa, *kosìtren*: kosìter.

ζ) s nastavkom *en* od ьnъ: *siromàšen*: siromäh siromàha, trplìven: trpļiv trpļìva, *segùren*: segúro (secúr-us), *betèžen*: bèteg betèga, *želèzen*: želèzo, *pravìčen*: pravìca, *hudòben*: hudòba.

siromàšen: matij. 1ª 218 Jezuš bil je *siromàšen*.

Digitized by Google

milostìven: matij. 1ª 126 primi molitvu verneh tvojeh *milostìvno*. koc. fil. 1, 18 oštri su i *nemilostívni*.

trplìven: koc. fil. 1, 54 koji nas *trplívno* pričekuje. — Tako i:

protìven: kov. kem. 113 vnoga *protívna* vu ovom žitku se pripéčaju. gašp. 1, 122 niti tak *suprotívno* ni telo duhu. 1, 207 ovak sebi *suprotívne* vu jedinosti prave vere skupa zveže.

sigùren: kov. kemp. 105 kotéri ob vremenu mira preveč *sigúren* hoče biti. 181 bude pokoj *segúren*. gašp. 1, 845 zaruki mirovni i *segúrni* bivaju listor med jednakemi. 1, 920 ako od ovud zdravo želeješ iziti i pred licem sina mojega *segúren* táti, potrebno bude . . . matij. 1ª 153 *segùrni* budu. koc. fil. 1, 18 nas čine *sigúrne* da . . .

betèžen: petr. 174 ne potrében vráč zdravem ļudém, nego *betéžnem*. gašp. 1, 593 gde ostalo vreme *betéžnem* dvoreč je sprevajal. 1, 600 ostalo vreme v kloštru potroši *betéžne* i vuznike pohajajuč. 1, 674 k ovomu zdencu *betéžne* ļudi dohajajuče prvo zadobivati zdravje zagleda. matij. 2ᵇ 163 zveličiteļ ļudem na smrt *betèžnem* z rèčjum sámum zdravje povrnuti more.

pamèten: pàmet pamèti: matij. 1ª 103 budete *spamétni*. 1ª 117 detca su *spamétna*. 1ª 160 da bi *spamétnoga* tolnača pitali. 1ª 102 gdo bude tak *nespaméten*.

korìsten: kòrist korìsti: kov. kemp. 47 sada je trud tvoj *korísten*. 225 vnógi tak malo na ovu *prekorístnu* skrovnost misle.

ohòlen: òhol ohòla: matij. 1ª 218 *ohòlno* gledìmo na one, koji od nas siromaškèši jesu. 1ª 77 *ohòlno* bi radi posledni iz pokolèńa Abrahamovoga zvati se.

žalòsten: kao da je gen. žalòsti: mil. kraj. 160 drugomu róžnomu vencu jesu dane takájše petere skróvnosti žitka Kristuševoga *žalósne*. gašp. 1, 829 *žalóstnu* vidéče poglavaricu sestre zrok žalosti opitaju. 1, 162 zakaj tak dugo *žalóstnoga* mene držala jesi? 1, 297 koji *žalóstnoga* razveseli patra. 1, 794 koje zbog tovaruša pogubļenoga *žalóstne* svojem kruto razveseli prihodom. matij. 1ª 97 koji vnogo jezèr *žalòstneh* je razvesélil.

želèzen: habd. 233 Og kraļ *želézni* je špampet imel devet lakat dug, širok četiri. gašp. 1, 788 boki z bodéčemi *želéznemi* lanceki prepasani vsigdar bili jesu. 1, 839 potrebni je sen prijemal z bodéčem *želéznem* pojasom na bokeh okrúžen.

pravìčen: gašp. 1, 617 videl je nesrečni Kain, da aldovi ńegovi od sada zemļe bogu alduváni nesu tak povóļni kak dari *pravíčnoga* Abela.

Digitized by Google

slobòden: slobòda: gašp. 1, 16 ovak ostavil ńe vu rukah *slobódne* na dobro i zlo voļe ńihove. matij. 1ª 143 da se ne bi za neprijatela *slobódnoga* i dopuščenoga veséļa izkričal.

turòben: matij. 2ᵇ 70 vdovica išla je pri sprèvodu sina svoga čisto *turòbna.* 1ª 29 budemo i mi vu ovom *turòbnom* stališu zdihàvali . . .

Ovako i adjektivi od riječi na *eļ el: spasitèļen:* spasiteļ, *pogibelen:* pogibel:

pogibèlen: matij. 1ª sén more biti takáj negda *pogibélen.* 1ª 173 ako se to ne včini, tak segurno more biti za vas seń *pogibèlen.* 2ᵇ 24 na ovom putu moral je človek čez jednu *pogibélnu* puščinu putùvati, koja vu stareh vremèneh zaradi vnogeh razbojnikov bila je *pogibèlna.*

spasitèļen: koc. fil. 1, 12 ako ńegove mile ovčice k *spasitélnem* vodam pobožnosti pripeļam, prime moju dušu za svoju zaručnícu. 1, 34 nas na jedno *spasitélno* posramuvańe zaradi našega prišestnoga živleńa zazáva.

Tako í ńeki adjektivi na *ehen, oven:* duhòven, miròven.

duhòven, telòven: matij. 1ª 169 pomočnik vu *duhóvneh* i *telóvneh* potrebòčah.

miròven: matij. 1ª 107 da se slobodno i *miròvno* vu domovinu povrnùti mogu. 1ª 170 on spal je *miròvno.* 1ª 174 da tak po *mirównom* snu kreposti za delo skup sprave.

stanovitèhen: habd. ad 854 ako ga (pijanca) katar zagńavi stanovito *stanovitéhno* se skvari.

svetòven: koc. fil. 1, 19 o *svetóvni* ļudi!

Pamti: *pravèden:* matij. 1ª 64 da bi pošteno i *pravèdno* nakaneńe bili imali. 1ª 79 z vsakem baračete *pravèdno.* — *svetèčni:* svetek: petr. 23 polag običaja *svetéčnega* dneva, matij. 1ª 109 kak je na dan *svetèčni* nàvadno bilo.

Pamti i *dalèšni* i dalèšńi (uz dalèčni) matij. 1ª 100 vu vseh svojeh potrébòčah mogu *dalèsnu* pomoč od boga čakati. 1ª 225 odišel je prez vsakoga *dalèšńega* odgovora.

(Završiće se u budućem „Radu“.)

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

— Knj. X. XIII. Monumenta ragusina. Tom. I. et II. 1882. Ciena X. knj. 2 for. 50 nvč. Knj. XIII. 3 for.
— Knj. XIV. Scriptores. Vol. I. Annales ragusini anonymi item Nicolai de Ragnina. 1883. Ciena 3 for.
— Knj. XV. Spomenici hrvatske krajine. Vol. I. 1884. Ciena 3 for.
— Knj. XVI. Spomenici hrvatske krajine. Vol. II. 1885. Ciena 3 for.
— Knj. XVIII. Acta Bulgariae ecclesiastica. 1887. Ciena 3 for.
— Knjiga XIX. Acta coniurationem Petri a Zrinio et Francisci de Frankopan nec non Francisci Nadasdy illustrantia. Ciena 2 for. 80 novč.
— Knjiga XX. Spomenici hrvatske krajine. Vol. III. 1889. Ciena 4 for.
— Knj. XXIII. Acta Bosnae potissimum ecclesiastica. 1892. Ciena 5 for.
— Knj. XXIV. Index rerum, personarum et locorum in voluminibus I—V. monumentorum spectantium historiam slavorum meridionalium. 1893. Ciena 3 for.
— Knj. XXV. Scriptores. Vol. II. Chronica ragusina J. Restii et J. Gundulae. 1893. Ciena 3 for. 50 novč.
— Knj. XXVI. Scriptores. Vol. III. Thomas archidiaconus: Historia Salonitana. 1894. Ciena 2 for.

5. **Monumenta historico-juridica Slavorum meridion.** (Knj. 1—5.)
— Knj. I. Statuta et leges Curzulae. 1877. Ciena 3 for.
— Knj. II. Statuta et leges civitatis Spalati. 1878. Ciena 3 for.
— Knj. III. Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonae et civitatis et insulae Lesinae 1882—3. Ciena 4 for. 50 novč.
— Knj. IV. Statuta lingua croatica conscripta. Hrvatski pisani zakoni: vinodolski, poljički, vrbanski a donekle i svega krčkoga otoka, kastavski, veprinački i trsatski. Ciena 3 for.
— Knj. V. Urbaria lingua croatica conscripta. Hrvatski urbari. Svezak I. Sabrao i protumačio Radoslav Lopašić. Ciena 4 for.

II. Posebna djela (knj. 1—26, sv. 40):

1. **Flora croatica.** Auctoribus Dr. Jos. Schlosser et Lud. Farkaš-Vukotinović. 1869. Ciena 6 fr.
2. **Dvie službe rimskoga obreda za svetkovinu sv. Ćirila i Metuda.** Izdao Ivan Brčić. 1870. Ciena 1 for.
3. **Historija dubrovačke drame.** Napisao prof. A. Pavić. 1871. Ciena 1 for. 25 novč.
4. **Pisani zakoni na slovenskom jugu.** Bibliografski nacrt dra. V. Bogišića. 1872. Ciena 1 for. 25 novč.
5. **Izprave o uroti bana Petra Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana.** Skupio dr. Fr. Rački. U Zagrebu 1873. Ciena 3 for.
6. **Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena.** Osnovao, skupio, uredio V. Bogišić. Knjiga I. 1874. Ciena 6 for.
7. **Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia.** Edidit A. Theiner (tomus I. Romae 1863.), tomus II. Zagabriae 1875. Ciena 10 for.
8. **Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku.** Napisao dr. Gj. Daničić. 1877. Cijena 4 for.
9. **Ljetopis jugoslav. akademije.** 1877.—1893. Sv. I—VIII. Ciena I. i II. svezku 60 nvč., III—VII. 1 for., VIII. 60 nvč.
10. **Sbirka slika Strosmajerove galerije.** 1885.
11. **Akademijska galerija Strosmajerova.** II. preradjeno izdanje 1891. Ciena 30 novč.
12. **Ogled rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika.** Obradjuje Gj. Daničić. 1878.
13. **Fauna kornjaša trojedne kraljevine.** Od dra. J. K. Schlossera Klekovskoga. 1877—1879. Knj. I., II., III. Ciena svakoj knjizi 3 for., djelu 9 for.
14. **Figure u našem narodnom pjesništvu s njihovom teorijom.** Napisao L. Zima. 1880. Ciena 2 for. 50 novč.
15. **Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.** Na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Dio I. Obradio Đ. Daničić. Sv. 1—4. 1880—1882. Dio II. Obradili Đ. Daničić, M. Valavac, P. Budmani. Sv. 5—8. 1884—1886. Dio III. Obradio P. Budmani. Sv. 9—12. 1887—1891. Sv. 13—14. (2 četvrtoga dijela). 1892—1894. Obrađuje P. Budmani. Cijena svesku 3 for.

Digitized by Google

16. **Djela jugoslavenske akademije** (knj. 1—13):
— Knj. I. **Izvješće o zagrebačkom potresu 9. studenoga 1880.** Sastavio J. Torbar. 1882. Ciena 2 for.
— Knj. II. **Euchologium, glagolski spomenik manastira Sinaibrda.** Izdao dr. Lavoslav Geitler. 1882. Ciena 2 for.
— Knj. III. **Psalterium, glagolski spomenik manastira Sinaibrda.** Izdao dr. L. Geitler. 1883. Ciena 3 for. 50 nč.
— Knj. IV. **Flora fossilis susedana. (Susedska fosilna flora. — Flore fossile de Sused.)** Auctore dr. Georgio Pilar. 1883. Ciena 8 for.
— Knj. V. **Lekcionarij Bernardina Spljećanina.** Po prvom izdanju od god. 1495. 1885. Ciena 1 for. 50 nč.
— Knjiga VI. **Nekoje većinom sintaktične razlike izmedju čakavštine, kajkavštine i štokavštine.** Napisao Luka Zima. 1887. Ciena 2 for. 50 novč.
— Knj. VIII. **Hrvatski spomenici u Kninskoj okolici uz ostale suvremene dalmatinske iz dobe narodne hrvatske dinastije.** Napisao Ivan Bulić. Ciena 2 for. 60 novč.
— Knjiga IX. **Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima.** Napisao dr. T. Marečić. 1889. Ciena 3 for. 50 novč.
— Knjiga X. **Geografijske koordinate** ili položaji glavnijih tačaka Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i dielomice susjednih zemalja, imenito Bosne i Hercegovine, Istre, Kranjske itd. Sastavio dr. Gjuro Pilar. Ciena 4 for.
— Knjiga XI. **Dviestogodišnjica oslobodjenja Slavonije.** I. dio: Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turskom i rat oslobodjenja. Napisao Tade Smičiklas. Ciena 1 for. 50 novč. — II. dio: Spomenici o Slavoniji u XVII. vijeku (1640—1702). Skupio Tade Smičiklas. Ciena 3 for.
— Knjiga XII. **Kolunićev Zbornik.** Hrvatski glagolski rukopis od godine 1486. Napisao M. Valjavec. 1892. Ciena 2 for. 50 nvč.
— Knjiga XIII. **Zadarski i Rańinin Lekcionar.** Za štampu priredio Milan Rešetar. Ciena 3 for.

B. Knjige, koje su izašle troškom ili podporom akademije (knj. 1—8):

1. **Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga.** Napisao V. Jagić. Knj. I. 1867. Ciena 1 for. 20 nč.
2. **Rěčnik lěčničkoga nazivlja.** Sastavio dr. Ivan Dežman. 1868. Ciena 1 for. 50 novč.
3. **Opis jugoslavenskih novaca** od prof. S. Ljubića. 1875. Ciena 10 i 15 fr.
4. **Bilinar. Flora excursoria.** Sastavili dr. J. C. Schlosser i Ljud. Vukotinović. 1876.
5. **Narodne pjesme o boju na Kosovu god. 1389.** Sastavio u cjelinu A. Pavić. 1877. Ciena 1 for.
6. **Jugoslavenski imenik bilja.** Sastavio dr. B. Šulek. 1879. Ciena 2 fr.
7. **Podobe hrvatskih hrastova okoline zagrebačke.** Opisao Ljud. Vukotinović. 1883.
8. **Obća teoretička i fizikalna lučba.** Napisao dr. Gustav Janeček. I. knjiga. Tvar i atomistički nazor o njezinom sastavu. U Zagrebu 1890.

C. Knjige, koje su prešle u svojinu akademije (knj. 1—11, sv. 13.):

1. **Povjestni spomenici južnih Slavenah.** Izdao I. Kukuljević. Knj. I. (Acta croatica.) 1863. Ciena 3 for.
2. **Rječnik iz književnih starina srpskih.** Napisao Gj. Daničić. Knj. I—III. Ciena svakoj knj. 3 for., djelu 9 for.
3. **Nikoljsko jevangjelje.** Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 nč.
4. **Život sv. Save i Simeuna** od Domentijana. Na sviet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč.
5. **Životi kraljeva i arhiepiskopa srpskih** od Danila. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč.
6. **Poslovice.** Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for.
7. Fr. Kurelac: **Stope Hristove.** Ciena 50 novč.
8. „ „ **Jačke.** Ciena 1 for.
9. „ „ **Runje i pahuljice.** Ciena 1 for.
10. V. Utješenović: **Vila ostrožinska.** Ciena 30 novč.
1. Drobnić: **Besednjak.** Ciena 80 novč.

Digitized by Google

RAD

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KNJIGA CXX.

MATEMATIČKO-PRIRODOSLOVNI RAZRED.

XVIII.

U ZAGREBU 1894.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

TISAK DIONIČKE TISKARE.

Digitized by Google

U knjižari jugoslavenske akademije (knjižari Dioničke tiskare) u Zagrebu

mogu se dobiti knjige, koje izdaje jugoslavenska akademija znanostî i umjetnostî, koje izlaze njezinom pomoću i koje su prešle u njezinu svojinu:

A. Knjige, koje izdaje akademija.

I. Zbornici (knj. 1—196):

1. **Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti** (knj. 1—120).
   — knjige I. do LIX. i LXXX. svima trima razredima zajedničke. Ciena knj. I—XIX, svakoj 1 fr. 25 nč. Knj. XX. do LIX. svakoj 1 fr. 50 nč. Knj. LXXX. 2 for.
   — Filologičko-historičkoga i filosofičko-juridičkoga razreda. Knj LX., LXII., LXIII., LXV., LXVII., LXVIII., LXX., LXXI., LXXIII., LXXIV., LXXVI., LXXVII., LXXIX., LXXXI., LXXXII., LXXXIV., LXXXV., LXXXVI., LXXXIX., XCI., XCIII., XCIV., XCVI., XCVII., XCVIII., XCIX., C., CI., CII., CIII., CV., CVIII., CX., CXII., CXIV., CXV., CXVI., CXVIII. i CXIX. (I—XLI.) Ciena po 1 for. 50 nvč.
   — Matematičko-prirodoslovnoga razreda. Knj. LXI., LXIV., LXVI., LXIX., LXXII., LXXV., LXXVIII., LXXXIII., XCII., XCV., CIV., CVI. CVII., CIX., CXI., CXIII., CXVII. i CXX. (XVIII.). Ciena CXI. knjizi 2 for. 50 novč., CXVII. (XVII.$_1$) i ostalim 1 for. 50 nč., a CXVII. (XVII.$_2$) kao i svakoj svezci 75 nč.
   — Boškovićev. Knjiga LXXXVII., LXXXVIII., XC Ciena 4 for. 50 novč.
2. **Stari pisci hrvatski** (knj. 1—20).
   — Knj. I. Pjesme M. Marulića. U Zagrebu 1869. Ciena 2 fr. a. v.
   — „ II. Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjore Držića 1870. Ciena 2 fr.
   — „ III. i IV. Pjesme Mavra Vetranića Čavčića. 1871. i 1872. Ciena III. knj. 2 fr., knj. IV. 2 for. 50.
   — „ V. Pjesme Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića. 1873. Ciena 2 fr.
   — „ VI. Pjesme Petra Hektorovića i Hanibala Lucića. 1874. Ciena 2 fr.
   — „ VII. Djela Marina Držića. 1875. Ciena 3 for.
   — „ VIII. Pjesme Nik. Nalješkovića, A. Čubranovića, M. Pelegrinovića i S. Mišetića Bobaljevića i Jegjupka neznana pjesnika. 1876. Ciena 1 for. 70 nvč.
   — „ IX. Djela Ivana Fr. Gundulića. 1877. Ciena 5 for.
   — „ X. Djela Frana Lukarevića Burine. 1878. Ciena 2 fr. 50 nč.
   — „ XI. Pjesme Miha Bunića Babulinova, Maroja i Oracija Mažibradića i Marina Burešića. 1880. Ciena 1 for. 80 nč.
   — „ XII., XIII. i XIV. Djela Gjona Gjora Palmotića. 1882., 1883. i 1884. Ciena knj. XII. 3 for. XIII. 3 for. 50 nvč. XIV. 2 for.
   — „ XV. Djela Antuna Gleđevića. 1886. Ciena 2 for.
   — „ XVI. Djela Petra Zoranića, Antuna Sasina i Savka Gučetića Bendeviševića. 1888. Ciena 2 for. 50 novč.
   — „ XVII. Djela Jurja Barakovića. 1889. Ciena 3 for.
   — „ XVIII. Pjesni razlike Dinka Rañine. 1891. Ciena 2 for. 50 nč.
   — „ XIX. Djela Gjona Gjora Palmotića. 1892. Ciena 50 nvč.
   — „ XX. Crkvena prikazanja starohrvatska XVI i XVII vijeka. 1893. Ciena 2 for. 50 novč.
3. **Starine.** Knj. I—XXV 1869—1891. Ciena I. knjizi 1 for. 25 nč. Knj. VII., X, XXI., XXII., XXIII., XXIV., XXV. i XXVI. po 2 for., ostalim po 1 for. 50 nč.
4. **Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium.** (Knj. 1—26):
   — Knj. I—V, IX, XII., XVII., XXI., XXII. 1868. 1870. 1872. 1874. 1875. 1878. 1882. 1886. 1890. 1891. Listine o odnošajih izmedju južnoga Slavenstva i mletačke republike. Ciena I., II., III. i IX. po 3 fr., IV., XXI. i XXII. po 4 fr., V. i XII. po 2 fr. 50 nč., XVII. knj. 2 fr.
   — Knj. VI., VIII., XI., 1876., 1877., 1880. Commissiones et relationes venetae. Tom. I. II. III. Ciena VI. i XI. knj. 2 for. VIII. knj. 2 fr. 50 nč.
   — Knj. VII. 1877. Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia. Ciena 6 for.

Digitized by Google

RAD

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KNJIGA CXX.

MATEMATIČKO-PRIRODOSLOVNI RAZRED.

XVIII.

U ZAGREBU 1894.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE).

Digitized by Google

LIBRARY OF CONGRESS
RECEIVED
MAR 5 1927
DOCUMENTS D. ON

Dionička tiskara u Zagrebu.

Digitized by Google

Sadržaj.

	Strana
Geologija gore Samoborske i Žumberačke. Od prof. dra. Drag. Gorjanović-Krambergera	1
Geologijski snošaji okolice Klanjačke i Pregradske. Od prof. dra. Drag. Gorjanović-Krambergera	83
Deseto potresno izvješće za godinu 1892. Od dra. M. Kišpatića	92
Jedanaesto potresno izvješće za godinu 1893. Od dra. M. Kišpatića	101

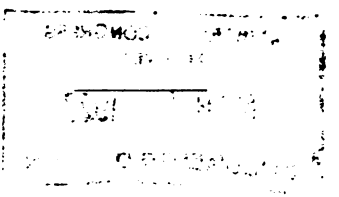

Digitized by Google

Digitized by Google

Geologija gore Samoborske i Žumberačke.

Čitao u sjednici matematičko-prirodoslovnoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 15. ožujka 1893.

ČLAN-DOPISNIK DR. DRAG. GORJANOVIĆ-KRAMBERGER.

Tečajem ljeta godine 1892. proučavao sam geološke odnošaje gore *Samoborske* i *Žumberka* sve do Kupe i Kranjske medje u prostornoj izmjeri od po prilici 660□ klm. Ta su študija izvedena na osnovu topografskih karata c. i kr. vojnog geografskog zavoda u Beču po mjerilu 1 : 75.000 i to: zona 22. kolona XII. i XIII., zatim zona 23. kolona XII. i XIII.

Pokojni prof. dr. Pilar i ja stavismo si zadatkom snimiti geološku kartu ciele naše domovine. Goru zagrebačku proučismo zajedno, a ja sam prema našoj osnovi imao nastaviti proučavanje gora sistematskim načinom tako, da bismo vazda polučili suvislu cjelinu. U to ime odabrao sam goru Samoborsku i Žumberak. Pošto sam jur obavio malene Marija-Goričke brdine, to mi je bilo dojduća študija protegnuti na teren počamši od Klanjca pak uz medju Štajersku prema Ivančici, Kalniku itd. Sva ta kartiranja obaviti će se na temelju spomenute jur karte po mjerilu 1 : 75.000 eventualno i prema mjerilu 1 : 25.000. — Poznato je, da su ove karte veoma dobre i pregledne poradi detaljno izradjenog terena a napose pako zbog ucrtanih isohipsa. Samo bi bilo željeti, da se posveti veća pazka na korektno pisanje imena pojedinih mjesta. Tako je primjerice ZSZ od Samobora označena kota Δ 436 kao *„Lave drage“* a imala bi se zvati *„Vlahove drage“!* Silazeći odavle smjerom SI prema selu Jazbina nailazimo na selo Veliki Vratnik, koje nije u karti ni označeno! JZ od Stojdrage zabilježeno je neznatno mjesto (sa dvie kuće) kao „Kerljen“ a zove se „Krnjeu“ ili „Krnjevo“. Tu je u blizini i to izpod briega Stipkova potok Rakovac, koji je u karti notiran „Bakovac“. Selo Posinak kod Sv. Marije (Pečno) krivo je na karti situirano. Sjeverno nad Rudama

Digitized by Google

je glavica Veliki Črnec, koji se u karti zove Vel. Černes itd. Ovakove su krive oznake često vrlo nemile, jer sprečavaju orientaciju u dotičnom priedjelu. Valja bo znati, da su ta imena obično posve mjestna, te ih samo najbliži stanovnici poznadu. Ako ih pako krivo spominjemo, tad nam pučanstvo jednostavno rekne: „tu neima toga mjesta ili briega". Tako primjerice slabo tko u Žumberku poznaje „Japetić", pa bilo baš u Grabru, dakle onako preko puta.

Istina bog postoji već priegledna geološka karta naše domovine, koju sastaviše geolozi državnoga geološkoga zavoda u Beču; ali je ta karta u velike manjkava. Doduše upotriebiše rečeni geolozi za taj posao i razmjerno veoma malo vremena, pa je baš za to i resultat njihovih radnja posvema primjeren hitnji, kojom su izvadjali ta snimanja. Čitalac će se u ostalom osvjedočiti u priegledu literature potanje o manjkavosti dosad postojećega snimka gore Samoborske i Žumberka.

Što se tiče izradbe naše geološke karte, i ona nam predočuje prieglednu kartu. — Trias, koji zaprema najveću čest terena, izlučio sam dvim bojama t. j. donji i gornji odjel, a u obim izlučio sam još napose gutensteinske vapnence i dolomite pak onda zonu lapora i škriljeva t. zv. „grossdornskih" i (?) „wengenskih". Isto tako nisam ni u terenu krede ništa detaljirao; jer tu motrimo na rudističkim vapnencima konglomerate i raznobojne lapore gornje krede. Pošto su ovi elementi vrlo borani, svaki čas vidimo, gdje godjer su denudirane antiklinale, rudističke vapnence; al ih nisam izlučio, jer bi uz njih zaostalo ipak i mnogo neiztaknutih mjesta, pak bi se po tom pričinjala karta površnom. Biti će možda, da i nijesu granice krednih naslaga u obsegu Uskočkih gora dosta tačne, a tomu je razlog, što ima uz rudističke vapnence i posve sličnih triadičkih, u kojima nisam našao okamina. Spominjem naročito sive, mjestimice brečaste vapnence u šumi Novoselskoj, iz kojih klešu kolobrane, pak za koje mi je baš težko reći jesu li doista triadički ili kredni?

Naslage karbona izlučio sam takodjer jednom bojom, jer pripadaju gornjem odjelu toga sistema i jer su relativno malo zastupane.

Od terciera izlučio sam mediteran, sarmatske i kongerijske naslage, preko toga sam još napose označio konglomeratnu zonu od Hrašća do Hrženika, koja je obalni produkt mediteransko-sarmatski.

Pliocenski šljunak i diluvijalna ilovina zaprema znatan prostor naše karte, pak sam ih napose izlučio.

Digitized by Google

Eruptivnoga kamenja ima doduše dvije vrsti (diabaz i melafir), al sam ih zajedno naslikao, pošto ih skupa nalazimo.

U oro- i hidrografskom odsjeku toga djelca iztaknuo sam neke bitnije i karakterističnije osebine toga priedjela; u topografskoj pako česti opisao sam pojedine okolice i ture tako, da će se budući radnik vrlo lasno iznaći pa i rad moj kontrolirati. Radi toga sam još i nacrtao poviše šematičkih profila i skica, poimence pako umetnuo sam u kratki tektonički dio radi lagljega shvaćanja nekoliko slika, koje nam preglednim načinom tumače neke vrlo zanimive obstojnosti. Petrografski dio t. j. mikroskopsku analizu nekih eruptivnih kami obavio je naš revni asistenat gosp. dr. Bončev, pak mu se na trudu ovdje liepo zahvaljujem. — Dio paleontološki prilično je mršav, jer nisam mogao trošiti vremena na sabiranje okamina, kojih imade u ostalom dostatna množina na južnom rubu Plešivice u tamošnjim sarmatskim vapnenim laporima. Te bi lapore valjalo napose prekapati, a trud bi se zaista izplatio, jer sam se osvjedočio, da su lapori okolice sela Jurjevčani iztočno od sela Plešivice puni bilja i riba.

Na kraju ove bilježke izraziti mi je velečastnoj gospodi župnicima i gospodi učiteljima gorskog priedjela Samoborsko-Žumberačkog moju srdačnu hvalu za prijaznost i susretljivost, kojom su mi svakom prilikom nastojali olakšavati moju težku zadaću. Premda je taj gorski priedjel relativno prilično napučen, ipak će putnik — izuzam Samobora i Sošica — težko gdje naći pristaništa, ako mu ga ne pruži župnik ili učitelj. To su pako činila ta gospoda piscu ovoga djelca, pak mu tim baš omogućiše izvedbu svoga zadatka.

Ovom mi je prilikom još u ime geložko-paleontložkog muzeja izreći liepu hvalu gg. kapetanu *Kovačeviću* u Siečevcu za poklonjenu kolekciju kvarcovih ledaca (sraslaca) iz crveno-smedje ilovače okolice Siečevca, zatim g. *F. Horvatu,* trgovcu u Plešivici za darovanu vele riedku fosilnu ribu roda *Belone* iz okolice sela Jurjevčani.

---

*

Digitized by Google

HISTORIJSKI PRIEGLED I LITERATURA.

O gorju samoborsko-žumberačkom malo imamo geoložkih radnja. Osim nekih neznatnih bilježaka i lih jedne originalne radnje sve ostalo malene su viesti i opisi većinom fosilnih ostataka potičućih iz krednih poglavito pako iz mladoterciernih naslaga gore samoborske.

a) Spisi geoložkoga sadržaja.

Najstariju razpravu, na koju ćemo se još napose osvrnuti, napisao je na temelju vlastitih opažanja poznati austrijski geolog *Dionis Štur* (um. ravnatelj c. i kr. geoložkog državnog zavoda u Beču) godine 1863. Toj je razpravi naslov: *„Bericht über die geologische Uebersichts-Aufnahme im mittleren Theile Croatiens“*.[1]

Godine 1879. izdala je jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti radnju *Ž. Vukasovića: „Pabirci za zemljoslovje Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“*,[2] koje je pabirke složio prof. dr. Gj. Pilar iz rukopisa Vukasovićevih, ter ih sustavno poredao. Pošto su ti pabirci velikom većinom ekscerpti geoložkih radnja obznanjenih u godišnjaku c. kr. geologičkog zavoda u Beču: neima u tim pabircima dašto mnogo nova, al su za to ipak vriedan spis, jer nam u skraćenoj formi predočuju sve geoložke podatke, koji su do one godine bili sakupljeni iz naše domovine.

Obzirom na goru Samoborsku i Žumberak imade u tim pabircima ipak nekih originalnih ter spomena vriednih mnienja. Najzanimivije pako jest, što je Vukasović znao, da se eruptivne kami *„zelenjaci“* gore Samoborske pomaljuju „u obsegu stvorbe kamenoga uglja ali će ih *valjda* valjati u trias ubrojiti“ (pag. 40). Ova su opažanja svakako u toliko posve korektna, što sbilja vidimo, da je stanovita eruptivna kam prodrla naslage karbona. Dali su te erupcije baš triadičke, neda se utvrditi, jer su eruptivne kami i naslage triasa i krede prodrle, pak je vjerovatno, da je bilo raznodobnih erupcija, što napokon dokazuje i kvalitet samih kami. Nu i Vukasoviću su bile poznate dvije vrsti eruptivnog kamenja, jer spominje izim onih triadičkih „zelenjaka“ (na strani 57) i prisutnost *melafira* kod Ruda.

[1] Jahrbuch der k. k. geologischen Reichsanstalt. Wien 1863. pag. 485—523.

[2] Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga XLVI. mat.-prir. razreda.

Digitized by Google

Da je Vukasović doista samostalno sudio, vidimo vrlo dobro na strani 58, gdje, spominjući prisutnost „dachsteinskih naslaga“ u Ivančici, uvršćuje iste po primjeru njemačkih i švicarskih geologa u *trias,* dočim ih austrijski stručnjaci stavljaju u posebni „retički“ sistem, što opet u najnovije doba s pravom i napuštaju, pak ih meću u gornji trias kao konačno udo toga sistema. Dachsteinskog vapna, veli Vukasović, ima nješto na hrvatsko-kranjskoj medji kod *Pokleka,* gdje je ono sivo, dielom crvenkasto pak vrstano. Ja sam doista vidio sivog vrstanog dolomita kod Pokleka, al taj leži pod t. zv. grossdornskim naslagama, pak je očito stariji od dachsteinskoga vapna, koje bi imalo tek nad spomenutim naslagama ležati.

A sada da se osvrnemo na najvažniju radnju o gori Samoborsko-Žumberačkoj, a to je na početku spomenuti spis D. Štura.

Na 489. strani te razprave nalazimo dvie znamenite neizpravnosti. Prva se neizpravnost sastoji u tom, što Štur tvrdi, da izmedju Podvrha i Bregane pa i *na inim mnogim mjestima neima traga verfenskim škriljevima!* Mi ćemo pako u topografskom i stratografskom dielu naše geologije vidjeti, da baš u tom priedjelu, pak smjerom na JJI nalazimo — doduše uzku — nu veoma karakterističnu zonu većinom crvenih škriljavih pješčenjaka sa tipičnim okaminama. Ti su pako škriljevi pravi *verfenski,* uz koje nahodimo još i crne ili modraste vapnence, s kojima se ti škriljevi često izmjenjuju. Najzanimivije je u tom pogledu, što nam Štur navadja (vidi donju trećinu iste strane), da je naime nalazio počam od staklane Osredka pa sve do okoliša župnog stana sv. Duha (Noršić-selo) svagdje samo dolomit gornjega triasa. Tekar u vinogradima toga mjesta, veli Štur, *„vidio sam opet verfenskih vapnenih škriljeva u naokolo ležećim komadima“.* Taj navod Štura posve je neizpravan, jer ovi škriljevi, koje je našao u pomenutim vinogradima, pripadaju zoni t. zv. grossdornskih škriljeva, koja se vuče iz Kranjske pak preko Grandovice (blizu Stojdrage) itd. smjerom JI u Hrvatsku, ter sačinjava gornji triadički nivo, koji možemo po prilici izporediti sa t. zv. „raibelskim“ naslagama. Po tom je lasno razabrati, da je cio sistem triasa toga gorja Štur krivo tumačio; zato već i namah na sliedećoj t. j. 490. strani, gdje nam opisuje okoliš G. Lipovca, nailazimo na konsekvencije rečenog tumačenja. Štur naime vidi u dnu kotline lipovačke *gailtalske* škriljeve, a na ovima veli, da leži *verfenski* vapneni škrilj kao i kod Bregane. Izmedju ovoga (t. j. verfenskog škrilja) pako i dolomita uložen je namah izpod mjesta G. Lipovac crni pločasti vapnenac, koji bi mogao — veli Štur — odgovarati *guten-*

Digitized by Google

šteinskom vapnencu . . . Nit imade u okolici lipovačkoj karbonskih (gailtalskih) a niti verfenskih naslaga! Svi ti crni vapnenci pripadaju sistemu triasa i to gornjemu odjelu. Poimence pako vidjeti je u selu Veliki Lipovac t. zv. grossdornskih lapora i škriljeva, ostali pako crni vapnenci isti su kao i na Gregurić-briegu, pak bismo ih mogli izporediti sa slojevima vengenskim, te bi po tom sačinjavali zajedno sa grossdornskim naslagama gornje udo triasa, nad kojim bi samo još falio vapnenac ili dolomit retički, da nam podpunoma zaključi seriju triadičkog sistema.

Glede naslaga krede imao bi samo primietiti (vidi 494. stranu Šturove radnje), da kaprotinskih vapnenaca ne vidimo samo na rubu, već oni proviruju svagdje iz krednih lapora, gdje god su bore ovih dovoljno erodirane.

b) Spisi paleontološkoga sadržaja.

Na prvom mjestu mi je iztaknuti viest pokojnog našeg *Lj. Vukotinovića,* koja je zabilježena u „Verhandlungen der k. k. geologischen Reichsanstalt" u Beču i to godine 1873. na strani 315. Ta se viest tiče gasteropoda imenom *Acteonella gigantea*, kojega je našao kod *Sv. Lenarda* blizu Ruda, a ova je vrst značajna za naslage pripadajuće gosavskim tvorinama. Ta je viest u toliko važna, jer prije Vukotinovića nisu sa sigurnošću bile poznate takove naslage. Tek u novije vrieme našao sam uz konglomerate, iz kojih potječu te Acteonelle, i gosavskih lapora sa okaminama.

Godine 1882. i 1883. opisao sam 4 ribe potječuće iz sarmatskih i prepontskih naslaga briega *Padež* povrh Sv. Nedelje.[1]

Godine 1883. ugleda sviet i Pilarova *„Flora fossilis Susedana"*, u kojoj nahadjamo na str. 139. popis fosilnoga bilja iz sarmatskih naslaga kod *Sv. Nedelje*, koje smo tečajem nekoliko godina zajedno pobrali (vidi u ostalom dio paleontološki).

Godine 1884. opisao sam u LXIX. knjizi „Rada" dobro sačuvan humerus nekog kitovca imenom *Cetotherium* cf. *priscum* Brandt., koja je kost nadjena negdje blizu Samobora.

Time sam u kratko izcrpio sve, što je dosele pisano o gori Samoborsko-Žumberačkoj, dakako sa gledišta geološko-paleontološkoga.

[1] Poredi: „Die jungtertiäre Fischfauna Croatiens". Beiträge zur Paläontologie Oesterreich-Ungarns. 1882. pg. 99. Tab. XXIII. Fig. 2. i 1883. pag. 73, 74. — „Paleoichtiološki prilozi". Rad jugoslavenske akademije. 1891. Knj. CVI. tab. VII. Sl. 4.

Digitized by Google

I. DIO.

Oro- i hidrografske osebine.

Gora samoborska ne sačinja samostalnu gorsku cjelinu ili skupinu, već je zajedno sa uskočkim gorama sastavna čest onoga diela Alpa, koji ulazi iz Kranjske u Hrvatsku, pak se prostire izmedju rieka Krke i Kupe a siže do Save. S toga i nismo kadri naše gore sa SZ a niti sa JZ inače omedjašiti no političkim medjama, dočim je JI i SI strana okružena nizinama, koje luče samoborsku goru od susjednih gora. Uzko tiesno (1.$_7$ klm.), koje odvaja goru Zagrebačku od Samoborske, nastalo je tekar za najmladje geološke ere t. j. za pliocena i diluvija, kako ću to u ostalom pokazati u tektoničkom odsjeku ovoga djelca.

Sa gledišta morfološkoga razlučiti nam je dva tipusa gorska: tipus *kršni* u formi visokih, prilično bezvodnih platoa punih uvala i sliepih dolina, ter tipus *alpinski,* sa duboko erodiranim dolinama i obiljem vode. Od tih nam je tipa odlučiti jugoiztočno predbrežje, pokriveno selima i do nedavna vinorodnim kulturama.

Prvi je tipus t. j. *krš* razvit u većoj jugozapadnoj polovici Žumberka t. j. u Uskočkih gora, predočujuć nam ujedno i najvišu stupnjevinu našeg gorja. Tu bo motrimo na 900 i više metara visokom platou (koji se u ostalom prema SI spušta na kojih 600 m.) raznih više manje zaobljenih ili razširenih glavica, od kojih nam je iztaknuti najviši vršak Uskočkih gora *Sv. Geru* (Δ 1181) zapadno od Sošica na medji Kranjsko-Žumberačkoj, zatim *Planinu* (1051). Odavle pako idući prema SI prekidaju nam kršni plato 4 doline Ravnegore, a povrh doline potoka Jarak, evo nas na suvislom platou, koji se prema iztoku i jugu spušta u niže stepenice. Taj plato počimlje t. zv. *Blaževom gorom* i vuče se duž Kranjske medje prema iztoku u liku pačetvorine sve do *Male Gore,* odkle se ta najviša stepenica suzuje i prelazi u oširoko *Budinjačko polje,* a ovo se opet spaja sa SI trouglastim nastavkom: *Poljane* kod Siečevca. — U Blaževoj gori spominjem 981 m. visoki *Pleš* ili *Vienac,* a sjeverno-iztočno do njega kršnu poljanu *Planine,* punu uvala. U sredini, te blizu donjeg strmog ruba toga platoa vidimo razširen vrh *Ječmenišće* (Δ 979), koji je bio svojedobno kultiviran, kako nas to poučavaju jasni — dakako travom zarasli — slogovi negdanjih poljana. Sjeverno nad tim Ječmenišćem vidimo veliku uvalu „*Pogana jama*" a uz put uviek sad većih sad manjih gu-

Digitized by Google

dura i ponikava. Veoma je liepa kršna poljana *Javornik* (802) sa množinom ponikava, te gudura *Ponori* sa poviše uvala. Idući odavle iztočno evo nas na *Budinjačkom polju* (Sv. Petka 774). — Ocrtani visoki kršni plato nije pust, već obrasao mjestimice (osobito bliže kranjskoj medji) visokom bukovom šumom, dočim je s naše strane šuma ponajviše posječena, al nahodimo tu liepe sjenokoše, što podaje vrlo simpatičan prizor tomu terenu bogatom gudurama i ponikvama. Južno pod ovom najvišom stupnjevinom vuče se niža, koju su gudure i potočne dolinice u više krpa razciepkale, kao: *Tisovac*, *Mrzlopolje* i *Sošice*. Sve te česti ove niže stupnjevine pune su ponikava, sliepih kratkih dolinica i gudura.

Uz ocrtane stupnjevine ima još i manjih kršnih partija u iztočnoj česti Žumberka i u gori Samoborskoj. Tako kod *Plešivice* blizu Noršić-sela *Vušice*, ter poimence SZ nad Samoborom oko *Otruševca*. — Gdje goder opazih pojav kršni, svagdje sam se osvjedočio, da ga je prouzročila podzemna erozija i s njom skopčano urušenje odnosne česti površine, bilo sporadički kao pojedine uvale, bilo kao cio niz ponikava, u kojem nam slučaju obično ocrtava bivši ili još postojeći podzemni tek voda. Krasan primjer urušenja daje nam uvala *Stričanica* (vidi topografski dio), a vrlo su zanimive i mnogobrojne sliepe doline (Blata povrh Sošica, Ponori, Dvorišće p. itd.), u kojima i opet nahodimo ponikava, što nam svjedoči, da je dno ovih šuplje.

Drugi a pretežniji tipus našega terena je *alpinski*, karakterizovan tim, što se gorske kose izmjenjuju sa dugačkim potočnim dolinama. Taj je tipus izražen gotovo u cieloj gori samoborskoj, pa i na jugu kršne stupnjevine uskočkih gora, gdje nam ga na jugo-zapadnom kraju potok Kupčina sa svojim pritocima na krasan način zaključuje. Jer Kupčini na zapadu, evo nas u kršnom terenu, koji neprekidno do mora siže!

Najviša čest gore samoborske jest *Japetički plato* sa najvišom točkom *Japetić* 802 m., a uz njega mi je spomenuti strmu kosu *Plešivicu* (okićku) sa kotom 780 m. Od ostalih vrhova spominjem još *Veliki Lomnik* 747 m. JI od Noršić-sela, te onda *Oštrc* nad Rudama 753 m.

Na strmi jugo-iztočni rub gore samoborske naslanja se onizko predgorje, koje se polagano spušta u nizinu, pak se je osobito izpod Sv. Nedelje i Pribića proteglo prema JI tako, da sa južnijim pokupskim prigorjem zatvara malo ne okruglu nizinu.

Digitized by Google

U cielom samoborsko-žumberačkom gorskom priedjelu moramo razlikovati dva glavna izvorna područja, koja su ujedno i razvodne medje, a to su: *Uskočka* kršna stupnjevina sa svojim SI nastavkom preko Stojdrage i Golog Cirnika u Kranjskoj, te od SSZ na JJI protegnuti *plato Japetički* u gori samoborskoj.

1. *Uskočka* kršna stupnjevina vrlo je siromašna vodom. Izuzev nekoliko potočića, koji se pod zemlju gube, kao: Dvorišće, Boljara, Blata potok oko Sošica, potočića u Poganoj jami te onoga izpod Kozjače oko Ječmenišća, Ponori kod Pečna, Sušica izmedju Novog sela i Siečevca, onda potočića izvirućih povrh podnožja strme stepenice Male Gore ter izmedju Gornje Vasi i Vidovića a tekućih u nižu stepenicu mrzlopoljsku, gdje se opet gube u zemlji: neima tu nikakovih većih, po gotovo pak ne na dugo tekućih potoka, jer sve vode poniru nakon kratkog teka u zemlji. Tekar na periferiji toga kršnoga platoa izlaze stalni potoci, nu tim je i fizionomija priedjela promienila lice. Široki platoi, prekriti neznatnim visovima te ponikvama i gudurama, preobrazili su se u kose strmih obronaka pravilnoga slieda, izmjenjujuć se potočnim dolinama. Kršni je taj plato razvodnicom izmedju rieka *Krke* na sjeveru te *Kupe* na jugu. Najznamenitiji potok južne strane (sjeverna je u Kranjskoj) jest *Kupčina* sa svojim pritokom *Drenovcem* te mnogim inima, koji se izlievaju u ta dva glavna rukava. Potok Kupčina absorbira malo ne svu vodu uskočkog kršnog platoa, počam od Sošica pa do Bastašića i Pečna, a malen broj potočića, što izvire na iztočnoj medji Žumberka, teče u pogranični potok Breganu. Neznatni potočići jugozapadne česti našega priedjela — zapadno od Oštrčko-Gradinske gore — teku što smjerom južnim, što jugozapadnim u Kupu. Potoci izlazeći iz uskočkog kršnog platoa te oni koji izviru jur u obsegu gore samoborske nu blizu JI medje Žumberka, teku pravcima J—JJI ili JI.

2. Izvorno područje *Japetičkoga* platoa veoma se oštro luči od uskočko-kršnog područja i to ne samo inim smjerom razvodnice, već i velikim obiljem vode. Neima tu onih suvislih velikih bezvodnih platoa, već tu motrimo široke, duboko urezane doline, liepe gorske kose, ukrašene pojedinim oštro ocrtanim vrhuncima. Nu ne samo tipični alpinski karakter samoborskog gorja sa svojim posebnim izvornim područjem, već i smjer potoka, dotično dolina toga terena, oštro nam ga luči od prijašnjega područja. Dočim smo vidjeli najveće potoke uskočko-kršnog područja da teku smjerom JI (dotično SZ u Kranjskoj), teku potoci Japetićkoga područja

Digitized by Google

smjerom SI i to oni, koji izviru na SI obroncima toga protegnutoga platoa. Vidimo, da Bregana teče u svom gornjem teku na podanku japetićkog platoa ali smjerom SZ, pak ga mienja tekar izpod Šimbraka u normalni smjer SI. Taj potok čini doduše kod Osredka opet zavoj prema JI do Grdanjca, odkud se na novo izpravlja. Svi ostali znatniji pritoci pako: Škrobotnik, Mala Breganica, zatim potok Gradnja sa pritocima: Ludvić, Slapnica, Javorec te rudarskim pritokom teku smjerom SI, koji je dašto ponešto vijugast. Poimence to motrimo na rudarskom pritoku, na kom se opetuje točno isto mienjanje smjera od SI na JI, kako to vidimo na Bregani. Ovom mi je prilikom upozoriti na maleni pritok Bregane imenom *Gabrovica*, koji pritiče smjerom JI. Produljimo li taj pravac preko Kote 286 (Podgaj — razvodna medja), ulazimo u uzku dolinu, kojom teče potočić *Slednik* smjerom SZ, pa utiče kod mjesta Cerklje u Krku. Konstantni, rek bi linearni smjer (SZ) potočnih dolinica (Bregane, Gabrovice i Slednika) počam od Grdanjaca pak do Pirašća, prekinut je lih uzkim razvodnim hrbtićem Podgajem dotično Sušcem. Ta deset kilometara duga upravna dolina vezana je tuj po svoj prilici na pukotinu, jer nemamo u cielom našem priedjelu potočne doline, koja bi se sterala upravno u toj duljini, premašujući uz to i razvodnu medju! Ta dolinica odgovara smjerom svojim stanovitoj dislokaciji na Z krilu karbonske bore u blizini „Hammera“ kod Samobora.

Još mi se je sjetiti sa par rieči i potoka Konšćice, koji izprva teče smjerom od Z na I, dok najednom ne zakrene kod Konšćice prema JI, dakle okomito na smjer brazdenja tog mladog predgorja. Tim smjerom teče i Molvica, pošto izvire jur u predgorju.

II. DIO.

Topografija.

U ovoj sam česti opisao sve partije, koje sam načinio u obsegu gorja samoborsko-žumberačkoga, a to s toga, da mogu biti u sliedećem t. j. stratografskom odsjeku što kraći. Boljega priegleda radi grupirao sam po više tura oko povećeg mjesta, a te pojedine grupe priključio sam jednu o drugu tako, da imademo suvislu i preglednu topografsku cjelinu.

Digitized by Google

1. Samobor i okoliš.

Krenemo li od zapadnoga kraja Samobora tik pred Ludvić-potokom smjerom sjevero-zapadnim na brieg Dubravu, tada ćemo naći najprije sive brečaste vapnence, poimence pako drobljivi dolomit, a više gore žuti i bieli piesak t. j. raztrošinu dolomita. Tik pred Dubravom kod prve kleti ima uzki klanac, u kojem vidimo svietlo-žuti vapneni pješčenjak pun mekušaca. Taj pješčenjak predočuje nam nivo grundski t. j. mediteran, a našao sam u tom klancu medju raztrošinama pješčenjaka malu al zanimivu zbirku mekušaca i to:

Cerithium pictum Bast.
„ *rubiginosum* Eichw.
„ *lignitarum* Eichw.
Turritella bicarinata Eichw.
Pleurotoma Jouanneti Desm.
„ *pustulata* Brocch.
Buccinum mutabile L.
Murex alternatus Bell.
Neritina picta Fér.

Izim spomenutih našao sam i odlomaka od *Ostraea* sp. i *Spondylus* sp. — Samo je *Neritina picta* čisto sladkovodni tip, koji je unesen u te morske naslage iz istodobnih sladkih voda, koje su se negdje u blizini nahodile. Opisani mediteranski pješčenjak razlikuje se svakako faunom svojom od ostalih mediteranskih strata, poimence pako prisutnošću vrsti *Cerithium lignitarum.* Uslied toga mogli bismo naš pješčenjak porediti sa slojevima od *Grunda* i *Niederkreutzstättena,* u kojima imade takodjer starijih tipova primiešanih normalnoj fauni t. zv. mladjoj fauni mediteranskoj. Dakako da je predležeća gradja još nedostatna za stvaranje konačnih zaključaka, pak se zadovoljavam time, da sam lih natuknuo eventualnu srodnost dubravačkog pješčenjaka sa slojevima Grunda. — Uz taj pješčenjak sliedi litavac, koji zaprema veći dio platoa. Idemo li rubom nad potokom Ludvičkim pa prema selu *Rešetari,* tad nailazimo iz prva na biele, onda tamne dolomite, žilave pločaste vapnence i lapore te u grede vrstane sive dolomitne vapnence. Najzanimivije je svakako kod Rešetara to, što tik pred selom vidimo, kako su nabrojeni vapnenci prekriti tamnim guttensteinskim naslagama. Nekoliko koračaja iza sela evo nas već u terenu *karbonskom* t. j. stupamo po pješčenjacima i kvarcovim konglomeratima, koje naslage pratimo sad cielim putem preko *Vlahove drage* (a ne Lave drage kako u

Digitized by Google

karti stoji) i Rebara, gdje je pješčenjak tako raztrošen, da tvori velike mase žutog i bielog kvarcovog pieska. Na rubu karbona i to SI od Rebra (410) iza druge kleti, nailazimo na *verfenske* pješčenjake i škriljeve, većinom crvene masti (ima ih i zelenih). Sa verfenskim naslagama dolazi tu u izmjeničnom sliedu i vapnenaca. Škriljevi brazde od S na J, pak su strmo uzdignuti i padaju na I pod kutom od 65°. U selu Veliki *Vratnik* motrimo brečasti dolomit, koji već čini obalu mediteransku, jer ga namah u selu sliedi šupljikavi a tada bieli litavac pun litotamnija. Iza Male Jazbine motrimo na putu kako leži na litavcu krpa svietlih lapora *sarmatskih;* inače sastoji cieli SI rub od dolomita. Veoma je liep klanac Jazbina, koji tvori naravan put izmedju sela Ostruževca i Vel. Jazbine. Taj je klanac erodirao tamošnji potočić smjerom SI u vrstanom dolomitu, koji brazdi od SSI na JJZ a pada na ZSZ. Došav na kraj klanca u depresiju ostruševačku, nailazimo na litavac, koji je u obliku velike krpe prilegao na dolomit, pak se na prvi mah čini, kao da je ta obalna tvorina naslagana u kotlini triadičkoj. Nu profil preko toga terena poučava nas, da je litavac ostruševačko-vrhovački u istinu samo ostatak prije suvisle i veće mase litavca. Još mi je spomenuti, da je cio prostor mediteranski pun uvala. U selu Ostruževcu samom, dakle na rubu te depresije, smotrimo crne glinaste i ponešto tinjčaste škriljeve i pješčenjake karbonske. Sa istoga briega spominjem i triadičke naslage tik *Vrhovčaka.* Iztočno naime od crkvice, ter SI od križa vidimo nuz put crne vapnence i tamne škriljeve, na kojima leži bieli dolomit. Ovi tamni škriljevi triadički pripadaju očito istoj zoni, koju vidimo kod Breganskog sela, pak ju lih s razloga stratografskoga možemo pribrojiti mladjemu odjelu triasa. Još mi je reći, da kod crkve na Vrhovčaku (kota 300) imade nuz litavac i pješčenjasta vapnenca, koji po svoj prilici odgovara onomu, što ga smotrismo na rubu kod Dubrave, te ga prispodobismo slojevima Grunda.

U Ludvić-potok, Vratnik i Stanidol.

Dolinica Ludvić-potoka počimlje zapadno te malo ne dva kilometra od Samobora kod mlina kotiranoga sa 173, od kuda se ona vuče najprije jedan kilometar daleko smjerom SI, onda se opet vijuga pravcem zapadnim a konačno teče prama ZJZ. Ta je dolinica sa gledišta stratografskoga jedna od najzanimivijih svega gorja, jer nas uči poznavati sve najstarije elemente triasa i karbona. — Udjemo li desno od mlina u dolinu Ludvić-potoka, ona

Digitized by Google

je ovdje sužena ter obrubljena strmim pećinama mrkog dolomita. Taj je dolomit u velike razpucan i kalcitičan. U podu mu se pojavljuju zrnasti vapnenci modrasto-sive i crvenkaste boje. Tamo, gdje potok zakreće na zapad, nalazi se kamenolom, iz koga se vadi zrnasti sivi i crvenkasti enkrinitični vapnenac, koji je tu vrstan, pak brazdi od Z na I, a pada na J pod kutom od 10°. Medju vrstama toga vapnenca vidimo tankih, žutih, lapornih ploča. Idemo li dalje pravcem zapadnim, nailazimo na tamno-sive, da crne vapnence pune kalcitičnoga žilja (gutensteinski vapnenac), onda pločasti kalcitični vapnenac, koji brazdi od IJI na ZSZ a pada na SSI pod kutom od 40°. Dublje partije tih vapnenaca dolaze izmjenično sa verfenskim škriljevima, koji su razne boje: crveni, žutkasti, sivi, zelenkasti, pak su mjestimice puni otisaka školjaka (*Myacites* sp., *Posidonomya Clarai*, *[?] Spondylus reticularis* Richth. . . . .), a na ploči zelenog škrilja našao sam ponešto verugane i kvržičaste granulirane krpe, koje po svoj prilici potječu od štitaca kakovog reptila. U zoni tih starih triadičkih vapnenaca našao sam i komade nekog modrasto-sivog vapnenca, u kom imade malenih gasteropoda i množina sitnih životinjskih ostataka. U istoj zoni ima i neznatan sloj *oolitičkog* vapnenca, sastavljenog od okruglih i paličastih oolita. Moram primietiti, da ovi ooliti sjećaju oblikom na *Gastrochaena*, kako nam ju riše *Stoppani* (Paléontol. Lomb. 1. Ser.) na tabli 16. ter slikama 7., 8., 9. i 10., samo su naša tjelešca mnogo manja. Izbrusak dokazao je u ostalom, da su sastavne česti našega vapnenca nedvoumno ooliti, jer pokazuju pod sitnozorom zrnastu (pjeskovitu) jezgru i koncentrično naslaganu vapnenu okorinu. — Izpod te zone vapnenaca i verfenskih pločastih pješčenjaka i to nješto prije nego li što križa put (vodeći sa Dubrave na Draganje selo) Slanidolsku cestu, pojavljuju se *kvarcovi* u grede vrstani *konglomerati* (puddingi) sive masti. Oni stoje vrlo strmo; brazde od S na J, a padaju prema I pod kutom od 74°. Kut taj postaje u ostalom još strmiji, tako, da slojevi konglomerata stoje osovce, dok se napokon ne nagnu protivnim smjerom, ter padaju na Z. Ti konglomerati prelaze u žutkaste i sive kvarcove pješčenjake. SZ povrh kote 285 idući u selo Vratnik, vrsta se na te kvarcove kami uzka zona tamno-sivih kalcitičnih vapnenaca, a zatim namah sliedi svietli dolomit. Okoliš sela Vratnik posut je zaobljenim kvarcom, a spuštajući se prema *Grdanjcu* vidimo množinu silicizovana dolomita.

Digitized by Google

Krenemo li u mjesto na Vratnik putem u *Slanidol,* nalazimo nuz potočić mrke drobljive glinaste lapore, a u dnu potoka sivi prhki dolomit. Dalje pako sve do sela Slani-dol vidimo dolomite, u sredini sela pako sive vapnene škriljeve, koji brazde od SZ na JI a padaju na SI, onda modrasto-sive pločaste vapnence, na kraju sela pako sive, krhke glinaste lapore, kojima u podu motrimo brečaste sive vapnence, kakve vidimo primjerice na Šipačkom briegu. Pod ovima vidimo žutkaste vapnene lapore sa žicama kremena, a tik pred putem, koji vodi u *Slapnicu,* stoji krupno brečasti vrstani dolomit sa komadima kremena. Ta breča brazdi od SI na JZ, a pada na JI pod kutom od 30°. Spuštajući se prema Slapnici opaziti je, da su strmiji obronci Lomnika, sastavljeni od dolomita, što ga mjestimice pokrivaju škriljevi i lapori, dočim se niže doli pokazuju tamni vapnenci sa kalcitnim žiljem. U dolinici slapničkoj vidimo modro-sive vapnence, a kod prvog mlina i žute, tanke škriljeve a konačno, k cesti idući, dolomit. Još mi je napomenuti, da i u toj dolini imade množina vapnenog mačka (Kalktuff).

Na Gregurić-brieg.

Uzapnemo li se iz Samobora na brieg, koji se u slici poluostrova urinuo medju zapadni i južni ogranak potoka *Gradna,* tada ćemo iz prva vidjeti dolomit, a već iza zadnje kleti, gdje se put odvija, crvene i sive verfenske škriljeve, koji se izmjenjuju sa crvenkastim i modrastim, kalcitičnim, vrstanim vapnencima. Te pako stare triadičke naslage brazde od SZ na JI a padaju na JZ pod kutom od 42°. Spomenute vrste nisu debele, jer namah vidimo i opet dolomit a u zavoju puta ponešto pločaste breče mutno-žute boje. Pred selom Gregurićbrieg je teren ravan i zastrt crvenom ilovinom; al za kratko vidimo i opet dolomit a na grebenu medj vinogradima tamnih vapnenaca i mrko-sivih dolomita. Pred briegom *Gvozd* (529), koji sastoji od dolomita, motrimo crnih vapnenaca, prevučenih kalcitnim žiljem, a na ovima škriljave tamne vapnence. Selo Gregurićbrieg počiva na spomenutim crnim vapnencima, koji brazde od SSI na JJZ a padaju na IJI pod kutom od 30°. Ovaj crni pločasti vapnenac čini sinklinalu sa serijom vrstanih vapnenaca i škriljeva, koji se naslanjaju na JZ stranu briega povrh „Hammera" (kotiran je sa 341), te koji brazde od SSZ na JJI a padaju k ZJZ pod kutom od 32°. Izim modrasto-sivih vapnenaca ima tu i tamnog dolomita, tamno-sivog pločastog vapnenca sa kremenim žicama i svietlo-sivih vapnenih škriljeva. U rečenoj sinklinali pako motrimo

Digitized by Google

i to od križa JZ tik kote 421 škriljastih crnih više manje laporastih vapnenaca, pa i sivih ljušturasto se lamajućih lapora sa slojićem siva pršinca, koji se razpada u rombične komade. Spomenuti lapor i taj pršinac tvore jedva 45 cm. debeo sloj povrh onih crnih pločastih vapnenaca, koji su na površini pokriveni tankim žutkastim, ponješto pjeskovitim slojićem. Napomenuti lapori slabo su položiti, a zanimivo je, što su inoga smjera brazdenja, nego li neposredno dublji crni vapnenci, tvoreći sinklinalu. Rečeni bo lapori brazde od I na Z, a padaju na S pod kutom 16°. Nećemo, mislim, pogriešiti, ako dio onih crnih kalcitičnih vapnenaca koji, kako ćemo naskoro vidjeti, počivaju na naslagama karbona, donjemu triasu pribrojimo, jer su se i gledom na smjer brazdenja priljubili za te karbonske strate, kako to na raznim mjestima lakoćom razabiramo, dočim su oni lapori i pršinci sa nahrbtenim dolomitima te crvenim ljušturasto se lomećim, jedrim vapnencem, uda gornjega triasa.

Spuštajući se sa briega 341 k „Hammeru" motrimo izim spomenutih jur vapnenaca donjega triasa karbonske konglomerate i pješčenjake. Uočimo li krajeve karbonskih naslaga, kao južni oko Hammera, malenu partiju karbona pod Bošnjačkim selom, sjeverni rub karbonske mase Ruda, tad ćemo posvuda na rubu naići bud na verfenski škrilj ili njegove zastupnike: tamne vapnence i dolomite. Ovi nam pako čine, kako je jur spomenuto, očitu sinklinalu prema Gregurić-briegu, u kojoj vidimo opisane već crne vapnence, škriljeve, lapore sa pršincem te crveni vapnenac i dolomit, kao representante gornjega triasa. Najvažnija čest toga gornjega odsjeka je napomenuti crveni ljušturasto se lamajući vapnenac. U njem nalazimo gdjekoju okaminu, poimence školjke: (?) *Halobia* aut *Daonella*, a ima u njem i *Cephalopoda* roda *Arcestes,* koje je rudarski nadsavjetnik gosp. *dr. E. v. Mojsisovics* označio kao *Arcestes* cf. *subtridentinus* Mojs. Ovi Arcestidi sabrani su prije kojih 14 godina, pak potječu, kako sam naknadno saznao, sa Gregurić-briega, dakle nedvojbeno iz opisanog crvenog vapnenca. Gospodin Mojsisovics mi piše, ako je ovaj Ammonit sbilja *Arc. subtridentinus* Mojs., to bi onda odnosni vapnenci odgovarali horizontu „vengenskih naslaga" t. j. donjemu odjelu gornjega triasa, što se pako dade po prije spomenutim stratografskim odnošajima Gregurić-briega skoro sigurno zaključiti. Vengenske su naslage donekle i petrografski karakterizovane i to prisutnošću tamnih škriljeva i pršinaca, kojih baš vidimo kod križa na Gregurić-briegu.

Digitized by Google

U Bošnjačko selo (Žganjari).

Opisivanjem ove ture počimljem od „Hammera", jer nam je priedjel dovle već poznat. Kod mlina tik Hammera počimlju naslage karbona sa crnim glinastim škriljevima, izpod kojih motrimo tinjaste crne, nepravilno kalajuće škriljeve, u kojima imade i po nješto bilja, nu koje se neda točno opredieliti. Svi ti škriljevi pako počivaju na čvrstom sivom kvarcenom pješčenjaku, koji brazdi od S na J a pada k Z pod kutom od 60°. Pod ovim pješčenjakom stoji kvarcni konglomerat. Obje vrsti karbonskih naslaga — pješčenjak i konglomerat (pudding) — lome se tik ceste u tehničke svrhe i to bud za gradjevno kamenje (pješčenjak), bud li pako za mlinske žrvnje (pudding). Iza konglomerata vidimo, kako prekida malena partija donjo-triadičkih vapnenaca i dolomitne breče karbonski konglomerat. Očito su ti napomenuti triadički elementi uklopljeni u sinklinali karbona, jer namah smotrimo i opet onaj karbonski konglomerat, na kom leže tamni škriljevi, mrko-sivi dolomit i sivi kompaktni vapnenac. Sve to motrimo do SZ od kote 421.

Tu u blizini vidimo i ponješto crvenih vapnenaca, a ovi su nedvojbeno isti, kao oni kod križa na Gregurić-briegu. — Uzapnemo li se zapadno od rečene kote 421 i to počam od Gradna potoka, pak smjerom JJZ prema Bošnjačkom selu, namah ćemo kod početka uzlaza smotriti elemente karbona t. j. crne liskunaste škriljeve, žute pješčenjake i željezite konglomerate. Na ovom neznatnom kompleksu karbonskom leže donjo-triadički kalcitični pločasti i ini vapnenci. U samom Bošnjačkom selu vadi se neki žilavi šupljikasti vapnenac, koji je vrlo prikladan u gradjevne svrhe. Silazeći iz sela motrimo još nješto kvarcovih škrilja a onda dolomite. — Karbon izpod Žganjara jest bezdvojbeno čest one karbonske zone, kojoj se zapadni rub vuče od Grdanjca preko Vratnika na Veliki Črnec, samo što je potonuo preostali dio te zone, koji se prostiraše izmedju Bošnjačkog sela, Gregurić-briega do kote 341 (JZ nad „Hammerom") te Velikog Črnca, pak je prekriven naslagama donjega triasa, koje nam vazda označuju blizinu karbona, te onda tvorinama gornjega triasa, koje se, kako smo vidili, završuju kod križa na Gregurić-briegu crvenim vapnencima i dolomitima.

Iz Samobora u Rude.

Idući od Samobora vijuganom dolinom potoka Gradnje smjerom južnim, kod kipa ćemo uz cestu motriti drobljivi sivi dolomit,

Digitized by Google

a medju njim vrstane pruge tamnijega dolomita. Taj dolomit brazdi od SZ na JI, a pada k SI pod kutom od po prilici 45°. Idući dalje k Rudama, vidimo kod mosta tamno-sive, malo ne crne, vrlo prhke dolomitne vapnenče pune kalcitnog žilja. Izpod mlina kote 234 nastuplja sadra *(gips)*, koja je sivom glinom onečišćena, nu kopa se iz galerije (Stollen) pokraj ceste i melje u agrikulturne svrhe. Kod mlina u mjestu Rude, vidimo sive glinene i crne filitne škriljeve, pod kojima sliede kvarcovi konglomerati, koji su tu znatno zastupani. Tik kuće pazitelja rudnika g. Mandela stoji dolomit, koji se odavle vuče na brieg prama Manjojvesi i dalje.

Iz Rudah prama Cerju i Manjojvesi.

Ponajprije hodimo karbonskim terenom t. j. vidimo crne škriljeve i pješčenjak. Na ovih naslagah leže dakako ponajprije representanti donjih nivoa triasa kao: nepravilno i tanko vrstani, tamno modrasto-sivi vapnenci, koji brazde od ISI na ZJZ a padaju na S. Kod kapelice počimlju tamni dolomiti, a idući prema Cerju, nailazimo već na svjetlije dolomite gornjega triasa. I kod Manjojvesi motrimo starije triadičke vapnene škriljeve i žice eruptivne kami, uz koje ima mnogo manganizovanih kami. Eruptivna je kam zelene boje, pak vrlo raztrošena, a povlači se preko ciele Manjojvesi i siže dolje tik do Ruda. Uz tu eruptivnu kam vidimo inače većinom triadičkih vapnenaca (i brečastih), koji su znatno impregnovani željeznim oksidom. Teren taj zastrt je mjestimice crvenom ilovinom.

Na Veliki Črnec.

Idući od Ruda smjerom SZ, vidimo karbonske sive tinjčaste pješčenjake, koji tu brazde od SZ na JI a padaju k JZ pod kutom od 17°. Na ovim pješčenjacima leže brusilovci, koji pokazuju isto brazdjenje, ali padaju protivno t. j. na SI. Na sedlu kod kipa, izmedju Velikog i Malog Črnca, vidimo nješto verfenskog pješčenjaka; dočim je trupina M. Črnca dolomit, trupina Vel. Črnca je karbonski konglomerat, koj brazdi od SI na JZ i stoji vrlo strmo. Na sedlu izmedju Vel. Črnca i Gvozda pako vidimo i opet dolomit.

Mislim, da bi bilo zgodno, ako se danas sutra opet uzpostavi rad u Rudama, pokusni rov izkopati u priedjelu izmedju oba Črnca, jer držim, da bi se moglo naići na analogna ležišta rudača kao i u Rudah.

Digitized by Google

U Braslovje i Kotare (Sv. Lenard).

Teren JZ u neposrednom susjedstvu Ruda te do podanka Oštrca zove se Braslovje. Taj priedjel izpunjuju većinom naslage karbona, koje se vuku i na brieg idući prema Sv. Lenardu. U Braslovju kao i na putu u Kotare vidimo žica eruptivne kami. Nad strmim putom brazde karbonski škriljevi od I na Z a padaju na J. Nu naskoro nailazimo na škure, krupne pješčenjake i vapnence, koje nam je pribrojiti kredi. Crkva sv. Lenarda sagradjena je na krednom konglomeratu, a taj pripada gosavskim tvorinama, jer se mjestimice u tom konglomeratu nalazi velika množ *Acteonella gigantea*, a na cesti izpod Sv. Lenarda ima u vododerina, i tipičnih gosavskih lapora tamno-sive masti sa ostatci mekušaca, od kojih spominjem *Cerithium* sp.

Sv. Lenard leži na sjevernom obronku Plešivice ili bolje na podanku „Duge peći" ter u 520 metara nadmorske visine. Ako i jest taj priedjel samotan, ali pruža krasan vidik na susjednu rudarsku kosu sa vrhunci: Oštrc, Mali Oštrc, Oreščak, Vel. i Mal. Črnec, od kojih dieli Kotare spomenuto jur Braslovje. Okoliš Sv. Lenarda spada gledom na stratografijske i tektonske osebine medju najzanimivije nu i najzamršenije cielog našeg gorskog priedjela. Na relativno malenom prostoru nalazimo bo karbon, trias i kredu, a sva su ova uda raznih geoložkih sistema raznodobnim eruptivnim žicama izprepletena tako, da se je tu u prvi mah vrlo težko iznaći i to poglavito s toga, što tu ima kami, kojim je prvobitno lice baš uslied erupcijah promienjeno.

Idemo li od Kotara prema *Terhajem*, najprije ostavljamo konglomerate a nailazimo na sive dolomitne vapnence sa primiešanim crnim krhotinama i na modrasto-sivi vapnenac; medj ovimi vidimo zeleni konglomerat. Spuštajući se u Terhaj vidimo svietlo-sive dolomitične vapnence sa kalcitnim žiljem, a tik pred spomenutim selom i na početku mu zelenu eruptivnu kam. Idući dalje u Klake, svagdje nalazimo sprhnute zelenkaste pješčenjake, manganizovane kami i crvene zemlje. Onda opet modro-sive vapnence sa kalcitnim žiljem. Na zapadnom podanku ruine okićke vidimo neznatan sloj crvenih verfenskih pločastih pješčenjaka sa školjkami, ruševina pako okićka počiva na vrlo strmoj dolomitnoj klisuri. Dolomiti brazde kako se čini od I na Z a padaju strmo k S. Spomenuti verfenski pješčenjak nalazimo još JZ od Okić-grada na stazi koja vodi mimo kleti. Tu brazdi od SSI na JJZ a pada na IJI.

Digitized by Google

Dalje idući k Popovu dolu vidimo vapnence i dolomit. Osobito je pako zanimiv priedjel SZ od Okić-sela; tu se nalazi jarak, koj se vuče izmedju Okić-sela i Poljanice, ter SI podanka Duge peći. Taj pako jarak čini granicu izmedju dolomita Duge peći te karbonskih škriljeva i konglomerata. U zoni karbonskoj smotrimo još i zelenu eruptivnu kam, koja u obliku žicah prekida te naslage. Tik pod selom Poljanicom vidimo opet triadički dolomit i uzanu crvenu prugu, potječuću očito od trošnog verfenskog škrilja. Iznad ove neznatne triadičke partije nastupaju i opet karbonski pješčenjaci a čini se da brazde od I na Z i da padaju na S. Gori povrh Poljanice nastupa dolomit.

Od Sv. Lenarda u Prekrižje do Braslovja.

Idući od Sv. Lenarda smjerom JZ, vidimo na mjestu, gdje pobočni put križa glavnu cestu, žicu eruptivne kami, izpred koje ih dašto po više imade. Ostali bliži okoliš osobito bliže podanku Duge peći zastrt je dolomitnim detritom. Kraj *Prekrižja* t. j. selca skoro $1._5$ kl. i JZ od Sv. Lenarda nalazimo gosavski sivi lapor. Na Prekrižju samom pako stoji dolomit. Idemo li iz spomenutoga sela obronkom i to smjerom sjevernim prema Braslovju, to svagdje nalazimo dolomit, koj je mjestimice tamno-siv i brečast. Tik uz podanak Oštrca vidimo crvene željezovice polag žice vrlo trošne zelene kami. Na mjestu, gdje križa Braslovski put cestu, stoje tamni dolomiti pripadajući nedvojbeno donjemu nivou, pošto se tuj nalaze u neposrednoj blizini karbona. — Pripominjem, da se zona karbona odlikuje obiljem žive vode, koja svagdje iz glinenih i pješčanih škriljeva izvire; s toga je i teren karbonski bujnom vegetacijom prikrit. S morfološkoga gledišta jasno se luče vrhovi karbonskog priedjela svojim zaobljenim glavicama, kao što primjerice Veliki Črnec.

Iz Sv. Lenarda u Plešivicu.

Nastavimo li put od Prekrižja dalje smjerom južnim, to ćemo ponajprije iz zone krednih naslaga stupiti opet u triadički dolomit, koj tu tvori uzko Plešivičko sedlo. Najzanimivija čest ove liepe partije počimlje po prilici 120 metara izpod kipa, koj stoji JZ izpod kote 578. Tu se naime naslanjaju na dolomit gornjega triasa raznovrstne borane naslage gornje krede, na kojima opet počivaju strati terciera. Sliedeća škica predočiti će nam slied rečenih naslaga. Kredne naslage sastoje tu poglavito od sivih pločastih vapnenaca,

*

Digitized by Google

sivih i crvenih lapora, brečah i sivih kalcitičnih vapnenaca, koji su često krupnozrni. Navedene kredne staložine čine poviše bora, u kojih vidimo uklopljenu breču, a u njoj fragmenata koralja.

Sl. 1.

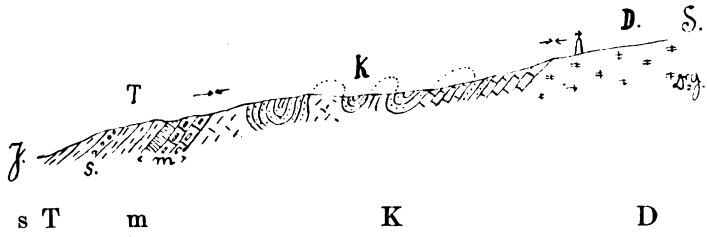

s T m K D

D = Dolomit triasa.
K = Kreda (brečasti vapnenci, pločasti sivi vapnenci i lapori).
T = Tercier { m = mediteranski litavac i lapor. s = sarmatski lapori.

Te naslage brazde od I na Z, a protežu se na jug samo do puta, koj vodi u selo Jurjevčani. Tu baš začimlje litavac mediteranski, kojega pratimo po prilici 120 koračaja daleko. Na njem počiva uzka zona žutkastog badenskog lapora, na kojem su naslo-ženi sivi sarmatski lapori. Medju slojevi lapora motriti je mjestimice uložena *drobna šljunjka.*

Iz Plešivice u Okić.

Idući iz Plešivice prema selu Jerjevčani, nalazimo uz put sarmatske lapore. U selu Jurjevčani stoji litavac i to u znatnoj visini od kojih 460 metara. Osobito su spomena vriedni sarmatski modrasto-sivi ili žutkasti vapneni lapori, jer su puni fosilnoga bilja, pa mjestimice i riba. Iztočno od sela i to na polju nekog seljaka nadjena je prekrasna riba roda *Belone,* od koje se čuva jedna polovica u narodnom geološko-paleontološkom muzeju u Zagrebu, komu ju darova plešivički trgovac gosp. F. Horvat, dočim je otisak iste ribe vlastničtvo g. grofa Stj. Erdödya u Jaski. Ovi sarmatski lapori brazde od SZ na JI a padaju na JZ pod kutom od 40°. — Ća do sela Gornjeva neimam ništa spomenuti. Tek nad rečenim selom vidimo krpu litavca, kako se naslanja na dolomit gornjega triasa, iza koje sliedi druga kraj kapelice u blizini crkve Sv. Marije kod sela Okića. Na ovom mi je mjestu spomenuti, da se u blizini crkve Sv. Marije nahadja sarmatski tripoli t. j. tanko listasti.

Digitized by Google

mekani bijeli škrilj u kojem nadjoh malenu ribu roda *Brosmius,* koj je dosta česta okamina sarmatskih sedimenata. Taj tripoli zovu tamošnji seljaci „škrpelj".

Prilipje.

Veoma je zanimiv profil, što nam ga predočuje crta povučena od Prilipja do Sopotskoga mlina (sve zapadno od sela Plešivice). Ako i jest malen taj prostor (nješto preko kilometra), to na njem ipak vidimo zastupane naslage terciera, krede i triasa. Poimence napominjem dobro razvite sedimente sarmatskoga mora, koje tu sastoje od krupnih pješčenjaka i konglomerata, vapnenih lapora i tripolija. U klupe vrstani, ponješto šupljikavi pješčenjak brazdi od ISI na ZJZ a pada k IJI pod kutom od 24°. Pripomenuti mi je, da se ovi pješčenjaci izmjenjuju sa vapnenimi lapori. Tekar nad gornjim krajem sela Prilipje smotrimo modraste i žute vapnene lapore mediteranske sa školjkami, a istom na sedlu naslanjaju se ovi lapori na litavac, koj i sedlo prihvaća. Tvorine mediterana počivaju na naslagah krede, koje tu sastoje od konglomeratnih i pločastih vapnenaca i krupne breče, koja se još povrh mlina naslanja na triadički dolomit.

2. Priedjel izmedju Bregane i Grdanjca.

Sve ono što nadjosmo u dolinici potoka Gradnje, počamši od zapadnoga kraja Samobora pak do izpod Draganja sela te dolinici potoka Ludvićkoga, sve to nalazimo i u Breganskoj dolini izmedju Bregane i Grdanjca, jer je to paralelan profil onomu, što ga tvori Gradnja potok. Budući se oba profila popunjuju, nuždno je, da opišemo naznačen teren, jer ćemo se tu spoznati sa svimi elementi karbona i dolnjega triasa.

U tu svrhu popesmo se iz Podvrha južno blizu Bregane na Kozlak (Δ 377), odkle se spustismo u Grdanjce. U selu Podvrhu vidimo uz kuće uzku zonu litavca, koj se naslanja na dolomit. Uzpinjući se na rečeni brieg smotrimo kremen, pa onda tamnosive tvrde lapore, koji brazde od SSZ na JJI a padaju na ISI. Tih sam lapora našao samo malo i to na iztočnoj strani Kozlaka, dočim na vrhu samom stojimo na dolomitu. Spustiv se sa Kozlaka pravcem južnim, dopremo u zonu crvenih, pločastih, verfenskih pješčenjaka, koji brazde od ZSZ na IJI a padaju na SSI. U tom pješčenjaku imade utisaka raznih, nejasno sačuvanih školjaka. Pod njim vidimo hrdjavi kvarcov pješčenjak, kojega pratimo spuštajući

Digitized by Google

se prama Grdanjcu. Ti su pješčenjaci mjestimice vrlo željezoviti. Ima tu i to većinom razmočene modrasto-sive gline, koja bi mogla služiti za bojadisanje kuća. Spomenuti pješčenjaci brazde od SZ na JI, a padaju na JZ. Spustiv se u Grdanjsko polje, vidimo kako se na karbonske naslage naslanjaju većinom vrstani vapnenci crne, modrasto-sive i crvenkaste boje, provučeni više manje kalcitičnim žiljem. Oni brazde od S na J, a padaju na Z pod kutom od 64°. U tih vapnencih imade ostataka od mekušaca, a osobito ih karakterišu članci enkrinitnih držala dotično hvataljka okrugla i petokutna ocrta.

Još mi je spomenuti, da su ti vapnenci medju vrstami pokriveni žutom, filitičnom te pjeskovitom okorinom. Idemo li sada cestom prema Bregani, to izuzev donjo-triadičke vapnence pak karbonske pješčenjake i konglomerate ništa nevidimo, jer je teren zastrt ruševinami i vegetacijom. Tekar kod mlina pred Breganskim selom nastupaju dolomiti. Oni tamno-sivi škriljevi, koje smotrismo na istočnoj strani na Kozlaku, vide se kod mosta sela Breganice, pak brazde od SZ na JI, a padaju na SI pod kutom od 63°. Na ovih škriljevih leži siva dolomitna breča, a na ovoj partija žilava litavca; sjeverni podanak kote 290 opet je bieli dolomit, na koj se konačno naslanja litavac Bregane.

Sl. 2.

Profil od Bregane prema Grdanjcem.

1 = Kvarcov konglomerat } karbon
2 = Kvarcov pješčenjak }
3 = Verfenski škrilj } donji trias
4 = Enkrinitni vapnenci }
5 = Dolomit
6 = Škriljevi (grossdornski?)
7 = Litavac (mediteran)

Okolica sela Grdanjci.

Ta je okolica u toliko zanimiva, što tu nahodimo raznih elemenata triasa: dolomite, zelenkasto-sive, sive i crvene pločaste vapnence, pa i ovalnu kotlinicu napunjenu lignitom. Sve te raznolike tvorine pako vidimo u neposrednoj okolici staklane, dotično lovačke kuće. Idemo li od lovačke kuće smjerom JZ uz maleni potočić, to

Digitized by Google

ćemo naići na kremene, sive i zelenkaste pločaste vapnence; južno pako od staklane, na sive vapnence. Ograda tvorničkih zgradah sastoji od složena, većim dielom siva i crvena pločasta vapnenca, koj se tu negdje u blizini kopa. On pripada nedvoumno gornjemu triasu, jer takovih vapnenaca nesmotrismo nigdje, van u Selcu tik Grandovice, pak u potoku Bregani pod Tuščakom. Neću time reći, da ti pločasti vapnenci Grdanjca pripadaju istomu nivou kao i oni Grandovice, jer nevidimo uz nje one karakteristične lapore i škriljeve, koji karakterišu zonu Grandovica-Višnjevac, ter koji nam predočuju gornju etažu triasa.

Svakako je zanimiva kongerijska kotlina (po *Šturu)* sa ugljenom (vlastničtvo Kiepacha), koja se je kotlina protegnula južno od sela Grdanjci smjerom SI na JZ tako, da se u toj ugljenoj kotlini nalazi staklana i šumarska kuća. Ležište ugljena nije normalno i cjelovito, već prekinuto dolomitnimi grebeni a nadkrito je ilovinom. Pošto je taj cieli teren vrlo mokar, to je razkvašena ilovača uljezla u galerije i tako zasula rovove, da nije moguće u nje ući. Bude li nastala potreba kopati taj ugljen, biti će svakako prikladnije odgrnuti ilovinu pa ugljen crpsti otvorenim rovom (Tagbau), nego li praviti i onako nestalne galerije.

3. Noršić selo (sv. Duh) i okolica.

Idemo li iz Osredka smjerom južnim t. j. dolinicom Dobroga potoka, to ćemo izprva stupati po dolomitu, nu njega naskoro zamjenjuju sivi glineni škriljevi i slojiti sivi vapnenci sa kalcitnim žiljem, koji brazde od ZSZ na IJI, a padaju na ISI pod kutom od c. 40°. Cielim putem na brieg koti 573 vidimo sive škriljeve i modrasto-sive vapnence, a došav na brieg, pak do razkršća sa kolnim putem kostanjevačkim, vidimo množinu kremena i sivog krhkog lapora, koj je posvema drobljiv. Idući odavle u Noršić-selo stupamo po dolomitu. — Spomenuto selo nalazi se u visini od 678 m. u zapadnom kutu gore samoborske blizu medje Žumberka i to iznad potoka Bregane, iztočno povrh kranjskog mlina. Samo selo nepruža nam nikakovih osebujnostih, tim više pako bližnji S, SI i I priedjel, kojega ćemo redomice obaći, da se spoznamo sa geložkim mu ustrojstvom.

Na brieg Osredak.

Sjeverno nad Noršić-selom, idući mimo vrha Plešivice (730) preko kote 653, nailazimo na vrstane silicizirane dolomite u izmjeničnom

Digitized by Google

sliedu sa zelenkasto-žutimi glinenimi lapori. Taj silicizirani dolomit je mjestimice posvema šupljikav pa manganom ili željeznim oxidom tamno omašten. Izim spomenutih lapora ima tu i crvenosmedjih, a brazde od SZ na JI. Na granici izmedju dolomita i rečenih lapora vidimo dolomitnu breču. Taj komplex lapora čini ovdje uzku od SZ na JI brazdeću zonu, koja počiva na dolomitu, kako se o tom osvjedočismo na briegu Osredku, gdje smotrismo, kako postaje vrstani dolomit tik kod zone lapora kremeničast. Ovaj slied vidimo i na Bašićevu briegu, poimence pako u selu

Višnjevac.

To selo leži ISI od Noršić-sela na 475 m. visokom grebenu izmedju Ponikava i sela Kumari. Približujući se sa JZ strane selu Višnjevac, ponajprije smotrimo, kako postaje dolomit sve to više kremenast, a tada nastupaju zelenkasto-sivi, krhki, ljušturasto drobljivi lapori u izmjeničnom sliedu sa 5 cm. debelimi slojevi nekog poroznog inače siliciziranog te željeznim oksidom smedje omaštenog kamenja, koje je identično s onim siliciziranim, luknjastim dolomitom, što smo ga motrili prije na briegu Osredku medju lapori, samo što je višnjevačka kam još jače izlužena te po tom u velike naliči kakovoj troski. Iza te vrlo karakteristične pogranične zone stupimo u zonu tipičnih drobljivih lapora crvene, sive i žutkasto-zelene masti. Imade tu i sivih škriljeva, modrasto-sivih vapnenaca, a medju sivimi lapori i 2—3 prsta debelih ploča crnog lapornog vapnenca. Tik izvora kod putnoga zavoja vidimo na pograničnoj zoni i brečastih vapnenaca, koji su vrlo dobro cementirani, pak zbog čvrstoće rabe u gradjevne svrhe. Naposeb mi je iztaći veliku množ kremena, koju tu nalazimo. — Laporasto-škriljavu zonu vrlo nam dobro karakterišu sela sa svojimi vinogradi, koji su većinom vezani na taj prhki materijal ove gornjo-triadičke zone.

Tušini—Kumari.

Ovu sam partiju prevalio prije svega, da konštatujem i tu zonu laporno škriljavu, zatim da prodjem dolinu potoka Mala Breganica do Grdanjca, pa odavle od potoka Škrobotnika na selo Beder i natrag na Sv. Duh.

Tik pred Tušini vidimo granicu izmedju dolomita i zone laporno-škriljave. Ta je granica i tu karakterizovana dolomitnom brečom i kremenom. Medju škriljevi pako, koji su često i crveni, vidimo

Digitized by Google

i modrasto-sive vapnence sa kalcitnim žiljem. Izpod sela Kumari vidimo, kako brazde tamno-sivi škriljevi od SSZ na JJI a padaju na ZJZ pod kutom od 48°. Iza toga sliede i opet dolomiti. Na tom mi je mjestu spomenuti veliku množ vapnenoga mačka, kojega staložiše ugljiko-kiselim vapnom bogate vode, koje izviru poput potoka jakim vrelom iz te škriljave zone sela Kumari, pak se ruši preko spomenutoga mačka dvima po pr. 10 metara visokim slapovima u potok Breganicu. — Kod sela, JI kote 416, u dolini Breganice vidimo s desne strane tik puta malenu, kojih 50 koračaja dugu partiju crnih krhkih škriljeva sa sivom okorinom. Ti su škriljevi saviti i stoje vrlo strmo; brazde od Z na I a padaju na S pod kutom od 71°. Iza ove neznatne partije škriljeva sliedi i opet dolomit. — Nije vjerovatno, da su ovi škriljevi identični s onim sela Kumari, dotično s onim zone Grandovica-Višnjevac, već je sigurnije, da su nešto stariji, pak da pripadaju onoj zoni škriljeva, koje ćemo motriti u jarku izpod briega Tušćaka blizu Stojdrage.

Kraški plato na Vušici.

Došav do blizu staklane u Grdanjce uputio sam se u dolinicu potoka Škrobotnika, odkle se popeh naprama selu *Beder*. Uz put vidi se dolomit, a bliže vrha množina kvarca po ilovači. Plato pako izmedju Velikog dola, potoka Škrobotnika i Bregane posut je velikom množinom lijepih uvala, od kojih spominjem onu tik sela Beder JZ izpod briega Vušica (Δ 543). Ta je uvala kojih 450 metara dugačka, te protegnuta smjerom od SI k JZ. Njezin SI rub siže tik do pred vrh Vušice, odkle pada teren preko 60 metara duboko do dna uvale. JZ rub manje je strm, ali je za to ipak dno ovdje 20 metara duboko. Cijelo dno te uvale mjeri kojih 350 m. u duljini. Na njem vidimo omanju mlaku i strmu jamu, kojom se gubi u zemlju suvišna voda. Pošto dno te uvale mjeri samo 460 m. absolutne visine, poprečna pako visina toga kraškoga platoa iznosi oko 501 m.: to je onda dno te uvale gotovo za 60 metara niže od prosječne visine platoa. Spojimo li crtom skrajnje uvale toga platoa, to nam resultira nepravilan poligon, kojemu teče velika os paralelno sa uvalom Vušice t. j. razvoj kraša toga platoa imade smjer od SI na JZ; SI polovica toga platoa ima poprečnu absolutnu visinu c. 443 m., dočim je JZ polovica c. 520 m. visoka. Po tom je jasno, da je taj teren nagnut prama SI t. j. prama potoku breganskomu, što nam u ostalom jasno pokazuje i dno uvale

Digitized by Google

kod Bedera, jer je ono kod SI kraja doista i najdublje[1]. Obišav kotu 605 zapadno od Bedera naidjemo na grebenu izmedju Dobrog i Škrobotnik potoka i opet na uvale, koje su takodjer sve vezane na dolomit. Čim ali stupimo — idući napram Noršić-selu — u zonu laporno-škriljavu, nestalo je i kraša sa svojim uvalama.

Šipački brieg Vranica.

Idući iz Noršić-sela u Dragonoše, motrimo dolomite, jedino mi je napomenuti, da pred tim selom, koje se u ostalom nalazi u visini od 747 m., ima i tamno-sivih dolomita, u kojih nalazimo kremena. Na putu izmedju Dragonoša i Šipačkog briega brazde dolomiti od JZ na SI, a padaju na JI. Na SI pako kraju sela Šipački brieg nastupa vrstano kremično kamenje, a povrh ovoga zelenkasto-žuti i sivi prhki lapori, brazdeći od SZ na JI, a padajući k SI. Na ovih pako laporih počiva kompaktna sitna i krupna dolomitno-vapnena breča, na kojoj leže tamni pločasti vapnenci. Rečena breča je mjestimice posvema okremenjena. Na koti 581 brazde ovi brečasti vapnenci od SSZ na JJI, a padaju k ZJZ a tim tvore sinklinalu. Sastavni elementi te sinklinale isti su, koje motrismo oko Višnjevca, jedino što ova inače pravilno od SZ na JI smjerajuća zona laporna (pridržav doduše smjer brazdjenja), tvori tu kratku paralelnu zonu, dočim je partija lapora sela Slanidol, direktni nastavak zone Grandovica-Višnjevac. Da pako komplex naslaga spomenute sinklinale sela Šipački-brieg nedvoumno pripada onoj zoni gornjo-triadičkih lapora kao i Višnjevački, dokazuje posve isti način nastupka pojedinih elemenata te zone kao: kremena, lapora, konglomerata i pločastih glinastih vapnenaca itd. Još je sinklinala Šipačkog briega veoma važna, pošto nam posve jasno

Sl. 3.

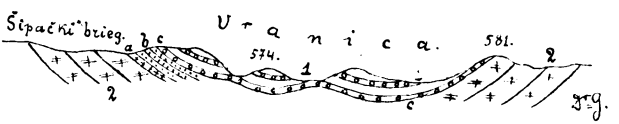

1 = t. zv. grossdornske naslage 2 = Dolomit.
a = kremeni c = breča
b = lapori d = crni vapnenci i škriljevi.

[1] I u okolici sela Javorek SI od Vušice imade mnogo lijepih, većinom okruglih uvala, ali nijedna nije ni približno tako velika kao ona kod Bedera.

Digitized by Google

pokazuje, kako ti lapori leže na triaskom dolomitu, ele da su mladja tvorina od ovoga. — Da imademo više nivoa sa sličnimi lapori, dokazuje nam i brieg Vranica. Idemo li naime od rečene kote 581 dalje smjerom SI, to vidimo opet bieli dolomit, iza kojega sliedi tamno-sivi dolomit, onda modrasto-sivi vapnenci sa kalcitnim žiljem, tanki, tamno-sivi i crni pločasti vapnenci glinasti, koji postaju na površini žuto-sivi. Umah izpod sela vidimo sive vapnene škriljeve, a na ovih zemljaste sivo-žute lapore. Zatim sliede saviti crni pločasti vapnenci a na ovih leži dolomit na kraju briega Vranice. Neima dvojbe, da je ovaj sada spomenuti komplex tamnih pločastih vapnenaca i škriljeva starija zona, jer nam ju odjeljuju od prijašnje i očito starije naslage: tamni dolomit pa modrasto-sivi kalcitični vapnenac. Ta nas zona sjeća na seriju sličnih naslaga Gregurićbriega, a pripadati će ovoj zoni i pločasti crni laporni vapnenci lipovačkoga jarka, brazdeći od ISI na ZJZ, a padajući na SSZ pod kutom od 33°. U tom se jarku nalaze kamenare, u kojih kadšto kidaju crne ploče za taracanje. Da pako ti pločasti vapnenci u istinu pripadaju dubljemu nivou nego li lapori i škriljevi zone Grandovica-Višnjevac, dokazuju nam takovi lapori ležeći povrh onih u selu Gornji Lipovac, gdje nastupaju onim istim karakterističnim načinom (brečastim vapnencem i tvrdim drobljivim laporom) kao i u selu Višnjevcu ili Šipačkom briegu. *Stur* smatrao je te crne vapnence lipovačkog jarka „guttensteinskimi" t. j. metnuo ih je u donji trias, što pako podnipošto neide, jer su vapnenci verfenskoga nivoa gore samoborske posve drugoga lica nego li lipovački. Mi nećemo pogriešiti, ako ih uz one briega Vranice i *čest* onih tamnih vapnenaca i škriljeva Gregurić-briega, metnemo u dublji nivo gornjega triasa (Wengenske naslage [?]).

4. Stojdraga i okolica.

Desna strana nove ceste, koja vodi iz breganske doline na Stojdragu, sastoji čas od bijela dolomita, čas opet od tamnog dolomita. Te su pako izmjene ili ostatci bora, kojim su konveksne česti denudirane ili su pako posljedci paraklaza, uslied kojih je poremećen slied obih vrstih dolomita, ter su u vertikalnom smislu razmaknuti. Izim toga vidimo u blizini kote 463 te sjeverno nad staklanom Osredek na bijelom dolomitu malenu boru sastojeću od zelenih i crvenih pločastih kamih, koje brazde po prilici od SZ na JI. Medju zelenimi vrstami ima i okremenjenih partija. Zelena je kam laporasta i ponešto silicizirana (morda pršinac), dočim je crvena kam

Digitized by Google

Sl. 4. Cesta u Stojdragu. D = Dolomit. G = Grossdornske naslage.

vapnovito glinasta te impregnirana željeznim oksidom. Prisutnost bore na bijelom dolomitu govori, da možemo gore iztaknutu izmjenu obih vrstih dolomita doista smatrati denudiranimi ostatci bora. Napomenute pako zelene i crvene kami pripadaju stalno mladjemu triasu.

Idući od Stojdrage novom cestom te smjerom JZ prema Grandovici, ponajprije smotrimo dolomite biele i sive, onda dolomitnu breču, a zatim nastupaju duž Grandovice pak sve do Krnjeva, daklem 1.$_5$ kilometra daleko, raznovrstni to vapneni to glineni škriljevi, brečasti vapnenci itd., koji su tu naslagani na dolomitu tvoreći sinklinalu. Lapori, škriljevi i vapnenci te sinklinale tvore nekoliko bora, koje su mjestimice posve stisnute, te u smjeru pada i nabrane. U čitavoj toj zoni nisam našao okamina, do lih fragmentarnog otražka nekog fukoida. Neima dvojbe, da nam ovaj komplex škriljeva i lapora predočuje nastavak one u Kranjskoj po *Liepoldu* motrene zone, koju je isti geolog prozvao lokalnim imenom *„grossdornski* slojevi“,* koji bi nam donekle reprezentirali *raibelske* naslage gornjega triasa. — Veoma se jasno vidi kod mjesta Krnjeva, kako ta škriljna zona, koja tu počimlje vapnenimi sivimi škriljevi sa kremenimi žilami, leži na vrstanom sivom dolomitu, koji pada pod škriljeve, dočim iztočni rub sinklinale, idući prema Stojdragi, nije tako jasan, pošto je tamo poremećen, jer vidimo breča i dolomita bez očita vrstanja. Zapadno i ne daleko Stojdrage a iza Grandovice je maleno selo *Selce,* koje je u toliko zanimivo, što tuj gledamo antiklinalnu boru crvena i siva pločasta vap-

* Jahrbuch der k. k. geologischen Reichsanstalt. Wien 1858. p. 271.

Digitized by Google

nenca, koj brazdi od SZ na JI a pada na SI i JZ. Desno tik te bore nalazimo dolomit. Da li taj pločasti vapnenac pripada zoni grossdornskoj ili je možda i stariji, stalno neznam; svakako pripada gornjemu triasu. Pošto pako smotrih takova vapnenca i na Grandovici samoj, to mi se čini veoma vjerovatno, da nam taj crveni, dotično sivi pločasti vapnenac predočuje ili udo tako zvanih grossdornskih naslaga, ili pako onaj pod ovimi neposredno ležeći gurkfeldski vapnenac, koj je i onako u svojih gornjih čestih škriljav te pretežno crvene ili sive boje, ili je pako i obim bojama omašten.*

Jarak južno pod Stojdragom.

Taj relativno maleni jarak vrlo je zanimiv, jer namah na početku vidimo tamne i modrasto-sive vapnence sa kalcitnim žiljem, pa osobito mnogo crnih krhkih glinenih škriljeva. Te naslage leže izpod dolomita, što ga vidimo blizu putića, koj vodi s desne strane prama isohipsi 500. Na ovom opet počiva zona krhkih i prhkih lapora, koja se od Grandovice ovamo i dalje na JI razširuje.

U Osredak te dolinom Bregane do Kranjskog mlina, zatim preko Štipkova u Poklek.

Uz put u Osredak pak češću Breganske doline do po prilici JI pod kotom 617 briega Tušćaka gledamo dolomit. Izpod rečene točke nalazimo uz potok balvane sivog i crvenkastog pločastog vapnenca sa izmjeničnimi slojevi kremena. Nešto dalje pako JZ, negdje kod kote 264 kod potoka vidimo i krhkih sivih škrilieva, doduše na sekundarnom ležištu, al su svakako ti škriljevi spali sa neposredno višega mjesta, pošto se položaj tih sivih škriljeva sudara sa smjerom brazdjenja istih tvorina Grandovice, dočim prije spomenuti balvani sivoga i crvenoga vapnenca odgovaraju onim sela *Selca*. Od tih dvijuh vrstih naslaga pako su nedvoumno pločasti vapnenci sa kremenimi slojevi stariji elemenat, pak moguće analogni gurkfeldskomu vapnencu, dočim oni sivi škriljevi pripadaju mladjim t. zv. „grossdornskim“ naslagam.

U blizini Kranjskog mlina vidimo opet debelo-vrstane sive dolomitne vapnence sa kalcitnim žiljem. Sav taj priedjel gusto je obrasao šumom, tako, da je tu rekognosciranje u obće vrlo tegotno. Duge upravo ture čovjek pravi, bez da išta vidi. Tekar blizu sela

* Ibid. 1861—1862. pag. 330.

Digitized by Google

Poklek na cesti nalazimo opet vrstani dolomit, koj brazdi od SI na JZ a pada k JZ pod kutom od c. 20°, pak imade u sebi slojeva kremena. Sam pako dolomit pokazuje nježne linije vrstanja.

Novoselo-Budinjak.

Idući od Pokleka, gdje smotrismo vrstane dolomite, prama Novom selu nailazimo izpod Kumiačevca (i to kod zavoja ceste) na tamno-sive vapnence prepletene kalcitnim žiljem, koji su mjestimice brečasti a rabe za kolobrane. Osobito ih vade u novoselskoj gori, gdje ih vidimo kako klisurasto proviruju iz humusa. Kod Novog sela ima pločastih vapnenaca brazdećih od ISI na ZJZ, koji su izvan sela pod kutom od 55° uzdignuti. Na ove se naslanjaju ponajprije borani škriljevi, kojim je površina zelenkasto-siva. Medju timi škriljevi vidimo kremenih žica i ploče tvrdo-sivog vapnenog lapora, koji prelaze u crvene i sive škriljeve, koji su veoma izprevijugani.

Sl. 5.

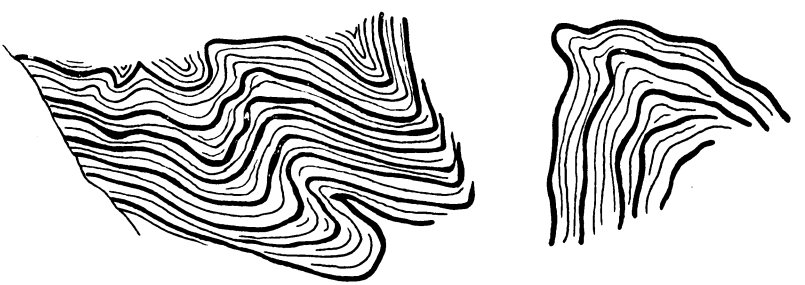

Izprevijugani kredni škriljevi kod Budinjaka.

Putem u Osredak vidimo i crvenih vapnenaca sa uprsnutimi odlomci inih vapnenaca i kremena; ti su vapnenci mjestimice posve konglomeratični. Odavle idući u Budinjak pratimo vavjek vrlo vijugaste crvene i sive vapnene škriljeve, u kojih nigdje ne nadjoh ma ni traga kakovoj okamini. Lih u selu Budinjak i to uz cestu vidimo lapore i sivi zrnasti te brečasti vapnenac pun kojekako sačuvanih okamina. Najvećma vidimo tuj koralja, bryozoa pa i komadića od radiolita. Brečasti taj vapnenac uložen je medju onim crvenim i sivim škriljevima.

Selo Budinjak leži na 762—770 metara visokom krednom platou, koga zovu „Budinjačkim poljem“. Na tom pako polju gledamo uz rečene lapore i škriljeve još sive vrstane, zrnaste rudističke vap-

Digitized by Google

nence, poimence u okolišu t. zv. „židovskih kuća“. To su špilje sa prizidanim ulazom, koje su negda rabili kao skrovišta. — Spomenuti vapnenci leže u podu škriljevom, pak su mjestimice krupno konglomeratični.

5. Mrzlopolje i okolica.

Izpod krednoga platoa budinjačkoga polja evo nas u 200 metara dubljoj depresiji Mrzlopoljskoj, koja se odlikuje tipično razvitim krašem. Promotrimo li podanak Male Gore i Budinjačkog polja izmedju sela Gornje Vasi i Mrzlog polja, to doduše opažamo nekoliko potočića i vriela, ali se te male vode gube u depresiji Mrzlopoljskoj. Sredinom po prilici te depresije vidimo na dugo protegnutu od zapada k iztoku smjerajuću livadu, u koju utiču jaruge iztočno pod Gornjom Vasi, Glušinje, te ona izpod Male Gore pod kotom 740 zajedno sa svojimi potoci, dotično vreli. Spomenuta livada nije ništa drugo nego i opet upala čest depresije, koja nam označuje smjer ovdje tekućih potoka, koji si izpraše korito, te tako stvoriše onu na dugo protegnutu i dosta široku uvalu, u kojoj motrimo seriju naknadno nastalih svrtaka. Nu izim te livade obiluje cieli teren uvalama, koje osobito učestaše idući prama Višćem vrhu. Naposeb mi je iztaći mnogobrojne ponikve na zapadnom podanku Kremenjaka a najpače južni mu rub, koji i zovu „Ponori“, doista vrlo karakteristično ime u kraškom priedjelu, da njime izim množine uvala označimo i poniranje voda pod zemlju, što ovdje baš motrimo. Vode mrzlopoljske depresije izviru dielomice u gudurah, zapadno od sela Višćivrh, pak čine potok *Drenovac*, koj je lievi pritok velikomu potoku *Kupčini*, ili se pako gube u „Ponore“ južno pod selom Raić, gdje njeko vrieme teku gudurom, a da se opet izgube JZ izpod Kobiljaka pod zemlju. Tekar izpod Tihočaja izlaze te vode na vidjelo pod imenom Raića-potok.

Iztočno uz mrzlopoljsku depresiju, ter kojih 50 i više metara nad njom evo kraške visočine „Tisovac“, pune uvala i ovećih livada, koje su takodjer nastale poniranjem terena. Tisovački plato je posredujući izmedju „Budinjačkog polja“ kao najviše stepenice, te mrzlopoljske depresije, kao najniže česti stupnjevine toga kraja. Tisovački plato neima nikakova potoka pa i u obće gotovo nikakove vode. Jedino mi je spomenuti uvalu SZ od Kordića, gdje ima neznatni potočić, koji izvire i naskoro se opet gubi. Pošto je tisovački plato sav poput rešeta luknjast t. j. pokrit množinom uvala, jasno je, da se tu i neimaju gdje sakupljati veće mase

Digitized by Google

voda, već da namah, kako su pale na taj teren, opet se i podzemljom gube, ter ih tekar na dnu periferije toga platoa vidimo izvirati.

Ocrtav tako dovoljno fizionomiju i hidrografske prilike okolice mrzlopoljske, još mi je u kratko orisati i geologički sastav spomenutih stupnjevina.

Spuštajući se iz krednoga platoa Budinjačkog polja u Mrzlopolje, motrimo kredne pločaste, modro-sive vapnence, sive glinaste škriljeve (posve nalične gosavskim), vapnene škriljeve i lapore. Mrzlopoljska pako depresija sastoji od više manje jasno vrstanoga dolomita, koji, primjerice izpod sela Gornja Vas, te na putu u Javor, brazde od SI na JZ a padaju na JI pod kutom od 22°. Ti dolomiti nas prate i mimo crkve Sv. Petra do učione mrzlopoljske. Od te učione pako putem u selo Vidović vidio sam sive, mjestimice crveno omaštene vapnence, koje pribrajam kredi. Od Vidovića dalje prema selu Kovačevići opažano množinu kremena, a tik pred rečenim selom spetimo vrstane dolomite, koje pratimo sve u selo Siečevac. To selo leži na zanimivom trouglastom, kraškom platou „Poljane", kojega je s južne strane „Vrelo potok" odlučio od Tisovačkog platoa duboko usječenom dolinom, dočim ga sa SI strane luči potok Rakovac a sa SZ pako potok Sušica od susjednog priedjela, 2—300 metara dubokimi dolinami! — U okolišu sela Siečevac pokrit je dolomit tamnom, crveno-smedjom ilovačom, koja je tu i oranicom. U toj je ilovači našao kapetan g. Petar Kovačević liepih ledaca običnog kvarca i čadjavca. Ti su ledci malo ne sami sraslaci. Izim ovih dvijuh odlika kvarca nailazi se riedko i na ljubičnjake. Gosp. Kovačević poklonio je našemu muzeju 20 komada tih kvarca. — Ledci rasli su po svoj prilici u toj silikatom impregniranoj ilovači slobodno, pošto su se mogli na sve strane razvijati. Silikatna pako masa potiče možda od strošenih feldspata eruptivnih kamih, kojih dašto neima u blizini. Bilo kako mu drago, ja držim, da je ta glina svakako matica, u kojoj se razviše napomenuti sraslaci kvarca, jer sam i na drugih mjestih vidio u sličnoj crvenoj glini, ako baš ne kvarcovih ledaca, a to obilje kremena. Za jednu vrst tih produkata t. j. za ledce trebalo je vremena i polagana razvitka, dok su se kremeni u matici na brzo pretvarali u amorfne mase.

Idući od Siečevca cestom prema *Kalju,* vidimo više puta borane slojeve sivog pješčenjaka, svietlo-sive lapore, vapnene lapore i laporne škriljeve, vapnene pješčenjake itd., ali nigdje neima u tim

Digitized by Google

slojevima ni traga okaminam, izuzev spomenuti konglomerat oko Budinjaka. Kod sela Gornja Vas nastupaju već triadički dolomiti, kako je to opisano kod dojduće partije na Javornik i Ječmenišće.

Idući iz Mrzlopolja u Grabar, smotrimo SSI nad crkvom Sv. Jovana isolirane pećine sastojeće od izprevijuganih škriljastih vapnenaca crvene i sive masti, brazdeće od SZ na JI. U okolici župnog dvora pako nastupaju već i opet dolomiti, koji cielom okolicom prevladjuju; lih na Kremenjaku, osobito pako uz Kobiljak, vidimo debelo vrstane sive dolomitne vapnence, brazdeće od SI na JZ a padaju na JI pod kutom od 32°. — Napomenute crvene i sive škriljeve uvršćujem u kredu, pošto leže u zoni, u kojoj vidjesmo izim ovakovih škriljeva i konglomerate sa rudisti, koje inače nalazimo vazda tijesno skopčane sa rečenimi škriljevi. — U okolici sela *Pečno* (Sv. Marija) motrimo obični bijeli dolomit, kojega pratimo spuštajući se preko Bastašića u potok Slapnicu ka mlinovim. Uz potok vidimo vapnenu sedru (mačak) po više metara nad sadanjom razinom potoka. Maleni slap, koji se tu vidi, bio je dakle svakako znatno višega pada.

Na Javornik i Ječmenišće.

Ova je partija dosta instruktivna, ne samo sa oro- i hydrografskoga gledišta, već i sa geoložkoga. Kod Gornje Vasi naime vidimo granicu izmedju naslaga triasa i krede; ali je ta granica oče-

Sl. 6.

Profil uz cestu kod Gornje Vasi:

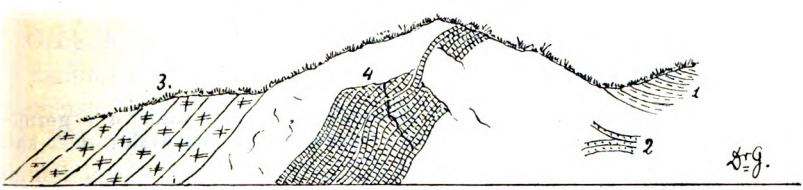

1 = zelenkasto-sivi škrilj, 2 = brečasti vapnenac } kreda; 3 = dolomit, 4 = sivi pločasti vapnenac sa kalcitnim žiljem } trias.

vidno poremećena. Tamni pločasti, kalcitični vapnenci, ležeći izpod dolomita jesu u smjeru brazdjenja valovito saviti, a namah u blizini vidimo zrnaste i konglomeratne vapnence te svietlo zelenkasto-žute škriljeve kredne, koji se kojekako izmjenjuju i vijugaju idući prama

Digitized by Google

Budinjaku — Novom selu. — Uzpinjući se od Gornje Vasi na Ponore, vidimo krhke glinene škriljeve sive boje zajedno sa tamnimi brečastimi vapnenci, koje nam je označiti krednimi. Teren taj pravi je pravcati kraš, kojega u ostalom i oznaka „Ponori" dobro karakteriše. Ti ponori su zatvorena duguljasta dolina, u kojoj motrimo poviše uvala. Pločastih vapnenaca vidimo i na Javorniku (802), a ti brazde od SZ na JI; cieli plato oko Javornika pun je uvala, a vidimo ih idući na Stričanicu. Stričanica je vrlo značajna uvala, jer nam bez ikakovih špekulacija kazuje način svoga postanka. Evo joj slike i profila:

Sl. 7.

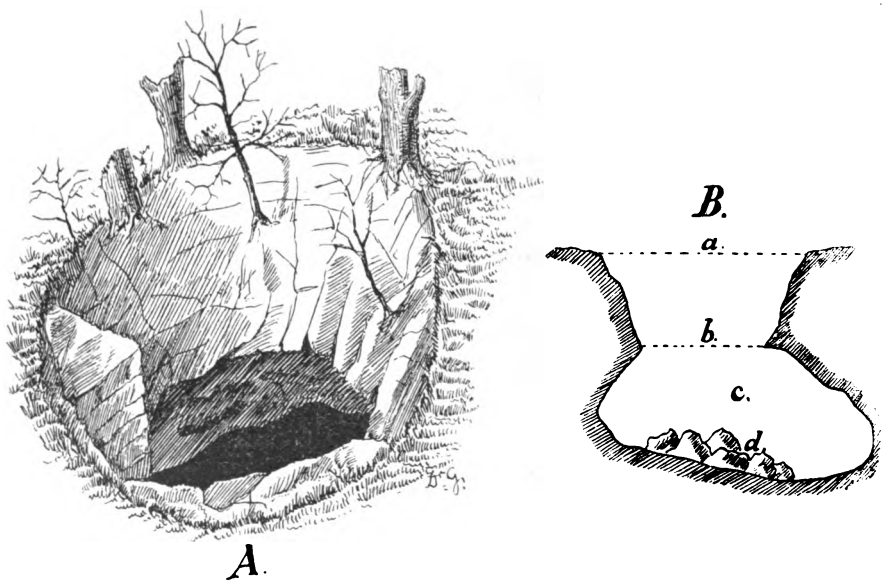

A. Slika uvale Stričanica. — B. Šematičan prosjek te uvale. *a* = gornje zjalo uvale; *b* = dno uvale; *c* = šupljina izpod dna uvale; *d* = kamenje potječuće od urušena dna uvale.

Jama Stričanica nalazi se u terenu pločastog vapnenca. Prvobitno bila je ta jama jednostavna ljevkasta uvala; nu pošto je teren pod njom sav šupalj, urušilo se je naknadno dno te uvale i tako sada vidimo savez ljevkaste uvale sa razširenom podzemnom šupljinom, na dnu koje vidimo upale komade od dna ljevka.

Idući od Stričanice prama „Poganoj jami" smotrimo sive dolomitične vapnence i pločaste vapnence, za koje mi nije moguće

Digitized by Google

reći, kamo da ih uvrstimo: triasu ili kredi. Ja sam ih privremeno dodielio triasu, nu bez daljnjih razloga van toga, što nisam tu nigdje smotrio onih glinenih crvenih ni sivih lapora dotično škriljeva, koje inače u krednom priedjelu vazda nahadjamo u družtvu to sivih to brečastih vapnenaca.

„*Pogana jama*“ veoma je liepa i karakteristična slika kraša. Ona se nalazi sjeverno tik do *Čemuša* te SI od Ječmenišća medju kotami 958, 978 i 969. Pogana jama predočuje nam močvarastu livadu kojih 300 metara široku sa uzkim nastavkom prama zapadu. U tom tijesnom nastavku nalazi se izvor studene vode, koji tvori potočić. Sredinom imenovane jame motrimo opet manju uvalu, oko koje obtiče potočić, gubeći se na južnom rubu pod zemlju u rupu, po kojoj je ciela uvala primila ime „Pogana jama“. Obzirom na pad tla teče navedeni potočić pod zemljom smjerom južnim, dotično jugoiztočnim izpod Čemuša, pak mu je po svoj prilici nastavak u dolinici iztočno izpod Ječmenišća, koja se dolinica stere pravcem JI prema Griču. Mislim, da potočić, izviruć izpod Delišimunovića, dotično koj teče izmedju Hartja i Kalja, prima dio svoje vode od Pogane jame, koja absorbuje velik dio vodah, palih na kraški plato Blaževe gore. — JZ od rečene jame stoji 979 metara visoka točka Ječmenišće, koja se neiztiče toliko svojom visinom, pošto su joj susjedne točke bud više, bud li samo neznatno niže, ali je zanimivo to, što se može po jasno vidljivih, travom obraslih slogovih zaključiti, da su tu još nedavno stanovali ljudi, gojeći žitarice itd. Ječmenišće pako bilo je i vrlo prikladno mjesto za prebivanje, jer je u neposrednoj blizini zdrave vode, pa i dosta šumah.

Geološki sastav Ječmenišća te jugoiztočnog mu nastavka osobito je zanimiv; na samom bo vršku nalazimo krupno-zrne i pločaste vapnence, koji su, idući prema Griču brečasti, a ima u njih *Bryozoa* itd. Na ovih leže sivi i crveni vrlo prhki glinasti škriljevi pripadajući kredi. Bliže Kalju na Griču smotrimo i opet pločaste i brečaste kredne vapnence.

Kredne naslage kod Badnja tik Petričkog sela (Delešimunovića).

Badanj zovu oštri zavoj ceste zapadno tik Delešimunovića. Kredne naslage, koje tu smotrimo, dio su one kredne mase, koju pratismo počam od Novog sela, Budinjaka, na Griču i Ječmenišću. Samo su nam tu odnošaji sprema starijoj podlozi t. j. triasu vrlo očiti. Idući naime od Petričkog sela prama rečenom Badnju, vidimo

*

Digitized by Google

vrstani dolomit kako brazdi od S na J, a pada na I pod kutom od 30° Na oko pod tim dolomitom vidimo neznatnu partiju sivih, tanko pločastih vapnenaca, koji su ponješto saviti, ter nam tako odavaju čest neke bore; vrstani vapnenci nagnuti su pod kutom od 65°. Dolomit zajedno s tim vapnencem čini dio krila kose bore,

Sl. 8.

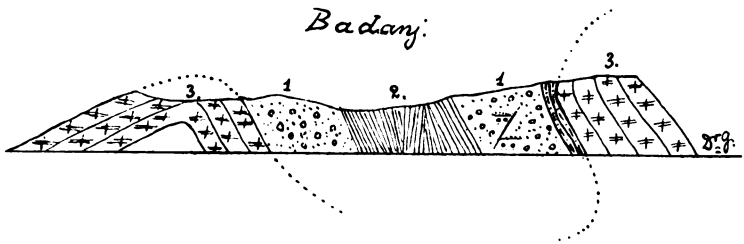

1 = konglomerat krede.
2 = crvenkasto-zelenkasti lapori krede.
3 = vrstani dolomit triasa.

pak su za to kredne naslage (1) s desne strane našeg profila samo prividno u podu dolomitu. Promotrimo li i lievi kraj naše slike to vidimo, kako dolomit čini najprije antiklinalu a na ovoj leže s desne strane kredni konglomerati (1) i raznobojni lapori (2). Kredne naslage izpunjuju ovdje daklem lih još sinklinalu u boranom dolomitu, kako nas to jasno poučavaju točkane crte, dočim je ostala čest toga sistema denudirana.

6. Kupćinska dolina.

Od Kostanjevca preko Kupčine do Sošica.

Kupčinska je dolina najveća dolina zapadne česti uskočko-samoborskih gora. Tu je dolinu erodirao potok Kupčina. Početci ovoga potoka su na južnom i zapadnom obronku kraškoga platoa Blaževe gore. Nu pošto nam nije zadaća cielu dolinu opisati, već samo dio od Kostanjevca do Sošica: to ću ostalu čest doline izpustiti iz obsega ovih razmatranja. Smjer doline je — abstrahujući od krivudanja — SZ na JI, čim odgovara i smjeru brazdjenja, samo kod Kostanjevca čini dolina oštri od SI na JZ smjerajući zavoj.

Sa geološkoga je gledišta najzanimivija čest doline, partija izmedju Cunkove drage i Kostanjevca, desno uz cestu i to nekako sjeverno pod Kolići (355). Tu bo vidimo izmedju sivih pločastih,

Digitized by Google

dolomitičnih vapnenaca sa kremenom, zelene pršince, onda opet crnih pločastih vapnenaca, brazdećih od SZ na JI sa padanjem prama SI pod kutom od po pr. 20°. Zatim sliede medju pršinci umetnuti slojevi kvrga od crvenoga kremena a mjestimice ima i kremenih šupljih, s nutra željezom mal ne crno omaštenih konkrecija, koje nalazimo u prhkom zelenkastom, ljuskastom vrlo tinjčastom pješčenjaku. Napomenute vrstane naslage zajedno sa zelenimi pršinci, poimence pako prisutnost kvrgavog kremena, nuka me ove naslage prispodobiti s buhenštajnskimi slojevi, dotično uvrstiti ih u etažu alpinskoga ljušturastoga vapnenca, koju etažu osobito karakterišu zeleni pršinci, koje nazivlju Talijani „pietra verde", pa takovim sličnih vidimo baš u naših vrstanih dolomitih kupčinske doline. Pripomenem li, da se u susjedstvu i to smjerom Kostanjevac-Prekrižje vuku verfenski škriljevi i to baš pod ovim napomenutim naslagam, tad nam i stratografski momenti podkrepljuju položaj rečenih vrstanih dolomita sa kremeni i zelenimi pršinci u nivou ljušturnog vapnenca. Tih buhenštajnskih kvrgavih naslaga vidimo još i kasnije na više mjesta, osobito pako JZ od kote 329 (Markušić), gdje smotrih medju vrstanimi dolomiti naslagu sivoga i crvenoga, prhkoga, glinastoga lapora, koji je tako krhak, da se mrvi u same sitne nepravilne komadiće. U blizini tih lapora imade uvjek i tamnoga vapnenca. Na ovom mi je mjestu iztaknuti petrografsku suglasnost ovih lapora sa onimi t. zv. grossdornskimi iz zone Grandovica-Višnjevac, s kojimi se glede starosti dašto nedade paralelizirati, jer ovi pripadaju gornjemu triasu, dočim nam je lapor kupčinski pribrojiti očito buhenštainskomu nivou. Vrstane dolomite motrimo uvjek idući uz Kupčinu. Dalje prama Cerniku nailazimo na dolomit, a kod sela Hudova već na kredu, koja, kao posvuda u tom terenu, sastoji od sivih rudističkih i brečastih vapnenaca, pa crveno-smedjih i zelenih glinenih lapora, koji su savijeni pak brazde od SZ na JI. U tom ih smjeru pratimo sve do Sošica, gdje baš uz put u Boiče nahodimo kredne naslage, poimence pako krpu crvenih lapora.

Oštrc.

Selo Oštrc razdvojeno je na gornji i donji Oštrc. Gornji Oštrc kotiran je kod crkve sa 413, donji pako sa 280. Ta pako sela leže sjeverno od istoimenoga brda (Δ 569), koje strmo pada prama JI i SI, dočim se prema SZ, Z i JZ polagano tek gubi. Brieg Oštrc je protegnut smjerom SZ, pak se od sela Dragišić (456) za-

Digitized by Google

vija prama S, gdje stoji u svezi sa briegom Gradina (624), koji strmo pada na I, poimence na S dotično SSI u kupčinsku dolinu, tvoreći imposantni „Klanjac“. Glavica Oštrc tek se prikazuje dominirajućom točkom, ako dolazimo sa JI, recimo od Jaske, jer se prema toj strani ističe isoliranim oštrim vrhom. Gornji Oštrc odieljen je od bregova Gradina-Oštrc uzkom depresijom, koja se vuče nuz SI podanak rečenih bregova, ter se odlikuje množinom razno velikih uvala, pa nas tako živo sjeća na sošičku depresiju. Najviše česti toga terena, dakle bregovi Gradina-Oštrc povrh depresije dol. Oštrc-Mahovlić, pak sve dalje do Kupe sastoje od tamnosivih rudističkih vapnenaca, koji klisurasto iz humusa proviruju, te raznih lapora, koji se tik Dragišić-sela pojavljuju, dočim je rečena depresija pa i cieli ostali teren prema S i SI trias, na kom lih pod selom Tupčina u zavoju ceste kod crkve gornjeg Oštrca motrimo krpu krednih naslaga, kako je umetnuta u triadičke dolomitne tvorine. — Tim smo u kratko nacrtali i geološki sastav toga priedjela. Ja ću lih dvije točke toga terena potanje opisati, jer mi se čine u velike zanimive; te pako dvije točke su zavoj ceste izmedju crkve G. Oštrca i Tupčine, pa onda mjesto tik pred učionom.

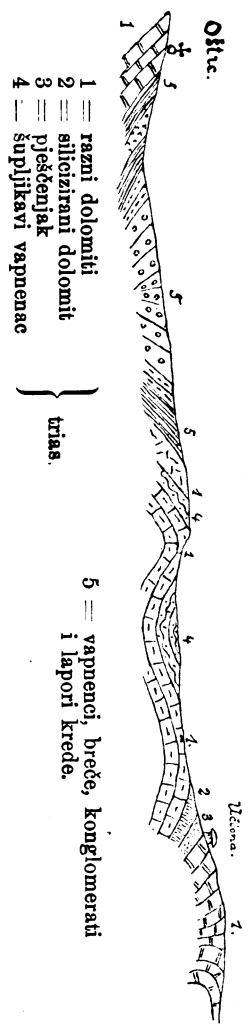

Sl. 9.

a) Kredne naslage pod Tupčinom.

Idemo li od župnoga dvora smjerom SZ, spazimo izprva tamne borane dolomite, koji brazde od SZ na JI. Ti su dolomiti prekriti svjetlijimi, prhkimi nepravilno vrstanimi dolomiti, šupljikavim vapnencem, onda opet tamnim dolomitom. Na ovom vidimo seriju krednih naslaga, sastojeću od sivih škriljeva i vapnenaca, konglomerata sa ostatci rudista, sive kalcitične vapnence, lapore, brečaste sive vapnence i konačno opet dolomit triasa. Da si uzmognemo slied tih naslaga bolje predočiti, evo šematički profil: (vidi sl. 9.)

Digitized by Google

Jasno je, da su te kredne naslage u sinklinali triasa, pak nam predočuju malenu denudiranu krpu krednih tvorina, koje u susjedstvu t. j. počam od Oštrčke depresije sačinjavaju suvislu cjelinu, koju pratimo sve do Kupe. Takovih krpa krede nalazimo i kod Sošica i u SZ okolici Pribića uz put na Vinjak.

b) Trias tik učione.

Na cesti tik učione vidimo tamno-sivi vrstani dolomit, a iznad njega bieli kremenasti dolomit (gl. na profilu sub 2), mjestimice crveno omašten, pa izgleda kao da je izpečen. Na ovom pako leži tamno-sivi raztrošeni pješčenjak (3), na kom konačno počiva vrstani dolomit. — Takav pješčenjak smotrismo na Vinjaku SZ od Pribića pak na zavoju ceste pred Carevom dragom SZ od Krašića.

Sl. 10.

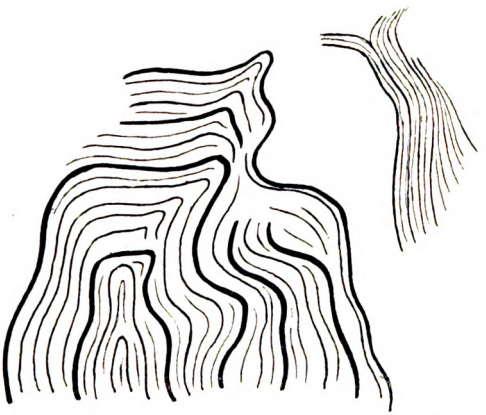

Svijugani dolomit uz cestu na putu u Kostanjevac.

Spustimo li se novosagradjenom cestom, koja vodi sa Oštrca u Kostanjevac, to smotrimo sivi veoma borani vrstani dolomit, medju kojim kadšto vidimo željeznim oksidom crveno omaštenih partija. Osobito je zanimiva vrsta šljunka, koja je mjestimice cementirana pješčenjakom. Medju vrstom šljunka opažamo crvenu željezastu prhku glinu. To je mjesto nuz cestu tik nad potokom, pak je jedino, na kom sam mogao konštatovati ove vrsti obalnih triadičkih tvorina. — Niti spomenuta crvena željezovita glina a niti ona vrsta kremenastoga dolomita tik učione nemogu služiti da njima možda fiksiramo stanovit nivo, jer napomenute tvorine nalazimo u raznim horizontima triasa.

Digitized by Google

7. Sošice i okoliš.

Uz kaljsko-mrzlopoljsku depresiju osobito je zanimiva depresija Sošička. Ona je nepravilno ovalna rek bi trapezoidična oblika, zaobljenih kutova, pa se je protegla uz potok Kupčinski i to smjerom SZ pram JI duljinom od kojih $1._5$ kilometra, premda je i smjerom od ZJZ prema ISI isto toliko raširena. Posred te liepe kotline leži mjesto Sošice, okruženo sa svijuh strana gorama, koje ga za malo ne 200 metara nadvisuju. Ciela depresija je tipični kraš, puna uvala, koje se osobito redaju nuz zapadni rub kotline. Nu uvale te nisu vezane samo na depresiju, već se šire prema Blatu u J i JZ smjeru, a pratimo ih i SI od Sošica idući u Sopote. Kao što nisu te uvale vezane na depresiju, tako nisu vezane ni na jednu formaciju: nalazimo ih bo u terenu, što ga zapremaju naslage triasa, po gotovo pako u obsegu rudističkih vapnenaca. Spomenuti mi je ovdje t. zv. „Blata". Jedno je pod „Gradinom" (709) ter JZ od Sošica a zovu ga „Jezerničko blato". To je po prilici $1._7$ kilometra dugačka uzka, sliepa dolina, koja se je protegla smjerom JJZ prama SSI. Njom protiče istim smjerom potočić, koji počimlje na južnom kraju doline pod Radinovići, pak teče prama SSI, gdje se nuz maleno jezerce gubi pod zemlju. To jezerce je uvala ljevkasta oblika, ter vazda obiluje vodom, koja je — kako vele — vrlo duboka i navjeke mutna. Da je konstantna, govori u ostalom množina povodnih bilina uz rub toga jezerca, pak i velika množina potočnih raka, koji se tu lasno mogu hvatati. Bližnja okolica toga jezerca pokazuje posve recentnih uvala.

Drugo Blato proteže se na JZ podanku sela Jezernice pod kotom 772 duljinom od preko 2 kilometra. Ovo imade sa SZ nekoliko postranih dolinica, iz kojih prima dva pritočića. Potok Blato zajedno sa svojimi pritoci gubi se na svom SI kraju pod zemlju, kako vidismo i kod Jezerničkoga blata. Pripomenuti mogu još to, da je ovo Blato za 91 metar više od Jezerničkoga blata. Nesmijem mimoići ni lijepi slap „Sopotski" iztočno od Sošicah, što ga tvori kupčinski pritok, izvirući izmedju Pleša (Δ 981) i briega Rebro (764) a rušeći se kojih 40—50 metara kosom dolomitnom strminom, mlinove tjerajući u Sopote. Slap nije širok ali je lijepa pojava; voda mu je bistra i zdrava, za to ju i obližnji puk za napitak kućam nosi.

Geološki je sastav sošičke depresije dosta zanimiv. Ona bo sastoji od triadičkog dolomita, pod kojim leže vrstani, sivi, razno

Digitized by Google

debeli pločasti vapnenci, koji mjestimice sadržaju kremenih kvrga. Mogli bismo ih uzporediti sa buchenštajnskimi naslagami, ter ih prema tomu staviti u nivo ljušturnoga vapnenca. Ovi su vapnenci osobito lijepo vidljivi u dolini SZ nad Sošicama povrh Boića. Oni brazde od ZSZ prema IJI, a padaju na JJZ pod kutom od 54°. Nu taj kut padanja nije posvuda isti, jer sam mjerio i 65.5°. Opaziti je idući dolinicom dalje, da se i smjer brazdjenja mienja, a došavši blizu kote 702 (Jarak), vidimo sive rudističke vapnence. Potočić Jarak čini opet medju prama bielim prhkim dolomitom gornjega triasa, koji sačinjava trupinu bližnjega Pleša, Rebra i Ravne gore. Prije spomenute pločaste vapnence gledamo veoma lijepo u Gornjem selu, koje je baš na borah toga vapnenca sagradjeno.

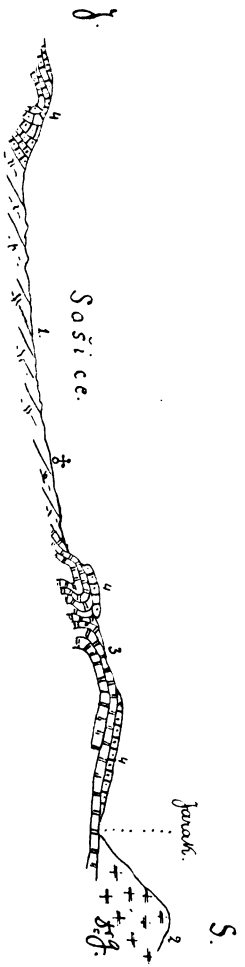

Sl. 11.

Ostali porub sošičke kotline sačinjaju, izuzam spomenutu već uzku partiju rudističnog vapnenca pred Jarkom, kredne naslage, poimence sivi rudistički vapnenci, brečasti vapnenci i dielomice crveni i sivi glineni lapori. Najbliže ležište krednih naslaga vidimo uz putić, koji vodi iz Sošica pokraj kapelice prema Boiću i mlinu. Tu bo vidimo na triasu brečast sivi vapnenac sa fragmenti mekušaca, na ovom pako leži crveni lapor brazdeći od SZ na JI a padajući na JZ. Lijepo su razviti rudistički vapnenci i konglomerati na putu u Sopote iztočno od Sošica, gdje vrlo često nalazimo na sprhloj površini rečenih vapnenaca, ocrte raznih mekušaca. Isto su tako krasno razvite kredne naslage uz put na Blata, gdje smotrimo rudističke vapnence, pločaste ponešto borane vapnence, a u sedlu izmedju Jezerane i Gradine nastu-

Digitized by Google

nastupaju crveno-smedji i zelenkasto-žuti lapori, koji brazde od SZ na JI a padaju strmo k SI. I na jugu Sošica gledamo rudističke vapnence, tako kod Reštova, a kod Hudova nailazimo na savijene crvene i zelene lapore u družtvu sa sivimi rudističkimi vapnenci, koji i ovdje brazde od SZ na JI.

U Radatović.

Tu sam turu načinio, da prečkam skrajnju zapadnu čest Žumberka. Išao sam pako od Sošica smjerom JZ, naime preko Blata i Cetošića. Izprva smotrih sive kredne vapnence, a onda, od Blata počamši, vavijek razne kredne lapore i škriljeve, koji se često izmjenjuju sa vapnenci. Zanimivo je selo Radatović sa svojom SZ okolicom. U dvorištu župnoga dvora su pločasti vapnenci, brazdeći od SSZ na JJI, padajući pod kutom od c. c. 8° prama ZJZ. Iznad crkve opet vidimo sive kompaktne brečaste vapnence, a lievo na putu u selo izmjenu sivih vapnenih škriljeva sa crvenimi, glinenimi te prhkimi lapori; kroz te se naslage vuku opet vrste modrasto-sivog, pretežno brečastog vapnenca, u kojem imade okamina. Napomenuti škriljevi brazde gotovo od S na J, a padaju na I t. j. prema crkvi.

Sl. 12.

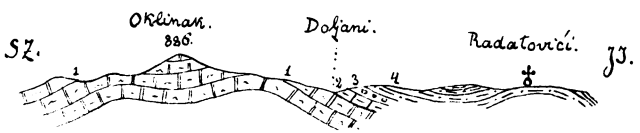

1 = dolomit triasa; 2 = rudistički vapnenac; 3 = konglomerat; 4 = kredni lapori i vapnenci.

Poučna je ekskursija na sedlo izmedju Dubrave (765) i Oklinka (886) prama Kranjskoj medji. Tu bo gledamo počamši od podanka Dubrave pak dalje na Z triadički dolomit, koji je mjestimice očito vrstan. On brazdi od SI na JZ i čini u tom smjeru dvie bore. Na taj se dolomit naslanja modrasto-sivi kalcitični vapnenac i krupni konglomerat, u kojem imade fragmenata okamina, zatim sliede sivi prhki lapori, sivi pjeskuljasti pločasti lapori izmjenice sa vrstami vapnenca. Sve te naslage odgovaraju točno onim kod Budinjaka, krupni pako konglomerat onomu sa rudisti kod Badnja blizu Petričkog sela, pak nam ih je smatrati krednimi strati.

Digitized by Google

8. Draganić—Šipak.

Uzpinjući se iz Draganića na Šipak t. j. na onaj izmedju Kupe i Kupčine prama JI protegnuti poluotok vidimo, da se jezgra toga poluostrva sastoji od kongerijske gline, koju zaista i u dublje erodiranih jarugah vidimo. Tako uz put k župnoj crkvi, onda idući prama „Pijesku". Inače nalazimo hrdjavi pijesak ili sitni šljunak, koj je i opet zastrt diluvijalnom ilovinom. — Župnik gosp. Ante Obad rekao mi je, da u okolišu crkve ima po prilici 60 cm. pod humusom krupna pijeska, a u dubljini od kojih 70 cm. lignitu naličnih vegetabilnih otražaka. Idući od Šipka prama Vukšin-Šipku, nahodimo — kako rekoh — i kongerijskih lapora, u kojih sam doista našao i krhotina od *Congeria;* okoliš Pijesak pako dobio je i pravom svoje ime od množine tud se nahodećeg pijeska i šljunka belvederskoga. Spuštajući se prama Krašiću vidimo, da su obronci toga poluostrva zastrti diluvijalnom ilovinom.

9. Okoliš Pribić—Krašički.

Iz Pribića dolinom potoka Kupčine i Drenovca u Slapnicu.

Najvažniji dio te ekskursije je južni dio Kupčinske doline do Medvenove drage, dotično do utoka potoka Drenovca u Kupčinu. Udjemo li od Pribića u dolinu Kupčine, to ćemo namah naići na nizke klisure triadičkog dolomita. Dolomit taj je vrstan i tvori do Medvenove drage mislim dvie bore. Na pol puta izmedju Strmca i Medvenove drage po prilici, vidimo na običnom dolomitu kavernozni dolomit, a na tom opet partiju pjeskovitog, sivog pločastog vapnenca sa okaminami. Poimence sam tu našao neki (?) Cyrtoceras. Taj pako pločasti vapnenac predočuje nam i opet malenu denudiranu krpu krednih naslaga, kakve krpe vidimo povrh Oštrca pod Tupčinom, pak ćemo ih namah smotriti i jugo-iztočno na briegu Vinjaku u istoj gotovo daljini od triadičkog ruba. — Još vidimo desno kod utoka potoka Drenovca na dolomitu malenu partiju pločastih vapnenaca. Vrstani dolomit, koj je dovde činio nekoliko laganih bora, brazdećih od SZ na JI a padajućih na SI ili JZ, pada odavle dalje idući prema mlinu Slapničkom konstantno k SI. — Pripomenuti mi je, da u dolini potoka Drenovca imade sivih i crvenih vapnenaca, nu ja ih nisam motrio kao gorovrst, već samo na sekundurnom ležištu.

Digitized by Google

Iz Krašića u Prekrižje te Vivodinu i Obrež na Kupi.

Put u Prekrižje odabrao sam preko *Hutina* zapadno povrh doline Kupčinske, a to zato, da eventualno motrim nastavak one malene krpe krednih naslaga, koje smotrismo na cesti tik Kupčine JZ blizu *Svrževa*. Ponajprije vidimo idući Hutinskim briegom kongerijske naslage, koje okančaju tik sela Strmca sa konglomerati; selo Strmac pako počiva na triadičkom dolomitu. Pod briegom Vinjakom (302) vidimo tamne, djelomice šupljikaste vapnence, zatim malenu partiju lapora i neku trošnu jasno zelenu kam — pršinac. Te kami prekida na neznatnu distanciju opet dolomit a da opet nastupaju rečeni tamni vapnenci, iza kojih gledamo, idući preko vrha briega Vinjaka pak do Prekrižja vavijek dolomit. Rečeni šupljikasti vapnenac pak i lapor predočuje nam napomenutu jur krpu krede, kakvu gledamo nešto prije u neposrednom susjedstvu preko Kupčine. — Došav u Prekrižje vidimo dvor župnikov ogradjen raznovrstnim većinom pločastim kamenjem, u kojem imade na mjestih i okamina (Foraminifera). Ta me okolnost ponuka, bliži okoliš crkve pretražiti. I doista sam našao, da je osobito SZ teren do župnog dvora veoma zanimiv. Tu sam bo smotrio seriju starijih triadičkih naslaga, koje brazde od SZ na JI a padaju na SI. Te se pako naslage sastoje izim dolomita od sivih vapnenih lapora, koji se izmjenjuju sa enkrinitičnimi vapnenimi lapori, a sve to leži na tipičnih crvenih *verfenskih škriljevih,* koje vidimo na križanju.

Sl. 13.

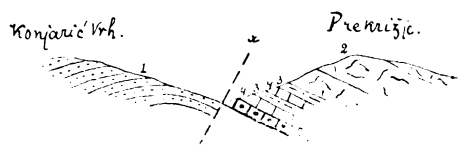

1 = kredne naslage.
2 = dolomit triasa.
3 = vapneni lapori.
4 = encrinitni lapori.
5 = verfenski škrilj.
x = razmak.

Ti su pako verfenski škriljevi oni isti, koje motrih blizu *Kostanjevca* uz potok Jasevnicu, SSZ od kote 288. Taj neprekidni slied verfenskih škriljeva pratimo duljinom od 1.15 klm. U tom škrilju imade otisaka velikih eksemplara od *Myacites* aff. *fassaensis*. Zapadno do tih verfenskih škriljeva smotrimo već kredne naslage, poimence na *Konjarićvrhu*, gdje sastoje od sivih, kalcitnim žiljem prepletenih vapnenaca. Na vrhu samom opaziti je pločaste vapnence, žute i sive lapore, koji tu čine antiklinalu; smjer brazdjenja je od S na J. — *Cerovica* (293) sastoji od prkhih sivih i crvenih

Digitized by Google

lapora, koji počivaju na sivom vapnencu. Idući odavle prama *Vivodini,* gledamo cielim putem lih kredne naslage i to ponajvećma crvene, žute i zelenkasto-žute, prhke lapore u izmjeničnom sliedu sa kalcitičnimi vapnenci. Spustimo li se iz Vivodine prema *Obrežu* na Kupi, vidimo uz put opisane jur lapore i vapnence. Lih u selu Obrež spetimo krupne konglomerate sa *Radiolites* i *Hippurites.* Vrativ se preko sela *Gorniki* i briega *Lović* prama Vivodini, to vidimo o boku Lovića ponajvećma sive vapnence, u kojih imade mjestimice *Radiolita.* U obće možemo reći, da Lović sastoji poglavito od rudističkih vapnenaca.

Pošav iz Vivodine prama sjeveru i to selima Sršići, Radjenovići i Vukelići, vidih lih kredne naslage i to vazda raznobojne lapore i rudističke vapnence. Te su pako naslage borane i brazde od JI na SZ. Gdje godjer su lapori erodirani, svagdje tada vidimo dublji vapnenac.

Iz Krašića preko Skaljevice u Vrhovac te Sopot na Kupi.

Idemo li iz Krašića zapadno prama kapelici sv. Jana, nalazimo sive kongerijske lapore sa *Cardium* i *Congeria.* U selu Hrženiku vidimo žuti kongerijski pješčenjak, brazdeći od S na J sa padom na I pod Δ od 28°. Taj se pješčenjak naslanja na kraju sela na vrstani triadički dolomit, koj tu brazdi od SSZ na JJI a pada k ISJ pod Δ od ca. 35°. Mjestimice je taj dolomit zastrt intensivno ružičastim kongerijskim pijeskom i lapori. Namah desno naidjemo već na kredne naslage, koje sastoje od modro-sivih, sivih škriljavih vapnenaca, zatim od jasno-sivih, ljušturasto se lamajućih, ter veruganih lapornih vapnenaca, pak prhkih lapora. Te nam kredne naslage brazde od ZSZ na IJI a padaju k SI. Mi ih pratimo cielim putem idući u Skaljevicu i Vrhovac, samo što još uz put vidimo i tankih crvenih lapora, pa sivih pješčenjaka. Kredne naslage vidimo i južno od Vrhovca sve do Kupe, a iztočna medja krednoj zoni tekla bi od Vrhovca pak zapadno tik crkvice sv. Roka, ter u selo Sopoti-Požun. Iztočno do krede vidimo kongerijske naslage, koje su izmedju crkvice sv. Roka i Sopote nadstrte belvederskim šljunkom.

Idući iz Vrhovca u Brezarić vidimo samo kongerijske naslage, što pijesak što lapore. U kongerijskom pijesku imade na često limonitnih konkrecija. — Po pripovijedanju župnika Vrhovačkoga prijatelja Stišćaka imade u blizini sela vrelo, koje je tako zasićeno

Digitized by Google

ugljikokiselim vapnom, da se o predmete, koje metnemo u taj izvor, hvata smedjasta okorina. Prema tomu imala bi ta voda jošte svakako i željezna oksida u sebi.

Krašić—Slavetić.

Idući od Krašića prama Slavetiću gledamo kod Strmca s lieve i s desne strane dolomit, nu kod Svrževa i Dola već je to udo triasa nadstrto mladoterciarnim naslagama, kao: kongerijskimi lapori kod Dola, te čvrstimi vrstanimi konglomerati i pješčenjaci u okolišu Svrževo-Kosteljskom. Iza crkvice Dola kod Okruga nastupaju i opet dolomiti, koje pratimo uzpinjući se prama Slavetiću. Ovi su dolomiti pokriti mlado terciernim naslagama; tako kongeričkimi lapori u dolinici JZ pod gradom Slavetićem, te konglomeratom kod crkve, pa onda i kod grada, gdje on direktno počiva na dolomitu. Taj konglomerat vidimo da leži jedanput izmedju kongerijskih naslaga te dolomita, drugi put izmedju kongerijskih i sarmatskih laporih, pa tako zastupa tuj i sarmatske naslage a morda i litavac. Popnemo li se iz jarka iza grada Slavetića pravcem SI, to ćemo putem naići na mekane svietle lapore sa biljem, koji očito pripadaju sarmatskom odjelu terciera, a na ovih konglomerate dotično pješčenjake. U jednom komadu tih konglomerata smotrio sam fragmenat *Cerithum-a,* pa bi mogli taj konglomerat pribrojiti sarmatskim naslagama, kao što ćemo u sliedećem opaziti opet konglomerat, koj doista pripada mediteranu.

Iz Slavetića u Raica potok na Tihočaj i dolinu Radilovac.

Idući od Slavetića smjerom SI prama Goljaku nalazimo konglomerate. Nad selom Hrašće pako kod kote 381 vidimo i opet konglomerat, brazdeći od ZSZ na IJI sa padom prema JJZ pod kutom od 37°. Uočimo li pobliže taj konglomerat, vidimo, da imade u njem morskih alga — *Lithothamnium* — pak nam ga je s toga označiti mediteranskom obalnom tvorinom, zastupajućom nam litavac. Spustiv se u dolinu potoka Raica smotrimo izprvice crni prhki dolomit protupadna položaja. Dolina ta idući prama sjeveru sve se to većma sužuje, dok se napokon klisure dolomita posvema zbližuju, tvoreći tako tjesnac, koj se zove „Stiske"; jednu mu pako čest nazivlju „vrata". Tuj brazdi dolomit od SSZ na IJI a pada k SSI. Iz te dolinice pošao sam prama Tihočaju, onda u Gračac; odavle se spustih u potok Radilovac, kojim se vratih natrag u Slavetić. Cielim putem gledah lih dolomit. Jedino mi je

Digitized by Google

još spomenut, da povrh Slavetića u blizini kote 422 ima mjesto, gdje ima u dolomitu jasno crvena žica karneola. To pako mjesto zove puk: „Krvavi kamen".

10. Okoliš Sv. Nedelje.

Ta je okolica ne samo sa stratografijskoga već i tektonskoga gledišta jedna od najvažnijih gore Samoborske. Ovdje bo je vrlo jasno izražena pukotina smjerom od JZ na SI, tuj imademo sve one stratografske elemente, koji se nastavljaju u susjednoj gori Zagrebačkoj, od koje je odieljena Samoborska gora lih uzkim tjesnom Rakitje-Podsusjed. Valja bo znati, da je prostor izmedju Rakitja i Sv. Nedelje tek za diluvija erodiran i u terasu pretvoren, pošto rečena terasa sastoji počamši od Sv. Nedelje do sela Novaki od sarmatskih, a odavle do Rakitja od praepontskih naslaga.

Priedjel Sv. Nedeljski pokazuje nam tri stupnjevine: poluostrvo ograničeno mjestima Kladje, Sv. Nedelja i Kalinovica kao najviša partija toga terena, zatim terasa Sv. Nedelja-Kalinovica-Rakitska, pa onda najniži teren, većinom u obsegu inundacije Save izmedju Rakitja, Susjeda i Sv. Nedelje. — Najmarkantnija je dašto najviša čest toga priedjela, naime rečeno poluostrvo Kladje-Sv. Nedelja-Kalinovica, od kojega se osobito ističe SZ obronak svojim geologijskim sastavom i strminom. Najstarija čest toga obronka sastoji od krednih vapnenaca, koji sižu sve do ravnice; na ove se naslanja tercier sa litavcem, sarmatskim, prepontskim i pontičkim naslagama, koje konačno prekriva diluvijalna ilovina i šljunak. Sve te naslage pako brazde od SI na JZ a padaju na JI. Kredne staložine našeg priedjela sastoje većinom od sivih mjestimice kalcitičnih vapnenaca, u kojih ima gdje gdje ostataka od koralja i bryozoa. Na ovih naslagah počiva mediteran i sarmatski vapneni lapori, u kojih imade ostataka ribjih. Našao sam bo u njih prije više godina liep eksemplar vrsti *Clupea ventricosa* H. v. M. Pred crkvom Sv. Nedeljskom ima uz cestu i nešto kremičnih škriljeva sa malenimi Clupeaceami, a na rubu terase Nedelja-Novaki bilo je prije više godina nekoliko kamenara, iz kojih se je vadio pločasti laporni vapnenac sarmatski za taracanje (hodnika). Na ovom leži mekani takodjer sarmatski lapor, iz kojega smo pobrali Dr. Pilar i ja znamenitu zbirku fosilnoga bilja, o kojem ću potanje govoriti u paleontološkom dielu ove radnje. — Na sarmatskih naslagah leže prepontičke, sastojeće od svietlih vapnenih lapora, u kojih imade mekušaca rodova *Planorbis*, *Limnaeus*, a našao sam i ploču sa komadom okostnice nekog

Digitized by Google

Salmonida. Kongerijske se naslage sastoje od sivih lapora a nadkrite su riječkim šljunkom, koj je vrlo impregniran željeznim oksidom. U okolici Kalinovice imade u tih šljunčanih naslagah mnoţina željeznih konkrecija, pak nam predočuju starije riječke sedimente, koje možemo uzporediti sa takozvanim „belvederskim" šljunkom. Nu valja znati, da je velik dio ilovina te šljunka i diluvijalnoga porjekla, koj prekriva djelomice i terasu počam od Sv. Nedelje do Rakitja.

Kladje, Velika i Mala Rakovica.

Idemo li iz ravnice prema Kladju, to ponajprije vidimo diluvijalne ilovine i šljunak, dočim prileţeći, vinogradima ukrašeni brežuljci, pripadaju kongerijskim naslagama. U okolici kote 168 smotrimo mediteranski litavac, koj pratimo uzpinjući se smjerom JZ prema Šoiću, gdje nad rubom jarka vidimo kredne sive škriljeve i vapnence, koji brazde pravcem SI na JZ. Tik pred razkršćem puteva vodećih u Šoić i Slava goru spetimo medju litavcem i kredom, žicu eruptivne kami, koja je tu prodrla u rečenom prije smjeru te naslage i stoji u neprekidnoj vezi sa eruptivnim stienjem Okić-Konščica. — Pred Slavagorom vidjeti je i žutih mediteranskih lapora sa *Lucina* sp., a ti se lapori nastavljaju do kote 449. Odavle smjerom sjevernim pak zakrenuv do Male Rakovice i Samobora, ocrtali smo zaton „Velika Rakovica", u kojem nalazimo još sarmatskih i kongerijskih naslaga. Najvećma su ipak u tom kraju razviti litavci, koji su biele boje i puni litotamnija. Seriju terciarnih naslaga pokrivaju prije spomenute ilovine i šljunak okolice Mirnovca.

Okoliš Sv. Martina.

Okolica Sv. Martina vrlo je zanimiva, jer u blizini gledamo (idući smjerom SZ) počamši od diluvijalne ilovače i šljunka kod groblja, congerijskih, sarmatskih i mediteranskih naslaga i kredu (rudističke vapnence i lapore), eruptivnog kamenja, ter triadičke dolomite i škriljaste tamne vapnence. Boljega pregleda radi opisati ću neke važnije partije u okolišu Sv. Martina.

a) Iz *Sv. Martina* preko *Klaka* u *Terhaje*.

Uzpinjući se na brežuljak vodeći prema *Klakam* smotrimo izprva kongerijske naslage, pod njima pako sarmatske tanko vrstane lapore i vapnene pješčenjake. Na putu pred selom vidimo s desna tik pročišćene grabe sliedeći poremećeni slied sarmatskih svietlo žutih i smedjih lapora:

Digitized by Google

Stubasti lom uz put na *Klake.*

Sl. 14.

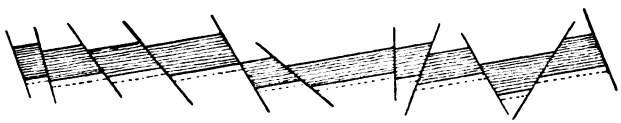

Ti se terciarni strati naslanjaju pred zavojem ceste na kredne lapore i vapnence. Napomenuti mi je, da tu ima lapora, u kojem vidimo tudjega kamenja kao primjerice kremena. Te kredne naslage brazde po prilici od SI na JZ, pak su u dodiru sa zelenim eruptivnim kamenjem, što ga sad motrimo sve do Terihaja. Samo gdje gdje vidimo krupnu breču, koja je crvenim cementom sliepljena. Tu breču nam je pribrojiti kredi, kako to učinismo i za sličnu od Sv. Lenarda i Okića. U blizini Terihaja vidjeti je u ostalom medju tim eruptivnim kamenjem i tamno sivih kalcitičnih vapnenaca, a kod kote 480 (dolnji Terihaj) počimlju dolomiti, pripadajući jarku Konščice.

b) U jarak *Konščicu.*

Idemo li od Sv. Martina duž potoka Konščice smjerom SSZ, tada ćemo pod selom Konščicom stići u tjesnac, što ga sačinjaju kredni rudistični vapnenci i sivi lapori. Rečeni vapnenci sadržavaju u sebi radiolita i raznih koralja. Kod Razumovog mlina pako prekida te kredne naslage uzka žica zelene eruptivne kami, uz koju motrimo kontakta radi, promienjene vapnence. Ovi su naime crveno-ljagasti, kristalinični i kloritizovani a uza nj ima i zelenih pješčenjaka. Od mlina desno na putu u *Šoiće* vidimo drobljive malo ne crne dolomite, u potoku pako modro-sive pločaste i vrlo kalcitične vapnence, a dalje u potoku nepravilno škriljave, tamne, na površini sivo glinaste vapnence, koji brazde od SI na JZ a padaju na JI.

c) Konačno selo *Šoić* počiva na eruptivnoj kami, koja se na iztočnom kraju utiskuje medju kredu i mediteranski litavac. Spuštajući se JJI od Šoića prama sv. Martinu gledamo izpod *Rauchova* dvorca s lieve strane grabe sarmatske naslage (mekani lapori i tripoli), koje brazde po ISI—ZJZ, pak su znatno borane, kako nam sliedeća slika pokazuje:

Digitized by Google

Sl. 15.

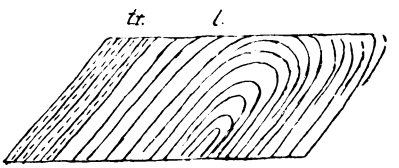

tr = tripoli.
l = lapor.

Kod sela *Jurkovići* nastupaju već kongerijske naslage, koje su u najbližoj okolini *Sv. Martina* t. j. na Falaščaku, Galgovu, Molvičkoj šumi itd. pokriveni šljunkom i ilovinom, koja se mjestimice skliže po kongerijskim naslagama zajedno sa šljunkom, ter tako čini dosta velike štete.

III. DIO.

Stratografija.

Polazeći od najstarijih naslaga, gledamo u okviru gore Samoborsko-Žumberačke susljedicu sedimenata počamši od ere paleozoične pak do danas; samo nam u tom sliedu manjkaju naslage *donje krede* pak one *jurskoga* sistema.

Evo priegleda sistema pojedinih era:

A. Era **paleozoična**:
   Sistem *karbona.*
B. Era **mesozoična**:
   1. Sistem *triasa.*
   2. „ *krede.*
C. Era **kenozoična**:
   1. Sistem *terciera.*
   2. „ *kvartera.*

A. Era paleozoična.

Era paleozoična sastoji lih od jednog odjela i to *karbona.*

Sistem karbona.

Naslage karbona zapremaju najmanji dio našeg gorskog priedjela. One sačinjaju lih uzku zonu blizu SI ruba gore Samoborske, gdje ih osim toga još dosta znatno prekidaju naslage triasa. Karbonske naslage najbolje vidimo izmedju Grdanjca i Breganskog sela, u

Digitized by Google

Ludvić-potoku, kod „Hammera“, kod Ruda i kod sela Okić-Poljanice. One sastoje od triju petrografijskih elemenata: *a)* od *pudinga* t. j. kvarcnog konglomerata kao jezgre, da ovim sliedi *b)* sivi *kvarcni pješčenjak*, koji je mjestimice posve žuto omašten i bogat crvenom željezovicom i *c) crni škriljevi*, u kojima imade tragova bilja, poimence *Sigillaria*. Sve te pako naslage pripadaju donjemu odjelu karbona t. j. *kulmu*. U Braslovju, t. j. uz put iz Ruda na Kotare (Sv. Lenard), pak onda kod sela Okića i Poljanica prekinute su naslage karbona žicami eruptivnog stienja.

B. Era mesozoična.

1. Sistem triasa.

Pretežnu čest trupine gore Samoborsko-Žumberačke zapremaju naslage triasa. Te su naslage ograničene s juga i s jugo-istočne strane naslagama terciera te crtom Sv. Nedelja-Hrženik (kod Krašića), sa jugozapadne strane naslagama krede, dotično crtom Hrženik-Sošice; sa SI strane tercierom i diluvijem pa crtom Breganа-Samobor. SZ medja ne postoji, jer su naslage gore Samoborske pak i Uskočkih gora u kontinuitetu sa gorama koje se s njima neposredno stiču u Kranjskoj. Samo mi je iztaći, da tu masu triadičkih naslaga prekidaju starije, karbonske naslage nuz iztočni rub smjerom SSZ na JJI i to od Grdanjca do Ruda i Okića, a djelomice ju opet prekrivaju mladje, poimence kredne naslage Male Gore, pak tercier kod Samobora. Ne spominjem tuj diluvijalnu ilovinu, koju na mnogim mjestima toga gorja vidimo povrh triadičnih naslaga.

Petrografijski elementi. Sastavne česti triasa poglavito su *dolomiti*, a ti su opet različiti gledom na boju i konsistenciju. Ima tamno-sivih drobljivih, onda kavernoznih kristaliničnih, svjetlo-sivih vrstanih, onda bielih, koji se mjestimice u piesak razpadaju, napokon svjetlo-sivih nevrstanih dolomita. Znatno manji dio zapremaju dolomitični vapnenci, brečasti dolomiti, crveni, sivi i zelenkasti vapnenci, laporni pločasti i škriljasti crni vapnenci, raznovrstni lapori (pločasti i drobljivi); škriljevi glineni i vapneni, žilavi zrnasti vapnenci, brečasti vapnenci i pješčenjaci razne boje. U cielom pako terenu nalazimo veliku množinu raznovrstna kremenja pa i nešto zelenih i sivih (?) pršinaca.

Razdieljenje triasa. Kako svagdje u Alpama tako i u tom gorju ne da se provesti razdieljenje na način njemačkoga triasa. Ako u

*

Digitized by Google

Alpama, tomu toliko godina marljivo protraženom i proučenom terenu, u kome je poznato već toliko etaža, karakterizovanih cielim kolekcijama raznih okamina, poimence *Cephalopoda*, nije do danas pošlo za rukom definitivno provesti razdieljenje, koje bi odgovaralo naravnomu razvoju odnosnih strata sa svojim uklopljenim petrefaktima: takovo se razdieljenje tim manje može provesti u našem gorju, u kom nemožemo sa sigurnošću ni pojedine partije gornjega triasa paralelizovati sa alpinskim odsjecima. To pako nemožemo s razloga, što u cielom kompleksu triadičnih naslaga toga gorja nemamo više no dva nivoa, u kojima imade ponešto okamina!

Tek je nedavno objelodanio Dr. E. v. Mojsisović razpravicu: „Die Hallstätter Entwicklung der Trias“[1], u kojoj vidimo alpinski trias razdieljen u dva odsjeka: u donji trias (verfenske naslage), te gornji trias „razvoj Hallstättski“, koji absorbira i ret. Gornji odjel triasa obuhvaća daklem sve povrh verfenskih naslaga ležeće strate, samo što je tuj razlučivati raznih nivoa faunističnih i facielnih.

Takovo obćenito razdieljenje triasa, kako ga sada spomenusmo, provesti se može u gori Samoborskoj tim laglje, što imademo dobro karakterizovani nivo, naime *donji trias,* sastojeći od verfenskih raznobojnih pješčenjaka i škriljeva sa okaminama kao: *Pleuromya fassaensis*, *Posidonomya Clarai* .... te žilavih često enkrinitnih, modro-sivih, crvenkastih, crnih sa kalcitnim žiljem prepredenih vapnenaca te škriljavih i tamnih dolomita, koje sve stavljam u donji trias, jer vidimo često izmjenični slied tih vapnenaca sa verfenskim pješčenjacima, poimence pako nahadjamo tih škriljeva i na slojnim površinama vapnenaca.

Gornji trias sastoji od serije raznih dolomita, vapnenaca, lapora, škriljeva, breča i pršinaca. Taj gornji odjel triasa pako nismo više kadri razdieliti u etaže, jer motrimo često istovjetne petrografijske elemente, t. j. drobljivi glineni sivi lapor u raznim vrstama (Grossdornske naslage) gornjega triasa. Crnih lapornih vapnenaca vidio sam u gornjem nivou, pa i u srednjoj česti gornjega triasa (prispodobi: Višnjevac, Gregurić brieg, Lipovac); isto tako pršinaca u raznim odjelima gornjega triasa; ali nigdje tako, da bi njime mogli točno karakterizovati kakav posebni odsjek. Naslage triasa gore Samoborske sačuvale su cielim svojim vertikalnim razvojem svoj morski karakter; lih motrimo neke facielne različnosti, koje nam daju pravo misliti na prisutnost više obalnih, sad opet dubljih i

[1] Sitzungsberichte der k. u. k. Akademie der Wissenschaften math. naturw. Cl. Wien 1892. pag. 769—780.

Digitized by Google

dubokih čestih mora. Nalazimo bo u Kupčinskoj dolini kremene kvrge u vapnencima medju vrstanim dolomitima i pršincima, razne dolomite i vapnence a napokon i lapore. Jedini crveni vapnenac Gregurić-briega krije u sebi nješto okamina, od kojih mi podje za rukom opredieliti rod *Daonella,* dočim je gosp. dr. *Mojsisović* označio nekoliko *Arcestida*, koji su sabrani prije više no 15 godina u okolišu Gregurićbriega (kako sam se o tom naknadno osvjedočio) kao: *Arcestes* cf. *subtridentinus* Mojs. Svi ti paleontologijski podatci govore, da smo u nivou t. zv. wengenskih naslaga gornjega triasa.

Uzmemo li u obzir donji dobro markirani trias, pak ovaj nivo gornjega triasa: tad smo kadri provesti u Samoborskoj gori (dakako pretežno po petrografskim a donekle i stratografijskim podatcima) ovu razdiobu:

a) Donji trias. Verfenski razvoj (Ludvić-potok, Grdanjci, Prekrižje):

α) crveni, sivi pješčenjaci i škriljevi sa *Posidonomya Clarai* itd.

β) crni sa kalcitnim žiljem prepredeni, crvenkasti i modrasto-sivi krupnozrni enkrinitni i oolitični vapnenci,

γ) tamni dolomiti.

b) Gornji trias. Hallstättski razvoj.

α) Vrstani dolomiti sa kremenim kvrgama, zelenim pršincima, sivim drobljivim laporima, crnim vapnencima (Buchensteinske naslage [kupčinska dolina]).

β) Crni pločasti laporni vapnenci, sivi pršinac, crveni vapnenac sa *Arcestes* cf. *subtridentinus* Mojs., *Daonella* sp. . . . (Wengenske naslage [Gregurićbrieg, Lipovac]).

γ) Vapnene breče, kremeni, drobljivi crveni, sivi lapori, pločasti laporni vapnenci (Grossdornske naslage [Grandovica, Višnjevac, Šipački brieg]).

δ) Dachstein ili ret (?).

2. Sistem krede.

Iza triadičnih naslaga zapremaju one krednoga sistema najveći dio gore Samoborsko-Žumberačke. One sastoje od krupnih konglomerata, koji su u ostalom bogati fosilnim ostatcima *Rudista (Radiolites, Hippurites),* koralja, zatim brečastih vapnenaca sa krhotinama rudista i briozoa, sivih vapnenaca te raznovrstnih lapora i škriljeva. Svi ti pako raznovrstni petrografijski elementi pripadaju

Digitized by Google

gornjemu odjelu krede. U jugozapadnoj česti našega gorja do Kupe sastoji kreda od rudističnih vapnenaca, koji su prekriveni tvrdim vapnenim laporima žute i crveno-smedje boje. Izmedju sivih rudističnih vapnenaca i ovih lapora vidimo često konglomerata, a ovi su puni okamina deformovanih kotrljanjem. Lapori pako sami, posvema su prazni, a mogli bismo ih paralelizovati sa „Scagliom" južnih Alpa.

U uskočkim gorama, poimence pako idući iz Budinjaka u Mrzlopolje vidimo i lapora, koji nas vrlo sjećaju na *gosavske* u gori zagrebačkoj. Nedvojbenih pako gosavskih naslaga ima oko *Sv. Lenarda* nad Rudama, koje sastoje od krupnih konglomerata sa *Actaeonella gigantea* Sow. i pješčanih sivih lapora sa *Cerithium*, *Dentalium*, (?) *Trochus*.

Kredu gore Samoborske pribrojiti nam je gornjemu odsjeku, a predočuje nam se u dvim facielnim oblicima: kano obalna tvorina (konglomerat i breča) i kano taložina dubljih čestih mora (pješčani i glineni lapori i vapnenci). Vertikalni slied ovih pojedinih vrsta nije moguće fiksirati, jer su to bile nedvoumno lokalno razvite istodobne tvorine. Tako jedan put konglomerat sa gosavskim laporom i vapnencima Sv. Lenarda, a onda opet rudistični vapnenci i konglomerati a na njima raznobojni lapori u Žumberku i dalje prama Kupi.

Na ovom mi je mjestu spomenuti, da sam na SI podanku ruine Okić našao posve neznatan uložak kamenita uglja izmedju zelenosiva pješčenjaka te konglomerata. Kredne su naslage Sv. Lenarda izprepletene žicama diabaza, koje još nalazimo u Klakama i u Konščici do Soića.

Kredu našeg gorskog priedjela uvrstiti nam je, kako već spomenusmo, u gornju kredu ter u etaže *Cenoman-Turon*.

C. Era kenozoična.

Ta era obuhvaća sistem *terciera* i *kvartera*, koji je dostatno razvit, osobito uz rubove našeg gorja.

1. Sistem terciera.

Naslage terciera vidimo na SI i JZ rubu gore Samoborske. One su tu ili konkordantno nasložene na sedimentima triasa i krede, ili ih pako nalazimo (Sv. Jana i dalje prema JZ) u diskordantnom položaju prema starijim naslagama (triasu).

Digitized by Google

Starijih od *mediteranskih* naslaga neima u tom priedjelu, a nalazimo ih u znatnim visinama. Tako ih opažamo — i to *litavac* — na južnom obronku Plešivice izpod Gaja u visini od 480 m., dočim ih na drugim mjestima jugo-iztočnoga prigorja i to s lieva i s desna Plešivice vidimo u visini od 360 m. Na sjevero-iztočnom gorskom rubu, poimence na Otruševcu povrh Samobora, najviše do 320 m., u Slavi gori i Rakovici od 449 do pod 280 m. Na Padežu povrh Sv. Nedelje u visini od 309 i 280 m. Odsjekom dakle nalazimo rub mediteranskoga mora na JI strani u većoj visini nego li na SI strani gore. Mladje se naslage vrstaju kronologijskim redom na mediteran, pri čemu ipak mi je spomenuti, kako su i ove mlade naslage mjestimice znatno razmaknute, kao primjerice sarmatske (vidi Klake).

a) Mediteran.

Naslage mediterana sastoje od obalnih tvorina, pomenutog već *litavca*, koji nalazimo ili kao žilavi, većinom bieli vapnenac pun vapnenih alga roda *Lithothamnium* (Rakovica, Bregana, Prilipje...), ili kao *konglomerat* (Goljak, *I* Slavetića), u kojem nadjoh po koju algu. Taj je litavac mjestimice pun okamina, napose pako *Echinida*. Uz njega vidimo uviek sedimente dubljih čestih mora, pak nam se predočuju kao žuti vapneni pješčenjaci (na Dubravi povrh Samobora), koji se osobito odlikuju svojom mješovitom faunom, pošto uz prave mediteranske tipove nalazimo i oligocenskih pa i mladjih, kako to već iztaknuh u topografijskom dielu ove radnje. Najbolje ih možemo izporediti s naslagama u *Grundu* kod Beča. — Izim toga pješčenjaka imademo žutih vapnenih lapora sa mjestimice velikim *Lucina* sp., *Ostraea Cochlear* itd. Mediteranske naslage, naime tipičan litavac praćen odnosnim laporima, vidimo na JI gorskom rubu samo do Goljaka nad Hrastinom tik pod kotom 381, odavle pako vidimo, da se vuče prema JZ do Hrženika zona krupnih vapnenih konglomerata i pješčenjaka, na koje ću se još na skoro osvrnuti.

b) Sarmatske naslage.

Sarmatske su naslage vrlo dobro zastupane na JI predbrežju. Dočim nalazimo, primjerice blizu Otruševca nad Jazbinom, lih neznatnu krpu sarmatskih vapnenih lapora, vidimo već u Rakovici veću količinu tih tvorina, ponajpače pako na terasi Nedeljsko-Rakitskoj, te na briegu Padežu povrh Sv. Nedelje. Tu se je našla

Digitized by Google

u mekanim bielim i tvrdim svjetlo-žutim vapnenim laporima velika množina biljevnih pa i nešto ribjih ostataka. Vrlo je zanimljiv nastavak te zone sarmatskih naslaga prama selu Okiću, pak sve dalje do Sv. Jane. Tu bo opažamo vrlo često konglomerata sa *Cardium obsoletum, Cerithium rubiginosum* itd. (Prodindol). Veoma je pako zanimljiv izmjenični slied krupnih konglomerata i pješčenjaka sa vapnenimi lapori (Prilipje), a često vidimo i bieli *tripoli* sa ribama (Prilipje i okoliš Sv. Marije blizu Okića). Osobito je pako bogat sivi i žutkasti vapneni lapor u okolici sela *Jurjevčana,* u kom imade množina lišća i riba, od kojih se potonjih najviše ističe zanimljiv unikum roda *Belone,* koji ćemo u paleontologijskom odsjeku i opisati. Svi ti petrografijski elementi sarmatski poznati su nam i u gori Zagrebačkoj, poimence u Susjed-Dolju, samo što su u gori Samoborskoj češći konglomerati. Prisutnost konglomerata, poimence pako izmjenične vrste ovoga sa laporima, dade naslućivati na vertikalne oscilacije površja sarmatskoga mora, jer nam je smatrati konglomerate i pješčenjake svakako obalnom faciesom te produktom pličih voda, dočim lapori, a poimence tripoli, taložine su dubokih čestih mora. Tu se moram osvrnuti i na pomenute jur konglomerate, koji počimlju na *Goljaku* povrh *Hrašća,* pak se vuku do okolice *Hrženika.* Ti konglomerati imadu lih na Goljaku u sebi vapnenih alga, pak ih možemo točno označiti kao mediteranske obalne produkte; nu teže je to odlučiti sa dalnjim konglomeratima, koje nalazimo idući od Goljaka prama Slavetiću i Pribiću. Grad Slavetićki počiva na krupnom konglomeratu, isto tako i crkva, a gromača se ta naslanja neposredno na triadični dolomit. U selu Slavetiću, došav u nj iz SI jarka od grada, leže ti konglomerati na mekanom sivom laporu sa biljem, koje smatram sarmatskim. U ostalom našao sam u jednom komadu te gromače i fragmentarni otisak *Cerithiuma.*

Veoma liepih i kompaktnih vapnenih konglomerata i pješčenjaka vidjeti je kod Pribića i to kraj Svrževa. Tu je izmedju Kostela i Svrževa uzka malena dolina, koju je erodirao potok Radilovac, te tako odlučio zonu konglomeratnu od triasa, pošto baš kod Kostela vidimo, kako se na trias naslanja *kongerijski* lapor. Idući iz Krašića u selo Strmac vidimo i opeta na triasu konglomerat a na ovom kongerijske lapore.

Po načinu, kako nastupaju pomenuti konglomerati, naslućujem, da je more za taloženja mediteranskih i djelomice sarmatskih naslaga bilo plitko nuz gorsku čest, počam od Hrašća do Hrženika,

Digitized by Google

te je po tom došlo lih do taloženja tih tipično obalnih tvorina, dočim duboko morskim sedimentima toga odsjeka terciera neima traga na toj JZ česti našega gorja.

c) Prepontske naslage.

Te prielazne naslage nalazimo na terasi izmedju Rakića i sela Novaki te na Padežu, pak se odlikuju svojom faunom mekušaca, od kojih nadjoh rodove *Limnaeus* i *Planorbis*.

d) Kongerijske naslage i belvederski šljunak.

Dosta su znatna čest JI predgorja, samo što su u velike prekrivene mladjim naslagama diluvija. Inače sastoje od svjetlo-siva lapora, koji prama gori prelazi i okanča svjetlo-žutim pieskom, koji je mjestimice intensivno ružičaste boje (Hrženik). Kongerijski su lapori mjestimice puni školjaka (vrsti *Congeria croatica),* tako uz put od Purgarije u donje Podgradje. Imade u tom laporu i velikih oblika roda *Cardium*. Kongerijski piesak prelazi polagano u belvederski piesak i šljunak, mjestimice intensivno omašten željeznim oksidom. Te tipične riečke naslage pokrivaju znatne površine na nekojim mjestima, kao što u okolišu Sv. Martina, Rakova potoka, na Šipku.. U okolici Rakova potoka imade u hrdjastom piesku množina limonitnih konkrecija znatne veličine.

2. Sistem kvarterni.

Naslage toga sistema prekrivaju većinom niže česti predgorja, pak sastoje ili od ilovina ili od šljunka i pieska. Nu zanimljivo je, što takovih naslaga nalazimo i na raznim mjestima našega gorja i to u znatnim visinama. Ponajvećma nahadjamo tu žute ili crveno-smedje ilovine, koje su na nekojim mjestima pune riečkoga šljunka ili pako kremena, a na jednom mjestu i kvarcovih ledaca. Evo tih nahodišta: *Siečevac* u Žumberku u visini od 664 m., gdje na triadičnom dolomitu nalazimo žuto-crvenu ilovaču, u kojoj imade rečenih ledaca kvarca biele, čadjave pa i ljubičaste boje. Na briegu *Vušici* pred selom *Beder* vidimo i opet na dolomitu triasa ilovinu sa množinom kvarca i to u visini od kojih 500 m. U okolišu sela *Vratnik* južno povrh Grdanjca, leži na dolomitu u visini od 386 m. ilovača sa množinom zaobljenog kvarca. Na *Gregurić-briegu* u visini od 405 m. ima crvene ilovače, zatim iztočno od *Ruda* uz put k selu *Cerje* u visini kojih 400 metara gledamo crvenu ilovaču a u njoj mno-

Digitized by Google

žinu željezastog kremena. Izmedju Konjarićvrha i sela Prvinci (Žumberak) nalazimo na kredi ilovaču, a ova je pokrita riečkim šljunkom i to u visini od preko 250 m. itd.

Nema dvojbe, da su na nekim mjestima crvene ilovače produkti raztrošenja — daklem „eluvijum", dočim su na drugim mjestima, poimence gdje nalazimo uz ilovinu zaobljeni šljunak, sigurno produkti tekućih voda, samo mi je težko reći, da li nam ih je paralelizovati sa belvederskim šljunkom, ter ih tada staviti u gornji pliocen, ili su zbilja poriekla diluvijalnoga.

Pod konac spomenuti mi je još i neku tvorinu, koju i dan danas potoci i vrela našega terena sediraju a to je mačak — sedra — tuf. Taj nam se mjestimice pokazuje u liku visokih ustava, preko kojih su se potoci rušili, ili ga pako vidimo uz obje obale dolina, pokazujući nam tako nekadanju visinu svoga korita. Poimence spominjem selo Kumari sjeverno izpod malog Lomnika, gdje vidimo iz škriljeva gornjega triasa izvirati vrlo jako vrelo, a ovo se ruši u potok Mala Breganica s visine kojih 10 metara preko šupljikavih i špiljom ukrašenih stijena mačka. Kad bi to mjesto bilo lišeno suvišne šikare, krasan bi to bio prizor, vriedan da ga svatko vidi. Visoko su nad sadanjim koritom i stiene mačka u dolinici potoka *Slapnice*, na južnom podanku malog Lomnika. Isto tako vidimo mačka u potoku i opet imenom Slapnica, nego u Žumberku, idući od Sv. Marije (Pečno) preko Bastašića u potok. Tu vidimo maleni slap, koji je bio netom mnogo viši, što nam svjedoči nekoliko metara viša stiena mačka. Sedre imade i u mnogim inim dolinama, ali ih ne spominjem, jer nam se svagdje pokazuje pod istim okolnostima i u istom obliku.

IV. DIO.

Tektonika.

Kako već u uvodu spomenuh, oblik je terena, što ga zapremaju gore *Samoborsko-Žumberačke*, romboidalan te uvjetovan dvojim smjerom boranja dotično brazdjenja: smjerom SZ—JI i SI—JZ, kojim se još smjerom vuče dugačka pukotina Sv. Nedeljska-Janska. Nu ne samo ocrt našeg gorskog areala zahvaljuje svoj posebni lik tomu dvovrstnomu boranju, već su mu se prilagodili i potoci sa svojim dolinama, jer ih vidimo da teku sad k JI sad SI ili pako

Digitized by Google

motrimo u jednoj te istoj potočnoj dolini oba smjera kombinovana. Osobito nam to liepo predočuje dolina *Gradnje potoka* od Ruda do Samobora, potok *Breganski,* pak onda i potok Kupčinski kod mjesta *Kostanjevca.*

Jedna vrst tih bora — i to one smjera SZ na JI, — odgovaraju sistemu dinarskih Alpa, dočim druga vrst bora, koju vidimo primjerice u gori Zagrebačkoj osobito izraženu, teče smjerom od JZ na SI.

Pošto su rubovi naše Samoborsko-Žumberačke gore (abstrahujući od mladjeg tercijarnog predgorja) osobito karakteristični, to ću ih redomice opisati, jer će nam onda čitava tektonika tog krnjeg gorskog priedjela biti razumljiva.

Promotrimo li *SI* i *JZ* porub našeg gorja, vidimo, kako su se blizu jednog i drugog ruba razvile najstarije naslage cieloga priedjela; poimence je to jasno na rubu SI. Tu motrimo, da se od SSZ k JJI vuče antiklinalna bora paleozoičnih t. j. karbonskih naslaga, počamši izmedju sela Grdanjci i Breganskog sela pa preko Vlahove drage, Gradišća, Velikog Crnca i Ruda do Okića. Na obim krilima te antiklinale vidimo naslage donjega triasa (poimence na SI krilu): verfenski pješčenjak te enkrinitne i ine — napose crne — vapnence i tamne dolomite, a sve je to prekriveno mladjim elementima triasa. Na rubu samom vidimo jasno, kako triadični dolomiti padaju prama gori — daklem od savske ravnice — pak nam je tu naslutiti paraklazu, koja ide smjerom SZ na JI. Nu karakteristično je tu još i to, što redovito na JZ krilu te bore ne vidimo verfenskih škriljeva, a ni onih tamnih vapnenaca kao na njenoj SI strani. Vjerovatno je s toga, da i tu imademo opet paraklazu, koja teče paralelno sa prije pomenutom porubnom pukotinom. Produljimo li ove dvije pomenute — kao vjerovatno postojeće — paralelne pukotine prama Sv. Nedeljsko—Janskoj, to na križanju tih paraklaza nailazimo na produkte njekadanjih razno starih erupcija, na koje ćemo se jošte napose obazrieti.

JZ porub našeg terena nije više tako jasno izražen kao rub SI, pošto je uslied transgresije krednih naslaga po svoj prilici koješta tuj prekrito. Nego u blizini JZ granice našeg priedjela, i to smjerom *Prekrižje—Kostanjevac,* pak onda kod *Slobodnjaka* (Oštre) naići ćemo na starije triadične naslage kao: tamne dolomite i luknjaste vapnence; kod Kostanjevca i Prekrižja pako na elemente donjega triasa i to: crvene verfenske pješčenjake sa velikim primjercima roda (?) *Pleuromya* i enkrinitične vapnence. Te pako naslage brazde

Digitized by Google

od SSZ na JJI a padaju prama I. Pošto pako lievo od Slobodnjaka u depresiji Garapičkoj nalazimo dolomit gornjega triasa, a na ovom zonu Gradinsko-Oštrčku rudističnih vapnenaca: nedvoumno imademo paraklazu u naznačenom jur smjeru Kostanjevac—Prekrižje.

Uočimo li i JI rub našega gorja a to granicu izmedju starije gorske česti i terciarnog predgorja, dakle rub duž spomenute jur velike pukotine Sv. Nedeljo—Janske, opaziti ćemo, kako je ta pukotina odciepila i dio starije česti našeg gorja, poimence u okolišu okićkom. Tu vidimo, da je ciela Plešivica i južna zona njenih krednih taložina odlučena od susjednih istodobnih sedimenata naše gorske ploče. Iza Plešivice naime, na njenom SZ podanku, pak sa SI joj strane od Okića do Soića, nalazimo kredne pa triadične i karbonske naslage, kako su na površini po prilici od 11 klm.^{2} izprepletene žicama eruptivnoga kamenja razne starosti. Nema dvojbe, da je pukotina stara, ter da je u razno doba funkcionirala, a najmladje erupcije su se dogodile bez dvojbe za terciara.

Dignuto predbrežje tik spomenute pukotine pokazuje nam smjer brazdjenja od SI na JZ sa padom k JI uz neznatne lokalne oscilacije. Prispodobimo li ove izmjere sa smjerom brazdjenja, kako ga primjerice motrimo kod Slavetića pak kod tornja nad Sv. Janom, gdje konstatujemo na triadičnim pločastim vapnencima smjer SSZ na JJI a padanje prema ISI: tad ćemo se lasno osvjedočiti, da imademo tuj očitu diskordanciju mladjih terciarnih naslaga predbrežja prama starijim taložinama naše gorske ploče.

Po svem, što smo dosada rekli, nije težko razabrati, da je gora Samoborsko-Žumberačka nepodpuna, te da nam predočuje lih okrnjenu gorsku ploču (Gebirgsscholle).

Pošto smo tako ocrtali porubne česti našeg gorja, valja da sastavimo sliku, kako su pojedini stratografijski elementi medju sobom poredani. Mi smo već kod opisa SI i JZ ruba našeg gorskog areala iztaknuli bitnu jednu tektoničnu činjenicu, naime, da na tim rubovima vidimo najstarije stratografijske česti toga gorja t. j. naslage karbona i donjega triasa (verfenski pješčenjak i tamne vapnence), samo što je JZ rub uzdignut jednostrano t. j. svojom južnijom česti i to počam od Kostanjevca (od potoka Jaševnica izpod Begovog brda) pa do Prekrižja (kojih $1._5$ klm. daleko), i tu vidimo napomenuti jur verfenski pješčenjak, enkrinitne i ine vapnence. Izmedju jednog i drugog ruba opažamo seriju mladjih triadičnih naslaga (vrstanih i prhkih dolomita, crnih vapnenaca, krhkih lapora),

Digitized by Google

koje su više puta borane tako, da često i te gornjo-triadične naslage nahodimo u dubljim partijama dolina, tako primjerice lapore (Grossdornske) u selu Lipovcu itd.

Na naslagama triasa leže kredne, koje se osobito ističu tim, što su kojekako izprevijugane. To pako boranje mnogo je znatnije od onoga triadičnih naslaga, pak je sliedilo djelovanjem vrlo znatnog postranog tlaka. Kredne tvorine protežu se uz zapadnu medju našeg terena i to počam od Hrženika nad Krašićem do Sošica, pak se šire prama zapadu, a sastoje se u podu od rudističnih vapnenaca, koji su prikriveni raznobojnim laporima i škriljevima. Uz ovu krednu zonu vidimo u terenu triadičkom po više krpa krede; tako pod Tupčinom blizu crkve, kod Slobodnjaka (Oštrc), kod Sošica, povrh Strmca na Vinjaku i na cesti uz potok Kupčinu izpod Svrževa. Te pako kredne krpe nisu drugo no denudirani ostanci krednih naslaga, koje su transgredovale preko tih triadičnih naslaga, pri čem su vrlo znatno borane. Mi gledamo i veliku krpu krednih naslaga u Uskočkim gorama kod Ječmenišća do Petrićkog sela, pa odavle do Novogsela, Budinjačkog polja te prema Grabru, a vjerovatno je, da ima i više takovih krednih krpa, dotično denudiranih ostataka sedimenata krednog sistema. Nu i u istočnoj česti našega terena vidimo kredu i to poimence oko *Plešivice* (okićke). Izim rudističnih vapnenaca imade tuj konglomerata sa *Acteonella gigantea* i pravih gosavskih lapora.

Prispodobimo li sada smjer brazdjenja krednih naslaga istočne česti toga priedjela sa prije opisanim stratima zapadne česti, vidimo zanimljiv pojav, da naime kredne naslage istočnog kraja brazde od SI na JZ, dočim one izmedju Kupe i Oštrca brazde od SZ na JI t. j. smjerom dinarskoga sistema. Premda su te naslage strati jednoga mora, ipak su se raznim smjerom borale i nagibale, a to se može doista i očekivati u terenu, koji je izprekrižan pukotinama raznog smjera.

Iz dosadanjih pako razmatranja sliedi ova dosta jednostavna tektonika gore Samoborsko-Žumberačke:

Na osamljenoj, rek bi paleozoičnoj, dotično karbonskoj bori, što se proteže duž SI, složene su naslage triasa. Verfenski pješčenjak naslanja se direktno na karbon, a pojavljuje se jošte u zapadnoj česti našeg terena na crti Prekrižje—Kostanjevac, kao najstariji stratografijski elemenat toga kraja. Na verfenskom pješčenjaku počiva neprekidna serija boranih morskih triadičnih naslaga. Za jure i donje krede bio je naš gorski priedjel očito kopno, pošto

Digitized by Google

nigdje ne nalazimo traga takovim naslagama. Tekar za gornje krede prelievalo se je kredno more sa zapada i preko ove gorske česti, ostaviv nam svoje sada vrlo borane strate (rudistične vapnence, gosavske konglomerate i lapore), koji zapremaju mjestimice najviše točke čitavog priedjela; tako u uskočkim gorama oko Ječmenišća, gdje ih vidimo ća u visini od 974 metara absolutne visine! Konačno nalazimo duž SI i JI rub gore terciarne naslage, koje se na SI rubu naslanjaju na trias, na JI pako rubu vidimo ih a) u *konkordantnom* sliedu sa krednim naslagama (Plešivica, Sv. Nedelja) ili pako b) u *diskordantnom* sliedu (Sv. Jana, Slavetić), dakako prema smjeru pukotine, koja je ili (kod a) prošla terenom triadičnim, ostaviv tada slied mladjih sedimenata nedirnutim, ili ga je pako (kod b) prekinula, pak se u tom slučaju naslanja tercier na trias.

Terciarne su naslage nadkrite pliocenskim i diluvijalnim riečkim šljunkom. Odnosne pako tekuće vode erodirale su u velike tercier I kraja našeg gorja, ter ga tako odielile od onoga susjedne gore Zagrebačke uzkim tiesnom Rakitje—Sused.

Sl. 16.

Shema tektonike gore Samoborske:

Erozija pliocenskih i diluvijalnih rieka.

Izim pukotina, uslied kojih je Samoborsko gorje redukovano poniranjem stanovitih čestih, djelovahu na smanjivanje njegovog obsega dosta znatno i erozija pliocenskih i diluvijalnih voda, koje su tekle smjerom od SZ prama JI izmedju gora Samoborske i Zagrebačke. Te su vode abradirale mladoterciarne (sarmatske, praepontičke i pontičke) naslage izmedju *Sv. Nedelje* i *Susjeda,* ostaviv ipak nizku terasu *Rakitsko-Nedeljsku.*

Na sjevernom rubu te terase bilo je još prije kojih 15 godina izmedju Sv. Nedelje i sela Novaki nekoliko kamenara, iz kojih se

Digitized by Google

je vadio sivi vapneni sarmatski lapor za taracanje hodnika. Na tom sivom laporu ležao je mekani bieli pun bilja, iz kojega izvadismo dr. Pilar i ja liepu kolekciju fosilnoga bilja, koje ću spomenuti u paleontološkoj česti ovog djelca.

Od Novaka pako do Rakitja vidimo prepontske lapore sa *Limnaeus* i *Planorbis*. Inače nalazimo uz rub terase diluvijalni riečki šljunak.

Terasa Nedeljsko-Rakitska segla bi bila svakako do Kladja (JI od Samobora), kad ne bi bilo kredne bariere Kladje Sv.-Nedeljske, koja je za pliocena i diluvija stršila poput poluostrva iz te erodirajuće vode, te tako zaštitila očitu abraziju i ovog trokutnog poluotoka Sv. Nedelja—Kladje—Rakovpotok.

Gora Zagrebačka nastavak gore Samoborske.[1]

Ocrtav tako oblik, sastav i tektoniku gore Samoborsko-Žumberačke, ajde da se osvrnemo i na susjednu goru Zagrebačku. U to ime promotriti ćemo njezin JZ kraj, osobito pako i njenu SZ stranu.

Najstarije naslage JZ šiljka gore Zagrebačke sastoje od triadičnog u klupe vrstanog dolomita, koji u Susjedu brazdi od ZSZ na IJI a pada k SSI pod vrlo strmim kutom. Taj je dolomit okružen terciarnim naslagama, koje su osobito razvite na JI rubu gore, pošto su ih diluvijalne vode na šiljku znatno odprale. Na triasu okolice Jablanovec—Novaki motrimo gornju kredu i to rudistične vapnence i gosavske lapore. Te su pako naslage prekinute žicam eruptivnoga kamenja, koje je djelomice identično (diabaz, melafir) sa onim gore Samoborske. Kredne su naslage vrlo nestalna smjera brazdjenja, jer vidimo u tom pogledu sve oscilacije izmedju smjera JZ—SI te SSI—JJZ. Naravno je, da je i smjer padanja i kut naklona vrlo promjenljiv faktor. Najvažnija je u cieloj stvari okolnost, što smo kadri ustanoviti, da na SZ rubu gore Zagrebačke imade krednih naslaga istih nivoa kao i u gori Samoborskoj i da su jedne i druge naslage izpretrgane djelomice istodobnim žicama eruptivnih kamih. Kredna stiena Sv. Nedeljska prikazuje nam još komad one kredne zone, koja se je neprekidno povlačila smjerom od JZ na SI, te tako spajala jednu i drugu goru. Nu poznata

[1] Najstarije udo tih gora u obće t. j. arkaične tvorine, nalazimo u gori Zagrebačkoj. Mladje naslage ere paleozoične i to karbon pripadaju gori Zagrebačkoj jezgra Marija-Goričkih brdina i SI čest gore Samoborske.

Digitized by Google

nam pukotina Sv. Nedeljsko-Janska poremetila je negdje početkom terciera slied krednih naslaga, pri čem je ujedno i upala gorska čest izmedju Samobora, Nedelje, Susjeda i Jablanovca (kako nam to liepo pokazuje maleni karbonski otočić Marija-Gorički, koji je posve zastrt tercierom), dočim se je istodobno duž pukotine uzdigao SZ rub gore Zagrebačke te JI dio gore Samoborske. Oko tih uzdignutih partija naslagali su se mediteranski i mladji terciarni strati, koji su nakon ponovnog dizanja pliocenske i diluvijalne vode — poimence medju Susjedom i Nedeljom — erodirale i tako vidimo danas te dvije gore odieljene.

Sl. 17.

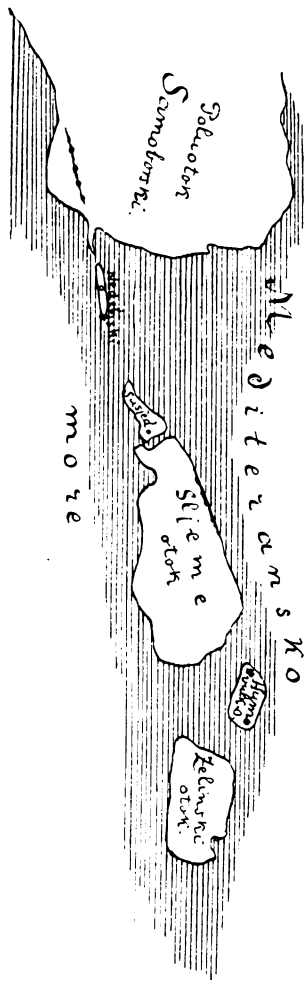

Gora Zagrebačka i Samoborska za mediterana.

Premda nam se gora Zagrebačka pričinja na prvi pogled — obzirom na smjer brazdjenja — vrlo pravilnom t. j. da tu vlada lih smjer JZ—SI; ipak se kod potanjeg razglabanja možemo osvjedočiti, da i u toj gori ima u tom pogledu nepravilnosti ili bolje, da su i u toj gori jasno vidljivi tragovi djelovanja dvaju sistema bora kao i u gori Samoborskoj. Ja sam jur neke nepravilnosti iztaknuo nješto prije, kad sam govorio o tom, da je gora Zagrebačka dio gore Samoborske. Nu ja ću iztaknuti još njeke momente, koji će nam vrlo jasno dokazati uticaj djelovanja bora onoga sistema, koje idu od SZ na JI (vidi pukotinu kašinsku). — Ako nam se sada i prikazuje gora Zagrebačka cjelovitim gorskim kompleksom, ipak je ona bila za terciera posve inoga lica. Ona sastojaše od triju nejednako velikih otoka i to: Sljemenskoga, Zelinskoga, Susjed-

Digitized by Google

skoga i vulkanskog otoka Humskog.[1] Prva dva otoka razdvojila je paraklaza kašinska, Susjedski pako otok luči uzko tiesno od Sljemenskoga. Tekar iz terciera vidimo našu goru zagrebačku cjelovitom, pošto su ju terciarni sedimenti rek bi sliepili. Kad bi, recimo, koji Krapinski pritok imao snagu, koju su imale vode današnje Save, kad su stvarale tiesno Rakitsko-Susjedsko, nastali bi posve isti odnošaji izmedju Sljemenske i Zelinske česti gore Zagrebačke, kako faktično danas postoje izmedju ove i Samoborske gore.

Tako smo se i u gori Zagrebačkoj osvjedočili, da je na njenu tektoniku takodjer veoma znatno utjecao dvoji smjer boranja, od kojih tu ipak dominira smjer JZ na SI, pošto su se tomu smjeru uz naslage stare prilagodili i tercierni strati na periferiji toga otočnoga gorja, dočim u Samoborskoj gori prevladjuje smjer SZ—JI t. j. bore dinarskoga sistema.

Odnošaj gore Samoborsko-Zagrebačke prema susjednoj Krškoj te Ivančici-Kalničkoj.

Pošto smo razpreli genetičnu i tektoničnu sliku gore Samoborsko-Zagrebačke, ne će biti s gorega, ako se spoznamo i sa susjednim pograničnim gorama naše domovine. — Sistem pukotina, koji je toli bitno utjecao na tektonske prilike naših gora, očitovao se je veoma jasno i u susjednim gorama. Bacimo li pogled na paralelni gorski rub *Kršku-Klanjački,* opazit ćemo pozornim motrenjem, da je istoga lika kao i rub gore Samoborske. Poimence postaje ta analogija očitom, ako u obzir uzmemo Sutlom lučenu krpu Triasa, te dalje prema SI ležeći triadični otok *Komorski.* Kao što nam je goru Zagrebačku smatrati dependencijom gore Samoborske, isto nam je tako činiti i sa spomenutim otocima Klanjac-Komorskima obzirom na gore *Krške.* Izim smjera SI: koji je markiran serijom vrućih vrela (Varaždinskim, Sutinskim i Krapinskim toplicama), te koji nam predočuje paralelnu pukotinu sa onom valjda postojećom na JI rubu Zagrebačke gore (Nedelja-Zelina): očituje se u tim Krškim gorama još i smjer SZ i to uz SI rub tih gora, koj se, mislim, nastavlja u Kašinsku dolinu gore Zagrebačke, gdje je i prouzročio dislokaciju. Oba pako napomenuta dislokaciona smjera SI i SZ poznata su nam iz gore Samoborsko-Zagrebačke,

[1] Karbonski otočić Marija-Gorički bio je za terciera, pošto je utonuo, posvema prekrit morem, pa ga i danas motrimo lih u dnu duboko erodirane i strme gudure Hrastinske.

Digitized by Google

pak smo s toga u Krškim gorama zabilježili lih opetovanje motrenih jur okolnosti.

Osvrnemo li se sada na goru *Ivančicu* i *Kalnik*, opaziti ćemo posvema nov pojav; te gore naime brazde od Z na J, daklem tipičnim

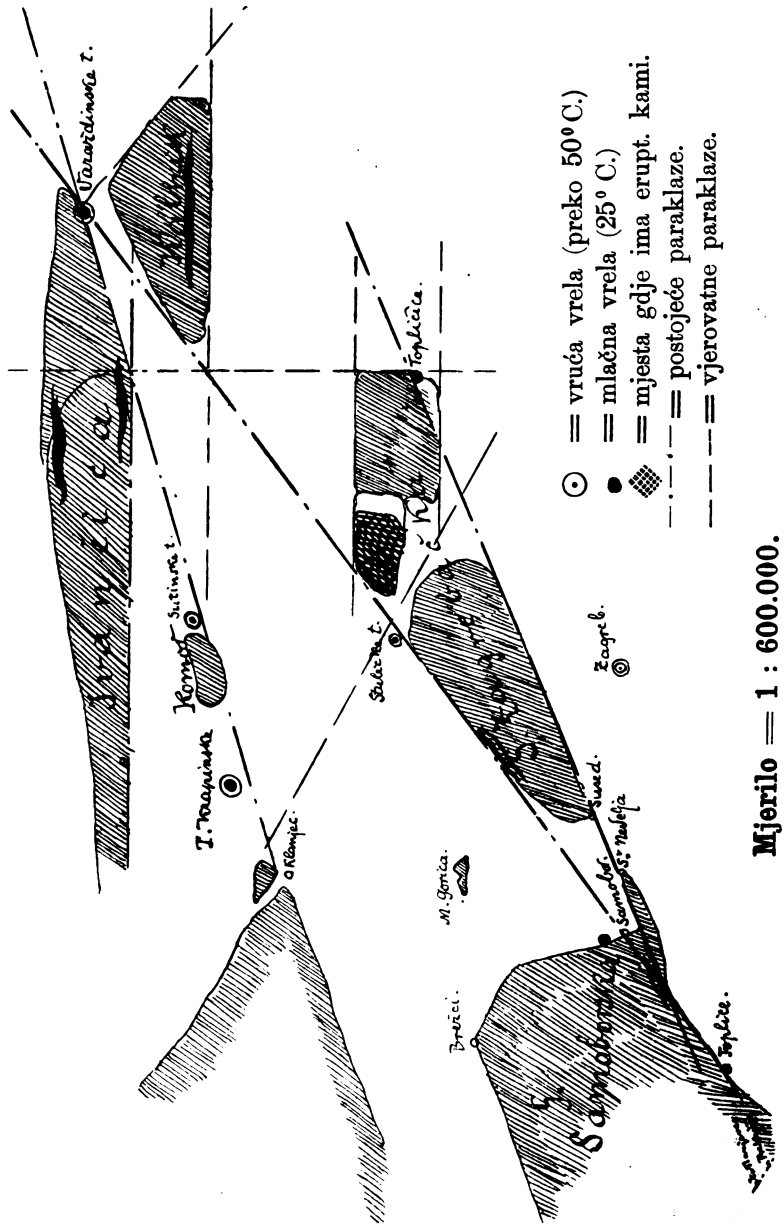

Sl. 18.

Digitized by Google

alpinskim smjerom, koji ujedno i Kalničkom gorom okanča, pošto je prekinut uplivom bora smjera SI.

Da si uzmognemo što bolje predočiti medjusobne snošaje napomenutih gora, te direktni upliv tih tektonskih crta na obličje ili bolje na konture tih pojedinih gora: to ću ih shematički nacrtati i narisati sve one nedvojbeno obstojeće pukotine kao i one, koje valjda postoje, dodav ujedno toj skici i vruća vrela i mjesta njekadanjih erupcija.

Prisutnost tolikih dislokacionih crta na tom rek bi neznatnom arealu neće nas smesti, kad pomislimo, da smo u terenu križanja trijuh sistema bora: smjera Z—I, SZ—JI te SI—JZ. Očito je, da je nekoč suvisla gorska masa tih priedjela uslied tolikostrukog križanja razciepana, ter djelomičnim poniranjem i erozijom razdieljena u gorske fragmente. Veći dio nacrtanih dislokacionih crta markiran je, izim ravnih kontura gorskih rubova, vrućim vrelima te eruptivnim kamenjem.

Konačno mi se je jošte sa nekoliko rieči osvrnuti i na našu pukotinu Nedeljsko-Novačku, kojoj ćemo označiti njezin dalnji nastavak u pravcu SI. — Izmedju Ivančice i gore Kalničke vidimo prema SI smjerajući prodor, koji se stere od Novog Marofa do Varaždinskih toplica, koji je baš razstavio obje gore, jer je izvan svake dvojbe gora Kalnička integrirajuća čest Ivančice. Istodobce je jasno, da je ovu znatnu dislokaciju proizvela ista paraklaza, koju motrismo na JI rubu gore Samoborske ter na SZ obronku gore Zagrebačke. Produljimo li smjer te naše najznatnije pukotine dalje pravcem prema SI: tad nas taj pravac vodi Blatnim jezerom, koje imade nedvojbeno zahvaliti svoju eksistenciju toj pukotini (pošto je JI priedjel tik do pukotine upao, SZ pako se kraj uzdigao), koja se konačno gubi u Bakonjskoj šumi. Ta je pukotina još naposeb označena Stubičkim i Varaždinskim toplicama, te eruptivnim stienjem u gori Samoborskoj (Kotari, Okić, Konščica), na SZ rubu gore Zagrebačke (u okolici Bistre, G. Stubice) te konačno kod N. Marofa.

Bacimo li još jednom pogled na naša gorja, lasno ćemo sada spoznati, da je trouglasti oblik gore Zagrebačke i Kalničke, romboidalni lik Samoborsko-Žumberačke gore te šiljasti kraj Krških gora . . . . lih posljedak križanja tih raznih pukotina. Konačni pako resultat naših tektonskih razmatranja dade se svesti na ove četiri točke:

*

Digitized by Google

1. Gora Samoborska ima u gori Zagrebačkoj svoj SI nastavak; karbonska jezgra pako Marija-Goričkih brdina mali je još vidljivi odlomak potonule gorske česti, koja se je protezala medju Brežcima do Sv. Nedelje i Novaka.

2. Gora Zagrebačka nije jedinstveno gorje, već tek za terciera sliepljena mala otočna grupa, koja je pukotinama i erozijom odieljena od gore Samoborske.

3. Gora Klanjačka i Komorska su erozijom, dotično poniranjem odlučene česti Krških gora, te paralelan primjer gori Zagrebačkoj.

4. Gora Ivančica-Kalnik konačni su primjer tipičnog alpinskog boranja smjera Z—I, a napose nam je goru Kalničku smatrati dependencijom Ivančice.

V. DIO.

Petrografija.

Ovaj dio obuhvaća većinom eruptivne kami pobrane na terenu izmedju Okića, Sv. Lenarda, Ruda i Konšćice, ter koje, kako jur spomenuh, potječu od razno starih erupcija. Odnošne kami proučio je g. *dr. G. Bončev*, pak mu se na trudu ovdje liepo zahvaljujem.

Mikroskopskom analizom opredielio je sliedeće kami: Melaphyr, Diabaz, Kloritni škrilj i Jaspis, pak ih ovako karakterizuje:

Melaphyr.

Ta je kam raztrošena i nadjena uz put u Manjuves povrh Ruda. Ona je mendulaste strukture, a sastoji poglavito od *glinenaca* triklinskih, koji su većinom metamorfozovani tako, da se jedva opažaju tragovi polisintetičnog sraštenja; nu konture su im jako dobro sačuvane. *Augit*, koji je takodjer bitni dio kami, sasma je pretvoren, tako da se jedva može razpoznati po svojim ocrtim, na kojima se dadu jako dobro razabrati prizme sa oba pinakoida; nu i kut, što ga prizme zatvaraju, dade se takodjer izmjeriti. Produkt pretvorbe je sam *klorit*, kojim kam iza *kalcita* najviše obiluje. Ovaj potonji impregnira kam posvema. Kod većine mendula opaža se, da su stiene po najprije zapremane kalcitom, onda dolazi vrsta klorita, a na te se vrste na novo naslanja samo kalcit, koji izpunjuje čitavu geodu. I *Olivin* se spoznaje samo po svojim konturama, jer mu je temeljna masa sasvim metamorfozovana u žutozelenkastu

Digitized by Google

rudu, vjerovatno *serpentin*. Od inih ruda dadu se dobro razabrati željezna, poimence *magnetit*, koji je i bitan dio magme, što no je ovdje dobro sačuvana. Taj se magnetit pojavlja i u većim komadima, koji se uslied djelovanja atmosferilija pretvaraju u *limonit*, a daje i cieloj kami hrdjastu boju. Uslied podpune metamorfoze i raztrošenja kami ne daju se ustanoviti ine rude.

Diabas.

Diabas iznad *Podgradja* nedaleko ruine Okić na sekundarnom ležištu.

Kam je mikrogranitične strukture; sastoji poglavito od *plagioklasa* i *augita*, koji podaju kami njezin karakter. Kao nuzgredne sastojine imenujem *klorit* te amo tamo varijacije klorita kao: viridit, magnetit, biotit, amfibol, ilmenit, leukoksen i pirit.

Plagioklas bitna je dakle sastojina kami, te je izkristalizovan u ledce prilične veličine, koji su se već počeli djelomice pretvarati i to u kaolin, jer se na preparatu opaža pomućenje.

Augit je druga bitna sastojina kami; on se pojavlja u većim ledcima od plagioklasa, ali ti su pretrpili znatnu metamorfozu u klorit i viridit, koja metamorfoza je počela s vanjske strane ledca tako, da su im centralne partije još sasma sačuvane. Boje je zelenkaste te bliedožućkaste. U kami ga imade jako mnogo, te dominira nad plagioklasom, a zajedno sa kloritom i željeznim rudama podaje kami tamnu boju. Klorit, kojega imade prilično mnogo u kami, potječe sav od metamorfoze augita, a prisutan je većinom u listićima. Amo tamo pokazuje se i po koja krpica *amfibola*, koji takodjer nije prvotne naravi već i on potječe od augita. I *biotit*, koji je uprsnut u kami, zahvaljuje svoju eksistenciju augitu; njega neima puno, pa dolazi obično u blizini amfibola. *Magnetit*, kojega vidimo skupa sa *piritom*, pojavlja se obično sa pravilnim tetragonalnim konturama, a potječe sigurno od augita. *Ilmenit*, koji je djelomice pretvoren u leukoksen, prati pojedine malene partije željeza; on je pravilnih kontura, a ima ga uprsnuta u obliku malenih krpica, koje su se začele na rubovima pretvarati u leukoksen.

Diabas iz *Manje Vesi*. — Kam mikrogranitične strukture, sastoji poglavito od glinenca i jedne zelenkaste rude, proizvoda raztrošenja *viridita* te *klorita*. Kraj ovih nalazimo još i biotita, titanova željeza, pirita; amo tamo uprsnut je kvarc te kalcit, koji u

Digitized by Google

ostalom impregnira čitavu kam. Glinenac se pojavlja u triklinskom obliku te je samo djelomice pretvoren.

Klorit i njemu slična ruda viridit sačinjaju glavni dio kami, te joj podaju i boju. Prva nastupa u malenim krpicama, te se opaža njezina pretvorba od biotita, dočim viridit zaprema velike partije a ne manjka ga ni u malenim zrnima. Karakterišu ga optička svojstva. *Biotita* imade u kami u malim količinama sačuvana, pošto je većinom već pretvoren u klorit. *Titanova* željeza imade posvuda u preparatu, pa ga vidimo pretvorena u *leukoksen.*

Pirit dolazi najviše u družtvu sa viriditom; poznati ga je po boji i konturama. — *Kvarc*, kojega imade samo u malim količinama, za stalno je akcesorna primjesina kano i *kalcit*, koji je zastupan u kami u ovećoj mjeri, pak čini, da kam šumi u dodiru sa kiselinom.

Takova kam dolazi i u gori *Zagrebačkoj* kod *Laza* (izpod sela idući u M. Bistricu).

Diabas iz *Manje Vesi.* (Drugi eksemplar.) Pokazuje svojstvenu strukturu diabasa. Uz ovu se kam nalazi neka druga iste boje, pak se zato vanjštinom težko luči od diabasa. Ona je iste petrografske strukture, samo se razlikuje tim, što joj fali biotit, koji je vjerovatno već sav pretvoren u klorit. Glinenac ove kami sav je izjeden, te u mjesto njega vidimo viridit. Od prvobitne sastojine vide se samo pojedine konture glinenaca, dočim su ostale rude proizvodi metamorfoze.

Ova se kam luči od prije opisane načinom ukrućenja, jer se opaža, da se je ovdje ukrućenje dogadjalo brže, što nam svjedoči sama struktura kami, dočim je ukrućenje kod prijašnje išlo polaganije, za to i vidimo u njoj ovećih ledaca pojedinih sastojina kami. Ovo nam daje pako naslućivati, da je magma tih kami bio u razno doba iztisnut na površinu, pak je uz razne fizikalne uvjete primao i razan struktuelni oblik.

Kloritni škrilj.

Potječe iz *Konščice.*

Kam je škriljaste naravi te zelenkaste boje, koju izpresiecaju žilice vapna. Mjestimice je njezina zelena boja maskirana crvenkastom, koja potječe od željeznog oksida ($Fe_2 O_3$). Bitne sastojine te kami su: klorit, kalcit, željezne rude (magnetit, hematit, limonit, pirit) i nešto kremena. Pojedine željezne rude, naime pirit i hematit, dadu se ustanoviti prostim okom. — Ta je kam nalična stanovitoj kami gore Zagrebačke, u kojoj ima željezne rude. (?)

Digitized by Google

Jaspis.

Sjeverno tik sela *Okić*.

Vanjštinom naliči ta kam veoma serpentinu, jer je tamnozelenkaste boje. Sastoji poglavito od kremena, koji je impregniran kloritom; sadržaje pako i sasma malene žice vapnenca. Medju križanim Nikolima potamnjuje, a gdje ima klorita, tamo je polje bojadisano odnosnom bojom, koja odgovara kloritu. Lom kami gotovo je ljušturast.

V. DIO.

Paleontologija.

Samo sa gdjekojega mjesta gore Samoborsko-Žumberačke poznate su okamine i to većinom iz naslaga terciera, kao: litavca i sarmatskih taložina. Prolazeći tim gorjem nisam se dašto mogao baviti sabiranjem okamina, jer tomu treba mnogo vremena, pak sam pobrao lih što mi je, kako se veli, pod ruku došlo, tražeći dokazala za starost pojedinih stratografskih elemenata. Evo dakle priegleda okamina, koje su u obće poznate iz toga priedjela.

Karbon.

Iz karbona citira nam prvi pokojni *D. Štur* biljevnih ostataka iz Kulma okolice Samoborske (Hammer). Ti ostanci su vegetabilnoga poriekla i sastoje od jedvice vidljivih ostanaka roda *Sigillaria*. (Vidi: Jahrbuch d. k. k. geol. Reichsanstalt. Beč 1863. pg. 491).

Trias.

Ni trias nije žalibog pružao ni najnuždnijih okamina, a da bi bio mogao neke horizonte jasno označiti. Relativno najvećma imademo ostataka iz donjega triasa, pa onda ponešto iz t. zv. „vengenskih“ naslaga. Evo im priegleda:

Kralježari:

(?) Štitci reptila (verfenske naslage dol. trias).

Cephalopoda:

Arcestes cfr. *subtridentinus* Mojs. (Wengenske naslage)
Aulacoceras sp. „ „

Digitized by Google

Lamellibranchiata:

Pleuromya fassaensis Wissm. (Verfenski slojevi)
Posidonomya Clarai Buch. „ „
(?) *Spondylus reticularis* „ „
Halobia aff. *Lommeli* Wissm. (Wengenski „

Kreda.

Premda ovaj sistem zaprema znatni areal, imenito zapadne česti našega priedjela: ipak je iz njega poznato veoma malo okamina. Znatne množine raznobojnih lapora povrh rudističnih vapnenaca posvema su prazne, ter lih napomenuti vapnenci, napose pako konglomerati, kriju po koju okaminu. Još su svakako najbogatije naslage gosavske, nu te su vrlo reduciranog razširenja. Evo priegleda nadjenih okamina:

LAMELLIBRANCHIATA.

Rudistae:

Hippurites aff. *sulcatus* Defranc. (Badanj.)
Radiolites cf. *acuticostata* D'Orb. „
Caprotina sp. „

Gastropoda:

Actaeonella gigantea Sow. (Gosavske nasl. Sv. Lenard.)
Cerithium sp. „ „ „ „
Dentalium sp. „ „ „ „

Tercier.

Još je najbogatiji okaminama. Ja ću redom od najstarijih odjela toga sistema pak idući k mladjim naslagama spominjati imenično okamine, a lih ću novosti u kratko opisati.

MEDITERAN.

Echinidae:

Clypeaster grandiflorus Lam. (u litavcu.)
Scutella Faujasii Defr. „ „

Gastropoda:

Buccinum mutabile L. (na Dubravi nad Samoborom).
Cerithium pictum Bast. „ „ „ „

Digitized by Google

Cerithium rubiginosum Eichw. (na Dubravi nad Samoborom).
„ *lignitarum* Eichw. „ „ „ „
Pleurotoma Jouanetti Desm. „ „ „ „
„ *pustulata* Brocc. „ „ „ „
Turitella bicarinata Eichw. „ „ „ „
(*Neritina picta* Fér., sladkovodni pužić sa istoga mjesta).

Lamellibranchiata:

Pecten latissimus Brocc. (U litavcih.)
Spondylus sp.
Ostraea sp. i *Ostraea Cochlear* Poli. (U laporu mediter.)
Lucina sp. (U laporu mediter.)

SARMATSKE NASLAGE.

Vertebrata, Mammalia:

Cetotherium cf. *priscum* Brandt. (Okolica Samoborska.)

Pisces:

1. n. sp. Belone tenuis. Kramb. Gorj.

Duljina tiela	220 mm.
Visina tiela	c. 15 „
Duljina glave sa gubicom (kraj okrnjen)	64 „
Promjer oka (veći)	7.3 „
Kralježaka imade	57(24 + 33)
Dorsalna plitva ima tračica	14+x
Analna „ „ „	16—18
Kaudalna „ „ „	5I15I4
Prsna „ „ „	c. 12—14
Ventralna „ „ „	c. 6
Udaljenost ventralne plitve od pektoralne	61 mm.
„ analne „ „ ventralne	24 „
„ „ „ „ kaudalne	42.3 „

Riba ta razlikuje se od opisane *Belone acutirostris* Sauvg.[1] sa *Licate,* vitčim tielom, manjim brojem kralježaka, nu većim brojem tračica u analnoj plitvi.

Riba ta je nadjena zajedno sa otiskom u vapnenom sarmatskom laporu tik sela *Jurjevčana* kod Plešivice. Jedan joj se otisak čuva

[1] Annales des sciences geologiques. 1873. Tom. IV. pg. 257, Fig. 2, 3, 68.

Digitized by Google

u geološko-paleontološkom odsjeku narodnoga muzeja u Zagrebu, pak je dar gosp. trgovca *F. Horvata* u Plešivici.

2. Brosmius elongatus, Kramb.

Brosmius elongatus, Kramb. — Die jungtertiäre Fischfauna Croatiens. — Beiträge zur Palaeontologie Oesterreich-Ungarns. III. 2 (1883.) pg. 69. Tb. XIV. Fig. 2.

Malena lih 33 mm. dugačka ribica nadjena je u sarmatskom tripoliju okolice Sv. Marije kod Okića.

3. Clupea lanceolata H. v. Myr.

Clupea lanceolata H. v. M. — Palaeontographica II., pg. 93., Tab. XIV., Fig. 2, 6.

„ „ Kramberger-Gorjanović: Die jungt. Fischf. Croatiens. — ib. III. 2. pg. 76.

Od ove je vrsti nadjen jedan eksemplar u Sv. Nedelji.

4. Clupea humilis H. v. M.

Clupea humilis H. v. M. — Palaeontographica II. pg. 88. i 92. Tab. XIV. Fig. 3. i Tb. XVI., Fig. 12.

„ „ Kramberger-Gorjanović: Die jungtert. Fischf. ibid. pg. 76.

Od te je vrsti nadjeno nekoliko komada u Sv. Nedelji.

5. Salmo(?) immigratus Kramb. Gorj.

Fam. *Cyprinoidei*. Gen. (?) — Kramberger-Gorjanović: Die jungtert. Fischf. Croatiens. III. pg. 73.

Salmo (?) *immigratus*. Kramb.-Gorj.: Paleoihtyološki prilozi II. — Rad jugosl. akademije u Zagrebu. 1891. CVI.

Od ove sam ribe našao lih fragmenat iz srednje česti tiela u žutkastom vapnenom laporu u Sv. Nedelji.

6. Labrax multipinnatus Kramb. Gorj.

Labrax multipinnatus Kramb.-Gorj. — Die jungtert. Fischfauna Croatiens. Ibid. Vol. II. pg. 99., Tb. XXIII., Fig. 2.

Ovu krasno sačuvanu ribu našao je pok. dr. Pilar kod *Sv. Nedelje*.

Gastropoda:

Cerithium pictum Bast. (Svuda po sarmatskim pješčenjacima.)

„ *rubiginosum* Eich. (Svuda po sarmatskim pješčenjacima.)

Lamellibranchiata:

Cardium obsoletum Eichw. (Svuda po sarmatskim pješčenjacima.)

Digitized by Google

Bilje:

Floru sarmatskih naslaga Sv. Nedelje obradio je uz ostali floristički materijal poimence Susjeda pok. prof. dr. Pilar. Gradju pako sakupismo zajedno. — Pošto je flora Nedeljska dosta obsežna i zanimiva, to je od nužde, da od nje priobćim barem imenični priegled. (Vidi: Pilar „Flora fossilis Susedana". Zagreb 1883. pg. 139.):

Enteromorpha stagnulis Heer.
Cystoseira communis Unger.
Plagiochila susedana Jiruš.
Equisetum Vrevcianum Pilar.
Pteris oeningensis Unger.
Phragmites oeningensis Al. Braun.
Carex paucinervis Heer sp.
Typha latissima Al. Braun.
Sabal sp.
Callitrix Brongniarti Endl.
Pinus hepios Unger sp.
— *prae-silvestris* Ettingsh.
— *Saturni* Unger.
— *taedaeformis* Unger.
Sequoia Couttsiae Heer.
Myrica banksiaefolia Unger.
— *laevigata* Heer sp.
— *lignitum* Unger sp.
— *Pančići* Pilar.
— *salicina* Unger.
Quercus furcinervis Rossm. sp.
— *myrtilloides* Unger.
Fagus pristina Saporta.
Castanea atavia Unger.
Planera Ungeri Kováts sp.
Ulmus Brauni Heer.
Ficus bumeliaefolia Unger.
— *Pseudo-Jynx* Ettingsh.
— *tiliaefolia* Al. Braun sp.
— *wetteravica* Ettingsh.
Populus Gaudini Fisch-Ost.
Pisonia radobojana Ettingh.
Cinnamomum Buchii Heer.
— *lanceolatum* Unger sp.
Cinnamomum Rossmaessleri Heer.
— *Scheuchzeri* Heer.
Persea princeps Heer.
— *radobojana* Ettingsh.
— *Tiberghieni* Pilar.
Benzoin antiquum Heer.
Laurus primigenia Unger.
Santalum acheronticum Unger sp.
Pimelea coningensis Al. Braun sp.
Myrsine doryphora Unger.
Achras destructa Pilar.
Royena affinis Pilar.
Andromeda protogaea Unger.
Callicoma microphylla Ettingsh.
Sterculia Labrusca Unger.
Acer integrilobum O. Weber.
— *trilobatum* Sternberg sp.
Sapindus falcifolius Al. Braun.
— *heliconius* Unger.
— *Pythii* Unger.
Bursaria radobojana Unger.
Ilex stenophylla Unger.
Zizyphus integrifolius Pilar.
— *paradisiacus* Unger sp.
Rhamnus Aizoon Unger.
— *Eridani* Unger.
Juglans acuminata Al. Braun.
Palaeocarya Brongniarti Saporta.
Rhus zanthoxyloides Unger.
Heterocalyx Ungeri Saporta.
Ailanthus Confucii Unger.
Zanthoxylon affine Pilar.
Robinia Haueri Pilar.
— *Hesperidum* Unger.

Kongerijske naslage.

U kongerijskim naslagama imade svagdje više manje okamina, nu najviše sam ih ipak vidio uz put idući iz Okića u Sv. Martin preko sela Purgariju. Tu je izpod donjega Podgradja vidjeti veliku

Digitized by Google

množinu *Congeria*, kako nigdje drugdje u tom gorju. Bliže Sv. Martinu pako u vododerinama opaziti je često velikih eksemplara roda *Cardium*. U svem daklem bilježim iz tih pontskih naslaga lih

Congeria croatica Brus.

Cardium sp.

DODATAK.

Koristne kami i rudače.

Kako je pretežna čest našeg gorja sastavljena od dolomita, a s manjeg diela od laporastih ili vapnenih kami, to ima tu i relativno malo koristnih kami. S toga i pruža to gorje s najveće česti materijal za posipavanje cesta, tu i tamo kamenja podobna u gradjevne svrhe i za pečenje vapna. U to ime možemo spomenuti dolomite za nasipavanje cesta, kredne rudistične i neke triadične vapnence u gradjevne svrhe, pa onda i opet triadične crne laporne vapnence od Lipovca kano što i crveni vapnenac od Gregurić-briega za finije gradjevne i nakitne potrebe. Litavac pako od Rakovice i obližnje okolice Samobora (Vrhovčak, Otruševac) zgodan je za pečenje vapna. Nedaleko Vrhovčaka uz put preko Vlahovih draga imade dosta znatna množina kvarcova pieska žute i biele boje, pak bi mogao rabiti za fabrikaciju stakla; poimence bi bio prikladan bieli pjesak, pošto je onaj žuti bojadisan željeznim oksidom.

Vrlo dobar i čvrst gradjevni kamen je kvarcov konglomerat karbonski od Hammera u Samoboru i u Rudama, koji je veoma dobar za produciranje mlinskih kamena. Spomena vriedan je i mekši konglomerat te pješčenjak tercierni od Svrževa kod Pribića, koji rabi u gradjevne svrhe. Konačno mogu spomenuti i pločaste vapnene lapore sarmatske, koje su prije više godina crpili iz terase Sv. Nedeljske, upotrebljujuć ih za stube i taracanje hodnika.

Od minerala, koji su od praktične i gospodarske važnosti, spominjem *sadru*, koja je vezana na trias, pak ju vadiše djelomice u Rudama a od česti i izpred Ruda tik potoka Gradnje zapadno od Cerja. Sadru melju u prah pa prodavaju u velike bud kao direktan gnoj za djeteliništa, bud opet kao primjesinu za komposte.

Sadra se tu nalazi sad glinom onečišćena, sad čista i razne boje.

Digitized by Google

Ugljen od *Grdanjca.* Staklana Grdanjci situirana je na SI kraju duguljaste prema JZ protegnute terciarne kotlinice, koja je izpunjena dosta liepim ugljenom (lignitom), koji je uložen u žutoj glini. Nisam još na čistu, da li ugalj doista pripada kongerijskom nivou. Izgleda, kao da je stariji, nu nisam našao u glini nikakvih okamina, pak sam i ja provizorno prihvatio *Šturovu* oznaku starosti. Kotlinica ta je prekidana klisurama triasa, čim je dašto vrsta uglja izpretrgana. Ugalj vade s pomoću galerija (Stollen), što je, mislim, tu posve neshodno, jer je teren mokar, pak se te gradjevine već iza kratka vremena zaliju razkvašenom glinom. Puno bi probitačnije bilo crpsti tu ugalj otvorenim rovom (Tagbau), što bi svakako i jeftinije bilo. — Evo još i analize toga uglja, koju je izveo god. 1853. učiteljski kandidat *Tkalec* u Zagrebu:

Vode	18·74%
Pepela	10·14%
Reduciranog olova	14·45 česti
Sumpora	1· 6%
Ekvivalenat za 1°, 30‘ drva od omorike .	16·30 centi

Inače našao sam tragova starijemu uglju u krednim naslagama tik iza ruine Okića, a nalazim napomenuto i to, da je u rudniku Samoborskih Ruda nadjeno i *antracita*, dakle karbonskog uglja. To nam spominje Vukasović u svojoj radnji „Pabirci za zemljoslovje Dalmacije, Hrvatske i Slavonije“ (Rad jugoslav. akademije 1879., knjiga XLVI.), nu kasniji izpitači ne spominju ništa o takovom uglju, pa će biti, da ga je vrlo malo bilo.

Gorka sol nalazi se kao efloreseencija po stienama galerije sv. Trojstva u Rudama, gdje ju vidimo poput tankih igala, biele boje, a svietli se kano svila.

Od najveće praktične vriednosti ipak su rudače *bakrene* i *željezne,* poimence: *Halkopirit* i *Siderit,* kojih se prije izkapalo u Rudama kod Samobora u svrhu produkcije bakra, a tek kasnije su izbačene i sprhnute siderite takodjer upotrebili, staliv ih u željezo. — Liepo i rašireno selo Rude zahvaljuje baš i svoj osnutak rudokopju. Koliko godj je onda to selo cvalo, sada je zbog napuštene radnje osiromašilo, jer je nestalo glavnog vrutka, iz kojega su žitelji crpali pokriće raznih tjelesnih potreboća. Sada žive ljudi od oskudne produkcije svoga tla, neki kao navrtači zdenaca, a svi ipak u nadi, da će se možda i na novo početi raditi u zapuštenim rovovima.

Digitized by Google

Pošto su nam geološke prilike okoliša Ruda poznate, to ću samo u kratko spomenuti način, kojim nastupaju rudače u pomenutim rudnicima. Najbolje ću pako učiniti, ako iz Vukasovićevih pabiraka navedem odnosne redke, kojim ću pridati kratak komentar.

„U Samoborskim Rudama imadu četiri rudnika, jedan naime blizu crkve sv. Trojstva, a tri u selu Rudama. Kao što *Lémair* nadje, ne čine ovdje rudače skupnu gredu, nego su se samo kao bubolji, grudve, skladići i pruda na prostoru od 400 metara dužine i 200 metara dubljine na sve strane kroz tamošnje naslage razmrežile te ih izpunile. U najdublje vrste pješčenjaka uložila se je čista *mjedena* pakovina a u gornje *ociljevac*, što ga je mjedena pakovina prosjela". — Mi znamo bo, da u Rudama imademo razvit trias i to dolnji nivo, a izpod njega su tu naslage karbona, naime: konglomerat i pješčenjak. Ne će nam biti težko označiti i položaj rudača unutar tih sistema. Neima dvojbe, da su Halkopirit i Siderit vezani na karbon (od ovih je pako mjedena pakovina mladja tvorina, pošto šalje apofize u ociljevac), dočim prije spomenuti gips zaprema bazu triasa, dotično je uložen u naslage donjega triasa.

Da li su rečene rudače tu nastale sedimentacijom ili uplivom erupcija, težko je reći, jer je primjerice siderit čest po naslagama karbona i gdje neima eruptivnih stiena. Svakako nam je iztaći, da se rudače sela Rude nahode u neposrednoj blizini eruptivnog stienja t. j. *diabaza* i *porfirita* Manje Vesi, pak bi mogla jedna tih rudača (Halkopyrit?) zahvaliti svoju eksistenciju njekadanjim erupcijama.

Dobroti gospodina rudarskog satnika *Pehm-a* u Zagrebu zahvaljujem neka data o rudokopju Rude, koja potječu iz prijašnjeg stoljeća. Te sam pako podatke crpio iz službenog spisa, što ga je sastavio godine 1785. *Andrija Pribila* c. kr. rudarski sudac i meštar. Iz toga dosta obsežnoga opisa bakrenog rudokopja izvadit ću samo neke bitnije česti, koje govore o načinu nastupanja rudača, pa onda o množini tu crpljenog surovog i čistog bakra tiekom 7 mjeseci.

Pribila veli (original sastavljen je njemački):

„Kami su u tom gorju vrlo različite. Sad sastoje od prhke granitične (!) kami, sad opet od škriljeva, a čitave partije često probijaju sadru, koja je ili biela ili posve crvena, pa i raznobojna. U granitnoj kami nastupaju rudače i to u grudvama i boboljima, nu čim dopremo do gipsa ili škrilja, izčezne nama i svaka nada naći rudaču. U obće se ne vidi u tom gorju brazdeći sklad (streichenden

Digitized by Google

Gang), jer bubolje rudača nalazimo obično horizontalno položene, a steru se na 1—2° daleko, a da se onda izgube i nastavljaju u tanke 1—2″ pa i $^1/_4$″ tanke žice. Više se puta dogadja, da se jedna grudva razciepi u više žica, od kojih se neke okomito dižu druge opet koso padaju. Te žice ne sastoje uviek od rudača, već se neke od njih tako na hvate daleko nastavljaju. Pratimo li ove većinom prazne i tanke žice, tad nailazimo često na 3′ i više stopa debele grudve rudača“... „Rudače nastupaju u granitičnoj kami obično na krupno, a samo na riedko uprsnute ili pako izpremiešane sa kamima. Rudača je tako prhka, da ju je lasno kidati čekićem ili inim sličnim orudjem i bez pripomoći baruta. Tu nalazimo u ostalom samo *Halkopyrite*, pa kadšto u *Sideritu* uprsnute *olovne* rudače, koje nije vriedno dalje spominjati. Rudače su obično $^1/_4$′ do 1′ debele, rjedje su one od 2′, pa ako i na 3–4′ ojačaju, nije ova debljina nikad znatnog trajanja“.

Godine 1785. proizvele su se u tim rudnicima, i to od početka siečnja do konca prosinca, sliedeće količine rudače i čiste kovine:

	surovine:	čiste mjedi:
U siečnju	41.229 funti . . .	3940 $^3/_4$ funti
„ veljači	36.122 „ . . .	4787 „
„ ožujku	34.115 „ . . .	3217 $^3/_4$ „
„ travnju . . .	33.026 „ . . .	3677 „
„ svibnju . . .	27.348 „ . . .	3346 $^1/_4$ „
„ lipnju	37.534 „ . . .	6323 $^1/_4$ „
„ srpnju	31.654 „ . . .	3761 „
Ukupno . .	241.028 funti . . .	29053 funti

Ukupni trošak toga proizvadjanja u rečenom razdoblju iznašao je: 6531 for. 49 $^1/_4$ novč., po tom stojao je cenat čiste mjedi na licu mjesta: 22 for. 29 novč.

Izim spomenutih rudača nadjeno je još posve neznatnih količina ovih minerala: Barita, Kuprita, Malahita, Azurita, Melanterita.

I povrh *Pribića* u selu *Rude* kopala se je prije kojih 25 godina željezna rudača, ali mi manjkaju svi dalnji podatci o tom zapuštenom rudokopju.

Pod konac pripominjem i to, da u okolišu Sv. Martina, pak osobito Rakova potoka, imade u pliocenskim naslagama i to belvederskom piesku i šljunku mjestimice velikih šupljih konkrecija *limonita*.

Digitized by Google

Topla vrela.

Prirodnim krasotama toli obdarena gora Samoborska imade i toplih vrela. Ona su situirana na dvim pukotinama. Jedno izvire SZ nad Samoborom u *Sv. Heleni*, na pukotini Samobor-Bregana, drugo pako vrelo izvire u selu *Toplice* zapadno i nedaleko *Sv. Jane,* a leži na često spomenutoj dugačkoj pukotini Sv. Jana-Nedeljskoj.

Toplice *Sv. Helena* imadu mlačnu do 25° C. toplu vodu, koja ponešto zaudara po sumporo-vodiku. Inače su vrlo ugodne, pa ih Samoborčani i bliži susjedi rado upotrebljavaju. Neima dvojbe, da će se one naskoro i povećati, jer je Samobor krasnim svojim položajem, obiljem izvrstne vode i zdrava zraka opredieljen, da bude lječilištem to zračnim to kupališnim.

Drugo je toplo vrelo *Toplice* kod Sv. Jane. Voda je toga vrela bistra, bez teka i mirisa, te mjeri 25° C. Vrelo je otvoreno, pak ti je basenom jednostavna oveća, krupno ošljunčena jama. Kupaš se daklem u prostoj božjoj naravi, na očigled sela. Lih od grana sastavljen šator, pak podbočena daska sve je, što imadeš za — toaletu. Kraj sve te primitivnosti, ipak se ljudi, a i susjedna gospoda rado kupaju u toj ugodnoj vodi, samo se je čuditi, da okolišna inteligencija ne dade složiti barem daščaru nad onim jamastim basenom, da se bar od vjetra zaštite, ako ih već ne smeta publika.

Pod konac napominjem još jedno vrelo — doduše ne toplo — a to se nalazi blizu sela *Vrhovca,* jugo-zapadno od Krašića. To je vrelo, po pripoviedanju pobratima, velečastnoga gosp. župnika Stiščaka, nasićeno ugljiko-kiselim vapnom, a mora da imade u sebi i željeznog kisa, pošto predmeti uronjeni u vrelo dobivaju smedjastu okorinu.

Digitized by Google

KAZALO.

Strana

Uvod 1
Historijski priegled i literatura 4
a) Spisi geologijskoga sadržaja 4
b) Spisi paleontologijskoga sadržaja 6
I. dio. Oro- i hidrografijske osebine 7
II. dio. Topografija 10
1. Samobor i okoliš 11
U Ludvić-potok, Vratnik i Stanidol 12
Na Gregurić-brieg 14
U Bošnjačko selo (Žganjari) 16
Iz Samobora u Rude 16
Iz Ruda prama Cerju i Manjojvesi 17
Na Veliki Črnec 17
U Braslovje i Kotare (Sv. Lenard) 18
Od Sv. Lenarda u Prekrižje do Braslovja 19
Iz Sv. Lenarda u Plešivicu 19
Iz Plešivice u Okić 20
Prilipje 21
2. Priedjel izmedju Bregane i Grdanjca 21
Okolica sela Grdanjci 22
3. Noršić selo (sv. Duh) i okolica 23
Na brieg Osredak 23
Višnjevac 24
Tušini—Kumari 24
Kraški plato na Vušici 25
Šipački brieg Vranica 26
4. Stojdraga i okolica 27
Jarak južno pod Stojdragom 29
U Osredak te dolinom Bregane do Kranjskog mlina, zatim preko Štipkova u Poklek 29
Novoselo—Budinjak 30
5. Mrzlopolje i okolica 31
Na Javornik i Ječmenišće 33
Kredne naslage kod Badnja tik Petričkog sela (Deleši-munovića) 35
6. Kupčinska dolina 36
Oštrc:
a) Kredne naslage pod Tupčinom 38
b) Trias tik učione 39
7. Sošice i okoliš 40
U Radatović 42

Digitized by Google

Strana

8. Draganić Šipak 43
9. Okoliš Pribić—Krašički 43
Iz Pribića dolinom potoka Kupčine i Drenovca u Slapnicu 43
Iz Krašića u Prekrižje te Vivodinu i Obrež na Kupi 44
Iz Krašića preko Skaljevice u Vrhovac te Sopot na Kupi 45
Krašić—Slavetić 46
Iz Slavetića u Raića potok na Tihočaj i dolinu Radilovac 46
10. Okoliš Sv. Nedelje 47
Kladje, Velika i Mala Rakovica 48
Okoliš Sv. Martina 48
III. dio. Stratografija 50
A. Era paleozoična 50
Sistem karbona 50
B. Era mesozoična 51
1. Sistem triasa 51
a) donji trias 53
b) gornji trias 53
2. Sistem krede 53
C. Era kenozoična 54
1. Sistem terciera 54
a) mediteran 55
b) sarmatske naslage 55
c) prepontske naslage 57
d) kongerijske naslage 57
2. Sistem kvarterni 57
IV. dio. Tektonika 58
Erozija pliocenskih i diluvijalnih voda 62
Gora zagrebačka nastavak gore Samoborske 63
Odnošaj gore Samoborsko-Zagrebačke prema susjednoj Krškoj te Ivančici-Kalničkoj 65
V. dio. Petrografija 68
Melafir 68
Diabas 69
Kloritni škrilj 70
Jaspis 71
VI. dio. Paleontologija 71
Karbon 71
Trias 71
Kreda 72
Tercier 72
Dodatak 76
Koristne kami i rudače 76
Topla vrela 80

Digitized by Google

Geologijski snošaji okolice Klanjačke i Pregradske.

Čitao u sjednici matematičko-prirodoslovnoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 15. ožujka 1893.

ČLAN-DOPISNIK PROF. DR. DRAG. GORJANOVIĆ-KRAMBERGER.

(Sa 1 geologijskom tablicom.)

Priedjel, koji sam počeo u jeseni godine 1893. snimati, sačinja sjeverozapadni kraj naše domovine, tičući se Štajerske, od koje je odieljen rječicom Sutlom. — Kao podloga snimanju terena služila mi je velika karta mjerila 1 : 25.000, jer štopska karta 1 : 75.000 nedostaje osobito za ucrtavanje pojedinih horizonata. Kako mi nije dopustilo vrieme, da snimim cio predjel zone 21., col. XIII., ter sekc. SI i JI, to sam orientacije radi fiksirao dvie glavne točke tih sekcija, a to su *Klanjec* i *Pregrada.*

1. Klanjec.

I. Oro- i hidrografijske osebine.

Trgovište se *Klanjec* nalazi na južnom podnožju Cesargradske gore u 263 m. absolutne visine ili pako 94 m. nad Sutlanskom dolinom. Zaledje Klanjca, dakle Cesargradska trupina zajedno sa odieljenim briegom Marija Rizvica, sačinja od zapada na iztok protegnuti, nešto valovito previnuti 3.65 klm. dugački greben, koji se prama iztoku sve to većma sužuje. Dočim širina trupine (triadska) Cesargradske mjeri kod početka Zelenjaka pak sjeverno do podanka gorske jezgre 1.3 klm., iznaša ova triadska zona kod Cesarske vesi samo oko 300 metara, ne računajući amo odlučenu dolomitnu klisuru izmedju rečene vesi i Klanjca!

*

Digitized by Google

Najviše točke te gore idući od iztoka na zapad jesu: *Cesarska ves* 413 m., Δ 509 kao najviša točka, 489 m., *Cesargrad* (ruina) 462, a na odlučenom Marija-Rizvičkom briegu jeste točka 325. — Cesargradska gora predočuje nam iztočni kraj Krške dotično Drenovačke gore, od koje ju luči rječica Sutla, koja je istodobce tu i medjom prama susjednoj Štajerskoj. Još mi je iztaknuti, da je sjeverni obronak te gore strmiji od južnog.

Hidrografijske su prilike na tom neznatnom gorskom arealu i neznatno razvite, pak nam ih je svesti na dva oblika: na površnu eroziju, koje su resultati doline, ter na podzemnu eroziju, t. j. fenomen krša.

Što se tiče prvog tipa površne erozije, spomenuti nam je rieku Sutlu sa svojim neznatnim pritokom Rizvicom. Sutla je stvorila prekrasnu tiesnu dolinu *Zelenjak,* koja iz prva ima smjer od iztoka na zapad a zatim od Rizvičkog klanjca počam smjer JI, a da onda kod Suhog dola utječe u širu nizinu. Prvi se dio doline, rekoh, stere (neznatnim ugibom k jugu) od zapada na iztok po prilici 900 metara daleko uz podnožje M. Rizvice, predočujući nam tu uzdužnu dolinu, jer teče u smjeru brazdjenja, do zone Gutenštainskog vapnenca, ali samo do Rizvičkog klanjca. Odavle dolina u supor rečenom žilavom vapnencu zakreće prema JI, predočujući nam tako kosu poprečnu dolinu. — Najzanimivliji je svakako kratki 350 m. dugi klanjac Rizvički, jer nam predočuje pravcatu poprečnu dolinu. Neću kušati da prisutnost ove dolinice tumačim erozijom, jer mi za oto manjka nuždni faktor t. j. voda. Inače bi imala ta dolinica tip prodora, uočiv okolnost, da potočić Rizvica prečka (verquert) južnim svojim tiekom na sjever padajuće vrste dolomitnog vapnenca gornjeg triasa. Nego u našem se je slučaju obazrieti na pukotinu, koja je sizala i južnije od Rizvice, pak omogućila Sutli, da je odtjecala zonom žilavog gutenštainskog vapnenca donjega triasa. Supozicija poprečne pukotine u ovom je slučaju opravdana, jer postoji na zbiljnosti: Cesargradska je naime trupina ugrezla, kod Rizvičkog klanca, uočiv zonu litavca, pak idući od iztoka k zapadu, kako će nas to još napose poučiti tektonski odio.

I tako možemo Sutlansku dolinu smatrati u svojoj gornjoj česti uzdužnom erozijskom dolinom, u svom jugoiztočnom pako nastavku poprečnom — dotično diagonalnom dolinom, zahvaljujući taj pravac više manje poprečnom lomu, koji je markiran Rizvičkim klancem. Kad ne bi postojao taj lom, Sutla bi nedvojbeno nastavila svoj tiek

Digitized by Google

prama iztoku, pak bi i nadalje bila korito erodirala izmedju vapnenaca gornjega triasa i crnog gutenštainskog vapnenca donjega triasa na sjevernom podanku Cesargrada, pak bi bila krenula na jug tek u susjednoj iztočnijoj dolini potoka Lučelnice ili u onoj nižoj potoka Horvatske.

Glede drugog erozijskog tipa, naime *krša,* imadem samo toliko spomenuti, da ima na Cesarskoj vesi u visini od 413 metara po nekoliko uvala, koje potječu od podzemne erozije.

II. Stratografijski dio.

Najstarije naslage našeg priedjela pripadaju eri *mesozoičnoj* i to sistemu *triasa,* pa onda eri *kenozoičnoj,* naime sistemu *terciera* i *kvartera.* Mi ćemo napose opisati svaki od tih sistema.

Era mesozoična.

Sist.: **triasa.**

Trias sačinjava, kako već opetovano rekosmo, jezgru naše gore i to u obliku tupokutnog trokuta, kojemu je lih zapadni kraj t. j. Marija Rizvica odieljen uzkim klancem od ostale trupine Cesargradske. Još nam je tu spomenuti isolovanu dolomitnu klisuru, koja je izpod Cesarske vesi.

Trias Cesargradske trupine sastoji, kako se čini, od četiri nivoa, i to:

a) Gutenštajnski vapnenac i dolomit.

Odlikuju se crnom bojom, pak zapremju najveću čest naše gorske trupine, pošto ih vidimo namalı iza početka Zelenjaka, pak sve do Rizvičkog klanjca.

Crni gutenštajnski vapnenac vrlo se liepo vidi pred ulazom u Rizvički klanac, gdje čini strmu klisurinu. Ovaj se je vapnenac razvio u p. pr. 140 m. širokoj zoni, koja se vuče od Z na I, pak je i podnožjem sjeverne kule ruine Cesargradske. Južno uz ovu zonu i to kraj ceste vidimo na malenom prostoru pločasti pješčenjak i sivi vapnenac, kako brazde od SSZ na JJI a padaju na ISI pod kutom od 24°. Ove kami zajedno sa crnim vapnencem i sliedećim tamnim dolomitom pripadaju *donjemu triasu.* Spomenuti se dolomit vuče JI do izpod kamenare blizu kote 164; u kamenari samoj i to zgora motrio sam, kako je taj nizki, vrlo drobljivi dolomit vrstan i čini antiklinalnu boru. U obće su stratografijski

Digitized by Google

snošaji te starije triadske česti nejasni, jer se smjer padanja težko može opredieliti.

b) Wengenske naslage.

SSZ, te kakovih 300 metara iza Cesarske vesi ima izvor, a taj teče iz pločastog, na površini zamazano žutog, inače sivog lapornog vapnenca, koji je pun jasnih otisaka školjke *Halobia Lommeli*, koja je baš značajna po spomenute vengenske naslage. Na rečenom mjestu brazde te naslage od Z na I a padaju prema S. I na ruini Cesargradskoj nalazi se uzidanih, pa i iz zida izpalih ploča toga vapnenca, medju kojima sam našao i kvrgavih sa *Halobia*. Nu najvećma me je zanimala prisutnost *Ammonita*, tih riedkosti našega triasa. Doduše našao sam lih dva nepodpuna eksemplara, a i od ovih se samo jedan dade opredieliti, premda ih je pregledao izvrstni poznavalac triadskih Cephalopoda Dr. Mojsisovics. On ih je označio kao:

? ? *Proarcestes esinensis* Mojs.
Celtites epolensis Mojs.

Premda su te okamine nadjene reć bi na sekundarnom ležištu, ne ima dvojbe, da su one ploče sa Ammonitima na blizu kopane, jer nije vjerovatno, da bi tko vozio od daljine kamena, kad ga ima u neposrednoj blizini. U ostalom nam kazuje i smjer brazdjenja onih naslaga kod vrela, da će vengenskih pločastih vapnenaca biti posve blizu Cesar-grada.

c) (?) Lunzerske naslage.

Izmedju Cesar-grada i kote 489 nailazimo na zonu po prilici 100 m. široku, sastojeću od crnih glinenih škriljeva, hrdjastih tinjčastih i jako kvarcenih pješčenjaka, onda na krupniji mrki, žutkasto-zeleni pješčenjak, koji se tiče zelenih i žutih, krhkih lapora, a ovi se razpadaju u malene komadiće. Ovaj kompleks prekida na kratko dolomit, a da i opet nastupi; moguće je, da te tvorine čine sinklinalu.

d) (?) Retski dolomitni vapnenac.

Gornje udo triasa representuje nam vapnenac na debelo vrstan, svietao, dolomitičan, što ga na početku Rizvičkoga klanca lome i drobe za posipavanje ceste. Tu sam i našao dva, tri fragmenta mekušaca, od kojih je jedan puž, drugi školjkar — moguće *Megalodus (?)*.

Digitized by Google

I tako vidimo u tom gorskom okrajku zastupanu liepu seriju triasa, od koje nam je svakako značajan: crni vapnenac sa dolomitom te sivi kalcitični vapnenac kao najstarije udo; onda vengenske naslage sa *Halobia* kao srednje, ter konačno vrstani dolomitični vapnenac sa okaminama kano gornje, dotično najmladje udo triasa.

Era kenozoična.

Sist.: **terciera**

Naslage terciera sastoje tu od mediteranskih taložina i to od *litavca* sa odnosnim laporima, zatim od *sarmatskih* i *kongerijskih* naslaga, koje su potonje tu na daleko raširene.

Triadičku trupinu Cesargradsku opasuje naokolo *litavac* praćen žutim pločastim laporom, koji je na mjestima pun gladkih *Pectena* i to vrsti *Pecten cristatus* Bronn. Litavac je razna lica: tik triasa je vapnenim cementom slieplјeni dolomitni detritus, drugdje je opet čvrst, bieli kamen pun *Lithothamniuma,* a izim toga ima još u njem *Pectena, Ostraea* itd. — Uzpinjući se k selu Cesarska ves, vidimo ga vrstana u klupe, napunjen je koraljima i briozoima, pa se izmjenjuje sa lapornim vrstama. Pratimo li ovu mediteransku zonu litavca, dakle ovu nekadanju morsku obalu, tada ćemo, idući od iztoka (Cesarska ves) prama zapadu (k početku Zelenjaka), motriti veoma zanimljiv pojav. Litavac, što ga naime vidimo u Cesarskoj vesi u visini od kojih 410 metara, pada sve to većma prema zapadu i to tako, da ga konačno nalazimo praćena laporom na početku Zelenjaka u nivou ceste, dakle u visini po prilici od 164 metara. Uzmemo li na um, da ravna duljina te zone litavca iznaša 1·66 kilometara: resultira nam diferencija od 246 metara u visini te zone izmedju Cesarske vesi i Zelenjaka. Ta sada spomenuta činjenica nije vezana na južnu stranu naše gorske trupine, već ju motrimo i na sjevernom rubu do Rizvičkoga klanca. I tu pada zona litavca počamši od Cesarske vesi do sela Rizvice, gdje ju nalazimo uz cestu, od kuda se opet naglo diže do na vrh Rizvičkog briega u visini od 325 m. (Vidi uzdužni prosjek Cesargradske trupine na priležećoj geološkoj kartici.)

Na mediteranskim naslagama počivaju *sarmatski* lapori, koji brazde na južnom rubu gorske trupine i to izmedju župne crkve i Cesarske vesi od *I* na *Z,* a padaju prama jugu pod kutom od 70°. Isto tako ih vidimo na sjevernom rubu i to na podanku ruine, kako brazde od *I* na *Z,* ali padaju na sjever pod kutom od 70°.

Digitized by Google

Na ovim naslagama leže *kongerijske*, koje su veoma razvite, a sastoje od dvaju petrografskih elemenata: od sivih lapora i žuta pieska, koji potonji sačinjava posvuda gornji horizonat kongerijskih naslaga, pak se odlikuje znatnom debljinom. On tvori u terenu dosta strme bregove zbog toga, što se lasno vertikalno kida. Tako sam motrio oko Hudakova nedaleko Novih dvora strmih bregova, za koje bi čovjek mislio, da su mnogo starijega poriekla a ipak pripadaju samo pliocenu! — U mjestu Klancu vidio sam u tom piesku usiečen općinski podrum, dosta znatnih dimenzija. — Lokalno je taj piesak infiltriranjem željezastih voda učvršćen i čini konkrecije.

Pliocenske naslage zastire u nižim čestima našeg priedjela *diluvijalna* ilovina.

III. Tektonički dio.

I ako je malen taj gorski areal, ipak sam na njem konstatovao činjenica, koje ga čine vrlo zanimljivim.

Cesargradska trupina brazdi od Z na I pak je integrujuća čest susjedne Krške gore, od koje ju luči Sutla. Pojedine etaže triasa nisu simetrično ponamještene oko osi te trupine, premda joj sredinu zapremaju najstarije kami toga sistema, naime gutenštajnski vapnenci i dolomiti, nu ovi se steru do blizu južnoga kraja te gorske jezgre; sjevernu joj polovinu pak zapremaju naslage gornjega triasa, naime: vengenske, (?) luncerske i (?) retske. Dočim su na južnoj strani triadske naslage preko 70° nagnute, nisu one na sjevernoj strani ni za polovicu tako strme.

Uz ove inače jednostavne tektonske prilike, vrlo je zanimljiv snošaj mladjih naslaga prama toj triadskoj jezgri. U to ime pako je osobito spomena vriedan pojav, što zona litavca *ne teče oko triadske trupine u jednoj visini* (vidi uzdužni profil na kartici; *a*, *b* označuje zone litavca), već što ona pada od iztočnoga kraja prama zapadu i to do Sutlanske doline na južnoj, a do Rizvičkog klanca na sjevernoj strani naše trupine. Od Rizvičkog klanca pako diže se opet ta zona vrlo brzo na vrh Rizvičkog briega u visinu od 325 m. Neima dvojbe, da je strmim klancem odieljeni M. Rizvički brieg ne samo erozijom, već glavno — tektonički lučen od trupine Cesargradske. Luči ih pako poprečna pukotina, koja teče Rizvičkim klancem i Sutlanskom dolinom. Uslied te pukotine pako usjeo je zapadni kraj Cesargradske gore do spomenute dolinice, dotično iztočni kraj se je podignuo, a diferencija u nivou obih krajeva iz-

Digitized by Google

naša na južnom rubu, kako jur spomenuh, na neznatnoj distanciji (1·66 kilometra) 246 metara![1] Samo prisutnosti rečene pukotine imade Sutla zahvaliti što teče počam od Rizvičkog klanca jugoiztočnim smjerom, jer je ta pukotina prekinula zonu gutenštajnskog vapnenca, ter lih time omogućila Sutli, da pretvori početnu svoju uzdužnu dolinu u *diagonalnu.*

Ocrtani gorski priedjel služi nam poučnim primjerom, kako se mogu i pojedine gorske ploče samostalno i to nejednako dizati.

---

2. Pregrada.

Pregrada je na južnom rubu Kune gore, visoke 520 metara, to je ona visina, koja brazdi od zapada na iztok, koja direktno spaja goru Rudencu sa Ivančicom. Profil, koji sam ovdje načinio, vrlo je poučan, jer nam prieča čitavu gorsku jezgru sa svojim sjevernim i južnim porubom. Pošto je pako potok Kosteljina erodirao poprečnu dolinu blizu iztočnoga ruba Kune gore, mogao sam ustanoviti tu i tektonske prilike, koje su u toliko zanimljive, što su komplikovane i vulkanskim provalama, kako se čini, terciarnoga poriekla.

Dva su sistema ostavila svojih taložina, i to sistem *triasa* i i *terciera.*

Evo priegleda radi kronološki slied svih stratografijskih elemenata počam od najstarijih naslaga:

1. *Trias*
   a) donji odjel: verfenski škriljevi, gutenštajnski vapnenci i tamni dolomiti;
   b) gornji odjel: (?) vengenske naslage sa *Halobia,* vrstani svietli dolomit.
2. *Tercier*
   a) sivi lapori sa školjkama i koraljima; mrki kvrgavi i ponešto šupljikavi škriljevi;
   b) litavac — eruptivna kam —.
   c) sarmatske naslage i
   d) kongerijske naslage.

Sliedeći pako profil predočiti će nam tektonski poredak pomenutih stratografijskih elemenata:

[1] Znatno dizanje posvjedočuju donekle i strmo podignute miocenske naslage, koje nam pokazuju kut naklona od 70°.

Digitized by Google

Idemo li od mjesta Pregrade cestom prama sjeveru, priečati ćemo naslage triasa, koje nalazimo tu dva puta borane. Izprva vidimo svietli dolomit gornjega triasa, onda sliedi tamni dolomit, a izmedju jarka Cirkovnjaka i južnog do ruine vidimo tamno-sive pločaste vapnence sa okaminama i verfenske škriljeve. Na ovima počivaju naslage (?) vengenske sa *Halobia Lommelli*, dočim ruina Kostelji stoji na vrstanom dolomitu gornjega triasa, koji brazdi od Z na I sa padom na S pod kutom od 30°. Okoliš Kostelji vele je zanimljiv, jer tu prvi put vidimo terciarne naslage koje leže izpod litavca. One sastoje od detritične sive laporaste kami sa posvema zgnječenim ostatcima školjkara i koralja pojedinaca. Uz to ima tu i tanko vrstanih sivih škriljeva, a onda isto takovih, nu kvrgavih i ponešto mjehurastih. Na terasi zapadne crkve Kosteljske nailazimo na litavac, a taj je opet — kako se čini — izpresiecan žicama zelene eruptivne kami, koja se pojavljuje na cesti sjeverno izmedju crkve i kote 536 na jugu. Uz eruptivnu kam vidimo i zelenih škriljeva — pršinaca. Južni kraj Kune gore porubljuje litavac, a vidjeti je tu i tamo tamnih lapora starijeg terciera, nu najpretežniji su ipak kongerijski lapori, koji su u svojem gornjem odjelu žut piesak.

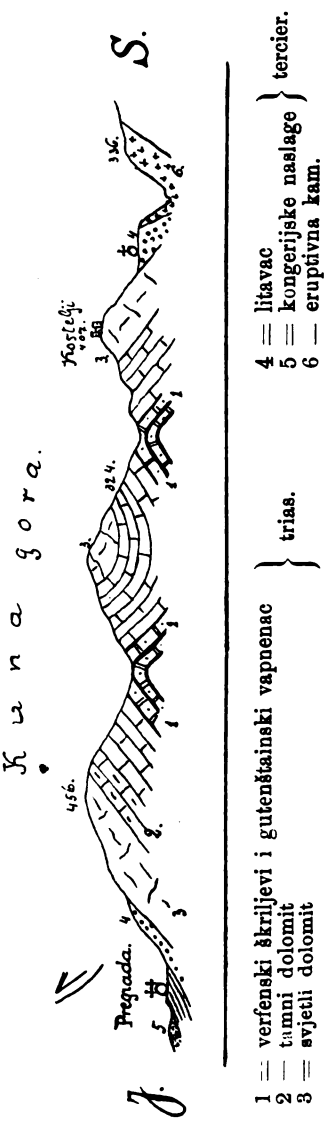

Digitized by Google

Geologijska kartica okolice Klanjca.

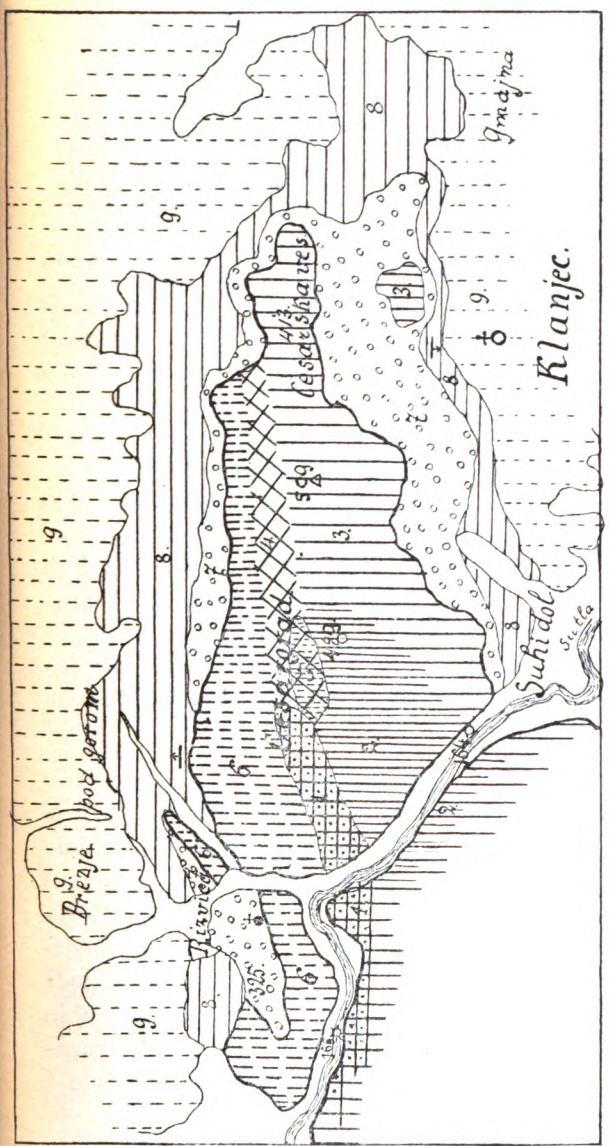

Uzdužni prosjek Cesargradske trupine.

1, 2 = donji } trias.
3–6 = gornji }
7 = litavac
8 = sarmatske naslage
9 = kongerijske naslage

a = zona litavca uz južni obronak Cesargradske trupine.
b = zona litavca duž sjeverne strane Cesargradske trupine.

Digitized by Google

Deseto potresno izvješće za godinu 1892.

Predao u sjednici matematičko-prirodoslovnoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 18. travnja 1894.

PRAVI ČLAN DR. MIŠO KIŠPATIĆ.

1892.

4. siečnja u $^1/_2$4 prije podne u *Dolnjoj Stubici* osjetiše potres, koji je išao od I—Z. Uz potres čula se podzemna tutnjava. (Narodne novine.)

18. siečnja u 4 sata prije podne oćutiše u *Kašini* potres, koji je sastojao od slaba udarca; uz potres čula se slaba podzemna tutnjava; smjer potresu bijaše od SI—JZ. (J. Benković.)

29. siečnja u 4 s. 20 m. prije podne u *Sarajevu* dosta jak potres uz podzemnu tutnjavu. Potres je trajao 3 sekunde. Pravac mu je bio od S—J. (I. Tominac.)

---

2. veljače u 2 s. 15 m. prije podne u *Gospiću* potres, koji je počeo udarcem i onda prešao u valovito gibanje, koje je potrajalo do 2 sekunde. Smjer gibanja bio je od SZ—JI. (Dr. A. Gavazzi.)

Karlobag u 2 s. prije podne osjetiše u razdoblju od 5 časaka tri potresa. Drugi potres bio je najžešći, jer su se od njega zadrmali predmeti po sobah i zazvečali prozori na kućah. Više ljudi je odmah znalo, da je to bio potres, premda su mnogi držali, da je bacila jaka bura, koja da je potresla kućama. Kako se je razabrati dalo, došao je potres sa sjevero-iztočne strane. Tutnjava i podzemna grmljavina mogla se je posve jasno razabrati. Taj se je isti potres osjetio u isto vrieme u *Lukovu, Šugarju* i tamo se je čula podzemna grmljavina, a i predmeti po sobah su se dobro zatresli. (Hrvatska.)

Isti potres osjetiše i u *Novom* i to oko 2 s. prije podne; potres je bio posve kratka trajanja, a čula se uz trešnju i slaba tutnjava;

Digitized by Google

pravac mu ne mogoše opredieliti. (I. Potočnjak.) Iz *Senja* i *Rieke* mi javiše, da potresa nije nitko osjetio i to valjda radi toga, što je bio vrlo slab i uz to po noći.

17. veljače u $^1/_2$9 poslije podne u *Ozlju* osjetiše lagan potres. (Nar. novine.)

25. veljače u 1 s. 15 m. prije podne u *Rokitnom* u Bosni potres, koji je potrajao 3 sekunde i išao smjerom od S—J. (Met. postaja u Sarajevu.)

---

17. ožujka oko 1 sat prije podne u *Hanu Podgajevi* u tuzlanskom okružju i po okolici dosta jak potres, koji se je u kratkom vremenu više puta opetovao. Ciela trešnja trajala je 10 do 12 sekunda i u tom vremenu razabraše tri potresa, dosta brzo jedan za drugim. Prvi potres bio je tako jak, da se je pokućtvo u pisari oružničke postaje znatno streslo. Jedan vojnik, koji je u to doba imao nadzor i taj čas u pisari pisao, osjetio je lako drhtanje u ruci i peru. Druga dva udarca bijahu slabija. Potres osjetiše i u okolici i to u mjestu *Matijevići*, koji su sat udaljeni od Hana Podgajevi, a isto tako u mjestu *Gjurgjeviku*, udaljenu tri sati od Podgajeva. (Bosnische Post.)

20. ožujka osjetiše u *Drnišu* ojak potres. (Narodni list.)

26. ožujka u 12 s. 15 m. prije podne u *Mostaru* bio je prilično jak potres u pravcu od Z—I; trajao je 2—3 sekunde. (Glas Hercegovca.)

29. ožujka u $^1/_2$10 poslije podne u *Josipdolu* kod Ogulina potres. (Nar. nov.)

---

1. travnja u $^1/_2$12 poslije podne u *Josipdolu* opet potres. (Nar. novine.)

20. travnja u 9$^1/_2$ po podne u *Samoboru* vrlo lagan potres uz slabu, muklu tutnjavu. Trajao je koje 2 sekunde, a smjer mu je bio od SZ—JI. (M. Lang.)

22. travnja u *Sibinju* kod Broda potres sa dva žestoka udarca; potres je trajao 2 sekunde. (Nar. nov.)

26. travnja u 2 s. prije podne u *Varaždinskih Toplicah* slab potres uz podzemnu tutnjavu; štete nikakve. (Obzor.)

Isti dan u 2 s. 45 m. prije podne u *Kotoru* valovito gibanje, koje je išlo od Z—I i trajalo 15 sekunda. (Agramer Zeitung.)

Isti potres osjetiše još i u ovih mjestih:

Digitized by Google

Dubrovnik u $2^3/_4$ prije podne lagan odulji potres. (Crvena Hrvatska.)

Trebinje u 2 s. 35 m. prije podne dosta jak potres, koji je potrajao 2 sekunde. (Agr. Zeitung.)

Isti dan u 3 s. 23 m. prije podne u *Kotoru* očutiše udarac praćen muklom tutnjavom i to okomitim smjerom odozdol gore; trajao je 4 sekunde. (Agr. Zeit.)

27. travnja oko $^3/_4 5$ (prije ili po podne?) u *Ivanić gradu* žestok potres uz prasak, koji je trajao 1 sekundu. (Obzor.)

---

12. svibnja u 1 s. 25 m. prije podne u *Zenici* jak potres, koji je potrajao jedno 2 sekunde i išao smjerom od SI—JZ. (Pester Lloyd.)

Travnik u 1 s. 30 m. prije podne valovit potres sa tutnjavom; pravac mu je bio od SI—JZ, a trajao je 3—4 sekunde. (Met. postaja u Sarajevu.)

15. svibnja u 0 s. 15 m. po podne u *Senju* potres uz podzemnu tutnjavu. Tanjiri su se tresli, ali se nije ništa srušilo. Koliko se je dalo razabrati, smjer potresa je bio od S—J. Trajanje 3 sekunde. (P. Rukavina.)

U isto vrieme čula se na *Vrbniku* (otok Krk) podzemna tutnjava, koja je trajala 1 sekundu. Zemlja se nije tresla. (Alb. Brozović, nadučitelj.)

---

2. *lipnja* oko 8 s. po podne u *Kašini* podzemna tutnjava bez potresa. (J. Benković.)

Isti dan u 11 s. 30 m. po podne u *Kašini* tutnjava i uz tutnjavu osjetljiv potres, koji je vrlo kratko trajao. Pravac mu se nije mogao opredieliti. (J. Benković.)

7. *lipnja* 0 s. 38 m. prije podne u *Trogiru* jako valovito gibanje od JI—SZ; trešnja trajala je 4 sekunde; podmukli šum, koji je nalikovao na daleku riku topova, bio je prije trešnje slabiji, a poslje puno jači. Po sobah se zanjihalo pokućtvo; ptice u krletkah se uznemiriše, osobito po mjestih bliže moru. U isti mah osjetiše potres u Kaštelim, zatim u selih Seget, Marina i Rogoznica. U Kaštelim došla je trešnja od JI, dok je u Segetu, Marini i Rogoznici došla od SZ. (Jerko Baranović.)

Isti potres osjetiše i u *Zadru,* gdje da je bio dosta jak, a zbio se oko 1 s. prije podne. (Hrvatska.)

Digitized by Google

7. *kolovoza* u 6 s. prije podne u *Novom* u Bosni osjetiše dva naglo jedan za drugim sliedeća udarca, od kojih je drugi bio jači. (Agr. Zeit.)

---

6. *rujna* u 9 s. 30 m. po podne u *Novom* u Bosni potres. (Met. post. u Sarajevu.)

7. *rujna* u 2 s. 30 m. prije podne u *Novom* u Bosni potres. (Met. post.)

10. *rujna* u 4 s. 12 m. po podne u *Perastu* oćutiše valovit potres, koji je trajao 5 sekunda i išao smjerom od SI—JZ. Prije trešnje čula se podzemna tutnjava. (Prof. S. Vulović.)

---

3. *listopada* u 2 s. 10 m. prije podne po srednjo-evropskom vremenu u *Petrinji* oćutiše jedan odulji, a pet minuta kasnije jedan slabiji udarac. Prvi udarac došao je odozdo, kao da se diže i pada tlo; on je trajao 3 sekunde i kao da je sastojao od dva zamahaja. Na pojedinih zgradah su se zatresli prozori. (Dr. I. Zoch.)

11. *listopada* u 11 s. 40 m. po podne u *Sarajevu* žestoka trešnja, koja je išla od Z—I; u viših dielovih grada bio je potres znatno jači nego u dolini. (Bosnische Post.)

Visoko, u isto vrieme, kada i u Sarajevu potres. (Bos. Post.)

Kralep (Vareš) oko 12 s. u noći potres, koji je išao od SZ—JI. (Met. post. S.)

15. *listopada* u 9 s. 15 m. prije podne u *Samoboru* slab potres uz muklu podzemnu tutnjavu. (M. Lang.)

16. *listopada* u 5 s. 10 m. prije podne u *Samoboru* još slabiji potres. (M. Lang.)

---

6. *studenoga* u 7 s. 30 m. prije podne u *Nevesinju* potres, koji je išao pravcem od JI—SZ i trajao 2 sekunde. Potres pratila je duga tutnjava. (Met. post. Sarajevo.)

Od 21. na 22. *studenoga* u noći osjetiše u *Sarajevu* tri potresa. O njima piše Bos. Post ovo: Prvi potres bio je njekoliko minuta pred polnoć, trajao je oko $1^1/_2$ sekunde i bio je umjerene jakosti. Drugi potres bio je u 12 s. 40 m. prije podne i bio je znatno jači. Treći potres osjetiše poslje 1 s. prije podne; on je bio najslabiji. Sva tri potresa bijahu valovita, te su išla smjerom od JZ—SI, a pratila ih je, osobito drugi, jaka podzemna tutnjava. — *I. Tominac* izvještuje o istom potresu sliedeće: U noći 21. na 22. u 12 s. 1 m. oćutio se ovdje osjetljiv valovit potres od JZ—SI. U 12 s. 40 m. iza toga

Digitized by Google

potres u okrug, te je trajao više od 8 sekunda; bio je dosta jak, tako, da su se na mjestih otvarala vrata i ormari, a lakši predmeti sa stola odskakivali; ljudstvo se je vrlo uznemirilo, a bilo je i omanje štete. Prvi potres trajao je najviše 2 sekunde. — *Met. postaja u Sarajevu* ubilježila je ovo: u 12 s. potres; u 12 s. 44 m. jutrom vrlo jak potres od 8 sekunda; u 2 s. 30 m. prije podne treći potres od 3—4 sekunde; izmed ova tri potresa bilo je više slabijih.

Isti potres osjetiše još u sliedećih mjestih:

Pržići, 21. studenoga u 11 s. 50 m. po podne potres; 22. studenoga u 12 s. 30 m. prije podne drugi potres od 7 sekunda; u 12 s. 40 m. prije podne slab potres od 2—3 sekunde. Sve tri trešnje išle su pravcem od Z—I. (M. p. S.)

Prozor, 12 s. 40 m. prije podne potres od 2—3 sekunde. (M. p. S.)

Foča, 12 „ 40 „ „ „ „ „ 2—3 „ „ „ „

Fojnica, 12 „ 40 „ „ „ „ „ 2—3 „ „ „ „

druga viest navodi za Fojnicu 12 s. 42 m. prije podne i pravac SI—JZ. (M. p. S.)

Rogatica, 12 s. 30 m. prije podne potres od I—Z. (M. p. S.)

Višegrad, 12 s. 30 m. prije podne potres od 3—4 sekunde u pravcu od SI—JZ. (M. p. S.)

Kiseljak, 12 s. 40 m. prije podne potres od 2—3 sekunde. (M. p. S.)

Zenica, 12 s. 40 m. prije podne potres od 2—3 sekunde. (M. p. S.) Narodne novine javljaju iz Zenice, da je potres u 12 s. 40 m. trajao 5 sekunda i išao smjerom od SZ—JI.

Travnik, 12 s. 40 m. prije podne potres od 3—4 sekunde. (M. p. S.)

Jajce, 12 s. 30 m. prije podne potres od 4—5 sekunda u pravcu od I—Z. (M. p. S.)

Vareš, 12 s. 40 m. prije podne potres od 2—3 sekunde. (M. p. S.)

Žepče, 12 s. 38 m. prije podne potres od 3 sekunde u pravcu od Z—I. (M. p. S.)

Tuzla dolnja, 12 s. 30 m. prije podne valovit potres, koji je trajao 3 sekunde i išao pravcem od I—Z. Met. post. ima ubilježeno vrieme sa 12 s. 40 m.

Bosanski Šamac, 12 s. 40 m. prije podne potres od 2—3 sekunde. (M. p. S.)

Gradačac, 12 s. 40 m. prije podne potres od 2—3 sekunde. (M. p. S.)

Digitized by Google

Met. postaja u Sarajevu ima za mjesta Travnik, Kiseljak, Prozor, Zenica, Gradačac, Foča, Bosanski Šamac, Fojnica, Tuzla i Vareš zajednički označen pravac od JZ—SI.

Pakrac, 12 s. 45 m. prije podne po srednjoevropskom vremenu lako titranje zemlje, koje je potrajalo 3—5 sekunda; pod i postelja zaškripiše, a zidovi lako zastenjaše, pravac kao da je bio od S—J. (Lj. Stein.)

28. studenoga u 2 s. 30 m. po podne u *Gospiću* potres u jakosti 2. stupnja; pravac od SZ—JI. (A. Pichler, prof.)

Godina 1892. nije obilovala potresi, jer je te godine, od kako naša izvješća izlaze, ubilježen najmanji broj potresa. U svem dojavljeno je te godine 35 potresa. Ti potresi razdjeljuju se na pojedine mjesece ovako:

U siečnju (4., 18., 29.)	3	potresna	dana	sa	3	potresa.
U veljači (2., 17., 25.)	3	„	„	„	3	„
U ožujku (17., 20., 26., 29.) . .	4	„	„	„	4	„
U travnju (1., 20., 22., 26., 27.) .	5	„	„	„	7	„
U svibnju (12., 15.)	2	„	„	„	2	„
U lipnju (2., 7.)	2	„	„	„	3	„
U srpnju	0	„	„	„	0	„
U kolovozu (7.)	1	„	„	„	1	„
U rujnu (6., 7., 10.)	3	„	„	„	3	„
U listopadu (3, 11., 15., 16.) .	4	„	„	„	4	„
U studenom (6., 22., 28.) . . .	3	„	„	„	5	„
U prosincu	0	„	„	„	0	„
Ukupno . .	30	potresnih	dana	sa	35	potresa.

Pojedina mjesta, iz kojih imamo ubilježene viesti o potresih god. 1892. bila bi ova:

Drniš (20. III).
Dubrovnik (26. IV).
Foča (22. XI).
Fojnica (22. XI).
Gjurgjevik (17. III).
Gospić (2. II) SZ—JI; (28. XI) SZ—JI.
Gradačac (22. XI).
Han Podgajevi (17. III).
Ivanić (27. IV).
Jajce (22. XI) I—Z.

Digitized by Google

Josipdol (29. III); (1. IV).
Kašina (18. I) SI—JZ; (2. VI).
Karlobag (2. II) SI—JZ.
Kaštela (7. VI) JI—SZ.
Kiseljak (22. XI).
Kotor (26. IV) Z - I.
Kralep (11. X) SZ—JI.
Lukovo (2. II).
Marina (7. VI) SZ—JI.
Mostar (26. III) Z—I.
Matijević (17. III).
Nevesinje (6. XI) JI—SZ.
Novi bos. (7. VIII); (6. IX); (7. IX).
Novi prim. (2. II).
Ozalj (17. II).
Pakrac (22. XI) S—J (obratno).
Perast (10. IX) SI—JZ.
Petrinja (3. X).
Prozor (22. XI).
Pržići (21. XI) Z—I; (22. XI) Z—I.
Rogatica (22. XI) I—Z.
Rogoznica (7. VI) SZ—JI.
Rokitno (25. II) S—J.
Samobor (20. IV) SZ—JI; (15. X); (16. X).
Sarajevo (29. I) S—J; (11. X) Z—I; (22. XI) JZ—SI.
Seget (7. VI) SZ - JI.
Senj (15. V) S—J.
Sibinj (22. IV).
Stubica (4. I) I—Z.
Šamac bos. (22. XI).
Šugarje (2. II).
Travnik (12. V) SI—JZ; (22. XI) SZ—JI.
Trebinje (26. IV).
Trogir (7. VI) JI—SZ.
Tuzla Dolnja (22. XI) I—Z.
Varaždinske Toplice (26. IV).
Vareš (22. XI).
Visoko (11. X).
Višegrad (22. XI) SI—JZ.
Vrbnik (15. V).

Digitized by Google

Zadar (7. VI).
Zenica (12. V) SI—JZ; (22. XI) SZ—JI.
Žepče (22. XI).

Potresi, što su ubilježeni za godinu 1892. bili su malena obsega, izuzev samo jedan bosanski potres. Od poznatih potresnih pukotina moram spomenuti ponajprije *zagrebačku potresnu pukotinu*, koja je ove godine bila vanredno mirna. U samom Zagrebu ne osjetiše te godine nijednoga potresa, pa ipak nije zagrebačka pukotina absolutno mirovala, što nam dokazuju potresi, koje osjetiše 18. siečnja i 2. lipnja u *Kašini*. Vrlo je vjerojatno, da je i potres od 4. siečnja, što ga osjetiše u Stubici, potekao iz zagrebačke pukotine.

Bakarska potresna pukotina, o kojoj smo u zadnjih izviešćih obširnije govorili, te spomenuli, da počinje sjevero-zapadno od Rieke, te ide preko Bakra, Novoga, Senja do Gospića, bila je i ove godine u djelatnosti. U toj potresnoj pukotini imao je bez sumnje i potres od 2. veljače svoj izvor. Izhodište tomu potresu moralo je biti u južnom dielu bakarske pukotine, jer mu je najveća sila bila u Karlobagu. Na jugozapad zahvatio je on do Gospića, a na sjeveroiztok do Novoga. Drugi potres iz iste potresne pukotine bio je 15. svibnja. Osjetiše ga u Senju u pravcu od S—J, pa kako ga opaziše još i u Vrbniku na otoku Krku, vrlo je vjerojatno, da se je on razširio i po ostalom Primorju, premda ga nije nitko ubilježio ni dojavio. Napokon moramo spomenuti još i potres od 28. studenoga, koji osjetiše u Gospiću, pa komu je izhodište bilo takodjer u bakarskoj potresnoj pukotini i to opet u južnom kraju te pukotine. Pravac tomu potresu ubilježen je isti, kao i onomu, koji je bio 2. veljače. Kako je potres bio veoma slab, nije u hrvatsko Primorje dosegnuo.

Treća potresna pukotina, koju moramo ove godine spomenuti, jest *dubrovačka* pukotina. Mi smo tu pukotinu iztaknuli već u prošlogodišnjem izviešću, te spomenuli, da se ona širi od Kotora duž dalmatinske obale prama Obrovcu, a iz potresne kronike znamo, da je to najzloglasnija pukotina u Hrvatskoj. Ove godine bila je ta pukotina u tri maha u djelatnosti. Prvi put i to 26. travnja potresao se južni dio dubrovačke potresne pukotine. Taj dan osjetiše u *Kotoru* u dva puta trešnju; prva trešnja osjetila se još u *Dubrovniku* i *Trebinju*, a druga samo u Kotoru. Prva trešnja bila je u *Kotoru* valovita i išla smjerom od Z—I, dok je druga bila okomita, te bi prema tomu mogli zaključiti, da se je tu potresno izhodište selilo, te da se je pri drugoj trešnji *Kotoru* bliže primaklo,

*

Digitized by Google

čega radi nije to gibanje do *Dubrovnika* ni doseglo. Drugi potres iz iste potresne pukotine bio je 10. rujna u *Perastu*, i to u pravcu od SI–JZ. Trećemu potresu, koji je bio 7. lipnja u Trogiru i obližnjoj okolici, moglo je takodjer biti izhodište u dubrovačkoj potresnoj pukotini, premda to ne možemo sigurno potvrditi, jer je lako moguće, da uzduž dalmatinske obale i uz otoke ima još koja potresna pukotina, koja ide usporedo sa glavnom (dubrovačkom) pukotinom.

Najveće razprostranjenje imao je ove godine potres 22. studenog, koji je potresao srednji i iztočni dio Bosne Na jugu zahvatio je on do Prozora, Sarajeva, Rogatice i Višegrada, a na sjeveru prešao je Savu i dopro do Pakraca, gdje je nesumnjivo morao imati pravac od J—S a ne obratno, kako je izviestitelj mislio. Kako su naša izviešća iz pojedinih mjesta vrlo manjkava, osobito obzirom na jakost i pravac, to nam je težko ući u trag potresnoj pukotini, u kojoj bi imali tražiti izhodište potresa. Svako nagadjanje u tom pogledu bilo bi bez svrhe i temelja.

Digitized by Google

Jedanaesto potresno izvješće za godinu 1893.

Predao u sjednici matematično-prirodoslovnoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 18. travnja 1894.

PRAVI ČLAN DR. MIŠO KIŠPATIĆ.

Kao što prijašnjih godina, tako nam je i ove godine velik dio naših povjerenika išao na ruku, a isto tako i ravnateljstvo pošta i brzojava sa svojim činovničtvom, tako da imamo jednim i drugim mnogo zahvaliti, da nam je izvješće podpunije nego ijedne druge godine. Uz to našao je naš podhvat još nove prijatelje. Dr. A. Mohorovičić, profesor i upravljatelj meteorologijskog zavoda u Zagrebu našao je u Hrvatskoj i Slavoniji cio niz rodoljuba, koji mu gotovo dan na dan na posebnih tiskanicah dojavljuju njeke meteorološke pojave, pa je u te tiskanice na moju molbu uvrstio i rubriku za potrese, a čitatelji će iz izvješća lako razabrati, da smo tim dobili neprocienjivu podporu. Radi toga dužni smo ovdje izreći toplu hvalu kao što gosp. Mohorovičiću tako i svim njegovim povjerenikom, pa ih zamoliti, da i u buduće budu skloni našem podhvatu.

1893.

8. *siečnja* u 9 s. 27 m. po podne po srednjo-evropskom vremenu u *Novoj Gradiški* osjetiše jedan sa strane dolazeći udarac, koji je trajao 1 – 2 sekunde i išao od Z—I. Uz potres čula se podzemna tutnjava. (S. Schröder, predstojnik pošt. ureda.)

---

14. *veljače* u 10 s. 15 m. po podne u *Kašini* dosta osjetljiv potres, koji je išao smjerom od SI—JZ. Pred potresom čula se slaba tutnjava. Njeki pripoviedaju, da se je prama jutru sliedećeg dana potres ponovio. (J. Benković.) — U *Zagrebu* sam dočuo od jedne osobe, da je u noći od 14. na 15. veljače čula odugo mum-

Digitized by Google

ljanje pod zemljom i uz to da je zemlja slabo zatreptala, ali mi ne znade reći, u koje je to doba bilo.

Od 14. na 15. *veljače* oko ponoći u *Osieku* potres sa gromkom tutnjavom. (Nar. Novine.)

21. *veljače* u 0 s. 30 m. prije podne na *Sljemenu* Zagrebačke gore osjetio je gradski lugar prilično jak potres.

---

10. *ožujka* u 9 s. 10 m. po podne u *Zagrebu* ojaka tutnjava, koja je kratak čas potrajala. (Met. postaja.)

11. *ožujka* oko $1^3/_4$ prije podne u *Vrbniku* (otok Krk) valovito gibanje osrednje jakosti, a iza njega odmah drugo slabije gibanje. Oba gibanja trajala su do 2 sekunde. Smjer potresu bio je od JI—SZ, uz potres se nije čula tutnjava; tek poslje 5 sekunda čula se kratka veoma mukla tutnjava. (Alb. Brozović, učit.)

Isti dan u 3 s. prije podne u *Grižanih* jak potres, koji je trajao 3—4 sekunde; iza potresa sliedila je mukla tutnjava, koja je trajala preko 2 minute (?). Kuće su se jako tresle, tako da su se ljudi probudili. Štete nije bilo. (I. E. Pavelić, župnik.)

Vjerojatno je, da je ili u Vrbniku ili u Grižanih krivo ubilježeno vrieme, pa da je to jedan te isti potres bio.

---

7. *travnja* u 3 s. po podne u *Starom Slankamenu* jedan primjetljiv potres. (Nar. nov.)

8. *travnja* u 2 s. 54 m. po podne u *Zagrebu* potres. O njem izvješćuje prof. A. Mohorovičić: U zgradi kr. realke osjetilo se u 2 s. 54 m. po podne jako valovito gibanje. Sva nihala, što ih ima u fizikalnom kabinetu, bila su u nepravilnom gibanju. Prije toga u 2 s. 46 m. po podne morao je biti prvi udarac, jer je u taj čas stala dobro regulovana ura predstojnika observatorija. Uza štropot i buku na ulici riedki su iz obćinstva u Zagrebu osjetili potres.

Potres osjetio se je znatnom žestinom u Sriemu, u jugo-iztočnom dielu Ugarske i u Srbiji. Iz naših krajeva imamo o tom potresu sliedeće viesti ubilježene:

Petrinja, potres od 8. travnja osjetio se u svom zadnjem drhtaju i ovdje, jer je ura na metereologijskoj postaji stala u 2 s. 56 m. po podne. Ura je bila prije dva mjeseca čišćena, te je išla uviek točno. Nihalo na toj uri ide smjerom od I—Z, a odatle se dade zaključiti, da su i valovi potresa morali imati taj smjer, jer kad je bio potres, koji je išao smjerom od SI—JZ, nije ura stala. Inače nije nitko potresa primietio, pa i druge ure nisu stale. (Dr. I. Zoch.)

Digitized by Google

Nova Gradiška, oko 3 s. po podne dosta jak potres, koji je oko 4 sekunde potrajao. Titrajuće gibanje imalo je smjer od I—Z. Ura nihalica od izvjestitelja upravo je udarila 3 sata i isti mah stala. (Agr. Zeitung.)

Kutjevo, oko 3 s. po podne znatan potres. Ljudi, koji su u vinogradu lozu rezali, tako se zaljuljaše, kao da su pijani. (P. Krempler.)

Kula, oko 3 s. po podne tako znatan potres, da su se predmeti po sobah zaljuljali. (P. Krempler.)

Našice, u 2 s. 53 m. po podne potres sastojeći od dva dosta jaka udarca; potres je trajao 2 sekunde. (Brzojavna postaja.)

Djakovo, 2 s. 52 m. po podne dosta jak potres. (Brzojavna postaja.) — 2 s. 40 m. osjetiše njekoliko časova trajući potres. (Nar. Nov.) — 2 s. 45 m. po podne potres; većina je zamjetila 2 osrednja udarca, kao da je nješto težka palo. Njeke ure nihalice stadoše. Sa krovova i stropova padao je zamaz. Dobar dio gradjanstva nije očutio potresa. Smjer je bio od SZ—JI. (M. Cepelić.)

Osiek, njekoliko sekunda pred 2 s. 55 m. po podne dosta jak potres, koji je sastojao od dva udarca. Prvi jači udarac mogao je trajati do 5 sekunda; iza male stanke sliedio je drugi kraći. Čitavo trajanje potresnog gibanja bilo je do 10 sekunda. U sobi, u kojoj je izvjestitelj bio, i to u prvom spratu, zanihale su se viseće lampe, ura nihalica je stala, vrata su škripala, staklenke zazvečile, ali srušilo se nije ništa. Gibanje kao da je bilo valovito. Smjer potresa bio je od SI—JZ sa jedno 15° bliže zapadu, a opredieljen je po nihanju lampa. Kod urara Seidlinga stale su sve ure, koje vise o zidu položenu prama SI, dok su ure na drugčije položenih zidovih i dalje išle. Kod urara Köhlera stala je ura nihalica, koja ide posve točno po kronometru, upravo na 2 s. 55 m. prema tomu moralo je potresno gibanje nastupiti nješto prije. (Prof. V. Hržić.) — 2 s. 45 m. po podne potres, koji je trajao 3 sekunde i išao pravcem od S—J. (G. Ilić.) — Po prilici oko 2 s. 35 m. po podne veoma osjetljiv valovit potres, koji je potrajao do 10 sekunda. Potresni valovi mogli su se točno zamietiti, a išli su od I—Z. Tutnjave se nije čulo nikakove. Njeke ure se zaustaviše, obješene svjetiljke se zanihaše, čaše i posudje zazveketaše. Izvjestitelj je bio pod vedrim nebom, pa je mislio, da mu stolac, na kom je sjedio, ne valja, pa da se ljulja, te je ujedno očutio vrtoglavicu. (Obzor.)

Petrijevci, 2 s. 55 m. po podne slab potres. Izvjestitelj ga je osjetio u školi, gdje su se dvie viseće svjetiljke prilično jako stale nihati. Odmah na to otišao je u privatni stan, pa je i tamo našao,

Digitized by Google

da se obješena svjetiljka niše. Pravca nije mogao opredieliti. (Nar. Nov.)

Brod, 2 s. 55 m. po podne potres, koji je trajao 10 sekunda i išao pravcem od I—Z; posljedicah nikakvih; mnogim se je od gibanja smučilo. (N. Vrbanjac, učit.) — 2 s. 48 m. pet sekunda trajući dosta jaki potres, koji je išao od I–Z. (Nar. Nov.) — 3 s. 6 m. po podne jak potres, koji je trajao 6—7 sekunda i išao od S—J. (Agr. Zeit.)

Privlaka, u $^3/_4$3 po podne osjetiše dosta žestok potres, koji je potrajao do 2 sekunde, ali štete nije počinio nikakve. (Nar. Nov.)

Kopanica, u 2 s. 53 m. po podne osjetiše prilično jak potres, koji je bio valovit; pravac je bio od SI—JZ. Štete nikakve. (Nar. Nov.)

Dalj, 2 s. 50 m. po podne potres u dva maha smjerom od J–SZ(!), trajanje 2 sekunde. (Obzor.)

Vukovar, 2 s. 45 m. po podne potres, komu bi jakost odgovarala 2. stupnju poznate skale; trajao je jedno 6 sekunda; pravac mu se nije mogao točno opredieliti; pokućtvo se treslo. (Prof. Šram.) — U 2 s. 55 m. po podne potres. U gradjanskoj kavani ljuljahu se viseće lampe, a mnogim gostima pričini se, kao da su u nesvjestici. U buci, kakva je obično u to doba u kavanama, nisu svi začuli tutnjavu, već samo oni, koji su sjedili bliže ulici. Izvjestitelju se pričinilo, kao da ulicom vuku kakvu težku mašinu, kojom se ore ili vrše, te je mahom pogledao na ulicu, pa se uvjerio o bludnji. Kod staklara Grossmana, preko puta od kavane, zazvečalo je staklo. Trešnja kao da je trajala kakovih 5 sekunda, a pravac kao da je bio od JZ—SI. Iza 3. ure bio je već sav sviet na ulici, te je svaki živo pripoviedao, što je i kako je zamietio. Jedan redar pripoviedaše izvjestitelju, da je sa njeke trošne kuće pročelje palo, ali da srećom nije nikoga ozledilo. (Nar. Nov.) — Oko 3 s. po podne dosta jako ljuljanje zemlje i uz to podzemna tutnjava. (Sriemske novine.)

Stara Pazova, oko 3 s. po podne osjetiše dosta jak potres, koji je išao od S—J i trajao 3 sekunde. (Nar. Nov.)

Morović, 3 s. po podne potres u dva maha; smjer od I—Z; trajanje 3 sekunde. (Obzor.)

Šimanovci, u 3 s. po podne zemljotres, koji je trajao više nego 4 sekunde. Od potresa su se stresli svi prozori i vrata. Krst na pravoslavnoj crkvi okrenuo se tako, da gleda na protivnu stranu prema prijašnjem stanju. Kuće su ostale neoštećene. (Nar. Nov.)

Digitized by Google

Možemo ovdje spomenuti, da se pravoslavne crkve tako grade, da im krst gleda na I i Z.

Golubinci, 3 s. 7 m. po podne osjetiše potres, koji je u ravnom Sriemu neobičan pojav. Iz početka nasta drmanje i trzanje u malom razstajanju, a pri koncu neobično ljuljanje od S—J. Sve je potrajalo do 4 sekunde. (Nar. Nov.)

Klenak na Savi; točno u 3 s. po podne jak zemljotres u pravcu od S—J; trajao je do 8 sekunda. U više kuća stale su ure, a kod izvjestitelja bila je jedna ura na zidu, koja nije već dulje vremena išla, pa je od potresa počela ići. Viseće lampe nihale su se, te su pravile luk 50 cm. dug. (Nar. nov.)

Kupinovo, točno u $^3/_4 4$ (?) po podne stajao je izvjestitelj u sobi vojare kod prozora čitajući. Najednoč zatutnji muklo i odmah se počeše tresti prozori i vrata, a zatim se je stala zemlja tako valovito gibati, da se je vidjelo, kako se ciela kuća, stabalje, dapače i sama crkva giblje. Cielo stanovništvo Kupinova bilo je u jednom trenu na ulici. Trešnja i gibanje opetovalo se je kroz njekoliko minuta jedno za drugim. Smjer potresa bio je sjeverno-iztočni. Štete nema. (Nar. nov.)

Indjija, u 2 s. 54 m. po podne osjetiše potres, koji je trajao 2 sekunde. Smjer bio je od sjevera prama sjevero-iztoku. (Nar. nov.)

Grgurevci, u 2 s. 45 m. po podne dosta jak zemljotres, koji je naviestila podzemna tutnjava. Potres došao je od iztočne strane i trajao je po prilici 2—3 sekunde. Predmeti u sobah tresli su se s lupom, a kućni zidovi talasali se, po ulicama deseći se ljudi ljuljali su se i kao omamljeni bili onaj čas, te mnogi bili bi na zemlju popadali, da se nisu onaj čas prihvatili za predmete u blizini se nalazeće. Štete medjutim nema. Selo Grgurevci nalazi se pod Fruškom gorom, koja sa sjevero-iztočne strane ovo mjesto obrubljuje. (Nar. nov.)

Irig, 2 s. 55 m. po podne žestok potres valovitog značaja u pravcu od SI – JZ, koji je trajao više od 1 minute (!). S početka se samo čulo, gdje stakleni viseći predmeti zveče, a na to se zgrade i predmeti zaljuljaše. Ljude je hvatala vrtoglavica; ure njihalice stadoše, viseće lampe jako se zanihaše, a vrata se zatresoše kao od jakog vjetra. (Obzor.)

Hrtkovci, oko 3 s. po podne dosta jak valovit potres; pravac kao da je bio od SI—JZ; trajanje 4 sekunde. Zgrade se zazibale, a pokućtvo zanihalo. Na crkvi se toranj tako zibao, da se je križ sa jabukom nješto izkrivio; u crkvi su svodovi na raznih mjestih,

Digitized by Google

osobito oko stupova, na kojih toranj počiva, tako popucali, da je zamaz pokrio pod. (Obzor.)

Novi Banovci, izmedju $^{3}/_{4}3$ i 3 po podne potres, komu kao da je bio pravac od S—J. (Obzor.)

Strošinci, 3 s. po podne ojak potres od 3 do 4 sekunde; po kućah se predmeti zanihali. (Obzor.)

Niemci, oko 3 s. po podne potres od S—J; izvjestitelj bio u taj čas na polju, pa se tako zaljuljao, da se je morao prihvatiti za ogradu. (Obzor.)

Ruma, točno u 3 s. po podne žestok zemljotres od I—Z i natrag, te je trajao blizu jedan časak. (Brzoj. postaja.) — U 2 s. 56 m. po podne osjetiše u Rumi dosta jak potres, koji je potrajao do 20 sekunda, a sudeći po jakom gibanju viseće lampe, išao je iztočno-zapadnim smjerom. Mnoga su djeca u školi dobila vrtoglavicu, nego, osim što su se pojedini predmeti potresli, nema nikakve štete. Ima više od 50 godina, što u ovom mjestu potresa osjetili nisu. (Nar. nov.) — 3 do 4 minute prije 3 s. po podne bio je u Rumi potres sa valovitim gibanjem u pravcu od I—Z i trajao je 5—6 sekunda. Štete nije bilo nikakve, samo su se stvari u sobama ljuljale, a njekoje ure stale. (Nar. nov.) — U 3 s. po podne u Rumi jak potres od 5 sekunda. Kako slična pojava ovdje nisu još opazili, pučanstvo se jako uzrujalo, te je sve pobjeglo na ulicu. Ure stadoše, a viseće svjetiljke nihale su se još pol ure iza trešnje. (Agr. Zeit.)

Erdevik, u 2 s. 50 m. po podne potres, koji je sastojao od njekoliko naglo jedan za drugim sliedećih udaraca. Trešnja je trajala 10 sekunda i išla pravcem od I—Z. (G. Czerweny.)

Mitrovica, u 2 s. 50 m. nastupio je potres, koji se je doskora u dva maha opetovao. Prvi potres bio je slab i trajao je od prilike 5 do 10 sekunda; smjer mu je bio od S—J. Odmah zatim navali drugi potres i to puno jači, i on je išao od S—J, a trajao je po prilici 1 minutu. Na zidovima, koji leže od S - J nihale su se ure, lampe, slike i druge obješene stvari. Predmeti, koji su visjeli na zidovih, stojećih od I—Z, ostali su mirni. Napokon u 2 s. 53 m. došao je treći, posve slab potres, opet u pravcu od S—J. U njekih kućah su zidovi popucali, tako u pučkoj školi u trećem razredu. U novoj pivari su se čaše na stolovih pred gostima porušile. Na hotelu kod zelenog vienca srušio se dimnjak. Ura je stala kod predsjednika sudbenog stola i u njegovoj pisari zazvonilo je zvonce. Pravac je odredjen mnogimi suglasnimi izkazi, koji se slažu u tom,

Digitized by Google

da je gibanje došlo od S i išlo prama J. Izvjestitelj je sjedio tada u kavani za stolom, te je mislio, kao i mnogi drugi, da ga je uhvatila nesvjest. Viseći kandelabri su se svi počeli nihati. Nesreće nije bilo nikakove. (Prof. M. Božić.) — U 2 s. 45 m. po podne u Mitrovici valovita zemljotrešnja. Trajanje po prilici 3—4 sekunde. Štete nikakve. Sviet je bježao na ulicu. (Prof. Mudrinić.) — U 2 s. 50 m. po podne u Mitrovici jednu minutu trajući zemljetres; u 2 s. 53 m. opetovao se i trajao pol minute. Prvi udarac bijaše dosta intezivan, drugi slabiji. Pravac udarcu nemogaše se ustanoviti; po svoj prilici došao je od Z i išao k I, eventualno od S—J. Ura u brzojavnom uredu stala je od trešnje u 2 s. 51 m. Viseća lampa drmala se. Podzemna tutnjava nije se čula. (M. Lesić, predstojnik pošte i brzojava.) — U 2 s. 45 m. po podne oćutiše u Mitrovici dva znatna potresa; svaki je trajao 2—3 sekunde; prvi bijaše mnogo jači od drugoga. Kako je izvjestitelj mogao prosuditi po predmetih, koji su se obješeni nihali, bio je potresu pravac od JZ—SI. Jakost potresu može se prosuditi i po tom, što su se dva dimnjaka srušila i što je pučka škola oštećena. Stariji Mitrovčani pripoviedaju, da se ne sjećaju od god. 1849. potresa u ovih krajevih, ali i onda da nije bio tako jak kao ovaj sada. Drugi jedan izvjestitelj iz Mitrovice veli, da se je zemlja tresla od sjevera prama jugo-zapadu, da su zidovi na pučkoj školi i na drugih zgradah popucali, a toranj na crkvi da se je drmao kao šiba. (Nar. nov.) — U 2 s. 45 m. po podne u Mitrovici dosta jak potres od juga prama sjevero-zapadu (!); trajao je 3 minute. Zemlja i kuće potresoše se takvom silom, da se je sve poplašilo i stalo posrtati sa svoga mjesta. Pukotine na pučkoj školi i na njekih privatnih zgradah. (Sriemske novine.)

Čerević, u 2 s. 45 m. po podne jak valovit potres, koji je trajao 10 sekunda. Pravac mu je bio od SZ—JI. (Nar. nov.)

Stari Slankamen, u 2 s. 52 m. po podne potresla se zemlja jedno za drugim u dva maha pravcem od sjevero-iztoka prama sjevero-zapadu (!). Prvi udarac bio je dosta jak i trajao je 4—5 sekunda. Više ura je stalo. U staroj Despotovoj crkvi padao je zamaz, te je i jedna opeka s krova pala. (Nar. nov.)

Stari Jankovci, u 3 s. 7 m. po podne potres, koji je trajao 4 minute. (Nar. nov.)

Lovas, u 2 s. 45 m. po podne opaziše potres, koji je potrajao 2 minute. Štete nema. (Nar. nov.)

Digitized by Google

Bežanija, izmed $^1/_2$ i $^3/_4$ na 3 po podne osjetismo dosta jaki valoviti zemljotres sa podzemnom tutnjavom od sjevero-zapadne strane prema iztoku (!). U prvi mah neznajući što je, narod iztrča na ulicu, ali valovito gibanje zemlje i zgrada i njihovo kvrcanje, koje potraja više časaka, sjeti stanovničtvo, da je to zemljotres. Možete si predstaviti, kolika je bila sila potresa, kad je njekoliko dimnjaka porušeno i kad se na njekih zgradah poveće pukotine pokazaše. I na školskoj zgradi nastale su pukotine, no nisu opasne. (Nar. nov.)

Deč, u kotaru zemunskom, oko 3 s. po podne jak potres od SZ—JI, koji je potrajao 30 sekunda. Obćinska kuća se lagano ljuljala, a na koncu se potresla tako, da su grede škripale, te je od stropa odpao zamaz. Nitko ne pamti ondje takva potresa. Znatne štete nema. (Nar. nov.)

Zemun, 2 s. 48 m. po podne jači valovit potres u smjeru od JI—SZ; jakost nihanja bivala je sve jača; trajanje 30—40 sekunda. Tri minute iza toga sliedio je mnogo slabiji i kraći potres, koji je takodjer bio valovit i istoga smjera. Tutnjava se nije čula. Znatnije štete neima. (Brzojavni ured.) — Točno 5 minuta prije $^3/_4$3 po podne osjetiše u Zemunu jak potres, koji je trajao 5—6 sekunda. Potres je dolazio pravcem sa juga i bio je tako jak, da je sve prestravljeno iz soba i kuća na ulicu bježalo. Lampe, ogledala i slike počeše se primjetno ljuljati, a zemlja pod nogama talasala se, da je svakog strah i užas popasti morao. Deset minuta iza toga osjetio se i drugi potres, no ovaj je puno slabiji bio. (Nar. nov.) — U 2 s. 49 m. bio je u Zemunu znatan valovit potres. Smjer od SSZ—JJI. Trajao je do 10 sekunda. Poslje $1^1/_2$ minute osjetio se drugi slabiji, kraći potres. Od prvoga potresa popadalo je dosta zamaza sa zidova, od kojih su njeki popucali, a njekim se i gornji dielovi porušili. Mnoge ure stadoše. Viseće lampe nihale su se poslje još pol ure, a nihanje bilo je većinom u okrugu. (Nar. nov.) — U 2 s. 40 m. po podne u Zemunu bio žestok potres, koji je trajao 5—6 sekunda. Potres je navalio tolikom žestinom, da su se slike, zrcala i viseće lampe stale jako nihati. Stolovi, stolice i ormari pomaknuše se sa svoga mjesta. Zemlja se je gibala valovito, da se je više prolaznika na ulici srušilo. Sve je iz kuća pobjeglo pod vedro nebo. U 2 s. 50 m. osjetiše drugi, no mnogo slabiji potres. Znatnije štete nema, a i nije se dogodila nikakva nesreća. (Agr. Zeit.)

Digitized by Google

Sarajevo, u 2 s. 48 m. po podne dva dosta jaka udarca, koja su zajedno potrajala oko 4 sekunde. Pravac bio je od S—J. U Bosni osjetiše ovaj potres još u sliedećih mjestih: *Bjelina, Šamac, Brčka, Dolnja Tuzla, Tešanj, Prnjavor, Priboj, Višegrad, Kladanj* i *Rogatica.* (Bos. Post.)

11. *travnja* u 0 s. 10 m. prije podne u *Kašini* potres, koji je išao od SI—JZ; uz trešnju čula se slaba tutnjava. (Obzor.)

16. *travnja* u 7 s. 30 m. po podne u *Zemunu* slab potres u pravcu od Z—I. Od zadnjega potresa od 8. travnja srušio se u novosagradjenoj domobranskoj vojarni svod u hodniku. (Sriemske novine.)

17. *travnja* u 2 s. 15 m. po podne u *Kašini* potres u smjeru od SI—JZ. U školi se djeca uzbunila od čvrste tutnjave i podzemnog udarca. (Obzor.)

23. *travnja* u 2 s. prije podne u *Kašini* potres uz podzemnu tutnjavu. Pravac trešnji bio je od SI—JZ. Potres osjetiše i seljaci u cieloj okolici. (Obzor.)

---

12. *svibnja* osjetiše u *Novom* u Primorju deset potresa, i to:

u 3 s. 45 m. prije podne prilično jak potres od 3 sekunde.
„ 1 s. 30 m. po podne jak potres od 6 sekunda,
„ 1 s. 45 m. „ „ slaba trešnja,
„ 2 s. — m. „ „ „ „
„ 2 s. 20 m. „ „ „ „
„ 2 s. 30 m. „ „ prilično jak potres,
„ 3 s. 35 m. „ „ slab potres,
„ 4 s. 15 m. „ „ „ „
„ 8 s. 45 m. „ „ „ „
„ 8 s. 45 m. „ „ „ „

Od jačih udaraca samo je gdjegdje popucao zamaz na kućah. (V. Čop, učit.) — Sudb. pristav u Novom, Čepulić, pripoviedao je, da je promatrao svoga kanarca, kog je tek dobio, kad na to navali u 1 s. 30 m. po podne potres i kanarac pade mrtav na dno krletke. (I. Pavelić.)

O ovih potresih imamo još sliedeće viesti.

Grižane, potresi u 3 s. 55 m. prije podne, 1 s. 30 m. po podne, 1 s. 45 m. po podne, 2 s. 45 m. po podne, te oko 8 s. i $^1/_2$9 po podne. Potres u 3 s. 55 m. prije podne bio je jak i išao je smjerom od S—J. Ljudi, koji su spavali, probudiše se, misleć da grmi, a u istinu pratila je jaka podzemna mukla tutnjava trešnju uz

Digitized by Google

3—4 sekunde. Točno u $^1/_2$2 po podne po srednjo-evropskom vremenu ponovi se potres i to tako jak, da se prestrašismo. Obješene svjetiljke jako se zanihaše, pokućtvo poče poigravati, zamaz sa stropa padati, a prestrašen narod iztrča na polje. Ovaj udarac bio je okomit, te se činilo, kao da iz podruma dolazi. Poslje četvrt sata navalio je opet jedan mali udarac, a u $^3/_4$3 opet potres, praćen strašnom podzemnom tutnjavom. U veče u 8 i $^1/_2$9 bila su iznova dva slaba potresa uz silan podzemni šum. Od najjačega potresa u $^1/_2$2 srušila se u Grižanih jedna mala kuća. (I. Pavelić.)

Belgrad, četvrt sata od Grižana; pri potresu u $^1/_2$2 po podne srušio se u jednoj novoj i jakoj kući strop. (I. Pavelić.)

Crikvenica, u 4 s. 5 m. prije podne dosta jak potres; u 1 s. 40 m. po podne opet dosta jak potres, koji je trajao 2—3 sekunde i išao pravcem od I—Z.

Zatim u 1 s. 42 m. po podne veoma slab potres,
„ 2 s. 35 m. „ „ još slabiji potres,
„ 9 s. 50 m. „ „ jedva osjetljiv potres. (I. Polić.)

Vrbnik na Krku, u 3 s. 50 m. prije podne podzemna tutnjava, koja je trajala 3 sekunde; 1 s. 30 m. po podne valovit potres, najprije slab, a onda srednje jakosti, trajao je 3 sekunde i išao smjerom od JI—SZ; 2 s. 30 m. po podne potres slabe jakosti; trajao je 1 sekundu, te išao smjerom od JI—SZ. (Alb. Brozović.)

Selce, oko 4 s. prije podne valovit potres, koji se je po podne opetovao. (Nar. nov.) — Pri potresu u 2 s. 30 m. po podne znatno razpucao župni stan i kuća načelnikova. (I. Pavelić, I. Polić.)

Senj, oko $^3/_4$4 prije podne osjetiše njeki trešnju; u 1 s. 32 m. po podne prilično jak potres uz podzemnu tutnjavu; trajao je 2—3 sekunde, a išao smjerom od SI—JZ. (Prof. P. Rukavina.)

Bakar, u 1 s. 9 m. po podne valovit potres od 2—2$^1/_2$ sekunde. Pravac mu je bio JJI—SSZ, ili po drugom opažanju od Z—I. (Prof. Žuvičić.)

Fužine, 1 s. 36 m. po podne prilično jak potres, koji je išao pravcem od Z—I i trajao 3 sekunde. Pratila ga je jaka tutnjava. Prozori i pokućtvo se jako zatreslo. (V. Delak, učit.)

Mrkopalj, 1 s. 40 m. po podne potres od 1 sekunde i u pravcu od JZ—SI; pratila ga je slaba tutnjava. Od trešnje potreslo se pokućtvo. (F. Sink r. uč.)

13. *svibnja* u *Novom* osjetiše u dva puta slab potres; vrieme za oba potresa nije ubilježeno. (V. Čop.) Bit će valjda u isto doba, kad ih osjetiše i u

Digitized by Google

Crikvenici, gdje su *prvi* potres osjetili oko šeste ure po podne, a *drugi* oko jedanaeste po podne. (I. Polić.)

19. *svibnja* u 1 s. po podne u *Grižanih* dosta jak potres; pravac mu je bio po svoj prilici od J—S.

Isti dan oko 5 s po podne u *Grižanih* njekoliko podzemnih tutnjava bez potresa. (I. Pavelić.)

30. *svibnja* u 5 s. 30 m. prije podne u *Crikvenici* potres, koji je trajao 2 sekunde i išao smjerom od SI—JZ; uz potres slaba tutnjava. (I. Polić.)

Vrbnik, 5 s. 40 m. prije podne valovit potres slabe jakosti; trajao je 1 sekundu i išao od Z—I. (A. Brozović.)

---

1. *lipnja* u 4 s. prije podne u *Bakru* potres, koji je trajao $1^1/_2$ sekunde i išao smjerom od JI—SZ. Uz potres čula se tutnjava kao da kola prolaze. (Prof. Žuvičić.)

5. *lipnja* u 11 s. 30 m. po podne u *Grižanih* slab potres. (Pavelić.)

6. *lipnja* osjetiše u *Grižanih* sliedeće potrese:

u 3 s. prije podne slab potres;
„ 4 s. 15 m. prije podne jak potres:
„ 5 s. „ „ slab potres;
„ 6 s. „ „ strašan šum, koji je trajao do 5 sekunda.

Potres u 4 s. 15 m. bio je tako jak, da su svi od straha poskakali iz postelja. (Pavelić.) Taj najjači potres osjetiše još u sliedećih mjestih:

Crikvenica, 4 s. 20 m. prije podne valovit potres, koji je išao od JZ—SI; uz potres čula se slaba tutnjava. (I. Polić.)

Fužine, 4 s. 30 m. prije podne potres uz jaku podzemnu tutnjavu; potres je trajao do 7 sekunda i išao od JZ—SI. (V. Delak.)

Vrbnik, oko 4 s. 40 m. prije podne valovit potres srednje jakosti; trajao je 2 sekunde i išao smjerom od I—Z. (A. Brozović.)

9. *lipnja* u 3 s. 15 m. prije podne u *Grižanih* dosta jak potres u pravcu od J—S. (P.)

Isti dan u 4 s. 25 m. prije podne u *Grižanih* dosta jak potres u pravcu od J—S. (P.)

Isti dan u 6 s. po podne u *Crikvenici* potres od 1 sekunde u pravcu od JI—SZ; uz potres slaba tutnjava. (I. Polić.)

20. *lipnja* u 10 s. 13 m. 30 s. po podne osjetiše u *Zagrebu* vrlo žestok potres u dva maha. Trešnja bila je više okomita nego valovita. Prije trešnje čula se jaka mukla tutnjava. Potres trajao je

Digitized by Google

oko 3 sekunde, dočim se je vibriranje osjećalo još koju sekundu. Pravac trešnji je bio od SSI—JJZ. Predmeti u kućah posve su se slabo uznihali. *Šest minuta* poslje prve trešnje osjetila se posve slaba tutnjava sa trešnjom. Kakve znatnije štete neima. Samo na crkvi Sv. Marka ima tragova od potresa. Na južnoj strani nad ulazom prelomio se težki kameniti križ i pao prema jugu pred vrata, gdje se je posve smrvio. Isto tako pale su nad istim vratima sa zabata obje rosete, desna i lieva. Napokon pala je roseta sa zabata na sjevero-zapadnom uglu crkve. U crkvi samoj neima štete, ali je toranj na južnoj strani izpod ure dobio dvie jako vidljive pukotine, od kojih medjutim ne prieti nikakva opasnost. Na krovu iste crkve oštećeno je više crjepova.

Ovaj potres osjetiše još u sliedećih mjestih:

Kašina, u 10 s. 15 m. po podne za vedra neba i liepe mjesečine žestok potres, koji je trajao do 5 sekunda bez svake podzemne tutnjave. Sve stvari po sobah dizale su se u vis i isti ljudi sa kreveta. Tako silna potresa ne očutismo već dulje vremena. Jedno 5 minuta iza potresa digla se podzemna tutnjava. Smjer potresu se nije mogao razabrati. (Benković.)

Sesvete, u 10 s. 12 m. po podne okomita trešnja, koja je išla od J—S i trajala 3 sekunde. (Štefanac.)

Sv. Nedelja, u 10 s. 10 m. po podne osjetiše prilično jak potres, koji potraja do 5 sekunda. Smjer mu bijaše od JZ—SI. Štete nema.

Samobor, u 10 s. 6 m. po podne prilično jak potres. Trajao je 3 sekunde, a išao je smjerom od SZ—JI. Gibanje je bilo više okomito nego valovito. Pokućtvo se vrlo slabo uznihalo. (M. Lang.) — U 10 s. 8 m. po podne u Samoboru jak potres od 3 sekunde sa JI. (Hrvatska.) — U 10 s. 10 m. po podne u Samoboru čvrst potres u dva maha, te je trajao njekoliko sekunda. Pravac nije se mogao ustanoviti. (Nar. nov.)

Karlovac, u 10 s. 10 m. po podne kratak udarac sa sjeverne strane; trajao je 1—2 sekunde. (Prof. Mikšić.)

Laduč, 10 s. 12 m. po podne dosta jak potres, da su se ljudi u postelji uznihali, a prozori zazveketali. (Obzor.)

Kraljevac, izmedju $10^1/_4$ i $10^1/_2$ po podne osjetiše prilično jak potres, koji je potrajao do 5 sekunda. Smjer mu je bio od I—Z. (Obzor.)

Stupnik, 10 s. 23 m. potres sa valovitim gibanjem u pravcu od JZ—SI; uz potres jaka tutnjava. (Ješl.)

Digitized by Google

Peščenica, 10 s. 15 m. po podne potres od 3 sekunde; pravac mu je bio od S—Z(!); pokućtvo se slabo treslo. (Medarić.)

Kalje, 10 s. 2 m. po podne potres, koji je trajao 3 sekunde i išao pravcem od S—J; prije potresa čula se podzemna tutnjava, koja je trajala 2 sekunde. (M. pl. Radić.)

Jamnica, 10 s. 15 m. po podne bio je tako slab potres, da ga je malo ljudi osjetilo. Potres je trajao 3 sekunde i išao smjerom od SI—JZ. Podzemna tutnjava čula se pred potresom. (A. Vranić.)

Vinica, 10 s. 20 m. po podne potres, koji je išao smjerom od J—S i trajao 2—3 sekunde. Tutnjave nisu čuli. (I. Petek.)

Kravarsko, u 10 s. 5 m. po podne žestok potres, koji je trajao 2—3 sekunde i došao od zapada. (N. N.)

Glina, u 10 s. 17 m. po podne dva dosta jaka vertikalna potresa u kratkom razdoblju. Stakleni i porculanski predmeti zvečahu dobrano. Pravac se nije mogao ustanoviti. (Nar. nov.)

Petrinja, u 10 s. 11 m. po podne dosta jak potres. (Obzor.) — U Petrinji udarac, koji je trajao 1 sekundu i išao pravcem od SZ—JI. (Nar. nov.)

Križevac, 10 s. po podne dosta jak potres. Udarac čini se da je bio vertikalan, jer je izvjestitelj, ležeći budan u postelji, dobio utisak, kao da se je nješto u svodu od podruma srušilo. Viseća svietiljka u spavaćoj sobi nije se ni maknula. Tutnjava se nije čula. (G. Pexider.)

Raven, oko 10 s. po podne ovdje i u okolici prilično jak potres, koji je trajao 2 sekunde. (Nar. nov.)

Bistrica, u 10 s. 6 m. po podne od JI dolazeći potres, koji je trajao 2 sekunde. (M. Lovrišan.)

Zlatar, u 10 s. 12 m. po podne potres, koji je trajao 2 sekunde i išao od SI—JZ. (P. Gregorić.)

Stubica, u 11 s. 36 m. (?) po podne žestok potres u pravcu od S—J. (Agr. Tagblatt.)

Stubičke Toplice, u 10 s. 10 m. po podne potres, koji je išao od SZ—JI i trajao do 3 sekunde. Po sobah se prilično treslo, ali nebje nikakve štete. Uz potres se čula podulja podzemna tutnjava. (Dr. Folnegović.)

Zabok, u 10 s. 15 m. po podne znatan potres, koji je trajao 3—4 sekunde i išao od JZ—SI. (Žup. Ivančan.)

Lepoglava, 10 s. 12 m. dva slaba udarca od S—J. (Dr. Eisenbacher.)

Digitized by Google

Klanjac, izmed 10 i 11 sata u noći potres, koji je trajao 4 sekunde i išao pravcem od I—Z. (Brzojavni ured.)

Pregrada, u 10 s. po podne potres. (Nar. nov.)

Omilje, u 10 s. 11 m. po podne po srednjo-evropskom vremenu ovdje i u cieloj okolici jak potres horizontalna gibanja; trajao je do 4 sekunde i išao pravcem od SSZ—JJI. (J. Muha.)

U *Varaždinu* nisu potresa osjetili.

21. *lipnja* u 4 s. 43 m. u *Zagrebu* osjetiše treći udarac, koji je bio puno slabiji od prvoga, a jači od drugoga.

U *Stubičkih Toplicah* u isto doba potres od SZ—JI; trajao je $1^1/_2$ sekunde; bez tutnjave. (Folnegović.)

Stubica, u 4 s. 40 m. prije podne iznovice potres. (Agr. Tagb.)

26. *lipnja* u 2 s. 30 m. prije podne u *Imotskom* potres. (Nar. list.)

Isti dan „ 3 s. 12 m. „ „ „ „ „ „ „

Isti dan u 10 s. 5 m. (ili 10 s. 4 m. 30 sek.) u *Zagrebu* potres, koji je u cielom svom pojavu nalikovao na potres od 20. lipnja, samo da je bio slabiji. Sastojao je od drhtanja u kratkih titrajih; uz potres se čuo slab tutanj; trajao je 1—2 sekunde. Pravac mu je bio od SI—JZ. Narodne novine mu označuju pravac od SZ—JI.

O istom potresu imamo još sliedeće viesti:

Kašina, u 10 s. 15 m. po podne očutismo ovdje dosta jak potres, no koji je ipak bio slabiji od zadnjega dne 20. lipnja. Tutnjave nije bilo, već samo njekoliko okomitih udaraca. Cio potres trajao je do 5 sekunda. Smjer mu je bio od SI—JZ. Prozori su od trešnje zazvečali. (J. Benković.)

Bukevlje, u 10 s. 15 m. po podne znatan valovit potres, koji je potrajao 3 sekunde i išao smjerom od SZ—JI. Štete nije prouzrokovao nikakve, samo su predmeti po kućah zaštropotali. Pred potresom čula se podzemna tutnjava, koja je potrajala do 10 sekunda. (Nar. nov.)

Oborovo, u 10 s. po podne dosta jak potres, koji je potrajao 6—7 sekunda i išao pravcem od S—J. Svi, koji nisu tvrdo spavali, osjetiše ga. Stvari po kućah zaštropotaše. Na jablanu uz kuću zašumilo je lišće, kao da je jak vihor došao. (Nar. nov.)

Brckovljani (kod Dugog sela), u 10 s. 6 m. po podne očutiše kratak ali jak potres sa kratkom podzemnom tutnjavom. Pravac mu ne mogoše razabrati. (Nar. nov.)

Samobor, u 10 s. 5 m. po podne u mjestu i u okolici pojak potres, koji nije dugo potrajao. Poslje čuše još dva puta podzemni šum, ali bez trešnje. (Nar. nov.) — 10 s. 8 m. u Samoboru vrlo lagan potres. (M. Lang.)

Digitized by Google

Peščenica, u 10 s. 6 m. po podne potres, koji je trajao 4 sekunde i išao pravcem od S—J. Uz potres se čula tutnjava nalik na grmljavinu. Pokućtvo se zanihalo, čaše u ormaru zazvečale, a po zidovih na zgradah pojaviše se nove, ali slabe pukotine. (Medarić.)

Sisak, u 10 s. 6 m. po podne jak potres, koji je trajao 5 sekunda; pratila ga je podzemna tutnjava nalik na grmljavinu. (Agr. Tagblatt.)

Lekenik, 10 s. 7 m. po podne jaka trešnja, koja je potrajala 6—7 sekunda. Pravac trešnji bio je od SZ—JI. Od potresa su se kuće zaljuljale; štete nema. (Agr. Tagb.)

Komarevo (južno od Siska), oko $^3/_4$10 po podne u mjestu i u okolici žestok potres. Župni dvor i škola, stare drvenjare, skoro u razpadu. Žiteljstvo se silno uplašilo. (Nar. nov.)

Gore, 10 s. 5 m. po podne osjetiše dosta jak potres. Kako bijah budan i u krevetu, dobro sam osjetio dva, jedan za drugim naglo sliedeća udarca. Koliko sam mogao razabrati, bili su udarci vertikalni, a smjer potresa bijaše od S - J. (Nar. nov.)

Topusko, oko 10 s. po podne potres od 1—2 sekunde; prozori se slabo zatresoše; pravac nije se mogao opredieliti. (J. Demler.)

Čazma, u 10 s. po podne potres, koji je trajao 5 sekunda i išao smjerom od SZ—JI. Vrata se zatresla, a ključanice i prozori zazveketaše. Poslje trešnje čula se tutnjava nalik na grmljavinu. (S. Piškorić.)

Jamnica, u 10 s. 16 m. po podne potres, koji je trajao 2 sekunde i došao od JI. Tutnjava se nije čula. (A. Vranić.)

Kravarsko, oko 9 s. 45 m. po podne osjetiše vrlo žestok potres u dva maha, svaki put je potrajao oko 3 sekunde. (Nar. nov.)

Dubranec kod Kravarskog, u 10 s. 17 m. po podne osjetiše najprije podzemnu tutnjavu, za kojom je sliedio dosta jak potres, koji je trajao do 3 sekunde. Štete nema. (Nar. nov.)

Petrinja, 10 s. 4 m. 16 s. po podne točno po zonskom vremenu na kronometru, koji je isti dan kontroliran, jedan udarac sa trešnjom, koji je trajao 2—3 sekunde, no trešnja se osjećala još i poslje udarca. Gibanje je bilo valovito, te je išlo od J—J ili možda od JJZ—SSI, no njeki tvrde, da je potres došao od S. Uz potres bila je jaka tutnjava slična grmljavini, tako da su ljudi vani najprije pogledali na nebo, da vide, gdje grmi, a tek kad su osjetili gibanje, uvidjeli su, da je potres. Njekoji su mislili, da se je srušila kuća, koja se upravo gradi, a drugi, da se je srušio krov sa oriepom na kući, koju su taj dan počeli rušiti. Ljudi su od trešnje

*

Digitized by Google

bili vanredno uzrujani i mnogi ne mogoše tu noć spavati. Domaća živad tako se uznemirila, kao da ju tvorac progoni. Psi stadoše lajati, jedan lovački pas, koji spava vani, tražio je nogama ulaz u sobu, te se sav tresao. Lampe su se nihale, stakla zvečala, a sa krova poreznoga ureda palo je njekoliko criepova. (Dr. I. Zoch.) — U 10 s. 10 m. po podne u Petrinji jedan dosta jaki udarac, koji je trajao 2 - 3 sekunde. Potres je išao od S—J, a bio je dosta okomit. Izvjestitelj je pomislio, da će se kuća srušiti. Tutnjava prije i poslje potresa nalikovala je na tutanj željezničkog vlaka. Kuća, u kojoj izvjestitelj stanuje, puna je pukotina, a sutradan bilo ih je još više. (E. Stipić, predst. pošte i brzojava.) — U 10 s. 4 m. po podne mnogo jači potres od onoga, što je bio 20. lipnja; potres je išao od JZ—SI i trajao je 3 sekunde. Podzemna tutnjava i huka u zraku. Lastavice izprhnuše iz gniezda i zacvrkutaše; psi su lajali i zavijali; posudje u kućah se treslo. (Obzor.)

Kostajnica, u 10 s. po podne valovit potres u pravcu od JI - SZ, te je potrajao do 2 sekunde. Uz potres se čula i dosta jaka tutnjava. (Nar. nov.)

Mlinoge (južno od Petrinje), u 10 s. i njekoliko minuta potresla se zemlja od juga tako jako, da je udarac izvjestitelja, naslonjena na prozor, odtisnuo od prozora. Poslje ovoga opazio je još jedan no slabiji potres; oba puta čula se podzemna tutnjava. (Nar. nov.)

Križevac, u 10 s. po podne potres. (G. Pexider.)

Pregrada, u veče u mjestu i u okolici potres. (Obzor.)

Klanjac, u 9 s. 45 m. po podne potres, koji je trajao 2 sekunde i išao pravcem od J—Z (!) (Pančić, predst. pošte.)

Isti dan u 11 s. 20 m. po podne u *Petrinji* potres. (E. Stipić.)

27. *lipnja* u 3 s. prije podne u *Petrinji* iznova potres. (E. Stipić.)

Isti dan u 4 s. prije podne u *Crikvenici* slab potres, koji je trajao 1 sekundu i išao od SI—JZ. (I. Polić.)

28. *lipnja* u 5 s. 25 m. prije podne u *Petrinji* osjetiše njeki slab valovit potres. (Dr. I. Zoch.)

30. *lipnja* u 1 s. 58 m. prije podne u *Djakovu* potres, koji je trajao 4 sekunde i išao smjerom od JZ—SI; potresni udarac bio je dosta znatan, ali nije učinio nikakve štete. (Raček.)

---

4. *srpnja* u 11 s. 35 m. po podne u *Zagrebu* potres kao i onaj 26. lipnja, samo slabiji, prem njeki tvrde, da je bio jak kao i zadnji, samo da je vrlo kratko potrajao I pravac čini se da je bio isti, naime od SSI—JJZ. — Narodne novine izvješćuju o njem

Digitized by Google

ovo: Noćas točno u 11 s. 35 m. osjetismo u Zagrebu opet potres, koji je naviestila podzemna tutnjava. Udarac je bio vertikalan. Sjedeći na stolcu kraj prozora, koji gleda na sjever, učinilo nam se, da se je stolac kao vijkom zaokrenuo u polukrugu od iztoka zapadu, dočim je tutnjava došla od SI. I tutnjava i trešnja nije potrajala više od 2 sekunde. Udarac je bio prilično jak, jer je mnoge ljude probudio. Štete nije učinio nikakve. Njekoji kažu, da su oko 3. ure po polnoći osjetili drugi potres. Noć je bila vedra, te je njezinu tišinu prekidao samo obći lavež pasa, koji je njekoliko časova prije potresa počeo i njekoliko časova poslje potresa trajao.

O istom potresu imamo još ove viesti:

Kašina, u 11 s. 35 m. po podne potres. Smjer od SZ—JI. Bio je to vertikalan udarac sa podzemnom tutnjavom. Štete nikakve. Potres je bio mnogo slabiji od prijašnja dva. (J. Benković.)

Samobor, u 11 s. 30 m. po podne oćutiše dosta jak potres, praćen muklom podzemnom tutnjavom. Smjer mu je bio od Z—I, a trajao je gotovo 5—6 sekunda. Prve dvie sekunde osjetila se tek laka njeka drhtavica, a u trećoj sekundi javi se snažan udarac, koji je uzdrmao sve pokućtvo; za ovim jakim udarcem sliedila je opet onakva slaba drhtavica kao i u početku. Udarac čini se da je bio okomit. (M. Lang.)

Veliki Tabor (žup. varaždinska), u 11 s. 30 m. po podne potres u tri trzaja, kao da su od zagrebačke gore potegla. Tutnjave nije bilo ni prije ni poslje potresa. (Nar. nov.)

6. *srpnja* u 1 s. 23 m. po podne u *Vrbovskom* čula se podzemna tutnjava, koja je došla od zapada i trajala 3 sekunde. (V. Oršić.)

Isti dan u 9 s. po podne u *Mostaru* slab potres uz podzemnu tutnjavu. (Bošnjak.)

8. *srpnja* u 5 s. 20 m. prije podne u *Kašini* potres, koji je trajao 2 sekunde i išao pravcem od S—J. Uz potres čula se tutnjava. Štete nikakve. (J. Benković.)

Isti dan u 10 s. 7 m. 30 s. prije podne u *Zagrebu* slab potres, koji je trajao 1 sekundu i išao od S—J. (Meteorologijska postaja.)

Isti dan u 10 s. 22 m. prije podne u *Zagrebu* veoma slab potres. (Met. postaja.)

21. *srpnja* u 8 s. 44 m. po podne u *Grobniku* potres, koji je trajao 3 sekunde i išao smjerom od SZ—JI. (B. Vučić.)

22. *srpnja* nješto prije 5 s. po podne u *Samoboru* lagan potres, praćen muklom tutnjavom. Trajao je jedno 2 sekunde, a išao smjerom od S—J. (M. Lang.)

Digitized by Google

24. *srpnja* rano u jutro u *Dubrovniku* u tri puta trešnja. Najsnažniji udarac bio je zadnji oko 5 s. On je bio tako jak, da je mnogu čeljad od sna probudio. (Crvena Hrvatska.)

27. *srpnja* u 2 s. po podne u *Gornjem Kosinju* slab potres. (Nar. nov.)

28. *srpnja* u 3 s. 3 m. prije podne u *Grižanih* tako žestok potres, da je sve od sna probudio. Trajao je 1 sekundu i išao pravcem od SII—JZZ. (I. Pavelić.)

O istom potresu imademo još sliedeće viesti:

Vrbnik na Krku, oko 3 s. 30 m. prije podne vertikalan potres, koji je trajao 3 sekunde. (A. Brozović.)

Senj, u 3 s. 29 m. prije podne potres sa podzemnom tutnjavom; pravac mu je valjda bio od SZ—JI. Trajao je do 3 sekunde, a bio je tako jak, da su se predmeti po ormarih i stolovih zatresli. (P. Rukavina.)

Brlog, u 3 s. 34 m. prije podne valovit potres prilične jakosti. Smjer mu je bio od SI—JZ, a trajao je 6 sekunda. Čula se podzemna tutnjava; prije i poslje potresa silni lavež pasa. (M. Šimat.)

Fužine, u 3 s. 43 m. prije podne dosta znatan potres, koji je potrajao više sekunda i išao smjerom od SI—JZ. (Nar. nov.)

Mrkopalj, u 3 s. 44 m. prije podne potres sa tutnjavom, koji je trajao 3 sekunde i išao smjerom od J—S. Potres je bio dosta jak; prozori i pokućtvo se treslo. (F. Sinko.)

Karlovac, u 4 s. prije podne potres. (Nar. nov.)

Brod na Kupi, oko 3 s. prije podne potres, koji je došao od JJZ i potrajao 3 sekunde; prije potresa se čula podzemna tutnjava. Od trešnje zanihaše se ormari. (M. Cvetko.)

Ravna Gora, u 3 s. 35 m. prije podne dosta jak potres uz podzemnu tutnjavu. Pravac mu je bio od JZ—SI, a trajao je 2 sekunde. Pokućtvo se zanihalo, a sa jednoga dimnjaka pao zamaz. (Nar. nov.)

Otočac, oko 3 s. 30 m. prije podne potres sa podzemnom tutnjavom; pravac bio je od S—J. Sa dimnjaka padala cigla. (Nar. novine.)

Lešće kraj Otočca, u 3 s. 30 m. prije podne potres, koji je trajao 3 sekunde i išao od SZ; uz potres čula se tutnjava. Štete nikakve. (Grünhut, žup.)

Sinac kod Otočca, u isto doba potres. (Grünhut.)

Kosinj Gornji, u 3 s. 28 m. prije podne veoma žestok potres, koji je išao smjerom od SI—JZ; s početka bilo je gibanje okružno

Digitized by Google

poput žrvnja, a onda navališe tri udarca. Po selima u okolici popucali zidovi. (Nar. nov.)

Bunić, u 3 s. 30 m. prije podne potres pravcem iztočnim. Posudje zazvečalo, pokućtvo se zatreslo, a postelja zanihala, da se je izvjestitelj probudio. (Krmpotić.)

Brinje, u 3 s. 30 m. prije podne potres, koji je išao smjerom od S—J i trajao do 10 sekunda. Iza potresa se čula kratka mukla tutnjava. (Agr. Tagbl.)

Rakovica, u 4 s. prije podne žestok potres od njekoliko sekunda; od potresa stala ura. (Nar. nov.)

Jezerane, u 3 s. 30 m. prije podne potres, koji je trajao 2 sekunde i išao smjerom od SI—JZ; poslje potresa čula se tutnjava. Tresli se prozori i pokućtvo. (J. Šulek.)

Zavalje, u 3 s. 30 m. prije podne dosta jak potres, koji je trajao 5—6 sekunda i išao pravcem od I—Z. Prozori i pokućtvo se treslo. Tutnjava čula se prije potresa. (J. Rosandić.)

Korenica, oko 3 s. 20 m. prije podne potres u pravcu od S—J; potres je trajao 2—3 sekunde. (Milojević, poštar.)

Plaški, u 2 s. 7 m. (?) potres, koji je trajao 3 sekunde i došao od SI; tutnjava slaba. Šteta nikakva. (Met. postaja.)

Vališ-selo, u 3 s. 32 m. potres, koji trajao 2 sekunde i išao pravcem od Z—I. Štete nikakve. (Krmpotić.)

Klanac kraj Pazarišta, u 3 s. 20 m. prije podne potres od J—S; po drugom dopisniku bio je potres u 3 s. 23 m. i išao pravcem od SI—JZ, te je trajao 5 sekunda. Posudje se izprevaljivalo. (Nar. novine.)

Kula kod Gospića, u 3 s. 15 m. prije podne dosta jak potres, koji je trajao po prilici 3—4 sekunde i išao smjerom od SI—JZ. (Schmitzer, žup.)

Osik kraj Gospića, u 3 s. 45 m. prije podne valovit potres, koji je išao smjerom od J—S; kuće se zaljuljale, posudje u ormarih zazveketalo; ptice se u krletkah srušile i lepršale. (Nar. nov.)

Gospić, u 3 s. 38 m. prije podne dosta žestok potres, koji je trajao 5 sekunda. Smjer kao da je bio od S—J. Jakost potresa bila je 5. stupnja. (Dr. A. Gavazzi.)

Perušić, u 3 s. 25 m prije podne vrlo jak potres uz podzemnu tutnjavu. Potres je bio valovit i išao smjerom od SI—JZ, te je trajao 8—9 sekunda. Veće štete nije bilo. Zgrada kotarske oblasti je na više mjesta popucala, a isto tako stan kotarskog liečnika, gdje je ura na zidu od potresa stala. I na njekih drugih kućah

Digitized by Google

popucaše ponješto zidovi. Dimnjaci su se na kućah razklimali, a osobito jedan na zgradi kotarske oblasti. Po kućah se drmalo pokućtvo, a čaše i posudje zazvečalo. (M. Padjen.)

Smiljan, u 3 s. 35 m. prije podne dosta jak potres u pravcu od J—S; trajao je njekoliko sekunda. (Obzor.)

Agramer Tagblatt javlja, da se je isti potres osjetio na *Rieci* i u *Trstu.*

Isti dan u 4 s. prije podne u *Smiljanu* iznova potres. (Obzor.)

Isti dan u 10 s. prije podne (9 s. 45 m. po Nar. nov.) u *Kosinju Gornjem* drugi slabiji potres. (Grčević.)

Isti dan u 11 s. 15 m. prije podne (11 s. po Nar. nov.) u *Kosinju Gornjem* opet potres. (G.)

Isti dan u 0 s. 15 m. po podne u Gornjem Kosinju slab potres. (G.)

Isti dan u 6 s. 30 m. „ „ „ „ „ „ „ „

29. *srpnja* u 5 s. 15 m. prije podne u Gornjem Kosinju slab potres, koji je trajao 2 sekunde i išao smjerom od SI—JZ. (Gr.)

---

3. *kolovoza* u 8 s. 38 m. po podne u *Djakovu* potres, koji je trajao 2 sekunde i išao pravcem jugozapadnim. Uz potres čula se dosta jaka tutnjava, slična dalekoj grmljavini. (Raček.) — U 8 s. 51 m. po podne u Djakovu jak potresni udarac; smjer mu je bio od SI—JZ. Trajao je jedno 3—4 sekunde. Udarac je bio dosta oštar, a tutnjava je podulje potrajala. Kućna zvonca zazvonila, ure nihalice većinom stale; štete nikakve. (M. Cepelić.)

4. *kolovoza* u 5 s. 50 m. prije podne u *Drežniku* valovit potres, koji je išao smjerom od JI—SZ i potrajao samo njekoliko časova sa tutnjavom. Štete nema. (I. Kostelec, žup.)

21. *kolovoza* u 1 s. 10 m. prije podne u *Gradusi* (II. banska pukov.) i okolici dosta žestok potres u pravcu od J—S. (Obzor.)

24. *kolovoza* u 12 s. o podne u *Zlataru* potres, koji je išao pravcem od S—J i trajao 2 sekunde. Potres je bio slab, da ga je samo malo ljudi osjetilo. (P. Gregorić.)

---

7. *rujna* u 4 s. 40 m. po podne u *Korčuli* jedan dosta jak udarac. Gibanje je bilo valovito i išlo pravcem od J—S, te trajalo 2—3 sekunde. Predmeti se u kućah zanihaše. Podzemni šum čuo se poslje potresa i trajao je 5 sekunda. (M. Gjurgević)

Lumbarda, u isto doba potres. (M. Gj.)

Občina *Kune* na Pelješcu potres u isto doba. (M. Gj.)

Digitized by Google

Bol na Braču, u 5 s. 2 m. po podne jak valovit potres, koji je išao smjerom od J—S, te potrajao jedno 3 4 sekunde. Pratila ga je mukla podzemna tutnjava. Kuće se dobro uzdrmaše. (F. Radić.)

Vrhgorac, u 4 s. 20 m. po podne potres srednje jakosti; gibanje je bilo valovito i trajalo 3—4 sekunde; pravac nije opredieljen. Štete nikakve. (I. Ujević.)

8. *rujna* izmed 1 i 1/2 prije podne u *Hrtkovcih* potres, koji je išao pravcem od I—Z ili obratno; kako je u to doba sve spavalo, malo ga je ljudi osjetilo (Obzor.)

13. *rujna* pred zoru potres u *Zemunu*. (Obzor.)

---

1. *listopada* u 2 s. 26 m. prije podne u *Plaškom* potres sa podzemnom tutnjavom. (J. Pavliček.)

5. *listopada* u 1 s. 15 m. po podne na *Korčuli* slab potres. (F. Radić.)

11. *listopada* u 5 s. 25 m 30 s. prije podne u *Zagrebu* potres, koji išao smjerom od SSI—JJZ i trajao 4 sekunde. Valovito drhtanje zemlje sastojalo je od više slabijih i jačih drhtaja; pojedini drhtaji bijahu tako jaki, da je čovjek čekao, da će se kuće rušiti. Gdjekoja zvonca zazvoniše. U mnogih kućah se pokazaše pukotine. U stolnoj crkvi palo nješto zamaza. U muzealnoj zgradi u drugom katu ukazaše se mnoge pukotine na tavanicah, odkle je i nješto zamaza palo. U prvom katu iste zgrade u mineraložkoj zbirci srušilo se u dva ormara njekoliko ruda i kamenja sa svoga namještaja. Ti ormari leže smjerom od SSZ—JJI, a predmeti pali su na zapadnu stranu. — Narodne novine pišu o potresu ovo: Jutros u 5 s. 26 m. po srednjo-evropskom vremenu imadosmo u Zagrebu potres, koji nas je svojom jakošću sjetio na kobne dane mjeseca studenoga i prosinca 1880. Od onoga vremena tresla se zemlja u Zagrebu više puta, pa i ove godine opazismo od proljetos već tri potresa, ali nijedan nije bio žestok i dug kao jutrošnji. Naviestilo ga je nemilo zujenje u zraku. Činilo nam se, da smo opazili dva vertikalna udarca, a zemlja tresla se od sjevera k jugu do 4 sekunde. Po sobah su vrata i prozori silno štropotali; u njekojih su kućah stale ure nihaljke, a pojedine slike sa stiena pale. Uza svu žestinu nije potres u Zagrebu počinio mnogo štete. Vrlo su riedke kuće, gdje je koja stiena napukla, dokaz, da se u Zagrebu od g. 1880. puno solidnije gradi. Mnogi su prestrašeni, a osobito stranci, pobjegli na ulice. Viest, što ju Narodne novine donesoše, da se je jedan stup od potresa zakrenuo, opozvaše sutradan.

Digitized by Google

— Obzor piše o potresu: Jutros u 5 s. 25 m. 30 s. očutio se uz podzemnu tutnjavu dosta jak valovit potres u smjeru od SI—JZ, te je trajao 4 sekunde. Bio je mnogo jači, nego što su bila dva prijašnja ove godine, te je bez sumnje svakoga morao iz sna probuditi. Pokućtvo se dobrano treslo, gdjegdje popadale su sa stienah slike, a na nekim su kućama popucali i zidovi. Tako je na sveučilištu u drugom katu puknuo zid na obje strane, kako su god stube, u širini od jednoga prsta, dok se je na zvoniku Sv. Petra zaustavila ura. Veće štete nema. — Hrvatska piše: Kod urara Margreitnera u Bregovitoj ulici zaustavili su hod svi satovi, koji su visili na zidu sa gričke strane. — Moramo ovdje spomenuti, da dotični zid stoji približno okomito na smjer, u kom je potres došao. — Agramer Zeitung navodi, da je smjer potresu bio od JZ—SI, te da su u mnogih kućah pojedini predmeti sa svoga mjesta popadali. U Dugoj ulici padali su sa njekih kuća n. pr. sa štedioničke zgrade criepovi, a u Samostanskoj ulici srušio se zabat sa jedne kuće. U stolnoj crkvi pojaviše se posve neznatne pukotine. Jedan seljak iz Mikulića pod Zagrebačkom gorom pripoviedao je pred par dana, da već njekoliko dana pod zemljom nješto kuha.

O širenju ovoga potresa imamo dojavljene ove viesti:

Kašina, u 5 s. 30 m. prije podne opet potres. Tutnjave nije bilo, nego nasta žestoka trešnja zemlje sa više vertikalnih udaraca, koja trajaše do 4 sekunde. Iza stanke od 2 sekunde potrese se zemlja još silnije sa čvrstimi udarci do 3 sekunde. Svi predmeti u sobi udarahu, iste postelje dizahu se u vis. Taj potres je najjači iza onoga od god. 1880. Smjer mu bijaše od SI—JZ. Poslje potresa čula se duga podzemna tutnjava. (J. Benković.)

Sesvete, u 5 s. 25 m. prije podne zastraši nas opet priličan potres, popraćen tutnjavom. Trajao je 3—4 sekunde, a pravac mu je bio od J—S. Štete nema nikakve. (Obzor.)

Sv. Šimun, jutrošnji potres počeo je silnim okomitim udarcem, a tada je nastalo drmanje od SZ—JI. Potrajao je do 4 sekunde i prestao bez jače podzemne tutnjave. Štete nema nikakve, van što je u drvenih komorah izpucala žbuka na stienah. Ipak svi jednoglasno smatramo ovaj potres za najjači poslje onoga od 9. studenoga 1880. (Nar. nov.)

Dugoselo, u 5 s. 32 m. prije podne jak potres uz vrlo jaku i dugotrajnu tutnjavu, koja se je sliegala od sjevera prama zapadu; udarac je bio kratak, ali žestok, da su slike padale, lampe i drugo posudje zveketalo; u obće nije bilo ovdje ovako žestokog potresa od 9. studenoga 1880. (Nar. nov.)

Digitized by Google

Brckovljani, u 5 s. 27 m. prije podne očutismo ovdje jak potres, koji je 2 sekunde trajao. Prije nego je potres počeo, čula se je podzemna tutnjava. Pravac potresu bio je od S—J. (Nar. nov.)

Sv. Ivan Zelina, u 5 s. 30 m. prije podne očutio se ovdje znatan potres smjera zapadno-iztočna, te je potrajao oko 15 sekunda. (Nar. novine.)

Rakovac kod Vrbovca, u 5 s. 20 m prije podne bio je žestok valovit potres, koji je potrajao 2—3 sekunde sa grmljavinom, od sjevera na jug. (Nar. nov.)

Vrbovac, 5 s. 20 m. prije podne potres srednje jakosti. Trajao je do 2 sekunde. Tutnjave nije bilo; pričinja se, da je pravac bio od JZ—SI. Štete nema. (A. Smaić.)

Gradec kod Vrbovca, u 5 s. 15 m. prije podne dosta jak potres, koji me je iz sna trgnuo. Udarac je bio — kako se meni činilo — okomit uz podzemni šum. Pravca ne mogoh razabrati. Trajao je 2—3 sekunde. Potresao je cielom zgradom, da su zidine škrgutale i criep se na krovu micao. Štete nema. (Obzor.)

Dubrava kod Gradca, u 5 s. 25 m. dosta jak potres u smjeru od S—J, a trajao je koji čas. Štete nikakve. (Obzor.)

Moravče, u 5 s. 35 m. u mjestu i u okolici prilično žestok potres. Ponajprije čula se mukla tutnjava, za kojom je sliedio slabi udarac i odmah za prvim sliedio je drugi još slabiji, dočim je treći iza njih bio tako jak, da su zazvečali prozori, posudje i čaše. Sva tri udarca trajala su jedno 5 sekunda; sam treći udarac trajao je 3 sekunde. Zemlja se je pri trešnji gibala valovito. Glede pravca jedni vele, da je bio od SZ—JI, dok drugi opet tvrde posve protivno, naime od JI—SZ. Čini mi se, da je prvo mnienje izpravnije. (V. Šantek.)

Križevac, u 5 s. 29 m. prije podne valovit potres od Z—I; potres je bio prilično jak i trajao 1 sekundu. (Brzojavna postaja.) — U 5 s. 25 m. u Križevcu dosta osjetljiv potres jasno izraženog valovitog gibanja. Smjer bio je od S—J. Iza prvog udarca sliedio je drugi slabiji, a izmed jedne i druge trešnje ćutilo se vibriranje. Svietiljke se nisu znatno gibale, no potres je cielo stanovničtvo očutilo. Trajao je 3—4 sekunde. (Pexider, ravn.)

Bistrica, u 5 s. 25 m. prije podne jak potres uz veliku tutnjavu. Prozori i posudje zveketalo. Potres je trajao 3 sekunde i išao smjerom od JZ - SI. (J. Lovrišak.)

Zlatar, u 5 s. 30 m. prije podne potres, koji je trajao 7 sekunda i išao smjerom od S—J. Jednu sekundu prije potresa čula se pod zemljom tutnjava. (P. Gregorić.)

Digitized by Google

Mače kod Zlatara, u 5 s. 30 m. u jutro osjetiše potres, koji je išao od I—Z. Štete nema nikakve. (Nar. nov.)

Stubičke Toplice, oko 6 sati u jutro potres, koji je trajao do 3 sekunde, a za 4 sekunde se opetovao jednim udarcem od zapada prema iztoku. Gibanje bilo je jako, ali ne počini nikakve štete, samo što se je sa tavanica ponješto odliepio zamaz. (Dr. J. Folnegović.)

Kraljevac, u 5 s. 30 m. u jutro očutio se ovdje veoma žestok potres. Smjer mu je bio od I—Z. Potrajao je do 7 sekunda. Ure na stienama prestale su od silnog kolebanja ići. Nesreće nema. (Obzor.)

Zabok, u 5 s. 25 m. prije podne znatan potres. (Nar. nov.) — U 5 s. 25 m. u Zaboku znatan potres, najjači poslje onoga od god. 1880. Smjer mu nisam razabrao, jer me je iz sna probudio. Predmeti na stienah promieniše svoj položaj, viseće lampe ipak se nisu nihale. Pukotina po stieni nije do sada opaženo. (L. Ivančan.)

Pregrada, u 5 s. 35 m. prije podne dosta jak potres u tri udarca, koja su malo ne neposredno jedan za drugim sliedila, te potrajala 5—6 sekunda. (Agr. Tagb.) — U 5 s. 30 m. u jutro u *Pregradi* potres, koji je išao od I—Z. (Nar. nov.)

Veliko Trgovište, u 5 s. 25 m. prije podne jak potres uz podzemnu tutnjavu smjerom od SI—JZ. Udarac uzsliedio je smjerom tutnjave od sjevero-iztoka, a od protivne strane drugi, reć bi, kao uztuk. Drmanje potrajalo je 5 sekunda. (Nar. nov.)

Konoba u Zagorju (Petrovsko, Guniba), u 5 s. 20 m. prije podne jak potres i to u pravcu vodoravnom od zapada prema jugu (!), a kasnije čula se tutnjava. Narod se poplašio u drvenim svojim kućicam. Zidano se stanje samo nagnulo malko, pokućtvo se u sobi zibalo i čaše jedna o drugu udarale. (Obzor.)

Krapina, 5 s 30 m prije podne dosta jak potres, koji je trajao 3—4 sekunde, te išao smjerom od I—Z; prije potresa čula se podzemna tutnjava. (Poštanski ured.) — U 5 s. 25 m. prije podne u Krapini žestok potres, koji je potrajao 3 sekunde i išao pravcem prema jugu. Tutnjava je bila tako velika, da su mnogi mislili, da vihar dolazi. (Nar. nov.)

Krapinske Toplice, u 5 s. 30 m. prije podne čvrst potres, koji je potrajao 5—6 sekunda. Bijahu dva udarca, prvi slabiji, drugi jači. Smjer bio je od SI—JZ, gibanje valovito. Ljudi, koji se taj par desiše vani, vidiše, kako se kuće i drveće silno giblje. Štete nema. (Nar. nov.)

Digitized by Google

Desinić, u 5 s. 30 m. prije podne ojak valovit potres u pravcu od Z—I, te je trajao 3 – 4 sekunde. (Nar. nov.)

Lepoglava, u 5 s. 25 m. prije podne dosta jak potres. Potres bijaše valovit, došao je pravcem od JZ; u razmaku od njekoliko sekunda osjetila su se dva udarca, prvi slabiji, a drugi dosta jak, tako da se je treslo i zaljuljalo pokućtvo, a drvena gradja na kućama škripala. (Nar. nov.)

Varaždin, u 5 s. 10 m. prije podne osjetiše potres, koji je išao od Z—I i trajao 4 sekunde. Potres pratila je slaba tutnjava, koju je opazio samo onaj, koji je jur češće potres doživio. Kreveti su se ljuljali, ali ure na stienah nisu stale. (Dr. Križan.)

Vinica, u 5 s. 25 m. prije podne potres, koji je trajao 4 sekunde i išao smjerom od S—J. (Petek.)

Samobor, u 5 s. 28 m. prije podne jak potres. Tutnjave nije bilo nikakve, ali se je u početku moglo razabrati kao slabo siktanje vjetra. Smjer potresu bio je od JI—SZ. Gibanje bijaše valovito, a trajalo je kojih 6 sekunda. Trešnja bijaše s početka vrlo slaba, a poslje tako jaka, da se je posoblje uzdrmalo, a ljudi se od sna probudili. Ovo je do sada najjači ljetošnji potres u našoj okolici. (M. Lang.) — U 5 s. 15 m. u jutro u Samoboru trešnja, koja je išla od S—J i trajala 5 sekunda, a bila je tako jaka, kako još nikad ne osjetiše. (Agr. Tagb.)

Jamnica kod Pisarovine, u 5 s. 15 m. prije podne jak potres, koga nisu svi osjetili. Poslje potresa čula se mukla tutnjava. (A. Vranić.)

Gorica, valovit potres, koji je trajao 4—5 sekunda. (Agr. Tagb.)

Čazma, u 5 s. 50 m. prije podne potres, koji je trajao 2 sekunde i išao smjerom od SI—JZ; u zraku se čula slaba tutnjava. Kreveti se zanihali, a ključanice u vratih zazveketale. (Klobučar.)

Kostajnica, dosta jak potres. (Nar. nov.)

Petrinja, u 5 s. 22 m. po srednjo-evropskom vremenu valovit udarac od J—S; njeki vele od Z—I, a treći da je udarac došao vertikalno odozdol; trešnja je trajala 3—4 sekunde; ormari zaštropotaše; u drvenih kućah čulo se škripanje tavanica; spavajući ljudi probudiše se. (Dr. I. Zoch.) — U 5 s. 30 m. u jutro u Petrinji trgoše dosta jaki udarci stanovničtvo od sna; gibanje je bilo valovito, te je išlo smjerom od SZ—JI. Pokućtvo se zanihalo, posudje zazvečalo, a kućna zvonca zazvonila. (Agr. Zeit.)

Brežci, u 5 s. 30 m. prije podne jak potres od više sekunda; smjer mu je bio od I—Z. (Neue freie Presse.)

Digitized by Google

Isti dan u 4 s. 50 m. po podne na *Korčuli* slab potres. (F. Radić.)

24. *listopada* u 6 s. 10 m. prije podne u *Plevlju* i *Priepolju* potres, koji je trajao 15 sekunda i išao smjerom od SZ—JI; pratila ga je podzemna tutnjava. (Agr. Zeit.)

---

6. *studenoga* u 7 s. po podne u *Drežniku* potres srednje vrsti sa valovitim gibanjem od S—J. Štete nikakve. (I. Kostelec.)

8. *studenoga* u 7 s. 12 m. prije podne u *Blagaju* prilično jak potres, koji je trajao 3—4 sekunde, te išao smjerom od S—J. (Glas Hercegovca.) — Agramer Zeitung donosi viest, da je 10. studenoga u 7 s. 15 m. prije bio u Mostaru potres od 2 sekunde i pravcu od S—J. Nema sumnje, da je to jedan potres, samo je pogreška u datumu.

16. *studenoga* oko 5 s. prije podne bio je po kazivanju u *Gospiću* potres u smjeru od S—J i u jakosti prvoga stupnja. (Dr. Gavazzi.)

17. *studenoga* u 7 s. 15 m. po podne u *Grobniku* potres, koji je trajao 2 sekunde i išao smjerom od SZ—JI. (B. Vučić.)

19. *studenoga* u 1 s. po podne u *Trsteniku* prilično jak potres. (Crv. Hrvatska.)

24. *studenoga* u 2 s. 40 m. prije podne u *Feričancih* uz oluju, grmljavinu, bljeskavicu i kišu potres, koji je potrajao do 9 sekunda i išao smjerom od I—Z. (Nar. nov.)

29. *studenoga* u 10 s. 15 m. po podne u *Grobniku* čuo se prilično jak potres, jer je mnoge od sna probudio. Trajao je 4 sekunde. Pravac mu je bio od S—J. (B. Vučić.)

---

8. *prosinca* u 6 s. 15 m. prije podne u *Vrhgorcu* potres, koji trajao 2—3 sekunde i nije nikakve štete učinio. Čuo se jedan jači udarac sa strane. Za pravac nisam siguran, al mi se čini, da je bio od I—Z. (I. Ujević.)

13. *prosinca* u 7 s. 35 m. po podne u *Tuzli* jak potres, koji je išao smjerom od JZ—SI. Tutnjava, što je potres pratila, nalikovala je na dugu, muklu grmljavinu, te je trajala 6 sekunda, tako, da su ljudi pomislili, da će se kuće srušiti. Lako pomični predmeti ne samo da su se zanihali, nego i popadoše sa svoga mjesta. Na zgradah nema štete. (Bosnische Post.)

Simin han, u isto doba potres sa užasnom tutnjavom. Trešnja sastojala je od dva uzastopce sliedeća okomita udarca, te je tra-

Digitized by Google

jala 4–6 sekunda. Gibanje imalo je očiti pravac od I—Z. Na zgradah ima štete. (B. Post.)

19. *prosinca* u 4 s. prije podne u *Mitrovici* probudila me je tutnjava iza sna, a odmah na to osjetio sam ljuljanje cieloga kreveta; smjer potresa bio je od I Z ili od Z—I; moj sat na zidu, gdje mu se nihalo niše od S—J nije stao, dok je 8. travnja o. g. kad je potres imao smjer S—J, stao. Tako je stao isti sat 24. studenoga izmedju 11 i 12 sati po podne, po čem zaključujem, da je i onda potres bio. Trajanje današnjega potresa nije premašilo 1 sekundu. (Prof. M. Božić.) — U 3 s. 45 m. u jutro u Mitrovici dosta jak potres, koji je ljude iz sna probudio. Trajao je 1 sekundu; pravac JZ; postelje se potresoše i slike uzdrmaše. Štete nikakve. (Nar. nov.)

Vrbanja, u 4 s. prije podne dosta osjetljiv potres, koji je trajao 3 sekunde; valovito gibanje imalo je pravac od SI—JZ. Uz potres čula se podzemna tutnjava. (Obzor.)

Županja, u 3 s. 50 m. prije podne dosta jak potres. Izvjestitelja je trešnja probudila i onda je opazio, kako se postelja s njim trese od I—Z. Zapalivši svieću, vidio je, da se bat na zidnoj uri, koja gleda zapadu, niše smjerom od SI—JZ i natrag. Isto tako gibala se voda u zdjeli za umivanje. Čaše i posudje na ormarih zvečalo. Ljudi, koji su bili budni, pripoviedaju, da su prije potresa čuli tutnjavu. Ure, koje gledaju na jug ili sjever, stadoše. (Nar. nov.)

Ilok, u 3 s. 30 m. prije podne potres; titranje zemlje bilo je dosta jako, tako, da su prozori i čaše zazvečale; pravac potresu bio je od S J; potres osjetiše i po drugih mjestih uz Dunav do *Čerevića* i *Kamenice.* (Agr. Zeit.)

Brčka, u 3 s. 45 m. prije podne jak potres od SZ—JI. Potres je počeo tako jakim udarcem, da su se ne samo lako pomični predmeti zanihali, nego da su se i ljudi iz sna probudili i očutili, kao da ih nješto iz postelje u vis diže. Poslje prvog jačeg udarca sliedilo je više slabijih. (Bos. Post.) — U 3 s. 45 m. prije podne u Brčkoj dva jaka udarca, koja su naglo jedan za drugim sliedila; pratila ih je podzemna tutnjava. (Agr. Zeit.)

Tremošnica, u 4 s. 10 m. tako silan potres, da su svi iz postelja poskakali. I na taj žestoki udarac zatresoše se kućna vrata tako jako, kao da ih je više ljudi rukama drmalo. Da je potres dulje trajao, kuće bi se rušile, ali ne potraja dulje od 2 sekunde. Gibanje došlo je od prilike sa SZ i proletilo uz gromoviti tutanj pravcem prama I. (Obzor.)

Digitized by Google

20. *prosinca* u 10 s. 15 m. po podne u *Sarajevu* dosta jak potres, koji je išao pravcem od J—S. (Bos. Post.)

23. *prosinca* u jutro u *Sarajevu* lagan potres. (Bos. Post.)

Godina 1893 obilovalo je velikim brojem potresa, pa i ti su se protegnuli velikim prostorom. U svem ubilježeno i dojavljeno je te godine 89 potresa, koji su se zbili u 58 dana. Na pojedine mjesece razredjuju se ti potresi ovako:

U siečnju (8.)	1	potresni	dan	sa	1	potresom
U veljači (14., 15., 21.) . . .	3	„	„	„	3	„
U ožujku (10., 11.)	2	„	„	„	2	„
U travnju (7., 8., 11., 16., 17., 23.)	6	„	„	„	6	„
U svibnju (12., 13, 19., 30.) . .	4	„	„	„	15	„
U lipnju (1., 5, 6., 9., 20., 21., 26., 27., 28., 30.)	10	„	„	„	20	„
U srpnju (4, 6., 8., 21., 22., 24., 27., 28., 29.)	9	„	„	„	17	„
U kolovozu (3., 4, 21., 24.) . .	4	„	„	„	4	„
U rujnu (7., 8, 13.)	3	„	„	„	3	„
U listopadu (1., 5., 11., 24.) . .	4	„	„	„	6	„
U studenom (6, 8., 16., 17., 19., 24, 29.)	7	„	„	„	7	„
U prosincu (8., 13., 19., 20., 23.)	5	„	„	„	5	„
Ukupno.	58	potresnih	dana	sa	89	potresa.

Potresi ovi ubilježeni su iz ovih mjesta:

Bakar (12. V.) JJZ—SSI, Z—I; (1. VI.) JI—SZ.
Belgrad (12. V.).
Bežanija (8. IV.)
Bistrica (20. VI) JI—SZ; (11. X) JZ—SI.
Bjelina (8. IV).
Blagaj (8. XI).
Bol (7. IX) J—S.
Brckovljani (26. VI); (11. X) S—J.
Brčka (8. IV); (19. XII) SZ—JI.
Brinje (28. VII) S—J.
Brlog (28. VII) SI—JZ.
Brod (8. IV) I—Z.
Brod na Kupi (28. VII) JJZ—SSI.

Digitized by Google

Bukevlje (26. VI) SZ–JI.
Bunić (28. VII).
Crikvenica (12. V) I—Z; (13. V); (30. V) SI—JZ; (6. VI) JZ—SI; (9. VI) JI—SZ; (27! VI) SI—JZ.
Čazma (26. VI) SZ—JI; (11. X) SI—JZ.
Čerević (8. IV) SZ—JI; (19. XII).
Dalj (8. IV) J—SZ (!).
Deč (8. IV) SZ—JI.
Desinić (11. X) Z—I.
Djakovo (8. IV) SZ—JI; (30. VI) JZ—SI.
Drežnik (4. VIII) JI—SZ; (6. XI) S—J.
Dubranec (26. VI).
Dubrava kod Gradca (11. X) S—J.
Dubrovnik (24. VII).
Dugoselo (11. X).
Erdevik (8. IV) I—Z.
Feričanci (24. XI) I—Z.
Fužine (12. V) Z—I.
Glina (20. VI).
Golubinci (8. IV) S—J.
Gore (26. VI) S–J.
Gorica (11. X).
Gospić (28. VII) S—J.
Gradec kod Vrbovca (11. X).
Gradiška Nova (8. I) Z—I.
Gradusa (21. VIII) J–S.
Grgurevci (8. IV) I—Z.
Grižani (2. III); (12. V) S—J; (19. V) J—S; (5. VI); (6. VI) J—S; (28. VII) SII—JZZ.
Grobnik (21. VII) SZ—JI; (17. XI) SZ—JI; (29. XI) S—J.
Hrtkovci (8. IV) SI—JZ; (8. IX) I—Z.
Ilok (19. XII) S—J.
Imotski (26. VI).
Indija (8. IV).
Irig (8. IV) SI—JZ.
Jamnica (20. VI) SZ—JI; (26. VI) JZ–SI; (11. X).
Jankovci Stari (8. IV).
Jezarane (28. VII) SI—JZ.
Kamenica (19. XII).
Kalje (20. VI) S—J.

Digitized by Google

Karlovac (20. VI); (28. VII).
Kašina (14. II) SI—JZ; (11. IV) SI—JZ; (17. IV) SI-JZ; (23. IV); (20. VI); (26. VI) SI—JZ; (4. VII) SZ—JI; (8. VII) S—J; (11. X) SI—JZ.
Kladanj (8 IV).
Klanjac (20. VI) I—Z; (26. VI).
Klanjac kod Pazarišta (28. VII) J—S, SI-JZ.
Klenak (8. IV) S—J.
Komarevo (26. VI).
Konoba (11. X).
Kopanica (8. IV) SI—JZ.
Korčula (7. IX) J—S; (5. X); (11. X).
Korenica (28. VII) S—J.
Kosinj Gornji (27. VII); (28. VII) SI—JZ; (29. VII) SI—JZ.
Kostajnica (26. VI) JI—SZ; (11. X).
Kraljevac (20. VI) I-Z; (11. X) I—Z.
Krapina (11. X) I—Z.
Krapinske Toplice (11. X) SI—JZ.
Kravarsko (20. VI) Z—I; (26. VI).
Križevac (2[illegible]. VI); (26. VI); (11. X) Z—I, S—J.
Kula (8. IV).
Kula kod Gospića (28. VII) SI—JZ.
Kuna (7. IX).
Kupinovo (8. IV).
Kutjevo (8. IV).
Laduč (20. VI).
Lekenik (26. VI) SZ-JI.
Lepoglava (20. VI) S—J; (11. X) JZ—SI.
Lešće kod Otočca (28. VII) SZ—JI.
Lovas (8. IV).
Lumbarda (7. IX).
Mače (11. X) I-Z.
Mitrovica (8. IV) S—J, Z—I, JZ—SI; (19. XII) I—Z, Z—I.
Mlinoge (26. VI).
Moravče (11. X) SZ-JI.
Morović (8. IV) I—Z.
Mostar (6. VII); (8. XI) S-J.
Mrkopalj (12. V) JZ—SI; (28. VII) J—S.
Našice (8. IV).
Niemci (8. IV) S—J.

Digitized by Google

Novi (12. V); (13. V).
Oborovo (26. VI) S—J.
Omilje (20. VI) SSZ—JJI.
Osik kod Gospića (28. VII) J—S.
Osiek (15. II); (8. IV) I—Z.
Otočac (28. VII) S—J.
Pazova Stara (8. IV) S—J.
Perušić (28. VII) SI—JZ.
Peščenica (20. VI); (26. VI) S—J.
Petrijevci (8. IV).
Petrinja (8. IV) I—Z; (20. VI) SZ—JI; (26. VI) S—J; (27. VI); (28. VI); (11. X) SZ—JI, Z—I.
Plaški (28. VII) SI—JZ; (1. X).
Plevlje (24. X) SZ—JI.
Pregrada (20. VI); (26. VI); (11. X).
Priepolje (24. X) SZ—JI.
Priboj (8. IV).
Privlaka (8. IV).
Prnjavor (8. IV).
Rakovac kod Vrbovca (11. X) S—J.
Rakovica (28. VII).
Raven (20. VI).
Ravnagora (28. VII) JZ—SI.
Rieka (28. (VII).
Rogatica (8. IV).
Ruma (8. IV) I—Z.
Samobor (20. VI) SZ—JI; (26. VI); (4. VII) Z—I.
Sarajevo (8. IV) S—J; (20. XII) J—S; (23. XII).
Selce (12. V).
Senj (12. V) SI—JZ; (28. VII) SZ—JI.
Sesvete (20. VI) J—S; (11. X) J - S.
Siminhan (13. XII) I—Z.
Sinac (28. VII).
Sisak (26. VI).
Slankamen Stari (7. IV); (8. IV).
Sljeme (21. II).
Smiljan (28. VII) J—S.
Strašinci (8. IV).
Stubica (20. VI) S—J; (21. VI).
Stubičke Toplice (20. VI) SZ—JI; (21. VI) SZ—JI; (11. X).

*

Digitized by Google

Stupnik (20. VI) JZ—SI.
Sveta Nedelja (20. VI) JZ—SI.
Sveti Ivan-Zelina (11. X).
Sveti Šimun (11. X) SZ—JI.
Šamac (8. IV).
Šimanovci (8. IV).
Tabor Veliki (4. VII).
Tešanj (8. IV).
Topusko (26. VI).
Tremošnica (19. XII) SZ - JI.
Trgovište Veliko (11. X) SZ—JI.
Trstenik (19. XI).
Tuzla Dolnja (8. IV); (13. XII) JZ—SI.
Vališ-selo (28. VII) Z—I.
Varaždin (11. X) Z—I.
Vinica (20. VI) J—S; (11. X) S—J.
Višegrad (8. IV).
Vrbanja (19. XII) SI—JZ.
Vrbnik (11. III) JI—SZ; (12. V) JI—SZ; (30. V) Z—I; (6. VI) I—Z; (28. VII).
Vrbovac (11. X).
Vrbovsko (6. VII) Z—I.
Vrhgorac (7. IX); (8. XII) I—Z.
Vukovar (8. IV) JZ—SI.
Zabok (20. VI) JZ—SI; (11. X).
Zagreb (10. III); (8. IV); (20. VI) SSI—JJZ; (21. VI); (26. VI) SI—JZ; (4. VII) SSI—JJZ; (8. VII) S—J; (11. X) SSI—JJZ.
Zavalje (28. VII) I—Z.
Zemun (8. IV) JZ—SI, SSZ—JJI; (16. IV) Z—I; (13. IX).
Zlatar (24. VIII) S—J; (11. X) S—J.
Županja (19. XII) I—Z.

Godina 1893. obilovala je mnogimi potresi i med njima ima cio niz, koji su se velikim prostorom razširili. Med potresi, koji su imali svoje izhodište u Hrvatskoj, većina potekla je iz poznatih potresnih pukotina. Njihovo širenje sudara se toliko sa potresi iz prijašnjih godina, da u njem nalazimo novu potvrdu obstanka već ustanovljenih potresnih pukotina. God. 1893. bile su poglavito dvie potresne pukotine u živoj djelatnosti i to zagrebačka i bakarska potresna pukotina. Iz jedne i druge potekao je cio niz potresa. Svi veći potresi pokazuju slično širenje smjerom potresne pukotine,

Digitized by Google

dok su manji potresi potekli iz raznih točaka iste potresne pukotine, te nam pri tom pokazali, ne samo da se je potresno izhodište svaki čas pomicalo, nego nam pri tom i označili pravac, u kom se potresna pukotina širi.

Iz *zagrebačke potresne pukotine* imamo ubilježeno 20 potresa, a med njima razširila su se tri većim prostorom. Kako se ova tri veća potresa gotovo sasvim sudaraju u svom širenju, to ne ima sumnje, da su ona od velike vriednosti za poznavanje zagrebačke potresne pukotine.

Prvi veći potres spomenute pukotine bio je 20. lipnja poslje 10 u veče. U *Kašini,* vele, da je potres bio vanredno žestok, a u Zagrebu je bilo i vidljivih posljedica. U *Zagrebu* se je moglo točno ustanoviti, da je gibanje došlo od sjevero-iztočnog diela Zagrebačke gore, pa je tu potres i najjači bio. Nema sumnje, da su naši podatci o širenju toga potresa vrlo manjkavi, no iz ubilježenih viesti vidimo ipak, da površina potresnoga prostora iztegnuta od *Lepoglave* do *Petrinje*, dakle u smjeru, u koji po prilici postavljamo zagrebačku potresnu pukotinu. Sliedeći dan ponovio se potres u *Zagrebu* i *Stubici*, a 26. lipnja navalio je drugi jači potres, koji se je u svom širenju opet iztegnuo od *Pregrade* do *Petrinje.* U *Zagrebu* imao je potres opet sličan pravac. Pri prvom potresu ubilježen je pravac od SSI, a sada od SI, te se je prama tomu izhodište pomaklo nješto više prama jugu. Za to pomicanje izhodišta govori nam i ta okolnost, što je pri ovom potresu bilo gibanje na sjeveru slabije (n. pr. u Zagrebu, Kašini i Zagorju) nego na jugu (n. pr. u Sisku, Čazmi, Petrinji), dok je pri potresu od 20. lipnja bilo upravo obratno. Slabiji potresi, koji su se još isti dan, zatim 27. i 28. lipnja opetovali u *Petrinji*, govore nam, da se je potresno ognjište opet još dalje na jug odselilo, te nam ujedno pokazuju pravac, u kom ide zagrebačka potresna pukotina. Nekoliko dana kasnije, naime 7. srpnja, skočilo je opet potresno ognjište na sjever. Taj dan imamo opet ubilježen za *Zagreb* potres, koji je nalikovao na onaj od 20. lipnja, samo što je bio puno slabiji. Osim u Zagrebu osjetiše ga još u *Kašini, Samoboru* i *Velikom Taboru.* Potres od 6. srpnja u Vrbovskom imao je nesumnjivo takodjer svoje izhodište u zagrebačkoj potresnoj pukotini. Dva dana kasnije, naime 8. srpnja, stvorila je zagrebačka potresna pukotina iznova tri slaba potresa, od kojih osjetiše dva u *Zagrebu,* a jedan u *Kašini.* Potres od 24. kolovoza u *Zlataru* imao je po svoj prilici takodjer svoje izhodište u zagrebačkoj pukotini. 11. listopada po-

Digitized by Google

tresla se iznova zagrebačka potresna pukotina. U širenju svom nalikovao je taj potres posve onomu od 20. lipnja, samo da je trešnja bila žešća. On je zahvatio na sjevernoj strani od Zagrebačke gore cielo Zagorje, a na južnoj dosegnuo opet do *Kostajnice* i *Petrinje*. Potrešeni kraj prikazuje nam opet elipsu, kojoj duga os ide po prilici od *Lepoglave* prama *Petrinji* i u tom pravcu bila je trešnja najjača. Iz mnogih mjesta, koja leže oko Zagrebačke gore, javiše, da je to bio najjači potres poslje god. 1880., a uz to nema sumnje, da je i ovomu potresu kao i onomu od 20. lipnja bilo izhodište na sjevernom dielu zagrebačke pukotine, pa kako je on na jugu dosegnuo do Kostajnice, sigurno je i na sjeveru zahvatio dalje, nego što to naše izvješće bilježi.

Godine 1893. imamo dakle tri potresa i to 20. lipnja, 26. lipnja i 11. listopada, koji su u svom širenju posve slični. Ako i moramo priznati, da naša izviešća nisu još ni iz daleka onako podpuna, kako bi željeli, to nam ona ipak i onakva jasno pokazuju, u kom smjeru imamo tražiti potresnu pukotinu za ove potrese. No nisu to samo ova tri potresa, koja nas u tom iztraživanju podupiru, jer imamo posve sličnih potresa iz prijašnjih vremena. Posve sličan potres imamo ubilježen u izvješću za godinu 1891. (potres od 17. veljače), za tim potres od 26. studenoga 1890., a i u kronici naših starijih potresa ima više sličnih primjera, koje bi mogli u njihovu širenju prikazati elipsom, kojoj duga os ide od *Lepoglave* prama *Petrinji*. Kako pucanje i razmicanje u potresnoj pukotini nema svoje sjedište u jednoj točki nego u cieloj jednoj crti: to znamo, da će po fizikalnih zakonih valovna ploha samoga gibanja imati oblik elipse, pa da će se duga os te elipse sudarati sa pukotinom, u kojoj je gibanje nastalo. Potresi zagrebačke pukotine imadu posve značajno širenje, elipsa njihovog razprostranjenja ima uviek dugu os u istom smjeru, pa je tako vrlo vjerojatno, da smo položaj potresne pukotine dobro označili. Dokazu ovom, koji izvedosmo samo iz potresnih opažanja, imali bi samo još dodati dokaz crpljen iz geološkog sastava potresnog kraja, da se podpuno utvrdi obstanak ustanovljene potresne pukotine i ja se nadam, da ću na drugom mjestu moći doprinieti podatke, koji će pokazati, da na iztočnom kraju Zagrebačke gore u istinu postoji jedna pukotina, koja se sudara sa dugom osju one elipse, kojom se šire zagrebački potresi.

Najveću djelatnost pokazala je godine 1893. *bakarska potresna pukotina*, jer imamo te godine ubilježeno 35 raznih potresa, koji su potekli iz te pukotine. O bakarskoj potresnoj pukotini bilo je

Digitized by Google

u prijašnjih izvješćih već više puta govora, a u izvješću od god. 1890. spomenuli smo, da po iztraživanju *Stachea* postoji u hrvatskom Primorju jasno izražena gorska pukotina, koja se vuče od Trsta preko Klane, Rieke i Bakra do Gospića. Ta gorska pukotina djeluje još danas kao potresna pukotina i iz nje je izišao već nebrojeni niz potresa, koje je potresna kronika ubilježila. I ove godine imamo, kako spomenusmo, 35 potresa, koji su imali svoje izhodište u bakarskoj pukotini. Prvi potres ove godine bio je 11. ožujka. On se je osjetio u *Grižanih* i na *Vrbniku*. — 12. svibnja imamo ubilježeno 10 potresa. Izhodište tih potresa moralo je biti blizu Grižana, gdje su jači udarci napravili i nješto štete. Tri jača udarca toga dana osjetiše po cielom Primorju i na Vrbniku, a najžešći potres dosegnuo je do Fužina i Mrkoplja, dok su slabiji udarci ubilježeni samo za Grižane, Novi i Crikvenicu. — 13. svibnja bila su dva potresa u Novom i Crikvenici, a 19. svibnja jedan potres i njekoliko tutnja u Grižanih, pa se čini, da je u ta dva dana potresno izhodište mienjalo svoj položaj. — Potres od 30. svibnja morao bi imati, sudeć po ubilježenom pravcu u Crikvenici, takodjer svoje izhodište u istoj potresnoj pukotini, iz koje su i prijašnji potresi potekli. Isti potres ubilježen je u Vrbniku sa pravcem, koji se ne slaže sa ovim iz Crikvenice, pa ako je u Crikvenici krivo ubilježen pravac, onda bi morali tražiti za taj potres potresnu pukotinu izmed kopna i otoka Krka, gdje u istinu postoji gorska pukotina, koja je uzporedna sa bakarskom. — 1. lipnja skočilo je potresno ognjište na sjevero-zapad, jer taj dan osjetiše potres u Bakru, a 5., 6. i 9. lipnja vratilo se ono natrag prama Grižanom. U tri spomenuta dana ubilježiše u *Grižanih* 7 potresa, a od tih je najjači ubilježen za *Crikvenicu*, *Fužine* i *Vrbnik*. Osmi potres ubilježiše samo u *Crikvenici*. — Potres od 27. lipnja u *Crikvenici* sa pravcem od SI—JZ upućuje nas na istu potresnu pukotinu. — Najglavniji potres bakarske potresne pukotine bio je 28. srpnja. Sudeć po viestima, što ih imamo ubilježene, bio je potres najjači izmed *Otočca* i *Gospića*. Kako se je on dole na jugoiztok širio, nije nam poznato. Prama sjevero-zapadu potresao je on cielo Primorje i gorski kotar, a čini se, da je dosegnuo do *Rieke* i *Trsta*. Ubilježena mjesta leže u elipsi, kojoj doduše poznajemo samo sjevero-zapadni dio, no položaj i te nepodpune elipse jasno nas upućuje svojom duljom osju na bakarsku pukotinu. Jači ovaj potres nije bio osamljen, jer dan prije toga osjetiše slabiji potres u *Kosinju Gornjem*, a isti dan opaziše u Kosinju još četiri slabija

Digitized by Google

udarca, a sliedeći dan još jedan lagan udarac. *Kosinj* leži izmed *Otočca* i *Gospića* upravo na onom pravcu, kojim prolazi bakarska potresna pukotina. Tu je bio potres najžešći, a i njekoliko se puta opetovao, pa nam je tako jasno, da je izhodište svih ovih potresa bilo na južnom nastavku bakarske pukotine i to izmed *Gospića* i *Otočca* — Potresu od 16. studenoga u *Gospiću* imamo takodjer tražiti izhodište u istoj potresnoj pukotini, a vjerojatno je, da su i potresi 17. i 29. studenoga u *Grobniku* potekli iz bakarske pukotine.

U prijašnjih izvješćih spomenuli smo već njekoliko puta *potresnu pukotinu* u *Krndiji*, koja često potresa slavonskom ravnicom, pa i ove godine imamo tri potresa i to 30. lipnja i 3. kolovoza u *Djakovu*, te 24. studenog u *Feričancih*, koji su po svoj prilici potekli iz iste pukotine.

Posavska potresna pukotina, za koju smo već prije rekli, da prolazi Psunjem i Požežkom gorom, stvorila je ove godine potres 8. sičnja u *Novoj Gradiški*.

Dubrovačka potresna pukotina stvorila je ove godine samo dva potresa i to 24. srpnja u Dubrovniku i 19. studenog u Trsteniku.

Osim potresa dubrovačke pukotine imamo u Dalmaciji još njekoliko potresa ubilježeno. 7. rujna ubilježen je potres na *Korčuli*, *Braču*, *Pelješcu* i na kopnu pri *Vrhgorcu*. U izvješću od god. 1886. iztaknuli smo, da izmed Hvara i Korčule mora da obstoji potresna pukotina, koja ide pravcem od I—Z. U našoj razpravi o eruptivnom kamenju u Dalmaciji iztaknuli smo, da eruptivno kamenje na *Visu*, *Brusniku* i *Jabuki*, pa i iztočno-zapadni pravac, kojim se iztežu i redaju otoci Korčula, Hvar, Vis, Svetac i Jabuka, jasno govore za obstanak posebne potresne pukotine, koja leži izmed Hvara i Korčule. Mi ćemo tu pukotinu nazvati *viškom potresnom pukotinom*, jer ona, kako se čini, prosieca *Vis*. I u toj pukotini imamo tražiti izhodište spomenutog potresa od 7. rujna, a isto tako potrese 5. i 11. listopada, koje ubilježiše za *Korčulu*. Da li je pako potres od 8. prosinca u *Vrhgorcu* potekao iz viške ili iz dubrovačke pukotine, ne može se reći.

Potres od 8. rujna, koji je zahvatio od Zemuna do Zagreba, imao je, kako znamo, svoje izhodište u Srbiji. Čini se, da su iz Srbije došli i njeki drugi potresi, koji su u našem izvješću ubilježeni, kao što potresi od 7. i 10. travnja, te od 8. i 13. rujna. Isto tako dvojben nam je potres od 19. prosinca.

Digitized by Google

z, pravce

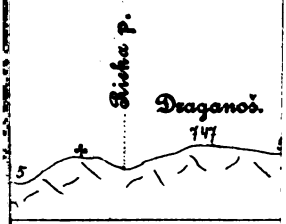

pravcem

eni) } gornji tr

Digitized by Google

Digitized by Google

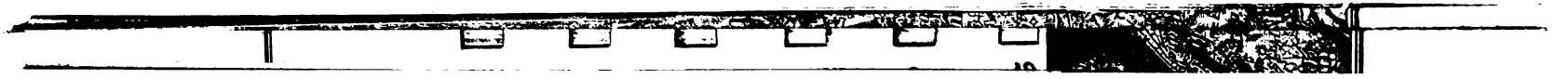

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

32101 077266409

Digitized by Google